

E D Í C I A

PRAMENE K TRADIČNEJ DUCHOVNEJ KULTÚRE SLOVENSKA

PRAMENE

1

Milan Leščák

k obyčajovej
tradícii
a sviatkovaniu
na Slovensku
na konci
20. storočia

PRAMENE K TRADIČNEJ DUCHOVNEJ KULTÚRE SLOVENSKA
VII. zväzok

.....

PRAMENE K OBYČAJOVEJ TRADÍCI
A SVIATKOVANIU NA SLOVENSKU
NA KONCI 20. STOROČIA
(1)

M i l a n   L e š č á k

B r a t i s l a v a   2 0 0 5

© Prof. PhDr. Milan Leščák, CSc.

© Prebudená pieseň - združenie, 2005

Posúdili:

Prof. PhDr. Viera Feglová, CSc., Daniel Luther, CSc.

Realizácia prieskumu:

Prof. PhDr. Milan Leščák, CSc., Vladimír Kyseľ, Jana Pečimonová

Spolupráca na spracovaní dotazníkovej akcie:

Petra Klobušická

Redaktor:

Vladimír Kyseľ

Jazyková úprava a korektúry:

PhDr. Zora Vanovičová

Obálka:

Návrh akad. mal. Marta Balážiková, PrePress O+M O. Balážik

Fotografia na obálke:

Pred svätením paschy v obci Klenová, okr. Snina.

Foto: Tomáš Hrustič

Fotografie:

Z dokumentačnej činnosti združenia Prebudená pieseň

Foto: Vladimír Kyseľ

Technická redakcia, PrePress:

Prebudená pieseň - združenie

Tlač:

PPA Bratislava

ISBN 80-88926-30-0

Vydané s finančným príspevkom:

Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Nadácie Matice slovenskej

Centra excelentnosti pri Ústave etnológie SAV

Slovenského centra pre tradičnú kultúru

OBSAH

Predslov	9
Úvodom	10
Pramene k súčasnému stavu obyčajovej tradície a sviatkovania	13
Literatúra	44
Otázky dotazníka z roku 1939	46
Otázky dotazníka z roku 1998	48
Mapa obcí	50
Folklórne telesá v štruktúre kultúrnych aktivít na dedine	53
Folklórne festivaly a ich zázemie	64
Predvianočné obdobie	71
Mikuláš	81
Vianoce	97
Betlehemci	138
Na Štefana	147
Silvester a Nový rok	152
Fašiangy	166
Morena	181
Veľká noc	186
Veľkonočný pondelok	209
Oslavy 1. mája	228
Stavanie májov	234
Pálenie ohňov	245
Dožinky	250
Hody	261
Tanečné zábavy	276
Iné aktivity	287
Zoznam informátorov	301
Register	313

V edícii *Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska* vyšli publikácie:

Leščák, M., Feglová, V.: PRAMENE K TRADIČNEJ DUCHOVNEJ KULTÚRE SLOVENSKA (Obrady, zvyky, a povery - 1939). Bratislava 1995, 288 str. ISBN 80-967179-2-8

Leščák, M.: SLOVENSKÉ SVADBY (Z dotazníkovej akcie Matice slovenskej - 1942). Bratislava 1996, 312 str. ISBN 80-967179-9-5

Vanovičová, Z.: POHREBNÝ KANCIONÁL JOZEFA MACHA. Bratislava 1997, 142 str. ISBN 80-967650-4-3

Jágerová, A.: ...ŠECKI SA PEKNIE DO JEDNIEHO. (Zbierka piesní Ludmily Jágerovej z Likavky). Bratislava 1997, 100 str. ISBN 80-967650-6-X

Luther, D.: ZABUDNUTÉ PRIADKY. Bratislava 1999, 164 str. ISBN 80-88926-02-5

Lehocký, J.: LUDOVÉ TANCE A TANEČNÉ TRADÍCIE Z OKOLIA TOPOLEČIAN. Bratislava 1999, 144 str. ISBN 80-88926-06-8

INHALT

Vorwort	9
Quellen zu Sitten und Bräuchen in der Slowakeiam am Ende des 20. Jahrhunderts	10
Literatur	44
Fragebogen vom Jahr 1939	46
Fragebogen vom Jahr 1998	48
Karte der Orte/Gemeinden	50
Folkloreensembles und ihre Rolle im kulturellen Leben der Dörfer	53
Folklorefestivals und deren Hintergrund	64
Adventzeit	71
Heiliger Nikolaustag	81
Weihnachten	98
Bethlehemspiele/Krippenspiele	137
Stefanitag	147
Silvester und Neujahrstag	152
Fasching	166
Morena	181
Ostern	186
Ostermontag	209
1. Mai Feier	228
Maibaum	234
Feuerbrennen	245
Erntefest	250
Tanzveranstaltungen	276
Sonstige Aktivitäten	287
Liste der Informanten	301
Register	313

Vladimír Kysel'

PREDSLOV

Keď sme v roku 1992 zakladali nadáciu Prebudená pieseň (od r. 1997 pôsobí ako občianske združenie), vedeli sme, že vydavateľská činnosť bude hrať významnú úlohu v jej živote. Dokonca sme to považovali za jednu z jej hlavných činností. Vychádzali sme pritom z potreby vytvoriť užšie kontakty odbornej a laickej verejnosti a aspoň čiastočne zaplniť biele miesto v absencii publikovaných materiálov, ktoré by prinášali čo najobjektívnejšie informácie o ľudovej kultúre Slovenska. Doteraz vydaných takmer šesť desiatok publikácií zďaleka nemohlo pokryť potreby slovenského trhu v tejto oblasti. No kvapka, ktorú naše nízkorozpočtové publikácie v mori potreby predstavujú, sa predsa len trochu zaligotala.

Časom sa nám vo vydavateľskej činnosti vyprofilovalo niekoľko edičných radov. Jeden z nich, zborníky z konferencií a seminárov, má vyslovene odborný charakter a je určený odbornej verejnosti. Ďalší edičný rad predstavuje séria každoročne vydávaných katalógov - termínovníkov podujatí ľudovej kultúry a v trojročných intervaloch vydávaných adresárov ľudovej kultúry. Tie sú určené laickej verejnosti a majú informačný a propagačný charakter. Nezanedbateľným je séria bulletinov o osobnostiach slovenského národného a kultúrneho života. Doplňkom sú samostatné tituly, vydávanie propagačných a účelových bulletinov a samostatná internetová stránka.

Za najvýznamnejší krok v prepojení odbornej a laickej verejnosti však považujeme edíciu Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska. Je výsledkom našej úzkej spolupráce s vedeckou obcou. Edícia vznikla predovšetkým z iniciatívy prof. Milana Leščák, ktorý v roku 1995 ponúkol na vydanie titul, ktorý predznamenal celú edíciu a dal jej aj meno. Boli to spracované výsledky dotazníkového výskumu Filozofickej fakulty UK a Matice slovenskej z roku 1939 a obsahom bol opis aktuálne zachovávaných prejavov tradície slovenského vidieka. Potom nasledovali ďalšie tituly. Za pozornosť stojí skutočnosť, že obsahové zameranie edície má široký záber a pokrýva celú škálu folklórnych foriem. Rozprávanie, opisy zvykov, hudobné prejavy, tanečné prejavy i dokumentovanie zachovávaní tradície.

Od prvého titulu spomínanej edície uplynulo 8 rokov a s týmto časovým odstupom vydávame publikáciu, ktorá je v mnohom podobná tej prvej. Na základe dotazníkového výskumu, ktorý sme pod odborným vedením prof. Leščáka zorganizovali v našom združení, odkrývame stopy, ktoré na slovenskom vidieku dodnes zanechali staršie podoby ľudovej kultúry. Odkrývame dnešnú podobu ľudovej kultúry a sviatkovania.

Publikáciu, ktorú vám predkladáme, prijmite ako dôkaz toho, že snaha o zachovanie tradícií nie je iba zbožným želaním odborníkov, že ľudové zvyky, ktoré sme obdivovali v starších dokumentárnych filmoch nie sú iba zakonzervovanou minulosťou, ale že sú súčasťou dnešných, najmä sviatočných dní, obyvateľov slovenského vidieka. Táto snaha ľudí, prenášať hodnoty minulosti do svojho súčasného života, je pre nás novou inšpiráciou a výzvou. Utvrďuje nás v presvedčení, že práca na prepájaní starších a súčasných podôb ľudovej kultúry má zmysel a že niekdajšie morálne a etické hodnoty ľudovej kultúry majú čo povedať aj súčasníkom. Ale najmä, že súčasníci majú o ne záujem.

Milan Leščák

ÚVODOM

Áké boli motívy vypublikovania dvoch zväzkov Tradičná obyčajová kultúra a sviatkovanie na konci 20. storočia?

Keď sme s Vierou Feglovou v roku 1995 vydávali „Pramene k duchovnej kultúre Slovenska“ z dotazníkovej akcii, ktorú realizovala Filozofická fakulta UK v Bratislave v roku 1939, uvedomili sme si jej hodnotu, ktorá narástla s odstupom času. Uvedomili sme si, že takýchto výskumných sond bolo potrebné urobiť viac aj v povojnovom období, najmä v päťdesiatych a sedemdesiatych rokoch a napokon bolo nevyhnutné podobný pokus realizovať aj po politických a spoločenských zmenách po roku 1989. V roku 1998 som pripravil dotazník, ktorý sme s V. Kyselom rozoslali do 704 obcí na Slovensku. Dotazník reagoval na výsledky predchádzajúcich výskumov, ale mnohé zložené otázky rozširovali ním získané informácie o aktuálne problémy stavu a premien tradičnej kultúry na slovenskom vidieku. Ďalším motívom bola aj nedobrá situácia vo vydávaní pramenej literatúry v slovenskej etnografii a folkloristike. Saturovali ju dovtedy dve edície. Vo vydavateľstve VEDA sa prestala vydávať edícia Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry a vo vydavateľstve Tatran edícia Ľudové umenie na Slovensku. V oboch vyšli desiatky cenných titulov, ktoré pomohli vyplniť medzeru vo vydávaní pramenných materiálov. Boli to publikácie opierajúce sa o vydávanie archívnych prameňov alebo materiálov získaných z terénnych výskumov v období po druhej svetovej vojne, kedy sa utvorili inštitucionálne predpoklady pre systematický výskum tradičnej ľudovej kultúry Slovenska. Medzitým vzniklo niekoľko syntetických diel o slovenskej ľudovej kultúre, realizoval sa rozsiahly výskum v súvislosti s Etnografickým atlasom Slovenska, ktorý vyšiel v r. 1990. Vzápätí aj spracovanie Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska (1995). K systematickému vydávaniu existujúcich prameňov sa pristúpilo až vydaním trojzväzkového výberu rozprávok z výskumov poslucháčov prof. F. Wollmanna z rokov 1928 - 46, ktoré postupne vydalo vydavateľstvo VEDA. Tretí zväzok vyšiel v roku 2005. Nevieťm o ďalších zámeroch vydávať pramennú literatúru, no nepochybujem, že samotný charakter etnológie si sprístupnenie zhromaždených terénnych materiálov a dokumentov v budúcnosti vyžiada.

Moderné informačné systémy (napr. internet) pravdepodobne urobia v tomto smere veľmi cennú službu, keď nahradia knižné publikácie iným typom informačných databáz.

Zmienim sa aj o spoločenskej situácii, ktorá prináša nové stimuly i na utváranie nového systému obyčajov a sviatkovania. Do úzadia sa dostali desiatky politicky motivovaných sviatkov a osláv (napr. 1. máj, výročie Veľkej októbrovej revolúcie, Medzinárodný deň žien, Deň učiteľov, Deň baníkov, čiastočne aj výročie oslobodenia a výročie SNP). Z tradičných sviatkov sú na prirodzenom ústupe dožinky, fašiangové obyčaje, tzv. stridžie dni, Juraj a Ján. Mení sa obsah krstín, najmä prijatie na obecnom úrade, ale aj charakter pohrebov a čiastočne i svadieb. Oficiálnych sviatkov a sviatočných dní narastá. V tomto smere patríme medzi najviac oslavujúce krajiny v Európe a to sme do systému obyčajov a oficiálnych sviatkov nepojali napr. vznik prvej ČSR. Nepodarilo sa nám zabezpečiť ani dôstojné oslavy vzniku Slovenskej republiky spojením s oslavou Nového roku. Je tu viacero otáznikov, či sa nám podarí uchovať vlastný autentický systém obyčajov a štátnych sviatkov, ktoré tvoria súčasť našej kultúrnej tradície. Aj na takéto úvahy dávajú materiály z dotazníkovej akcie, realizovanej úplne na

konci 20. storočia, impulzy na zamyslenie. Aj k nim sa vyjadrím v záverečnej štúdií v druhom zväzku tejto publikácie. Prečo sa celá výskumná produkcia rozdelila do dvoch zväzkov? Predovšetkým z praktických dôvodov. Získaný materiál je veľmi rozsiahly, ak chceme uverejniť komentáre ku kalendárnemu cyklu a k rodinnému cyklu, v ktorom prinášame údaje o pohreboch a svadbách. Navyiac údaje o rodinných obradoch boli zhromažďované inou metodikou. Získavali sa na základe opisov konkrétnych vybraných pohrebov a svadiieb z jednotlivých skúmaných obcí. Chceli sme sa totiž zmocniť čo najvernejšie opisu súčasného stavu týchto obradov. Do akej miery sa nám to podarilo, môžu posúdiť samotní čitatelia. Pripomínam, že sme uverejnili samostatný zväzok Slovenské svadby zo zberov Matice slovenskej v roku 1942. Druhý zväzok teda bude okrem zhromaždených materiálov obsahovať štúdiu (komentáre) k pohrebov a svadbám a záverečnú štúdiu o aktuálnych problémoch existencie obyčajovej tradície a sviatkovania v súčasnosti v dedinskom aj mestskom prostredí.

Niekoľko praktických rád: materiál v oboch zväzkoch je zoradený do tematických okruhov, opierajúcich sa o otázky obsiahnuté v dotazníku. Často obsahuje odpovede z viacerých otázok, pretože dotazník sledoval aj iné témy súčasného každodenného života na dedine. Alebo aj zoznamy, ktoré budú podkladom pre iné výskumy. Aby boli texty vnímané v širších súvislostiach, napísal som krátku štúdiu, ktorá vlastne nahrádza komentáre, ktoré sme vo vydaní materiálov z roku 1939 spracovali s V. Feglovou na záver jednotlivých častí (Pramene 1995). To platí aj o komentároch (štúdií), ktoré budú súčasťou konkrétneho zväzku. Okrem toho súčasťou oboch zväzkov budú príslušné zoznamy obcí, mapy skúmaných obcí, zoznamy informátorov, bibliografia a pod.

Obce v jednotlivých tematických okruhoch budú publikované v abecednom poradí. Negatívne odpovede sme nezverejňovali, ak neobsahovali iné dôležité údaje.

Problémy vznikli okolo publikovania svedectiev o stave a dožívaní tradície v starších obdobiach, ktoré sa spontánne tlačili do pera starších informátorov. Tie sme zaradili niekedy ako príklad kontinuity vývinu niektorých vývinových tendencií obyčajových tradícií na slovenskej dedine.

Pre dokumentačnú vierohodnosť sme odpovede na otázky uchovali v pôvodnom znení, t. j. tak ako ich zoštylizoval informátor. Tak ich treba, aj s menom informátora, citovať. Mená sú uvedené v zozname v 1. zväzku „Prameňov...“

V štúdiách (komentároch) často citujem pasáže z komentárov z „Prameňov...“ 1995. Ide o sprítomnenie záverov z porovnania s inými výskumami pred roka 1995. Aby čitateľ nemusel siahnuť k týmto konštatovaniam a mal ich pred očami. Pomôže mu to v orientácii pri porovnávaní jednotlivých zverejnených materiálov. Vyše dvadsať materiálov zo 178, ktoré prišli do Prebudenej piesne, vo výbere chýba. Niektoré nespĺňajú požiadavky dotazníka pre chybné vyplnenie alebo nevyplnenie dôležitých otázok, iné pre uvádzanie už publikovaných údajov, iné pre nevierohodné výpovede. Ďakujeme za ich zaslanie a možno ich využijeme a budeme citovať v iných súvislostiach. (Mnohé sme napr. použili pri niektorých štatistických údajoch.)

Ďakujeme všetkým informátorom, ktorí nám pomohli túto dvojzväzkovú publikáciu vydať.

Milan Leščák

PRAMENE K SÚČASNÉMU STAVU OBYČAJOVEJ TRADÍCIE A SVIATKOVANIA (výskum 1998 - 99)

V rokoch 1998 - 1999 uplynulo šesťdesiat rokov od dotazníkovej akcie, ktorú realizovala Filozofická fakulta UK pod vedením doc. V. Pražáka. Národopisný dotazník č. 3 pod názvom Zvykoslovie našiel v súkromnom archíve pracovník Slovenského národného múzea PhDr. Ivan Mačák, ktorý ho uložil v archíve Hudobného múzea SNM. Umožnil mi jeho štúdium a napokon aj vydanie cenných materiálov, ktoré obsahovali vyplnené dotazníky zo 150 obcí. Zväzok zároveň uviedol edíciu Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska, ktorú začala vydávať nadácia Prebudená pieseň v snahe zachovať cenné zbery etnografických či folkloristických materiálov, sprostredkovať ich vedeckým pracovníkom, ako aj odborníkom, pracujúcim s tradičnou kultúrou v rámci umeleckej a osvetovej činnosti. Sú to doteraz nepublikované hodnotné materiály, zachované v archívoch alebo získané špeciálnymi terénnymi výskumami. V edícii vyšlo doteraz 6 zväzkov. Je to významný vklad do poznania slovenskej kultúry.

V roku 1995 vyšla zbierka materiálov *Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska (obrazy, zvyky a povery - 1939)*. Výber, usporiadanie a komentáre sme k nej napísali s Vierou Feglovou, špecialistkou na kalendárne obyčaje.

Úvodná štúdia zbierky *Pramene k vývinu obyčajových tradícií na Slovensku v medzivojnovom období* podrobne hovorí o charaktere dotazníkovej akcie z roku 1939 a o ďalších podobných materiálových zberoch z tohto obdobia, ktoré sa nachádzajú v archívoch na našom území. Vyzdvihuje sa tu aj úroveň získaných informácií, ktoré spracovávali dedinskí učitelia z jednotlivých oblastí Slovenska. Žiaľ, dotazník, ktorý bol rozoslaný asi do 500 škôl, sa nedostal na miesto určenia, t.j. k jeho autorovi doc. V. Pražákovi. Zistil som, že časť materiálov zostala v archívoch na príslušných školských správach, iné časti sa mohli dostať do súkromných rúk a sú zatiaľ pre vedecký výskum nepoužiteľné. Je celkom možné, že časť materiálov bola z nedbalosti zničená. Ešte záhadnejšie sú osudy odpovedí z Národopisného dotazníka č. 1 (kroje) a č. 2 (dom), z ktorých sa zachovali v zbierke, zachránenej PhDr. Ivanom Mačákom, iba drobné fragmenty.

Používanie dotazníkových metód a ankiet má svoju bohatú históriu, hoci vo všeobecnosti sa tieto metódy radia viac do sociológie ako do etnológie, kde sa považujú za pomocné.

Informácie z nich slúžia na potvrdenie reprezentatívnosti údajov získaných kvalitatívnymi metodickými postupmi alebo sa používajú na štúdium rozšírenia a frekvencie výskytu skúmaných javov. Bez stabilných dotazníkov nie je možné skúmať ani súbory etnokartografických informácií. Snaha o použitie pomocných dotazníkov sa stala nevyhnutnosťou od tridsiatych rokov minulého storočia.

Pracovali s nimi R. Bednárik, J. Mjartan, V. Pražák a ďalší zberatelia. Dotazník slúžil ako orientačná základňa systematického výskumu aj pre amatérov a študentov etnológie v druhej polovici minulého storočia. Séria dotazníkov sa vydávala na prípravu väčších tematických výskumov v Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV. Ich cieľom bolo systematické skúmanie javov z diachrónneho pohľadu. Bola to vlastne dotazníkom kontrolovaná sonda do vedomostí informátora, podávajúceho (sprostredkujúceho) informácie o predmetoch, javoch a kontextoch, v akých jav a predmet v minulosti plnil svoju funkciu.

Cieľom výskumov boli však najmä archaické formy a významy javov, a nie relatívne statický opis ich súdobého stavu. Z takého hľadiska sme vždy mali na zreteli aj typ informátorov, ktorých pamäť bola rezervoárom pre poznanie minulosti. Ale z takéhoto zorného uhla sa nám výskum „súčasnosti“ rozmenil na dve polovice. Na prežívajúce javy a javy dožívajúce, ku ktorým pribudla skupina javov „nových“ alebo „netradičných“, bez zohľadnenia zmien ich funkcií a významov, prípadne ich vzájomných kvalitatívnych a frekvenčných vzťahov.

O. Elschek v jednej svojej štúdií napísal, že jednotlivé javy sú navzájom voči sebe v podstate asynchrónne, jeden sa vyvíja a mení rýchle, iný pomaly. Lenže bez ohľadu na vnútornú asynchróniu je z hľadiska výskumníka dôležitý stav synchronný, čo sa deje v určitom čase, v určitom priestore a konkrétnom dobovom, sociálnom a kultúrnom kontexte. P. G. Bogatyriov charakterizuje stav ako časový úsek, v ktorom dochádza v štruktúre k minimálnym zmenám. Stará štrukturalistická inštruktívna téza hovorí, že každá zmena prvku znamená zmenu celej štruktúry. O tom, že otázky v Dotazníku č. 3 (Zvykoslovie) smerujú k opisu stavu tradície v súdobom období (koniec tridsiatych rokov), svedčia aj položené otázky, ktoré sa pýtajú na uchovávanie, resp. odumieranie stabilných prvkov tradície, čo sa blíži k cieľom synchronného opisu. Takto je koncipovaný aj náš dotazník, v ktorom sme ponechali konštitutívne prvky živej tradície z konca tridsiatych rokov a vynechali tie otázky, ktoré by nespĺnili z objektívnych dôvodov cieľa výskumu pre zmenu spoločenských podmienok jej prirodzenej existencie (napr. kolektivizácia, odchod roľníkov z poľnohospodárstva do priemyslu, nová organizácia práce, úroveň vzdelania, prejavy folklorizmu, inštitucionalizácia osláv a pod.). Zachytili sme stav, ktorý nám umožňuje spoznať tradičnú kultúru s odstupom šesťdesiatich rokov. Pripomínam, že väčšina učiteľov, ktorí vyplňali dotazníky z roku 1939, bola narodená koncom 19. storočia. Pamätníci (najstaršia generácia) si pamätali prelom 19. a 20. storočia. Z pohľadu respondentov sa obdobie konca tridsiatych rokov logicky javilo ako prelomové, predznamenávajúce definitívny zánik tradičnej kultúry. Tieto úvahy stretávame najmä v odpovediach na otázky 4, 5 a 6 dotazníka z roku 1939, ktorý tu publikujeme na porovnanie odpovedí so zisteniami v roku 1998 - 1999.

Šesťdesiat rokov, to je obdobie predstavujúce zhruba výmenu štyroch generácií. Zahŕňa reálny život takmer v priebehu jedného storočia. Je to obdobie vzniku troch štátnych útvarov, zmeny politických systémov (len obdobie budovania socializmu trvalo vyše štyridsať rokov) a dvoch svetových vojen. Tieto faktory mali evidentný dosah na zmeny v spôsobe života a v konečných dôsledkoch aj na uchovávanie ustálených prvkov tradičnej kultúry. Na jednej strane predstavovali zrýchlenie civilizačných procesov, na druhej strane vyvolávali rozporné hodnotenia a nachádzali odozvu v hodnotových orientáciách jednotlivých sociálnych skupín. Ako príklad môžem uviesť obdobie postupnej kolektivizácie slovenského vidieka v päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov. Obdobie kolektívneho hospodárenia malo pre konkrétne lokálne spoločenstvo rozdielny význam nielen z hľadiska prirodzeného uchovávania archaických foriem hospodárenia, ale aj uchovávaní tradičných a vznik nových sviatočných príležitostí. Odrazilo sa to tak vo forme tradičných obyčajov, ako aj v zmenách ich funkcií.

Inováciu obyčajov žiadala v minulosti tak cirkev, odsudzujúca pohanské prvky v ľudových obyčajoch, ako aj komunistická hierarchia negujúca cirkevné vplyvy, ale najmä prítomnosť starých „iracionálnych prejavov tradičnej kultúry“ v novej socialistickej dedine. Proti týmto tendenciám sa postupne sformovala idea „kultúrneho dedičstva“ ľudových vrstiev ako dôkaz tvorivého úsilia pracujúcich mas. To sa odrazilo v podpore vzniku profesionálnych telies (SĽUK), Ústredia ľudovej umeleckej výroby, súborov piesní a tancov. Pozabudlo sa na búranie buržoázno-nacionalistických tendencií z päťdesiatych rokov na Slovensku a „folklor z druhej ruky“ sa začal považovať za dôkaz starostlivosti o ľudia a ľudovú kultúru ako o prejav socialistickeho vlastenectva a kultúrnej vyspelosti našich národov. Som ďaleko od preceňovania úlohy

tradičnej ľudovej kultúry v rámci socialistického umenia a kultúry, ale nemôžem tvrdiť, že sa nevytvárali pre záchranu kultúrneho dedičstva základné podmienky. Rozvoj tzv. „folklórneho hnutia“, ako vidieť z výskumov, mal svoj dosah i pre budovanie predstáv o „ľudovom umení“ v masovokomunikačných prostriedkoch, na folklórnych prehliadkach a festivaloch, v budovaní modernejších expozícií, zahraničnej reprezentácie atď. V konečnom dôsledku toto hnutie ovplyvnilo živé aktivity v dedinskom a mestskom prostredí a aj živé procesy uchovávanía a inovácií tradičných foriem obyčajovej tradície a sviatkovania, čo dokazuje vzťah folklórnych skupín a detských folklórnych súborov s udržiavaním archaických foriem tradícií v dedinskom, ba niekedy aj mestskom prostredí. Pozrime sa zblízka na vynášanie Moreny deťmi zo základnej školy. Je to naozaj živá, alebo oživená forma tradičného obyčaja? Je to renovácia alebo inovácia archaickej predlohy, alebo je to dobre nacvičená scéna rozvíjajúca schopnosti malých žiakov a žiačok? Konštatujem len, že je to aj v súčasnosti kultúrny jav existujúci v kultúrnej štruktúre konkrétnych dedín a možno ho posudzovať z rôznych aspektov.

Materské a základné školy boli a sú dôležité v súvislosti s uchovávaním tradícií v speve, detských hier, obyčajov či hádaniek alebo anekdot. Školou organizované aktivity boli a sú permanentnou súčasťou výchovy a budovania vzťahu k tradičnej ľudovej kultúre. Zanechávajú v deťoch skôr tušenú ako uvedomelú predstavu o jedinečnosti takýchto prejavov, ktorá zväčša rezonuje v hodnotovom systéme v detskom veku a často sa oživuje v neskorších štádiách životného cyklu. Som úprimne rád, že existujú učitelia, ale aj celé školy, ktoré hľadajú vo svojom špecifickom programe výučby aj orientáciu na využitie domácich tradícií, s podmienkou, že porozumejú zmyslu takejto orientácie.

Jednou z metodologických chýb výskumu obyčajovej tradície bolo rozčlenenie obradov rodinného cyklu na časť svetskú a cirkevnú.

Mnohé obyčajové prvky tradície sa opierali o ideové a organizačné aktivity cirkvi. Pripomeňme si dôležitosť posväcovania potravín, zelene, vody, koledu na Tri krále a mnohé prepojené úkony, kde sémantický základ obradu alebo úkonov samotný obrad legitimizoval a potvrdzoval. Zahrňoval nielen cirkvou predpísané úkony, ale dával posväteným predmetom magickú silu v prípade použitia na ochranné a liečebné ciele (posvätená voda, sviečky „hromničky“, posvätené rastliny, nápisy). Celý rad predmetov sa posväcoval na pôde kostola. Postavenie kňaza a učiteľa malo a má v systéme dedinskej kultúry svoje význačné miesto. Osobitným problémom bola v nedávnej minulosti morálka, ktorú strážili najmä kňazi a čiastočne v súvislosti s deťmi aj učitelia. Tá zasahovala aj do mravov, sociálnych vzťahov, do života rodín a jednotlivcov. Aj tu sa obraz dediny a veriacich utvára činmi a slovami pána farára, pokiaľ žije ako kňaz a zároveň kultúrny vzor.

V knižnom vydaní výsledkov dotazníkového výskumu z r. 1939 (1995) sme na stranách 28-29 uverejnili doslovné znenie dotazníka, podľa ktorého formulovali miestni učitelia svoje odpovede. Upozornili sme na pokus o charakteristiku súdobého stavu obyčajovej tradície. Aby si čitateľ urobil obraz o formuláciách otázok, rozhodli sme sa ho uverejniť aj v prítomnom vydaní. Dotazník obsahuje spolu 16 zložených otázok, ktoré zasahujú takmer celú oblasť kalendárnych a rodinných obradov.

Podobne zložené otázky sa vyskytujú aj v dotazníku, ktorý bol rozposlaný do 704 obcí v roku 1998-1999. Návratnosť dotazníka bola zo 179 obcí, niektoré dotazníky neboli použité pre nedostatočné alebo nepresné odpovede (najmä dotazníky obsahujúce opis archaických opisov domácej tradície). Pochopiteľne, nemohli sme použiť ani zaslanú videodokumentáciu či publikovanú literatúru. Tieto pramene budú použité v iných súvislostiach. Vybraté obce reprezentujú výsledky pozorovania autorov vyplnených dotazníkov a ich spolupracovníkov. Pri zverejnení materiálov, ktoré sa dotýkajú predchádzajúcich vývinových etáp obyčajovej

tradície a sviatkovania, sme ich použili na dokreslenie období ich postupného zanikania, ktoré sú v nich často aj časovo pomerne presne určené. Je to dôkaz o tom, ako funguje kolektívna pamäť. Dotazník č. 1, hovoriaci o súčasnom stave tradičnej kultúry na Slovensku (1998-99), ktorý uverejňujeme v úplnom znení, sa vyznačuje dôrazom na úlohu inštitúcií pri uchovávaní tradícií. Odpovede prinášajú informácie o talentovaných tanečníkoch, spevákoch, hudobníkoch, výrobcach a pod. (Táto otázka bude spracovaná zvlášť.) Do Dotazníka č. 1 sa dostali i zmienky o slávení niektorých politických sviatkov, ktorých aktuálne funkcie sa začali zo života strácať (1. a 9. máj). Opačné tendencie dokazujú odpovede na otázky, týkajúce sa Vianoc alebo sviatku patróna miestneho kostola (hody).

Prelínanie svetského a cirkevného vplyvu na súčasnú obradovú kultúru a sviatkovanie nadobúda po roku 1989 nový rozmer a môže v mnohom modifikovať pohľad na spoločenský a kultúrny vývin vidieckej aj mestskej kultúry.

Dotazník venovaný súčasnému stavu tradičných obyčajov mohol byť pochopiteľne oveľa podrobnejší. Nechceli sme sústreďovať pozornosť len na početné inovácie v obyčajovej kultúre a sviatkovaní. Vylúčili sme obrady a sviatky, ktoré zasahujú úzky okruh rodinného života (súčasný krst, birmovanie či konfirmácie). Nevenovali sme sa v dotazníku ani novým javom, prenikajúcim do našej kultúry (Valentínky, halloween), hoci sa aj o tomto probléme zmiňujem v druhom zväzku prítomnej publikácie. Rok 1989 predstavoval kvalitatívne nový prístup v organizovaní spoločenského života, priniesol nové chápanie občianskych práv a povinností. Prakticky v každej oblasti štátnej správy sa udiali zmeny. Tie sa dotkli aj riadenia kultúry. Zredukovali sa počty osvetových zariadení (krajské a okresné osvetové zariadenia zanikli alebo boli znížené počty ich odborných pracovníkov). Prebehla reorganizácia verejnej správy a kompetencie sa preniesli viac na obce, znížili sa dotácie štátu na kultúru, zaviedol sa systém súťaže v prideľovaní finančnej podpory, čím sa obmedzila činnosť existujúcich folklórnych súborov, dedinských folklórnych skupín, detských folklórnych súborov a mnohých festivalov a zdalo sa, že oblasti „druhej existencie“ folklóru hrozí zánik.

Našťastie sa tieto chmúrne predpovede nenaplnili, hoci daný stav sa v mnohom negatívne odrazil na materiálnom vybavení, metodickom pomoci súborom a skupinám, v nedostatočnom finančnom zabezpečení folklórnych festivalov a súťaží. Roky 1997 - 1999 je možné označiť za roky prerodu a hľadania nových ciest a foriem ďalšej existencie nehmotného kultúrneho dedičstva v podmienkach postkomunistickej spoločnosti. Uplynulo príliš málo času na tvorbu nových pravidiel a nových inštitúcií v čase, keď privatizácia, vysoká nezamestnanosť, politické spory a celý rad reforiem priniesli oveľa dôležitejšie každodenné problémy ako starostlivosť o kultúrne dedičstvo a o živé formy kultúry a spôsobu života v dedinskom prostredí.

Netrúfam si púšťať sa do siahodlhých analýz ekonomických, politických a sociálnych faktorov, ktoré majú vplyv na tieto zložité procesy a zmeny kultúrnych aktivít. Jedno je však isté. Sme na počiatku budovania nového modelu kultúrneho a spoločenského života, ktorý bude mať nové podoby, obsahujúce integračné črty formujúcej sa Európy 21. storočia. Tento dotazník bude raz cenným svedectvom o stave a situácii na prelome tisícročia. Tieto riadky sú určené čitateľom, ktorí by si mali uvedomiť kontexty, dokresľujúce reálne podmienky, v ktorých dotazník vznikol a v ktorých dobrovoľníci vnímali prežívajúce formy tradičnej kultúry.

Niekoľko slov k príprave dotazníka a k zhromažďovaniu a triedeniu získaných informácií

Dotazník sa skladá z 24 zložených otázok. Väčšina z nich tak pomáha rozšíriť odpoveď o ďalšie podrobnejšie informácie. Aj keď ťažisková časť otázok sa týka tradičných javov kalendárnej obyčajovej tradície, sú tu aj otázky zamerané na súčasné formy prežívania tradície alebo na časový úsek zániku niektorých javov, pretože proces vzniku (inovácie), pretrvávania

a zanikania tradície je vec tložitá a nedá sa časovo úplne presne ohraničiť. Údaje o zániku z pohľadu informátorov nebývajú úplne presné, existujú nečakané prípady oživenia javu alebo sa archaický jav objaví v živote kultúrnej tradície v podobe folklorizmu a stane sa s novou funkciou súčasťou kvalitatívne novej, odlišnej tradície. Z pohľadu informátora (vyplňovateľa dotazníka) je však dôležitá len prítomnosť (existencia) faktu, ale nie jej etnografická interpretácia. Je na škodu veci ak sa o to informátor pokúša, hoci som sa pri vyhodnocovaní dotazníka stretol s informátormi, veľmi dobrými znalcami domácej tradície, ktorí uviedli mnohé cenné úvahy a informácie o zmene funkcií a vývine jednotlivých obyčajov a sviatkov. Hoci som sa pri metodike výskumu orientoval na predstaviteľov obce, jednoznačne som odporučil, aby odpovede štylizovali domáci znalci tradície v spolupráci s ďalšími informátormi, čo sa, ako vidieť zo zoznamu informátorov, zväčša aj uplatnilo.

Vo všeobecnosti však badať tendenciu opisovať archaickejšie jazyky tradičnej kultúry, ktoré predstavujú v očiach informátorov vyššiu, zaujímavejšiu a hodnotnejšiu informáciu.

Porovnávanie údajov zo 150 obcí, aj napriek určitým nepresnostiam, dáva pomerne objektívny obraz o stave tradície na konci 20. storočia, pretože sme urobili niekoľko overovacích prieskumov a porovnávali sme výsledky nášho výskumu aj s informáciami získanými inou metodikou. (Sú to najmä zistenia študentov.)

Keď porovnáme dotazníky z roku 1939 s dotazníkmi Etnografického atlasu Slovenska (EAS 1970 - 1975) i dotazníky Z. Beňušovej a M. Leščáka (1987), zistíme, že majú iný rozsah i zameranie. Dotazník vydaný združením Prebudá pieseň v r. 1998 - 1999 sa snaží nadviazať a do istej miery tak dopracovať akciu z roku 1939. Preto sa okrem spoločných všeobecných otázok objavujú paralelné, podobne štylizované otázky, ktoré sú obsiahnuté v bodoch 8 - 24 a v prílohách. Niektoré otázky, sledujúce funkciu alebo evidentne zaniknuté formy, sme neopakovali, pretože nepriniesli očakávaný efekt ani pri vyhodnotení dotazníka V. Pražáka. Oproti tomu sme rozšírili otázky dotýkajúce sa kultúrnej aktivity na súčasnej dedine alebo sledujúce proces renovácií či inovácií tradičných foriem, s tým, že sa nám potvrdia všeobecne známe trendy ich súčasného vývinu. Vzhľadom na to, že sa v období socializmu zmenila úloha učiteľa v dedinskom prostredí a jeho spätosť s tradičnými obyčajmi, využili sme (podobne ako v prípade zborov pre občianske záležitosti) aktivitu iných inštitúcií (obecné zastupiteľstvá, odbory Matice slovenskej, dedinské folklórne skupiny). (Učiteľov sme využili pri druhej dotazníkovej akcii, sledujúcej vzťah detí k tradičnej kultúre, ktorú v roku 1999 realizoval V. Kyseľ.) Občianske združenie Prebudá pieseň odoslalo spolu 704 dotazníkov, pričom ich návratnosť bola 25 % (spolu 179 dotazníkov). Keď sme ohodnotili ich kvalitu známkami 1 - 5, zistili sme, že prevažná väčšina, približne 80 %, zodpovedala rozpätiu hodnotenia 1 - 3. Okrem vyplnenia dotazníkov sme z viacerých lokalít dostali ešte i ďalšie materiály, ktoré podrobne dokreslovali tamojšie obyčajové tradície. Predovšetkým išlo o vydané opisy starých obyčajov, ale aj o súčasné audio- a videonahrávky. Odpovede najlepších respondentov, okrem konštatácie súčasného stavu, sa často orientujú na etapy zániku tradície, na inovácie tradície alebo upozorňujú na úplne nové špecifické formy sviatkovania. Sú príkladom dôverného poznania ich vývinu.

Objektívnosť odpovedí sme si overovali aj rozhovormi s niektorými informátormi, s vedúcimi folklórnych skupín, či detských súborov, ktoré nám ujasnili kultúrne a sociálne pozadie premien tradičných obyčajov, najmä vzťahy inštitucionálnych a spontánnych foriem ich renovácie či inovácie.

Priložené mapy ukazujú, aká hustá a reprezentatívna je sieť obcí, z ktorých sme dostali vyplnené dotazníky.

Ak hovoríme o tradičných formách obyčajovej tradície, máme na mysli tie zvyky a obrady, ktoré si udržiavali kontinuálne svoju formu a funkciu od druhej polovice 19. stor. po obdobie druhej svetovej vojny, a to aj napriek istým funkčným a významovým zmenám.

Predovšetkým rôzne inštitucionálne impulzy (v minulosti najmä cirkevné vplyvy) urýchlili proces inovovania týchto archaických foriem. Inovácie však neboli prekážkou udržiavania tradície, pretože prebiehali v dlhšom časovom úseku. V pomerne krátkom časovom období sa v štruktúre obyčajov stabilizovali. Proces inovácií sa po druhej svetovej vojne zrýchlil, zvýšil sa tlak inštitucionalizácie, ale spomalil sa zase proces ich postupnej konvencionalizácie a stabilizácie vznikajúcich javov. Súvisí to so zmenou sociálnej štruktúry slovenského vidieka, väčším vplyvom urbánnej kultúry (móda), migrácie obyvateľstva, rastom masovej komunikácie atď. Na druhej strane pozorujeme výrazné procesy nivelizácie obyčajovej tradície, najmä kľúčových kalendárnych obyčajov v dedinskom i mestskom prostredí. Môžeme sa pritom odvolať na výsledky výskumov v mestskom prostredí, najmä v Bratislave, kde sa evidentne prejavuje sila latentného poznania tradičných foriem, ktoré napomáhajú adaptovať rôzne rodinné a lokálne tradície v mestskom prostredí. To sa prejavovalo na sídliskách, ktoré sa formovali do susedských komunit najmä presídlením z vidieka, ako na to upozornili V. Feglová a P. Salner v r. 1983, a to bez ohľadu na to, či išlo o obyvateľov presídlených v prvej generácii alebo ich deti. I tu sa preukázala sila kolektívnej pamäti, ktorá oživovala rodinnú tradíciu, aj keď tá sa spoznávala už len sprostredkovaním rodičmi alebo bola ovplyvnená prostredníctvom narastajúceho vplyvu rôznych foriem folklorizmu. Vplyv folklorizmu zohral svoju negatívnu, ale i pozitívnu úlohu. Negatívnu predovšetkým tým, že vo svojich štylizovaných podobách skresľoval pohľad na živú tradíciu a stieral lokálne a regionálne špecifické črty v snahe o tzv. umelecké povýšenie tradičnej ľudovej kultúry. O to sa veľkou mierou zaslúžilo i tzv. „folklórne súborové hnutie“, rozvíjajúce svoje úsilie najmä od počiatku päťdesiatych rokov. Pozitívne pôsobilo toto hnutie tým, že napomohlo vzniku mnohých nových dedinských folklórnych skupín a festivalov. Od polovice šesťdesiatych rokov sa cieľavedomá snaha o tlmočenie autentických archaických foriem preniesla i do folklórnych súborov, na početné folklórne festivaly i do rozhlasu a televízie. Tento uvedomelý aktívny vzťah k uchovávaniu tradičných foriem obyčajovej tradície, najmä prostredníctvom ich rozvinutých synkretických zložiek spevu a tanca, bol prínosom. A hoci dochádzalo k redukcii zvyku či obradu v ich pôvodnom komplexnom vyznení, predsa len upozornili na ich význam v tradičnej duchovnej kultúre jednotlivých regiónov Slovenska.

V dedinskom prostredí, kde dominovala rekonštrukčno-inovačná funkcia v ich činnosti a pôsobení, zohrali dedinské folklórne skupiny veľmi významnú úlohu najmä v uchovávaní lokálnej tradície, a to tak v pasívnych, ako i v aktívnych formách, t. j. nielen sprostredkovali obraz domácej tradície, ale generačným prepojením účinkujúcich prispievali k jej renovácii, t. j. obnovovaniu tradičných foriem a ich čiastočnému včleňovaniu do živej lokálnej každodennej kultúry. Ide najmä o formy oživovania niektorých tradičných zvykov a obradov priamo pri prirodzených aktuálnych príležitostiach. Okrem toho sa do popredia dostala i organizačná aktivita osobností, ktoré sa vyprofilovali v súvislosti s folklórnym hnutím. Preto v súčasnosti máme dočinenia tak s inováciami, ako i s renováciami obyčajovej tradície, čo bolo v minulosti javom výnimočným, najmä v takých veľkých časových odstupoch od zániku živých foriem. Zdá sa, že sprostredkovanie poznania archaických foriem obyčajovej tradície má dobrý vplyv na budovanie kolektívnej pamäti a v tejto súvislosti i na potencionálne budovanie latentných repertoárov.

Za zvlášť produktívne sa považuje zaradenie otázok č. 4 - 7, ktoré nám pomohli získať poznatky o kultúrnej aktivite rôznych telies, skupín či jednotlivcov, ktoré vplyvajú na uchovávanie a rozvíjanie miestnej tradície. Vo vzťahu k ďalším častiam dotazníka je možné zistiť, do akej miery môžu vplyvať na živú tradíciu. Okrem toho dotazník pomohol zmapovať i aktívnych tvorcov a nositeľov tradícií z celého Slovenska, čo umožní robiť ďalšie terénne výskumy súčasnej kreativity.

I tu sa ukazuje, že dotazník alebo anketa môže byť nielen komplementárnou zložkou výskumu, ale môže iniciovať niektoré výskumné etnologické a interdisciplinárne projekty.

Do popredia sa znovu dostáva staronový teoretický problém. Vidíme, že otázka primárnej (v prirodzenom prostredí) a sekundárnej existencie tradície (folklorizmus), ich úzkostlivé rozlišovanie a oddeľovanie je z hľadiska rozvíjania súčasnej kultúry často irelevantné. Aktívne rozvíjanie javov folklorizmu, ako aj ich pasívna recepcia, majú evidentný význam pre uchovávanie a rozvíjanie živých inovovaných, či renovovaných foriem tradičnej kultúry, ktoré prenikajú do života kultúrneho dedičstva.

Pri príprave dotazníkov sme vedeli, že na mnohé otázky dostaneme negatívnu odpoveď. Musím však podčiarknuť, že práve tzv. „nulové“ údaje alebo údaje o čase zániku niektorých zvykov a obyčajov majú veľkú výpovednú hodnotu pre poznanie súčasného stavu tradičnej kultúry na Slovensku. Aj napriek úsiliu o synchronný pohľad na obyčajovú tradíciu „na konci tisícročia“ sme zistili, že podobne ako v minulosti respondenti podvedome inklinujú k opisom starších javov, tak ako si ich pamätajú z mladosti alebo z rozprávania a čítania. Snaha na ne upozorniť čiastočne zneprehľadňuje odpovede o čase zániku jednotlivých zvykov a obyčajov. Najmä mladší respondenti nevedia odlíšiť kontinuálne a renovované formy obyčajov. Ukázalo sa, že opisy konkrétnych pohrebov a svadieb, ktoré sme v dotazníku žiadali, prinášajú spoľahlivejšie údaje o inováciách i renováciách v rodinnej obyčajovej tradícii ako otázky v dotazníku. Orientácie v inováciách tiež nie sú vždy spoľahlivé, najmä ak ide o podrobnosti. Pre nás je však dôležité, že opisy nevynechávajú postupne konvencionalizované prejavy, ktoré sa už intuitívne chápu ako súčasť živej štruktúry obradu v súčasnosti, s obdobnou významovou hodnotou ako prvky kontinuálne stabilné - tradičné.

Porovnávaním komentárov, ktoré zhrňujú vývinové etapy niektorých obyčajov prakticky od 19. storočia (Dobšinský 1870), s dotazníkmi z r. 1939, s výskumom Etnografického atlasu Slovenska 1971 - 1975 a s výskumom v roku 1985 - 1986 (Leščák, M., Beňušková, Z.), s dotazníkovou akciou 1987-1988, môžeme exaktnejšie prispieť k historicko-porovnávaciemu výskumu obyčajovej kultúry na Slovensku (Leščák, M., Feglová, V. 1995).

Toto zameranie potvrdil aj O. Krupa, ktorý v roku 1998 vydal cenný súpis slovenského materiálu z Dolnej zeme a komentáre s názvom Kalendárne obyčaje I.-III., v ktorých výdatne cituje nami vydané Pramene a o ktorého výsledky sa vo väčšej miere opierame v druhom zväzku našej publikácie.

Už v materiáloch dotazníka, ktorý realizovali učitelia základných škôl v roku 1939, sa vynára otázka inštitucionálneho zabezpečenia niektorých obradov. Ide najmä o aktivitu školy (učiteľa), cirkvi (farára), miestnej správy (richtára), hasičov, ktorí tvorili významnú organizačnú zložku pri niektorých obradoch a zvykoch a pravidelne sa podieľali na usporiadaní dedinských zábav. Ako sa uvádza v zhromaždených materiáloch, už v tomto sa začínajú do organizácie spoločenského života zapájať aj spoločenské či politické organizácie (Hlinkova garda, Orol), alebo rôzne spolky (Slovenská katolícka mládež, Matica slovenská, Hasičská jednota, Športový klub, divadelné krúžky). Rozhodujúcu úlohu pri organizovaní zábav mali napr. mládenci či mládenecké spolky, ktoré obyčajne organizovali tanečné zábavy alebo vytvárali tanečné príležitosti. Boli to napr. nedeľné zábavy v izbe niektorého domu alebo zábavy pri harmonike (na ceste, na mostíku, „kolesá“ v prírode alebo majálesy a juniálesy).

V predvojnovom a povojnovom období bolo potrebné na usporiadanie zábavy úradné povolenie, za ktoré sa zaručila konkrétna osoba a organizácia. To sa však netýkalo svadby, kde mala mládež prístup počas vymedzeného času na voľné tancovanie. (Tento zvyk sa zachoval ešte i v rokoch po druhej svetovej vojne. Sám si ho z autopsie pamätám ešte z počiatku šesťdesiatych rokov, keď sa tancovalo na svadbe medzi 20. až 24. hodinou.) V rokoch

1985 - 1986 sme sa pokúsili prostredníctvom Zborov pre občianske záležitosti (ZPOZ) preskúmať inštitucionalizované formy obradovej kultúry a sviatkovania v súčasnom dedinskom prostredí.

Vplyv inštitucionalizovaných foriem na vývin obyčajovej tradície a sviatkovania

Už v roku 1987 sme si so Z. Beňuškovou všimli nárast úlohy inštitúcií na organizovaní a iniciovaní vzniku rôznych súborov, folklórnych festivalov, remeselnej výroby a pod., čo zodpovedalo vytváraní si vlastných predstáv o archaických podobách tradičnej kultúry. Táto vlna folklorizmu do veľkej miery ovplyvnila aj uchovávanie a budovanie nového živého systému, ktorý zasiahol aj do vývinu najmä dedinskej kultúry. Počet dedinských folklórnych skupín a detských folklórnych súborov sa už v šesťdesiatych rokoch 20. storočia pohyboval okolo čísla 300, pričom niektoré pôsobili pravidelne, iné podľa organizačných predpokladov, ktoré sa najčastejšie viazali na osobnosť vedúceho. Folklórne skupiny, na rozdiel od folklórnych súborov, ktoré organizovali jednotlivé podniky a školy, sa orientovali na vlastnú tradičnú kultúru a prezentovali ju najmä mimo vlastnej obce, hoci ich aktivita nepriamo pôsobila i do vnútra kultúrneho života v obci. Na tento moment upozornili vo svojich prácach napr. E. Krekovičová, S. Dúžek a ďalší vedeckí a osvetoví pracovníci. Dedinské folklórne skupiny si veľmi rýchlo našli zriaďovateľa. Boli to najmä jednotné roľnícke družstvá, štátne majetky alebo menšie výrobné podniky, ktoré využívali existenciu takéhoto telesa aj na reklamné účely, tak, ako to robili aj veľké podniky, ktoré určovali aj názvy súborov podľa loga, resp názvu podniku (napr. Dimitrovec, Stavbár, Chemko, atď.). Popri tom, že dedinské folklórne skupiny prezentovali vlastnú tradíciu, orientovali sa aj na zastúpenie všetkých generácií a plnili rekonštrukčno-inovačnú funkciu tak, ako o nej hovorili aj usmerňovatelia „folklórneho hnutia“. Folklórne skupiny a súbory však vychovali tisíce mladých ľudí, ktorí si vybudovali pozitívny vzťah k tomuto typu kultúrnych aktivít a v konečnom dôsledku zväčša aj k ľudovej kultúre ako súčasť živého kultúrneho dedičstva. Takéto procesy prebiehali aj v susedných krajinách. V dedinských spoločenstvách existovali vlastne dva typy tradičnej kultúry. Jedna, vyvíjajúca sa spontánne a druhá v renovovanej podobe. Ukazuje sa, že postupom času sa začali oba typy zblížovať a folklórne skupiny alebo detské folklórne súbory začali vplývať na kultúrne pozadie konkrétnej obce, ba aj širšieho okolia.

Ako ukazuje náš výskum tento vplyv nie je v súčasnosti zanedbateľný. Dotýka sa aj usporadúvania folklórnych festivalov, ktorých počet sa mení a celkovo sa mení aj ich funkcia.

V roku 1987 sme uverejnili výsledky ankety v časopise Slovenský národopis (Leščák, M., Beňušková, Z., 1987). Využili sme ich čiastočne aj v komentároch Prameňov k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska. Z výskumu vyplýva, aké významné miesto začali po druhej svetovej vojne (v období budovania socializmu) nadobúdať inštitúcie v usmerňovaní obyčajovej tradície a sviatkovania. Podotýkam, že Zbory pre občianske záležitosti vznikli v roku 1953 a mali vyplniť miesto novými občianskymi obradmi, ktoré by nahradili obrady cirkevné, neskôr vytvárali paralelu popri cirkevnom obrade a popri občianskom obrade na Miestnom národnom výbore. Ako vidieť z ojedinelých zmienok, ZPOZy, ktoré sa v programoch opierali často o miestne folklórne tradície, nezanikli, hoci cirkev prevzala svoje pôvodné funkcie a jej obrady majú všeobecnú občiansku platnosť. Dominujúcu úlohu pri organizácii spoločenského života (často len formálne) mali politické organizácie ako Československý zväz mládeže, Pionierska organizácia, Revolučné odborové hnutie, Zväz žien, Zväzarm atď., a v neposlednom rade to boli jednotné roľnícke družstvá alebo štátne majetky, až potom v hierarchii nasledovali športové kluby, hasiči, záhradkári, poľovníci a iné záujmové združenia, ktoré sa zapájali do organizovania kultúrnych podujatí v obci, alebo ich aspoň podporovali. Cirkev bola nútená zaoberať sa len činnosťou súvisiacou s jej vtedajšími kompetenciami (to sa úplne nevzťahuje na krátke obdobie pred augustom 1968).

Osobitnú kapitolu by si zaslúžilo masové chatárstvo a chalupárstvo, ktoré od šesťdesiatych rokov čiastočne pozmenilo charakter niektorých obcí a jeho pretrvávanie prinieslo pre vidiek nové impulzy a starosti.

Suché čísla o počte aktívnych folklórnych súborov, dedinských folklórnych skupín a detských folklórnych súborov nám ukazuje táto tabuľka:

<i>Folklórne súbory</i>	<i>Dedinské folklórne skupiny</i>	<i>Detké folklórne skupiny</i>
8 %	35 %	30 %

Ak pripočítame k týmto aktívne pôsobiacim telesám súbory a skupiny, ktoré zanikli, aktivity základných a materských škôl a niektorých dychových hudieb a združení, ktoré majú vo svojom repertoári folklórne piesne zistíme, že tieto telesá vo veľkej miere ovplyvňujú pretrvávanie najmä ľudových piesní a čiastočne aj ľudových tancov. Z odpovedí v dotazníkoch sa potvrdzuje podiel týchto telies na udržiavaní niektorých obradov a zvykov. Je nepochybné, že je to súčasť uchovávaní predstáv o tradičnom odevu, kalendárnych obyčajoch, piesňach a tancoch a detských hrách. Pôsobenie týchto inštitucionalizovaných kolektívov sa prejavuje v dvoch formách. V prvom rade sú to vystúpenia v rámci obce a vystúpenia mimo vlastnej dediny (folklórne festivaly, súťaže, vystúpenia v okolitých dedinách, či zahraničné zájazdy).

Dedinské folklórne skupiny sa začali vo väčšej miere aktivizovať ešte v období medzi prvou a druhou svetovou vojnou, no najmä v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch po druhej svetovej vojne. Ich programy sa opierali o prezentáciu ešte živej tradície, no čoraz viac sa v dedinských folklórnych skupinách objavuje prvok čiastočnej rekonštrukcie zanikajúcej tradície. Paralelne sa v scénickej podobe objavujú inováčné prvky, ktoré kopirovali prácu profesionálnych a poloprofesionálnych, alebo amatérskych folklórnych súborov. Inováčné trendy v mestských folklórnych súboroch sa zase pokúšali napodobniť scénické kompozície zo sovietskych folklórnych súborov, kde najmä štylizácia tanečného prejavu stierala bohatstvo lokálnych a regionálnych variantov. U nás sa však od polovice šesťdesiatych rokov minulého storočia začala v práci dedinských folklórnych skupín podčiarkovať dôležitosť pôvodných archaických foriem tradičnej kultúry. Napomohla tomu aj skutočnosť, že dedinské folklórne skupiny viedli väčšinou nadšenci znalí domácej tradície, že zloženie folklórnych skupín bolo viacgeneračné, takže sa v nich udržiavali osobitné výrazové prostriedky a štýlotvorné prvky, a napokon tomu napomohli navzájom sa obohacujúce programy dedinských folklórnych skupín na popredných festivaloch, najmä vo Východnej, Detve a v Krakovanoch, neskôr na Myjave. Tu dostali príležitosť miestne talenty, ktoré svojou tvorivosťou začali do určitej miery ovplyvňovať utváranie kolektívnych noriem. Scénické formy, účinkovanie na scéne si vyžadovalo istý stupeň štylizácie i elementárne formy dramaturgie a réžie takýchto vystúpení. Odbornú prácu v tomto smere zabezpečovali pracovníci Osvetového ústavu, krajských a okresných stredísk, ktoré spoluorganizovali nielen festivaly, ale aj súťažné prehliadky s vtedy nevyhnutnou kategorizáciou folklórnych súborov. Vo väčšej miere sa začali o problém uchovania autentických prejavov zaujímať viacerí vedeckí pracovníci.

Kategorizácia súborov zohrala v niečom pozitívnu, v niečom negatívnu úlohu. Vypracovali sa pevné hodnotenia súborov, podnietila sa ich súťaživosť a okrem ocenení mala prítomnosť v jednotlivých kategóriách umožňovať najlepším súborom cesty do zahraničia. To bola jedna z najsilnejších motivácií pre vstup mladých ľudí do folklórneho súboru, ako na to vo svojich výskumoch ukázali L. Falťan alebo Z. Štefániková. Niektoré súbory si svoj dorast vychovali vo vlastných detských folklórnych súboroch, iné sa spoliehali na konkurzy, kde objavovali

množstvo mladých talentovaných ľudí, ktorí prešli detskými súbormi, dedinskými folklórnymi skupinami alebo sa uplatnili cez vlastné nadanie. Táto pyramída, ktorá sa začala systematicky budovať od vzniku Lúčnice a SLUKu, cez osnovanie folklórneho festivalu vo Východnej v roku 1953, a potom celého radu folklórnych festivalov, dosiahla koncom šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov dobrú úroveň a vytvorila postupne pevné zázemie pre tzv. folklórne hnutie, na ktorom sa výrazne podieľali bývalí členovia súborov. Medzi nimi sa objavili noví amatérski choreografi, či organizační pracovníci. Túto činnosť podporoval štát, rôzne spoločenské organizácie, vysoké a stredné školy. Pre jednotlivé dediny sa stala existencia folklórnej skupiny alebo talentovaní jednotlivci prestížnou záležitosťou. Pomerne málo pozornosti sa venovalo životu dedinských folklórnych skupín v prostredí ich prirodzenej existencie. Folklórne skupiny vystupovali v obci ako amatérske teleso, ktoré plnilo podobné osvetové aktivity ako amatérske divadlo, dychová hudba, športový oddiel, spevácky zbor alebo členovia Zborov pre občianske záležitosti, pričom sa tieto aktivity často prelínali. Bolo to možné preto, že aktivita prevažnej väčšiny dedinských folklórnych skupín bola viazaná prípravou na konkrétnu sezónu alebo podujatie. Doma, v dedine, sa folklórna skupina zapájala do spoločenského života pri príležitostiach, ako boli svadby jej členov, vystúpenie na výročných členských schôdzkach jednotných roľníckych družstiev, menej na 1. mája, dožinkách či oslavách štátnych sviatkov. Sporadicky sa uplatnila aktivita niektorých folklórnych skupín i pri „pochovávaní basy“ na fašiangy, pri stavaní májov pred 1. májom, čo sa interpretovalo ako oslava sviatku práce, alebo sa spevácka zložka, časť súboru zúčastňovala pri pálení vatry k výročiu SNP. Folklórne súbory, pôsobiace v mestách, sa zúčastňovali rôznych osláv v oveľa väčšej miere. Tvorili zábavnú časť podujatí ako dožinky, vinobranie, 1. máj, oslavy vyznamenania podnikov, rôzne výročia a pod. Bez folklóru sa nezaobišli ani voľby. K tomu je potrebné dodať, že táto „tradícia“ pretrváva dodnes. Folklórne skupiny a folklórne súbory si zarábajú na predvolebnej kampani a správajú sa zväčša trhovo, no existujú aj telesá (lepšie povedané vedenia folklórnych súborov a folklórnych skupín), ktoré takýmto spôsobom vyjadrujú pozitívny vzťah k určitému politickému subjektu.

Tradičná kultúra (ale zároveň aj starostlivosť o ňu) je dôležitým etnoidentifikačným faktorom, ktorý je možné využiť, ale aj politicky zneužiť. V období socializmu sa chápala dvojako: na jednej strane predstavovala jej časť kultúrne bohatstvo ľudových vrstiev, na druhej strane sa zase hodnotila ako prežitok, ktorý je možné nahradiť novým proletárskym umením. Medzi týmito tvármi sa pohybovali sympatie, či opatrný, až rezervovaný vzťah aj k tradičným prejavom obyčajovej tradície. Spočiatku to boli kritizované povery, zo zbierok sa vynechávali príslovia a porekadlá s náboženskou tematikou, ďalej to boli tradičné obrady spojené s kresťanskými obradmi, najmä rodinné (krst, pohreb, svadba), iné sa prevzali (dožinky, vinobranie) a iné sa nahradzovali novými výtvormi (Mikuláš - Dedo Mráz, narodenie Krista Pána - sviatky mieru a pokoja).

I to dokazuje, akými cestami sa uberal priestor tradíciám, najmä ich kresťanskému podložiu. To všetko spôsobilo, že roku 1989 vznikli nové impulzy, ktoré tento stav mali dať do nových súvislostí. V rámci dedinských folklórnych skupín sa pripravovali programy kolied kresťanov Slovenska. Koledy sa dostali do rozhlasu a televízie, vyšli nové vydania kolied a vianočných piesní. To boli impulzy na oživenie zabudnutej tradície, o čom sa chcem zmieniť pri kapitolách o Mikulášskych obchádzkach, prípadne o Vianociach a Troch kráľoch.

Porovnanie nám mnohé napovedia a materiál dáva možnosť uvažovať o nových formách pestovania lokálnej tradície. Jednoznačne sa v posledných rokoch napr. odsudzuje komercializácia svätomikulášskej a vianočnej atmosféry. Robustná reklama, začínajúca niekoľko mesiacov pred sviatkami, redukcia sviatkov na darčeky a rekreačné aktivity spôsobili väčšie ochudobnenie sviatočnosti a duchovného prežitia sviatočného obdobia.

Áké výsledky priniesli odpovede v dotazníku ?

Otázka č. 4 - „Pôsobila alebo pôsobí aktívne v obci dedinská folklórna skupina, folklórny súbor, detský folklórny súbor, dychová alebo iná hudba, spevokol, amatérsky folklórny súbor a pod? Kto ich viedol (vedie), v ktorých rokoch teleso pôsobilo a kedy zaniklo?“ sledovala cieľ priblížiť dejiny rôznych kultúrnych aktivít, najmä v čase po roku 1939. Ukázať, v akých súvislostiach sa vyvíjali kultúrne aktivity, predovšetkým v slovenských dedinách a aký je podiel folklórnych súborov a skupín na formovaní kultúrnych aktivít v súčasnosti. V prehľadoch, ktoré uviedli autori vyplnených dotazníkov sa ukazuje, že ešte stále má vysoký podiel v kultúrnej aktivite ochotnícke divadlo, hoci jeho výskyt klesá a čísla ukazujú, že pomer medzi zaniknutými súbormi a živými súčasnými súbormi sa zmenil. Má to viaceré príčiny. Je to predovšetkým postavenie televízie, ktorá „vyrába vo väčšej miere“ pasívnych prijímateľov kultúry. Na dedinách spôsobila revolúciu v trávení voľného času. Ochotnícke divadlo si v minulosti vytvorilo vlastnú bohatú tradíciu. Divadlo v zime sa stalo vlastne jednou z príležitostí, keď sa ochotníci stretávali a pripravovali dve-tri inscenácie, s ktorými chodili po okolitých obciach. Po predstavení sa zväčša usporiadala tanečná zábava. O tomto fenoméne sa v etnologickej spisbe píše veľmi málo. Analýza repertoárov ochotníckych dedinských súborov by ukázala, ako boli tieto predstavenia napojené na miestnu kultúru. Na scéne sa uplatňoval domáci kroj, spievali sa miestne ľudové piesne, pretrvávala živá reakcia obecnstva a dedinou prebehla vlna kritiky. Uplatnili sa tu miestne kritériá na posudzovanie hereckých výkonov. Porovnávali sa výkony súborov a predstavení, ktoré vytvárali akúsi kolektívnu normu. Dobré herecké výkony zostávali v pamäti ľudí celú sezónu a „vynikajúci herci“ zostali v pamäti jednu alebo aj dve generácie. Korene tejto tradície siahajú až do konca 19. storočia a rozkvet do obdobia medzi dvomi svetovými vojnami. O celom rozsahu tejto činnosti máme monografiu J. Martáka a početné štúdie a články. Pre šírenie hudobnej produkcie a hudobného vzdelávania zohrala výraznú úlohu dychová hudba, ktorá sa šírila zo západného Slovenska a hlavnú organizačnú úlohu na seba preberali hasičské zbory a organizácie. Existencia ľudovej alebo dychovej hudby znamenala veľmi veľa aj pre zmeny tanečných repertoárov.

Do celého procesu však vstupovali i nové, modernejšie hudobné združenia, označované nepresne ako „džezové“, ktoré hrali súdobé „šlágre“, v obsadení týchto hudobných zoskupení sa objavoval saxofón, trúbka a klarinet, takmer vždy harmonika a bicie. Na tieto vývinové faktory upozornili viacerí etnomuzikológovia a etnochoreológovia. Do týchto procesov výrazne vstúpili diskoprodukcie a v súčasnosti sú diskotéky najrozšírejšími príležitosťami zábavy pre najmladšie generácie.

Úplne z iného pohľadu sa posilňuje úloha cirkevného spevu, ktorý sa podieľa na súčasnom kultivovaní spevnej kultúry. Dotazník nám prináša o tom množstvo údajov, hoci nie sú vždy podrobné, ale hovoria o šírke kultúrneho zázemia na slovenských dedinách na prelome 20. a 21. storočia.

Približné percentuálne vyjadrenie výsledkov výskumu sú nasledovné:

Ochotnícke divadlo

- *zaniknuté súbory*: 34 %

- *živé súbory*: 18 %

Dychové hudby: 16 %

Spevokoly: 20 %

Iné zoskupenia: 10 %

Zbory pre občianske záležitosti: 2 %

Podľa otázky č. 5 sa na organizovaní podujatí v súvislosti s tradičnou obyčajovou kultúrou podieľajú tieto organizácie:

<i>miestne odbory Matice slovenskej</i>	<i>Zväz invalidov</i>
<i>obecné úrady</i>	<i>Zbory pre občianske záležitosti</i>
<i>regionálne kultúrne strediská</i>	<i>poľovnícke združenia</i>
<i>hasičské zbory</i>	<i>Jednota</i>
<i>poľnohospodárske družstvá</i>	<i>Červený kríž</i>
<i>základné a materské školy</i>	

Najaktívnejšie sa zúčastňovali miestne odbory Matice slovenskej, školy a obecné úrady, činnosť ostatných inštitúcií bola veľmi sporadická.

Pozoruhodné sú však kultúrne aktivity Domov dôchodcov, ktoré využívajú folklór zväčša v rámci svojho interného programu. O charaktere ich činnosti podrobnejšie hovoria konkrétne opisy ich činnosti.

Porovnanie s dotazníkmi z r. 1985 - 1986 ukazuje, že sa zmenila štruktúra politických a spoločenských organizácií. Výrazne stúpila aktivita cirkvi, miestnych odborov Matice slovenskej, úpadok zaznamenali najmä Zbory pre občianske záležitosti. (Leščák, M. - Beňušková, Z., 1987.)

Predvianočné zvyky

Otázka v dotazníku v roku 1987 - 1988 znie: „Napište, čo sa v súčasnosti vykonáva v predvianočnom období (napr. na Luciu, na Tomáša a pod.)?“

V dotazníku z roku 1939 je táto otázka sformulovaná oveľa širšie: „Zachovávajú sa u Vás ešte také zvyky spojené s určitými dňami v roku, sviatkami, napr. o Vianociach, Fašiangoch, Veľkej noci, na Luciu, na Jána, Martina, Štefana? Uveďte v ktoré dni a ktoré sviatky?“

Otázku sme rozdelili, aby sa stala zrozumiteľnejšou a aby viac postihla obsahovú náplň jednotlivých sviatkov. Už odpovede na tak široko postavenú otázku v dotazníku nám naznačili, že otázka vniesla do systému opisu kalendárnych obyčajov nejasnosti. V komentároch v roku 1939 sa píše:

„Bohato sú opísané dni pred Vianocami (strídžie dni) a fašiangy. V porovnaní s týmito informáciami sú v odpovediach učiteľov len skromné zmienky o zvykoch na Silvestra a Nový rok, Dorotu, Juraja, Tomáša, Martina.“

Málo, ale veľmi zaujímavých informácií je o gregoráciach a blažejáciach (pozri Muránsku Hutu a Novú Baňu).

Cenné sú údaje o šibaní na Štefana a svätení dožinkových vencov na Sv. Makaveja v Malých Zalužiciach, údaje o Hradovom sviatku zo Šambronu a o turoňoch zo Slovenskej Vsi.“

Najfrekvencovanejšie sú zvyky na Luciu, Mikuláša a Ondreja. Možno, že tieto odpovede aktivizovala i otázka, ktorá vymenúva jednotlivé dni. Prekvapuje pomerne málo údajov o fašiangových obchádzkach s maskami, hoci fašiangy v rôznych podobách sa zachovávali vo väčšine skúmaných obcí a ich rozšírenie potvrdzuje R. Bednárík lokalizáciou údajov, ale aj novinové články z tohto obdobia.

Tu vidíme, ako veľmi zoširoka koncipovaná otázka nedostatočne vyčerpala vedomosti o výskyte a živjej tradícii výročných obyčajov. Údaje o Lucii a fašiangoch sú dostatočným základom na porovnanie údajov s EAS, v ktorom sa obe obyčajové príležitosti skúmali podrobnejším dotazníkom ako je tomu v Národopisnom dotazníku č. 3.

Positívne odpovede o vykonávaní zvykov v období výskumu EAS 1970 - 1975 sú len z troch obcí (Zamuťov, Veľká Lehota a Drábsko), v ďalších sa uvádza doba zániku 1. svetovej vojny (Rybany). Druhá svetová vojna sa uvádza v Čápure. Po 2. svetovej vojne zánik uvádzajú

v Dubodielí a Dolnom Almáši. Informátori z Klenovca uvádzajú dokonca rok 1937, hoci ho miestny učiteľ uvádza i v roku 1939.

Nepochybne možno konštatovať, že na Luciu, ako v jednom zo strídžích dní, sa ešte pred druhou svetovou vojnou aktívne vykonávali poverové úkony na veľkom území Slovenska. (Feglová, V. - Leščák, M. 1995, str. 234-235).

Z predvianočného obdobia sme samostatne sformulovali otázku o mikulášskych obchôdkach a obdarovaní detí. Pre všeobecné oživenie sviatku si zaslúži zvláštnu pozornosť. Najfrekventovanejší deň v odpovediach je okrem Mikuláša obchôdzka Lucíí. Na Luciu sa stretávame s niekoľkými úkonmi, ktoré sa často prelínajú s činnosťou pripisovanou aj iným dňom predvianočného obdobia, o ktorých hovorí vo svojej monografii „Rok vo zvykoch nášho ľudu“ Emília Horváthová. Napr. bránky sa z pántov vyhadzujú aj na Katarínu, odrezky z čerešní sa k Vianociam dávajú kvitnúť do hrnčekov aj na Barboru, veci sa premiestňujú aj na Ondreja, veští sa z olova, ale najmä z napísaných mien na lístkoch aj na Tomáša či Ondreja a pod. Ploty sa trasú na Mikuláša aj na Ondreja, čo svedčí o uvoľňovaní tradičných termínov a o narastajúcej zábavnej funkcii povier a zvykov.

Lucia v súčasnosti zahŕňa predovšetkým tradičnú obchôdzku Lucíí, ktoré odeté do bielych plachiet chodia husím krídlom vymetať rohy izieb, keďže ide o ochranu pred zlom, potierajú sa cesnakom aj dvere do domu, mladé dievčatá na čelo, príp. aj maštal. K tomu patrí jedenie alebo primiešavanie cesnaku do jedla členom rodiny a domácim zvieratám, ojedinele sa k tejto činnosti pridružuje veštenie podľa napísaných lístkov od Lucie do Štedrého dňa. To všetko ale má pomerne malú frekvenciu výskytu. Obchôdzky Luciek organizujú zväčša členovia folklórnych skupín. Zo sentimentu sa pravdepodobne spomína i vyrábanie Luciinho stolčeka, z ktorého na poľnohnej vidieť ženy-bosorky. Inovačným prvkom je ozdobná funkcia adventných vencov, ktoré sa niekedy dajú začiatkom adventu posvätiť v kostole. Je to nový jav rozšírený z Rakúska.

K ďalším inováciám patrí a postupne sa rozširuje deväťdňové modlenie pred obrazom Panny Márie alebo s tematikou narodenia Krista, ktoré sa nazýva Prístešie. Modlenie prebieha v deviatich domácnostiach a končí pred Štedrým dňom. Obraz na rok zostáva poslednej rodine. Druhý variant sa odohráva pri deväťdňovom modlení v kostole a nazýva sa najčastejšie „deviatnik“. Tieto náboženské úkony si získavajú najmä v starších generáciách obľubu. Je to jednoznačný dôkaz cirkevnej aktivity.

Ďalej je to rozsvietenie verejného vianočného stromčeka, ktoré zabezpečujú často folklórne skupiny. Tie pripravujú rôzne pásma, najmä s betlehenskou tematikou (napr. Selec, Zliechov, Tr. Turná). Rozsvietenie vianočného stromčeka dopĺňa čoraz častejšie i ozdobenie a osvetlenie okien svetelnými reťazami, príp. obrázkami.

Náboženská motivácia sa prelína so zábavnou funkciou tradičných obyčajov. Je všeobecná tendencia ozvláštniť predvianočné a vianočné obdobie, pričom sa často pôvodné významy zamieňajú a pôvodné funkcie strácajú. Veľkú zásluhu na uchovávaní mnohých zvykov majú folklórne kolektívy (folklórne skupiny a detské folklórne skupiny), ale iniciatíva vychádza aj zo škôl alebo z fary.

Mikuláš

Z predvianočného obdobia sme pre hlbší pohľad na zmeny vo vývine sviatkovania vybrali sviatok sv. Mikuláša. Aj preto tak bola formulovaná otázka č. 9: „Zachovala sa Mikulášska obchôdzka? Chodí Mikuláš v maske sám alebo s čertom a anjelom, deti dostávajú darčeky do topánok za okno, Mikuláš chodí len do niektorých domov, resp. iba do vlastnej rodiny, kto predstavuje sv. Mikuláša, kto organizuje jeho obchôdzky a pod.?”

Len veľmi málo ľudí na dedine poznalo genézu mikulášskej obchôdzky. „Počiatkom stredoveku už v prvej polovici decembra prebiehali v celej Európe predslnovratné obyčaje, ku ktorým patrila výmena darov a najmä rôzne maskované sprievody. Cirkev v úsilí nahradiť starší kult, na ktorý nadväzovali kultom kresťanským, určila v deviatom storočí 6. december za deň sv. Mikuláša. Voľba sa zdala dobre premyslená, pretože Mikuláš, ktorý pôsobil v štvrtom storočí ako biskup v Mire, v Malej Ázii, si nevšednou obetavosťou a zmyslom pre spravodlivosť získal obľubu v najširších vrstvách obyvateľstva Byzantskej ríše. V ďalších storočiach sa jeho postava stala vďačným námetom početných legiend tak vo východnej, ako i v západnej Európe.

V období feudalizmu bol Mikuláš aj u nás patrónom rybárov, pltníkov, lodníkov, zlatníkov, istý čas aj pastierov a ďalších profesií, ďalej dospelých dievčat, detí a najmä žiakov. Študenti vyšších škôl boli vybraní za zakladateľov novej tradície, ktorej ústrednou postavou sa mal stať biskup Mikuláš.“ (Horváthová, E. 1986, str. 34.)

Tradícia mikulášskych obchôdzok sa ujala najmä v šľachtickom aj mestskom prostredí. Roľnícka pospolitosť prijala mikulášsku obchôdzku až v 19. storočí. „Tam sa masky Mikuláša, anjela a čerta začínajú zjavovať v devätnástom storočí. Vo svojich kreáciách a atribútoch do značnej miery čerpali zo staršej domácej tradície. Čert sa obvykle obliekal do kožucha vyvráteného naruby, anjeli v mnohom pripomínali postavy Barbory alebo Lucie, kým Mikuláša v dlhom kožuchu, prepásaného povrieslom, s fúzmi a bradou zhotovenou z kúdele bolo možné identifikovať často iba podľa berly a mitry, zhotovenej z papiera. Tento typ Mikuláša, ktorého tvorcovia sa usilovali priblížiť čo najviac mestskej predlohe, bol určený deťom.“ (Horváthová, E. 1986, str. 35.) Podľa dostupných údajov postupné prenikanie postavy sv. Mikuláša ako nositeľa darčiekov v roľníckom prostredí pokračovalo aj v 20. storočí a tradícia kresťanská sa prepletala s poverovými predstavami zviazanými viac s dňom Ondreja (ľúbostná mágia a rôzne zákazy). Aj materiál z roku 1939 ukazuje, že obchôdzka s Mikulášom bola pomerne málo frekventovaná a ešte menej sa v nej vyskytuje obdarovanie detí darčekom (Krupa, O. 1998). Táto postava v mnohých variantoch (účastníci sprievodu, oblečenie Mikuláša, priadky, dvíhanie stola a iné šibalstvá) poukazovala na prekrývanie pôvodnej funkcie sv. Mikuláša s tradíciou ochrany v čase strdžích dní alebo zábavnou funkciou, čiže mala svetskejší charakter.

Tradícia sa uchovávala v rodinách v povojnovom období aj napriek tomu, že sa ateistická propaganda snažila Mikuláša, ale i vianočné sviatky nahradiť Dedom Mrázom. Bola to figúra, ktorá predstavovala obdarujúceho deduška na saniach, prinášajúceho vianočný stromček a darčeky deťom. Tento model sa uplatňoval najmä v pionierskych domoch a v niektorých školách vo väčších mestách. Snaha o prekrytie tradície dobrosrdečného Mikuláša Dedom Mrázom do dedinského prostredia neprenikla a Mikuláš zostal ako symbol v rodinnom prostredí, hoci obchôdzkový charakter sv. Mikuláša v sprievode iných masiek (Anjela a Čerta) sa oslabil a dominujúcou formou obdarovania sa stalo odovzdávanie darčiekov do pripravených topánok. O Mikulášovi nie je ani zmienka v odpovediach na dotazník realizovaný v rokoch 1985 - 1986 prostredníctvom vybraných ZPOZov. Na vtedajšiu dobu to bola téma priam provokujúca, hoci začiatkom osemdesiatych rokov sa napr. v Prahe objavovali mikulášske masky, ktoré si privyrábali chodením s darčekom po domácnostiach. Ojedinele sa objavovali takéto masky aj na Slovensku. Rok 1989 znamenal aj v tomto smere nový pohľad na mikulášsku tradíciu.

Na danú otázku sme dostali množstvo kladných odpovedí a v zásade môžeme zovšeobecniť niekoľko foriem obchôdzky sv. Mikuláša.

Až 80 % skúmaných dedín pozná aspoň jednu z týchto foriem Mikulášskej obchôdzky.

1. Obchôdzka Mikuláša, anjela a čerta po domácnostiach (niekedy podľa výberu rodičov, niekedy na odporúčanie farára).

2. Spoločné posedenie detí, ktoré obdarováva Mikuláš (škola, obecný úrad), spojené s programom.
3. Menej známe je obdarovanie v kostole, ktoré organizuje Klub kresťanskej a demokratickej mládeže.
4. Obdarovanie v rámci aktivít obecného úradu, keď sa presadzuje príchod Mikuláša na koči alebo na saniach a darčeky venuje obecný úrad alebo prípadní sponzori.
5. Najrozšírenejšou formou vôbec je ukladanie darčiek do vyčistených topánok. Tento spôsob obdarovania sa prelína s uvedenými organizovanými stretnutiami detí alebo detí a rodičov. Aj maska Mikuláša sa stabilizovala. Jej súčasťou je mitra, berla a plášť po členky. Niekedy Mikuláš ide pred obchôdzkou do kostola, čert (symbol zla) zostáva pred kostolom (Osikov).

Prekvapujúca je aktivita škôl, obecných úradov a farností. Zaznamenali sme i tu aktivitu dedinských folklórnych skupín a detských folklórnych súborov (rôzne scény a spievanie kolied).

Návšteva jednotlivých domácností je obohatená o básničky detí a dialóg sv. Mikuláša s deťmi, alebo o čerta, ktorý deti straší, prípadne dáva deťom prútik, uhlie, kameň ako výstrahu do blízkej budúcnosti. Čertov prút sa objavuje niekedy aj v topánkach, kde dávajú v noci darčeky príbuzní alebo rodičia.

Na záver môžeme konštatovať, že v rokoch 1998-1999 sa definitívne začal na dedinách uplatňovať model mestskej obchôdzky sv. Mikuláša a sprievodné archaické znaky z roľníckeho prostredia takmer úplne ustúpili (slama, povriesla).

Vianoce

Štedrý deň zostal kľúčovým bodom kalendárneho obradového cyklu. Zohľadnili sme tento poznatok aj v štylizácii otázky č. 10: „Opíšte priebeh Štedrého dňa. Robia sa ešte nejaké úkony súvisiace s veštením, čo nesmie chýbať na štedrovečernom stole, ktoré sú typické štedrovečerné jedlá, kto pri stole vinšuje alebo sa začína modliť, kedy sa dávajú darčeky, chodí sa počas Štedrého dňa (Vianoc) na hroby, vykonávajú sa návštevy príbuzných a známych, kedy a ako sa vinšuje?“

Otázka smeruje predovšetkým k odhaleniu kontinuity so staršími vrstvami vianočných obyčajov a úkonov, a to aj z takého dôvodu, že sa Vianoce kontinuálne chápu ako globálna tradícia presahujúca regionálny alebo etnický význam. Aj vo všeobecnosti sa chápe Štedrý večer za začiatok vianočných sviatkov, hoci sa v ľudovej terminológii vyskytuje slovo „Vilija“ (z lat. vigilia) vo význame predvianočného dňa, pričom polnočná omša ohlasuje narodenie Krista. (Inak je to u evanjelikov a.v. vzhľadom na to, že služby Božie sa uskutočňujú podvečer a večera začína až po bohoslužbách. Feglová, V. - Leščák, M., 1995, str. 175-177.)

Vo vianočných sviatkoch sa prelínajú rôzne kultúrne vrstvy a sústreďuje sa v nich široký komplex obyčajov. Kultové korene Vianoc nachádzame v pôvodnej roľníckej kultúre, citlivo reagujúcej na kolobeh ročných období. Už sa zrejme nedozvieme, ako tieto sviatky nazývali naši predkresťanskí predkovia. Kresťanstvo svojím učením hlboko zasiahlo a zmenilo náhľad človeka na svet. Základom kresťanstva sa stal biblický príbeh o narodení Ježiša Krista Spasiteľa. Kresťanstvo postavilo na piedestál úcty namiesto Slnka dieťa a jeho matku. V našom materiáli sa však prelínajú obe vrstvy, jednak agrárno-prosperitné úkony zacielené na zdar, šťastie a bohatstvo v budúcom roku, ale aj úctivé vnímanie cirkevného sviatku a spodobenie niektorých jeho javov pomocou symbolov.

Otázka Národopisného dotazníka č. 3 je veľmi všeobecná, skôr akoby rátala s jednoduchou odpoveďou, hoci etnografický materiál, ako ukazujú zozbierané materiály odpovede, poukazuje na bohatosť obyčajových prejavov, ktoré vykonávajú jednotliví členovia rodiny, ako aj na úkony, ktorých cieľom je naďalej udržiavať súdržnosť rodiny.

Primárnym záujmom autora dotazníka bolo zistiť, do akej miery sa rozšíril vo vidieckom prostredí vianočný stromček, kde ho stavajú, ako aj jedlá, ktoré sa na Štedrý večer podávajú a termíny koledovania.

Vybraný publikovaný materiál poukazuje jednak na disproporciu v informáciách podávaných jednotlivými učiteľmi, ako aj na isté nepochopenie otázky. Podľa materiálu sa zdá, že mnohí učitelia podľa dobového jazykového úzu chápali pojem „koledovanie“ len v súvislosti s cirkevnou koledou. Ľudový prejav nazývali len ako spev, vinš, a nie „koleda“.

Najucelenejším prehľadom o vianočných obyčajoch je citovaná práca E. Horváthovej „Rok vo zvykoch nášho ľudu“, hoci informácie o obyčajoch z jednotlivých regiónov môžeme nájsť aj vo vydaných národopisných monografiách. R. Bednárík sa v rámci vianočných obyčajov venoval len tej časti, ktorá mala agrárno-prosperitný charakter. Významnou publikáciou je kniha E. Krekovičovej „Slovenské koledy“, i keď nami publikovaný materiál ich spomína sporadicky.

Pri komentovaní predloženého korpusu údajov je potrebné porovnávať údaje s Etnografickým atlasom Slovenska, ktorý sa v rámci témy orientoval na otázky:

- 1) o donášaní zelene do domu na Štedrý večer
- 2) o ukladaní slamy, sena v interiéri domu
- 3) o ukladaní železných predmetov pod vianočný stôl
- 4) o upotrebení zvyškov vianočných jedál na rôzne účely
- 5) o názve Štedrého večera.

Publikovaný materiál potvrdzuje, že ozdobený vianočný stromček sa na väčšine územia rozšíril už pred alebo tesne po prvej svetovej vojne. Objavujú sa údaje, ktoré nám potvrdzujú nerovnomerný vývoj, keď informátori udávajú odpoveď, že sa stromček stavia len tam, kde majú deti (Dolný a Horný Prandorf, Hanučovce n/Topľou, Kolačkov), resp. sa stavia len v bohatších rodinách (Jakubany, Kračúnovce, Slatina n/Bebravou, Stufany, Šipkov, Víglášská Huta, Vrbovec, Zbehy, Železník). Ojedinelý, ale cenný je údaj z Pavloviec, kde sa udáva aj starší variant vianočného symbolu, slamenný stromček. Zaujímavé je aj umiestnenie stromčeka. Vo viacerých lokalitách uvádzajú upevnenie stromčeka na povalu s vysvetlením, že len v bohatších rodinách stojí na zemi, resp. na stole, pretože je väčší.

Druhým spoločným problémom s EAS je donákanie slamy, sena do interiéru domu. Ukázalo sa, že až na niektoré lokality bolo v tomto období donákanie slamy s vysvetlením, „že sa aj Ježiš Kristus narodil na slame“, bežným prvkom vianočnej obradovosti. Z historických dokumentov je tento zvyk známy už z rozmedzia 14. a 15. storočia z pera benediktínskeho mnícha Jana z Holešova, ktorý opísal nielen kresťanský motivované prejavy, ale aj tradíciu uchovávané pohanské úkony, medzi ktorými uvádzal aj spanie a hry na slame, rozkladanej po celej izbe.

Zaujímavé z dnešného hľadiska je i porovnanie vianočných jedál, podávaných na Štedrý večer. Len výnimočne sa objavuje v údajoch ryba, prevládajú múčne jedlá, kapustnica, ovocie. Najtypickejším štedrovečerným jedlom v tomto období boli opekance, ktoré mali rôzne regionálne názvy.

Pretrvávajúce najrozšírenejšie roľnícke zamestnanie sa podpísalo aj na pretrvávajúci obyčajov zacielených na prosperitu dobytku i hydiny, ktoré sa prejavovali aj tým, že sa časť vianočných jedál dávala dobytku, resp. sa po vianočných sviatkoch dávali omrvinky i slama pod ovocné stromy, aby dobre rodili.

Viacerí informátori podali vyčerpávajúci opis priebehu Štedrého večera i nasledujúcich dní (Antol, Heľpa, Zamútov), z ktorých na nás dýcha prastarý model sviatočnosti. Tento deň sa chápal ako osudový, keď sa mohol človek dozvedieť na základe tradíciou kultivovaných prejavov svoj osud, osud svojej rodiny i mieru úspešnosti v budúcom roku. Prevládajú veštenia života, vydaja, zdravia, prosperity hospodárstva. Mnohé praktiky sa počas adventného a vianočného obdobia viackrát opakovali (varenie halušiek, počítanie kolov v plote, klopanie na okná).

Vinšovanie či koledovanie patrilo do pevného repertoáru vianočných obyčajov. Hádám najcenejšie sú početné údaje o vinšovaní pastierov počas Štedrého dňa, keď nosili do domov brezové prúty. Ako ukazuje materiál, tento deň bol podľa zvykového práva jedným z výplatných dní dedinských služobníkov, keď si obradovou formou vybrali naturálie za svoju službu.

Z viacerých lokalít sa uvádzajú vianočné koledy a vinše, ktoré sa s minimálnou zmenou podľa lokálnej tradície recitovali alebo spievali od Štedrého večera do Nového roku. Mnohé z nich sú v tradičnom repertoári uvedených lokalít dodnes (pozri napr. Helpa, Zamutov). Cenné sú i údaje o slávení ďalších vianočných dní - Božieho narodenia, Štefana (návštevy rodiny, vinšovanie, spievanie a zväzovanie oslávencov), Jána Evanjelistu (svätenie vína, medu napr. v Antole).

O stave tradície v medzivojnovom období v heslovitej, širšej i veľmi podrobnej odpovedi informovali učitelia takmer zo všetkých vytipovaných lokalít.

Špecifické znaky sa uchovávajú predovšetkým v úprave stola, v rozsvietenej jedličke a v zložení jedál, ktoré hádam najviac charakterizujú túto sviatočnú chvíľu.

Ako z odpovedí na otázku a podotázky vyplýva, Štedrý deň a Štedrý večer si v jadre uchovávajú archaické formy. Dotýka sa to najmä vianočných jedál, kde podľa odpovedí nesmie chýbať: oblátky s cesnakom, polievka (kapustnica, juha šošovicová, hrachová, repková), opekance (bobáľky, pupáky, lokša), beleše alebo vianočné buchty, pirohy, bôb, u gréckokatolíkov mačanka s hubami, ďalej varené ovocie, hrachová kaša a pod. (viď záznamy), ďalej je tu južné ovocie, búrske oriešky, víno alebo čaj s rumom. Na prípitok sa ešte stále pije pálenka s maslom a cesnakom (hriate), pod obrusom sú peniaze alebo peňaženka, na stole aj modlitebná knižka a ruženec, zrno v pohári, zvyšky pre zvieratá, sviečka, svätená voda a pod.

Na úvod večera sa otec modlí a vinšuje, pripíja hriatym aj na zdravie.

Vianočný stôl je v súčasnosti bohatší. Medzi tradičné jedlá v súčasnosti sa zaradila kapustnica a vyprážený kapor. Je to vplyv mestského prostredia. Zo starých tradičných jedál zostali bobáľky, pupáky, lokše, mačanka s hubami, jucha s kazarami (kyslá kapustová šťava s hubami), hriata pálenka, oblátky s cesnakom a ovocie (aj sušené), a orechy, drobkky alebo jedlo pre zvieratá, peniaze a víno na stole, tanierik pre počestného.

Výrazne sa obmedzili úkony spojené s vštením a spev pod oknami (koledovanie), aj prítomnosť symbolických predmetov (slama, železo).

Vianočný stromček, ktorý sa rozšíril na územie Slovenska až po 1. svetovej vojne, sa mení nielen modernejšou výzdobou. Čoraz viac prenikajú do jednotlivých domácností umelé napodobeniny vianočného stromčeka. Vrcholom štedrej večere je odovzdávanie „ježiška“, t. j. darčekom jednotlivým členom rodiny. Obdarovanie vianočným darčekom je vec prestížna, strieda sa tu praktický a citový prístup k obdarovávaniu, finančný dar na pozadí malej pozornosti, drahé hračky pre deti, športové potreby, spotrebné predmety. Na darčeky sa minie veľa peňazí, času, a prežije sa mnoho stresových situácií. Mizne podstata vianočných sviatkov. Všetky úkony sa sústreďujú do Štedrého dňa. Do okruhu zvykov sa dostala vo väčšej miere spomienka na mŕtvych. Ide o návštevu cintorína a ozdobenie hrobu vencom, vetvami zo stromčeka alebo donesením ozdobeného stromčeka. Obyčajne sa návšteva hrobu koná pred Štedrou večerou alebo na prvý sviatok vianočný.

Zachovávajú sa aj niektoré zákazy. Dotýkajú sa návštev, vstávania od stola, neprítomnosti počas štedrej večere. Aj v dedinskom prostredí sa čoraz viac rešpektuje osobný program mladších generácií počas prvého a druhého vianočného dňa, čo využívajú najmä študenti a mladí zamestnaní ľudia na oddych a na šport. Aj tu vidieť, ako sa odlišujú podľa generačnej príslušnosti hodnotové orientácie vo vzťahu k zachovávaní tradícií.

Priebeh Štedrého dňa je v podstate variabilný. V niektorých obciach sú zaznamenané veštenia: z orechov, rozkrojeného jablčka, z brechania psov, hádzania topánok k dverám.

Ochrannú funkciu má vysvätenie hospodárskych budov svätenou vodou (Zliechov), kŕmenie dobytky strúčikom cesnaku. Vyskytuje sa ojedinele aj vinšovanie rómskych muzikantov po štedrej večeri (pozri Rimavské Lužany).

Rôzne posuny sú i v termínoch vinšovania či návštevy cintorína, príbuzných a známych. Je to jednoznačne živá súčasť obyčajovej tradície na Slovensku.

Betlehemske obchôdzky

Súčasný stav betlehemských obchôdzok mali zmapovať dve otázky č. 11: „Chodia po domoch betlehemci? Odkiaľ sú a ako sú oblečení?“

Chodenie s betlehemom patrí medzi skvosty slovenského ľudového divadla. Betlehemska hra, venovaná narodeniu malého Ježiška, cez zjavenie sa pastierom a ich vinšovaním malému jezuliatku zrástla s domácou pastierskou tradíciou a vytvorila pôvodný dramatický útvar. Prostredníctvom humorných scénok, plných piesní a tanca, vytvorila pendant oficiálnemu príbehu o narodení malého Ježiška v betlehemských jaslíčkách. Tento poľudštený príbeh oslovuje dodnes všetkých poslucháčov, veriacich či neveriacich, osobitým stvárnením narodenia Ježiša Krista.

Je zaujímavé, prečo sa zmienka o betlehemcoch objavuje veľmi zriedkavo v odpovediach na dotazník Filozofickej fakulty UK z roku 1939. Zdalo by sa, že tieto dramatické prejavy sú na úplnom ústupe. Nie je tomu tak, pretože stopy po betlehemcoch nájdeme z toho obdobia v novinách a časopisoch a tradícia sa preniesla aj do rokov po druhej svetovej vojne. Neskôr na jej pretrvávanie negatívne pôsobila antináboženská propaganda. Tak sa stalo, že chodenie s betlehemom sa uchovalo len v niektorých oblastiach Slovenska, najmä na strednom a východnom Slovensku.

Tomuto prejavu ľudového divadla v päťdesiatych a počiatkom šesťdesiatych rokov venovali malú pozornosť aj folklórne súbory a dedinské folklórne skupiny. Na ujasnenie si rozšírenia aktivít a oživovania tejto peknej tradície sme zaradili špeciálnu otázku venovanú chodeniu s betlehemom.

Ukázalo sa, že tradície chodenia s betlehemom zachováva až 32 % z vybraných dedín, pričom v Čiernom Balogu hovoria o renovácii tradície, pretože v rokoch, o ktoré sa zaujímal autor dotazníka, betlehemska hru hralo až 5 skupín. Čierny Balog nie je v tomto osamotený, pretože skupiny betlehemcov majú napr. obce na Horehroní, Orave a na východnom Slovensku. Niektoré skupiny podnikali v čase od Vianoc do Troch kráľov zájazdy do susedných dedín, obce, vystupovali aj v rekreačných zariadeniach a hostincoch. Bol som svedkom takých vystúpení aj začiatkom osemdesiatych rokov vo Vyšnej a Nižnej Boci (Liptov), pričom betlehemci prišli autobusom z Horehronia. Pamätám sa, že vystúpenie urobilo veľmi dobrý dojem najmä na nemeckých turistov. Dá sa predpokladať, že komercializačné tendencie sa nevyhýbajú ani tejto peknej a ušľachtilej tradícii. Aj v minulosti bolo totiž odmeňovanie betlehemcov jednou zo súčasti ich dobrovoľného účinkovania. Betlehemcov môžeme vidieť aj vo veľkých mestách, napr. v Bratislave. Rád konštatujem, že si za svoje účinkovanie v uliciach odmenu zaslúžia. Obyčajne sa v týchto skupinách grupujú členovia bratislavských súborov.

Návštevy betlehemcov zaznamenáva náš spolupracovník z Varína, kde chodili paralelne dve skupiny z Oravy. O návštevách v podnikoch v Tisovci píše zase tamojší spolupracovník. Aj vedúci súboru Selčianka s členmi navštevuje svojich divákov a priateľov v Trenčianskych Stanovciach, kde takéto aktivity pravdepodobne chýbajú.

Oblečenie betlehemcov sa postupne inovuje, pastieri nosia vyššivané košele, opasky a tanistry, bača je vyobliekaný v halene a Starý (Kubo) má obyčajne prevrátený kožuch, opasok a pripomína čerta. Anjel nosí jaslíčky a má biely plášť a biele krídla. Fedor a Stacho majú na hlavách papierové čapice, trochu podobné biskupským, ozdobené stužkami. Súčasťou ich

vystroja sú dlhé palice vybíjané plieškami, aby pri tanci výrazne hrkali a zvonili. Niekde majú biele rúcha a nohavice podobné kňazským rúcham. Takto sú oblečené aj deti, keď predvádzajú betlehemskú hru. Termíny predvádzania hry sú rôzne (Štedrý večer a 1. sviatok vianočný, od Štefana do Troch kráľov, od Nového roku do Troch kráľov). Na Tri krále prichádza koleda v zložení farár, pomocník a kostolník, ktorí vysvätia príbytok a na veraje dverí napíše kostolník iniciály mien Gašpar, Melichar a Baltazar zároveň s rokom, kedy sa koleda konala.

Zvláštnym prípadom obchôdzky sú Traja králi, sprevádzaní bačom z Osikova.

Na Štefana

Posledný deň vianočných sviatkov sa viaže na meno Štefan. Azda aj preto, že je najlepšou príležitosťou na zábavu, sa k tomuto dňu viazalo viacej zvykov, ktoré oživilo konanie sviatočných dní, teda aj koniec pôstu. Na Štefana napr. gazdovia brodili kone, obväzovali slamou ovocné stromy. Malí chlapci chodili s veršikom po Štefanovaní, starší mládenci, ale i devy chodili poviazať Štefanov, v tento deň sa na niektorých miestach Slovenska chodilo po šibaní alebo po oblievaní, aby boli zdraví a pekní, v tom období niekedy volili mládeneckého richtára.

Mnoho z týchto zábavných príležitostí zaniklo, ale dlho zostávali v pamäti tradičné štefanské zábavy. Boli to popri fašiangových a regrútskych zábavách najvýznamnejšie zábavy v roku.

Dotazník ukazuje, že Štefan sa stal dňom oddychu a spontánneho veselía.

Pokiaľ sa uskutočňujú zábavy, tak sú to predovšetkým diskotéky, ktoré staršie generácie nechápu ako zábavy so živou hudbou, kde si môžu zaťancovať, prípadne zaspievať ten svoj repertoár. Zo starých zvykov sa spomína šibanie dievčat z Podzámočku a vystúpenia detí s rôznymi pásmami o narodení Ježiška, spievanie kolied aj svetských detských piesní. Pokiaľ sa organizuje zábava venovaná Jánom a Štefanom, je vždy súčasťou programu tombola.

V roku 1987 sa takých zábav uskutočnilo 54,7 %, pričom diskoték bolo 17 %. Štefan sa tak stal svedectvom zanikania tradície. Vedomie o Štefanovi a štefanských zvykoch sa vytratilo, hoci termín zábav zostal.

Silvester

Ak sme doteraz hovorili o zanikajúcich zvykoch a sviatkoch, tak sa nám začína z množstva zábavných príležitostí a zábav vynárať Silvester, posledný deň roku (Starý rok) ako živá inovačná forma, najmä ak k prelomu roka pribudol nový štátny sviatok Deň vzniku Slovenskej republiky. Pre každého občana je zaujímavé, ako sa oslavy Nového roku dajú zladiť s dňom vzniku mladého štátneho útvaru. Otázka v dotazníku je stručná a jasná: „Ako oslavujete Silvestra a Nový rok?“ (Zábava, stretnutie na ulici, streľba, rakety, oslavy vzniku SR a pod.) Počul som od mnohých informátorov, že na tento termín nebolo dobré dať štátny sviatok, pretože ho silvestrovská bujará oslava odsunie do úzadia.

K prelomu starého a nového roku sa viazalo viacero poverových úkonov. Nový rok mal svoju vinšovnícku tradíciu. Pieklo sa špeciálne pečivo „novoletáky“, „novoročáky“, jedlo sa mäso, makové koláče, šošovica, znamenajúca mnohosť, rozmnoženie mincí a pod. Oveľa neskôr sa k týmto zvykom pridávala silvestrovská zábava, spojovaná s prípitkami a želaniami šťastného Nového roku. Do dedinského prostredia sa z mesta preniesla niekde až v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Rôzne povery, vinše vystriedala hrmotná, veselá zábava mimo domácnosti.

Na zábavy chodili mladí ľudia do miest a mestečiek alebo čakali na Nový rok v hostincoch.

Pokvažovalo sa za slušné ísť večer na ďakovnú svätú omšu a polnoci si zaspievať na veži alebo vystreliť z pušky, alebo i bičom, aby sa dedina zbavila stríg.

Dnešný model trávenia Silvestra je približne takýto:

Mladá generácia: príprava na zábavu, resp. diskotéku a účasť na nej.

Stredná a staršia generácia: večera, TV program.

Prípitok šampanským alebo šumivým vínom.

Prípitok na ulici (námestí), strieľanie rakiet (ohňostroj), príhovor k vzniku SR, vinšovanie na ulici, stretnutia v domácnostiach, spev, žartovanie, TV program, vinšovanie cez telefón, mobil, SMS.

Na Nový rok býva omša, kde kňaz vyhodnotí udalosti v celom roku a poďakuje za pomoc veriacim. Stráca sa nám výročie dňa vzniku SR.

Fašiangy

Genéza a varianty fašiangových zvykov veľmi dobre popísala E. Horváthová (Horváthová, E., 1986). Materiálne, ktoré prinášajú Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska (Feglová, V., Leščák, M., 1995), ukazujú už pokročilé štádium zmien a ústup pôvodných tradičných foriem. Aj keď údaje, vzhľadom k veľmi široko koncipovanej otázke o zachovávaní vybraných kalendárnych obyčajov, sú skôr svedectvom o frekvencii výskytu ako o ich podrobnejších opisoch. To bol dôvod, že sme otázku o fašiangoch zaradili samostatne. I tak sa v odpovediach na dotazník z roku 1939 objavuje celý rad odpovedí o existencii sprievodov masiek, vyberanie výslužky „na ražeň“ a usporiadaní zábavy. V materiáloch, ktoré prinášame, sú aj opisy pôvodnejších, archaickejších foriem obchôdzok.

Vyskytuje sa tu aj početnejšie ukončenie poslednej zábavy v utorok pred Popolcovou stredou pochovávaním basy.

Obchôdzky masiek sa vyskytujú približne v 15 % skúmaných lokalít. Tanečné zábavy sa vyskytujú v 25 % skúmaných obcí. V 10 % obcí sa usporadúva detský maškarný ples v základných a materských školách. Dedinské folklórne skupiny sa podieľajú na príprave a programe sprievodov a zábav v 8 % vybraných obcí. Pochovávanie basy je tiež v 7 % obcí. V Sebechleboch sa ešte tradične konajú v tomto období svadby a volí sa mládenecký richtár a mis Sebechlebov (Leščák, M., 1978), čo je tradícia, ktorá vznikla koncom tridsiatych rokov a udržiava sa v nezmenenej forme až do súčasnosti. Takmer všade sa spomína najpevnejšia súčasť tradície - pečenie pampúchov, pampušiek, šišiek, krapní, fániek, krepí, materákov, varenie huspeniny a plnenie veľkých kukuričných plackiek zvaných „malje“.

Fašiangové koláče sa už pečú aj pomimo fašiangového obdobia (šišky s lekvárom). Keď porovnáme stabilitu jedál s vianočnými opekancami, bobáľkami, lokšami atď., môžeme konštatovať, že tradičné jedlá sú výrazným znakom významných obyčajov na celom území Slovenska (Stoličná, R., 1991).

K popisu maskovaných obchôdzok a dramatických prejavov výrazne prispeli Bednárík, R., 1943, Slivka, M. 2003, Luther, D. 1998, na porovnanie aj Krupa, O., 2001. Súdiac podľa výskytu fašiangových obyčajov môžeme hovoriť o uchovávaní tradície, pretože zostala v povedomí ako jedna z dominantných obyčajových príležitostí. Na ústupe (a to aj v mestskom prostredí) je usporiadanie maškarných plesov a zábav, ktoré pravidelne vykonávajú deti. To isté však možno tvrdiť o obchôdzkach maskovaných sprievodov, kde veľkú úlohu zohrávajú dedinské folklórne skupiny a detské folklórne súbory. Množia sa prípady pochovávania basy na konci „končinovej zábavy“, ktorá sa koná aj bez zábavy ako fašiangový skeč. Pozoruhodné je usporadúvanie malého regionálneho festivalu v Čiernom Balogu (Už sa fašiang kráti...) alebo gajdošského festivalu vo Veľkom Záluží, ktoré sú osobitnou inováciou fašiangových tradícií. Fašiangy ukazujú, že pokiaľ ide o dátumy vzniku a zániku niektorých prvkov sviatkovania, niet tu žiadnej pravidelnosti. Napr. v Lubinej pochovávanie basy vzniklo údajne v roku 1976 (a odvtedy vyše dvadsať rokov prežíva), za ďalšie roky zániku sa uvádza rok 1947, 1960, 1983, 1993. Prerušenie tradície a jej neskoršia renovácia nie je argumentom pre jej zánik, pretože systém pomocnej ruky je jej príznakom.

Vynášanie Moreny a prinášanie leta

V dotazníku z roku 1939 je dosť široko formulovaná otázka o pretrvávajúcom vynášaní Moreny a prinášaní leta. Znie: „Vynášajú u Vás na jar (a kedy) Morenu (smrtku), kto? - a je s tým spojený zvyk prinášať do dediny „leto“ (ozdobený stromček, kyseľ), ako je Morena nastrojená, čo s ňou nakoniec urobia a ako volajú tie zvyky u Vás?“

V dotazníku, ktorý sme rozposlali, je otázka sformulovaná podobne: „Vynášajú u Vás na jar (kedy presne) Morenu (smrtku) a prinášajú do obce leto (kyseľ), kto takýto zvyk vykonáva? Prípadne kedy takýto zvyk zanikol a ako sa nazýval?“

To bola jedna z tých otázok, ktoré umožňovali priamu konfrontáciu porovnania stavu tradície s odstupom šesťdesiatich rokov. Autori oboch dotazníkov sa snažili zachytiť určitú etapu zanikania tohto archaického javu. Zvyk je opísaný v materiáloch z 23 obcí na stranách 179; 182 a k tomu je pripojený tento porovnávací komentár:

Ako uvádza E. Horváthová (Rok vo zvykoch nášho ľudu): „Od stredoveku nosili po obci figurínu ženy, zriedkavejšie muža, ktorú nakoniec hodili do vody alebo spálili. Verili, že tak vyženú z obce nebezpečné choroby, tým aj smrť, že vypudia z chotára negatívne sily, ktoré zdržiavajú vegetáciu, no predovšetkým že urýchlia odchod samotnej zimy“. Autorka zároveň konštatuje, že v prvej polovici nášho storočia začal zvyk zanikať.

P. Dobšinský sa pri opise zvyku, ktorý sa podľa neho viaže na Smrtnú nedeľu, opiera o opis z Liptova, uverejnený J. Kollárom v prvom diele Narodných zpíevanok i na vlastný zážitok z detstva v gemerskom Sirku a neskôr z Drienčan. Z toho by sme mohli usúdiť, že tento zvyk už bol v minulom storočí v štádiu zániku. Je evidentné, že v medzivojnovom období sa tento proces prehlboval. Pri vynášaní Dedka uvádza P. Dobšinský údaj z Liptovského Sv. Jána. Naše doklady hovoria o vynášaní ženskej figuríny a prinášaní leta, no oba zvyky paralelne zaznamenávajú len v dvoch prípadoch. Vo väčšine sa uvádza ako stabilný termín Čierna (Smrtná nedeľa), alebo aj Kvetná nedeľa. Morenu popisujú ako oblečenú slamenú figurínu ženy. Vynášanie Dedka sa nespomína (podľa R. Bednárika sa potvrdzuje jeho výskyt v Liptove). Populárne články spomínajú i Oravu, čo potvrdzuje aj rozšírenie zvyku, ktoré uvádza EAS. Prinášanie leta sa viaže s nosením ozdobených stromčekov, vetiev na Kvetnú nedeľu.

Pri porovnaní údajov z roku 1939 a 1973 (EAS) sa nekryjú v dvoch lokalitách odpovede o zániku javu - vo Veľkej Lehote a v Kšínnej. Dotazníky EAS nezaznamenali výskyt nosenia drieňa v Jablňovciach a v Hačave.

Odpovede učiteľov zaznamenávajú pre vynášanie ženskej figuríny tieto názvy: „Morena“, „Smrtka“, „Marmurjena“, „Kaniža“, „Marejna“, „Stará baba“.

Donášanie leta (stromčeka, vetvičky) sa nazýva: „nové leto“, „leto“, „letečko“, „Vesna“, „s drieňom“ a „s májom“.

Cenné sú poznatky o vyberaní odmeny, spomienka pamätníka „o obchádzkach živej panny v bielom“ (Slatina nad Bebravou), o prizývaní Cigána, aby spálil figurínu a pod.

O vynášaní Moreny je celý rad populárnych článkov z dvadsiatych a tridsiatych rokov, ktoré opisujú tento zvyk v rôznych oblastiach Slovenska.

R. Bednárik analyzuje tento zvyk najmä na materiáloch z Liptova a Oravy. Záznamy vynášania zimy a donášania leta nachádzame aj v početných filmových dokumentoch z medzivojnového obdobia.

Nie je potrebné zdôrazňovať, že prišla prevažná časť negatívnych odpovedí. Mnohé hovoria o tom, že taký zvyk sa nikdy v obci nekonal, iní posúvajú jeho zánik na začiatok 20. storočia, ba je tu aj presný údaj, ktorý hovorí o zániku v roku 1937. Vynára sa otázka, prečo zvyk žije ešte na prelome 20. a 21. storočia? Odpoveď je jednoznačná: o uchovanie sa zaslúžili detské folklórne skupiny, dedinské folklórne skupiny a folklórne súbory alebo iniciatívni učители škôl.

Uvádzané príklady z Mane, Zohora, Kojšova, Pastuchova, Slovenského Grobu, Krivej, Tisovca, Liptovského Ondreja, Turnej a ďalších dokazujú, kto udržuje súčasnú tradíciu. V syntetizujúcej štúdií v druhom zväzku sa budeme zaoberať podrobnejšie významom tzv. folklorizácie prejavov folklorizmu.

Môžeme len konštatovať, že keby nebolo aktivít spomenutých skupín, či v rámci škôl alebo mimo ich organizačného príspevku, mohli by sme konštatovať, že na prelome tisícročia definitívne zanikol. Aj jeho existencia v pamäti obyvateľov jednotlivých dedín by bola už sporná. Nežije už z autentického zážitku, ale je oživovaná z konzervovaných foriem. Práve otázka pretrvávania latentných foriem tradície robí z paralelnej existencie živých prejavov tradície a jej sekundárnych foriem jeden z problémov súčasnej folkloristiky, ktorý sa pretvuje do otázok súvisiacich s budovaním súčasných foriem kolektívneho poznávania.

Veľká noc

V otázke č. 13 sa autor dotazníka z roku 1939 pýta: „O Veľkej noci je u Vás šibačka alebo polievačka (či oboje) a kedy polievajú chlapi, a kedy im to ženy oplácajú? Aké sú jedlá? Maľujú sa kraslice?“

Zložená otázka sa pýta predovšetkým na existenciu šibačky a oblievačky, no v dotazníkoch sa objavujú odpovede, ktoré hovoria aj o úkonoch a zvykoch celých Veľkonočných sviatkov, od Zeleného štvrtku až po Veľkonočnú nedeľu. Tú so svojou povahou sviatkov prísneho pôstu považovali za tabuizovanú, o čom hovoria i niektoré odpovede na dotazník z konca minulého storočia. Tým, že sme oddelili Kvetnú nedeľu, Zelený štvrtok, Veľký piatok, Bielu sobotu a Veľkonočnú nedeľu od Veľkonočného pondelka (oblievačky a šibačky), podarilo sa nám získať ďalšie materiály o starších aj súčasných formách obyčajov a poverových predstáv.

Zacitujme najprv komentár k otázke z Dotazníka č. 3 z roku 1939.

„Zvyky spojené s Veľkonočnými sviatkami majú hlbšie korene a sú evidentne rezíduom prosperitných úkonov, ktoré sprevádzali jarňý cyklus poľnohospodárskych prác. Nachádzame tu i úkony zabezpečujúce zdravie a prosperitu členov rodiny. Kresťanská tradícia sviatkov zmŕtvychvstania Ježiša Krista nadviazala na židovské jarňé sviatky a sústredila sa najmä na dni Veľkonočného týždňa, z ktorého sú pre obyčajovú tradíciu najvýznamnejšie dni nazývané Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota, Veľkonočná nedeľa (prvý veľkonočný sviatok) a Veľkonočný pondelok (druhý veľkonočný sviatok).

Otázkou dotazníka sa pokúšal jeho autor získať údaje najmä o výskyte šibačky alebo polievačky, o polievaní mužov a žien, o typických jedlách a o maľovaní kraslíc. Snažili sme sa do vybraného materiálu sústrediť i ďalšie údaje o Veľkej noci, ak sa v odpovediach vyskytujú aj v iných súvislostiach. Neuverejňujeme strohé konštatujúce odpovede. Pozitívne odpovede o slávení Veľkej noci sú v tomto období pochopiteľné. Zle formulovaná otázka o maľovaní kraslíc zvedla informátorov k zámene s darmi rôzne maľovaných i surových vajec pre šibačov.

Z materiálu je možné zovšeobecniť, že polievanie i šibanie bolo ešte všeobecne rozšírenou tradičnou udalosťou. Hranica šibania a polievania bola približne taká, ako ukazuje EAS.

Zaujímavý pohľad je však na šibanie a polievanie dievčat cez veľkonočný utorok, pretože sa uvádza v prevažnej väčšine obcí oplácanie dievčatami, niekde i nevestami. P. Dobšínsky jednoznačne zovšeobecňuje svoje poznatky a popisuje ženské polievanie ako konzekventné a agresívne s tým rozdielom, že ženy nechodia polievať do domu. To potvrdzujú i súdobé populárne novinové články. R. Bednárik hovorí v súvislosti s polievaním o jeho lustračnej funkcii, ale venuje mu málo miesta. EAS sa sústreďuje na otázku výskytu šibania a polievania a na zdobenie a techniky zdobenia veľkonočných vajec. Podľa odpovedí o stave v rokoch 1971 - 1975 zisťujeme, že tradície polievania i šibania sa udržiavajú, menia sa iba formy. Jednoznačne môžeme konštatovať, že postupne takmer zaniklo oplácanie dievčat i žien, obdarovanie

kraslicami a čiastočne sa zmenil i výber jedál. Hoci napr. na východnom Slovensku sa doteraz svätí paska. Na celom území je rozšírené varenie šunky a vajec. Údaje o jedlách a ich výskyte spresňujú poznatky o tradičných jedlách na Slovensku. Rôzny materiál, dotýkajúci sa iných zvykov a úkonov (najmä kúpanie sa v potoku, trasenie stromov, kotúľanie mrvánov v Dúbravici, chodenie s „nevestou“ v Muránskej Zdychavej) alebo údaje o priebehu polievačiek sú vďaka inšpiráciou pre ďalší podrobnejší výskum tejto témy.“ (Feglová, V. - Leščák, M. 1995.)

Môžeme vlastne na úvod zhrnúť, že Veľká noc a najmä Veľkonočný pondelok patria k stále živej obyčajovej tradícii, ktorej zánik je ťažko v budúcich rokoch predpovedať. Vidieť však v jej obsahu rôzne zmeny. Najmä otázka jej významu a hodnotenia jednotlivými spoločnosťami (napr. mesto - dedina), resp. spoločenskými skupinami sa rôzni. Podobne ako v prípade Vianoc alebo hodov má trvalú funkciu v kresťanských cirkevných obradoch. Pre oblasť ľudovej viery a iných zvykov vytvárali kresťanské obrady podhubie pre ich rôzne interpretácie. Je to vlastne komunikácia medzi kostolom, rodinou a lokálnym spoločenstvom, kde sa najviac prejavuje lustračná alebo prosperitná mágia. Tu zohráva dôležitú úlohu Kvetná nedeľa, Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota a Veľkonočná nedeľa (použitie svätených bahniatok, používanie posvätených potravín, lustračná funkcia vody, veľkonočné jedlá, význam vajca a vaječných jedál).

Veľkonočný pondelok cez polievanie a šibanie dokazuje, že bol vyvrcholením úsilia o uchovanie jarných lustračných úkonov, hoci ich význam sa prepojil s výrazne zábavnou funkciou. Aj keď E. Horváthová hovorí vo svojej úvahe o súčasných podobách „kúpania“ vo veľmi jemnej podobe (hrnček vody a parfému), zďaleka nepostihuje súčasné formy oblievačiek a šibačiek.

Kvetná nedeľa je poznačená predovšetkým posvätením bahniatok. Tu sa uchovali aj varianty ich názvov. Ich použitie je rôzne. Zapichujú sa do hrobov, slúžia proti búrkam (spolu s hromničnou sviečkou, dávajú sa za obrazy, nad dvere, popol bahniatok, ktorá spália v sobotu, sa používa na Popolcovú stredú - o rok - alebo pri siatí). Na Zelený štvrtok sa viazali zvony a namiesto nich sa používali rapkáče, čo však mizne. Na Zelený štvrtok sa neplavia kone, nedodržuje sa smútočný odev počas sviatkov, v kresťanských rodinách sa dodržiava veľký pôst, cez Veľký piatok. Z kresťanských úkonov sa spomína bozkávanie Krista v hrobe. V Bobrove sa koná procesia (kalvária), v Mani mužská procesia na Bielu sobotu a iné aktivity cirkvi. Niektoré dotazníky spomínajú pašie na Veľký piatok alebo Jeremiášov plač. Z praktických užitočných činností, ktoré, žiaľ, zanikajú, je to čistenie studničiek na Zelený štvrtok alebo Bielu sobotu. I tu sa stretávame s aktivitou folklórnych skupín (Dobrá Voda a Selec).

Osobitnú pozornosť si zaslúži svätenie jedál a potraviny vôbec. Dominantnú úlohu tu zohrávajú: koláče (paska) a vajcia, k nim sa neskôr pridali: údené mäso a klobásy, syrec, syrek (z vajec a tvarohu), niekedy aj pálenka. Z potravín sa dáva časť aj dobytku a hydine.

Len málo sa spomína rozšírená povera, ktorá veľí ponáhľať sa domov, lebo kto prv príde ten skôr zožne.

Veľkonočný pondelok

Kúpačka (oblievačka), šibačka alebo oboje? Oblievačka zatiaľ na území Slovenska prevažuje. Najmä ak zoberieme do úvahy, že sa rozmnožili obe formy týchto obchôdzok. Len tam, kde nie je dostatok mládencov, sa tento zvyk nekoná. Mení sa lustračná funkcia na zábavu, ale tieto zmeny sú aj hlbšie. V meste sa tento zvyk vytráca a mení. Predovšetkým sa začína individualizovať. Stáva sa súčasťou rodinnej tradície. Patrí sa ísť „okúpať“ alebo „vyšibať“ sestry, tetky, starú mamu, krstnú mamu, susedu. Otcovia s malými chlapcami chodia po svojom okruhu príbuzných a známych, spolužiaci po svojom, členovia folklórnych súborov po svojom.

Divé polievačky z domu do domu sú priam neprípustné. Pre mnohých obyvateľov miest sa tento zvyk stáva rušiacim zásahom do ich súkromia, a tak využívajú pobyt na chatách a chalu-

pách a venujú sa rekreácii. Podľa výskumov, ktoré som ostatných päť rokov za sebou robil s poslucháčmi Katedry etnológie FiF UK v Bratislave, sa ukazuje nová hodnotová orientácia v prístupe mladých generácií k tradičným obyčajom, o čom podrobnejšie píšem v nasledujúcom zväzku.

Ak sme v komentári k materiálom o Veľkej noci (v publikácií *Pramene... 1995*) konštatovali, že polievanie a šibanie dievčat v utorok po Veľkonočnom pondelku zaniká, tento trend je na konci. V získanom materiáli sa spomína len v štyroch prípadoch. Zmenili sa aj spôsoby oblievania: uvádza sa vedro, fľaša, striekanie, hrnček, vykúpanie vo vani alebo v potoku (zriedkavé, skôr spomienkové). Menia sa termíny polievania a šibaní. V Zakamennom sa začína oblievať o polnoci, ale dodržiava sa nepísaný zákon obedom ukončiť obchôdzky, oblievajú sa (aspoň symbolicky) a šibú všetky ženy v domácnosti, za úkon sa patrí ponúknuť, ale i prijať pohostenie, malým šibačom sa patrí darovať vajíčko, ale častejšie sladkosti a aj peniaze.

Pri skupinovom šibaní sa dáva stužka na veľký korbáč (na Záhorí som videl až v dĺžke štyroch metrov). Okrem toho si každý nosí vlastný menší šibák a voňavku. Ustálené sú obchôdzky „s puškou“ (Slovenský Grob), zaujímavým zvykom je obchôdzka „opíc“ v Starej Bystrici. Veľkonočný pondelok zostáva ešte stále živou súčasťou obyčajovej tradície.

Oslava 1. mája

Na danú otázku sme dostali buď negatívne odpovede alebo odpovede, ktoré hovoria o stavaní májov alebo zábavách v tomto termíne. Cieľom otázky bolo zistiť, či a ako prežívajú oslavy 1. mája - sviatku práce. Tomuto problému sa venujem samostatne v zhrňujúcej štúdií, alebo tiež v publikovanom článku (Leščák, M. 2001).

Stavanie májov

Zo 150 dedín, ktorých dotazníky sme zahrnuli do vzorky, s ktorou pracujeme, sme dostali len 19 odpovedí, pričom oveľa väčšie číslo (vyše 27) výskytu máme z roku 1939. Niet teda pochýb o ich ústupe a zanikaní. V mnohom k tomu prispela i skutočnosť, že sa stavanie májov chápalo ako súčasť osláv prvého mája, ako je to napr. doteraz v Prakovciach. 1. máj so svojím politickým zafarbením sa po roku 1989 stal typickým komunistickým sviatkom a hoci na dediny úplne neprenikol, jeho symbolika pôvodná aj nadobudnutá sa stala v rokoch 1988 - 1989 neprijateľná.

Najprv sa pozrime na komentár k situácii stavania májov v roku 1939:

„Ako uvádza E. Horváthová, stavanie májov má svoje hlboké korene. Už v antike sa stavali stromčeky pred domy a mali ochrannú funkciu. Uvádza i staršie správy z Európy, podľa ktorých ich stavali na 1. mája, na Turíce a na Jána ako prejav úcty pred kostolom, radnicou a pod. Tento zvyk neskôr nadobudol význam znaku záujmu o dievča alebo prejavu náklonnosti k nej. Početné doklady nám hovoria, že i na Slovensku to bol jav rozšírený, o čom svedčia zákazy upozorňujúce na roztopaš, ktorá sprevádza tento zvyk i na materiálne škody (vytínanie zdravých stromov).

P. Dobšinský hovorí o stavaní májov len v súvislosti s Turícami (Rusadlami). V cirkevnom kalendári sa hovorí o Svätodušných sviatkoch (letnice). Vtedy sa ozdobovali chrámy i domácnosti vetvičkami. 'Toto iste robia parobci nočnou hodinou', píše Dobšinský a pokračuje opisom stavania májov, jeho priebehom, ktorý uzatvára obdarúvanie pierkom od dievčaťa. Posielanie pierka potom pretrváva každú nedeľu až do jesene.“

O stavaní májov máme od učiteľov z roku 1939 údaje zo 127 obcí. Negatívne odpovede sú najmä z rusínskych dedín, kde tento obyčaj nepoznali a vo viacerých ďalších hovoria už o jeho zániku. Otázka 15 z Národopisného dotazníka č. 3 je formulovaná tak, že žiada údaje

o tom, či stavajú máje, vysoké jedle pred domy slobodných dievčat alebo jeden spoločný, a kedy sa máje stavajú. Odpovede zahŕňajú opäť celý rad ďalších sprievodných informácií.

Odpovede na otázku o stavaní jedného spoločného mája a májov dievčatám môžeme rozdeliť do štyroch skupín. V 62 obciach sa vyskytuje len individuálne stavenie májov dievčatám. V 16 obciach sú len spoločné máje, ktoré sa stavajú pred kostolom, hostincom, či na inom verejnom priestranstve. Niekedy sú to i dva-tri spoločné máje. Vo vyše 20 obciach sú údaje o stavaní individuálnych májov dievčatám i o stavaní spoločných májov. Z ostatných dedín máme neúplné odpovede, kde takýto konkrétny údaj chýba.

Druhou dôležitou odpoveďou je termín stavenia májov. Najčastejšie sa uvádza termín Turíce (Rusadľa), presnejšie v sobotu pred Svätodušnými sviatkami (vo viac ako tretine skúmaných obcí). V takmer tretine obcí sa uvádza termín 1. máj (t. j. noc pred 1. májom) alebo prvá sobota mesiaca mája. V štyroch obciach sa stavali máje na Božie telo. Výnimočne sa uvádza viac termínov. Slovenská Ves i Utekáč majú spoločný máj na 1. mája a individuálne na svätodušné sviatky. Vo viacerých obciach signalizujú učitelia zanikanie stavenia májov (Klenovec, Kokava, Ujlak, Pliešovce). To isté platí asi aj v obciach, ktoré sa v uverejnených materiáloch neobjavujú (12 obcí).

Slávnostné váľanie májov a usporiadanie zábavy za peniaze získané od dievčat uviedli v desiatich lokalitách.

Len v niekoľkých obciach bolo stavenie či váľanie májov spojené s muzikou. Tanec pri májoch je zaznamenaný v štyroch dedinách. Zábavy sa konali obyčajne v Turičnu nedeľu alebo pondelok. Zábavy na 1. mája už mali aj inú motiváciu (prvomájové majálesy a pod.) a nesúviseli priamo so stavaním májov.

Len kusé zmienky sú o dávaní pierka mládencom. V jednom prípade sa uvádza rozmarín, ale aj šatka a vyšívaná košeľa. Najčastejšou odmenou sú peniaze na zábavu, pričom obyčajne dievčatá už potom neplatia vstupné. Ako máje sa používali vrchovce z červeného smreka, jedle, ale najčastejšie sa uvádzajú briezky. Zmienky sú i o zákazoch vytínania stromov na máje.

Uvedený materiál je cenný i tým, že v odbornej literatúre z medzivojnového obdobia je málo článkov o májoch. V Českom lide publikuje krátku zmienku o zanikajúcom zvyku v Bošáckej doline J. L. Holuby v r. 1924. Iné pohľady sú zrejmé z článkov P. Sochána v rôznych novinách, ktorý i v tomto prípade prináša len čiastočne lokalizované údaje.

EAS uvádza odpovede k týmto otázkam: Kedy stavali mládenci dievčatám máje? Ako sa nazývali? Kde sa stavali máje (individuálne i spoločné)? Pri stavaní a váľaní májov sa tancovalo?

Porovnanie údajov z EAS a Národopisného dotazníka nám ukazuje, že stavenie májov sa uchováva do dnešných dní, no narastá počet obcí, v ktorých sa stavajú len spoločné máje.

Údaje o pretrvávajúcom stavaní májov sa uvádzajú takmer vo všetkých lokalitách, v ktorých sa robil výskum EAS. Výnimku tvoria Jakubany (rusínska obec). Údaje z obdobia pred 2. svetovou vojnou uvádzajú oba termíny stavenia májov: Turíce a 1. máj.

V štúdiu z výskumu, ktorý sme realizovali v rokoch 1985 - 1986 sme konštatovali, že stavenie májov má dvojakú symboliku (Leščák, M. - Beňušková, Z.):

1. Máje ako individuálny alebo skupinový prejav sa stavajú na znak záujmu o slobodné dievčatá. Táto motivácia s humorným podtextom sa rozšírila z dedín i do miest. Máje sa stavajú najmä pred dievčenskú ubytovňu a internáty, továrne, JRD, ŠM atď., ale z takýchto pohľadov sa stavia obyčajne len jeden alebo dva máje, ak ide o súperiace skupiny chlapcov.

2. V predvečer 1. mája sa stavia v niektorých dedinách západného a stredného Slovenska máj, ktorý je symbolom Sviatku práce a je súčasťou slávnostnej výzdoby alebo má obe znakové funkcie - pôvodnú i novšiu - súčasne.“

Nech boli motivácie stavania májov rôzne, musíme konštatovať, že ide o stabilný pretrvávajúci jav, ktorý síce stráca rôzne sprievodné znaky a atribúty (stavanie individuálnych májov, váľanie a „ohrávanie“ májov), ale je pevne zasadený i do súčasných foriem sviatkovania.

Náš materiál, čo sa týka stavania spoločných (obecný dom, fara, krčma) alebo individuálnych (dievčatám) májov pred 1. májom, na Turíce (Rusadle) alebo pri iných príležitostiach, v podstate kopíruje ľúbostnú motiváciu v tridsiatych rokoch, pravda až na frekvenciu a šírku výskytu.

Zaujímavé sú údaje o nosení kvetov (aj črepníkových) namiesto mája v Gemeri, máje postavené obecným úradom, kde primátor tancuje sólo a kde stavanie realizuje folklórny súbor (Strážske, Malé Ripňany, Selec). Tieto ojedinelé údaje majú však jedinečnú výpovednú hodnotu a dokazujú, že stavanie májov je ešte stále zakorenenou tradíciou aj v súčasnosti.

Pálenie ohňov

Veľmi jednoduchá otázka: „Kedy sa u Vás pália ohne? Na Jána, v iné dni a sviatky? Prípadne uveďte kedy zvyk zanikol?“ doniesla prekvapujúce odpovede.

Úprimne povedané, neočakával som, že výskyt ohňov bude taký vysoký. Pálenie ohňov na Jána je prastarý zvyk, ktorý súvisí so slnovratom a neskôr splynul so sviatkom sv. Jána Krstiteľa. Od mena Ján sa ujalo aj pomenovanie jánske ohne, Vajano, na východnom Slovensku „subotki“. Jeho zánik predpovedali vzhľadom k početným zákazom.

O genéze a peripetiách s pálením ohňov na Jána píše E. Horváthová v samostatnej kapitole Ján (Horváthová, E. 1986, 218).

„S menom sv. Jána Krstiteľa sa spojili staré zvyky slnovratu, ktorým sa pripisovali magicko-očistné a zdravotno-profylaktické vlastnosti. Pre neviazanosť ich cirkev zakazovala. E. Horváthová uvádza konkrétne príklady zákazov (už v Muránskych artikulách 1585 a z prelomu 18. a 19. storočia). Tieto opisy sprevádzajú konštatovania o ich postupnom zániku.

Opis „Vajana“ z autopsie P. Dobšinského potvrdzuje životnosť jánskych zvykov v druhej polovici 19. stor. (uvádza Brezno a Gemer).

Odpovede z takmer tretiny obcí hovoria, že zvyky a povery spojené so svätójánskou nocou boli ešte v r. 1939 živé.

Škoda, že otázka bola zameraná iba na jánske ohne, lebo odpovede upozorňujú na celý rad poverových praktík.

Údaje o pálení ohňov sú z 24 obcí, v troch obciach sa upozorňuje na ich realizovanie v deň Jána Husa (5.7.).

Viacerí informátori uvádzajú i čas, kedy sa v mezivojnovom období prestali ohne páliť (stredné Slovensko). Najčastejší výskyt ohňov je na východnom Slovensku. Najčastejšie názvy pálenia ohňov sú: „sobotky“ (východné Slovensko), „pálenie Jána“, „vajana“, „janovka“. V siedmich obciach sa uvádza hádzanie vencov vydajachtivými dievkami do vody (v Utekáči na strom).

Cenné sú údaje o zapichovaní kvetov „králikov“ (vratiče) do rohov domov (králiky sú podľa Dobšinského chryzantémy), konárikov do poľa, o čarovnej moci papradia a pod.

R. Bednárík potvrdzuje životnosť týchto zvykov a v niečom i rozširuje tieto poznatky (čistenie studničiek mládenkami, údaje o „ohnichlapoch“ a pod.). Pálenia ohňov sa však dotýka v Slovenskej vlastivede len jednou konštatujúcou vetou.

Etnografický atlas Slovenska uvádza údaje o pretrvávaní pálenia ohňa v troch z 15 dedín, ktoré boli zahrnuté do výskumnej siete EAS (Slovenská Ves, Zamutov a Jakubany) a v nich konštatuje pokračovanie tradície v čase terénneho výskumu pre EAS (1973). Výskum EAS neuvádza pálenie ohňa v Osturni.“ (Feglová, V. - Leščák, M., str. 215)

Otázka položená v dotazníku sa pýta aj na iné príležitosti pálenia ohňov. Ukázalo sa, že ich môžeme rozdeliť do dvoch veľkých skupín. Sú to pôvodné ľudové zvyky (Ján a Juraj) a oproti nim stojí skupina príležitostí súvisiacich so štátnymi sviatkami; je to pálenie vatier na Deň oslobodenia (8. máj), Oslavy SNP (29. augusta), 1. máj - sviatok práce, Deň zvrchovanosti (viac politicky motivovaný sviatok).

Ukazuje sa, že jánske ohne sú zakorenenou tradíciou, pretože sa konajú v 14 % obcí.

V opisoch sa nachádzajú mnohé podrobnosti o príprave fakiev, o preskakovaní vatier, o tradičných miestach ich konania. Tu sa stretávame s aktivitou niektorých dedinských folklórnych skupín (Tisovec, Selec), zaujímavý je aj údaj z Kojšova, kde na Jána chodí mládež do ľanu zastoknúť briezku.

Zdá sa, že nové sviatky len veľmi ťažko prenikajú do pevných foriem spôsobu sviatkovania a pokusy pálenia vatier sú ojedinelé. Ešte stále však pretrváva pálenie vatier na Deň oslobodenia, ktorý tvorí 10 % výskytu.

<i>Jánske ohne</i>	14 %	<i>SNP</i>	3 %
<i>8. máj</i>	10 %	<i>Vatry zvrchovanosti</i>	3 %

Tanečné zábavy

Otázka znie nasledovne: „Kedy sa konajú tanečné zábavy (kto ich organizuje), ktorých sa zúčastňujú i staršie generácie, kde sa takéto zábavy konajú, kto na nich hrá a účinkuje?“

Tanečné zábavy je téma, ktorá bola vyhodnotená už dvakrát. V súvislosti s výskumom v roku 1939, a potom pri dotazníkovom výskume v roku 1985 - 1986 (Leščák, M., Beňušková, Z., 1987). Uvádzame hodnotenie vývinu týchto období:

Tanečné príležitosti môžeme podľa odpovedí rozdeliť na niekoľko typov: najčastejšie sa uvádzajú zábavy viazané na rôzne obrady a výročné dni, potom sú to zábavy usporiadané sporadicky počas roku, najmä v lete, a napokon sú to tradičné stretávania mládeže a tancovanie v prírode, na ceste, na moste, pri priadkach. Obyčajne len pri harmonike alebo i speve, čo nemalo charakter organizovanej tanečnej zábavy, ktorej sa zúčastňovala širšia pospolitosť.

Podľa údajov zo 110 obcí sa najčastejšie tancovalo na svadbách. V tomto období sa stabilizovalo tancovanie v hostinci a na tanci sa ešte stále mohli zúčastňovať všetci mladí obyvatelia dediny, aj keď na svadbu neboli pozvaní. Tanec v hostinci obyčajne trval od večera najdlhšie do polnoci. Na rukoviny (zásnuby) sa uvádza tanec len v dvoch prípadoch. Na východnom Slovensku bolo tradíciou poriadať v predvečer svadby tzv. kul'hatanec - súvisiaci s lúčením ženicha so slobodným stavom (napr. Bánovce n/Ondavou, Budkovce, Zamutov). V štyroch prípadoch sa uvádza tancovanie pri krstinách.

Z výročných príležitostí sa takmer všade uvádzajú fašiangové zábavy (výnimočne i viac dní).

Významnou príležitosťou, ktorá sa frekvenciou približuje tancu počas svadby a fašiangovým tanečným zábavám, sú hody (hostiny, púte). Z ostatných tanečných príležitostí sa uvádzajú zábavy na Turíčnu nedeľu, na Štefana, na Veľkonočnú nedeľu alebo pondelok, len okolo 10 % predstavujú údaje o poriadaní regrútskych zábav.

Menej frekventované je tancovanie počas či na záver žatvy. Novšou príležitosťou, ktorá sa v medzivojnovom období rozšírila, bolo usporiadanie tanečnej zábavy po divadelnom predstavení a regrútska zábava.

Z ďalších pravidelných príležitostí sa len ojedinele uvádzajú zábavy na Katarínu. Výnimočne bolo poriadanie zábav na Silvestra a Nový rok. Zábavy pri stávaní májov, resp. na 1. mája, sa uvádzajú iba v piatich lokalitách.

Ojedinelé údaje sú o tancovaní pri páračkách, priadkach a majálesoch, hoci viacerí učitelia píše, že mládež tancuje rada a často.

Tieto údaje sú skreslené preto, že v dotazníku je nejasne formulovaná otázka, o aké tanečné príležitosti ide, či o verejne organizované zábavy (ku ktorým bolo potrebné povolenie) alebo o tanec v celej šírke, teda o organizované i spontánne tanečné príležitosti.

V tomto období bohatú skupinu tvoria organizované tanečné zábavy, ktoré sa neviažu ani na rodinné obrady, ani na pravidelnú výročnú tanečnú príležitosť. Sú to tzv. voľné zábavy. Tie sa usporadúvali asi v tretine zo 110 obcí. Vidíme, že na ich organizácii sa okrem mládencov podieľajú čoraz viac rôzne spolky, združenia (napr. mládenecký spolok a politické strany) a inštitúcie. Najčastejšie sa uvádzajú: Dobrovoľný hasičský zbor, Hlinkova garda, Slovenská liga, Športový klub, divadelné krúžky, Matica slovenská, Orol, Združenie katolíckej mládeže, Roľnícky dorast, škola, ale i hostinskí. V dvoch prípadoch sa dokonca uvádza poriadanie zábav v každom mesiaci (pochopiteľne mimo pôstu).

V odpovediach sú zaujímavé zmienky o priebehu zábavy. Napr. večera, ktorú pripravovali matky, resp. dievčatá, o tancovaní dievčat v prestávkach (kolesá, karičky), o spievaní, pozývaní do tanca (Kokava), príchod s muzikantmi (Detva) a pod. Tieto údaje sú síce sporadické, ale potvrdzujú zistenia našich etnochoreológov. Vo viacerých prípadoch sa konštatuje vplyv mesta a prienik nových tancov.

Ako repertoár sa uvádzajú tance bozkávaná, čardáš, skákaná, hajdukovaná, odzemok, šatkovec, parobská, polka, valčík (krúčená), živé, verbung, marchaňska, bašistovská, do kruhu, valasky, do kolesa, mazúrka, výnimočne debnársky a pod.

Tu sa však odrážajú neznalosti v terminológii i rozlišovaní jednotlivých tanečných typov. V každom prípade možno usudzovať, že pretrvávajú prvky lokálnej tanečnej tradície, pričom sa už v repertoári udomácnili polky a valčíky a objavili sa iné moderné tance, ako napr. fox. Pomerne často sa v odpovediach objavujú údaje o bitkách v priebehu tanečných zábav. (Nielen pri „prebačenej“.) V niektorých prípadoch sa uvádza ako dôsledok bitky i zabitie. Z takých dôvodov sa objavuje i nepovoľovanie tanečných zábav (Očová). Šiesti učitelia však formulujú odpoveď tak, že postupne bitky na zábavách prestali. Údaje o bitkách nepresahujú 15 %.

Otázka bola motivovaná poznaním priebehu dedinských zábav, ktoré končili, ako potvrdzujú novinové správy i zmienky učiteľov, často vážnymi poraneniami i zabitím.

ZÁBAVA	Počet obcí (v %), ktoré ju organizujú
Fašiangová	75,3 %
Tanečné zábavy, ktoré nie sú viazané na tanečné príležitosti	69,8 %
Silvestrovská	64,3 %
Diskotéky	62,0 %
Regrútska	60,2 %
Štefanská	54,7 %
Hodová	47,9 %
Karnevaly	46,0 %
Majáles	38,3 %
Katarínska	28,7 %
Anenská	17,8 %
Jozefská	12,3 %

Mnohé tanečné príležitosti, uvádzané v odpovediach na dotazníky, sa uchovávali v dedinskom prostredí kontinuálne až do súčasnosti.

Na konfrontáciu uvádzame na predchádzajúcej strane údaje o tanečných zábavách, ktoré sme získali z ankety v r. 1986 - 1987.

„Vidíme, že sa zmenili proporcie medzi tzv. voľnými zábavami viazanými na sviatky a výročné príležitosti. I tak dominuje fašiangová zábava, častejšie sa usporadúvali i regrútska, Štefanská a hodová zábava. Zmenil sa však priebeh zábav a pochopiteľne i tanečný repertoár.“ (Pramene, str. 276–277)

Na prvý pohľad sa zdá, že v súčasnosti počet zábav klesol. Nejasné sú pojmy zábava (počíta sa vo väčšine zábava pri živej hudbe pre mladú a strednú generáciu), tradičná zábava (tá, ktorá sa viaže na stabilnú príležitosť), niekedy sa rozlišuje zábavy s diskdžokejom a diskotéka (len pre mladých ľudí), ktorá nebýva v každej obci, a tak sa pravidelne chodí mládež zabávať do susedných obcí, kde je pravidelná diskotéka (pozri Sebechleby).

Cenné je, že sa pri zábavách uplatňujú domáci muzikanti dychovky alebo aj v okolí známe skupiny v rôznom zložení.

Usporiadateľom je široká paleta spoločenských organizácií (Telovýchovná jednota, Obecný úrad, Folklorná skupina, Miestne kultúrne stredisko, Poľovnícke združenia, hasiči, darcovia krvi, ZPOZ atď.).

Diskotéky poriadajú predovšetkým podnikatelia a konajú sa celý rok alebo časť sezóny. (Vo Vojkoviach sa poriada zábava na podporu Rómov.)

Najčastejšie sa poriadajú tradičné zábavy na fašiangy, na Štefana, na hody a na Silvestra, menej na Katarínu a regrútske zábavy.

Odpovede však hovoria o značnej izolácii staršej generácie, o dôvodoch zauvažujeme v druhom zväzku, v súvislosti s poriadaním svadieb.

Iné aktivity

„Aké iné výročné obyčaje a sviatky sa v obci konajú?“

Otázkou 23. sme chceli doplniť pohľad na súdobé kultúrne aktivity. Ukazuje sa, že sú to predovšetkým jubileá obci, významných rodákov, cirkevných a školských podujatí, podujatí spojených s folklórnymi príležitosťami, výročia existujúcich spoločenských organizácií, športové memoriály. Stabilné miesto si našlo stretnutie rodákov obce pri ich životných jubileách (50. a 60. ročných). K niektorým sa podrobnejšie vrátíme v súhrnnej štúdii v druhom zväzku.

Druhý zväzok bude obsahovať konkrétne opisy svadieb a pohrebov, komentáre k získaným materiálom a záverečnú súhrnnú štúdiu. Predpokladám, že o dvadsať až tridsať rokov sa niektorý z mojich žiakov ujme realizácie podobnej dotazníkovej akcie, ktorá vydá ďalšie svedectvo o vývine obyčajovej tradície a sviatkovania na Slovensku.

Záverom

1/ Konštatujeme, že dochádza k postupnému zániku nefunkčných zvykov.

2/ V uchovávaných sa stretávame s formami ich inovácií (vstupom nových prvkov) alebo renováciami (obnovovanie starej tradície), čo možno pripočítať rozvoju aktívnych i pasívnych vplyvov folklorizmu.

3/ Narastá vplyv inštitucionalizovaných foriem a na druhej strane sa prehľbuje proces individualizácie obyčajovej tradície.

4/ Dochádza k nivelizácii obyčajov v dedinskom a mestskom prostredí.

5/ Zvýšil sa podiel cirkvi i školy na iniciovaní renovácie niektorých zvykov a obradov.

6/ U mladej generácie sa stráca latentná znalosť archaických foriem obyčajovej tradície aj jej lokálnych podôb a zásluhou masmédií sa často tento obraz nielen nivelizuje, ale aj deformuje.

7/ Okrem špecifických foriem obradov a zvykov nadobúdajú lokálnu identifikačnú podobu aj organizované formy folklórnych festivalov a dedinských folklórnych skupín.

RESUMÉ

Schon als der erste Band der Edition Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska [Quellen zur traditionellen geistigen Kultur in der Slowakei], der eine Dokumentation des breiten Materials einer Befragung aus dem Jahr 1939 (vom Ethnographischen Seminar der Philosophischen Fakultät UK durchgeführt) bietet, publiziert wurde, beschäftigte mich ein Gedanke. Ich dachte über die Möglichkeit nach, eine ähnliche Untersuchung der Sitten, Bräuche und Feste im Jahre 1998 durchzuführen, das heißt nach einer Zeitspanne von 60 Jahren. Ein Vergleich der Ergebnisse beider Studien war nur möglich indem man den gleichen methodischen Ausgangspunkt wählte wie V. Pražák im Jahr 1939. Die Lehrer, die diese Forschung realisierten, haben durch ihre Fähigkeiten und ihr Wissen über die örtlichen Traditionen ein relativ zuverlässiges Bild zum Stand der Sitten und Bräuche in der Zwischenkriegszeit geliefert, vor allem was das Überleben archaischer Formen der Volkskultur angeht. In der einführenden Studie zu dem Buch Pramene duchovnej kultúry [Quellen der geistigen Kultur] (1995) sowie auch in den Kommentaren zum Material, habe ich mich bemüht die Bedeutung dieser, wie auch weiteren Forschungen, die sich des Fragebogens bedienen zu erläutern. Auch habe ich versucht die Vorteile und Nachteile ähnlicher Forschungen darzustellen und die Verbreitung der einzelnen Phänomene der Volkskultur auf dem Gebiet der heutigen Slowakei zu erklären, sowie auch die Etappen ihres Niedergangs, bzw. ihrer Transformation genauer zu definieren.

Die Objektivität der Antworten haben wir durch Gespräche mit einigen Informanten, wie etwa den Leitern der Folkloreensembles und der Kindervolkstanzgruppen verifiziert. Diese Gespräche haben die kulturellen und sozialen Hintergründe der Veränderungen der Traditionen erhellt, vor allem die Beziehungen zwischen institutionellen und spontanen Formen der Erneuerung.

Eindeutig innovatives und in der ganzen Slowakei präsent Element, ist das Schmücken des Hauses mit einem Adventkranz, das sich allmählich von den westlichen Teilen der Slowakei nach Osten und vom urbanen in den ruralen Raum verbreitet hat.

Die größten Verdienste an der Erneuerung der Umzüge des heiligen Nikolaus hat die Kirche und in der letzten Zeit auch die Schule, bzw. andere Institutionen. Am häufigsten zeigen sich zwei parallele Formen der Nikolausumzüge: Eine offizielle Form (Kirche, Schule) und dann eine weiter fort dauert. Die Geschenke werden dabei in die vorbereiteten Schuhe gefüllt.

Auf die Fragen zum Verlauf des Heiligen Abends, haben wir 100 % positive Antworten bekommen. Am detailliertesten werden die Speisen, die speziellen Gerichte und Glückwünsche beschrieben.

Eine der bedeutendsten Innovationen ist der Besuch und das Schmücken von Gräbern in der Adventzeit, was seit den siebzigen Jahren eine steigende Tendenz erlebt.

Eine spezielle Analyse würden die Speisen am Heiligen Abend erfordern, wo sich die lokale Tradition und örtliche Namen erhalten haben. Die Speisekarte nivelliert sich aber in einem erheblichen Maße, was einerseits auf den Einfluss der urbanen Gesellschaft, andererseits auf den steigenden Lebensstandard hinweist.

Ein gewisser Rückgang ist auch bei Bethlehemspielen / Krippenspielen und Umzügen zu beobachten.

Es scheint mir, dass im Fragebogen aus dem Jahr 1939 die Faschingsbräuche unterschätzt wurden. Sie wurden nur innerhalb einer sehr allgemein formulierten Frage über Feste und Feiertage erwähnt.

Auch aus den Antworten auf unseren Fragebogen wird das Verschwinden der Maskeraden und Umzüge deutlich. Viel öfter werden die Faschingsveranstaltungen erwähnt. Heute können wir konstatieren, dass die Tradition der Faschingsfeier nur an einigen Orten erhalten geblieben ist und auch hier ist es mehr oder weniger ein Verdienst der örtlichen Folkloregruppen.

Viel schlimmer sieht es mit dem Erhalten der Tradition des Verbrennens der Morena, oder des „donášania letečka“ [„Bringen des Sommers“, ein grüner Zweig mit Maschen bunt geschmückt] aus. Im Jahre 1939 wurde diese Tradition nur in 30 % der Dörfer dokumentiert. Der weitere allmähliche Rückgang dieses Brauches wird seit den fünfziger Jahren festgehalten. Um seine Erneuerung haben sich die Schulkinder und die Mitglieder der Folkloreensembles verdient gemacht.

Der Vergleich mit den Daten aus dem Jahr 1939 zeigt, dass das Aufstellen von Maibäumen bis in die heutige Tage andauert, jedoch wächst die Zahl der Ortschaften, wo gemeinschaftlich Maibäume aufgestellt werden.

Der politische Bruch des Jahres 1989 und die neuen ökonomischen Bedingungen haben in beträchtlichem Maße auch die neu konstituierten Formen der Erntefeste beeinflusst, was stark mit den Angaben aus dem Jahr 1987 kontrastiert. Vor allem die jährlichen Versammlungen der LPGs und die Erntedankfeste werden immer seltener. Was erhalten geblieben ist, sind die Weinlesen, die zu einem Geschäfts- und Unterhaltungszweig geworden sind.

LITERATÚRA

- BEDNÁRIK, R.: Slovenská vlastiveda II. Turčiansky sv. Martin, 1943.
- BEŇUŠKOVÁ, Z.: Etické problémy a konfliktné situácie v inštitucionalizovaných formách rodinnej obradovosti. In: Tradícia, etika a civilizačné zmeny. Ed. Jakubíková, K. Bratislava, Prebudená pieseň 1999, s. 100-106.
- DOBŠINSKÝ, P.: Slovenské obyčaje, povera a čary. Edícia Pramene, Bratislava 1993.
- DÚŽEK, S. - GARAJ, B.: Slovenské ľudové tance a hudba na sklonku 20. storočia. Bratislava, Veda 2001.
- ELSCHEK, O.: O asynchronnosti vývoja tradičného ľudového umenia a jeho výskumu. In: (ed.) Profantová, Z.: Folklor a folkloristika na prahu milénia na Slovensku. Bratislava 2000, s. 40-52.
- ETNOGRAFICKÝ ATLAS SLOVENSKA. Bratislava, Veda 1990.
- FEGLOVÁ, V. - SALNER, P.: Sviatočné príležitosti v súčasnom mestskom prostredí. (Výsledky ankety na bratislavských sídliskách.) Slovenský národopis, 1985, s. 88-112.
- FEGLOVÁ, V.: Kalendárne obyčaje. In: Stoličná, R.: Slovensko, Európske kontexty ľudovej kultúry. Bratislava 2000, s. 190-215.
- HORVÁTHOVÁ, E.: Rok vo zvykoch nášho ľudu. Bratislava, Tatran 1986.
- JAKUBÍKOVÁ, K.: Analýza a interpretácie zmien obyčajových tradícií. In: Tradícia a spoločensko-politické zmeny na Slovensku po druhej svetovej vojne. Ed.: Škovierová, Z. Bratislava, s. 128-135.
- JAKUBÍKOVÁ, K.: Rituály a súčasnosť. In: Studia academica Slovaca 32. Bratislava 2003, s. 243-252.
- JAKUBÍKOVÁ, K.: Zmeny obyčajov ako indikátory zmien etických hodnôt. In: Folklor a folkloristika na prahu milénia na Slovensku. Ed.: Profantová, Z. Bratislava 2000, s. 197-203.
- KRIVÝ, V.: Kolektívne identity na súčasnom Slovensku. Bratislava 2004.
- KRUPA, O.: Kalendárne obyčaje I., II., III. Békešská Čaba, 1998.
- LEŠČÁK, M. - BEŇUŠKOVÁ, Z.: Inštitucionalizované formy obradovej kultúry a sviatkovania v súčasnom dedinskom prostredí. Slovenský národopis, 1987, s. 191-223.
- LEŠČÁK, M.: K dotazníkovému výskumu súčasného stavu kalendárnej obyčajovej tradície a sviatkovania na Slovensku (výsledky dotazníkového výskumu v rokoch 1997 - 1998). In: Studia academica Slovaca 32. Bratislava 2003, s. 253-266.
- LEŠČÁK, M.: Premeny socialistických sviatkov. In: Tradícia a spoločensko-politické zmeny na Slovensku po druhej svetovej vojne. Ed.: Škovierová, Z. Bratislava 2002.
- LUTHER, D.: Ľudové divadlo. In: Stoličná, R. Slovensko, Európske kontexty ľudovej kultúry. Bratislava 2000, s. 237-258.

LUTHER, D.: Zabudnuté priadky. Bratislava, Prebudená pieseň 1999.

Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska. Ed.: Leščák M., Feglová V. Bratislava, Prebudená pieseň 1995.

Slovenské ľudové rozprávky. Ed.: Filová B., Gašparíková V. Bratislava, VEDA, 1. zväzok 1993, 2. zväzok 2001, 3. zväzok 2005.

Slovenské svadby. Ed.: Leščák M. Bratislava, Prebudená pieseň 1996.

STOLIČNÁ, R.: Jedlá a nápoje našich predkov. Bratislava, Veda 1991.

OTÁZKY DOTAZNÍKA z r. 1939

1. Zachovávajú sa u vás ešte niektoré starobylé rodinné zvyklosti, ako na pr. pri narodení dieťaťa, oslave krstín či pri pohrebe, a sprevádzajú ich ceremoniálnymi úkonmi, spevom a rečami?

2. Zachovávajú sa u Vás ešte také zvyky spojené s určitými dňami v roku, sviatkami, na pr. o Vianociach, Fašiangoch, Veľkej noci, na Luciu, na Jána, Martina, Štefána a p.? Uveďte, v ktoré dni a v ktoré sviatky.

3. Sú u Vás také zvyklosti spojené s význačnými dňami v postupe hospodárskej práce ako na pr. pri počiatku orby, siatia, senoseči, žatvy lebo pri prvom vyhánaní statku na pašu, pri zakončení roboty a p.? Ktoré?

4. Prečo ešte udržuje ľud u Vás tieto zvyklosti, ako to sám odôvodňuje: čo by ste zase uviedli sami za príčinu? Verí ľud, že mu zachovanie niektorých týchto zvykov (a ktorých?) donesie určitý prospech, šťastie, čiže odvráti nezhody, nezdar od jednotlivca, rodiny, lebo že zabezpečí zdar v hospodárstve, úrodu alebo plodnosť a zdravie statku? Lebo sa udržujú tieto zvyky (a ktoré?) už len z tradície, že tak bolo vždy, bez toho, že by ľud veril v ich magickú, kúzelnú, pomocnú silu? Vykonávatelia prevádzajú ich len za účelom prípadnej odmeny, zárobku (menujte, ktoré) alebo len pre zábavu a obveselenie druhých? Menujte, ktoré, z akého dôvodu?

5. Udajte, ktorých zvykov sa účastní všetko obyvateľstvo dediny pospolu, ktorých len školská mládež (či dievčence, lebo chlapci), ktorých zase len slobodní mladenci, lebo dievčatá; ktorých len generácia starších, ktorých len rodina v svojom kruhu, ktorých sám hospodár, lebo gazdina, lebo len jediná osoba?

6. Ktoré zvyky u Vás pokladáte za najstarobylejšie? Ktoré sa slávia nápadným spôsobom ododávna? Za akých príležitostí sa u Vás tancuje, kto tanečné zábavy poriada, ktoré, a aký je ich priebeh?

7. Zachováva sa u Vás v zvykových úkonoch prísne starobylý postup, z ktorého nie je dovolené nič vypúšťať, ani nič nové pripojsť, lebo vkladať, čo tam skorej nebolo, aby sa na pr. neohrozil pri sobáši zdar budúcej rodiny? Lebo je postup zvyku ľubovoľný a môže sa meniť náhodne?

8. Idú pri sobáši sprievody doprevádzajúce mladoženicha ako aj mladuchu do kostola každý osobitne a tak sa vracajú aj z kostola od sobáša každý do svojho domu? V ktorý deň sa koná sobáš? Koľko dní trvá? V ktorý deň svadby sa sníma mladuche pártá (veniec, stužky), a v ktorý deň a čas sa jej kladie na hlavu čepiec a za akých ceremónii? Slaví sa sobáš v hostinci?

9. Konajú sa pri pohrebe niektoré úkony, ktoré majú odvrátiť od toho, aby sa mŕtvý navracal a nieslídil pozostalým? Aké sú ľudové predstavy o duši, kedy odchádza z tela mŕtvého, hneď so smrťou a rakvou, či až s pohrobením? Drží sa u Vás hostina nad mŕtvým, kar, a ako? Nariekajú za odmenu najaté ženičky nad mŕtvým a nad hrobom? Zapište tieto nariekačky.

10. Kedy u Vás končí hospodársky rok? Kedy mení čeliadka službu, a dostáva odmenu? Kedy sa vyplácajú dedinskí služobníci (ponocný, pastier, hájnik a i.)? Kedy sú voľby obecného výboru, kedy sa skladajú účty obci?

11. Osievajú hospodári určité napred stanovené trate, chotáre polí, všetci naraz tou istou plodinou, takže oračka, siatba, žatva a pasva koná sa tu v tú istú dobu, alebo si každý hospodár ľubovoľne určuje, čo kde na svojich poliach oseje, takže vedľa seba sú úzke pruhy striedajúcich sa plodín, a poľné práce si každý hospodár započína, ako uzná za vhodné?

12. Je u Vás zvykom stavať na Štedrý večer (o Vianociach) do izby ozdobenú jedličku, či aké sú iné zvyky? Aké jedlá? Kedy sa koleduje?

13. O Veľkej noci je u Vás šibačka alebo polievačka (či oboje?), a kedy polievajú chlapci, a kedy im to ženy oplácajú? Aké sú jedlá? Malujú sa kraslice?

14. Vynášajú u Vás na jar (a kedy?) morenu (smrtku), kto, a je s tým spojený zvyk prinášať do dediny „léto“ (zdobený stromček, kysel); ako je morena ustrojená, čo s ňou nakoniec urobia, a ako volajú tieto zvyky u Vás?

15. Stavajú u Vás chlapci tzv. máje, vysoké jedle pred domy slobodných dievčat, alebo stavia jednu spoločnú na návsi a kedy?

16. Na Jána pália u Vás večerný oheň, kto ho chystá, aké sú zvyky a ako sa volajú (sobotky)? V ktoré iné dni pália ohne ešte? Aký účel majú?

Pri vyplňovaní dotazníka na prvom mieste napíšte meno Vašej dediny, príslušného notariátu a okresu, udajte, či je dedina položená v úrodnej rovine, alebo na horách, akého zamestnania a náboženstva sú obyvatelia. Zodpovedajte všetky otázky, a každú odpoveď označte číslom príslušnej otázky. Všade pripojte mená, aké ľud sám týmto zvykom dáva. Veľmi by bolo cenné, keby ste mohli menované zvyky aj podrobnejšie opísať.

OTÁZKY DOTAZNÍKA z r. 1998

1. Uvedte súčasný názov obce
2. Uvedte staršie názvy obce alebo názvy v príslušných jazykoch etnicky zmiešanej obce.
3. Uvedte približný percentuálny pomer slovenského a inoetnického obyvateľstva zmiešanej obce.
4. Pôsobila alebo pôsobí aktívne v obci dedinská folklórna skupina, folklórny súbor, detský folklórny súbor, dychová alebo iná hudba, spevokol, amatérsky divadelný súbor a pod.? Kto ich viedol (vedie) ? V ktorých rokoch teleso pôsobilo a kedy zaniklo?
5. Aké ďalšie telesá, združenia či iné skupiny vyvíjajú kultúrnu aktivitu v súčasnosti a kto ich vedie? (Zvlášť vypíšte zriaďovateľské aktivity Miestneho odboru Matice slovenskej).
6. Je vo Vašej obci alebo v blízkom okolí folklórny festival alebo iné významné podujatie s uplatnením ľudového umenia? Kto ho organizuje a kedy sa koná?
7. Sú vo Vašej obci talentovaní speváci, rozprávači, tanečníci, hudobníci, rezbári a pod.? Napíšte ich činnosť, mená a adresy.
8. Napíšte čo všetko sa vo Vašej obci vykonáva v súčasnosti v predvianočnom období (napr. na Luciu, na Tomáša a pod.).
9. Zachovala sa Mikulášska obchôdzka? Chodí Mikuláš v maske, sám alebo s čertom a anjelom, deti dostávajú darčeky do topánok, za okno, Mikuláš chodí len do niektorých domov, resp. iba do vlastnej rodiny, kto predstavuje Mikuláša, kto organizuje jeho obchôdzky a pod.?
10. Opíšte priebeh Štedrého dňa. Robia sa nejaké úkony súvisiace s veštením, čo nesmie chýbať na štedrovečernom stole, ktoré sú typické štedrovečerné jedlá, kto pri stole vinšuje alebo sa začína modliť, kedy sa dávajú darčeky, chodí sa počas Štedrého dňa (Vianoc) na hroby, vykonávajú sa návštevy príbuzných a známych, kedy a ako sa vinšuje?
11. Chodia po domoch betlehemci? Odkiaľ sú a ako sú oblečení?
12. Koná sa u Vás Štefanská zábava? Opíšte jej priebeh.
13. Ako oslavujete Silvestra a Nový rok? (Zábava, stretnutie na ulici, strelba, rakety, oslavy vzniku SR a pod.)
14. Popíšte súčasné fašiangové zvyky. Existujú sprievody masiek, koná sa maškarný ples, zábava, pečie sa fašiangové pečivo? a pod. Ak už nie sú, kedy fašiangové obchôdzky masiek zanikli?
15. Existujú nejaké úkony týkajúce sa Kvetnej nedele (najmä donášanie zelených vetvičiek), Zeleného štvrtka, Veľkého piatka, Bielej soboty, ako sa svätí Veľkonočná nedela? (Chodia sa svätiť potraviny a ktoré?)
16. Uchovala sa v obci oblievačka alebo šibačka počas Veľkonočného pondelka? Opíšte, kto túto tradíciu dodržiava, spôsoby oblievania, šibania, chodia oblievať i staršie generácie, koho sa patrí oblievať, čo je odmenou oblievania, robia sa ešte kraslice, maľujú sa vajička, čo dostávajú malé deti, oplácajú dievčatá chlapcom oblievanie v utorok? a pod., prípadne kedy táto tradícia zanikla?

17. Vynášajú u Vás na jar (kedy presne) Morenu (smrtku) a prinášajú do obce leto (Kysel) ? Kto takýto zvyk vykonáva? Prípadne kedy takýto zvyk u Vás zanikol a ako sa nazýval?

18. Udržiava sa ešte oslava 1. mája (majáles, stavenie mája, tanečná zábava), politické akcie a pod.

19. Stavajú sa v obci v súčasnosti máje? Stavia sa iba jeden vysoký máj, kto a kde ho stavia, stavajú sa individuálne máje, kedy sa stavajú máje? Prípadne kedy táto tradícia zanikla?

20. Kedy sa u Vás „pália ohne“? Na Jána, v iné dni a sviatky? Prípadne uveďte kedy zvyk zanikol.

21. Ako sa oslavuje ukončenie niektorých dôležitých prác? (Koniec žatvy, vinobranie, výročné schôdze družstiev, viecha a koniec stavby, koniec hospodárskeho roka, kto to organizuje?) Kedy sa skončila tradícia dožiniek?

22. Kedy sa konajú vo Vašej obci hody? Aká je ich príprava a priebeh? (Kto organizuje, koho pozývajú, ako prebieha hodové pohostenie, uskutočňuje sa hodová zábava, futbalový zápas, kolotoč a pod.)

23. Aké iné výročné obyčaje a sviatky sa v obci konajú? (Např. na Urbana, na Juraja, na výročia rôznych spolkov a organizácií, výročia miestnych rodákov a pod.)

24. Kedy sa konajú tanečné zábavy (kto ich organizuje), ktorých sa zúčastňujú i staršie generácie, kde sa takéto zábavy konajú, kto na nich hrá a účinkuje?

25. Aké kultúrne aktivity organizuje Miestny odbor Matice slovenskej alebo na organizovaní akých sa podieľa?

26. Ktoré kultúrne akcie v rámci kultúrneho života obce by bolo užitočné podporiť, aby sa uchovali a rozvíjali miestne kultúrne tradície? Napíšte vlastnú predstavu.

27. Uveďte meno, adresu a rok narodenia toho, kto dotazník vyplnil. Uveďte mená spolupracovníkov a informátorov a roky ich narodenia.

Dodatok A

Popíšte podrobne priebeh konkrétneho pohrebu, ktorý sa konal vo Vašej obci v minulom alebo v tomto roku (mená rodiny nie je potrebné uvádzať). (Úmrtie, úkony pri úmrtí, např. zastretie zrkadla, zastavenie hodín, oznamy úmrtia, zvonenie, rozhlas, telegramy, príprava pohrebu, sprievod, priebeh pohrebu, kar, priebeh karu, prejavy sústrasti.)

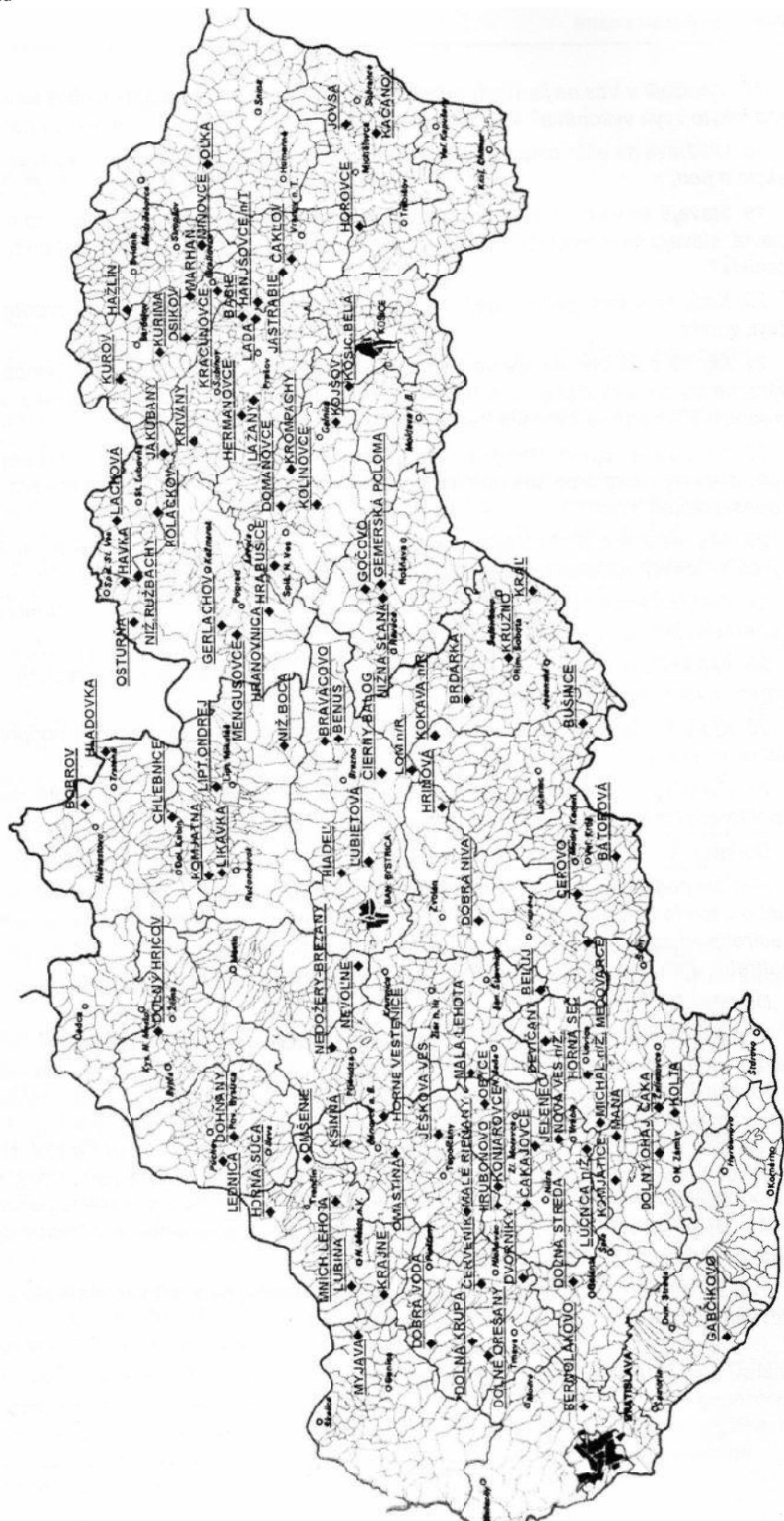
Dodatok B

Popíšte podrobne priebeh konkrétnej svadby, ktorá sa konala vo Vašej obci v minulom alebo v tomto roku (mená rodiny nie je potrebné uvádzať). (Predsvadobné obdobie, vek a povolanie manželského páru, organizácia svadby, podiel oboch strán a podiel príbuzných na svadbe, svadobní funkcionári - starejší, družbovia, pýtanie nevesty, priebeh svadby, zloženie sprievodu, počet a zloženie hostí, príprava jedál a ich nosenie na stôl, sobáš - svedkovia, termín a miesto svadby, svadobná hostina, zvyky: rozlúčka s rodičmi, snímanie venca, čepenie, tanec s nevestou, odovzdávanie darov, aké dary, vyberanie peňazí, hudba - aká, spev - čo sa spieva, tanec - čo sa tančuje, čítanie telegramov, rozdelenie výslužky, posvadobné obdobie rodiny a pod.)

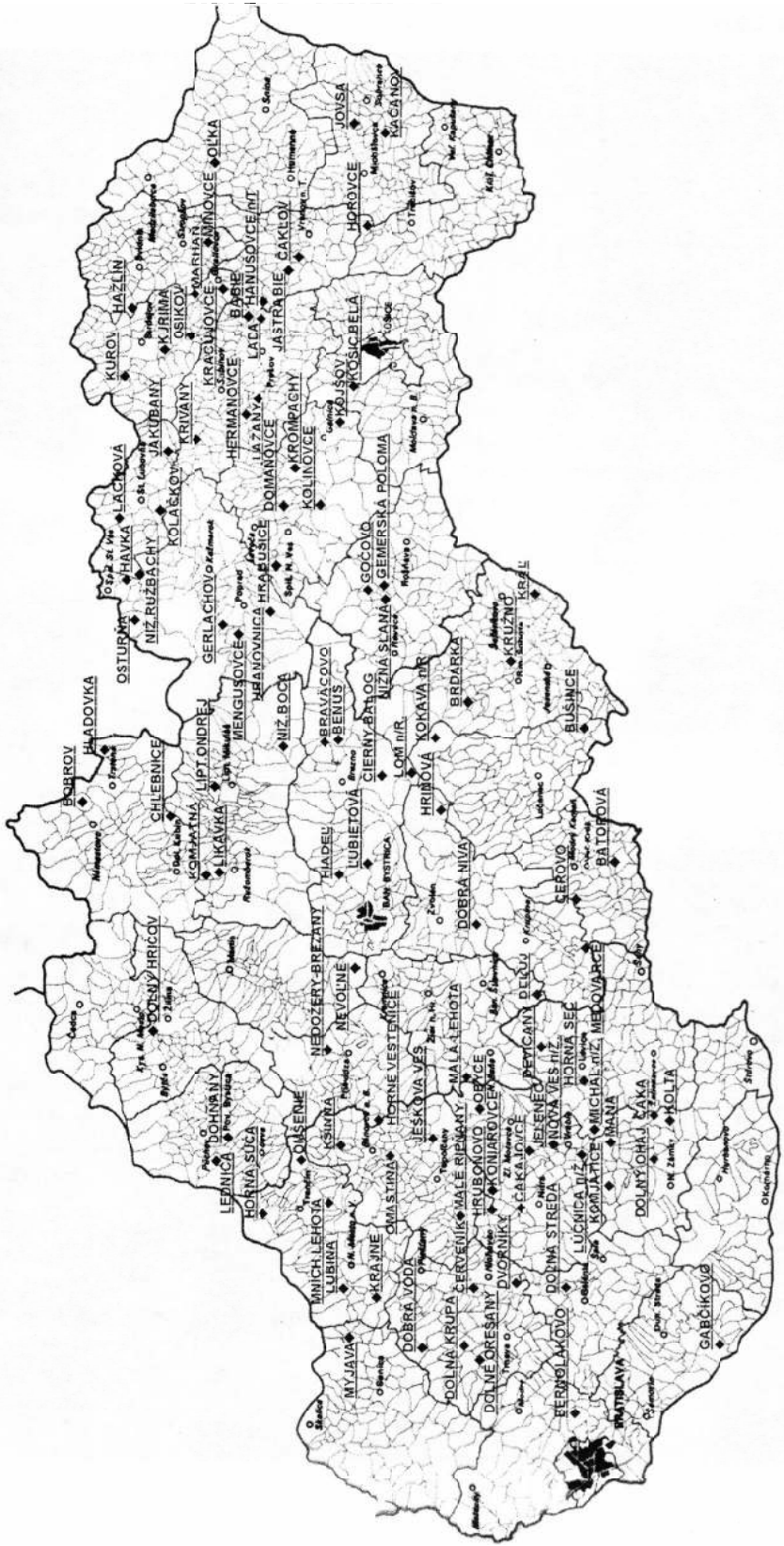
Popíšte staré i nové zvyky, ktoré sa na svadbe objavili, např. vítanie manželov, únos nevesty, falošná nevesta a pod.

MAPA OBCÍ A - O

MAPA OBCÍ P - Z

FOLKLÓRNE TELESÁ V ŠTRUKTÚRE KULTÚRNYCH AKTIVÍT NA DEDINE

BÁTOROVÁ

V obci od roku 1975 aktívne pôsobí folklórna skupina Agačinka. Vedúcou folklórnej skupiny od jej vzniku je Anna Lendvayová, členka Národnopísneho odboru Matice slovenskej.

BOBROV

Spevokol žien, ktorý pracoval v r. 1970 – 1989 - Zbor pre občianske záležitosti, viedla p. A. Naništová; Amatérsky divadelný súbor, r. 1975 – 1985, viedol p. J. Jaroš.

Detský folklórny súbor ZŠ; dievčenská spevácka skupina; mužská fašiangová folklórna skupina.

BRAVÁCOVO

V šesťdesiatych rokoch v obci fungovala folklórna skupina Bukovinka (vedúci: Ladislav Litič, Ján Povrazník). V súčasnosti v obci aktívne pôsobia telesá: ľudová hudba Bukovinka (pôsobí 6 rokov, vedúci Ing. Marek Pôbiš); folklórna skupina Bukovinka, ktorá sa snaží nadviazať na prácu svojho predchodcu zo šesťdesiatych rokov (pôsobí 1 rok, vedúci Ing. Marek Pôbiš).

BUŠINCE

Detský folklórny súbor Konvalinka. Pracuje od r.1990 pod vedením Mgr. D. Rumpelovej.

CEROVO

Dlhoročnú tradíciu má u nás amatérsky divadelný súbor, pred druhou svetovou vojnou pracoval pod vedením Virgila Rafanidesa. Hrávalo sa tiež v päťdesiatych až šesťdesiatych rokoch. Vedúcimi boli väčšinou učitelia: Július Dráb, Ján Halgaš, Valéria Hámorská a naposledy Ján Adamovič. Z jeho podnetu v roku 1993 vznikla malá folklórna skupina - Vrchovína.

ČAKA

Spevácka skupina Čakanka od r. 1978, vedie Mgr. Anton Remeň; folklórna skupina Čakanka, od r. 1984 ju vedie Mgr. Anton Remeň; detský folklórny súbor pri základnej škole od r. 1995 vedie Mgr. Zuzana Bieliková ml.

ČIERNY BALOG

V obci aktívne pôsobí folklórna skupina Kýčera v spolupráci s ľudovou hudbou Jula Bartoša-Šuka. V roku 1998 sme si pripomenuli šesťdesiate piate výročie založenia skupiny.

Z vedúcich skupiny je možné spomenúť učiteľa Jozefa Gajdoša, ktorý skupinu viedol v povojnovom období, Slavomíra Auxta, vedúceho skupiny v rokoch 1971 - 1989 a terajších vedúcich Pavla Ťažkého a Ľubomíra Medveďa.

V roku 1971 založil Slavomír Auxt pri Základnej škole Jánošovka detský folklórny súbor Malá Kýčera, ktorý pracuje dodnes.

Rómska ľudová hudba Jula Bartoša-Šuka vstúpila do povedomia folkloristickej verejnosti v roku 1971, kedy začala pracovať pri folklórnej skupine Kýčera. Vedie ju stále Julo Bartoš-Šuko.

V poslednom období s ním hrajú jeho dvaja synovia Bohuš a Slavo, jeho brat Imro a Ľubo Pustaj.

Činnosť ďalšej ľudovej hudby Baločianky mal trvanie len štyri roky. Účinkovala pod vedením Jána Hartvicha v rokoch 1993 - 1997. Chlapci odišli na vojnu, ďalší dorast nebol, a tak ľudová hudba zanikla.

DOBRÁ NIVA

V obci pracuje folklórna skupina Dobrona s vlastnou hudbou, vedúcim je učiteľ Ján Škoda. Pred 14 rokmi v obci pracoval aj divadelný súbor (5 r.), ktorý tiež viedol Ján Škoda. V škole pracuje detská spevácka skupina pod jeho vedením. V povojnových rokoch v obci existovala dedinská folklórna skupina pod vedením Zuzky Seleckej a učiteľov. Tiež sa pravidelne nacvičovali divadlá.

DOBRÁ VODA

Aktívne pôsobí dedinská folklórna skupina Prvosienka a dychová hudba Blavanka. Folklórna skupina Prvosienka vznikla r. 1985 a pôsobí dodnes pre potreby a oživenie folklórnych tradícií v obci. Skupinu založila a vedie Irena Chrvalová.

DOLNÁ STREDA

V súčasnosti v obci pôsobí spevokol pri Klube dôchodcov v počte 6-9 členov pod vedením p. Bublincovej.

DOLNÉ OREŠANY

V obci existoval detský folklórny súbor Oriášok, viedla ho p. učiteľka Peťková.

DOLNÝ OHAJ

Folklórna skupina, vedie Vojtech Slobodník.

GABČÍKOVO

Folklórny súbor tu pôsobí, ale iba maďarský. Slovenské telesá v obci nikdy nepôsobili. Hudbou budúcnosti - snom je založiť pri Matici slovenskej slovenský detský folklórny súbor.

GEMERSKÁ POLOMA

Folklórnu skupinu viedol Červenák Ondrej (1960 - 1962), Dorčák Štefan (1973- 1976).

Detský folklórny súbor Polomšok (Mgr. Hanuštiak, Rudolf, Mgr. Trojanová, Beatrix, Mgr. Polomská, Jana 1992) pracuje pri

Základnej škole P. K. Hostinského v Gemerskej Polome a je kolektívny člen miestneho odboru Matice slovenskej. Folklórna skupina - Puškáš, Ján 1997, je kolektívnym členom Miestneho kultúrno-osvetového strediska; matičný miešaný spevokol Svornosť (Mgr. Hanuštiak) r. 1997; detský folklórny súbor Klásky (Cirbusová Božena) 1998, pracuje pri Materskej škole v Gemerskej Polome; detský cirkevný evanjelický spevokol - pani farárka Mgr. Madzinová-Skovajsová Renáta 1997.

GOČOVO

Folklórny spevácky súbor Gočovian vyvíja aktivity v rámci miestneho odboru Matice slovenskej pod vedením pána Matajzika od roku 1975 až po súčasnosť.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Folklórny súbor Oblík. V súčasnosti súbor vedie Andrej Sabo.

Pôsobia tu ešte dve amatérske hudobné skupiny, ktoré hrávajú na svadbách a podobných príležitostiach.

HAŽLÍN

Detský súbor Hažlínčan, ženská spevácka skupina, súbor.

HERMANOVCE

V obci pôsobí od roku 1967 folklórny súbor Hermanovčan, v súčasnosti už len ľudová hudba a mužská spevácka skupina. Od roku 1998 existuje pri základnej škole aj detský folklórny súbor pod vedením Ľubice Konečnej.

HIADEĽ

V súčasnosti je už tri roky obnovená činnosť ochotníckej skupiny, ktorá sa venuje činnosti v amatérskom divadle, v spevokole, ako aj vo folklórnom súbore.

HLADOVKA

Pri Slovenskom zväze invalidov pracuje ženská spevácka skupina, ktorú tvoria bývalé členky folklórneho súboru Goral. Vedúcou je Emília Hubjaková. Príležitostne vystupujú na rôznych posedeniach, slávnostiach v Oraviciach, na Podroháčskych slávnostiach

v Zuberci, na vystúpeniach pre invalidov, dôchodcov a pod.

Roku 1998 zintenzívňuje svoju činnosť folklórna skupina zo Suchej Hory, ktorej členmi sú aj mládežníci z Hladovky.

Pri rôznych príležitostiach vystupuje aj goralská muzika zložená buď len z obyvateľov Hladovky, častejšie však v zložení spolu s muzikantmi zo Suchej Hory. Najčastejšie zloženie: bratia Šimekovci Karol a Ján zo Suchej Hory, bratia Kubicovci Daniel a Pavol z Hladovky, Lubo Jančo zo Suchej Hory, bratia Šuvadovci Jozef a Ján zo Suchej Hory.

HORNÁ SÚČA

Toho času v obci pracuje detská folklórna skupina - vedúca Čajová Júlia.

HOROVCE

Ešte pred druhou svetovou vojnou tu pôsobila ľudová hudba Marjovcov, ktorí si aj vlastnoručne vyrábali nástroje. Učiteľ Matta viedol hudbu, ktorá účinkovala na svadbách a zábavách. Momentálne pôsobí v obci pod Miestnym kultúrnym strediskom a pri miestnom odbore Matice slovenskej hudobná skupina Rubín, ktorá sa zúčastnila aj festivalu v Martine.

HRABUŠICE

Detský folklórny súbor Poniklec - vedie PaedDr. Jana Skokanová.

HRANOVNICA

Folklórna skupina Lúčka pod vedením p. H. Šhelkovej.

HRIŇOVÁ

V našom meste pôsobí: mestská folklórna skupina pri Matici slovenskej, folklórny súbor Hriňovčan (predtým vedúca p. Panáková), detský folklórny súbor Vrchárik (vedúca p. Vaculčiaková); ľudové hudby: Hrončekovci - vedie J. Hronček, Paprčkovci - vedie J. Paprčka a ľudová hudba Vrchárik - vedie D. Dymo, pracuje pri detskom súbore Vrchárik. V meste pracuje aj ženský spevok, ktorý vedie p. Škvarka.

HVOZDNICA

Niektoré deti z Hrozdnice pôsobia v detskom folklórnom súbore a taktiež dospelí vo folklórnej skupine.

CHLEBNICE

V súčasnosti v obci pracuje: folklórny súbor pod vedením manželov Červeňových, ľudová hudba pod vedením Jozefa Hajdúcha a spevokol pri rímskokatolíckom kostole pod vedením Františka Suľu. Miestna dychová hudba zanikla v roku 1970.

Detský divadelný súbor pri Základnej škole Chlebnica (E. Gerátová).

JAKUBANY

Pôsobil súbor Kečera, viedol ho Michal Kundľa, od r. 1965 - 1989, zanikol v r. 1991.

JELENEC

V obci pôsobí detský folklórny súbor Jelenček pri miestnom odbore Matice slovenskej (Žofia Magátová) a ženský spevácky zbor.

KOJŠOV

Pôsobí folklórna skupina Kojšovian už štyridsať rokov a detský folklórny súbor Jedlinka pod vedením Rozálie Jurikovej. Folklórna skupina je kolektívnym členom miestneho odboru Matice slovenskej, zúčastňuje sa folklórnych slávností a kultúrnych podujatí.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Folklórny súbor Kokavan dospelých, detský folklórny súbor Kokavan, dychová hudba Kokavčanka.

KOMJATNÁ

Detský folklórny súbor Slniečko pod vedením PaedDr. Babicovej a Švalecovej; folklórna skupina Veselosť pod vedením p. Kubasovej a Bernolákovej.

KONIAROVCE

Nepôsobí aktívne, iba príležitosti jeden až dvakrát v roku pri tradičných oslavách „Troch smutných kráľov“, výročí obce, prípadne iné.

KOŠICKÁ BELÁ

V rokoch 1977 – 1980 pôsobila dedinská

folklórna skupina Lazan pod vedením p. Š. Ševčíka. Od r. 1985 pôsobí aktívne folklórna skupina pod vedením Ing. Dušana Marjaka. V rámci tejto skupiny začala v r. 1996 aktívne pôsobiť aj mužská spevácka skupina. V r. 1989 - 91 pôsobila aj detská folklórna skupina - viedla ju p. Mária Koľveková.

KRAČÚNOVCE

V roku 1979 vznikla v obci folklórna skupina, z ktorej sa vyvinula ženská spevácka skupina pod vedením Mgr. Anny Lechmanovej. Aktívne pôsobí až doteraz. Účinkuje nielen doma, ale aj v rámci okresu a kraja.

KRAJNÉ

Detský folklórny súbor Krajňanček pod vedením učiteľa Jánoša Vladimíra a pani Petrovičovej. 1960 - 1970 bol založený detský a mládežnícky folklórny súbor pod vedením učiteľky Emílie Kubišovej. 1992 - súbor Krajňanec pod vedením učiteľky Kovárovej a Knapovej. Od r. 1997 je to súbor Krajňanček.

KRÁE

Folklórna skupina Šajava vznikla v šesťdesiatych rokoch pod vedením p. Pavliny Ďuriškovej a v činnosti pokračujú obidva súbory pod miestnym odborom Matice slovenskej.

KROMPACHY

Detský folklórny súbor Krompašanček, vznikol 1993, vedie Ondrej Ondzík; folklórny súbor Krompašan, vznikol 1988, vedie Henrich Papcun.

KŠINNÁ

Folklórna skupina Bukovina, založená v roku 1971, pôsobí aktívne doposiaľ. Vedúci Ing. Jozef Hadvig.

KURIMA

Folklórnu skupinu vedú manželka Mihkovi; folklórny súbor Briezka a divadelný súbor pod vedením p. učiteľky Halekovej a Mito-kovej. Detskú folklórnu skupinu vedie p. učiteľka Haleková.

KUROV

Folklórna skupina Kurovčan, založená v r. 1969. Nepretržite dodnes ju vedú učiteľka Mária a Ivan Popovcovci. Odborná spolupráca akad. Mikuláš Mušinka, DrSc.

LACKOVÁ

Detský folklórny súbor pri základnej škole v Hniezdom (1982 - 1985), ženská folklórna skupina (1973 - 1978), vystupovala príležitostne, aj pred účastníkmi Vansovej Lomničky.

LEDNICA

Folklórna skupina, vedúca Mičková Štefánia.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

V obci pôsobí folklórna skupina Brestovina, ktorá bola založená pri Miestnom osvetovom stredisku. Pri Miestnom osvetovom stredisku pôsobí aj detská skupina a vedúci oboch je Dušan Uličný, riaditeľ Miestneho osvetového strediska. Je otázne, či skupiny budú v budúcnosti pôsobiť, pretože zápasia s finančnými a materiálnymi ťažkosťami.

LUBINA

Návaznosťou na divadelné tradície je folklórna skupina Javorinka, ktorá pracuje od r. 1972. V roku 1986 vznikol aj detský folklórny súbor Javorinka. Oba súbory vedie Viliam Harušták od ich vzniku.

ĽUBIETOVÁ

Folklórna skupina Debnári, p. Tokár, súčasne vedie p. Rosenberger. Folklórna skupina Debnári vznikla v r. 1995. Rovnomenná ľudová hudba vznikla v r. 1993 a vedie ju p. Majer. Folklórna skupina Debnári vznikla v 19. storočí pri zakladaní cechov. Je to tanec „debnárskeho cechu“.

MALÁ LEHOTA

Hudba v zložení: heligónka, klávesová harmonika, saxofón, bubon alebo bicie komplet.

MAŇA

Detský folklórny súbor Dolinka vznikol r.

1966 a pôsobí pri základnej škole, vedúca Mgr. Mária Bednárová a Mgr. Eva Abrhanová; folklórna skupina Dolina, vznikla r. 1986, pôsobí dodnes, vedúca Mgr. Mária Bednárová; folklórna skupina, ktorá pracuje pri Zväze invalidov, nacvičuje ľudové piesne, vystupuje v rámci svojej organizácie, vedúca Mária Rohoňová.

MARHAŇ

Dedinská folklórna skupina.

MENGUSOVCE

Od r. 1981 až doteraz pôsobí evanjelický spevokol. Vede ho p. Mária Gájová.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Folklórna skupina Žitavanka vznikla 9. 3. 1982. Vedúci súboru sú Veronika Supeková a Vladimír Halás. P. riaditeľka Mária Račeková a p. učiteľka Mária Krčmárová vedú deti k folklóru. V materskej škole deti spievajú ľudové piesne a nacvičujú staré zvyky.

MYJAVA

1. Folklórna skupina Kýček. Vznikla v roku 1950. Meno má podľa vŕšku. Má 20 členov. V súčasnosti ju vedie Jaroslav Viselka z Myjavy. Skupina pôsobí v Turej Lúke.

2. Folklórny súbor Kopaničiar. V súčasnosti ho vedie: E. Hodúl a J. Juráš.

3. Detský folklórny súbor Kopaničiarik. Vznikol v r. 1972. Má samostatnú detskú ľudovú hudbu. V súčasnosti ho vedie Štefan Jeriga.

4. Myjavská cimbalovka, 1996. Vychádza z tradičnej sláčikovej myjavskej hudby. Vedúci Vladimír Foltín.

OEKA

V r. 1980 začala pôsobiť folklórna skupina Tisovec pod vedením Andely Lopatkovej, Jozefa Lipčáka a Bartolomeja Sotáka, ktorá s menšími prestávkami a zmenami pôsobí až dodnes pod názvom folklórna skupina Oľčane.

OMŠENIE

Folklórne skupiny pôsobili v obci vyše 20 rokov. Od roku 1994 aktívne pôsobí

detská folklórna skupina Vŕšok (ZUČ, aktivitu koordinuje a vedie Miestne kultúrne stredisko, vedúca Ličková, M.)

OSIKOV

Mládežnícka folklórna tanečná skupina od r. 1995 - vedúci Jozef Kačmár; ženská folklórna spevácka skupina od r. 1995 - vedúca Marta Kuchtová; mužská folklórna spevácka skupina od r. 1998 - vedúci Jozef Puchalik. Všetky tri skupiny pôsobia aj v súčasnosti.

OSTURŇA

Folklórny súbor, ktorý viedol p. učiteľ Michal Jendrejčák. Súbor zanikol v osemdesiatych rokoch a so zánikom základnej školy v obci prestali aj ostatné kultúrne aktivity.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

V obci pôsobí folklórna skupina Jablonečka, detský súbor a súbor dospelých, vedie ho Viera Horňáková. Patrí k nemu aj ľudová hudba. Súbor vznikol r. 1997.

PODKRIVÁŇ

V súčasnosti je dychová hudba omladená. Pod vedením Ľubomíra Pivku vystupuje na cirkevných obradoch, ako aj na rôznych kultúrnych podujatiach. Organizujú fašiangovú zábavu s pochovávaním basy. Kapela vystupuje pod názvom Javorinka.

PODZÁMČOK

Folklórna skupina detská, mládež a dospelí. Amatérsky divadelný súbor detský, mládež a dospelí. Dlhodobí režiséri: Pavel Mojžiš, Juraj Majer, posledných 10 rokov a v súčasnosti Anna Babiaková.

Na Vianoce pripravujeme každý rok s deťmi a mládežou vianočné divadlo. Jasličky s deťmi, pastieri a Traja králi. S touto hrou navštevujeme susedné obce a máme veľký úspech. Deti krásne spievajú vianočné piesne.

POHORELÁ

Folklórna skupina Kráľova hoľa od r. 1952 – Katarína Zibríková. Detská folklórna skupina Mladosť od r. 1953 – Gabriela Malecká. Ľudová hudba Úsvit – 1968, vedúci Jozef Maňuš.

POHRONSKÁ POLHORA

Súbor Polhorčan pôsobil v čase od 1986 - 1990, viedol ho P. Kubizniak a P. Krupa. Pri základnej škole pôsobil detský folklórny súbor Lipianka, vedie ho Mgr. Ľubica Kubušová, učiteľka, predtým ho viedla Soňa Mojžišová.

POENÝ KESOV

Detský folklórny súbor Zbojník vznikol v r. 1962 ako súbor ľudových piesní a tancov pri základnej deväťročnej škole v Poľnom Kesove. Viedol ho učiteľ Jozef Janiš. Od r. 1974 pôsobí tento súbor pri základnej škole v Mojmirovciach, kde chodia naše deti do školy, až doteraz. Už roky a pravidelne u nás pôsobí 5-členná spevácka skupinka žien v kostole a na pohreboch. Zbor pre občianske záležitosti - štyri členky a jeden harmonikár pod vedením p. Pšenkovej, mladé ženy pravidelne aktívne pracujú: uvítanie do života, jubileá, rôzne vystúpenia...

PORÁČ

V obci pôsobí folklórna skupina Poráččan od roku 1974, založila ju už nebohá Anna Steinerová pri Slovenskom zväze žien ako ženskú skupinu, momentálne vedie skupinu p. Helena Macalová a skupina je už zmiešaná, čiže má už aj mužskú časť. Pôsobí naďalej, zúčastňuje sa rôznych festivalov a iných podujatí doma aj v zahraničí.

POZDIŠOVCE

V obci od roku 1982 aktívne pôsobí folklórna skupina. Pri založení ju tvorilo 6 žien a 3 muži. Svojím prvým vystúpením priblížila divákovi prácu hrnčiarov v pásme „A harčare dobrí chlopi“. Neskôr sa rozšírila o viac členov a nacvičila pásmo „Pridany“, čo je časť zemplínskej svadby. S prvým aj druhým pásmom sa predstavila skupina aj v klenotnicovom programe na Zemplínskych folklórnych slávnostiach v Michalovciach. S pásmom „A harčare dobrí chlopi“ vystúpila aj na folklórnych slávnostiach vo Východnej. Teraz v skupine pracujú len muži, je to už len spevácka skupina Harčare. V programe majú väčšinou

len „pozdišovské špivanki“. Skupina vystupuje na folklórnych slávnostiach v okolitých obciach, rôznych stretnutiach a výročných schôdzkach, jubileách a pod. Vystupovala už aj na svadbe. V rokoch 1982 - 1989 ju viedla Mária Popriková, ktorá pracovala ako vedúca Miestneho kultúrneho strediska. Teraz je vedúcim skupiny Michal Drabik. Zriaďovateľom folklórnej skupiny je Obecný úrad Pozdišovce.

V tomto období v obci aktívnu činnosť vyvíja aj spevácky zbor pri evanjelickom cirkevnom zbore. Vznikol v roku 1948. V tom čase ho viedli manželia Čopovci. V rokoch 1974 - 1995 bola jeho dirigentkou p. Zuzana Plachtinská. Teraz je jeho vedúcim pán Pavol Hujdič. Zbor vystupuje na rôznych súťažiacich duchovných piesní. Pravidelne vystupuje aj na sobášoch v evanjelickom kostole. Miestny odbor Matice slovenskej nemá zriadené žiadne aktivity. Členovia miestneho odboru aktívne pracujú vo folklórnej skupine.

PRAKOVCE

Ľudová cimbalová hudba so sólistkami, vedúci Vladimír Lenkey; MJF Prako, vedúca Zuzana Koscelanská; dychová hudba Prakovčanka, vedúci J. Manirný; detský folklórny súbor Vánok, vedúca Zuzana Koscelanská; ľudová cimbalová hudba vznikla v roku 1948 ako hudobné teleso pri ZO ZPO Prakovce. Jej zakladateľom a dlhoročným vedúcim (do roku 1995) bol František Andráško. Zakladajúci členovia boli: J. Tekáč st., J. Plachetka, F. Hupka, Št. Homza, J. Matz, J. Leško a M. Polláková. Vytvorením tanečno-speváckeho súboru Jánošík sa v roku 1955 ľudová hudba pričlenila k tomuto súboru a od r. 1964 je už súčasťou folklórneho súboru Prakovčan, s ktorým vystupovala až do roku 1989. Ľudovej hudbe pomáhali v jej odbornom raste inštruktori: B. Urbanec, redaktor Čsl. rozhlasu z Košíc, ďalej p. Beleš a najdlhšie (1967 - 1987) Ladislav Salaj. V súčasnosti ľudovú hudbu vedie Vladimír Lenkey.

Ľudová hudba za svojho pôsobenia sprevádzala i iné folklórne súbory, ako folklórny súbor Kojšovjan z Kojšova, folklórny súbor Selanka z Helcmanoviec a folklórny súbor Kliperčan zo Žakaroviec. Ľudová hudba vystupovala i so svojimi sólistami: Eva Burčíková-Lenkeyová, Zuzana Koscelanská, ktoré s ňou spievajú i v súčasnosti. Ďalej to boli: E. Kačírková, M. Propocká, M. Sedláková, R. Janovová, T. Basová, M. Timkovičová ako i V. Nachaj, M. Kaľavský, Št. Ševčík.

Ďetský folklórny súbor Vánok vznikol v roku 1984 pod stálym vedením a choreografiou Zuzany Koscelanskej (dodnes), z detí 1. - 4. ročníka ZŠ. Bol a je doplňujúcim repertoárom folklórneho súboru Prakovčan a MJF Prako. Spoluúčinkuje s ľudovou hudbou. Vystupoval s pásmami: „Podťe deti medzi nás“, „Strídzie dni“, „Na pasienke“, „Od Lucie do Vianoc“ atď. Pôsobí všestranne na výchovu detí v rytmike, pohybovej kultúre a v celkovej estetike prejavu. S ľudovou cimbalovou hudbou účinkujú najmä jej vyššie ročníky (5. - 8. ročník ZŠ). Všetky tieto súbory v súčasnosti pôsobia i v miestnom odbore Matice slovenskej Prakovce ako kolektívny člen miestneho odboru Matice slovenskej Prakovce - Klub kultúry Prakovce.

Folklórny súbor Prakovčan (1955 – 1989) - stály vedúci a choreograf Vincent Nachaj. Začínal ako tanečno-spevácky súbor Jánošík, členmi boli zlievači závodu Strojáreň Prakovce. Svoj repertoár zameral na horehronské, východoslovenské a zbojnícke piesne. Zakladajúci členovia: Bencko, Gaj, Hanko, Hirko, Karpíak, Lapšanský, Lendacký, Lipták, Nestorik, Vojnovský, Vojtko, Tondra a dievčatá: Eliščáková, Havrilová, Horváthová, Kalafúsová, Kleknerová, Macová, Pinčáková, Lojdlová, Repelová, Silová a Šimková. Externým choreografom bol i Jozef Butela (1966). Folklórny súbor Prakovčan ako 45-členný súbor piesní a tancov zaznamenal rozkvet v roku 1967 a trval do roku 1987. Za tento čas uskutočnil

celkom 7 poldruháhodinových premiér: Ej, veselo, veselo; Hnilecké ozveny - 1971; Rodným krajom - 1974; Od Kloptane - 1977; Ej, leto, leto... - 1980; Za krajší život - 1983; Vitajte a spomínajte - 1985 k 30. Výročíu vzniku súboru Prakovčan. Jeho špecialitou boli originálne robotnícke tance Gisere, Hámornici a Uhľare. Vystupoval s nimi i v Československej televízii v reláciách: Nedľa v klube; V znamení trojky; Sami sebe a v Rozletoch za okres Spišská Nová Ves. Okrem Slovenska, Moravy vystupoval i v ZSSR, Poľsku, Maďarsku a Rakúsku, spolu s ľudovou cimbalovou hudbou, ktorá sprevádzala tento súbor po celý čas.

PRENČOV

Od roku 1970 tu pôsobí folklórna spevácka skupina. Folklórna spevácka skupina - sú v nej muži i ženy - pôsobí od jej vzniku stále pravidelne. Každý druhý rok na Okresných folklórnych slávnostiach v Podhorí, v roku 1998 aj na festivale v Detve a v rokoch 1996-1997 na folklórnych slávnostiach Hontianska paráda. Obidva krúžky viedol a vedie Pavol Slauka.

Uvedená folklórna spevácka skupina účinkuje za podpory obecného úradu i pod vedením miestneho odboru Matice slovenskej. Miestny odbor Matice slovenskej za podpory obecného úradu organizuje každoročne Annabál, putovanie po náučnom chodníku A. Kmeťa, Jánske výstupy na Sitno, sprievod po Pamätnej izbe A. Kmeťa, semináre o živote a diele A. Kmeťa.

PRIECHOD

Folklórna skupina Priechod'an, vedenie Margita Chabanová, Ing. Milan Vajda, Milan Chaban. Vedenie v minulosti: Ján Repka. Pôsobenie od r. 1968.

PUKANEC

1980 – 1994 Folklórny súbor Smrečinár, vedúci: Peter Klinko, Pavel Trhan. Ďetské folklórne súbory: Čačinka a Pukanček, vedúca Mgr. Z. Kadlečíková od r. 1996.

ROZHANOVCE

Detský folklórny súbor Rozkvet 1980 - 1991, A. Kliková - J. Lehotská - Mészárosová; folklórna skupina Torysa 1978 - 1989, Ing. I. Mészáros - J. Lehotská - Mészárosová; Cigánsky súbor Romano Ilo, 1986 - 1989, Jana Lehotská.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Pri obecnej úrade aktívne pôsobí 18-členná ženská folklórna skupina, ktorá zároveň pôsobí aj ako spevokol pri slávnostných príležitostiach a pohreboch v obci. Folklórna skupina sa aktívne zúčastňuje okresných folklórnych slávností a prehliadok folklóru Gemera a Malohontu. Vedie Helena Šoltésová.

RUSKÁ PORUBA

Folklórna skupina aktívne pracovala do roku 1990. Teraz účinkuje menej. Predtým bol osvetový pracovník, čo ho platilo Okresné osvetové stredisko, teraz nerobí nikto, iba, keď treba ísť vystupovať či na festival alebo nejakú súťaž.

Detský folklórny súbor pri základnej škole - vedúca Ľuba Budilová. Účinkuje pri výročiach obce, festivaloch a podobne.

RYKNČICE

U nás nie, ale v blízkych Sebechleboch a Hontianskych Nemciach áno. Aj folklórna skupina, ochotnícke divadlo a aj dychovka. Kroj máme rovnaký.

SEBECHLEBY

Folklórna skupina Geľovianka - Eva Kempová - 1981, T. Polláková. Detský folklórny súbor Vienok, vedúca Eva Kempová r. 1987.

SELCE

Detský folklórny súbor Vánok pri miestnom odbore Matice slovenskej - vedúca Janka Oboňová.

Od roku 1964 pôsobí v obci dedinská folklórna skupina Selčan, ktorú do roku 1970 viedol Anton Cagalinec, od roku 1970 dodnes František Žovinec. R. 1970 vznikol detský folklórny súbor Selčianka, ktorý od jeho vzniku dodnes vedie František Žovinec.

Folklórny súbor Selčianka a dedinská folklórna skupina Selčan ako kolektívny člen Matice slovenskej vyplňajú vlastne všetku kultúrnu aktivitu v obci.

SLOVENSKÝ GROB

Základná škola v Slovenskom Grobe vyvíja kultúrnu aktivitu. Miestny odbor Matice slovenskej zachováva tradíciu ukončenia fašiangového obdobia „Pochovávanie basy“ na tanečnej zábave, organizátormi sú miestny odbor Matice slovenskej a kultúrny dom.

SMREČANY

V súčasnosti ešte pôsobí folklórna skupina pri Miestnom osvetovom stredisku. Vedie ju Božena Devečková.

STARÁ BYSTRICA

Folklórna skupina žien Polianka účinkuje aj za miestny odbor Matice slovenskej v Starej Bystrici. Súbor vedie predseda Miestneho osvetového kultúrneho strediska Oskár Dubovický; folklórny súbor žiakov pri základnej škole pod názvom Buganka vystupuje za základnú školu, ale i za miestny odbor Matice slovenskej. Súbor vedie: Mgr. Anna Kalužná, učiteľka.

Pred dvadsiatimi piatimi rokmi bol založený folklórny súbor žien Polianka. Jeho zakladateľom bol Oskár Dubovický. Detská folklórna skupina pod názvom Buganka. Účinkuje pri základnej škole v Starej Bystrici. Súbor vedie Mgr. Anna Kalužná. Má 30 členov.

STAŠKOV

Od r. 1976 folklórna skupina Staškovanka pod Miestnym kultúrnym strediskom, vedie: M. Vahančíková; dychová hudba J. Vyhniara.

ŠTIAVNIK

1978 - založil folklórnu skupinu Oto Jakubík. V tom istom roku bola obnovená i sláčiková ľudová hudba, ktorú do súčasnosti vedie tiež O. Jakubík. Folklórnu skupinu od r. 1984 vedie Juraj Jakubík. V roku 1995 - bol založený detský folklórny súbor Javorníček. Do 1998 ho viedla Eva Červencová.

STOŽOK

Ludová hudba Melicherčíkovci pod vedením Jozefa Melicherčíka. V súčasnosti pod vedením Jaroslava Melicherčíka; Ludová hudba Konôpkovci, pod vedením Jozefa Konôpku, v súčasnosti pod vedením Jozefa Konôpku so spevákom J. Výbošťokom.

STRÁŽSKE

Folklórny súbor Strážčan - najstarší folklórny súbor regiónu Zemplín, ktorý sa začal formovať v r. 1948 z detského folklórneho súboru Pionier. Jeho prvou umeleckou vedúcou bola národná umelkyňa a čestná občianka mesta Melánia Nemcová. V r. 1957 nesie názov Zemplínčan, neskôr sa premenúva na Strážčan. Finančne ho podporuje Chemko. Po roku 1989 sa kolektív rozpadol, jeho činnosť sa obnovila v r. 1994 vznikom Mestského kultúrneho strediska. Umeleckou vedúcou sa stala Angelika Lopatková. V súčasnosti ho vedie umelecký vedúci Ing. Martin Ťasko.

Detský folklórny súbor Strážčanik - v r. 1948 to bol detský folklórny súbor Pionier; neskôr už len Strážčan - mládež, dospelí, od r. 1972 detský folklórny súbor Strážčanik do r. 1989 viedla Monika Šandorová, teraz Ing. Martin Ťasko.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

V súčasnosti v obci folklórna skupina neexistuje. Niekoľko speváčok ľudových piesní účinkuje v odbore Matice slovenskej vo Fiľakove (A. Motovová, H. Luptáková, H. Briaková, M. Briaková).

TISOVEC

Folklórna skupina Tisovec od r. 1986 - vedie: Silvia Remperová. Detský folklórny súbor Čížiček od r. 1991 - Silvia Remperová - v súčasnosti stagnuje, ale v najbližšom čase obnovíme činnosť súboru.

Detský spevácky zbor Lykovienky od r. 1975, diriguje: Mgr. Marta Svobodová; Študentský spevokol pri Evanjelickom gymnáziu v Tisovci. Miestny odbor Matice slovenskej je spoluorganizátorom kultúrnych aktivít v meste.

TRENČIANSKA TURNÁ

V súčasnosti pôsobí v obci: folklórna skupina Večernica, kolektívny člen miestneho odboru Matice slovenskej, umelecký vedúci je Ján Svrbík, organizačný vedúci Ing. Pavol Ježík; detský folklórny súbor Štvorlistok, vedúca PaedDr. Beata Sabová, Ľuboš Závodský; dychová hudba Trenčianska dvanásťka, kapelník Ľuboš Kadlečík.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Detský folklórny súbor Stankovčan pri základnej škole pod vedením p. učiteľky H. Bočákovej od r. 1989.

Miestny odbor Matice slovenskej - aktivity: vatra zvrchovanosti, Medzinárodný deň detí v spolupráci so základnou školou a inými organizáciami, privítanie Nového roka, oslava 6. výročia vzniku SR. Patria tu vystúpenia Stankovskej kapely, folklórny krúžok, cirkevné zbory - katolícky a evanjelický.

VARÍN

Folklórny súbor účinkoval pod miestnym odborom Matice slovenskej v rokoch 1949 - 1952 a pod Osvetovou besedou do roku 1960, pod vedením Františka Skuteckého, Jána Mešku a Jána Pavčíka. Detský folklórny súbor účinkoval pri miestnom odbore Matice slovenskej v rokoch 1991 - 1996 pod vedením p. Varínskej, neskoršie Ing. Zuzany Akantisovej a Trizuljakovej. Dychová hudba bola založená 21. 3. 1904 pri Dobrovoľnom hasičskom zbore. Kapelník Krenčanský a potom J. Roth. Cez 1. svetovú vojnu bola činnosť prerušená a obnovila sa 15. 4. 1926. Kapelníkom bol František Baxa. Po 2. svetovej vojne bol kapelníkom Ferdinand Lopušan. K omladeniu došlo v roku 1966 pod vedením rodáka, učiteľa základnej školy Pavla Takáča, ktorého v roku 1969 ako učiteľa preložili do Martina, dychová hudba sa rozpadla. K oživeniu dychovej hudby došlo v roku 1993 a vystupuje pod menom Varínčanka pod vedením staronového vedúceho Pavla Takáča. Jadro hudobníkov tvorí skupina z roku 1969, doplnená o mládež.

VÁŽEC

Folklórna skupina Važec pôsobí od r. 1921, založil J. Ilavský-Podkrivánsky, vedie MUDr. Michal Kapasný; detský folklórny súbor Važťanček - založila r. 1972 a vedie Mgr. M. Hybenová.

VELIČNÁ

Pôsobí ženská spevácka skupina Studnička. Vedúca Baricová Elena od r. 1995.

VEEKÁ LOMNICA

Folklórny súbor Lomničan 1969 - p. Precáková; detský folklórny súbor Lomničanik 1993 - p. Precák.

VEEKÉ VOZOKANY

Folklórna skupina - od roku 1996.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Folklórna skupina Ujlačanka, vedúca p. Pavelová, Ďuračková.

VIDINÁ

V obci pôsobí dedinská folklórna skupina, detský folklórny súbor a ľudová hudba. Ich vedúci: detský folklórny súbor - Viera Kamenská; dedinská folklórna skupina - Viera Kotmanová; ľudová hudba - Kucej Jozef.

VINNÉ

V r. 1974 vznikol súbor Viňančan, ktorý vyvíjal činnosť pod vedením E. Moravčíkovej, A. Lopatážovej, M. Gerberiovej, G. Majerníkovej a od r. 1996 A. Staškovej. Sú jediní, ktorí nezanikli; ostatné združenia sa rozpadli. Má dvanásť členov, je kolektívnym členom Matice slovenskej. V tomto roku oslávi dvadsiate piate výročie svojho vzniku. Skupinu vedie PhDr. Anna Stašková, CSc., učiteľka ZUŠ v Strážskom.

VRÁBLE

Folklórna skupina r. 1970 - 1995, pracovala pri miestnom odbore Matice slovenskej, viedla Darina Vallová.

Kolovrátok – detský folklórny súbor, r. 1983 - stále trvá; viedla: Margita Barteková.

Folklórna skupina Bazalička - gymnázium, vedúca Bodčová-Juriková od 1995.

VYŠNÁ OLŠAVA

Od roku 1994 v dedine pôsobí dedinská folklórna skupina Olšavan, tanečná a spevácka zložka v počte 14 zakladajúcich členov, avšak v roku 1996 sme založili aj detský folklórny súbor Radosť (21 detí a mládeže do 18 r.). Detský folklórny súbor Olšavan založila a vedie Mária Bruriová, Radosť vedie Mgr. S. Olčáková. Obidva kolektívy pôsobia pri miestnom odbore Matice slovenskej.

VYŠNÁ SLANÁ

Dedinská folklórna skupina bola v obci založená v roku 1965 a viedli ju prof. Ján Vido a Eva Benediktyová, neskôr pokračovala v činnosti pod vedením Michala Lukáča do roku 1975. V roku 1954 vznikla ľudová hudba, ktorú viedol Juraj Lenkey a táto sprevádzala aj folklórnu skupinu. Toho času už ľudová hudba neexistuje. Od roku 1992 opäť vyvíja činnosť dedinská folklórna skupina Radzim, jej členkami sú čisto ženy a vedie ju Zuzana Tomášiková.

ZÁKAMENNÉ

Dedinská folklórna skupina Kamenčan (Emília Janotáková); detský folklórny súbor Kamienok (Ivana Čičová). Začína sa utvárať ľudová hudba.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Od roku 1980 pôsobí folklórna skupina Poludnica, vedie Marta Valentová.

Pozn. Dr. Dušan Migala, ktorý vyplnil tento dotazník, pôsobí v obci ako: poslanec obecného zastupiteľstva, šéfredaktor Porubských novín; organizačný vedúci Poludnice, kronikár obce, riaditeľ Miestneho osvetového strediska, člen folklórnej skupiny Poludnica (spevák, tanečník).

ZLIECHOV

Folklórna skupina pôsobí tridsať rokov, vedie ju Emília Vašková. Dychová hudba 75 rokov s krátkymi prestávkami – vedúci Albín Štúrik. Divadelný súbor vznikol v r. 1950, zanikol v r. 1967 – viedol ho naposledy Václav Múčka.

Kultúrnu aktivitu vyvíja aj Dobrovoľný požiarny zbor – poriada tanečné zábavy, pochovávanie basy, účasť na rôznych oslavách obce, ako uniformovaná zložka – predseda Dobrovoľného požiarného zboru je Jozef Nikmon.

ŽALOBÍN

Folklórna skupina Konopianka - Vaňová;
Detský súbor Konôpka - Stanovčák.

ŽAŠKOV

Folklórna skupina, od r. 1957 ju viedla Katarína Hrašlová, aktívne pracuje od r. 1978, vedúci Jaroslav Zapotočný. 18.-20.júna 1988 - 40. výročie založenia folklórnej skupiny. Dnes má asi 35 ľudí. Pôsobí tu aj detská folklórna skupina pod vedením Jaroslavy Lorkovej (cca 20 detí) a skupina Atomic, ktorá produkuje populárnu hudbu.

FOLKLÓRNE FESTIVALY A ICH ZÁZEMIE

BÁTOROVÁ

V našej obci nebýva folklórny festival ani iné významné podujatie. Najbližšie býva v Hrušove - Hrušovská paráda.

BEŇUŠ

Horehronské dni spevu a tanca, Heľpa, v dňoch 25.-27.6.

BOBROV

Oravský folklórny festival v Sihelnom - prehliadka folklórnych skupín, spevákov, známych heligonkárov od nás i z blízkeho Poľska.

BRAVÁCOVO

Festivaly v okolí: Fašiangový festival - Čierny Balog a Horehronské dni spevu a tanca Heľpa.

BUŠINCE

V Hrušove - Hontianska paráda. Organizuje ho obecný úrad v spolupráci s Maticou slovenskou, koná sa v auguste.

CEROVO

Hontianska paráda - Hrušov. Organizuje ho Obecný úrad v Hrušove, spolu s nadáciou Prebudená pieseň, Maticou slovenskou a ostatnými občianskymi združeniami, ktoré v obci pracujú. Termín konania: august.

ČAKA

V r. 1991 z iniciatívy Mgr. A. Remeňa a Jozefa Bučku, vtedajšieho starostu obce, vznikli v spolupráci slovenských obcí Čaka-Kuraľany a Plavé Vozokany Regionálne folklórne slávnosti, ktoré sa každým rokom striedajú v horeuvedenom poradí. V tomto roku budú v Kuraľanoch.

ČERVENÍK

XXXIII. ročníkov Slávnosti spevu, hudby a tanca Červeník, koná sa každoročne od roku 1965, v polovici mesiaca augusta. Organizátori posledných 2. ročníkov: Obec

Červeník, Jednota spotrebné družstvo Tmava, Tmavské osvetové stredisko Tmava, ZPD Tmava.

ČIERNY BALOG

V roku 1995 na podnet vedúcich folklórnej skupiny Pavla Ťažkého, Luba Medveďa a vtedajšieho starostu obce Rudolfa Kováčika v obciach mikroregiónu Čierny Hron vznikol folklórny festival „Už sa fašiang kráti, už sa nenavráti“. Prvý pokus bol nultý ročník. V tomto roku už prebieha štvrtý ročník festivalu. Mikroregión Čierny Hron je záujmové združenie siedmich obcí Čierny Balog, Valaská, Hronec, Osrbľie, Lom, Sihla, Drábsko, ležiacich v údolí Čierneho Hrona. Folklórny festival sa koná každoročne v období fašiangov. V tomto roku je podujatie v našej obci obohatené o fašiangový jarmok remeselníkov a stretnutie heligonkárov z regiónu Horehronia.

DOBRÁ NIVA

Folklórne slávnosti pod Poľanou, Dni Hontu - Krupina (sept.), na sv. Jána - Dobrá Niva, Podzámčok (jún), Anna bál na ringu v Dobrej Nive (organizuje Dobrona ako kolektívny člen Matice slovenskej).

DOBRÁ VODA

Krakovany - každoročne.

DOLNÝ OHAJ

V obci Maňa „Požitavské folklórne slávnosti“, Miestny odbor Matice slovenskej, v lete.

DVORNÍKY

Folklórne slávnosti sa každoročne poriadajú v Červeníku. Tieto sa konajú približne v mesiacoch júl, august.

GEMERSKÁ POLOMA

Folklórne slávnosti spevu a tanca Vlachovo; Rok na Gemeri Slavošovce;

Folklorne slávnosti Rejdová; Folklorne slávnosti so zahraničnými Slovákmi Brdárka; Folklorne slávnosti maďarských pracujúcich Gombasek.

Gočovo

V našej obci nie, ale v našom okolí v blízkej obci Rejdová sa konajú každý rok v mesiaci august folklorne slávnosti, ktoré organizuje Okresné kultúrne stredisko Rožňava.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Najbližšie sú Raslavice.

HAVKA

Zamagurské folklorne slávnosti v Červenom Kláštore, konajú sa každý rok v mesiaci jún. Organizuje Osvetové stredisko Poprad, mesto Spišská Nová Ves.

HAŽLÍN

Folklorný festival, obecný úrad Hažlín.

HERMANOVCE

Krivany - folklorný festival.

HLADOVKA

Folklorne slávnosti v Oraviciach (júl); Folklorne slávnosti Pod Babou Horou (júl); Podroháčske folklorne slávnosti (august); Oravské Vianoce (december); Okresné a krajské prehliadky dedinských folklorných skupín v Nižnej a Dolnom Kubíne (marec až máj).

HORNÁ SEČ

Pripravuje sa obnovenie tradície organizovania folklorných festivalov v obci Starý Tekov s názvom Tekovské slávnosti.

HOROVCE

V obci sa festival nekoná, ale v okrese je ich viac. Organizuje ich Regionálne kultúrne stredisko.

HRANOVNICA

Folklorný festival sa v blízkom okolí neorganizuje. V minulosti obec organizovala výstavu ručných prác. Do budúca by to mala byť výstava „Tvorivé záujmy človeka“. Zameranie chceme rozšíriť aj na maľbu, fotografiu, rezbárske a iné činnosti.

HRIŠOVÁ

V susednom meste Detva sa koná folklorný festival - Folklorne slávnosti pod Poľanou, prvá polovica júla. Hlavný usporiadateľ je mesto Detva, spoluorganizátori: Dom kultúry A. Sládkoviča, Dom zahraničných Slovákov.

HRUBOŇOVO

Obec nemá vlastný folklorný festival - ale Obecný úrad Čermany, okres Topoľčany, ako susedná obec, organizuje folklorne festivaly každoročne v júni. Účasť občanov obce Hruboňovo je veľká!

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

CHLEBNICE

Podroháčske folklorne slávnosti Zuberec vždy v auguste. Organizuje OKS Dolný Kubín.

JAKUBANY

Kamienka, organizuje obecný úrad Kamienka začiatkom júna.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Vo Vranove nad Topľou Hornozemplínske folklorne slávnosti.

JELENEC

Detský folklorný festival v Zlatých Moravciach (v letných mesiacoch), organizuje Mestské kultúrne stredisko (p. Bajla).

JOVSA

V susednej obci Poruba pod Vihorlatom.

KOJŠOV

Spišské folklorne slávnosti – Spišské Podhradie; Gelnické ozveny – mesto Gelnica, v čase konania trhov usporadúva prehliadky folklorných skupín Hnileckej doliny.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Priamo v Kokave sa koná každoročne Festival mladých folkloristov pod názvom „Koliesko“. Organizuje ho obecný úrad, Mestské kultúrne stredisko, Osvetové stredisko Lučenec, združenie „Prebudená pieseň“, Matica slovenská v Bratislave a ďalšie organizácie.

KOLTA

Každoročne v júni sa koná folklórny (regionálny) festival v obci Maňa (25 km od Kolty) a takisto v Dulovciach, okr. Komárno. V našej obci sa podobný festival nekoná. Dnes folklórne festivaly organizuje v Mani OR MS, miestny odbor Matice slovenskej a obecný úrad. V Dulovciach festival organizuje OR MS, miestny odbor Matice slovenskej, Dom zahraničných Slovákov Bratislava, DMS Komárna a obecný úrad.

KOMJATNÁ

Detský folklórny festival Likavka, jún - Miestne kultúrne stredisko Likavka.

KOŠICKÁ BELÁ

V r. 1986 Okresné osvetové stredisko zorganizovalo prvé Belianske folklórne bienále. Teraz ho organizuje vedenie obce (v r. 1989, 1991) a 1997 bolo súčasťou osláv 600-ročnice obce Košická Belá.

KRAČÚNOVCE

V Giraltovciah sa konajú: Tepľanské slávnosti - júl; Giraltovecký hudák - október. Organizátorom je Mestské kultúrne stredisko v Giraltovciah.

KRAJNÉ

Folklórny festival v Parku kultúry a oddychu Trnovec - Myjava v mesiaci jún; folklórny festival v Krakovanoch v mesiaci júl.

KRÁE

Klenovec – Gemersko-malohontské folklórne slávnosti, okr. R. Sobota; okres Rožňava - Gombasek - maďarský folklórny festival, Slavošovce - prehliadka folklórnych súborov a skupín pod názvom „Rok na dedine“.

KROMPACHY

V okolí - Spišské slávnosti v mesiaci júl, Spišské Podhradie. Okresné osvetové stredisko Sp. Nová Ves v spolupráci s Mestským kultúrnym strediskom Sp. Podhradie.

KŠINNÁ

Okresné folklórne slávnosti v Bánovciach nad Bebravou. Organizátor: Okresný úrad.

KURIMA

Festival Hažlín, Raslavice, Hertník, Marhaň.

KUROV

V susednej obci Kružlov je festival - Regionálne slávnosti folklóru Rusínov-Ukrajincov Slovenska. Organizátor: ZRUS v Prešove.

LACKOVÁ

V susednej ukrajinskej obci Kamienka. Festival ukrajinských pracujúcich Kežmarok. Výstava ľudového umenia.

LEDNICA

Boli dva ročníky folklórnych festivalov v r. 1957, 1958. Organizovali ho členovia mládeže. V súčasnosti sa konajú dožinkové slávnosti, ktoré organizuje obecný úrad v Lednici, komisia pre kultúru.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Folklórne festivaly sa u nás konajú v obci Východná, ktorá je od nás vzdialená 15 km.

LUBINA

Západoslovenské folklórne slávnosti v Myjave a Folklórne slávnosti v Novom Meste nad Váhom.

LUBIETOVÁ

Priechod, Poniky.

MALÁ LEHOTA

Od roku 1984 sa pravidelne v obci Malá Lehota koná na fašiangy stretnutie gajdošovnielen z celého Slovenska, ale aj s medzinárodnou účasťou. Od roku 1984 sa každoročne koncom januára stretávajú heligonkári zo širokého okolia v Novej Bani.

MAŇA

Požitavské folklórne slávnosti, organizujú sa od roku 1989. Slávnosti organizuje obec Maňa v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej v Mani. Konajú sa prvý júnový týždeň, od r. 1998 pod záštitou predsedu Matice slovenskej Ing. Jozefa Markuša.

MENGUSOVCE

V obci nie; v blízkom okolí folklórny

festival vo Východnej, ktorý býva spravidla prvý júlový víkend a folklórne slávnosti v Liptovskej Tepličke - v auguste.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Požitavské folklórne slávnosti v obci Maňa (5 km).

MIŇOVCE

V blízkosti obce sa takýto festival nekoná. Najbližšie väčšie folklórne podujatie, avšak zamerané na rusínsky a ukrajinský folklór, sa koná vo Svidníku.

MYJAVA

Folklórne slávnosti Myjava - konajú sa každoročne tretí víkend v mesiaci júni; Koštovka páleného - podujatie organizuje obecný úrad v Starej Myjave; Tradičné varenie lekváru - tradičná príprava slivkového lekváru, pri ktorej sa oboznamujú s predmetmi ľudovej kultúry (všetky veci, ktoré sa pri príprave používajú) a tiež účinkujúci spríjemňujú čas prípravy rozprávaním tzv. „ľudových hovorov“. Táto akcia je pripravená ako vyučovacia hodina pre žiakov základných škôl. Účinkujú bývalé členky folklórneho súboru Kopaničiar v pracovných krojoch - dôchodkyne; Mikulášsky jarmok - je zimná, predvianočná akcia v priestoroch SNM - Múzea SNR, kde sú na predaj tradičné výrobky s vianočnou tematikou z prírodných materiálov (slama, šúpolie, keramika, kov, drevo, perníky, slivky sušené, „šijépký“, hríby, kapusta, orechy, med, medovina a na nádvorí sa predáva „zelinkové pálené“ a „varené pálené“). Na vytvorenie atmosféry hrá harmonika, fujara, zaspievajú si všetci, ktorí majú chuť; Pochovávanie basy - fašiangová zábava sa koná posledných desať rokov a je spojená s krátkym kultúrnym programom. Samotné pochovávanie basy robia starí myjavskí divadelní ochotníci, folklórny súbor Kopaničiar a divadelný súbor Korbáč; Stretnutie heligonkárov - Celoslovenská súťažná prehliadka hráčov na heligonku s medzinárodnou účasťou, Dom kultúry s.r.o. Myjava.

NEDOŽERY-BREZANY

V susednej obci Poluvsie sa koná festival folklórnych skupín - Zimné slávnosti folklóru (teraz 6. 2. 1999).

NIŽNÁ BOCA

Folklórny festival vo Východnej.

NIŽNÁ SLANÁ

V roku 1998 (júl) v susednej dedine Vlachovo folklórny festival. Organizuje miestny odbor Matice slovenskej Rožňava a OP HZDS Rožňava.

OĽKA

Ruská Poruba - koniec mája Obecný úrad OR ZRUSR Humenné, OR ZRS Humenné, kultúrne centrá v Humennom a vo Vranove nad Topľou. Havaj - koniec mája, obecný úrad, OR ZRUSR Svidník, Podduklianské osvetové stredisko Medzilaborce - koniec júna, mestský úrad, Mestské kultúrne stredisko.

Letné slávnosti Rusínsko-slovenskej vzájomnosti, 28. - 29. august - miestny odbor Matice slovenskej, Zväz Rusínov-Ukrajincov, Vihorlatské osvetové stredisko, starosta obce. Organizuje aj Májové slávnosti.

OMASTINÁ

V obci sa nenachádza. Okolie - Uhrovec - folklórny súbor, Kšinná - folklórny súbor.

OMŠENIE

Folklórne slávnosti - Mníchova Lehota v júni, organizuje Trenčianske osvetové stredisko; Hrozenkovské slávnosti - Starý Hrozenkov, júl, organizuje Trenčianske osvetové stredisko.

OSIKOV

Folklórny festival v Raslaviciach - organizuje obecný úrad a miestny odbor Matice slovenskej - júl; Duchovná pieseň - Hertník - organizuje obecný úrad s miestnym odborom Matice slovenskej - august.

OSTURŇA

Zamagurské folklórne slávnosti v Červenom Kláštore, ktoré sa konajú v druhej polovici júna.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Krivany - folklórny festival - v auguste;
Sabinov - Krása životu - folklórny festival -
prehliadka - kultúrne stredisko Lúčka -
Mizeráková gajdica - v júli - obecný úrad.

PODKRIVÁŇ

Podpolianske folklórne slávnosti Detva
a konajú sa v júli.

PODZÁMČOK

V Podzámčoku sa konajú folklórne
slávnosti „Na svätého Jána“ trvajú dva dni,
večer s jánšským ohňom, za účasti folklór-
nych skupín, súborov, matičiarskych súbo-
rov, a aj súborov zo zahraničia: Juhoslávia -
Pivnica, Poľsko -Jurgov a Krempachy.

POHORELÁ

V susednej Helpe sa každoročne konajú
Horehronské dni spevu a tanca.

POENÝ KESOV

Najbližšie aktivity a významné podujatia
tohto druhu sa konajú v našom okresnom
meste Nitre.

PORÁČ

Obecný úrad Poráč organizuje v roku 1999
už VII. ročník festivalu rusínskych folklór-
nych skupín „Šachtare volajú“, ktorý sa koná
v mesiaci september, zúčastňujú sa ho
skupiny a súbory zo Slovenska a zahraničia,
ako aj známi sólisti ľudového spevu a laureá-
ti Makovickej struny. Ďalej obecný úrad
organizuje okresné kolo Makovickej struny
v sólo, duo a trio speve.

POZDIŠOVCE

V Pozdišovciach sa od roku 1991 pra-
videlne každý rok konajú folklórne slávnosti.
Vystupujú na nich folklórne skupiny a súbory
z blízkeho okolia i vzdialených miest.

PRAKOVCE

Gelnica - Hnilecké ozveny (prehliadka
folklóru).

PREŇOV

Je to obec Podhorie, kde sa konajú od roku
1976 každý druhý rok folklórne festivaly
okresu Žiar nad Hronom, Banská Štiavnica,
Žarnovica. Organizuje ich Regionálne

Pohronské kultúrne stredisko v Žiari nad
Hronom.

PRIECHOD

Každoročne sa v mesiacoch júl, resp.
august koná folklórne popoludnie, ktoré
organizuje folklórna skupina v spolupráci s
obcou.

PUKANEC

Tekovské slávnosti v Tlmačoch na amfi-
teátri, organizátor Mestské kultúrne stredisko
Tlmače.

RADOŠOVCE

Folklórne slávnosti Myjava. Prehliadka
ľudových krojov v Kopčanoch r. 1998.

ROZHANOVCE

Okresné folklórne slávnosti v Rozhanov-
ciach, XXX. ročník v r. 1998, Obecný úrad
a Regionálne kultúrne stredisko Košice, jún.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Gemerské folklórne slávnosti v Rejdovej.
29. augusta. Slavošovce - Rok na Gemerí -
november. Organizátor Gemerské osvetové
stredisko Rožňava.

RUSKÁ PORUBA

Je postavený stály amfiteáter, v ktorom sa
nachádza knižnica, šatne. Festival tohto roku
je po 20. krát. Organizuje obec, ZRUSR,
Vihorlatské osvetové stredisko. Koná sa 23.
5. 1999.

RYKYNČICE

Hontianska paráda - Hrušov, august.

SEBECHLEBY

Slávnosti Hontu, Sebechleby - vinohrad-
nícky festival Slovenské Dionýzie.

SELCE

V našej nie, ale v obci Priechod konáva sa
asi v auguste, organizuje miestna folklórna
skupina, obecný úrad.

SELEC

Folklórny festival - Okresné folklórne
slávnosti v Mnichovej Lehote, vzdalenej asi
12 km od Selca. Organizuje ho Regionálne
kultúrne stredisko v Trenčíne, Obecný úrad
Mníchova Lehota. Koná sa každoročne
spravidla v druhej polovici júna.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Trenčianske Teplice - Hudobné leto.

SMREČANY

Folklórny festival vo Východnej.

STARÁ BYSTRICA

V rámci okresu Čadca konajú sa každoročne folklórne slávnosti v obci Ochodnica v mesiacoch jún - júl; V obci Skalité sa konajú folklórne slávnosti každoročne v mesiaci august – september.

STAŠKOV

Folklórny festival Ochodnica, Obecný úrad Ochodnica.

STOŽOK

Podpolianske slávnosti Detva, organizuje mesto Detva.

STRÁŽSKE

Zemplínske slávnosti. Organizátori: Zemplínske osvetové stredisko Michalovce, Mestské kultúrne stredisko Michalovce, Dom Matice slovenskej Michalovce, jún, júl.

SVÄTÝ JUR

Svätý Jur má zvláštne postavenie v ľudových a kultúrnych tradíciách a remeslách. Je veľmi blízko Bratislavy, čo vždy ovplyvňovalo dianie v meste.

ŠAROVCE

Tekovské slávnosti. Organizuje len Mestské kultúrne stredisko Levice - august.

ŠTIAVNIK

Asi pred desiatimi rokmi zanikol folklórny festival v Bytči „Vrchárska pieseň“, ktorý sa nepodarilo obnoviť. Najbližší festival sú „Maríkovske folklórne slávnosti“ v Hornej Maríkovej.

TISOVEC

Gemersko-malohontské folklórne slávnosti v Klenovci. Organizátor: Gemersko-malohontské osvetové stredisko v Rimavskej Sobote, miestne kultúrne stredisko a obecný úrad v Klenovci, koniec júna; Jarmok ľudových remesiel v Tisovci od roku 1994, počas dní mesta, koncom júna. Roku 1998 - 30 ľudových remeselníkov.

TRENČIANSKA TURNÁ

Mníchova Lehota - okresné folklórne slávnosti. Organizátor Regionálne kultúrne stredisko Trenčín, každoročne v mesiaci jún. Trenčianská Turná - súbežne folklórne festivaly detských folklórnych súborov, folklórnych skupín, dospelých, folklórnych súborov a inštrumentalistov. Hrozenkov - kopaničiarske slávnosti - družobné podujatie Trenčín - Uherské Hradište - august, Regionálne kultúrne stredisko.

TRENČIANSKE STANKOVCE

V Mníchovej Lehote - organizuje ho Trenčianske kultúrne stredisko v mesiaci jún.

TURZOVKA

Beskydské folklórne slávnosti od r. 1968 -organizuje KaSS a mesto Turzovka.

UNÍN

V rámci regiónu Skalica sa organizuje Prehliadka krojov okresu Skalica. Táto tradícia bola začatá v Uníne, kde ľudový kroj má svoju tradíciu.

VARÍN

Folklórny festival v obci Varín neporiadame. V našej doline sa už tradične poriadajú Jánošíkove dni a oslavy svätého Cyrila a sv. Metoda v Terchovej, ktorá je od nás vzdialená 14 km.

VAŽEC

Folklórny festival Východná - susedná obec, organizuje Bratislava, koná sa každoročne prvý víkend v júli.

VELIČNÁ

Tradičný „Veličniansky jarmok“ (2. júlová sobota) spojený s prehliadkou dolnooravských folklórnych skupín. Poriada obecný úrad s ostatnými spoločenskými organizáciami.

VEEKÁ LOMNICA

Zamagurské folklórne slávnosti Červený Kláštor. Festival „Bábik“ - Podtatranské kultúrne stredisko, Matica slovenská.

VEEKÁ VES

Folklórny festival v Detve, zúčastňujú sa ho aj muzikanti z našej obce.

VEĽKÉ VOZOKANY

V novovzniknutom sídle Zlaté Moravce sa uskutočnili 2. ročníky Medzinárodného festivalu detských súborov a to v roku 1997 a 1998 a v 1. ročníku vystúpil aj náš detský súbor Veľké Vozokany.

VINNÉ

Zemplínske folklórne slávnosti - konajú sa obyčajne prvý júlový týždeň každoročne s medzinárodnou účasťou folklórnych súborov a skupín. Organizátor je Regionálne kultúrne stredisko v Michalovciach; Podvihorlatské folklórne slávnosti, Poruba pod Vihorlatom, v auguste, organizátor Obecný úrad a Regionálne kultúrne stredisko Michalovce.

VRÁBLE

Maňanské pozitavské folklórne slávnosti - Maňa. Festival dychových hudieb - Hostie. Miestny odbor Matice slovenskej Maňa, cez leto (máj) Vajkovský rebrinák - Lúčnica nad Žitavou - tramské piesne (jún).

VYŠNÁ OLŠAVA

Od roku 1994 v súvislosti so založením folklórneho súboru Olšavan súbor na vlastné náklady a za pomoci sponzorov pravidelne poriada májové slávnosti - folklórne prehliadky súborov.

VYŠNÝ HRUŠOV

Makovická struna v obci Zubné (niekedy v lete).

ZAKAMENNÉ

V Oravskej Lesnej sa r. 1999 konal 2. ročník prehliadky heligonkárov a harmonikárov Hornej Oravy.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Východná, Detva, Smižany, Lipt. Sliače. Týchto folklórnych slávností, v obvyklých termínoch, sa pravidelne zúčastňuje folklórna skupina Poludnica.

ZLIECHOV

Folklórny festival Dubnica nad Váhom - v júli. Poriada ho dom kultúry spolu s mestským úradom.

ŽALOBÍN

Folklórne slávnosti „Žalobín to valal“, júl, ľudové tance, spevy, rozprávanie, ľudové zvyky, výstava výšiviek starých materi, výstava krojov z viacerých regiónov v podobe bábik. Organizuje to obecný úrad, škola.

ŽAŠKOV

Podroháčske folklórne slávnosti - organizuje Regionálne kultúrne stredisko Dolný Kubín - august, Zuberec; Jánošíkove dni, Terchová.

PREDVIANOČNÉ OBDOBIE

BERNOLÁKOVO

Na Luciu ani na Tomáša sa u nás nič nevykonáva. Starší občania si ešte pamätajú, že na Luciu chodili ženy oblečené v bielom a husími krídlami vymetali kúty domov.

BOBROV

Dievčatá varia halušky s papierom, na ktorom je napísané meno chlapca. Ktorá haluška sa uvarí prvá, dievča ju vyberie a prečíta meno chlapca, s ktorým by sa mala do roka zosobášiť.

BRAVÁCOVO

Čo viem, tak je to, že „detváky“ chodia po dedine zvestovať a prenášať bráničky.

ČAKA

V predvečer sv. Mikuláša chodia Mikuláši už bez anjela s čertami. Na sv. Luciu chodia po obci v bielom oblečení „Lucky“ s husacími krídlami, ktorými omietajú príbytky alebo štetkami. Deťom roznášajú sušené ovocie alebo čerstvé ovocie s cesnakom.

ČAKAJOVCE

Sviatok Mikuláša, Lucie, koledovanie na Troch kráľov alebo v iný vianočný sviatok, koledovanie s Dobrou novinou (ERKO).

ČERVENÍK

Katarínska zábava - posledná zábava pred adventom; obchôdzky detí a mládeže na Mikuláša; obchôdzky detí a mládeže na Luciu - štyri dievčatá oblečené za dobré „Lucky“. Tváre majú zakryté stuhami, v ruke majú každá varechu, ktorou si udierajú na orechy, zavesené vo vrecku, v páse, do tanca („Kalamajka“, „Šipky trnky“, „Vale vale“, „Išla Anka“, „Okolo mestečka“, „Židovka“).

Novodobé - posedenie pre dôchodcov s programom Zvyky zimného obdobia.

ČIERNY BALOG

V predvianočnom období v našej obci

v súčasnom období sa nevykonávajú žiadne činnosti. Vo vianočnom čase - na Štedrý deň večer a sviatok narodenia Pána chodia po dedine „betlehemci“, zvestujúci narodenie Ježiša Krista. Niekedy je to až 5 - 6 skupín. Pred polnočnou omšou účinkujúci folklórnej skupiny Kýčera vítajú Ježiša Krista pesničkami a koledami.

DOBRÁ NIVA

Na Mikuláša sa ešte niektorí dospelí v rodinnom kruhu zvyknú obliecť za Mikuláša a žiaci základnej školy si robia Mikuláša, anjelov a čertov priamo v škole, zdobí sa vianočný strom v obci (osvetlenie).

DOBRÁ VODA

Lucia - preoblečené chodia po dedine, krídlami odmietajú choroby z príbytkov obyvateľov.

DOLNÉ OREŠANY

Na Luciu sa odejú dve osoby do bielej plachty, prídu do domu a bez slov ometajú s husacím krídlom ľudí, aby ich uchránili pred zlými duchmi a bosorkami. To sa robí aj v súčasnosti u nás.

DOLNÝ HRIČOV

Stretnutie s Mikulášom.

DOLNÝ OHAJ

Na Mikuláša a Luciu chodia deti preoblečené za Mikuláša, čerta a Luciu a chodia k najbližšej rodine. Potom sa chodí s obrazom Panny Márie a Jozefa až do Vianoc po domoch.

DVORNÍKY

V súčasnom období sa Luciové zvyky už nevykonávajú, ale pred viac ako 10 rokmi chodili 15 ročné dievčatá do rodín s malými deťmi „ometať“ husacím krídlom. Dievčatá boli oblečené v bielom, závojom mali pokrytú hlavu aj tvár. Nič nehovorili, deťom dali sladkosti. Na záver sa poklonili a odišli.

GABČÍKOV

V obci sa oslavujú sviatky tradične pre Maďarov, ktoré sa oslavujú v susednom Maďarsku.

GEMERSKÁ POLOMA

V predvianočnom období chodia vinšovať deti a dospelí v rodinách, z ľudových zvykov sa už nezachovalo nič. Miestne kultúrne stredisko každoročne pripravuje predvianočný koncert, na ktorom vystupujú všetky spomínané skupiny.

Gočovo

Každoročne súbor Gočovian v predvianočnom období vystupuje pred kostolom s vianočnými koledami a taktiež aj v miestnom rozhlase a spieva v miestnom evanjelickom kostole.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Najnovšia tradícia zavedená v rímskokatolíckom kostole je adventný veniec. V minulosti sa na oltári rozožinali len postupne každú adventnú nedeľu - jedna, dve, tri, štyri sviece. Po príchode terajšieho správcu rím. kat. farnosti v roku 1990 bol zavedený v adventnom období na oltári adventný veniec so štyrmi sviecami. Kňaz povzbudzoval ľudí, aby si aj doma takéto vence urobili. Aj keď sa tento zvyk v niektorých rodinách ujal, je skôr výnimkou. V priebehu posledných troch-štyroch rokov sa už častejšie stretávame s javom, že na vchodových dverách do niektorých bytov visia bohato, s väčším alebo menším vkusom, zdobené vence tak, ako to vidno v niektorých filmoch z produkcie USA. Vence sú zväčša umelé a rodina si ich odkladá z roka na rok tak, ako umelý vianočný stromček. V roku 1998 sa v kostole prvýkrát z iniciatívy kňaza svätili adventné vence počas sv. omše na prvú adventnú nedeľu. K posväteniu veriaci priniesli ani nie 10 vencov. Či sa táto tradícia ujme, ukáže budúcnosť.

O niečo dlhšiu tradíciu ako adventné vence majú v tunajšom prostredí vianočné ikebany. Doma urobenú alebo kúpenú vianočnú ikebanu s jednou alebo dvomi sviecami má

na vianočnom stole takmer každá rodina. Ikebany sa však robia iba niekoľko dní pred Štedrým večerom. V mnohých rodinách sa posledné veľké domáce upratovanie končí poslednú víkendovú sobotu pred Vianocami a v nedeľu už začínajú pripravovať stromček, ikebany. Tento zvyk sa ujal najmä preto, že väčšina rodín má doma umelý stromček a ikebany vyrobené z čerstvého ihličia prinášajú do domov typickú vôňu Vianoc.

Na Luciu sa v súčasnosti nerobí nič. Iba niektoré dievčatá si píšu mená chlapcov na lístočky (na 12 lístkov mená chlapcov, na trinásť - stará dievka). Poskladané lístočky majú uložené v obálke pod vankúšom, na ktorom spia. Každé ráno vyhodia jeden lístoček do koša, ale nenazrú doňho. Na Štedrý deň ráno jeden vyhodia a posledný, čo zostane, si prezrú. Ak im zostane „stará dievka“, znamená to, že sa nevydajú, ak zostane lístoček s menom, dievčina by mala za muža dostať mládenca takéhoto mena.

HAŽLÍN

Na Luciu dievčatá a chlapci píšu lístky s menami možných budúcich vyvolených. Každý deň po jeden hádzajú do ohňa. Ten, ktorý ostane na Štedrý večer, ten bude vyvoleným.

HERMANOVCE

Z predvianočných zvykov mi je v posledných rokoch známe akurát liatie olova na Ondreja, keď sa roztopené olovo leje do studenej vody a dievčatá si hádajú, ktorý chlapec im bude patriť, ďalej to bolo varenie pirohov s menami chlapcov a tiež trasenie plota a čakanie z ktorej strany zabreše pes, stade bude jej milý.

„*Ploce, ploce trašiem ce, svaty Ondrej pytam še, daj mi bože znac, s kým ja budzem pred oltárom stac*“.

HĽADOVKA

Staré, dávne zvyky sa už nevykonávajú. K týmto zvykom sa viaže porekadlo: „*Katarína opomína, Ondrej zamyká.*“ Začína príprava na advent.

Na Katarínu chodia mládeni po dedine

a v domoch, kde majú dievčatá sa snažia zobrať, alebo od rodičov, alebo samotného dievčaťa vypýtať nejakú vec. Na Ondreja sa zase dievčatá snažia získať nejakú vec v domoch mládencov. Potom si zorganizujú spoločné posedenie, zábavu alebo diskotéku, na ktorej si tieto veci navzájom vymieňajú.

Na Katarínu sa mládenči veľmi často snažia vyparatiť aj nejaké šibalstvá. Tu a tam zoberú bráničku, niekde schovávajú alebo vymenia - navzájom u niektorého dievčaťa a mládenca, zoberú voz a často i vlečku od traktora a odvezú na nejaké verejné priestranstvo a pod. tak, aby „poškodení“ museli chýbajúce veci hľadať.

Na Barboru sa režu vetvičky čerešne, ktoré majú na Vianoce rozkvitnúť.

HORNÁ SEČ

V súčasnosti sa v predvianočnom období vykonáva mikulášska obchôdzka.

HORNÁ SÚČA

Podľa starých zvykov chodia „Lucie“ a „betlehemci“. „Lucie“ chodia oblečené celé v bielom a ometajú husím krídlom ľudí v dome, nábytok. „Betlehemci“ sú štyria - Stacho, Fedor, Junák a Kubo. Kubo je celý čierny, ostatní traja sú v súčanskej košeli a plátených gatiach a na hlave majú papierové čiapky, červenej, bielej a žltej farby. Sú to chlapi z dediny.

HRAVNOVNICA

Na Tomáša - je to čas s prvkami novoročia a v tento deň sa podľa návštevy posudzoval budúci rok. - Ak prišiel na návštevu do domu zlý človek, tak sa domáci obávali, že celý rok bude zlý; - žena prinášala nešťastie; - chlapec symbolizoval zdar a úspech v nasledujúcom roku a preto ho domáci z vďačnosti obdarovali peniazmi.

HRUBOŇOVO

Mládež obnovila tradície - dievčatá chodia po Lucii v bielom oblečení, krídlom z husi ometajú deti v domácnosti. Podobne chodia aj na Barboru - s vareškou u malých detí si vynucujú modlitbičku a poslušnosť!

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

JELENEC

Na fašiangy chodia po uliciach - organizuje miestny odbor Matice slovenskej a detský folklórny súbor Jelenček; dychovka.

JEŠKOVA VES

Zanikli všetky zvyky čo sa v dávnej minulosti konali. Ojedinele zostalo chodenie „Lucie“ - dievčatá oblečené v bielom chodia po domoch s krídlom v ruke, čím oprašujú domácich ako aj ich príbytok.

JOVSA

Všetky staré zvyky sa nekonajú hromadne, udržiavajú ich jednotlivé rodiny v duchu tradičných zemplínskych zvyklostí, každý po svojom. Tradičný Mikuláš sa organizuje pre deti v materskej škole a pán farár v kostole pre deti, vedené k náboženstvu. Svadobné obrady sa konajú takmer stopercentne cirkevné s únosom nevesty, kde sa od ženicha žiada tzv. „výkupné“. Nevesty na „redovy“ - využívajú ľudové kroje. Rozlúčka so zosnulým - cirkevnou formou.

Takmer všetky životné udalosti si ľudia zachytávajú na videokazety. Inak sa v obci neudržiavajú konkrétne.

KOLAČKOV

Na Ondreja mládež varí pirohy po domoch. Každá partia zvlášť. Taktiež mládež po obci robí všelijaké vylomeniny: vyvážajú vozy z dvora niekde na voľné priestranstvo; vyberajú bráničky z plotov a odnášajú; popolnice dávajú na kopy, niekedy ich aj vysypú.

KOLTA

Na 1. sviatok vianočný chodia po dedine vinšovníci (koledníci), ktorí prajú všetko dobré obyvateľom domu. V minulom roku to bolo po prvýkrát po dlhšej dobe. V roku 1996 a 97 chodili Traja králi „vítať Božie dieťa“, ale odvtedy, čo už pani Janka Koróová nie je kultúrnou referentkou obecného úradu, tento pekný zvyk sa nekoná. „Lucia“ sa v Kolte nikdy neprezentovala nejakou aktivitou. O aktivitách na Tomáša nemá nikto nijaké znalosti.

KONIAROVCE

Na Luciu chodí mládež a deti oblečení v bielom (prehodená plachta) po domoch, k rodine a varechou mierne zbije deti aj dospelých. Taktiež na Barboru, ale tá zase ometie husacím krídlom dom a kúty v dome. No, žiaľ, tieto zvyky sa už pomaly vytrácajú a stále menej sa to realizuje.

KOŠICKÁ BELÁ

Na Luciu sa oblekali ženy do bieleho. Biela plachta, biele čižmy, sito na hlave, zemiakové zuby. Lucia - bola zlá žena, bosorka, pred ktorou sa chránili cesnakom. Cesnakom sa urobil kríž na dvere domu a maštali. Cesnak s chlebom mal ochrániť pred zlými čarami.

Predtým: Na Ondreja: 1. dievky liali olovo do vody; podľa tvaru ochladeného olova vyčítali povolanie svojho „nastávajúceho“. 2. Varili pirohy. Do trinástich pirohov zapracovali lístočky s menami mládenčov. Piroh, ktorý vyplával na vrch prvý, ukrýval meno nastávajúceho. 3. Dievky bili s palicou po slamenej streche. Podľa toho čo im spadlo do šorsca (zástery): zmo - symbol veľkého gazdovstva, plevy - symbol chudoby.

Dnes: Pretrvávajú zvyky na Luciu.

KRAČÚNOVCE

Koncom päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov zanikli v obci zvyky na Ondreja - varenie pirohov, liatie olova, počítanie kolov v plote.

Na Luciu - chodenie Lucii z domu do domu, zhotovovanie Luciiého stolčeka, ochraňovanie obydlí a maštali robením krížov na domy (dvere) - cesnak, trojkráľová krieda a posvätená soľ, počítanie dní od Lucie do Vianoc.

Zanikli tiež kúdelné izby a priadky.

V terajšom období sa zachovalo už len ojedinelé jedenie cesnaku (na Luciu), počítanie dní od Lucie do Vianoc - každý deň tohoto obdobia predstavoval jeden z mesiacov nasledujúceho roka, napr.: aký je 13. december, také bude počasie v januári.

Nekonajú sa tanečné zábavy a svadby.

Dodržiava sa advent. Stredná a staršia generácia žien sa oblieka cez advent do tmavších šiat, napr. hnedých, tmavých zelených, modrých. V niektorých rodinách zhotovujú adventné vence a nechávajú ich začiatkom adventu posvätiť v kostole.

Modlí sa deviatnik „Kto dá prístrešie pre blahoslavenej P. Márii“. Ženy jednej časti obce sa modlia v kostole. Druhá časť obce sa ho modlí tak, ako kedysi. Začína sa 9 dní pred Vianocami 15. decembra vždy o 18.00 hod., keď zvoní na Anjel Pána. Každá z 9 rodín postupne prijíma obraz preblahoslavenej Panny Márie vo svojom dome. Počas modlenia a potom celý nasledujúci deň pred obrazom svieti svetielko a rodina sa usiluje P. Márii prejavíť zvláštnu úctu. Tá rodina, ktorej sa ušiel obraz posledný, deviaty deň, ponechá si ho až do Hromníc.

KRÁE

Na Luciu chodia ešte mládenci po dedine a gazdom či obyvateľom dediny vymieňajú či prekryjú vráta, brány, smetné nádoby či iné náradie (veci) voľne stojace či položené na dvore či záhrade.

KROMPACHY

Medzi obyvateľstvom sa tradície nezachovali. Zvyky sú prezentované prostredníctvom folklórnych súborov.

KŠINNÁ

Na Mikuláša - deti i mládež chodia preoblečení za Mikuláša. Na Luciu - mládež oblečená v bielom s husími krídlami chodí po dedine do domov ometať.

KURIMA

Na Mikuláša - chodenie Mikuláša po dedine. Vianočná akadémia - pripravuje ju materská škola a základná škola za účasti celej obce.

LACKOVÁ

Na Ondreja sa leje olovo.

Kým sa súkromne hospodáril, na Luciu okiadzali dobytok dymom zo spálených bylín a na dvere do maštale robili krížik cesnakom namočeným v trojkráľovej vode.

LAŽANY

Na svätého Štefana býva besiedka
*„Prišli sme Vám zavinšovať šťastia,
 zdravia“.*

LEDNICA

Deti chodia preoblečené po dedine a navštevujú domy. Deti sú oblečené ako maškary, alebo ako Lucia v bielom s krídlom v ruke.

MALÉ RIPŇANY

Na Luciu a Mikuláša chodia v obci poobliekani väčšinou mladí a chodia po domoch, kde sú rovesníci alebo len po rodine.

MAŇA

Tradíciou, ktorá sa u nás zachovala, je sviatok sv. Lucii. V predvečer jej sviatku sa dievčatá obliekajú do bieleho rúcha. V ruke majú varešku a husacie krídlo. Tvár majú zahalenú bielym tylom. Chodia od domu k domu, krídlom ometajú steny, aby bosorky neprišli. Vareškou bijú neposlušných chlapcov. Nič nerozprávajú, iba „cmugajú ústami“.

Prístrešie (hľadanie príbytku pre P. Máriu). V našej obci sa „Prístrešie“ modlilo už pred 30 rokmi, avšak v roku 1990 sa začalo modliť znovu. „Prístrešie“ sa modlí počas adventu, t.j. 9 dní pred Štedrým dňom. Z 9 domov sa zídu ženy a deti a chodia sa modliť do týchto 9 domov „Prístrešie“. Domáci očakávajú doma kým prídu k nim s obrazom P. Márie a sv. Jozefa, ktorý hľadá miesto, kde by sa mal narodiť Mesiáš, Ježiško. Do domu prichádzajú s piesňou Príde Kristus, Spasiteľ náš... Potom nasleduje klopanie na dvere trikrát, domáci sa opýtajú: *„Kto klope tam“* a zvonku zaspievajú: *„my dvaja chudobní, čože Vám dám, len noclah chatrný prosíme my ponížené, z ďalekej sme prišli zeme“* atď. Potom domáci otvorí dvere, pocestní vstúpia do vnútra a odovzdajú obraz, domáci obraz pobozkajú a postavia na popredné vyzdobené miesto na stôl, kde sú zapálené sviece. Domáci kľučí pred obrazom a modlí sa radostný ruženec, rôzne modlitby a spievajú sa piesne k P. Márii. Takto to ide po 9 dní,

až sa príde do posledného domu, t.j. pred Štedrým dňom, v tom dome zostane obraz až do budúceho roku. U nás sa v tento rok modlilo: „Prístrešie“ viac skupín v dedine. Ja osobne sa chodím modliť už tých 8 rokov a tiež som sa modlila i predtým. Je to veľmi dojmavý pocit, keď máme obraz v dome, v ten deň je ako sviatok v našej rodine. A sme radi, že sa znovu môžeme stretávať pri týchto modlitbách.

MARHAŇ

Na Luciu mládenci zhadzujú z pántov bráničky. Na Viliu sa dievčatá postili a čelo si natierali medom, aby ich mali chlapci radi.

MEDOVARCE

Vystúpenie skupiny na Luciu len v obci Rykyně - Horné.

MIŇOVCE

Zvyky na Luciu sa nám nepodarilo zachytiť. V súčasnosti, ako vieme z informácií mládeže, robia si dievčatá na Luciu 13 lístkov s menami chlapcov (jeden je bez mena). Každý deň do Štedrého dňa jeden lístok vyhodí bez toho, aby sa pozreli, aké meno bolo napísané. Posledný lístok má určiť meno budúceho ženicha, resp. v prípade, že zostal prázdny lístok, dievča vydaj nečaká.

NEDOŽERY-BREZANY

V obci sa nezachovávajú zvyky v predvianočnom období, napr. na Luciu.

OBYCE

V minulosti sa dievčatá vo veľkom obliekali za „Lucky“ do bielych šiat, bielu „plachotku“ cez plecia, začepené v bielom čepci a s husacím krídlom chodili po domoch, mlčky pozmetali všetko okolo seba a v tichu odišli. Asi po r. 1970 to zaniklo, len semtam sa oblečú menšie dievčatká a vojdú susedom, alebo k svojej rodine a tí ich aj odmenia.

PASTUCHOV

Na Luciu si dievčatá píše lístočky s menami chlapcov a tie postupne až do Vianoc vyťahujú. Na Luciu chodia dievčatá po domoch.

PODZÁMČOK

V predvianočnom období 15. 12. - 23. 12. sa koná 9-dňová príprava na Vianoce „Kto dá prístrešie Svätej rodine“. Prenáša sa obraz Svätej rodiny každý deň z jednej rodiny do druhej a ženy pritom spievajú nábožné piesne a modlia sa a takto navštívia 9 rodín až do Štedrého dňa. Po pomodlení a zaspievaní sa účastníci modlenia a spievania pohostia koláčmi a čajom. S touto obchôdzkou sa vytvára krásna predvianočná atmosféra.

POHORELÁ

Z predvianočných zvykov sa v miestnej časti obce v Pohoreleckej Maši zachovalo pečenie vianočných oplátok, v obci sa zachováva príchod Mikuláša, ktorý chodí v škole, v materskej škôlke, ale aj do domácností. Na začiatku adventu sú v kostole posväcované adventné vence, ktoré si ľudia vyrábajú z prírodných materiálov. Na Luciu v domácnostiach, kde po večeroch potomkom, hlavne dievčatám odovzdali „posolstvo“ zvykov, sa píše lístky s menom chlapca a po jednom sa denne pália, zaujímavá je chvíľa, keď sa dievča dozvie meno muža, za ktorého sa vydá.

POHRONSKÁ POLHORA

Ondrej - leje sa olovo. Mikuláš - chodí po obci muž v odevе biskupa, navštevuje domácnosti s malými deťmi, taktiež základnú a materskú školu, pravidelne sa zúčastňuje mikulášskeho odopoludnia detí pracovníkov obecného úradu a miestnej reštaurácie.

POENÝ KESOV

6. december - príchod Mikuláša na koči s anjelmí a čertmi - rozdávanie darčiekov pod jedličkou s malým kultúrnym programom, rozdávanie lízatiek v celej obci po uliciach, diskotéka pre malých a veľkých - pod vedením Z. Pšenkovej, A. Jančovičovej. December - nácvik detí: jasličkové slávnosti - vystúpenie počas vianočných dní v miestnom kostole - žiaci základnej školy pod vedením Z. Pšenkovej.

POZDIŠOVCE

V súčasnosti sa v Pozdišovciach v predvianočnom čase vykonáva len akcia

„Rozsvecovanie vianočného stromčeka“. Uprostred obce je postavený veľký vianočný strom, ozdobený žiarovkami, ktorý v polovici decembra vždy v nedeľu popoludní sa rozsvecuje. Pritom je kultúrny program, ktorý pripravuje základná škola a folklórna skupina. V programe žiakov sú koledy a vinšovačky. Členovia folklórnej skupiny tak isto vinšujú a spievajú koledy, ale predvážajú aj pásmo „Betlehemci - Gubaši“. Slávnosť otvára starosta obce krátkym príhovorom. Na záver slávnosti Mikuláš obdarúva deti sladkosťami. Iné akcie na Luciu, Tomáša a pod. sa v obci nekonajú.

PREŇOV

Na Luciu navštevujú chlapci domácnosti s ocieľkou a vinšovaním. Na Ondreja dievčatá lejú olovo a chodia triasť ploty a kraďnúť drevené kláty. Folklórna spevácka skupina spracovala tieto zvyky, spestrila ich piesňami z Preňova a v tomto roku na Vianoce vystúpila s týmto pásmom verejne pod názvom „Od jesene do Vianoc“. S pripraveným pásmom navštívila aj okolité obce.

PRIECHOD

Tradiície sa už nevykonávajú, ale ústnym podaním sa od starých ľudí prenášajú na mladých.

PUKANEC

Mikulášsky sprievod s anjelom a čertom na koči, spojený s Mikulášskym jarmokom.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

V zimnom období sa stretávajú ženy na páračkách, kde spomínajú na ľudové tradície a spievajú staré ľudové piesne. Na Barbaru sa tradične narežú halúzky z čerešne a zlatého dažďa, ktoré by mali do Vianoc vykvitnúť a spestriť štedrovečerný stôl. Na Luciu si dievčatá napíšu na lístky mená chlapcov a každý deň jeden lístok spália, ktoré meno im zostane na Štedrý deň, ten bude ich mužom.

RUSKÁ PORUBA

Na Luciu sa u nás nič nevykonáva. V predvianočnom období, kto má husi, tam

sa organizuje spoločné páranie peria. V poslednom čase sa začalo aj tkanie pokrovcov, lebo Únia žien Humenné má v obci zamestnané dve ženy, ktoré tkajú pokrovce. Tak aj zo štyri ženy si to znovu vyskúšali, lebo mali doma zbytočné handry, tak utkali pokrovce. Koberce sa tkajú na obecnom úrade, kde je izba zariadená - krosná, snovanica, obrazy, výšivky ako za dávnych čias. Sú zamestnané iba na verejnoprospešné práce dohodou.

RYBKY

Zo zvykov zo starých čias chodia dievčatá oblečené za Lucie.

SEBECHLEBY

Roznášanie vianočných oplátok do rodín v predvianočnom čase.

SELCE

Chodenie „betlehemcov“ po dedine na Štedrý deň a počas Vianoc; svätenie domov miestnym duchovným na Tri krále podľa požiadaviek obyvateľov.

SELEC

Predvianočné obdobie sa začína na Katarínu, ktorá „hudcom husle zaväzuje“. Od tohto obdobia sa už nekonajú tanečné zábavy, začína advent. U nás zanikla tradícia „Katarínskej muziky“. V predvečer Ondreja - 29. 11. - chodia dievky „triasť ploty“ k domu, kde majú Ondreja. Je to už zriedkavé meno v obci (len asi v 4 domoch). Pri „trasení ploty“ dievky hovoria: „*Plote, plote, trasem ta, svätý Ondrej prosím ta, daj mi tejto noci znat, s kým ja budem pri oltári stáť*“.

Od tejto chvíle dievka už nesmie povedať ani slovo, ide spať a o kom sa jej bude snívať, toho dostane za muža. Tento zvyk už takmer upadol do zabudnutia. V súčasnosti však opäť sa obnovil po jeho zakomponovaní do pásma folklórnej skupiny Selčan. Praktizujú ho v predvečer Ondreja najmä dievky z folklórnej skupiny, prípadne ich kamarátky.

V predvečer Barbory - 3. 12. - chodia mládenci a dievky oblečené za „panny“

(zvyčajne v ženskom kroji). Prídu po dvoch do domu, kľaknú si a modlia: „*Svatá panna Barbora včas ráno stala, do knihy hladela, čo tam videla, svaté pozory, sviece horeli, komu ich dala, Panne Márii, aby nás ochránila pri svojej smrti, keď budeme umierati, nedaj diablu pristúpili, pristúp s nimi s anjelami, se svým synom hospodinom až na veky vekov, amen*.“ Tento zvyk zanikol asi r. 1980. V súčasnosti je opäť živý vďaka jeho udržiavaniu členmi folklórnej skupiny, i keď len v rámci vzájomných návštev členov folklórnej skupiny alebo po rodine.

Podobne je to aj so zvykom na Luciu. V predvečer Lucie chodia dve postavy oblečené v bielom, ometajú pavučiny husacím krídlom v domoch, cesnakom odháňajú bosorky. Zvyk tiež zanikol okolo r. 1980, v súčasnosti, podobne ako pri Barbore, je zvyk praktizovaný, i keď len obmedzene. Na tieto zvyky si veľmi dobre pamätajú ľudia 20 - 25-roční. V ich detstve boli zvyky „chodenia Barbory a Lucie“ veľmi živé.

V súčasnosti veľa mladých dievok (v obmene i mládenci) na Luciu si pripravia 13 lístkov, na ktoré napíšu: smrť, stará dievka, neznámy a mená desiatich chlapcov. Každý deň po jednom lístku pália alebo odhadzujú, až do Vianoc. Ktorý lístok zostane, čo je na ňom napísané, to sa splní.

V posledných dvoch-troch rokoch sa asi v dvoch lokalitách v obci obnovil zvyk - „Hľadanie prístrešia Svätej rodine“ - Predvianočný deviatnik. Každý večer sa prenáša obraz sv. Rodiny do iného domu, spievajú sa a modlia rôzne náboženské piesne a modlitby. Toto sa praktizuje od 15. 12. do 23. 12.

V posledných rokoch do našich domácností prišla „móda“ vyzdobovať si dvere príbytkov vianočným adventným vencom, do okien sa inštalujú rôzne vianočné ozdoby, obrazy s výjavmi svätých (svätá rodina), elektrické sviečky, svietniky, hviezdy a pod.

SMREČANY

Pred Vianocami sa koná slávnostné rozsvietenie vianočného stromu s vystúpením folklórnej skupiny. Zvyky na Luciu a Tomáša zanikli asi v tridsiatych rokoch.

STARÁ BYSTRICA

Zvyky v predvianočnom období, na Luciu, na Tomáša.

STOŽOK

Od Lucie do Troch kráľov - tradovanie od roku 1996; „Mitra“ – slávnostná sv. omša pri Zvoničke; celoobecné oslavy.

SVÄTÝ JUR

Na Luciu chodievali dievčatá zahalené v bielych plachtách, napodobňovali bielu paniu, chodievali len po známych domoch a odriekavali riekanky. Dnes sa konajú len rôzne vianočné posedenia s programom, napr. deti z materskej školy pre dôchodcov, vianočný koncert základnej umeleckej školy, vianočné posedenie pri jedličke v Klube dôchodcov s občerstvením. Evanjelická mládež s deťmi robieva vianočný program v evanjelickej diakonii. Potom si všetci spolu posedia, porozprávajú. Každý prinesie niečo na občerstvenie.

ŠAROVCE

Od Lucie do Vianoc si píše dievky na papieriky mená frajerov a každý večer jeden spália, posledný čo zostane by mal byť manželom.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Dievčatá si na Luciu píšu na lístočky mená chlapcov a každý deň jeden spália. Posledný na Štedrý večer. Ktorý ostane, ten určí, ako sa bude volať muž dievčaťa. Na Luciu sa zvyknú odlomiť čerešňové halúzky a vo väze do Vianoc rozkvitnú.

ŠTIAVNIK

Okrem Katarínskej zábavy, ktorú v súčasnosti nahrádzajú diskotéky, sa v predvianočnom období zachovala mikulášska obchôdzka a nedávno zaniklo chodenie po Lucii a chodenie „betlehemcov“ v predvianočnom prostredí.

TISOVEC

Luciin večierok, poriada spolok Slovenského červeného kríža s pesničkami a lícitovaním prútenej metly.

Mikulášsky večierok, - základná škola s veľkým programom a príchodom Mikuláša. Vianočná nálada, výstava vianočných ľudových výrobkov - drevo, paličkové čipky, výšivky, vianočné medovníčky - aj s ukážkami - v deň Daxnerovho Tisovca (okresná prehliadka spev. zborov).

Od roku 1991 bývali „Folklórne Vianoce a koledovanie v meste“, ale posledné dva roky sa neuskutočnili. Obnovíme tieto pekné zvyky.

TRENČIANSKA TURNÁ

V predvianočnom období zvyky (Lucia, Ondrej, Barbora). V súčasnosti už živé nie sú, avšak ožívujú sa pri vystúpeniach oboch súborov každoročne.

TRENČIANSKE STANKOVCE

V súčasnosti sa zachovalo chodenie a vinšovanie na Luciu a niekde aj Barbaru. V predvečer sa dievčatá obliekajú na bielo, chodia po domoch, krídlom z husí ometajú pavučiny, modlia sa, prajú pokoj domu. Za to dostanú „podarúčky“ - orechy, sušené ovocie, koláče a hlavne peniaze.

UNÍN

Na Luciu každoročne vykonávajú pochôdzku po jednotlivých domácnostiach „Lucie“. Sú to deti, mládež odetá do bieleho odevu (plachta, ručník). Sú vybavené metličkou na ometanie a pokladničkou na výber finančných darov. Domácnosti navštevujú z trvalej a dlhodobej tradície.

VARÍN

Zvyklosti v predvianočnom období upadajú. Objaví sa „liatie olova“ na Ondreja a niektoré zvyky na Štedrý deň u dievčat a mládencov, ale to už málo. Vinšovačky a polazníctvo na Ondreja, Katarínu, Mikuláša, Luciu, Štedrý deň, Božie narodenie a Nový rok sa hodne redukovalo a zostalo len na sviatky v rámci rodiny, prípadne návštevy dobrých známych.

VAŽEC

Na Luciu - chodenie s Luciou, dievčatá preoblečené v bielom, krídlom vymetajú „staré hriechy“ z domov, nesmú pritom rozprávať. Vianoce - detský folklórny súbor Važťanček pozýva občanov na vystúpenie, ponúka vianočné koledy, „važecký betlehem“.

VEEKÁ LOMNICA

Miestny odbor Matice slovenskej pripravuje každoročne v predvianočnom čase striedavo v evanjelickom kostole a.v. a rímskokatolíckom kostole s detským folklórnym súborom vianočné koledy, piesne, hry a vinše.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Lucia: chodia prevažne 2 dievčatá, odeté v bielych plachtách, tvár zamúčená, bez slov ometajú krídlom, „muckajú“, kosťou klopnú neposedníkov. Chodí sa už pomenej - po známych, rodine 12. 12. v podvečer. Do košíka dostanú jablčko, ovocie, sladkosti alebo peniaze.

„Prístrešie - deviatnik“ – 9 dní pred Vianocami do 23. 12. Každá ulica má svoj deviatnik. 9 žien každý večer putuje do iného domu s obrázkom sv. rodiny. V poslednom dome zostáva do 2. 2. (Hromnice) vystavený ako oltárik. Potom ho dajú na stenu až k ďalšiemu prístrešiu, a teda je to prvý dom modlenia.

VRÁBLE

Ludové zvyky a tradície na Tomáša zanikli. Na sviatok Lucie rodinný príslušník sa oblečie do bielych šiat a pre svoje deti predstavuje Luciu. Ráno si nájdu v topánkach sladkosti. Zvyky na Luciu už sa tratia do zabudnutia. So zánikom páračiek zanikajú aj zvyky v predvianočnom období. Roku 1995 na sviatok Lucie folklórna skupina s členmi Matice slovenskej nacvičili pásmo „Vrábeľské driapačky“.

VYŠNÁ SLANÁ

Chovatelia potierajú domácim zvieratám chrbát cesnakom a na dvere maštale robia

cesnakom kríž. V minulosti sa robievali tzv. „Luciine stolčeky“ bez klinec. Gazdovia chodili do záhrady potriasat ovocné stromčeky, aby bola bohatá úroda. Dievčence každý deň od Lucie až do Vianoc zahryzli raz do jablčka a na Štedrý večer ho dojedli na priedomí. Okrem toho si na 13 lístočkov napísali mužské mená a každý deň jeden spálili, meno, ktoré im zostalo vraj malo byť meno ich budúceho manžela.

VYŠNÝ HRUŠOV

Na prvý deň vianočný sa v obci vykonáva koleda po všetkých obydlích.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Po obci chodí Mikuláš s čertom a anjelom, v kultúrnom dome sa zhromaždia deti, základná škola a materská škola si pripraví program a Mikuláš rozdáva darčeky (sponzor obecny úrad).

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Stavanie vianočného stromčeka, Mikuláš.

ZLIECHOV

„Chodenie po Lucii“ v maskách zaniklo v roku 1990 - zachováva tradíciu už len folklórna skupina. Varenie halušiek od Lucie do Božieho narodenia, v ktorých boli papieriky s menami mládenčov, každý deň sa rozbalila jedna haluška a meno, ktoré bolo v poslednej haluške bolo meno mládenca, ktorý sa mal stať jej mužom. Počas adventu sa zdobia okná domov adventnými vencami. Pred Vianocami sa postaví v obci vianočný stromček. Ďalej je to trasenie plotov na Ondreja.

ZOHOR

Asi do roku 1951 - 1955 ešte chodila v obci Lucia po domoch, ale toto všetko sa v časoch totality vytratilo, lebo hrozil riaditeľ trojkou z chovania, ktoré deti budú chodiť na Luciu i Mikuláša po dedine. Tak sa i koledy na Vianoce prestali spievať. Mám 72 rokov a vnúčatá, i pravnúčatá vedia, že u nás sa na Vianoce - Štedrý večer koledy spievajú. Na prvý i druhý vianočný sviatok sa v obci vinšovanie dodnes zachovalo. Redaktor Imrich Schlosser a Milan Pribiš

z televízie natočili a vysielali podľa môjho scenára zvyky od Lucie do Vianoc. Tiež v roku 1997 natočili fašiangy a v tom istom roku i Troch Kráľov, zvyky, ktoré som pre nich spracovala spolu s manželmi Štefanovičovými. Vtedy sme obnovili i fašiangové zvyky po dedine, ktoré sa už teraz každoročne opakujú. Masky idú celou dedinou a vracajú sa po obchodoch a hostincoch, u Marky Fórovej a u Anky Havlíkovej do kultúrneho domu, kde je zábava a „pochovávanie bubna“. I tento rok sa chystajú i vo Vysokej pri Morave.

ŽALOBÍN

Vianočný koncert, ktorý pripravuje materská škola a základná škola, stredoškooláci a všetci, muzikál o narodení Krista, Jenčo, učiteľ základnej školy. Koledy už prišli - Konopianka; stretnutie telesne a zdravotne postihnutých ľudí v obci; pochovávanie basy pred veľkým pôstom; realizuje sa ľudové umenie, moderné umenie, menej vážna hudba.

ŽAŠKOV

Na Luciu prevracajú sa smetné koše, zhadzujú sa bráničky zo závesov a pod.

MIKULÁŠ

BÁTOROVÁ

Mikulášska obchôdzka sa čiastočne udržuje. Mikuláš chodí sám, oblečený do mikulášskeho plášt'a a masky. Menšie deti dostávajú aj dnes darčeky do topánok. Mikuláš býva smelší výrečnejší mládenec, alebo mladší muž z obce. Organizujú si ich navzájom susedia, rodiny.

BEŇUŠ

Posledné 2 roky - mikulášska obchôdzka. Chodí Mikuláš v maske, s čertom a anjelom. Jeho obchôdzky organizuje farský úrad. Chodia po dedine na voze. Deti dostávajú darčeky v kostole.

BERNOLÁKOVO

Mikuláš chodí s čertom len do niektorých domov, iba do vlastnej rodiny. Vo väčšine rodín deti dostávajú darčeky do topánok, ktoré si musia vyčistiť a dať do okna.

BOBROV

Áno. Mikuláš chodí s anjelom i čertom. Ide všade do domu, kde ho domáci čakajú, rozdáva darčeky, ktoré pripravia rodičia. Obecný úrad, farský úrad organizujú v deň sv. Mikuláša príchod v kostole, alebo v kultúrnom dome, kde sú darčekom obdarené prítomné deti.

BRAVĀCOVO

Mikulášska obchôdzka sa koná na koči s Mikulášom zamaskovaným v mikulášskom odeve, s čertom i anjelmí. Organizuje to beňušský p. farár, s mládežou stretávajúcou sa na fare. Deti dostávajú darčeky do topánok za oknom.

BUŠINCE

Mikuláš bol v maske – rozdával darčeky, ktoré zozbierali členovia obecného úradu od rodičov, konal sa kultúrny program, kde vystupovali deti z materskej školy a základ-

nej školy. Po programe rozdal Mikuláš darčeky a potom bola diskotéka. Keďže sa už niekoľko rokov kultúrny dom nevykuruje, Mikuláš rozdáva sladkosti pred obchodným strediskom obce (asi 2-3 hod.).

CEROVO

Mikulášska obchôdzka sa nezachovala, Mikulášske večierky sa poriadajú v škôlke a v škole. V rodinách deti nachádzajú balíčky v čižmičkách, akože od Mikuláša, ktorý išiel okolo a vedel o dobrých deťoch, ktoré si balíčky zaslúžia.

CHLEBNICE

Na sviatok sv. Mikuláša je organizovaný príchod sv. Mikuláša na saniach, alebo na voze podľa poveternostných daností v roku, pred kostol, kde v sprievode čerta a anjela rozdáva darčeky pre všetky dobré deti v miestnom kostole. Táto oslava je spojená s programom, ktoré deti pripravili na sv. Mikuláša. Akciu organizuje skupina mládeže s miestnym duchovným za podpory sponzorov z obce.

ČAKA

Mikuláš s čertami chodí aj v maske, väčšinou však bez nej. „Obličaj si väčšinou upravuje sám, aby ho nespoznali. Podobne je to i s čertami. Mikuláša anjeli nedoprevádzajú už asi 30 rokov. Za Mikulášov sa v súčasnosti obliekajú väčšinou staršie deti a mládenci. No vyskytnú sa i dospelí Mikuláši. Tí však chodia po vlastnej rodine. Detskí Mikuláši, ako i mládenci, chodia po celej rodine. Obchôdzku si každá skupina organizuje sama. Rodičia mikulášske darčeky už nedávajú do topánok za okno, ale žiadajú od svojich detí, aby si vyčistili topánky, lebo inak im Mikuláš nič nedonesie. Deti si na to ešte potrpia.

ČAKAJOVCE

Zachovala. Mikuláš chodí po domoch detí od veku 2 - 10 rokov v maske, s čertom a anjelmi. Darčeky od sponzorov dostávajú deti priamo od Mikuláša do rúk. Obchôdzky sú organizované členmi miestneho odboru Matice slovenskej, členmi ERKA za finančnej pomoci obecného úradu a sponzorov.

ČERVENÍK

Mikulášska obchôdzka je zachovaná. Mikuláš chodí v maske, s čertom aj anjelom. Deti dostávajú darčeky do čižiem. Mikuláš chodí len do niektorých domov, ktorého postavu predstavujú staršie deti, mládež, otcovia. Obchôdzky Mikuláša sú organizované podľa dohovoru rodín, susedov a známych.

ČIERNY BALOG

Mikulášska schôdzka sa v našej obci neprevádza. Mikuláš „chodí“ len v materských škôlkach. V posledných rokoch Čiernohronská železnica organizuje pre deti s rodičmi jazdu vláčikom s Mikulášom. Vláčik pri jazde do hrončianskej doliny stretne Mikuláša s anjelom a čertom. Zoberie ich so sebou, po návrate do obce sa zídu v kultúrnom dome, kde je pripravený kultúrny program (film, kúzelník a pod.). Mikuláš deťom odovzdá darčeky a program sa končí detskou diskotékou. Príchodom nového pána farára sa chodí s Mikulášom a rozdávať sa malé drobnosti.

DOBRÁ VODA

V predvečer Mikuláša chodí Mikuláš s anjelom a čertom a odmeňujú dobré deti sladkosťami. Mikulášska skupinka obchádza s anjelom a čertom dobré deti a odmeňujú ich sladkosťami. Mikulášska skupinka odchádza všetky domy v dedine, kde majú malé deti. Deti si v predvečer Mikuláša vyčistia čižmičky a uložia do okna, kde ich Mikuláš do rána odmení podľa zásluh.

DOLNÁ KRUPÁ

Mikulášska obchôdzka sa u nás zachovala. Mikuláš chodí v maske a s ním i čert a anjel.

Túto obchôdzku si organizujú občania sami, zväčša sa dohodnú priatelia, ktorí potom ponavštevujú všetkých príbuzných a ďalších priateľov, kde sú deti. Deťom sa rozdávať darčeky do topánok, ktoré si musia vyčistiť. Ráno si v nich nájdu darčeky.

DOLNÁ STREDA

Mikulášska tradícia sa zachovala v materskej škole, základnej škole, v rodinách a v miestnom katolíckom kostole. Mikuláš v maske nechodí po obci cca od 60-teho roka.

DOLNÉ OREŠANY

Mikuláš chodí po dedine so zvončekom v ruke, spolu s čertom aj anjelom a do domu, kde sú menšie deti a spytuje sa ich koľko je Bohov, v koľkých osobách a ktoré sú to (Boh je jeden, v troch osobách a to Boh, Otec a Syn i Duch svätý). Keď to vedia, dostanú darčeky, cukríky, jabĺčka, orechy z veľkého koša. Od svojich rodičov dostanú na okno do topánok.

DOLNÝ HRIČOV

Mikulášska obchôdzka sa v našej obci zachovala v podobe stretnutia detí s Mikulášom, vždy 5. 12. večer pred obecným úradom, kedy Mikuláš spolu s čertom (obaja odetí v tradičných kostýmoch) a deťmi rozsvecujú obecný vianočný stromček. Potom Mikuláš odovzdá trom 15-ročným deťom darčeky v podobe malého balíčka. Akciu organizuje Miestne osvetové stredisko spolu s obecným úradom pod záštitou starostu obce Mgr. Viliama Hofericu. V prípade záujmu Mikuláš navštívi i niektoré rodiny. Do mikulášskeho i čertovského kostýmu sa obliekajú mladí ľudia (asi 20-roční).

DOLNÝ OHAJ

Deti v niektorých rodinách si dávajú topánky do okna, aby dostali darčeky.

DVORNÍKY

Večer pred Mikulášom 5. 12. si všetky deti čistia čižmy. Mikuláš nosí väčšinou sladkosti, keď deti zaspia, aby si ráno mohli nájsť darčeky. Mikulášske obchôdzky vykonávajú deti 8 - 15 ročné. Chodia do domov

s malými deťmi. Sprievod tvorí Mikuláš v maske a niekoľko čertov. Ich úlohou je deti postrašiť, aby poslúchali. Tieto obchôdzky sú spontánne a chodí aj viac skupín. Mikuláš odmieňa deti sladkosťami.

GABČÍKOV

Mikuláš chodí v maske sám, niekedy aj s čertom, väčšinou do vlastných rodín, ktoré organizujú rodiny, ktoré sa spoja. V niektorých rodinách dostávajú deti darčeky do topánok.

GEMERSKÁ POLOMA

Na Mikuláša sa na koči prejde po obci Mikuláš s čertom (u nás sa mu hovorí „Šudo“) a anjelom a rozdáva darčeky pre deti, ktoré ho už túžobne očakávajú. V niektorých rodinách ešte tento zvyk pretrváva a niekto z príbuzných sa oblečie za Mikuláša a rozdáva darčeky. Základná škola a materská škola každoročne organizuje pre deti „Posedenie pod jedličkou“, kde žiaci dostávajú darčeky.

Gočovo

Zachovala. Mikuláš chodí do materskej škôlky, kde obdaruje deti z príspevku Matice slovenskej a obecného úradu.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Od roku 1990 chodí Mikuláš v katolíckom kostole spolu s čertom a anjelom a rozdáva buď sladkosti, oplátky, alebo detské časopisy, maľovanky. Je oblečený ako biskup s doma urobenou „mitrou“ na hlave, v ruke „biskupská“ palica. Deťom najprv kladie otázky z Biblie. Ak vedia, raduje sa anjel, ak nie, triumfuje čert.

Od roku 1996 chodí aj „mestský Mikuláš“. Je oblečený v červenom kabáte s bielym lemom, na hlave červená, bielym lemovaná čiapka (ako Dedo Mráz). Vychádza poobede z budovy mestského úradu spolu s čertom (má rohy, chvost a zababranú tvár, vo vrecku nosí uhľiky, ktorými občas niektoré decko po tváričke zababre) a dievčinou oblečenou v bielom (nazývaná raz anjel, raz Snehuľka). Spolu nasadnú do pripraveného koča

s konským záprahom a spiežovcami a prevezú sa celými Hanušovcami, pričom Mikuláš rozhadzuje deťom sladkosti. Na spiatocnej ceste sa zastaví v ústave pre mentálne a telesne postihnuté deti, v materskej škôlke a v družinách základnej a osobitnej školy. Tu najprv sa prihovori deťom, tieto mu predvedú pripravený krátky program a on im porozdáva balíčky so sladkosťami (deťom v družinách dáva nie sladkosti, ale krabicu s nejakou spoločenskou hrou). Nakoniec sa pristaví pri mestskej jedličke, prihovori sa všetkým prítomným deťom, slávnostne stromček zažne za spevu kolied, porozdáva zbytok sladkostí a odchádza preč.

HAŽLÍN

Chodí Mikuláš, anjel a čert, väčšinou iba k deťom do materskej školy. Program robia staršie deti. Darčeky, ktoré nosí Mikuláš, dáva deťom do vyčistených topánok v okne.

HERMANOVCE

Mikuláš a rozdávanie darčiekov s tým spojené sa zachovalo len v miestnej škôlke, kde Mikuláša predstavuje niektorý z rodičov.

HLADOVKA

Mikulášska obchôdzka v obci sa zachovala, Mikuláš navštevuje rodiny, ktoré si to želajú. Chodíeva s čertom a anjelom. Organizuje ho mládež. Mikuláš býva organizovaný aj v škole a v kostole. V škole (nie je pravidlom) býva v mikulášskom oblečení - najčastejšie niektorý z rodičov ZRPŠ alebo pod. Každý rok býva aj v kostole organizovaná návšteva Mikuláša spojená s jasličkovou pobožnosťou a odovzdaním darčiekov Mikulášom. Deti (posledné roky pod vedením Daniely a Marianny Maslákovej, Lucie a Martiny Gazdíkových) si pripravujú program s mikulášskym námetom. Mikuláš (bohoslovec alebo mládenec z obce) býva v sprievode niekoľkých anjeličiek (dievčat). Na zabezpečení darčiekov sa podieľa obecný a farský úrad. V domácnostiach sa ešte zachoval aj zvyk, keď deti dostávajú darčeky aj do topánok.

HORNÁ SEČ

Mikulášska oslava je už tradíciou v našej obci. Oslava začína mikulášskou obchôdzkou na hintove v konskom záprahu, kde sú Mikuláš, anjel a dvaja čerti s vplyvnou osobou v obci (starosta, zástupca starostu...). Po obchôdzke sa vykonáva Mikulášska slávnosť s kultúrnym programom detí z miestnej materskej škôlky, detí z obce (spolu cca 80 - 100 detí). Po programe Mikuláš rozdáva darčeky osobne a na záver sa koná spoločná zábava detí.

HORNÁ SÚČA

Mikuláš podľa starej tradície chodí v rúchu po dedine a po domoch. Má so sebou „dievku“ a „Kuba“. „Dievka“ je chlapec oblečený v súčanskom kroji (symbol našej dediny) a „Kubo“ má veľký prút a naháňa a vypláca deti. V modernejšom ponímaní chodí Mikuláš s čertom a anjelom na obchôdzku do materskej a základnej školy, i do kostola. V domoch deti dostávajú sladkosti do očistenej čižmy v okne a nechýbala ani varecha a prút.

HOROVCE

Mikulášska slávnosť sa vykonáva v kostole a v školách, kde Mikuláš a anjel rozdáva darčeky.

HRABUŠICE

Pred 10 - 12 rokmi sa skončilo s mikulášskymi obchôdzkami. Pred dvoma rokmi sa táto obchôdzka začala propagovať znova. Najprv chodil Mikuláš len po zopár rodinách, ktoré si to žiadali, no v minulom roku to bolo privítanie Mikuláša na veľkom programe a ten potom chodil skoro po celej dedine. Mikuláša predstavuje vždy jeden dobrovoľník z rady rodičov. Mikuláš chodí s anjelom a čertom, rozdáva deťom darčeky. Od rodičov si deti darčeky nájdu vo vyčistených topánkach.

HRANOVNICA

V minulosti to boli zvyky, ktoré sa sústredili do obdobia zimného slnovratu a boli orientované na hospodárstvo a ostatné zábery v nasledujúcom roku a na ochranu.

Na Mikuláša - v medzivojnovom období

k Mikulášovi pribudol čert v obrátenom kožuchu s rohami a chvostom, pred ústami červený, akoby s vyplazeným jazykom. Takto spolu Mikuláš a čert navštevujú rodiny a úlohy majú rozdelené. Čert hrozí deťom metlou a Mikuláš vyzýva k modlitbe a добрôte. Tento zvyk je spojený s darčekmi.

Obecný úrad v spolupráci s katechetkou p. H. Vallušovou a rímskokatolíckym kňazom odovzdávajú na Mikuláša darčeky v kostole, čím do určitej miery sú oceňované deti, ktoré sa zúčastňujú na bohoslužbách.

HRIŇOVÁ

Na sv. Mikuláša sa zachoval zvyk, že chodí Mikuláš s čertom a anjelom. Prichádza z Mestského kultúrneho strediska do škôlok a škôl, do rodín len podľa dohody. Potom večer sa robí Mikuláš doma v rodinách. Deti si čistia a pripravujú topánky, do ktorých Mikuláš ukladá rôzne darčeky.

HRUBOŇOVO

Každoročne obecný úrad zorganizuje na Mikuláša schopných mladých ľudí, ktorí v prezlečení za Mikuláša, anjela a čerta chodia po domácnostiach, dávajú darčeky (v balíčkoch nechýba uhlie, chlieb, cukríky a jablko), ich darčeky, chodia od domu k domu, najmä tam, kde sú malé deti. Rodičia v predstihu dávajú týmto maškaram darčeky pre ich deti, žiadajú, aby sa modlili, hovorili básničky alebo zaspievali pesničku o Mikulášovi. Kultivované sú títo predstavitelia oblečení a budia posvätnú úctu u detí.

V každom dome rodičia dávajú do čistých topánok deťom balíčky, atmosféra Mikuláša sa prenáša do každého domu, rodičia odmeňujú Mikuláša a spol. peniazmi za ich útraty pre ich deti. Je to radostná atmosféra najmä pre tie najmenšie deti - tešia sa darčekom a sľubujú poslušnosť rodičom.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

JAKUBANY

Mikuláša organizuje farský úrad v Jakubanych, ktorý prichádza do kostola a rozdáva darčeky.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Mikuláš s čertom navštevuje základnú a materskú školu v obci. Mikuláša predstavujú učiteľky materskej školy. V rámci rodín si Mikuláša robia občania samostatne.

JELENEC

Väčšinou je to rodinná záležitosť. Nieкто z rodiny predstavuje Mikuláša, čo nosí darčeky. Ostatní dostávajú darčeky do topánok, ktoré si deti samé vyčistia a postavia do okna.

V obci sa organizuje aj posedenie a kultúrny program s Mikulášom, ktorý po vystúpení obdarí deti balíčkami. Akcia sa organizuje v kultúrnom dome v spolupráci s materskou a základnou školou v Jelenci. S Mikulášom je anjel a čert.

JEŠKOVA VES

Mikulášska obchôdzka sa zachovala v takom zvyku, že štyri skupiny „Mikuláš a čert“ oblečení s maskami na tvári obídu všetky domácnosti v obci a odovzdajú každému občanovi ovocný balíček, ktorý pripraví obecný úrad. Okrem toho mladší občania v maskách navštívia niektoré domácnosti, najmä kde majú menšie deti a obdaria ich ovocím, alebo odovzdajú balíček, ktorý pre svoje deti pripravili rodičia. V niektorých prípadoch dostávajú deti darčeky do topánok od svojich rodičov. Tzv. „obecného Mikuláša“ predstavujú jednak poslanci a iní dospelí občania. Ďalšia skupina občanov vozi ovocné balíčky na káre.

KAČANOV

Na Mikuláša sa oblečie chlap alebo žena a spolu s anjelom alebo čertom chodia z domu do domu kde sú malé deti, ktorým odovzdávajú darčeky, ktoré dostanú od rodičov detí. Nie je organizovaná obchôdzka obcou, ale jednotlivými dobrovoľníkmi. Doma potom rodičia dávajú deťom darčeky do čižiem, ktoré sú za oknom.

KOJŠOV

Mikulášska obchôdzka sa zachovala. Mikuláša predstavuje mladý muž, anjela a čerta mladí chlapci. A chodia do pozvaných

domov a rozdáujú darčeky. Pre celú dedinu v kostole.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Mikuláš po dedine už nechodí. Tento zvyk sa už zachoval len v niektorých rodinách a osobu Mikuláša robí nieкто z rodiny, ale len náznakom, že zazvoní na zvončeku a dáva do topánok pre deti nejaké darčeky.

KOLAČKOV

Mikuláš chodí každý rok do základnej a materskej školy. V maske a bez čerta. Deti v domácnosti dostávajú darčeky do topánok, ktoré si vykladajú do okna. Mikuláši sú prezlečení z vlastných rodín a chodia po svojich rodinách a susedoch.

KOLTA

Mikuláš chodí do Kolty už štyri roky. V peknom koči, ťahanom dvoma koňmi. Mikuláš je pekne oblečený, s maskou. Vedľa neho sedí anjel i čert. Koč prechádza po všetkých uliciach obce. Túto akciu organizuje obecný úrad, ktorý kupuje pre deti aj drobné darčeky. Topánky do okien si dávajú deti len v niektorých rodinách. V kultúrnom dome býva poobede kultúrny program, ktorý pripravujú žiaci materskej a základnej školy. Do domov Mikuláš nechodí, ani darčeky nerozdáva, to sa realizuje až v rámci kultúrneho programu. Darčeky venuje jednak obecný úrad, jednak ich zakupujú rodičia sami.

KOMJATNÁ

Mikuláš chodí s čertom. V kultúrnom dome sa robí každoročne program ku dňu Mikuláša. Mikuláš odovzdáva darčeky všetkým deťom v dedine. Organizátori: základná škola, miestne kultúrne stredisko, obecný úrad, ZRPŠ, Slovenský červený kríž, farský úrad a materská škola.

KONIAROVCE

Na Mikuláša chodia tiež preoblečení chlapci a deti do masiek, niektorí chodia sami a niektorí spolu s čertom alebo aj anjel. Organizujú sa sami. Navštevujú rodinu a známych, rozdáujú darčeky (cukriky, orechy, zabalené uhlie...). Ešte sa zachoval

zvyk a deti si pripravia topánky do okna a ráno tam nájdu sladkosti a niektorí aj varechy.

KOŠICKÁ BELÁ

Predtým: Mikuláš chodil s čertom aj s anjelom. Stretnutie detí s Mikulášom bolo v škole za účasti farára. Každé dieťa dostalo darček od Mikuláša. Dnes: Súčasný Mikuláš - je rodinný Mikuláš. Rodina sa dohodne, kto bude Mikuláš. Ten navštívi všetky deti v rodine a podľa „zásluh“ odmení darčekom. Deti sa však viac tešia na „Svätého Mikuláša“ - z neba, ktorý dáva darčeky do topánok za okno.

KRAČUNOVCE

Tento zvyk sa zachoval, ale už nie v takom rozsahu. V súčasnosti sa obchôdzka zúžila na vlastnú rodinu. Mikuláša a čerta predstavujú členovia rodiny, ktorí sa oblečú do šiat podobných mikulášskym. Ponavštevujú rodiny, zvlášť tam, kde sú malé deti. Obdarúvajú ich sladkosťami, ovocím. Okrem toho deti kladú večer pred dňom sv. Mikuláša do okien vyčistené topánky alebo čižmičky, v ktorých ráno nájdu darčeky. Tie menej poslušné nájdu aj prútik, zemiak. Mikulášske oslavy s obdarovávaním detí sa konajú v materskej škole, základnej škole a v kostole.

KRAJNÉ

Mikuláš chodí v základnej škole a v materskej škole, na stretnutí rodákov. V domácnostiach deti dostávajú darčeky do topánok za oknom. Mikuláša predstavuje vždy niekto z rodičov.

KRÁE

Miestny odbor Matice slovenskej organizuje každoročne Mikuláša v kultúrnom dome pre dietky maticiarov a slovenských rodičov. Chodí v maske, s čertom a anjelom. Mikuláša predstavuje vždy jeden z dospelých členov miestneho odboru Matice slovenskej a čerta či anjela staršie dietky.

KROMPACHY

Obnovil rímsko-katolícky farský úrad.

KŠINNÁ

Mikuláš chodí v maske, no chodia viacerí do niektorých domov; mnohí vo svojej rodine dávajú deťom darčeky do topánok.

KURIMA

Áno. Chodí v maske sám. Do topánok, za okno. Škola organizuje Mikuláša. Robí ho stály rodič. Obecný úrad sponzoruje darčeky pre deti z celej dediny. Rozdáva ich Mikuláš po Vianočnej akadémii v kultúrnom dome.

KUROV

Mikulášske obchôdzky neboli ani v minulosti. V sedemdesiatych rokoch bola zavedená tradícia „Deda Mráza“. „Dedo Mráz“ v sánkach s konským záprahom sa previezol po dedine, zastavil sa v kultúrnom dome alebo škole, kde rozdával deťom darčeky. Organizátormi podujatia boli učitelia, v súčasnosti s komisiou pre občianskej záležitosti MNV. V súčasnosti darčeky rozdáva sv. Mikuláš, obdobne ako Dedo Mráz v sánkach s konským záprahom. Organizátormi sú rodičovské združenia.

LACKOVÁ

Mladé rodiny, v ktorých majú malé deti, sa dohodnú a jeden sa preoblečie za Mikuláša a sprevádza ho aj čert a anjel.

LEDNICA

Mládež chodí preoblečená po dedine ako sv. Mikuláš a čerti a jeden anjel. Chodia po domoch tam kde majú deti a rozdávali z veľkého koša cukríky deťom, ktoré boli dobré po celý rok. Deti sa musia pri tom niečo pomodliť a až potom dostanú nejakú sladkosť. Rodičia dávajú deťom darčeky v noci do topánok.

LAŽANY

Na sv. Mikuláša chodí naša mládež z domu do domu v maske aj s čertom a rozdáva darčeky za modlitby.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Mikulášska tradícia v našej obci sa nekonala obchôdzkou po domoch, ale tento deň si občania pripomínali kultúrnym programom zostavením z pásma s tematikou

Mikuláša. Pri tejto príležitosti sa po kultúrnom programe rozdávali darčeky. Dnes sa táto tradícia pripomína len jednotlivito v rodinách.

LUBINA

Poriada sa mikulášska zábava na miestenky s príchodom Mikuláša a čerta. V materskej škôlke sa poriada besiedka, kde chodí Mikuláš a rozdáva darčeky deťom. V kultúrnom dome sa pre deti folklórneho súboru Javorinka koná posedenie s besedou o strašidlách s príchodom Mikuláša a čerta. Mikuláš rozdáva deťom malé darčeky, sladkosti, jablká a orechy. V domácnostiach, kde sú deti, sa jeden člen oblečie za Mikuláša a rozdáva darčeky, alebo rodičia dávajú deťom balíčky do pripravených vyumývaných topánok. Donedávna chodili deti za Mikuláša od domu do domu a dostávali peniaze do pripravených krabičiek.

UBIETOVÁ

V našej obci sa zachovala mikulášska tradícia: Obec organizuje stretnutie detí a mládeže s Mikulášom a čertom v obecnom parku pri vianočnom stromčeku. Tradícia sa dochovala aj v rodinách, kde deti dostávajú darčeky do topánok za okno.

MALÁ LEHOTA

Tento zvyk sa zachováva v rodinách kde majú malé deti. V minulosti, no možno ešte aj dnes sa viac takýchto rodín spojilo. Starší súrodenci, alebo rodičia sa prezliekli za Mikuláša, čerta a anjela a chodili po týchto domoch. Každé dieťa, ktoré chcelo darček, sa muselo vedieť modliť, poprosiť a poďakovať. Symbolicky si však Mikuláša pripomínajú vo viacerých rodinách podarovaním nejakej sladkosti a pod. (do topánok, za okno).

MALÉ RIPŇANY

Mikuláš chodí zväčša s čertom, nie je to pravidlom. Do topánok dávajú iba rodičia, ktorí využijú, že chodia Mikuláši po ulici a, samozrejme, využijú príležitosť, keď do domu nepríde Mikuláš.

MAŇA

Tradíciou našej obce je sviatok sv. Mikuláša. V predvečer jeho sviatku sa za Mikuláša obliekajú starší chlapci. Oblečú si kňazské rúcho, na hlavu si dajú biskupskú čiapku a do ruky vezmú biskupskú palicu. Takto vystrojení chodia od domu k domu, deťom rozdávať sladkosti aj orechy. Pritom sa ich vypytujú či poslúchajú, či sa modlia atď. Deti si kľaknú na kolienka, pomodlia sa, alebo zaspievajú nejakú pesničku. U nás je známa pesnička - Mikulášku, dobrý strýčku...

Známa je aj scénka o sv. Mikulášovi:

Deti: *Mikulášku svätý, odkiaľ si počatý?*

Mikuláš: *Z neba, hore.*

Deti: *A kde máš role.*

Mikuláš: *Až tam dole.*

Deti: *Kto ti ore?*

Mikuláš: *Sviňa pyskom.*

Deti: *Kto poháňa?*

Mikuláš: *Vlk bičiskom.*

Staršie dievča: *Mikulášku, ukáž, čo v tej krošni máš?*

Mikuláš: *Nebud' zvedavá. Vieš sa modliť očenás?*

Dievča: *Veru viem! Mikulášku môj milý, daj mi muža v tej chvíli. Jaký bude, taký bude, len nech navždy mojím bude.*

Mikuláš ju pochváli a obdarí darčekom.

Iné dievča: *Mikulášku bratku, vezmi si ty Katku, čo ti bude varievati šošovičku sladkú.*

S Mikulášom chodia i čerti. Chlapci oblečení do čierneho rúcha. Ich úlohou je karhať - biť neposlušné deti a dievky.

Rodičia v noci dávajú svojim deťom do topánok sladkosti. Topánky si deti samé dávajú do okien, niekedy si tam nájdu i uhlie, ak sú neposlušné.

MARHAŇ

Mikuláš chodí sám len do niektorých domov.

MEDOVARCE

Mikulášska tradícia sa obnovila a chodí v maske prevažne sám, v červenom plášti,

kožuchu, s bielou dlhou bradou len do niektorých domácností. Darččky rozdáva Mikuláš priamo deťom. Obchôdzku organizuje obecný úrad, resp. mladší poslanci, z ktorých jeden predstavuje Mikuláša.

MENGUSOVCE

Do miestnej materskej školy chodí Mikuláš v maske s čertom, doma deti dostávajú darččky do topánok na okne.

MICHAL NAD ŽITAVOU

V materskej škole organizujú Mikuláša p. riaditeľka Račeková a p. učiteľky Krčmárová. Za Mikuláša sa oblieka Návojská Emília. V kostole Mikuláša organizuje vdp. Ľudovít Čársky pre miništrantov a deti z dediny, oblieka sa Mikuláš a dvaja anjeli, a to Peter Gajdoš. Po zotmení sa oblieka hocikto za Mikuláša a čerta. Večer si deti čistia topánky a dávajú do okna.

MIŇOVCE

Mikulášske nádielky sa spravidla dávajú do topánok. Niekde, ale len v úzkom príbuzenstve, chodí aj preoblečený Mikuláš a rozdáva darččky priamo. Nie je to však celoobecná, ani nijako širšia záležitosť.

MYJAVA

Mikuláš sa organizuje na námestí pre deti. Je tam kultúrny program. Mikuláš so Snehulienkou rozdáva darččky za zaspievanie do mikrofónu. Organizátor mesto a DK s.r.o. a centrum voľného času. Tento rok (1998) zaviedla pošta novú službu. Rodičia prinesú na poštu darčekovo zabalený balík s adresou svojho dieťaťa. Na Mikuláša dvaja zamestnanci pošty oblečení za Mikuláša a čerta roznášajú tieto balíky po domácnostiach a deti musia zaspievať alebo zarecitovať, aby dostali darček. V domácnostiach sa darččky dávajú za okno, alebo do vyčistených topánok.

NEDOŽERY-BREZANY

Už štvrtý rok príchod Mikuláša patrí pod záštitu miestneho odboru Matice slovenskej. Deti z obce sa s Mikulášom stretnú pred obecným úradom. Mikuláša predstavuje člen

miestneho odboru, chodí s ním malý anjel s malým čertom. Celú prípravu, program, darččky majú na starosti členov miestneho odboru Matice slovenskej.

NEVOENÉ

Mikulášsky večierok usporadúva obecný úrad v kultúrnom dome, kde najmenším sa dávajú balíčky.

NIŽNÁ BOCA

Mikuláš po obci nechodí. Väčšinou sú to rodičia, ktorí majú malé deti, zorganizujú, dohodnú sa kam Mikuláš pôjde. Deti v predškolskom roku máme málo.

NIŽNÁ SLANÁ

Mikuláš ako spoločenská osobnosť je už tiež zabudnutý. Maximálne v rodinách si niekto nahodí róbu pripomínajúcu Mikuláša a zvončekom pred dverí ohlási svoj príchod k deťom v domácnosti.

OBYCE

Až doteraz sa obliekajú a chodia po domoch, kde majú deti, hlavne žiaci základnej školy oblečení za Mikuláša, čerta a anjela, skupiny v blízkosti svojho bydliska a najbližších ulíc, dávajú im sladkosti, ovocie, aj drobné peniaze. Deťom dávajú rodičia darččky do topánok, aj vedľa nich. Mikulášske pochôdzky sa v obci nerobia. V materskej škole majú každý rok slávnosť sv. Mikuláša (predtým Deda Mráza) za účasti rodičov, kde im oblečený Mikuláš rozdáva balíčky.

OEKA

Mikuláš chodí sám, oblečený v maske. Pre deti je pripravený kultúrny program, kde deti dostanú darččky. Koná sa to v tunajšom kultúrnom dome. Za Mikuláša je preoblečený občan, ktorého si vyberie starosta obce a ten to celé organizuje. V rodinách sa dodnes dávajú deťom darččky do vyčistených topánok.

OMASTINÁ

Mikuláš chodí v maske po domácnostiach v obci.

OMŠENIE

Miestne kultúrne stredisko organizuje v kultúrnom dome večer s Mikulášom spojený s diskotékou pre deti.

Mikulášsky večierok v základnej škole a materskej škole s malými deťmi.

Ďalej chodili Mikuláši podľa požiadaviek rodičov po domoch. Mikuláš je oblečený v tradičnom oblečení v maske. Po domoch chodí aj čert a anjel.

OSIKOV

Áno, zachováva sa. Mikuláš príde v maske s anjelmí (4) a čertom. Mikuláša predstavuje mládenec – zamaskovaný, organizuje ho Matica slovenská, v nedeľu po poobedňajších nešporoch v kostole. Mikuláš sa privíta v kostole, čert vyčkáva vonku. Mikuláš rozdáva darčeky deťom zo základnej školy a materskej školy a iným, po rozdani darčiekov zasvieti stromček, ako symbol prichádzajúcich Vianoc.

OSTURŇA

Mikuláša si obec pripomína iba v kostole. Obchádzky po obci toho času nie sú.

PASTUCHOV

Mikuláš chodí spolu s anjelom a čertom. Deti dostávajú darčeky do topánok od rodičov. Obecný úrad zakúpil sladkosti pre všetky mladšie deti v obci a Mikuláš v meste spolu s anjelom a čertom ich poroznášali. Niektoré rodiny organizujú aj svojich rodinných Mikulášov.

PATA

Mikuláš chodí v maske a s čertom chodí len do niektorých domov. Mikuláša predstavujú dobrovoľníci, ich obchádzky nik neorganizuje.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Na Mikuláša v obci s deťmi aj dospelými rozsvietime jedličku a vítame Mikuláša, ktorý deti obdarúva sladkosťami a ovocím, toto pripraví Miestne kultúrne stredisko. V domácnostiach si deti dávajú do okien vyčistené čižmy a tam im rodičia dávajú darčeky.

PODZÁMČOK

Mikulášska obchôdzka sa zachovala doteraz. Mikuláš chodí s čertom a rozdáva darčeky, ktoré pripravia rodičia. V niektorých domoch dávajú darčeky do topánok najmä u väčších detí, ktoré už neveria, že darčeky nosí Mikuláš. Obchôdzky si organizujú susedovci medzi sebou. V dávnejšej minulosti sa to robievalo v škole, ktorá sa využívala aj na rozvoj kultúry v obci.

POHRONSKÁ POLHORA

Mikulášska obchôdzka sa zachovala, Mikuláš chodí s čertom aj s Anjelom. Deti dostávajú balíčky buď priamo od Mikuláša z veľkého ozdobeného koša, alebo do čižiem v okne, ktoré musia byť čisté. V obci chodí tzv. „obecný Mikuláš“ všade tam, kde ho pri obchôdzke pozvú. Hodina začiatku obchôdzky sa zverejní v miestnom rozhlase. Je to vždy niektorý člen ochotníckeho divadelného súboru. Jeho obchôdzky organizuje miestne kultúrne stredisko v Pohronskej Polhore - Mgr. Tyčiaková - učiteľka.

POENÝ KESOV

Sv. Mikuláš chodí na koči s koňmi s anjelmí a čertmi po uliciach cez celú obec. Rozdávajú lízatka, cukríky (je oblečený v mikulášskom oblečení). Hrá obecný rozhlas a ľudia vychádzajú na ulicu pred dom. Potom sa zídu na určenú hodinu pod vianočný stromček, kde deti dostávajú balíčky, ktoré im rodičia predplatili v obchode. Potom majú v kultúrnom dome diskotéku. Organizátorky akcie: Z. Pšenková a A. Jančovičová.

PORÁČ

V našej obci Mikuláš chodí len už sporadicky. Robia sa jedine mikulášske posedenia v materskej škole a základnej škole, kde deti dostávajú darčeky od Mikuláša. Po rodinách domoch chodí iba sporadicky, keď niektorý starší člen rodiny robí Mikuláša, ale navštívi iba príbuzných. Darčeky sa deťom dávajú väčšinou do topánok, ktoré deti vkladajú do okien.

POZDIŠOVCE

Mikulášske obchôdzky po obci sa nekonajú. Mikulášske nádielky organizujú vo vlastných zariadeniach materská škôlka a gréckokatolícki veriaci. V materskej škôlke program mikulášskej nádielky pripravujú učiteľky v spolupráci s rodičmi. Členovia folklórnej skupiny aj tu predvádzajú deťom a prítomným pásmo „Gubaši“. Za Mikuláša je oblečený niekto z rodičov. Čert s ním neúčinkuje. Mikuláš má masku, bradu, vysokú čapicu, dlhý plášť a mikulášsku palicu. Gréckokatolícki veriaci mikulášsku nádielku organizujú v kostole po službe Božej. Za Mikuláša je oblečený niekto z veriacich v úbore ako v materskej škôlke. V domácnostiach deti dostávajú darčeky do topánok i do okna. V niektorých rodinách chodí aj Mikuláš, za ktorého je oblečený niekto z rodiny, obyčajne má obrátený kožuch, baranicu, masku a palicu.

PRAKOVCE

Mikuláš sa zachováva individuálne v rodinách, kde sa zvyčajne do mikulášskeho kostýmu oblieka otec so starším synom (čert), ktorí potom chodia aj k najbližším príbuzným a známym. V minulosti po obci chodil každoročne Mikuláš s čertom, ktorý zle nedobre vyčíňal v rodinách, kde deti údajne neposlúchali.

PREŇOV

Mikuláš s čertom a anjelom chodieval po domácnostiach len v niektorých častiach dediny do niektorých domov na základe rodinných a priateľských vzťahov. Inak do obce prichádza Mikuláš s čertom a anjelom na spoločnú akciu pre všetky deti v obci, čo organizuje obecný úrad.

V mnohých rodinách sa zachováva aj tradícia, aby si deti pripravili vyčistené topánky do chodby a ráno si tam nachádzajú rôzne darčeky.

PRESEANY

Deti súťažia, dostávajú v kostole nálepky za účasť na omši a potom sa to na také podobné príležitosti, akou je Mikuláš,

vyhodnocuje a Mikuláš, čert a anjel rozdáva darčeky.

PRIECHOD

Ludová mikulášska tradícia sa nezachovala. Organizuje sa v spolupráci so základnou školou a materskou školou mikulášsky večer v sále kultúrneho domu. Doma deti dostávajú darčeky do topánok za okno väčšinou v noci, keď spia, od rodičov.

PUKANEC

Mikuláš chodí v prezlečení s maskou, deti doma dostávajú od rodičov darčeky do topánok, Mikuláš v minulosti chodil aj po domoch. Mikuláša predstavuje divadelník. Obchôdzky organizuje obecný úrad.

RADOŠOVCE

Mikuláš chodí v maske so sprievodom na koňoch po obci, rozdáva deťom balíčky.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Mikulášska obchôdzka sa zachovala, Mikuláš chodí v maske po domoch, kde majú malé deti a darčeky im dá do vyčistených čižmičiek. Túto akciu organizuje kultúrna komisia v obci.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Mikuláš chodí len do niektorých domov v rámci príbuzenstva. Niekedy chodí aj s čertom. Predstavuje ho menej deťom známy priateľ alebo príbuzný. Deti dostávajú darčeky prevažne do topánok.

RUSKÁ PORUBA

Mikulášska obchôdzka sa koná. Niekedy ju organizoval obecný úrad. Teraz sa oslavy konajú v škole spolu s materskou školou, chodí aj Mikuláš a rozdáva darčeky. Minulý rok Mikuláš chodil na saniach po obci a rozdával darčeky, v kultúrnom dome bola oslava, kde účinkovali deti z materskej a základnej školy. Mikuláš chodí aj večer po domoch, kde sú malé deti, ženy sa oblečú za Mikuláša, čerta a anjela. Chodia večer okolo 18.00 hod. Topánky sa dávajú na okná.

RYBKY, OKR. SENICA

Deň pred sv. Mikulášom chodia po dedine Mikuláš s čertami aj anjelmi. Navštevujú hlavne rodiny s malými deťmi.

RYKYNČICE

U nás do škôlky chodí Mikuláš s čertom. Mikuláš deťom v košari donesie darčeky, čert je pri ňom a ktoré sú deti neporiadne, tak tie straší. Čerta robievam osobne.

SANTOVKA

Obchôdzka sa nezachovala, sv. Mikuláš sa slávi hromadne v zasadacej miestnosti Obecného úradu, kde deti predvedú program a dostanú sladkosti v balíčkoch. Darčeky do topánok dostávajú iba vo vlastných rodinách. Mikuláša predstavuje vybraný, ochotný mládenec, organizuje ho klub KDH, oblečený za biskupa aj s anjelom a čertom v maskách.

SEBECHLEBY

Slávnosť Mikuláša v kultúrnom dome - organizuje obecný úrad a miestny odbor Matice slovenskej.

SELCE

Mikuláš chodí na koči po celej dedine, materskej škole končiac v základnej škole s rozdáním darčiekov a kultúrnym programom. Organizuje obecný úrad s miestnym odborom Matice Slovenskej a základná škola. Každý rok je Mikulášom iný občan.

SELEC

„Mikuláši“ - ako sa u nás nazýva Mikuláš s družinou, chodia v predvečer sv. Mikuláša - 5. 12. Mikuláš je oblečený v bielom odeve (biela dlhá košeľa, na tom „ornát“ zdobený krížom) na hlave má čiapku (ako biskup). V jednej ruke zatočenú palicu, v druhej ruke krížik. Na tvári má masku s bielou bradou. S Mikulášom chodí „dedo“ oblečený do kožucha s baranicou na hlave a maskou. V niektorej družine sa vyskytuje i anjel, ktorý je oblečený do bieleho rúcha, na chrbte má krídla. Vždy s Mikulášom chodia čerti. Čert je odetý do kožucha, hrubých nohavíc, opásaný reťazou alebo „štrankom“ (lanom). V ruke má palicu - „bakuľu“, niektorý vidly, na hlave baranicu, na tvári masku zhotovenú zo zajačej kože alebo kúpenú a dotvorenú podľa vlastnej fantázie. V minulosti sa čerti maskovali tak, že si tvár natierali sadzami. Mikulášska družina pozostáva najmenej

z troch postáv (Mikuláš, „dedo“, čert), ale najčastejšie sa stretávame s väčšou družinou, ktorú tvoria viacerí čerti. Za „Mikulášov“ chodia zvyčajne chlapi a muži vo veku od 6 - 7 rokov, do 30 - 40 rokov. Mladšie skupiny chodia do domov, kde sú mladšie deti, staršie zasa zvyčajne svojim rovesníkom, po rodine. Mikulášska obchôdzka je zachovaná dodnes. Napr. r. 1998 chodilo po obci asi 7 - 8 skupín Mikulášov. Mikuláši pred príchodom do domu zvonia kovovým zvončekom. Po príchode do domu Mikuláš dá pobozkať krížik domácim. „Dedo“ nesie v koši darčeky, ktoré podáva Mikulášovi a ten ich odovzdáva deťom. Niekedy od detí vyžaduje modlitbu. Mikuláši obdarovávajú deti sladkosťami či jablčkami. Za to dostávajú peniaze, starší Mikuláši pohostenie, najčastejšie pálenku, ktorú Mikuláši pijú cez slamku, aby sa nemuseli odmaskovať. Niekedy rodičia potajme odovzdávajú darčeky Mikulášom, ktorí ich potom odovzdávajú deťom. Postavy sa do Mikulášskej družiny organizujú samostatne, spontánne (buď kamaráti, súrodenci a pod.). Je tiež zvykom, že rodičia nachystajú darčeky deťom do pripravených topánok z 5. na 6. 12. v noci.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Mikuláš chodí iba do vlastnej rodiny.

SLOVENSKÝ GROB

Deti dostávajú darčeky do topánok za okno. Rodina sa dohodne. Mikuláša predstavuje strýko, iba do vlastnej rodiny.

SMREČANY

Mikuláš sa stretáva s deťmi v kultúrnom dome. Pred tým sa prevezie na saniach cez dedinu s čertom a anjelom. V kultúrnom dome sa deti zabávajú s Mikulášom a jeho sprievodom. Doma dostávajú deti darčeky do topánok.

STARÁ BYSTRICA

Mikuláš - 6. decembra.

Na svätého Mikuláša

Už je všetka zima naša.

Mikuláš odmieňal za všetko, za dobré i zlé

skutky. V jednej papuči našli ráno kocku cukru, orechy, sladké drevo, kúsok pelen-dreku, jabĺčko, neskôr sladkosti a cukríky. V druhej papuči bolo pár vyhorených uhlíkov a palica. V neskorších časoch chodieval v predvečer svojho sviatku sv. Mikuláš naživo. Bol oblečený v prevrátenom kožuchu, na chrbte niesol putnu a v nej sladkosti. Po čase začal chodiť so sv. Mikulášom aj anjel a čert. Anjel vyberal z Mikulášovho koša či putne sladkosti pre dobré deti. Čert zas tým deťom, ktoré neposlúchali, ponúkol uhliky a polienka (na tých neposlušné deti kľáčali). Štrkal reťazou a hrozil im, že ich zoberie do pekla. V súčasnosti chodia mnohí Mikuláši naživo. Viac preto, aby stihli všetky rodiny. V predvečer sviatku sv. Mikuláša mnohé deti si dávajú do okien topánky aj dnes. Mikuláš chodí bez anjela a čerta.

STAŠKOV

Posedenie so sv. Mikulášom v kinosále obecného úradu. Organizuje Miestne kultúrne stredisko a základná škola.

STOŽOK

Mikulášska obchádzka sa koná v materskej škole Stožok pre 30 detí - organizuje riaditeľka materskej školy a starosta obce.

Mikuláš sa v obci traduje v každom rodinnom dome a to spôsobom, že rodičia dávajú darčeky deťom do pripravených topánok, ktoré si deti vyčistia a pripraví večer deň pred Mikulášom - organizujú rodičia.

STRÁŽSKE

Zachovala. Podľa rozprávania starších ľudí chodil Mikuláš v maske, v sprievode čerta a anjela. S košom naplneným darčekom, ktoré mu pripravili rodičia, vopred odovzdali, poprípade šikovne „šuchli“ ešte pred vchodom do domu. Mikuláš chodil pešo do každého domu, za ním krdeľ detí, ktoré už boli obdarované skôr. Tie potom cez okno pozorovali, ako návštevu Mikuláša zvládli ich kamaráti. Neskôr to bolo obdobie Deda Mráza v maske podobnej Santa Clausovi. Približne od r. 1994 je to opäť Mikuláš. Jeho príchod si spočiatku organizovala samostatne

základná škola, materské školy a jednotlivé strany a hnutia. Posledné dva roky je to jedno spoločné podujatie pre všetkých. Mikuláš má masku biskupa, prichádza na koči vedenom konským záprahom, v sprievode čerta a anjela. Organizačne sa podieľajú všetci - miestny úrad, Mestské kultúrne stredisko, základná škola, materské školy, miestny odbor Matice slovenskej.

SVÄTÝ JUR

Kedysi chodieval Mikuláš s čertom po rodinách s deťmi. Deti priväzovali reťazou k čertovi. Mikuláš bol zlý, aby nastrašil deti, aby lepšie poslúchali. Obdarovával len zriedkavo, aj to len jabĺčka a sušené ovocie.

December 1998 - Na námestí Mikuláš, anjel a čert v maskách - pre všetky deti, ktoré prišli. Organizovala to DÚŽS, vyhlasovali to v mestskom rozhlase. Detí bolo asi 400. Dostali balíčky, na staršie sa ušli lízatká a cukríky.

Evanjelická mládež pripravila pre deti z evanjelických rodín akciu: Mikuláš, čert, zvieratka v maskách so sánkami a veľkým košom darčekom navštívili deti z nedeľnej besiedky a porozdávali im balíčky. Celou cestou vyspevovali vianočné koledy.

Doma v rodinách dostávajú deti do topánok sladkosti, ovocie, prípadne drobnú hračku alebo hotové balíčky, niekedy varechu, cibuľu - aby viac poslúchali.

ŠAROVCE

Mikuláš chodieval s čertom a anjelom, posledné dva roky chodí sám. Deti dostávajú darčeky do topánok. Mikuláša organizuje Miestne osvetové stredisko v spolupráci so základnými školami a materskou školou.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

V niektorých rodinách sa oblečie a zamaskuje niekto z príbuzných alebo známych za Mikuláša a prinesie deťom darčeky, ale deti predtým, ako dostanú darček, musia povedať, či boli dobré, či sa dobre učili a musia a pomodliť alebo povedať básničku. Večer na Mikuláša si musia deti vyčistiť topánky alebo čižmičky, priložiť k posteli

alebo vyložiť do okna a ráno si tam nájdú darček (sladkosti, ovocie). V miestnej materskej škole učiteľka spolupracuje s rodičmi pri príprave Mikuláša pre deti.

ŠÍPKOV

Mikuláš chodí s anjelmi, deti dostávajú darčeky do rúk, niekedy musia zarecitovať básničku alebo zaspievať. Tradícia sa zachovala aj v tom, že ráno na Mikuláša deti keď vstanú, nájdú v topánkach darčeky od Mikuláša.

ŠTIAVNIK

Na Mikuláša (v predvečer) chodí po dedine viacero skupín. Mikuláša predstavujú deti, chlapci ale i dievčatá, oblečené za biskupa s mitrou a palicou, kupovanou maskou na tvári. V ruke má košík s cukríkmi, oblečenie je často veľmi primitívne. S Mikulášom chodí čert v čiernom oblečení v kožuchu, maskou s rožkami, chvostom a vidlami. Zriedkavejšie s touto dvojicou chodí i anjel. Ak chodí po Mikulášoch mládež, oblečenie je lepšie zhotovené (ornát, vyrezaná palica...). Pred vstupom do domu Mikuláš zazvoní. Keď vstúpi dnu, pozdraví „*Pochválen*“ a povie „*ja som svätý Mikuláš, modlice sa otčenáš, dobrým dzecom cukríky a zlým dzecom patyky*“. Čert straší deti. Po pomodlení Mikuláš rozdá deťom cukríky, prípadne balíčky, ktoré im predtým dajú rodičia. Za obchádzku sa dáva finančná odmena, najmä ak sú to deti. V niektorých domoch dávajú rodičia mikulášske balíčky i do topánok.

TISOVEC

Mikuláš po meste nechodí, ale príchod Mikuláša oslavujú: v materskej škole, v základnej škole, v sále miestneho kultúrneho strediska, vo folklórnej skupine Tisovec pre deti starších folkloristov s príchodom Mikuláša, čerta, anjela. Všetky tri postavy sú oblečené v maske a Mikuláš rozdáva darčeky z prúteného koša a deti spievajú, recitujú, tancujú.

TRENČIANSKA TURNÁ

Predstavitelmi Mikuláša, anjela a čerta sú väčšinou mládenci, príp. mladí ženáči

a organizujú sa v rámci jednotlivých častí obce. Okrem tohto zvyku obec organizuje pri kultúrnom dome mikulášsku nádielku (príchod Mikuláša na saniach, príp. koč s veľkým košom balíčkov od sponzorov).

TRENČIANSKE STANKOVCE

Zachovala sa tradícia víťanie Mikuláša. Chodí v maske s čertom a anjelom. Vezie sa obcou na vyzdobenom pánskom koči ťahaným konským záprahom. Za doprovodu hudby - Stankovskej kapely priväza množstvo darčiekov pre deti, ktoré ho zvyčajne čakali pred kultúrnym domom. Organizáciu prevádza miestne kultúrne stredisko, miestny odbor Matice slovenskej v spolupráci so školou, ktorá pravidelne pripravuje kultúrny program so zameraním k Mikulášu. Mikuláš chodí aj individuálne do rodinných domov, kde si ho žiadajú.

TURZOVKA

Mikuláš chodí s čertom a anjelom, organizuje Klub kresťansko-demokratickej mládeže, ale aj Centrum voľného času (v r. 1997). Okrem toho rodičia dávajú darčeky do topánok, ale aj za okno (večer, keď si deti ľahnú).

UNÍN

Mikulášska obchádzka sa zachovala v takej tradícii ako v predchádzajúcich dlhých obdobiach. Mikuláši - odvedení mladíci pred vojenskou službou, sú preoblečení do masiek, krojových odevov, na hlavách majú upletené koše zo slamy, sú opásaní reťazami, v ruke majú palice a zvonce. Chodia po celej dedine, pozývajú ich aj do domácností. Po ich odchode sú deti doma obdarované darčekom. Celú akciu organizujú regrúti. Obecny úrad už druhý rok organizuje akciu Mikuláša. Mikuláš v sprievode čerta a anjela chodia po dedine a deti od 1 - 10 rokov dostávajú balíčky.

VARÍN

Na Mikuláša sa nájdú chlapci, ktorí sa oblečú za Mikuláša a čerta, ale to viac so šantenia a naháňajú deti po obci, alebo zájdu do domu získať odmenu. Mikuláša pripra-

vuje Kultúrne stredisko vo Varíne. Predseda mladých matičiarov - K. Tichý, preoblečený za Mikuláša, príde z horného konca obce s balíkmi vo vreciach na saniach alebo voze s koňmi na námestie a po rozsvietení vianočného stromčeka má príhovor a rozdá darčeky. Najskôr tie, ktoré dali rodičia s menami a potom deťom predškolského veku, a keď zvýšia, dávajú deťom 1., prípadne 2. ročníka základnej školy. Na darčeky prispievajú sponzori. V tomto roku boli zakúpené za 11.800,- Sk. Po rozdání darčiekov sa usporiada pre deti zdarma rozprávkové filmové predstavenie. Viď prílohu Varínčan. Zachovaná je tradícia, že dárky sa dávajú do topánok v nočných hodinách. Vzájomne sa obdarovávajú nielen deti, ale aj rodičia a starí rodičia navzájom. Kedysi chodil Mikuláš oblečený v kňazskom rúchu po obci z domu do domu, až do 2. svetovej vojny. Teraz by to nebolo možné pre rozsiahlu výstavbu obce.

VAŽEC

Mikulášska obchôdzka sa udržiava, prešiel zvyk aj do oboch škôl, základnej i materskej školy, do miestneho kultúrneho strediska, ba aj v súkromných domoch sa udržiava stále. Organizátori: školy, Miestne kultúrne stredisko, jednotlivé rodiny.

VELIČNÁ

Obecný úrad a materská škola - Mikulášska obchôdzka - na koňoch a bričke - pre deti do 13 rokov. Obchôdzku robia: Mikuláš, čert, Snehulienka. Darčeky sa rozdáva pri stromčeku na námestí, resp. v sále kultúrneho domu. Doma - vyčistené topánky dáme do okien a Mikuláš do nich nadeľí.

VEĽKÁ VES

Mikuláš sa zachoval v tradícii usporadúvania Mikulášskych večierkov, kde sa rozdáva darčeky a sú usporadúvané rôzne súťaže, je vyhlásená „Malá Miss“, „Miss Sympaťák“, „Veľká Miss“, všetko je to sprevádzané kultúrnym programom. Darčeky rozdáva Mikuláš.

VEĽKÉ VOZOKANY

Celoobecne sa u nás už tradične uskutočňuje oslava sv. Mikuláša, ktorú pravidelne organizuje mietskny odbor Matice slovenskej za spolupráce obecného úradu a dodávateľov programu dychovej hudby, materskej školy, prípadne iných účinkujúcich skupín. Príchod Mikuláša je doprevádzaný kočom a koňmi. Mikuláš, anjeli a čert sú zahalení v maskách, vítaní ľudovou hudbou pred kultúrnym domom a pokračujúcim programom v kultúrnom dome za účasti občanov všetkých generácií, bohatý kultúrny program so záverom rozdávania darčiekov pre najmladšiu generáciu samotným Mikulášom.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

Obchôdzku po domoch robia staršie deti. Mikuláš má biskupskú čiapku, kňazské rúcho, vata namiesto vlasov a brady. Čert - od sadzí tvár, čierna pančucha, tepláky, kožuch, reťaz a zvonček. 1-2 anjeli: biele šaty, závoj. Chodia po známych, rodine.

Mikuláš, čerti, anjeli prichádzajú do Spoločenského domu pre všetky deti z obce. 20. min. program predvedú deti z tanečnej a hudobnej školy. Mikuláš odovzdá balíčky prítomným deťom. (300 balíčkov vysponzoruje obecný úrad.) Deti hovoria báseň, pieseň.

Do rodín „nosiť“ do vyčistených čižmičiek, ktoré sú za oknom.

VIDINÁ

Na Mikuláša chodí Mikuláš s čertom a anjelom do domov. Mikuláša predstavujú novici z Misijného domu. Obchôdzku organizuje Spoločnosť Božieho slova. Po obchôdzke v kultúrnom dome sa koná ďalšia nádielka Mikuláša za účasti ostatných detí s kultúrnym programom súborov.

VINNÉ

Sv. Mikuláš nosieval darčeky deťom do topánok za oknom len v rámci rodín. Chodiť po dedine začal až v r. 1996 v iniciatívy vedúceho folklórnej skupiny „Viňančan“ v spolupráci so starostom obce Vinné, ktorý zapožičal z košického divadla kostýmy

Mikuláša, čerta a anjela a traja členovia folklórnej skupiny navštívili v dedine tie rodiny, ktoré sa nahlásili na obecnom úrade. Rodičia pripravili darčeky a keď začuli cengat' kone a koč, vyšli Mikuláša na dvor privítať, vložili do koša darčeky, ktoré on potom v izbe deťom za básne, piesne, prípadne aj modlitby, porozdával. Každé dieťa si darček musí zaslúžiť, nikto nikomu nič len tak nedaruje, ani sv. Mikuláš.

Sú rodiny, kde Mikuláš je dnes iba „prežitok“, ale aj také, kde sa za Mikuláša prezlieka otec, prípadne niekto blízky z rodiny a rozdá darčeky v rámci príbuzných, podľa dohody.

VRÁBLE

Na sviatok Mikuláša má mesto Vrábľa v rámci plánu kultúrno-spoločenských akcií za úlohu pripraviť program pre deti. Mikuláš v maske s anjelikmi a čertom v maske prichádza na koči, ktorý je ťahaný koňmi, pred úrad. Deti recitujú, spievajú aj dostanú sladkosť za vystúpenie. Ostatným deťom Mikuláš rozhadzuje cukríky. Po domácnostiach chodí príslušník rodiny. Najčastejšie Mikuláš s čertom. Na Základnej škole sv. Vojtecha vo Vrábľoch dávajú malé balíčky sladkosti. Po triedach ich rozdáva sv. Mikuláš - biskup.

VYŠNÁ OLŠAVA

Mikuláš, oblečený v maske, spolu s čertom (občas aj s anjelom) donáša darčeky domov deťom - dáva im otázky, skúša, či sa vedú modliť. Organizuje sa osobne v rodine (okrem r. 1998), občas Mikuláš prichádza aj do sály kultúrneho domu, rozdáva darčeky všetkým deťom, deti na oplátku vystúpia s vianočným programom - organizovala starostka.

VYŠNÁ SLANÁ

V minulosti sa dávali do okna vyčistené topánky a deti čakali na nádielku. V súčasnosti sa v obci organizuje slávnosť, počas ktorej sa prevezie cez obec Mikuláš s anjelom a čertom na koči alebo na saniach a na námestí, ktoré je vyzdobené jedličkou, sa deťom odovzdávajú darčeky.

VYŠNÝ HRUŠOV

Iba po vlastných rodinách a vlastnej iniciatívy.

ZÁKAMENNÉ

Mikulášska obchôdzka je zachovaná vo veľkej miere. Mikuláš chodí v maske s čertom aj anjelom (býva ich aj viac), deti dostávajú darčeky priamo do ruky. Ale od rodičov ich dostanú cez noc do topánok, ktoré sú vyčistené pripravené už 5. 12. večer na oknách.

Každý rok farár zorganizuje „Mikuláša a anjela“, ktorý príde na večernú sv. omšu a všetkým deťom rozdá balíčok. Podľa podmienok chodí aj na koni, pričom až cez sv. omšu telefonuje do kostola, aby mu deti radili, kadiaľ sa k nim dostane.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Mikulášska obchôdzka sa zachovala, Mikuláš obchádza v kroji, ktorý dalo zhotoviť Miestne osvetové stredisko, spolu s čertom obídu celú dedinu a darčeky odovzdávajú členom folklórnej skupiny, spolu s poďakovaním starostu obce za aktivitu v uplynulom období. Túto akciu organizuje Miestne osvetové stredisko a Mikuláša predstavuje jeho riaditeľ.

ZEMIANSKA OLČA

Zachovala sa Mikulášska obchôdzka väčšinou v rodinách, Mikuláš aj s čertom, deti sa musia pomodliť a dostanú darčeky do topánok. Mávajú deti aj v škole Mikulášsku besiedku.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Mikulášske stretnutie pre deti od 1 do 10 rokov. Organizátor obecný úrad.

ZLIECHOV

Tradicia Mikuláša, anjela a čerta zanikla cca v roku 1950. Darčeky do topánok v okne sa zachovávajú podnes. Mikuláš s bradou a v plášti chodí iba v základnej škole pri mikulášskom večierku poriadanom školou. Pri týchto oslavách rozdáva deťom darčeky od rodičov a obecného úradu.

ZOHOR

Na Mikuláša si moje deti očistili topánky a vždy im Mikuláš do topánok priniesol orechy, oriešky, ovocie, cukríky. Moje deti majú už do 40 - 50 rokov, ale i 8 vnúčencom som vždy dala Mikuláša, i doteraz 3 pravnúčatám. V roku 1997 som sa snažila, aby sa staré zvyky u nás obnovili. Pán farár Tlajčík obnovili sviatok a ťahali cez celý kostol plný vozík darčiekov a ešte i miništranti niesli v pracom koši. Toľko detí nebolo v kostole nikdy ako vtedy, aj také, čo do kostola nechodia. Teraz máme dekana Slámku, ktorý tak isto veľmi bohato rozdáva dary. Ale ani základná škola neostala pozadu. Robí pre deti mikulášsky večierok pre deti i s tomboleou, kde i súkromní podnikatelia vypomôžu a starostka obce. Pozn. Na tieto mikulášske večierky prichádza Mikuláš sprevádzaný anjelmi. Prinesie sladké darčekom, deti mu pripraví program - ako poďakovanie.

ŽALOBÍN

Áno, chodí s čertom a anjelom na vyparadenom voze po celej dedine, aj do rómskej osady. Darčekom nesie v koši. Malým deťom rozhadzuje cukríky v každom dome. Mikuláša predstavovala p. učiteľka Vaňová. Teraz Mikuláša robí rodič alebo cudzia osoba. Túto akciu sme dvakrát robili v spolupráci s miestnym farárom. Obrad sa konal v rímskokatolíckom kostole z roku 1752. Kone nám poskytujú lesníci. Obchádzku organizuje p. učiteľka Vaňová. Akcia sa robí za účasti širokej verejnosti v dedine. Rekvizity si pripravujeme sami.

ŽAŠKOV

Mikuláš chodí zamaskovaný aj s čertom (niekedy). Deti dostávajú balíčky priamo od Mikuláša, alebo do topánok (tam často rodičia dajú palicu, varechu alebo uhlie). Mikuláš chodí len do rodiny alebo do najbližších susedov. Mikuláša predstavuje niekto z rodiny.

VIANOCE

BÁTOROVÁ

Na Štedrý deň sa nerobia žiadne úkony s veštením. Štedrovečerné jedlá sú: kapusta s hříbami, makové, orechové perky - dedele, vyprázaná ryba, koláče, orechy, jablká, oblátky s medom, víno a pálenka. Na stole nesmie chýbať celý chlieb, vianočná sviečka a na rohu stola pod obrusom peniaz, ktorý je tam počas celého vianočného obdobia. Pred večerou sa začne modliť matka. Otec zavinšuje celej rodine, rozdáva členom rodiny jablká a orechy. Darčeky, ktoré sú už uložené pod stromčekom, sa rozdáujú po večeri. Počas Štedrého večera sa chodí do cintorína na hroby. Zapália sa sviečky a pomodlí sa. Robia sa aj návštevy príbuzných, chorých, susedov. Pri návšteve sa pri dverách spieva vianočná pieseň.

BEŇUŠ

Typické štedrovečerné jedlá sú: oblátky s medom, kapor (filé), šalát, opekance s makom alebo s bryndzou, kapustnica. Pri stole sa začína modliť hlava rodiny. Po večeri sa rozdáujú darčeky. Počas Štedrého dňa sa chodí i na hroby. V priebehu sviatkov sa navštevujú príbuzní a známi.

BOBROV

Aby štedrá večera lepšie chutila počas celého dňa, postíme, zriekame sa dobrôt, ktoré pripravujeme na večeru. O 17.00 hod., keď zazvoni kostolný zvon, sadáme k štedrej večeri. Na pekne upravenom stole je chlieb, cesnak, med, oblátky, koláč, ovocie, slivky, peniaze, kapustnica s ud. rybou, hříbami, zemiakový šalát, rybie filé. Nápoj podľa výberu, varené, surové víno alebo pálenka. Po večeri sa spievajú pod oknami príbuzných vianočné piesne. Deti sú odmenené korunami. O polnoci sa väčšina ľudí ponáhľa na polnočnú sv. omšu.

BRAVÁCOVO

Doobeda sa zväčša zdobí stromček a doupratáva sa dom, potom sa gazdina venuje hrncom. Pred večerou, keď je už všetko pri-chystané, tak sa chodí do cintorína s malým stromčekom na hroby a zapália sa sviečky, takže podvečer je už celý cintorín osvetlený. O veštení na Štedrý deň v súčasnosti neviem. Na štedrovečernom stole je sviečka, prípitok, chlieb, cesnak, med, oblátky, čerstvé ovocie, opekance s makom, varené sušené hrušky. Podáva sa kapustnica s hubami a zemiakový šalát s vyprázanou rybou (niektoré rodiny jedia už aj mäso). Otec v rodine pred prípitkom vinšuje a pred jedením sa spoločne (buď potichu alebo nahlas) modlí. Po večeri sa rozdáujú darčeky. Potom sa vo väčšine domácností až do polnoci, kedy sa ide na omšu na Beňušu, pozerá televizor. Príbuzní a známi sa navštevujú a vinšujú si nasledujúce sviatočné dni.

BUŠINCE

Nevešti sa. Na stole sú - chlieb s vetvičkou, peniaze ukryté v rohu pod obrusom, ovocie, jablko, cibuľa, cesnak, oriešok, med, oblátky. Podáva sa - oblátky s medom, kapustnica so smotanou a klobásou a zemiakmi, ryba - vyprázaná, zemiakový šalát, opekance s tvarohom alebo makom. Modlíme sa pred večerou (jedlom), na hroby sa ide tiež pred jedlom, darčeky sa dávajú po jedle. Navštevuje sa po večeri - len najbližší príbuzní.

CEROVO

Na Štedrý deň sa pripravuje štedrovečerná večera. Na stole nesmie chýbať med, oblátky, cesnak, klobása, kapustnica a pod obrusom peniaz. Modlí sa gazdina.

Dvere sa prežehnajú cesnakom proti zlým duchom. Návštevy príbuzných sa veľmi

nekonajú. Vinšovníci chodia až večer po službách Božích.

ČAKA

Na Štedrý deň, pokým sa chodil dobytok a svine pásť (do r. 1955) chodili pastieri, kraviar a kanás po dedine vyúčtovať výslužku za pasenie (obyčajne sa dávali už iba peniaze, pretože počas celého roka sa výslužka podľa počtu kráv a sviň dávala formou naturálií, chlieb, víno, zbožie a iné. V tento deň chodil vyberať „klky na štrangy“ (laná) zvonár. Stromček sa pripravil už deň pred štedrou večerou tak, aby deti nespozorovali, kedy ho matka zrobila, pretože podľa predstáv detí im ho doniesol Ježiško. Pred večerou gazda s oblátkami vošiel do maštale a každému dobytku a koňom dal po jednej oblátke. To isté sa dalo i ošipaným a hydine. Potom sa šlo na poval a všetko, čo viselo, sa pozhadzovalo dole (vrecia a kukuričné vence), aby to neviselo, lebo Vianoce sú veľké sviatky. Po Vianociach sa to dalo všetko naspäť. Potom gazda urobil zo slamy taký malý snopček na znak narodenia Ježiška na slame. Priniesol ho dnu a položil pod stôl, kde zotrval počas celého vianočného obdobia. Gazdiná pripravila zasa všetko, čo bolo potrebné k večeri. Do sita alebo misy dala oblátky, jabĺčka, orechy a iné ovocie. Do pohárika med a očistené strúčiky cesnaku. Keď bolo všetko pripravené sa všetci poobliekali a čakalo sa na večeru. Gazda s jedným dieťaťom so snopčekom slamy a s horiacou sviečkou trikrát zaklopali na dvere a keď im povedali voľno vošli dnu, aby zavinšovali, položili slamu pod stôl a zasadli si k večeri. Najprv sa však pred stromčekom pomodlili a spoločne zaspievali pieseň: Narodil sa Kristus Pán. Začala večera tým, že gazdiná medom potrela každému členovi znak na čelo. Potom podala každému členovi oblátky s medom a strúčikom cesnaku. To sa opakovalo pokým boli oblátky. Potom gazda rozkrojil jablko a každému dal z neho, pričom vravel, že keď ho bude vodiť, aby si spomenul s kým na Štedrý večer jedol

jablko. Potom vzal štyri oriešky a hodil ich do každého kúta po jednom. Vyzval prítomných, aby si vzali orech, rozbili a keď bude zdravý i jeho zdravie bude dobré. V opačnom prípade ho čakala choroba. Sviečka, ktorá horí na stole, je sledovaná každým členom, kde sa nakloní. Tam, kde sa naklonili, znamenalo to niekto z rodiny do roka zomrie. Ak zostala rovná, znamenalo to, že z rodiny nik nezomrie. Potom gazdiná doniesla hlavné jedlo. V minulosti to bola kyslá polievka fazuľová, cicerová alebo šošovičná a pupáčky s makom posypané. V súčasnosti býva už i kapustová s hubami a ryby. Po večeri šli deti zaspievať pod okno vianočné pesničky. Gazdiná sa ich opýtala: *Koľko vás je?* Ak odpovedali že *dvaja, traja* a pod., tak im vravela, *aby sa zobraли na toľko strán, koľko ich je.* Bolo zvykom, že gazdiná vpredu a za ňou deti prešli po izbe kačacím krokom a kvokali, aby im po celý rok sliepky dobre vajička niesli. Po večeri sa spievali vianočné pesničky a čakalo sa na utierňu – polnočnú omšu. Dievky a mládenci sa schádzali u kamarátok, kde prichádzali mládenci. Hrali sa tam karty a iné spoločenské hry. Tak iste sa schádzali i partie starších a hrali sa karty, väčšinou očko 21. Po večeri gazdiná všetko čo sa namrvilo, zobrala a dala do záhradky, z čoho vraj vyrastie marunka, čo je taký voňavý kvet, a vyzerá ako rumanček. Smeti z izby alebo kuchyne sa vynesú von len po sviatkoch.

Je dobrým zvykom a bol i v minulosti, že na Štedrý deň sa ozdobia hroby ihličím alebo inými kvetmi, zapália sviečky alebo kahance na znak úcty zomrelému. V minulosti sa chodilo na návštevy a vinšovať. V súčasnosti sa už len málo chodí. Do 40-tych rokov chodili do našej obce i betlehemáši zo susednej obce Dedinky, predtým Fajkurt. Ale už nechodia. Vinšovačky sú bežné a vinšovné verše tiež.

Úkony súvisiace s veštením sa mi nepodarilo zistiť.

ČAKAJOVCE

Úkony s veštením – nie. Na štedrovečernom stole nesmú chýbať oblátky, ovocie, med, šošovicová polievka, jedlo z rýb, tradične kapor. Modlit' sa začína pri zahájení večere. Darčeky sa dávajú pod stromček pred večerou. Návštevy a chodenie na hroby sa uskutočňujú na Štefana.

ČERVENÍK

Večer pred Štedrým dňom sa pripraví ozdobený stromček, najčastejšie borovica čierna (rastúca na úpätí Považského Inovca, alebo svahoch Malých Karpát), v posledných rokoch nahrádzané umelými stromčkami. Ráno na Štedrý deň sa malé deti radujú z ozdobeného stromčeka s dreveným, alebo iným betlehemom od Ježiška. V domácnostiach gazdiné pripravujú vianočnú výzdobu (svietniky, ozdobené ihličnaté halúzky na dverách, obrázkoch, krížiku). Hneď ráno si gazdiné zamiesia cesto na koláče, báleše a vánočné buchty (parené buchty). Báleše sa pripravujú k obedu (dodržiavanie pôstu cez deň). Gazdovia majú za úlohu porobiť poriadok v okolí domu, nachystať z pivnice ovocie a víno a vyrovnat' zabudnuté dlžoby. Dopoludnia gazdiné začínajú pripravovať varené jedlá k štedrej večeri (kapustnica s hribmi, slivkami, jabĺčkami, vyprážený kapor, zemiakový šalát, vánočné buchty, bôb). Na štedrovečernom stole nesmú chýbať - svietnik s tromi sviečkami, sito, na ktorom je jačmeň, kukurica, cesnak, cibuľa, svätená voda, oblátky, med, po dva orechy a jednom jabĺčku pre každého člena rodiny (rozdelenie zdravého orecha a jabĺčka medzi členmi rodiny navzájom, matka dáva krížik členom rodiny na čelo kúskom omočenej oblátky do medu). Pri stole vinšuje gazda, modlí sa spoločne celá rodina. Darčeky sa dávajú po večeri.

Počas Štedrého večera chodia každoročne po dedine a kopaniciach koledovať dychová hudba, ľudová hudba, folklórna skupina a jednotlivé rodiny vzájomne. Uchovanie tohto zvyku do dnešného obdobia je vďaka najstaršej generácii dychovej hudby.

*Vinšujem Vám títo slávne svätky Krista
Pána Narodzení,
aby Vám dau Pán Boh zdraví, ščascí,
hojné Božské požehnání
a po smrci královstvo nebeské obsáhnutí
a šecker, šecker, čo si od Pána Boha
žádate.
Pán Boh uslyš.*

Dychová hudba na Božie narodenie hráva v kostole počas omše. Popoludní býva jasličková pobožnosť, na ktorej spievajú deti a folklórna skupina. Vinšovanie medzi rodinami sa vykonáva až do Troch kráľov.

Na hroby dávajú príbuzní ihličnaté halúzky alebo malé stromčeky. Na zomretých sa spomína modlitbou pri hrobe, alebo pri štedrej večeri.

ČIERNY BALOG

V minulosti na Štedrý deň bol prísny pôst. Štedrovečerná večera sa v niektorých rodinách začínala keď vyšla prvá hviezda na oblohu, v iných rodinách keď zazvonil na kostolnej veži zvon. Štedrovečerná večera pozostávala z prípitku (hriata pálenka omastená husacou masťou a osladená medom), potom sa jedol olúpaný strúčik cesnaku s bielym koláčom - beľušom, nasledovali oblátky s medom, kapustnica s hubami (bez klobásy). V poslednom čase sa podávajú vyprážené ryby (kapor alebo mrazené filé) so zemiakovým šalátom. Večera sa končila konzumáciou opekancov (po našom „lokši“) s makom a uvareným sušeným ovocím (hrušky, slivky, jablká s pridaním cukru a klinčekov). Večera sa začínala modlitbou, ktorú sa modlila hlava rodiny, najčastejšie starý otec (stará matka), pokiaľ to bola viacgeneračná rodina. Modlitba sa zakončila vinšom a prípitkom. Koniec večere bol tak isto ukončený modlitbou - poďakovaním za božie dary. Zo štedrovečerného stola z koláča, oblátok, lokši sa zaneslo po troche aj domácim zvieratám. Jedlo bolo pripravené tak, aby sa od štedrovečerného stola nemuselo odchádzať.

V súčasnej dobe sa domáci koláč - „beľuš“ nahrádza už niekde kúpeným koláčom - via-

nočkou, na stole sa objavuje južné ovocie, zákusky. Vytráca sa sušené ovocie.

Po štedrej večeri sa rozdeľujú darčeky, ktoré sa potajomky (hlavne kde sú malé deti) dajú pod stromček. Poobede na Štedrý deň sa navštevujú cintoríny, na hroby sa dávajú vianočné ozdoby (malý stromček, vetvička so sviečkou) a zapalujú sa sviečky. Tento zvyk sa objavil v posledných desaťročiach.

DOBRA NIVA

Pripravujú sa jedlá: kapustnica s údeným mäsom a klobásou, opekance s makom a sladkou vodou, dnes už aj šaláty, vyprážené mäso a pod. Nesmie chýbať med, obľátky, cesnak, orechy a jablká, alkohol, rôzne ovocie, sladkosti. Modlí sa obyčajne otec alebo matka. Chodí sa i na cintorín položiť vetvičku či malý stromček s ozdôbkami. Len zriedka sa už chodí spievať pod oblok alebo vinšovať (nezabudnú si však vinšovať pri každom predvianočnom stretnutí).

DOBRA VODA

Na Štedrý deň ľudia jedia len do polosýta, na večeru býva obyčajne ryba pripravovaná na rôznych spôsoboch. Nájdu sa aj domy, kde sa pripravuje kapustnica, pupáčky. Pred večerou sa vysviaca dom svätenou vodou. Pri stole vinšujú a začína sa modliť hlava rodiny - gazda. Večera sa začína obľátkami s medom a ovocím. Jablko sa rozkrojí na toľko častí, koľko je v rodine a pri stole ľudí - aby rodina držala celý rok pokope. Na stole je potrebné, aby bolo ovocie a zelenina z každého druhu, aby v budúcom roku bola dobrá úroda. Gazdiná musí pri večeri stále sedieť, „aby im sličky dobre kvočali“. Zo štedrovečerného stola sa zanesie i dobytku a hydine. Vinšovať si chodia rodiny navzájom, pričom sa zaspieva i známa koleda. Darčeky sa vybaľujú až po večeri.

DOLNÁ KRUPÁ

Veštenie sa v našej obci nerobí. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať ryba, med, vianočka, obľátky, jablká, orechy a iné ovocie. Domáca pani si do košíčka naloží tieto veci aj so svätenou vodou a vetvičkou

zo stromu jedličky posväti všetky miestnosti v dome a potom všetkým vinšuje a predmodlieva sa, ostatní po nej opakujú. Darčeky sa rozdáva až po štedrej večeri. Potom sa chodí vinšovať príbuzným, hlavne rodičom, ak nebývajú spolu. O polnoci sa chodí na svätú omšu. Nesmie zabudnúť i na to, že pred štedrou večerou sa musí ešte navštíviť cintorín, kde sa prináša halúzka jedličky a zapália sa sviečky.

DOLNÁ STREDA

Štedrý deň je výnimočný sviatok. Obec je priechodná medzi okolitými mestami, ale v podvečer premávka vozidiel úplne mizne. Zvyky Štedrého dňa i večera sú prispôbenedobé. Na stole nechýbajú orechy, jablká, arašidy, figy, datle a iné južné ovocie, vianočné obľátky a med. Popoludní veľa rodín navštívi cintorín, kde položia vetvičku zo smreku, či borovice, zapália sviečky a na hroboch detí a mladých ľudí sa ozdobujú malé vianočné stromčeky. Štedrovečerné vinšovačky zanikli v šesťdesiatych rokoch, ale počas Vianoc sa rodiny navštevujú a zvitajú sa vinšom:

*Vinšujeme Vám tieto slávne sviatky
Krista Pána narodenie,
aby Vám dal Pán Boh šťastia zdravia,
božského požehnanie,
a po smrti kráľovstva nebeského
obsiahnutia.
Tak nám Pán Boh pomáhaj.*

DOLNÉ OREŠANY

Ozdobia si stromček. Na štedrý deň sa postí. Chystajú sa jedlá k štedrovečernému stolu, na ktorom nesmie chýbať chlieb, zrnó, kapustnica, obľátky s orechami a cesnak s medom. Sušené ovocie, opekance, vysmážené ryby, skrátka hojnosť všetkého. Pri stole vinšuje otec, matka pomodlí sa aj za zomrelých. Po večeri čaká sa na spevákov a vinšovníkov až do 23 hodiny, kedy sa ide na polnočnú omšu („utiereň“). Po omši sa začína strelba. V minulosti sa strieľalo iba s karbitom. Teraz petardami, petlicami, duní to ako by bol frontový čas. Za mojich čias,

keď nebol rozhlas, „kižbír“ s halapartnou zavinošoval pred pomníkom padlých vinš a strelba znovu.

DOLNÝ HRIČOV

Štedrý deň je v každej rodine individuálny, napr. u nás, ráno keď vstaneme rozlúskneme spolu s deťmi oriešok – aby všetko zlé išlo od nás preč. Potom sa chystá štedrá večera (kapustnica, kapor, šalát, oblátky...). Pred večerou ideme celá rodina zapáliť sviečky na cintorín. Večeriame o 18.00 hod., začíname modlitbou, ktorou sa večera i končí. Na stole nesmie chýbať zemiak (aby ich bolo dosť), žito (aby bol stále chlieb), cesnak (aby sme boli zdraví) a pod obrusom 1 000,- Sk (aby boli po celý rok peniaze). Po večeri sa rozbaľujú darčeky.

DOLNÝ OHAJ 1

Cez deň je prísny pôst. Na obed sa je rybacia polievka a koláče. Štedrá večera: Začína zvončením v kostole, modlí sa pri stromčeku, požehná sa svätenou vodou a ide sa jesť. Oblátky s medom, cesnak, ovocie, ryba, šošovicová polievka. Pred zotmením sa ide do kotola pre Betlehemske svetlo, na cintoríne sa pomodlí a zapália sviečky u príbuzných. Potom sa ide vinšovať jedným a druhým rodičom. Pred štedrou večerou vinšuje otec, každému členovi rodiny rozdá z každej dobroty kúsok. Potom sa vinšuje k jablku. Po večeri sa ide pomodliť pod stromček, roznášajú sa darčeky a rodina je spolu až do polnočnej omše. Po omši býva strelba, rakety, delobuchy atď.

DOLNÝ OHAJ 2

(Štefan Dobročáni): Osobitné úkony na Štedrý večer sa nekonajú, ani veštenie. Cez deň je prísny pôst. Štedrá večera: Oblátky s medom a medzi ne strúčik cesnaku, kapustnica s hříbami (bez mäsa), vysmázaná ryba so zemiakovým šalátom. Pred zotmením starosta obce cez obecný rozhlas vinšuje šťastné Vianoce, potom sa ide na cintorín zapáliť sviečky na hroby príbuzných, z kostola sa prinesie „betlehemske svetlo“, požehnajú sa pokrmy a až potom sa večeria.

O 24.00 hod. sa ide na „Utieren“ do kostola a po omši býva strelba a rakety.

DVORNÍKY

Štedrý deň je charakteristický pôstom. V tento deň sa pripravuje vianočný stromček. Už väčšinou umelý a ovešaný býva rôznymi figúrkami, sklenenými guľami, zvončekmi, mašličkami, čokoládovými figúrkami a salónkami. Vzhľadom na tradíciu výroby ozdôb zo slamy na výzdobu stromčeka sa používajú rôzne hviezdy, kvety, anjelíci, reťaze... V predvečer sa chodí na cintorín, zapalujú sa tam sviece a nosia sa tam vianočné ozdoby. Pred štedrovečernou večerou o 17.00, keď zvonja zvony, sa modlí Anjel Pána a Otče náš za zomrelých. Večera sa začína vinšom:

Vinšujem vám tieto slávne svätky, Krista Pána narodenie, aby vám dal Pán Boh zdravie, šťastie, svätý pokoj, sväté Božie požehnanie a po smrti kráľovstvo nebeské.

Večera: 1. Oblátky s medom a nasekanými orechami, niekedy cesnakom; 2. Vyprázaný kapor so zemiakovým šalátom; 3. Zákusky, varené víno alebo čaj. Na štedrovečerný stôl sa dávajú orechy, zbožie, cesnak, fľaša, peňaženka a modlitebná knižka, aby bol nasledujúci rok hojný. Pod stôl sa dávajú šupinky z kapra pre šťastie. Po večeri sa zanesú zvyšky zvieratám, aby boli tiež účastné na slávnostnej večeri. Po večeri sa chodia odbaľovať darčeky a potom sa navštevujú susedia, príbuzní a známi, až do polnočnej sv. omše. Vinšuje sa vinš ako pri slávnostnej večeri.

GABČÍKOV

Tá hĺstka Slovákov, čo žije v obci, sa snaží dodržiavať zaužívané slovenské tradície. Štedrovečerné jedlá: typická kapustnica, kapor, zemiakový šalát, medovníky, vianočné pečivo, makovník, orechovník. Po večeri sa dávajú darčeky.

GEMERSKÁ POLOMA

Niektorí ľudia počas Štedrého dňa

udržiavajú pôst, typickým štedrovečerným jedlom býva kapustnica s údenou klobásou, sušenými hubami, kusom bravčového mäsa, krúpami, zemiakový šalát, rezne, v rúre pečené klobásky, makové a orechové kysnuté koláče, dnes už rôzne druhy zákuskov. Na raňajky sa robia makové zuzáky - pokrúpané rohlíky namočené v teplom mlieku, posypané makom a poliate medom. Ľudia kresťanskej orientácie idú večer do kostola - v dedine je prevaha evanjelikov, po príchode z kostola je večera. Na stole nechýba ani ovocie. Pred večerou obyčajne najstarší člen rodiny prednesie prípitok na zdravie a ochranu rodiny. Po večeri sa členovia rodiny pri stromčeku obdarúvajú. Dnes u nás Štedrý deň a Vianoce nemajú čisto regionálny ráz, pretože v posledných 10 - 20 rokoch veľa mladých ľudí uzavrelo manželstvo s partnermi, ktorí sú z iných obcí, tým sa zvyky dediny zúžili na zvyky rodinné.

Gočovo

Pred Štedrým večerom sa ide na hroby svojich blízkych, nakoľko obec je evanjel. a. v. na štedrovečernom stole je kapustnica, opekance, klobása, šalát, ryba, vinšuje a modlí sa najstarší člen rodiny. Darčeky sa dávajú po večeri. Vinšovať chodia Rómovia z blízkej dediny.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Na Štedrý večer sa v mnohých katolíckych rodinách (aj keď to v súčasnosti nie je záväzný cirkevný predpis), dodržiava prísny pôst. To znamená, že sa neje mäso po celý deň a tiež od rána až po štedrej večeri jedia len veľmi striedmo, zopár starších ľudí takmer nič. Evanjelici, príslušníci iných cirkevných spoločenstiev a ľudia bez náboženského vyznania ani pôst, ani zdržanie sa mäsitého pokrmu nedodržiajú.

Niektorí opozdílci, najmä tam, kde sú zamestnaní obaja manželia, zdobia stromček až na Štedrý deň ráno. Ak sú deti maličké, zdobia ho v noci, lebo deti veria, že ho prináša Ježiško. Gazdinky pripravujú vianočné jedlá, pri ktorých občas vypomáhajú členovia

rodiny, ale u mnohých je to program v televízii. Keď sa zvečeri a je už všetko navarené, prestrie sa stôl. Pokrýva sa buď bielym obrusom alebo častejšie obrusom s vianočným motívom. V istých kresťanských rodinách sa dáva na stôl svieca s Bibliou, alebo modlitebnou knižkou, či križikom (pacifikálom). Nikde nechýba med, oblátky, „bobaľki“ (opekance) s makom, „juška s kozarami“ (veľká časť katolíkov) alebo kapustnica s klobáskou (ostatní), nakoniec ryba alebo rybie filé so zemiakovým šalátom. Na stole je v súčasnosti vždy aj ovocie - jablká, mandarínky, pomaranče, banány, ananás... Večeru začína hlava rodiny spravidla postojáčky (otec, starý otec, matka) modlitbou, ku ktorej sa pridávajú aj ostatní členovia rodiny. Podobne poďakovaním Bohu za dary, ktoré rodina požila, sa večera končí. Po večeri hlava rodiny dá nejakým spôsobom najavo deťom, že Ježiško už prišiel (napríklad zvončekom). Všetci sa poberú k vianočnému stromčeku, kde rodičia pred večerou nenápadne dali darčeky. Každý si berie svoj darček a pozrie sa, čo mu Ježiško priniesol. Po večeri sa zvyčajne sleduje televízia. Katolíci idú pred 24. hodinou do kostola na polnočnú omšu, ktorej sa každoročne zúčastní aj hŕstka evanjelikov. V ojedinelých prípadoch chodí po polnočnej omši blízka rodina (rodičia, deti, súrodenci s rodinami) si navzájom vinšovať po domoch. S vinšovaním končia okolo 4. až 5. hodiny nad ránom. Môžu si to dovoliť aj gazdinky, lebo na Božie narodenie sa už nič nevarí, nakoľko sa jedia požívatiný nachystané v hojnejšej miere k Štedrej večeri.

Niektorí, ktorým zomreli v nedávnej minulosti blízki príbuzní, chodia pred večerou na cintorín k hrobu (najmä rodičia a zvlášť matky k zosnulým deťom, ale aj vdovy). Je málo takých, ktorí chodia na Štedrý deň k hrobom každoročne. Na Štedrý deň ani na Božie narodenie sa po návštevách nechodí, iba ak deti navštívia s darčekom svojich starých rodičov. „Návštevým“ dňom je 26. december.

Vinšovať po domoch chodia v Hanušovciach večer „na viľiju“ (24. december) rómске deti. Po vinšovačke zaspievajú nejakú koledu, najčastejšie „*Kedi jasna hvizda na ňebe švicila...*“. Za vinšovanie buď dostanú nejakú mincu, alebo ovocie, poťazne koláč. Peniazom sa tešia, ale koláče občas po koledovaní vidno pohádzané po schodoch alebo chodníkoch.

Na sviatok Božieho narodenia sa v mnohých rodinách ešte pred 20 a 30 rokmi dodržiaval prísny zákaz akejkoľvek práce (podobne ako aj na Veľkonočnú nedeľu). Nevarilo sa, neumýval sa žiaden riad, jednotlivé súčasti odevu boli na oblečenie vyžehlené a pripravené deň dopredu. V súčasnosti to už nedodržiava takmer nikto.

HAŽLÍN

Na Štedrý deň sa robia posledné úpravy. Varí, pečie a chystá večera. Tradične nech je rôzne. Prevláda kapustnica, „bobáky“ (opekance) s makom a kapor so šalátom. Večeria sa pri sviečke. Hlava rodiny sa modlí. Pri stole je nádoba s vodou tzv. („džatko“) bezdomovec, dáva sa mu symbolicky po tri lyžice z každého jedla. Symbolizuje to lásku k blížnemu (hladných nakŕmiť). Po večeri sa modlí a ďakuje za dary. Po večeri sa ide k stromčeku po darčeky. Návštevy na tento deň sa z horného na dolný koniec obce neodporúčajú.

HERMANOVCE

Štedrý deň je bežným pracovným dňom, ale hrubšie práce sa už nerobia. Ženy sa venujú skôr vareniu, muži nachystajú stromček, ktorý zdobia deti, prípadne celá rodina. Od rána chodia vinšovať Rómovia. Zvykom je vinšovať od nižného konca smerom hore dedinou. Normálne sa chodí vinšovať až v prvý sviatok vianočný. Popoludní sa už nepracuje - dovaria sa jedlá - väčšinou kapustnica, prípadne „jucha“ - kyslá polievka, ryba, alebo rybie filé so zemiakovým šalátom, ovocie - aj južné, vianočné oblátky s medom. Popoludní sa chodí aj na cintorín ku hrobom rodiny. O 17.00 hod. pri

vyzváňaní kostolných zvonov sa chodí do potoka na vodu (*Berem ce vodička čistá, od Pána Krista, berem ce kamene i šicko Bože stvorene*), potom, po modlitbe všetkých členov rodiny pri prestretom stole, začína večera. Z každého jedla zo stola sa dáva kúsok do prinesenej vody - tá sa ráno dáva doma chovaným zvieratám. Počas večere sa od stola nevstáva - všetko musí byť na stole prichystané vopred. Po uprataní sa otvárajú darčeky pri stromčeku. Štedrý deň končí poľnočnou omšou.

HLADOVKA

Hovorí sa, že aký je človek na Štedrý deň, taký bude počas celého roka. Počas celého dňa sa drží pôst až do štedrovečernej večere. Počas dňa sa jedáva málo a pôstne jedlá, napr. pečené zemiaky so surovou kyslou kapustou, „moskal“ - koláč, kedysi pečený v peci, dnes v elektrickej či plynovej rúre. (V niektorých rodinách sa však už tieto zvyky neudržiavajú.) Nejedlo sa vraj preto, aby myši z poľa nepobrali zemiaky a nepilo preto, aby vtáky nevypili obilie z poľa. Počas dňa ľudia navštvia aj cintorín. Na hroby svojich zosnulých zanesú vetvičky ozdobené vianočnými ozdobami, zapália sviečky, pomodlia sa.

Ak však príde na návštevu do domu žena, nevieť to nič dobré na celý rok. Preto ženy, ak náhodou niečo potrebujú, posielajú miesto seba mužov. Otec rodiny máva na starosti „podlažniki“ - vetvička z jedliny alebo čerčiny, celý deň robí okolo dobytky, okolo domu, upratuje. „Podlažniki“, ktoré urobil, sa dávali do každej izby na svätý obrázok. Doniesol tiež do domu obilie v plachte. Keď sa pripravoval štedrovečerný stôl, prestrel sa pekný biely obrus, prestrela sa plachta, na ktorú sa nasypalo obilie. Do obilia si každý člen rodiny vložil to, čoho chcel mať najviac, najčastejšie to sú peniaze (chlapi si tam občas vložili i cigarety). Po zvonení kostolných zvonov sa pri štedrovečernej večeri stretáva celá rodina. Za vrch stolom sedáva otec, vedľa neho matka, potom starí rodičia a na

opačnom konci stola deti. Všetko sa pripravuje tak, aby sa počas štedrej večere nemuselo vstávať od stola. V niektorých rodinách zachovaný zvyk: Počas celej večere si každý stráži svoj tieň. Ak sa niekomu na chvíľu tieň stratil, znamenalo to, že do roka buď zomrie, alebo odíde z domu. Na stole nesmie chýbať cesnak - to aby boli zdraví, peniaze - aby boli bohatí, obilie - aby bola dobrá úroda, chlieb - aby vždy bolo čo jesť.

Zapáli sa sviečka, pozdraví (*Pochválen Pán Ježiš*) a po spoločnej modlitbe (Anjel Pána, desiatok za všetkých zosnulých) hlava rodiny urobí palcom namočeným do medu krížik na čelo ostatným členom rodiny. Potom všetci začínajú spoločnú večeru oblátkami s medom a prípitkom. V niektorých rodinách sa pred oblátkami je chlieb s cesnakom, ktorý rozdelí matka.

V niektorých rodinách sa oblátky jedno-ducho jedia s medom. V iných dostane každý člen jednu oblatku a z nej ponúka ostatným členom rodiny. Každý si kúsok odlomí a zároveň ponúkne kúsok zo svojej oblátky. V niektorých rodinách putuje jedna oblatka z rúk do rúk a každý si z nej kúsok odlomí, zje a zvyšok oblátky podá ďalšiemu.

Nasleduje rybacia alebo hubová kapustnica so zemiakmi, vyprážené rybíe filé, či vyprážený kapor so zemiakovým šalátom (niekde s opekanými či masťenými zemiakmi alebo zemiakovou kašou). Okrem rýb to býva často rezeň a ako ďalší chod napr. pečená kačka a pod. V jednotlivých rodinách sú však dosť veľké rozdiely.

Ako prvá polievka sa jedáva aj halušková s jablkami - sladká ovocná polievka, potom kapusta s hríbkami (niekedy so slivkami) a ďalej „spolecnica“ (polievka z kapusty, šošovice, húb a sliviek).

V niektorých rodinách sa varí kapustnica na kyslo, v niektorých na sladko, ďalej to býva polievka zo sliviek s haluškami z liateho cesta, kapustnica s klobásou či slepačí vývar s rezancami. Ako posledný chod bývajú „opjykance“ - opekance - malé buchtičky (ako dukátové buchtičky) z cesta

ako na makovník - omastené maslom a posypané makom.

Na stole nechýba hrášok (členovia rodiny si po večeri naberú hrášok na lyžičku a počítajú, či ich osoba, na ktorú teraz myslia ľúbi či neľúbi), sušené slivky, koláče - zákusky, ovocie (krája sa jablčko - naprieč - ak je jablko zdravé - má zdravé jadro, budú aj členovia rodiny v budúcom roku zdraví), víno či iný alkohol ako prípitok.

V rodinách sa ešte udržiava zvyk z každého jedla trošku nechať, odložiť (vhodiť) do obilia, ktoré býva na stole, po večeri to zmiešajú a zanesú domácim zvieratám. Nesmelo sa všetko zjesť, malo sa vždy niečo nechať, to preto, aby mali v rodine po celý rok hojnosť. Po večeri nasleduje opäť modlitba (poďakovanie za večeru) a rozdávanie sa darčeky (opäť ich obyčajne rozdáva hlava rodiny, častokrát aj mama, alebo si každý hľadá niečo pre seba). Po večeri sa dievčatá odoberú k stromčeku hádzať topánku. Ak sa topánka otočí k dverám, znamenalo to, že sa do roka vydá.

Otec s matkou urobili štedrovečerný chlieb pre domáce zvieratá - koňovi a kravám, lebo tie zohrievali Ježiša v Betleheme. Bol to doma pečený „moskal“, medzi ktorý vložili oblátky s medom a troškou polievky. Otec to zaniesol do maštale spolu s „podlažníkom“, ktorý mal za úlohu ochraňovať zvieratá po celý rok.

Neskôr sa obyčajne blízki príbuzní či známy idú navzájom zaspievať vianočné piesne - zhruba do 23.00 hod. O 24.00 hod. sa celá obec zide na polnočnej svätej omši.

V posledných rokoch (asi od r. 1992 - nepotvrdené) na týchto polnočných svätých omšiach účinkuje nielen príležitostný mládežnícky spevácky zbor (ten už od roku 1982), ale aj folklórna skupina zo Suchej Hory spolu s goralskou muzikou. Spievajú a hrajú slovenské vianočné piesne i piesne preložené do goralského nárečia (piesne pôvodom slovenské, poľské, alebo umelo vytvorené na goralské melódie či staršie goralské piesne). Po polnočnej svätej omši

ešte dlho do noci mládež vyhráva a spieva pred kostolom, na fare, alebo u niekoho zo svojich známych. Nechýba ani ohňostroj, delobuchy, petardy či svetlice.

Niektoré rodiny si však ešte udržiavajú aj zvyk, podľa ktorého sa z polnočnej svätej omše ponáhľajú domov, aby boli nielen čo najrýchlejšie doma, ale aby aj na poli patrili medzi tých, ktorí čo najskôr porobia poľnohospodárske práce a pozbierajú úrodu. Aby i deti vydržali pôst počas Štedrého dňa, rodičia ich motivovali tým, že im hovorili, že kto to vydrží, uvidí hviezdičky alebo zlaté koliesko.

Na druhý deň (Božie narodenie) účinkuje pri svätej omši buď detský spevokol, alebo opäť goralská muzika s mládežníkmi.

HORNÁ SEČ

Priebeh Štedrého dňa z hľadiska rôzno-rodnej kresťanskej odlišnosti a národnostnej zmiešanosti sú tradície rôzne. Starosta obce pred Štedrým večerom vykonáva príhovor k miestnym občanom.

HORNÁ SÚČA

Štedrý deň je celý pôstny, aby sme uvideli zlatú krokvu na povale a pripravujú sa jedlá na štedrovečerný stôl. Na stole sú koláče, ovocie, zrno, pod obrusom peniaze, začína sa modlitbou, ktorú prednesie gazda, ten vynesie oblátky s medom dobytku. Večera pokračuje jedením oblátky s medom a zapíja sa čajom, v ktorom je štamperlík pálenky. Potom sa postupne jedia pripravené jedlá: kapustnica s hribami, „Ježiškova kašička“, „pupáky“, ryba so šalátom, smažené hriby s chlebom. Večera končí modlitbou, v ktorej gazda ďakuje za požehnané dary, potom sa spoločne ide ku stromčeku, aby si každý pozrel čo mu doniesol Ježiško. V dome panuje radostná nálada a kus radosti, v podobe spevu pod oknom a vinšov, sa nesie do susedov a k rodine. O 23.00 hod. sa ide do kostola na polnočnú omšu („utiereň“).

HOROVCE

V ranných hodinách si vinšujú príbuzní, susedia. K štedrovečernému stolu zasadá

rodina okolo 17 hod. Gazda, hlava rodiny, do domu donesie hŕstku sena a slamy. Zavínšuje a zasadne sa k stolu, predtým sa pomodlia. Gazdiná na čelo každému urobí medom krížik, znak lásky. Cesnak a hostiu namáčanú do medu zje každý z rodiny na znak zdravia. Rozkrojí sa jablko, čo dáva znamenie aký bude človek počas roka zdravý. Podáva sa kyslá hubová polievka - „kozáre“, ďalej sú to opekance s makom, kapustou, tvarohom - „bobaľky“. Sú to jedlá už od pradávna. V dnešnej dobe sa už podáva kapor alebo vyprážené filé. Ku kapustovej polievke sa podáva kysnutý koláč - „poplanok“ s tvarohom alebo s lekvárom. Úprava stola na Štedrý večer: na stole okrem spomínaných jedál je košík s ovocím, tácka so zákuskami a koláčmi. Flaša, z ktorej si rodina na začiatku pripíja na zdravie. V drevenom korýtke sú namiešané orechy, kukurica, jačmeň, pšenica a fazuľa, pod stolom seno a slama. Pod stolom, ktorý je opásaný reťazou, na znak súdržnosti rodiny, je aj veľká dyňa. Gazdiná na slame niekoľko sekúnd kvočí, to aby každá sliepka znášala vajcia. Pastieri z okolitých obcí chodili na jeden vrch v Dargove, kde sa v ten večer rozložila vatra.

HRA NOVICA

Na Štedrý deň si pastieri chystali zeliny, ktorými potom pri pasení zadymovali stáda. Tento zvyk sa už dávno prestal robiť.

HRA BUŠICE

Na štedrovečernom stole nechýbajú peniaze, figy, orechy, cesnak, med, modlitebná knižka, ruženec, ovocie, kapustnica alebo šošovicová polievka, zemiakový šalát, vyprážené ryby (filé, kapor). Štedrá večera sa začína modlitbou, ktorú začne hlava rodiny. Po večeri poďakuje za jedlo. Potom si každý vyberie jablko, rozreže priečne a tak zistí, či bude po celý rok zdravý, to isté je aj pri orechu. Darčeky sa rozdávali po večeri a potom sa vykonávajú návštevy príbuzných s vinšovačkou. Štedrý deň - „Vilija“, čo označuje vo všeobecnosti predvečer sviatku,

gazdiné včasne ráno vstávajú a napečú vianočné pečivo a kuchne, čo má taký význam, že budú po celý rok čulé a usilovné. Počas dňa sa pripravuje štedrovečerná večera a platí prísny pôst. Práca musela byť úderom poludnia ukončená a umytie počas zvonenia v miestnom potoku odráža vieru v magickú moc tejto vody. O 17.00 hod. po zvonení začína večera. Rodina si sadá za prestretý stôl, na ktorom majú byť jedlá, ktoré sa konzumujú, aby nikto neodchádzal od stola. Znamenalo by to odchod niektorého člena od rodiny. V súčasnosti nesmie na stole chýbať kapustnica, kapor, lokše, varené sušené slivky, orechy a jablká.

Vinšovanie a koledovanie po domácnostiach je nielen na Štedrý deň, ale aj v celom vianočnom čase neodmysliteľnou súčasťou zvykoslovia.

HRIŇOVÁ

Na Štedrý deň je už napečené niekoľko druhov koláčov, makové, jablkové, orechové, lekvárové a mnohé iné. Na Štedrý deň sa už varí len vianočná kapustnica, v ktorej sa uvarí údené mäso a klobása. Dajú sa suché hríby a zahustí sa smotanou. V niektorých rodinách sa vianočná kapustnica varí bez údeného mäsa a klobásy. Pripraví sa zemiakový šalát, vypražia sa ryby (filé), urobia sa opekance s makom. Na Štedrý deň sa pripraví a vyzdobí vianočný stromček. Opekance sa pred prípravou zalejú horúcou vodou. Po zmäknutí sa voda scedí a tou vodou naši rodičia idú (išli) pokropiť ovocné stromy, aby dobre rodili. Pred večerou sa pripraví kúsky chleba so strúčikom cesnaku a dáva sa všetkým doma. Dáva sa aj zvieratám, aby ich to chránilo po celý rok od choroby a iného zla. Na stole nesmie byť nôž, lebo to prináša nešťastie. Pri jedle sa používajú len lyžice. Na stôl sa dá ovocie, jablká, pomaranče, banány, figy, hrozno, orechy, kapustnica, opekance, zemiakový šalát s vyprázanou rybou, alkohol a malinovka, obľátky s cesnakom a med. Pod obrus na roh stola sa dá obilie - z každého druhu za hrst',

aby bola dobrá úroda. Pred zasadnutím za stôl sa všetci oblečú do sviatočného rúcha. Posväti sa všetko čo je na stole. Zasadne sa za stôl a pomodlí sa vianočná modlitba. Po modlitbe hlava rodiny (otec) rozdáva vianočné obľátky s medom a cesnakom. Potom sa rozkrája pre všetkých jedno jablko. Potom nasleduje prípitok a po prípitku sa je kapustnica, šalát s rybou, opekance, ovocie, koláče, malinovka na zapitie. Večera sa ukončí modlitbou za zomretých, blízkych a príbuzných. Potom sa ide ku stromčeku (ozdobený, rozsvietené elektrické sviečky, ...), kde sú darčeky a jeden z rodiny ich rozdáva.

Na Štedrý deň sa chodí na hroby, zapaľujú sa na hrobch sviečky a tiež sa dávajú malé ozdobné stromčeky, alebo ozdobené vetvičky.

Po večeri sa ide po spievaní (koledovanie a vinšovanie), k rodine, k susedom a v okolí bydliska, potom sa spoločne ide na polnočnú svätú omšu. Na Štefana sa u nás chodí po šibaní.

Vinšovať sa chodí na prvý sviatok vianočný (Božie narodenie), hlavne chlapi.

HRUBOŇOVO

Tak ako v mojej rodine, takto trávia štedrovečerné sviatky i naši občania. Celá moja rodina chystala večeru: kapustnica s hríbami a slivkami, kapor na grile, vysmázaná ryba, zemiakový šalát, orechy, med, obľátky, cesnak, ovocie. Po zavinšovaní z miestneho rozhlasu „šťastné a veselé“ išli sme spoločne k štedrovečernému stolu. Pri intímnom osvetlení sviečky matka išla von, 3 x zaklopala - na tretíkrát vošla s vinšom:

*Vinšujem vám tieto slávne sviatky
Krista Pána narodenie,
aby Vám dal Pán Boh zdravie,
šťastia a božie požehnanie.
Príjmite tieto dary*

(kôš plný ovocia, orechy, med, obľátky). Povstali sme a po slovách: „*Požehnaj Pane tieto dary, ktoré z Tvojej štedrosti budeme prijímať - amen!*“ pomodlili sme sa otčenáš. Hlavná večera prešla v šťastí a v pohode, potom sme si delili jablko, med, obľátky,

cesnak - aby sme boli v novom roku zdraví. Mladá gazdiná musela pri stole sedieť, aby jej v priebehu roku sedeli kvočky. Matka vzala 4 orechy, hodila do kútov izby: „*Moje milé štyri kúty nemám vás s čím obdarit iba s týmito orieškami*“. Po večeri sa pomodlilo a išli sa rozbaľovať darčeky pod stromčekom. O polnoci sa ide na polnočnú omšu do kostola.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

JAKUBANY

Gazdiná pripravuje štedrovečerný pokrm: pečie „bobaľky“ a „kriše“ (chlieb), varí kapustu, hrach, sušené slivky. Pred štedrovečernou večerou gazda donesie do izby otiepku slamy a vinšuje prítomným. Celá rodina sa pomodlí a pod stôl nachystajú trošku zemiakov, zrna, aby bola úroda na budúci rok.

JASTRABIE NAD TOPELOU

Na Štedrý večer sa dodržiava cez deň pôst a večeria sa až večer. V priebehu dňa sa pripravuje štedrovečerná večera. Na večeru bývajú oblátky s medom, hubová polievka s juškou, bobaľky s makom, tvarohom, varená fazuľa, vyprážené rybie filé. Pred štedrou večerou sa začína modliť otec rodiny alebo najstarší člen rodiny. Vinšovať sa chodí na Štefana. Návštevy príbuzných bývajú tiež na Štefana.

JELENEC

Ryba, šošovicová polievka, makové pam-púšky. Blízki príbuzní si chodia vinšovať po večeri, alebo sa stretnú pred omšou pri kostole. Darčeky sa dávajú po večeri, pred ktorou sa pomodlí otcenáš. Do kútov sa hádžu orechy a zje sa oblátka s medom.

JEŠKOVA VES

Na Štedrý večer sú jedlá tradičné: oblátky, med, cesnak, jabĺčka, orechy. Orechy sa hádžu do kútov izby na znak darov. Potom sa konzumujú pupáčky makové, kyslé hříby, fazuľová polievka a vysmažená ryba so zemiakovým šalátom. Spravidla gazdiná príde s košíkom, v ktorom sú oblátky, jablká,

orechy, med, cesnak a svätená voda s vinšovaním do miestnosti, kde sa bude večerať. Pred vstupom 3 krát zaklope. Po vstupe zavinšuje:

*Vinšujem Vám tieto výročité sviatky,
Krista Pána narodenie,
aby Vám dal Pán Boh zdravia, šťastia,
hojného božieho požehnania
a po smrti kráľovstvo nebeské obsiahnuť.*

Potom posväti prinesené jedlá a príbytok a začne s modlitbou. Pri modlitbe sa spomína i na blízkych zomrelých. Potom obdarí kútky orechami následne: „*Moje milé kútky nemám vás čím obdarit iba týmito orechami*.“ Tieto zostanú v kútoch až do druhého dňa vianočného a to sviatku sv. Štefana. Potom sa začne oblátkami, na ktoré sa natrie med a cesnakom si urobia krížik na čelo, najmä matka deťom.

KAČANOV

Pred štedrovečerným dňom sa chystajú všelijaké dobroty, a v deň Štedrého večera nesmie chýbať na stole kapustnica, ktorá sa u nás robí s ryžou a hubami, potom oblátky, med, cesnak, aby sme boli aj v budúcom roku zdraví, kysnuté koláče, bobaľky (opekance) s makom, kapustou, tvarohom, potom ryba na všelijaký spôsob, najmä kapor pražený, alebo urobený na prírodný spôsob. Tiež sa vypije za pohárik pálenky, buď domácej, alebo koňak aj víno. Patria tiež k tomu aj rôzne zákusky. Ešte pred štedrovečerným dňom sa chodí vinšovať, vlastne pred večerou sa chodí vinšovať. Po večeri sa ide na polnočnú omšu. Ešte pred večerou sa pri stole, keď sa stretne celá rodina, hlava rodiny - otec povstane a začne modlitbu, po ktorej sa zaspieva aj koleda Narodil sa Kristus Pán.

KOJŠOV

V tento deň platil prísny pôst - od mäsa aj mlieka. Ťažšie práce sa nevykonávajú, zdobí sa stromček a chystá štedrovečerná večera. Nesmie sa zapáliť svetlo - až pri večeri, lebo bude veľa blch v kožuchu. Večera začína modlitbou (o 17.00 hod. sa zvoní na večer) -

otec alebo matka, počas modlitby aj večere horí svieca, zastoknutá v hrnčeku so zrnom. Typické jedlá - lokša s makom, niekde aj orechami, med, cesnak, kapustnica, oblátky, suš. figy alebo slivky, ryby, zemiakový šalát, ovocie, hlavne jablká.

Štedrý večer: „Vilija“

Domáca pani polieva oblátky medom a láme pre každého člena rodiny - aby sa mali všetci radi. Potom rozkrojí jablko - ak je pekné vidno jadrovník so všetkými jadierkami - všetci budú zdraví. U tých, ktorí dodržiavajú pôst sa varí kapustnica bez klobásky, tá sa zavarí až na druhý deň.

V posledných rokoch sa v domácnostiach rozšírilo pečenie medovníkov a ich výzdoba.

Keď všetci dojedia, znovu sa pomodlí, každý člen rodiny sfúkne sviecu, ak dym ide hore, bude zdravý, ak sa otočí dole, bude chorľavý alebo do roka zomrie. Po večeri sa rozbaľujú darčeky, ktoré sa pred tým tajne dali pod stromček.

Ak sa večera pretiahne, niekedy už počas nej prichádzajú prví speváci - koledníci, najprv menšie deti, neskôr aj celé rodiny - mladí idú zavinšovať a zaspievať starým rodičom, často sa takto stretne celá rodina.

Na Štedrý deň mnohí ľudia idú navštíviť hroby svojich blízkych, zapalujú sviece, často sa zachováva zvyk postaviť malý vianočný stromček na hrobe alebo vyzdobíť vetvičky ihličnanov.

Vianočný stromček - „jezuľan“ - sa rozoberá najskôr na Tri krále, kedy chodí kňaz posviecať domy. Deň pred Troji kráľmi - na „trojkráľovú viliju“, sa konajú tie isté zvyky ako na Štedrý deň - pôst, večera, koledovanie - už zaniká, v minulosti sa koledovalo s prútmi, ktoré si koledníci priniesli so sebou, domáci ich vyšibali.

Vianoce sa u nás nazývali „Hody“.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Na Štedrý deň a na Vianoce sa nikdy nechodilo k príbuzným. V minulosti chodili po domoch vinšovníci, dnes už nechodia. Štedrovečerná večera v minulosti bola bohatá

na mäso a iné pochúťky z domácich zabíjačiek ošípaných. Nechýbali ani koláče a opekance. V súčasnosti v niektorých domácnostiach majú pečeného kapra, rôzne pečivo, kyslú kapustu a domácou klobásou a opekance s makom, alebo bryndzou. Pod stromček si dávajú rôzne darčeky, ktoré sa po večery rozbaľujú. V minulosti chodili pod okná spievať dievčatá a chlapci zase na Štedrý deň ráno vinšovali, za čo dostávali „vinšovku“.

KOLAČKOV

Štedrý deň sa začína ránom. Gazdinky od rána chystajú štedrú večeru. Typické jedlá: hribová polievka so smotanou, zemiakový šalát, vyprážený kapor alebo filé, bryndzové pirohy, bobáľky s makom, cesnak, jablko, oblátky potreté medom - toto nesmie chýbať. Začína sa modliť otec rodiny. Darčeky sa idú vyberať po večeri. K stromčeku deti chodia po spievaní, po svojej rodine. Poobede pred štedrou večerou sa ide na hroby blízkych a dávajú sa na hrob aj malé zelené stromčeky.

KOLTA

Pred Vianocami 90 % občanov ide na spoveď a následne na sväté prijímanie. Neveští sa. Typické jedlá na Štedrý večer sú - šošovicová polievka, vyprážený kapor, zemiakový majonézový šalát. Okrem toho sú na stole jablká, orechy, oblátky, cesnak, burské oriešky, med; niekde aj pomaranče, figy, datle... Pred večerou otec prednesie prípitok (destilát, nie víno), potom sa večeria. Nesmie chýbať sviečka. Vo väčšine rodín sa pred večerou pomodlia. Na Štedrý deň sú už hroby zosnulých upravené. Sem-tam vidieť na hroboch aj vyzdobený stromček. Stromček je v každej rodine. Po večeri sa rozdáva darčeky. Príchod Ježiška oznamuje obyčajne pani domu zvončekom. Koledy sa už niekoľko (20) rokov po dedine nespievajú. Návštevy sa tiež nerealizujú. Štedrý večer končí polnočnou omšou. Jedlá sa zhotovujú na masle, nie s masťou.

KOMJATNÁ

Otec vojde do izby, keď je všetko na stole.

Pri zapaľovaní sa pozdraví kresťanským pozdravom a zavinšuje radostné sviatky v dome. Na stole je okrúhly chlebič (podplameník), naň sa položia oblátky, med sa priloží k tomu. Osobitne do nádoby sa dá zbožia, zemiaky a cesnak. Pod obrus peniaze. Na stole sú ďalej opekance s makom, kyslá polievka so sušenými hubami a haluškami, všetky druhy rýb a rezance s bryndzou.

KONIAROVCE

Po príprave a ozdobení vianočného stromčeka sa chystá jedlo k štedrovečernému stolu. Šošovica s hřibami, kapustnica s hřibami, „štedrák“, rybie filé, zemiakový šalát, ovocie, oblátky s medom a cesnakom. Podľa starých zvykov sa zavinšuje a pomodlí pred večerou. Po večeri sa rozbaľujú darčeky, ktoré sa dali pod vianočný stromček. Niektorí navštívia svoju blízku rodinu, hlavne kde sú malé deti, aby im urobili radosť z darčiekov, ktoré doniesol Ježiško. Potom sa ide do kostola na polnočnú sv. omšu.

KOŠICKÁ BELÁ

Štedrý deň - „Viľija“ - zvyky pretrvávajú dodnes v takmer nezmenenej podobe. Skoro ráno ženy piekli kysnuté koláče, pripravovali jedlá na štedrú večeru. Ženy na „viľiju“ nesmeli chodiť po návštevách - žena do domu prináša nešťastie. Vinšovať chodili deti, muži, Cigáni - prinášajú šťastie do domu. Na „viľiju“ je veľký pôst. Je sa až večer.

Jedlá: „beľuše“ s kapustou a tvarohom, lokša, čaj s rumom, víno, pálenka prevarená s cesnakom a maslom, „mačanka“ s hubami, kapustnica (predtým sa nevarila). Na štedrovečerný stôl sa dával okrem jedál aj chumáč slamy - symbol jasličiek a narodeného Ježiška. Súčasťou štedrovečerného stola je živá jedlička ozdobená predtým jablkami, figami, svätováňskym chlebom, medovníkmi, salóňkami, oblátkami. Štedrá večera začína o 18. hod. (zvoní zvonky).

Štedrá večera začína modlitbou. Začnú rodičia, deti sa pridajú. Matka alebo otec požehná jedlo. Najprv sa je oblátka s medom a potom ostatné jedlá. V súčasnej dobe

k tradičným jedlám pribudlo aj rybie filé a zemiakový šalát, príp. kapor a ovocie. Večera končí opäť modlitbou a poďakovaním Bohu za jedlo. Zaspieva sa koleda, dávajú sa darčeky, príprava na polnočnú omšu.

Pred štedrou večerou dievky zametali kuchyňu. Smetie z kuchyne niesli vysypať von, pričom počúvali, z ktorej strany breše pes - odtiaľ bude mať muža.

Na Štedrý deň chodil gazda nabrat' vodu z potoka do žochtára smerom hore potokom, nie dole (asi chytať šťastie).

Na Štedrý deň o polnoci víno tečie dolu potokom.

Vinšovačka na „viľiju“: „*Ja vám vinšujem na totu svätú viľiju šťesce, zdrave, hojné božské požehnaňe.*“

V súčasnosti sa chodí na Štedrý deň na hroby - predtým sa nechodilo.

Návštevy príbuzných - po večeri alebo na vianočné sviatky.

Na tretí deň po Vianociach chodili parobci „po mláďzenkovaní“ („Mladzenky“ - sviatok neviniatok.) Parobci chodili oblečení v krojoch, v bielych vyšívaných „šorscoch“ (zásterách) s harmonikou spievajúc do domov, kde mali dievčatá. Dievky šibali prútikmi, aby boli celý rok bystré.

KRAČUNOVCE

Na Štedrý deň ráno chodia vinšovníci. Sú to predovšetkým deti príbuzných a susedov. Staršie deti vinšovali:

Vinčujem ja vam vinčujem na totu svatu Viľiju, žebi vam Pan Buch pomuch totu prežic, druhej še dožic, pri šťescu pri zdraviu, pri hojnim boskim požehnaňu. Čo vi sebe ot mileho Pana Boha žadace, to ja vam vinčujem zo šťireho šerca pochvaleni Ježiš Kristus.

Malé deti:

Ja maľučki nevelički, treba bi mi nohavički, nohavički i butečki (čižmičky) i kolačka do torbečky (plátaná taška - torba). Kolačik mi dajce, zdrave ostavajce.

Za vinšovanie deti dostanú peniaze, upечené medovníky, alebo ovocie. Tam kde sú malé deti, zhotovujú stromček večer pred Štedrým dňom, keď už deti spia. Ráno na Štedrý deň nájdú stromček, tešia sa, že Ježiško im stromček priniesol. Darčeky pod stromčekom nájdú až pred večerou. V ten deň je pôst, ktorý sa dodržiava aj v dnešnej dobe. Všetky prípravné práce spojené s pečením opekancov, koláčov z kysnutého cesta, niekde aj oblátok, sú ukončené do Štedrého dňa.

Na Štedrý deň sa ide ešte na cintorín, k hrobom svojich blízkych. Tam sa pomodlíme, zapálime sviečky a položíme vetvičky z ihličnatých stromov, alebo malé stromčeky.

Večera začína večerným zvonením o 18.00 hod. Pri večeri sa zídu všetci členovia bývajúci v tomto dome. V niektorých rodinách položia tanier naviac. Je to na znak toho, keď niekto z rodiny počas roka zomrie, alebo by mohol prísť náhodný pecestný.

Večera sa podáva v obývačke alebo jedálni. Na stole je jednofarebný obrus ozdobený vianočnými motívami. Na stole je položený krížik, svietnik so zapálenými sviečkami. Otec rodiny alebo najstarší člen domácnosti začína modlitbu, ku ktorej sa pripoja ostatní členovia rodiny. Po modlitbe začína štedrovečerná večera. Ako prvý chod je prípitok - hriata pálenka, potom povinné zjedenie strúčika cesnaku. Tam, kde sú dievčatá, matka urobí im medom na čelo krížik. Za tým nasleduje jedenie medu a oblátok, opekancov s makom, kyslá hubová polievka u nás nazývaná „jucha s kozarjami“, rybie filé alebo kapor so zemiakovým šalátom, ďalšie jedlá sú už podľa zvyklosti tej ktorej rodiny, napr. fazuľa, hrach ako prívarok, fazuľa s kapustou, fazuľa so sušenými slivkami tzv. „šlivčanka“. Z každého jedla sa má a musí zjesť aspoň trochu. Okrem jedla sa podáva na prípitok „hriata“ (pálenka s maslom alebo medom), minerálne vody, nealko nápoje pre deti a pivo.

Po večeri sa znovu všetci pomodlia a nasleduje vybaľovanie darčiekov. Zvyšok

večera do polnočnej omši sa trávi rôzne: rozpráváním, oddychovaním alebo sledovaním televízie, či počúvanie rozhlasu.

KRAJNÉ

Vianočný stromček sa ozdobí ozdobami a sladkosťami. Poriadny kresťan sa celý deň postí, niekedy sa zje chudobná polievka. Na štedrovečerný stôl sa položí veniec z cibule a cesnaku, v ňom obilie, plodiny z úrody, ovocie, znak to bohatej budúcej úrody. Večer sa ide do kostola. Po ňom nasleduje slávnostná štedrovečerná večera pri sviečke. Pred večerou predchádza modlenie, spievanie a vinš, ktorý prednesie gazdiná. Na večeru sú makové „pupáky“, kapusta. Prvé sa jedia medové oblátky. Každý odlomí kúsok a položí k svietniku, aby vraj v budúcom roku nás obišla smrťka. Darčeky sa rozbaľujú po večeri. Stôl po večeri sa neupratuje, až ráno na Božie narodenie, že vraj kvôli mŕtvym.

KRÁE

V priebehu štedrého dňa sa úkony veštenia v našej obci nekonajú. Na štedrovečernom stole musia byť počas večere podávané 9 druhov jedál, ovocia, nápojov a pochutín. Po príchode z kostola sa na stole zapáli sviečka v hrnčeku, alebo pohári, zastoknutá do zmesi zrnín z pšenice, jačmeňa, kukurice atď., drobných mincí a luštenín. Hlava rodiny sa pomodlí štedrovečernú modlitbu z Transocia či Nového spevníka (ev.a.v.). Po skončení sa večeria v poradí: každý člen rodiny strúčik cesnaku, pohárik ostrého (pálenky) a hlava rodiny vinšuje veľa zdravia, hojne božieho požehnanie a spoločné stretnutie okolo stola o rok. Chod večera pokračuje: opekance s makom, údené, domáca klobása, kapustnica, ovocie rôzneho druhu, víno, pivo, malinovy, káva, čaj. Pod stolom nesmie chýbať otep slamy, na ktorom tróni tekvica (po našom „dyňa“). Po večeri ideme ku stromčeku, kde najmladší člen rodiny rozbaľuje darčeky. Okolo 21.00 hod. schádzajú sa koledníci, staršia mládež, mladšia generácia mládeže, ktorí chodia z domu do domu, na Štedrý večer najstaršia generácia už len k rodine.

Na Božie narodenie vinšujú chlapi - školáci už včasne ráno:

*1. Ja som malý žiačik,
spievam ako vtáčik,
v tej klenovskej (kráľovskej)škole,
blízko pri kostole,
ľudia ma znajú, azda mi groš dajú.
Aj vy ma znáte, aj vy mi dáte?
Pán tatko na hrade, azda mi groš nájde,
pani matka pod strechou
donesie mi orechov
atď.*

*2. Ja som malý žiačik,
spievam ako vtáčik.
Cin, cin, cin, narodil sa Boží syn.*

*3. Vinšujem vám, vinšujem, na peci
koláče čujem.
Dajte mi z nich pokoštovať (ochutnať),
budem vám lepšie vinšovať.
Vinšujem Vám keľo-teľo
a tot za mnou ani teľo
(koľko-toľko a ten za mnou ani toľko).*

Chlapi dostanú vinšovku, každý ma so sebou väčšiu vreckovku, teraz už silónové vrecko a do nej mu dajú gazdiné z vianočného stromčeka sladkosti a jablko, v ktorom sú napichnuté mince rôznych hodnôt.

Staršie generácie chodia po vinšovaní a návštevy na Štefana a vinšujú požehnané a pokojné sviatky („kračuna“), dobrého zdravia gazdovi aj s celou rodinou.

KROMPACHY

Je predpoklad, že v rodinách sa všetky tradície Vianoc zachovávajú. Jedlá - kapustnica, lokša, ryby, oblátky s medom.

KŠINNÁ

Na Štedrý deň chodia po dedine väčšinou chlapi, vraj prinášajú šťastie, ženy pripravujú štedrovečernú večeru; neskôr popoludní a predvečerom mnohí chodia na cintorín, najmä tí, ktorí v priebehu roka niekoho stratili. Tiež starosta obecným rozhlasom vinšuje šťastné a požehnané Vianoce, vysielala nahrávky kolied. O 17.30 hod. sú štedro-

večerné služby Božie s programom detí a spieva ženský cirkevný spevokol. Ľudia si navzájom vinšujú po východe z kostola. Šťastlivý Štedrý večer vinšuje gazdiná (matka), ktorá prichádza do kuchyne s košom, v ktorom sú oblátky, cesnak, cibuľa, orechy, jablká, med. Orechy hádže do kútov. Pri stole vinšuje otec, ktorý sa pomodlí. Prípitok - hriate; jedlá - kapustnica s hribami, vyprášaná ryba so zemiakovým šalátom, „cestenice“, „pupáčky“, plátky s medom; čo je v koši - zo všetkého ochutnať.

KURIMA

Úkony s veštením sa nerobia na stole. Jedlá: oblátky s medom, kapustnica s fazuľou, „bobaľky“, ryba. Vinšuje hlava rodiny. Modlí sa celá rodina. Darčeka sú pod stromčekom, rozbaľujú sa po večeri. Na hroby - ojedinele. Návštevy sa vykonávajú, chodia vinšovať príbuzní, susedia po večeri.

KUROV

Cez deň sa vykonávajú iba domáce práce. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať chlieb, previazaný konopnou priadzou, obilné zrná (pšenica, žito, ovos, jačmeň), zemiaky, šípky. Jedlá: „mačanka“, „bobuľky“, kapustová polievka, pirohy; v poslednom období tiež ryba (kapor, filé). Vinšuje gazda. Pred večerou rodina ide do potoka umývať sa. V posledných 10 rokoch tento zvyk zanikol. V izbe sa všetci modlia kolenačky. Začína gazda alebo gazdiná. V minulosti (pred 15 - 30 rokmi) sa darčeka nedávali. V súčasnosti sa rozdáva po štedrej večeri. Na hroby chodia iba tí, čo stratili príbuzného v poslednom období. Návštevy príbuzných sú obvyklé, i keď nie povinné.

LACKOVÁ

Štedrý deň je dňom rodiny. Nesmelo sa chodiť na návštevy rodín do štedrej večere. Jedlá sa pripravovali bezmäsité. Ryby sa začali používať asi v 50. - 60. rokoch. Na stole bol tanier s obilím (ovos) až do novoročného posvätenia, potom sa vsypal do sejby. Večera sa začína kapustovou polievkou, potom ryba a šalát. Modlitbu začínal

otec, zaspievajú koledu. Niektorí obyvatelia idú na hroby zosnulých pred večerou. Niektorí až pred polnočnou sv. omšou. Cintorín je osvetlený sviečkami ako na Dušičky.

Celý Štedrý deň je pôstny, nesmelo sa jesť surové ovocie, aby sa nedostali chrasty a vredy. Ženy, keď piekli kysnuté koláče, natreli ovocné stromy cestom, aby bola bohatá úroda ovocia. Z každého jedla sa pri večeri odoberá aj dobytku, hydine, ošípaným. Po večeri sa im to dáva.

Ja, keď som bola malá, otec vždy do izby nosili slamu a viacerí starší ľudia dodržiavali tento zvyk, na znak betlehemskej kaplnky.

LADA

Na Štedrý deň sa ide do kostola podľa vie-rovyznání. Večeria sa tradične v rodinách. Na Štedrý deň sa podávajú oblátky s medom, kapustnica s domácou klobásou, bobalčky s makom alebo tvarohom, ryby na rôznych spôsoboch, koláče domáce.

LAŽANY

Na Štedrý večer sa pripravujú jedlá: ryby, lokše, sušené ovocie, oblátky s medom, cesnak a kapustnica. Modlia sa za všetkých zomretých a zdravie. Darčeky sa dávajú večer. Na hroby chodíme, modlíme sa a stavajú sa vianočné ozdoby. Na Štedrý deň sa chodí vinšovať na tú svätú viľijú, ráno a večer sa už nikde nechodí, až na sv. Štefana. Vinšovačka:

*A ja vám vinšujem na tú svätú viľiju,
hojnejší, pokojnejších rokov sa dožiť
od pána Boha,
lásky požehnaní a na tomto svete
slova nebeského, aby sme dosiahli.
Pochválený buď Ježiš Kristus.*

LEDNICA

Od rána sa chystá, pečie, varí, ľudia sa postia. Jedlo: krupicová kaša, kapustnica s hříbami, posúchy, zemiakový šalát, ryba vyprášaná, alebo kapor na rôzne iné spôsoby. Pri stole vinšuje gazda, darčeky sa dávajú po večeri pod stromček. Chodí sa modliť na hroby zomrelých. Po domoch sa chodí vinšovať na Božie narodenie.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Štedrý deň bol v našej obci už vianočným sviatkom. Štedrý večer začínal bohoslužbami (obyv. obce boli ev. a. v. vyznania). Po bohoslužbách začínal Štedrý večer. V našej obci tento deň volali aj hodmi. Pred štedrou večerou gazda išiel do maštale a dobytku dal do pysku strúčik cesnaku, aby bol dobytok zdravý a kravy ochránil pred strigami, ktoré vraj odoberali kravám mlieko. Po tomto úkone sa zasadlo k štedrej večery, ktorá sa začínala nábožnou piesňou a modlitbou. Potom hlava rodiny rozdal každému členovi oblátku s medom, aby mal každý po celý rok sladký život. Z každej oblátky a jedla sa odlomil kúsok pre anjelov. Po podaní oblátok nalial po poháriku páleného a zablahoželal šťastné Vianoce. Nasledovalo hlavné jedlo, ktoré sa skladalo s kapustnice, v ktorej sa varila klobáska a mäso. Opekance, ktoré sa podávali s makom alebo bryndzou. Po večeri sa dali na stôl kysnuté koláče.

ĽUBIETOVÁ

Štedrý deň sa začína pôstom. Pred večerou ide rodina do kostola. Skôr, ako si sadneme k stolu, gazda vezme z pripravených jedál a odnesie domácim zvieratám. Základom večere je vianočná kapustnica. Na stole nesmú chýbať oblátky, med, cesnak, jablko, orech, opekance s makom a pod obrusom peniaze. Pred večerou sa rodina pomodlí a poďakuje za všetky dary a hojnosť. Po večeri sa rozbalia darčeky a nastane vianočná pohoda. Neskôr sa chodí s vinšovaním a spievaním kolied po rodine a známych.

LUBINA

Dopoludnia sa ozdobí vianočný stromček (smrek alebo v poslednom období aj borovica), niekedy i deň pred tým. Obeduje sa hříbová omáčka so sušenými slivkami. Po obede chodia príbuzní na hroby svojich predkov. Dávajú na ne malé stromčeky, alebo vetvičky zo smreka, alebo borovice - jednoducho ozdobia a zapália sviečku. Večer o 17.00 hod. sa v ev.a. kostole v Lubine kona- jú štedrovečerné slávnostné bohoslužby

(starší názov - ideme na „Úternú“). Pri odchode z kostola sa ozýva streľba - dnes z modernej pyrotechniky (kedysi z mažárov a karbitu). Strieľajú mládenci, ale aj väčšie deti, prípadne rodičia. Do kostola ľudia z kopanic kedysi chodili pešo, dnes autobusom, ale hlavne na autách.

Na slávnostne prestretý štedrovečerný stôl sa dávajú všetky druhy ovocia a zeleniny, sušené ovocie, orechy, ale i pomaranče, banány a iné tropické ovocie. Pod obrus peniaze, nesmie chýbať fľaša slivovice, „belovice“ a pod. Pred večerou býva krátka modlitba. Je sa oplatok s medom, čaj, hríbová omáčka, „pupáky“, vyprážaná ryba, zemiaky, zeleninová príloha a pod. Po večeri sa rozbaľujú darčeky, ktoré boli dané pod stromček pred večerou. Na štedrý deň sa na návštevy nechodí. Nosia sa darčeky krstným deťom, ale vždy musí ísť do chalupy prvý muž, až potom žena, to aby nešťastie do chalupy neprišlo.

MALÁ LEHOTA

Na štedrovečernom stole nesmie chýbať kapustnica alebo hríbová polievka, „pupáčky“ tvarohové, makové, ryba na masle, ryba obalená vajcom a strúhankou vyprážená, chlieb, obľátky, med, zemiakový šalát a samozrejme ovocie, sviečka a nejaká vianočná ozdoba. Pri stole vinšuje otec - zvyčajne ako hlava rodiny, začína sa modliť matka a k nej sa pridajú aj ostatní. Matka rozdáva obľátky s medom každému zvlášť ako symbol toho, aby boli po celý rok zdraví a nič im nechýbalo.

MALÉ RIPŇANY

Na Štedrý deň zásadne sa nekonzumuje mäso, iba ryba, kapustnica s hríbmami, obľátky, med, cesnak, ovocie aj južné (prv nebolo), orechy, aj burské, v košíku musí byť pšenica, jačmeň, kukurica. Ďalej na stole je čaj, pri sviečke sa večeria. Spoločne sa pomodlia a postupne sa večeria. Každý musí ochutnať z každého, zväčša rozdeľuje gazda, gazdiná robí krížik na čelo s medom, rozhádza orechy do kútov, po najedení sa poďakuje gazdiná

za pôžitky a ide sa pod stromček, kde doniesol Ježiško darčeky.

MAŇA

Vianoce. Vianočná nálada začína Štedrým dňom - sviatkom Adama a Evy. V každom dome je zhotovený vianočný stromček, ktorý si ľudia zhotovujú večer (alebo v noci) pred Štedrým dňom. Darčeky „nosí Ježiško“ v noci. Ráno na Štedrý deň si všetci členovia rodiny odbalia darčeky. V niektorých rodinách si darčeky dávajú až pri štedrej večeri. Tento zvyk však nie je náš, maňanský, je to vplyv televízie a literatúry, niektorí ľudia sa mu prispôbili.

Na Štedrý deň sa ľudia postia - nejedia mäsité jedlo a neprijímajú alkoholické nápoje. Celý deň je v znamení príprav štedrej večere. Tá začína vinšom. Všetci členovia rodiny sedia za stolom. Prichádza domáca pani so zapálenou sviečkou, obľátkami a medom. Vinšuje:

*Vinšujem vám, vinšujem,
tieto vianočné sviatky,
dneska Adama a Evy,
zajtra Krista Pána narodenie,
aby vám dal Pán Boh zdravia, šťastia,
hojného božského požehnaní
a po smrti kráľovstvo nebeské dosiahnuť.
Pochválen Pán Ježiš Kristus.*

Nasleduje konzumácia obľátok, medu, orechov a ovocia. Domáci pán vezme štyri orechy a so slovami: „*Moje milé štyri kúty, nemám vás čím obdariť, len týmto skromným darčekom: zdravím, šťastím, hojným božím požehnaním*“ ich rozhodí do štyroch kútov izby. Každý člen rodiny si so zatvorenými očami vyberie z misy jeden orech. Ak je orech zdravý, znamená to, že vyberajúci bude zdravý po celý rok, ak je zlý, bude počas roka chorý. Najstaršia žena robí dievkam a mládencom na čelo krížik medom, to aby ich chlapani a dievčatá ľúbili. Jablko sa rozreže na toľko častí, koľko ľudí sedí za stolom. Znamená to, že keď zabľudia a spomenú si s kým pri štedrej večeri pri stole sedeli, nájdu cestu. Potom sa servíruje fazuľová polievka

(sladká) a ryba so zemiakovým šalátom. Ak je v dome dievča, po večeri ide odniesť von smeti. Z ktorej strany počuje štekať psa, na tú stranu sa vydá.

Po večeri skupina mladých ľudí chodí spievať koledy. Všetci veriaci odchádzajú na polnočnú omšu, ktorej sa u nás hovorí „utierňa“.

V minulosti nosili dievky zo štedrovečného sita jablko pod pazuchou „na polnočnú“. Keď prišli domov, jablko si dali pod vankúš. Zavčas rána vyšli na ulicu, zahryzli doň a čakali, kým nepôjde nejaký muž. Hovorilo sa, že chlapa s takým menom dostanú za muža. Tento zvyk zanikol asi pred tridsiatimi rokmi.

MARHAŇ

Pri večeri sa podávalo najprv sladké pálené, potom cesnak s chlebom, zapálila sa sviečka a nechala sa dohorieť. Na stôl sa dalo všetko obilie z úrody v tomto roku. Pri večeri sa podávali: kapustníky, oblátky s medom, kapusta, fazuľa, šošovica, hrach, kaša a na konci „bobáľky“.

MEDOVARCE

Priebeh Štedrého dňa nie je už výrazný. Už sa nerobia úkony ako pred 50 a viac rokmi, keď boli v obci obecní pastieri oviec (juhás), kráv (kraviar), prasníc (gondáš), ktorí chodili na Štedrý deň do domov, z ktorých pásli dobytok „s brezovci“ (brezové prúty ako na bičové poriská) s priliehavým vinšom Vianociam a chovu pasených zvierat, začo dostali od gazdu a gazdinej koláč, pálenku, aj rôzne iné produkty.

Na Štedrovečernom stole sa snažia občania mať všetky druhy ovocia (teraz aj južné), predtým aj obilie, med, oblátky, cesnak a zrejme nápoje, pálenka, víno, limonády. Typické jedlá sú u starších rodákov rezance s tvarohom, kapustou a makom, potom kapusta s hríbmi a klobásou na záver. Vinšuje obyčajne najstarší člen, člen rodiny. Darčeky sa rozdávali spod stromčeka v balíkoch a po večeri. Vinšovať sa chodí v prvý sviatok ráno a to hlavne deti svojim krstným rodi-

čom, menší aj s otcom a vinš je zameraný na radosť z narodeného Krista Pána a pripomína sa v ňom odmena polazníkovi. Ženy ráno do cudzích domov nechodia. Návštevy sú zriedkavejšie. Pred 30 rokmi sa navštevovali kmotrovia navzájom vždy v prvý sviatok poobede a večer po vzájomnom dohovore.

MENGUSOVCE

Na Štedrý deň sa obyčajne varí lokša (pečená z kysnutého cesta, s makom, sušenými slivkami, maslom, hrozienkami, slivkovým lekvárom). Večeru tvorí kapustnica, zemiakový šalát a ryby (kapor alebo filé), príp. rezne. Pred večerou sa pomodlí obyčajne najstarší člen rodiny, darčeky sa rozdávali po večeri. Evanjelické rodiny chodia na služby Božie na pol siedmu večer, katolícka polnočná omša býva o 22.00 hod.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Od rána je pôst, neje sa mäso a pripravuje sa večera, a to polievka sladká fazuľa, makové pupáčky, vysmažený kapor a zemiakový šalát. Pred večerou ide celá rodina blízky hrob. Keď začnú zozvážať o 17.00. hod., začína sa večera. Hlava rodiny začína modlitbou, pred modlitbou sa pokropí svätenou vodou vianočný stromček. Prípitok, oblátky s medom a cesnakom, večera pokračuje polievkou... Po večeri sa zanesie dobytku a hydine oblátky s petržlenom a z každého chodu sa odložilo do pripraveného taniera. Po večeri sa delia darčeky. Cez večeru gazdiná sedí, obsluhuje dcéra - aby boli kvočky.

MIŇOVCE

Štedrý deň je dňom pôstu. Spravidla sa celý deň je veľmi málo, mäso vôbec nie. Práce sa točia okolo prípravy večere, upratujú sa bežne užívané priestory, aby štedrá večera a následne sviatočné dni prebiehali v čistom prostredí. V čase medzi 17. a 18. hod. zasadá rodina k slávnostne prestretému stolu. Nedodríava sa už zvyk, že nikto nesmie vstať od stola. (Pôvodne nesmela od stola vstať najmä gazdiná, lebo by jej nekvočali sliepky).

Na stole sú pripravené oblátky, med a za-

žatá svieca. Pri jej svetle sa rodina kľaciačky, niekde postojačky, pomodlí. Zloženie modlitby je u každej rodiny individuálne, zakončuje sa však zvyčajne prosbou o požehnanie jedla i prítomných. Túto prosbu prednáša hlava rodiny - otec. V niektorých rodinách dodržiajú zvyk dať všetkým členom rodiny na čelo krížik prstom namočeným do medu, aby boli dobrí ako med. Po modlitbe prítomní zasadnú k stolu a jedia oblátku s medom. Niekde sa je cesnak. Potom nasleduje kapustová polievka s hričkami, ale zásadne bez mäsa, keďže pôst od mäsa platí aj pre večeru. Nesmie chýbať hustá biela omáčka so sušenými hričkami („mačanka“), vyprážaná ryba (kapor alebo filé) so zemiakovým šalátom, prípadne „bobaľky“ (opekance) s makom, pirohy a fazuľa. Niekde sa zaužívali aj pre túto oblasť netradičné jedlá ako rybacia polievka a pod.

Stretli sme sa tiež s informáciou, že na štedrovečernom stole boli šipky, aby domáci boli „červení“, t.j. zdraví.

V niektorých rodinách dávajú pod obrus peniaze, aby boli bohatí. V jednej rodine sme sa stretli aj s dodržiavaním starého zvyku omotať nohy stola reťazou, aby sa rodina držala pokope.

Oblátky sú pre obec novšou tradíciou, keďže v gréckokatolíckych obciach ich nezvykol piecť kostolníci ani nikto iný. Zaužívali sa až v časoch, keď ich bolo možné kúpiť.

Po večeri sa konzumuje ovocie, v súčasnosti predovšetkým tropické, prípadne domáce zákusky a koláče. Po večeri sa členovia rodiny odoberú do miestnosti, kde je stromček, resp. ak večerajú v tej istej miestnosti, podídu k stromčeku, pod ktorým sú uložené darčeky. Po rozbalení darčiekov je akýsi „voľný program“ do 21.30, kedy sa rodina odoberá do chrámu - „cerkvi“ (v obci sú gréckokatolíci), kde sa zúčastňujú tzv. „veľkého povečeria“. Je to sv. liturgia a večiereň. V čase medzi večerou a veľkým povečerím do niektorých domácností zavítajú „betlehemci“ - podľa toho, koľkých stihnú obísť.

MYJAVA

Príchod Vykupiteľa sveta začína už adventom. Vedú sa domáce pobožnosti a to čítaním jednotlivých kázni na určité adventné nedele (používajú špeciálnu literatúru Tesnou bránou) a návšteva bohoslužieb po nedeliach, ale i v týždni. V chráme sa zapáľuje sviečka na adventnom venci - obdobie pôstu, nevykonávajú sa žiadne sobáše, iba v mimoriadnych prípadoch a bez hudby. Samotný Štedrý večer je zavŕšením tohoto obdobia. Doobeda sa robia posledné prípravy a chystá sa jedlo na večeru. Deti ozdobia stromček a vždy si musia dať pozor, aby reťaze na stromčeku neviseli, ale aby boli okolo neho obtočené (súdržnosť rodiny). Mužská časť rodiny ponavštevuje hroby príbuzných a ozdobi ich malým stromčekom alebo kytičkou z ihličia. Na obed sa už nedodržiava pôst, ale obeduje sa kapustnica. Poobede sa upravuje stôl a balia darčeky. Veľa zvykov, ktoré sa dodržiavali pri úprave stola zaniklo, ale vo väčšine rodín zostalo: najsviatočnejší obrus a na ňom sviečka (niekde „bibka“), slamienska plná ovocia ale i cibuľa, cesnak, hrach, fazuľa, šošovica, orechy... Pod tanier 10 Sk. Potom ide väčšina ev. rodín na Myjave do kostola. Štedrovečerná bohoslužba má slávnostný ráz a je popretkávaná bohatým kultúrnym programom (mládežnícky cirkevný zbor, Kopaničiar, Kopaničiarik, detský spevokol'. Po návrate z chrámu sa uvarí „medové pálenie“ a rodina sadá za stôl a začína večera. Najstarší muž začína modlenie, kde poďakuje za všetko zlé i dobré v minulom roku a spomenie na všetkých mŕtvych príbuzných. Večera začínala oblátkami s medom. Potom šošovicová polievka (kuracia), vianočná kapustnica (s domácou údenou klobásou, hubami a sušenými slivkami). Niekde dodnes ako ďalší chod sa podáva makové „pupáky“, niekto ich obeduje a v mladších rodinách sa toto jedlo vynecháva. Ďalším chodom je grilovaná, pečená alebo vysmázaná hydina (kura, hus, kačica, moriak so zemiakovým šalátom kyslím alebo slivkovou omáčkou).

V niektorých rodinách je zaužívaná ryba s majonézovým zemiakovým šalátom. Po večeri si v nábožensky založených rodinách zaspievajú nejakú nábožnú pesničku (Čas radosti - veselosti) a potom rozkrajujú jabĺčka. Nakoniec najstarší chlap znova poďakuje za „Božie“ dary a poprosí o ochranu a zdravie celej rodiny. Potom sa opäť spievajú piesne (Narodil sa Kristus Pán) a rozdáva ju sa darčeky. Večer končí pri sledovaní televízie. V mladších rodinách sa toľko nemodlí a nespieva ale púšťajú si koledy (reprodukovaná hudba). Po večeri väčšinou chodia na návštevu k svojim rodičom. Kto nejde vinšovať hneď po večeri, ide až na Štefana.

NEDOŽERY-BREZANY

Úkony súvisiace s veštením sa nerobia. V rodinách večerajú typické štedrovečerné jedlá: polievka: kapustová s hribami, kyslá s hribami, mlieková s melencami (rôzne v rodinách); kapor, šalát a všetky ostatné dobroty. Večeria sa po skončení modlitby. O 16.00 hod. sa cez obecný rozhlas prihovára k občanom starosta obce (od r. 1994). Ľudia si vinšujú až na Štefana.

NEVOENÉ

Pôvodné staré vianočné zvyky sa vytrácajú. Zachovávajú sa len základné tradície. Výzdoba vianočného stromčeka, väčšinou už umelého. Na štedrovečernom stole nesmú chýbať tieto jedlá: opekance s makom, kapustnica, ryba, zemiakový šalát, obľátky, med, cesnak, orechy, chlieb, koláče, ovocie, posvätená sviečka, svätená voda a pod stromčekom darčeky. Na prípitok býva víno alebo pálenka. Otec rodiny zapáli vianočnú sviečku, osvetlenie na vianočnom stromčeku, pokropí svätenou vodou všetkých členov rodiny, zavinšuje šťastlivé vianočné sviatky a všetci sa pomodlia nahlas otčenáš a zdravas a prečíta sa zo Svätého písma stať o narodení Pána Ježiša. Po ukončení vianočnej večere sa všetci pomodlia ďakovnú modlitbu a zaspievajú pieseň Tichá noc. Pred polnocou sa všetci členovia rodiny odoberú na polnočnú sv. omšu do nášho kostola.

NIŽNÁ BOCA

Na Štedrý deň poobede bývajú bohoslužby, ktoré navštevujú dosť ľudí. Pred kostolom po bohoslužbách si ľudia vinšujú šťastné Vianoce. Typickým jedlom je kyslá polievka so sušenými slivkami, v ktorej sa uvarí údené mäso. To sa potom nakrája a podáva sa so zemiakovým šalátom. Po večeri sa podávajú opekance s makom, by boli peniaze. Na stôl sa dáva misa s jablkami, orieškami, cesnakom a zemiakom (pre zdravie a pre dobrú úrodu). Pri stole sa najmladší pomodlí otčenáš, a najstarší povie prípitok a všetci si spolu zavinšujú šťastné sviatky - potom sa podáva večera.

NIŽNÁ SLANÁ

Štedrý deň pod vplyvom socialistickej ideológie dnes už pripomína v podstate normálny deň. Ešte u starších ľudí ojedinele sa dodržiavajú reguly Štedrého dňa. Štedrovečerné jedlá ostali tradičné. „Zuzáky“ (porezané rožky zmiešané s pomletým makom a poliate cukrovou vodou). Potom kapustnica, bohatá na údené klobásy, údené i čerstvé mäso, hriby, krúpy. Vo väčšine rodín i vyprázaná ryba so zemiakovým šalátom. „Hriate“ (vodka s cesnakom, karamelom a husacou masťou).

OBVCE

Na Štedrý deň zrána gazdiné napiekli „za koryto“ kysnutých koláčov, bábovku, „pupáčky“. Celý deň z domu do domu chodili pastier kráv a pastier kôz so svojimi ženami, vinšovali sviatky, nechali v dome 2 brezové prúty (na zlé deti do kúta). Odmenili ich koláčkami, vínom, páleným. Ženy si to odnášali v prútených košoch - „sotre“, na chrbtloch v „pamukovej plahotke“ a víno v demižónoch. Pred začatím večere sa sviatočne obliekli, na stole doma tkaná pamuková alebo priadzou pretkávaná „plahotka“ obrus, med, cesnak, makové pupáčky, biela káva s koláčkami, alebo bábovkou, alebo s „caltou“ jabĺčko, orechy (žiadna ryba, kapustnica, mäso, predtým cez deň len skromné nemäsité jedlo, kyslá polievka, mlieko). Pred začatím

sa vydá. Počas večere na stole horela na svietniku zapálená sviečka. V súčasnej dobe (asi od 70-tych rokov) už býva vysmažená ryba, hríbová kapustnica, alebo kyslá zemiaková šošovica s hríbami, južné ovocie, rôzne zákusky, mäso nie, ale med, cesnak zostáva. Od obedu do večera chodia občania na cintorín zapáliť sviečky na hrob najbližším príbuzným, keď predtým urobili vianočnú výzdobu z čečiny, alebo si ju zároveň prinesú. Pred večerou sa v mnohých rodinách spoločne pomodlia a po večeri pozerajú do „polnočnej“ televízor, alebo počúvajú roz-hlas. Koledníci už nechodia. Sem-tam počuť výbuchy zábavnej pyrotechniky, svetlice, zvlášť o polnoci a keď idú veriaci z pol-nočnej. Vtedy, aj na Božie narodenie, keď idú z kostola, si ľudia podávajú ruky a želajú zdravie a požehnané sviatky. Dnes sa už na návštevy po rodine chodí aj cez Vianoce. Pri štedrej večeri, popri elektrickom svetle, pre-važne majú v rodinách zapálenú aj sviecu a mnohí s betlehenským svetlom, lebo posledné roky ho prinášajú skauti do kostola, kam si ho chodia ľudia zapalovať.

Voľakedy býval ozdobený stromček zavesený na drevenú hradu povaly v kúte izby a obyčajne pod ním bol veľký drevený stôl, rohová lavica, k nemu sa priložili ďalšie stoličky podľa počtu rodiny a pod stromčekom sa večeralo.

OĽKA

Počas Štedrého dňa sa v domácnosti vykonávajú prevažne práce týkajúce sa prípravy štedrovečerných jedál. V niektorých rodinách chodí gazda pred večerou so sviečkou do maštale nakŕmiť statok a všetku zverinu v domácnosti, kde sa pomodlí, aby bol statok po celý rok zdravý. Uchovalo sa ešte dávanie slamy pod stôl a reťaz sa omotala okolo stola, aby rodina držala pohromade. Niektorí starší občania počas Štedrého dňa - od rána až do večere postia. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať svieca a zrnó. Prvý sa začína modliť gazda a všetkým po modlitbe zavinšuje. Zo štedrovečerných jedál sú najtypickejšie: cesnak, med, oblátky, hubová „mačanka“, opekance („fučky“) s makom alebo syrom, pirohy s kapustou, kapustnica, polievka zo

večer, zvyčajne starý otec, s vinšovaním vošiel dnu so „župom“ slamy, ten sa dal pod stôl do sv. Štefana, kedy ho v záhrade – humne zapálili a okadili stromy proti cho-robám a na dobrú úrodu. Zavinšovali celej rodine, spoločne sa pomodlili a večerali, potom do „utiamé“ sa rozprávali, podúvali koledníkov pod oknami, aj ich obdarili. Dievky sa po večeri stretli v niektorých domoch, varili halušky, vynášali smeti a počúvali, odkiaľ pes zabreše, spievali vianočné pesničky, prišli aj mládenci pod okno, prekárali sa.

Na Štedrý večer gazda aj statky bohatšie nakŕmil a dal zožrať oblátku, v ktorej bola vňať z petržlenu, hydine viac gazdiná nasypala. Pes, mačka tiež viac dostali. Vinš pastierov:

*Vinšujem Vám tieto slávne sviatky
Krista Pána narodenie,
aby vám dal Pán Boh zdravia, šťastia,
hojného božieho požehnanie
a po smrti dušného spasenia.
Gazdovi vinšujem 100 krížov žita,
100 krížov razi, 100 krížov jačmeňa.
Gazdinej 100 húseniec, 100 morčeniec,
100 kačeniec.
Dievkam toľko frajerov,
koľko v dome tanierov.
Mládencom škaredie frajerky
a pekné ženy.
Pochvalen Pán Ježiš Kristus.*

Pre chlapov v dome bolo na štedrovečernom stole víno a „pálenô“. Gazdiná počas večere nemala od stola vstať, aby nezbehla sliepka z vajec. Darčeky sa dávali skromné, alebo žiadne. Deťom niečo pre radosť. Starší z domu po návštevách nechodili, len dospelé deti k rodičom, ak inde bývali, potešiť ich aj s vnúčatmi, lebo na Božie narodenie sa vôbec na návštevy nechodilo, lebo by dotýčný doniesol „smrťku do domu“. Vtedy sa ani najmenšie úkony nerobili, riady neumývali, smeti nevynášali (bol veľký sviatok). Ešte k štedrej večeri: Keď sa jedli makové „pupáčky“, muži začínali si naberať, dievka „strahovala“ a prvý pupáčik, ktorí si niesol k ústam, mu „uchmatla“ a bežala s ním na dvor, položila ho na zub studne a počúvala odkiaľ zabrechá pes, na tú stranu

Štedrého dňa - od rána až do večere postia. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať svieca a zrno. Prvý sa začína modliť gazda a všetkým po modlitbe zavinšuje. Zo štedrovečerných jedál sú najtypickejšie: cesnak, med, oblátky, hubová „mačanka“, opekance („fučky“) s makom alebo syrom, pirohy s kapustou, kapustnica, polievka zo sušených sliviek a fazule („slivčanka“) a ryba. Počas večere nikto nevstáva od stola, iba gazdiná. Po večeri sa dávajú darčeky a začnú chodiť prví vinšovači, prevažne deti, ktoré spievajú vianočné koledy a vinšujú. Neskôr po večeri sa vykonávajú návštevy príbuzných a známych.

OMŠENIE

Veďuca miestneho kultúrneho strediska blahoželá v miestnom rozhlase občanom k vianočným sviatkom. Občania sa od rána postia. Tradícia jedla v Omšeni: oblátky, jablká, orechy, zrno (aby sliepky dobre niesli), repková polievka, slivková omáčka, hríbová kapustnica. Pred večerou sa modlia a začína vždy najstaršia gazdiná v dome a blahoželá ostatným. Potom nasledujú darčeky. Na hroby sa chodí pred večerou. Po večeri sa navštevuje najbližšia rodina. Praje sa zdravie, šťastie a Božie požehnanie.

OSIKOV

Štedrovečerná večera začína o 18.00 hod. Jedlo: oblátky s medom, koláč – chlieb, „bobáľky“ (opekance) s makom, hrachová alebo šošovicová polievka, kapustnica, ryba so zemiakovým šalátom alebo zemiakmi. Na začiatku večere je modlitba – spoločná s rodinou a aj po večeri. Prípitok hriatej vodky na masle. Na stole nesmú chýbať jablká a iné ovocie, cesnak, zrno, peniaze. Darčeky sa dávajú po večeri. Počas vianočných sviatkov sa vykonávajú návštevy príbuzných a známych, vinšuje sa rôzne. Počas Štedrého dňa a Vianoc sa u nás chodí na cintorín a zdobia sa hroby.

OSTURŇA

Štedrý deň je založený na pôste. Počas dňa sa konajú prípravy na štedrú večeru a ozdo-

bovanie vianočných stromčekov. Večere sú typické - kapustnica, halušky a najnovšie rôzne ryby. Návštevy podobne v minulosti sa toho času nekonajú. Aj vinšovačky sa už zo života vytrácajú, je to asi kvôli tomu, že je pokles obyvateľstva.

PASTUCHOV

Deväť dní pred Štedrým dňom sa schádzajú rodiny vždy v inom dome. Jedna rodina inej odovzdáva obraz sv. rodiny. P. Mária so sv. Jozefom hľadajú prístrešie. Rozvinie sa predtým dialóg, nechcú prijať sv. rodinu, no potom ju prijmu. Spoločne sa modlia, spievajú, želajú pekné sviatky a v radošti a očakávaní čakajú na Vianoce.

Na Štedrý deň ženy nerobia návštevy, pripravujú jedlá, oblátky s medom, ovocie, ryba, šalát, šošovicová alebo hríbová polievka, alebo kapustnica, makové pupáčky, to je základ. Do miestnosti prichádza otec, v rievici má vianočné ovocie. 3 x klope a hovorí: „Otvorte!“ „Čo nesiete?“ Na tretíkrát odpovie: „Hojné Božské požehnanie.“ Otec vinšuje, každého požehná, potom navzájom. Spoločne sa modlia.

PATA

Nerobia sa úkony s veštením. Na Štedrý deň sa dodržiava pôst až do večere. Typické jedlá: kapustnica, kapor so šalátom. Pri stole sa začína modliť otec. Darčeky sa dávajú po večeri. Po večeri sa vykonávajú návštevy príbuzných.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Na Štedrý deň už od rána niektoré rodiny si chodia vinšovať. Ináč sa postí a pripravuje sa večera: kapustnica s klobáskou a hubami, bobaľky s makom, ryba, kapusta varená kyslá, oblátky s medom, zemiakový šalát, koláče, na začiatok trochu hriatej pálenky. Pod obrusom nesmie chýbať nejaký peniaz, aby rodina bola celý rok bohatá. Modlí sa najstarší z rodiny, zvyčajne mama, potom odoberie z každého jedla pre hydinu alebo čo sa chová a potom sa večeria. Darčeky sa dávajú po večeri.

PODKRIVÁŇ

Štedrý deň je plný prípravných prác. Vari sa kapustnica s klobásou a hribami. Štedrá večera pozostáva: oblátky, med, cesnak, opekance s makom, vyprázaná ryba a zemiakový šalát, ovocie, včítane orechov, kapustnica. Hlava rodiny zavinšuje a urobí prípitok. V minulosti bol taký zvyk, že počas večere sa nesmeli odchádzať od stola. V popoludňajších hodinách na Štedrý deň sa navštevujú hroby na cintoríne, kde sa donášajú ozdoby a zapalujú sa sviečky. Po štedrej večeri sa rozbaľujú darčeky, ktoré sú pod vianočným stromčekom. O polnoci pravidelne býva tzv. polnočná omša. Kostol je vyzdobený vianočným nádychom včetne veľkého Betlehema. Člen dychovej hudby o polnoci odbije 12 hodín na činele.

PODZÁMČOK

V dávnej minulosti, keď bol súkromný sektor, pred r. 1957 bol obecný pastier a ten na Štedrý deň roznášal prúty, s ktorými sa na Štefana šibalo a pritom dostával výslužku za pasenie dobytky, mýto - obilie, chlieb, pálené. Na Štedrý deň v noci sa pripravovala jedlička skromne ozdobená: jablčka, oriešky v pozlátku a salónky vyrobené doma. Na Štedrý deň chodili spievať Cigáni aj s husličkami a dostávali poživeň. Ľudia na Štedrý deň chodili si vinšovať a boli k sebe veľmi dobrosrdeční. Na Štedrý deň sa postilo od mäsitého pokrmu. Večera pozostávala: z oblátok s medom a cesnakom, makových pečených opekancov, kapustnice a v terajšej dobe nechýbajú ani ryba, sladkosti a ovocie.

POHORELÁ

Na Štedrý deň sa drží pôst. Až večer o 18.00 hod. rodina zasadá k bohato prestretému štedrovečernému stolu. Po posvätení a popálení sviečky rodina pokľakne a modlí sa. Potom každý zasadne k štedrovečernému stolu. Najprv sa jedia vianočné doma pečené oblátky natreté cesnakom a naplnené medom. Nasleduje kapustnica, za ňou opekance s makom alebo bryndzou. V niektorých domácnostiach chod

ukončuje ryba na rôznych spôsoboch. Darčeky sa rozdáva pred zasadnutím k štedrovečernému stolu. V Pohorelej chodia dievčatá spievať, v prvý sviatok vianočný zasa chlapci a chlapi vinšovať. Najväčším sviatkom Vianoc je polnočná omša.

POHRONSKÁ POLHORA

Na Štedrý deň - vo „viliu“ sa vstáva veľmi zavčasu. Dôležité je, aby do domu prišiel prvý muž, nie žena. Rodina alebo susedia sa dohodnú medzi sebou, ženy v tento deň do cudzích domov nechodia. O piatej večer sa rozoznejú zvony, nastáva čas, keď rodiny sadajú k slávnostne prestretým stolom. Otec sa začína modliť a číta stať z Biblie o narodení Ježiša, ak otec v rodine chýba, robí to matka alebo najstarší člen rodiny. Večera pozostáva z oblátok s medom, opekancov, halušiek, kapustnice s hubami, rýb. Po večeri sa opäť rodina modlí. O dvanástej sa ide na polnočnú omšu. Po polnočnej sa blahoželá v miestnom rozhlase.

POENÝ KESOV

V tento deň sa ľudia postia až do večere. Celý deň sa chystajú jedlá, pripravuje sa všetko na štedrovečerný stôl. Šošovicová polievka so slivkami, zemiakový šalát, polievka halásle (rybacia), makové „pupáčky“, vysmáža sa kapor. Na stole má byť zapálená sviečka, košík plný ovocia, med, cesnak, oblátky, orechy, chlieb, svätená voda - spoločne si po zazvonení zvončeka ideme odbaľovať darčeky, ktoré ležia pod rozsvieteným stromčekom. Vzájomne si ďakujeme a pobožkame sa. Potom si spoločne sadáme k stolu. Spoločná modlitba, spomienka na zosnulých, posvätenie stola, bytu, záhrady, dvora, hydiny; to, aby bolo hojnosť všetkého. Matka natiera oblátky medom a cesnakom a rozdáva všetkým členom rodiny (každý sa prežehná a zje), otec rozkrojí jablko (keď je jadro zdravé, budeme celý rok zdraví). Každému dá kúsok z jablka. Potom sa jedia pupáčky s makom, šošovicová polievka alebo halásle, vyprázaný kapor so zemiakovým šalátom, ovocie. Ešte pred večerou

sa hádzu orechy do každého kúta, ale pritom sa od stola nevstáva. Matka nevstáva počas celej večere, aby neodobrala spánok. Orechy zostanú v kútoch až do nového roka. Zbytky, ktoré zostanú od večere, sa na druhý deň hodia sliepkam. Svetník a košík s ovocím sa neodkladá zo stola po celé tri dni, dopĺňa sa. Samozrejme ešte dopoludnia sa chodí na cintorín ozdobit' hroby príbuzných a zapáliť im sviečku. V každej rodine vládne pokojná atmosféra a pohoda.

PORÁČ

Štedrý deň, to je príprava jedál na štedrovečerný stôl. Od rána chodí po obci cigánska muzika. Navštívi skoro každú domácnosť, kde zahrá 1-2 pesničky a zavínšuje. Po príprave jedál, ktoré nesmú chýbať na stole, sú ryby, hubová polievka a ako hlavné jedlo sú lokše makové alebo slivkové, ďalej cesnak, med a orechy. V dnešnej dobe sú to aj rôzne druhy ovocia. Pred večerou sa rodina pomodlí. Darčeky sa dávajú po večeri. Potom sa príbuzní navštevujú a vinšujú si veselé Vianoce a Nový rok.

POZDIŠOVCE

Staré zvyky na Štedrý deň už zanikli. Vnúčencom o nich rozprávajú len prababičky. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať cesnak a med. Typické jedlá sú: kapustnica s hubami, klobásou alebo udeným mäsom, „bobalky“ s kapustou, makom, tvarohom, koláč - „kračuník“. Pri stole vinšuje gazda:

*Viňčuju vam na toto Boži narodenze,
zdrave, šťesce, požehnaňe,
žebi me še išče dluho tak schodzil'i
a švati večar vedno prežil'i.*

Modlit' sa začína gazdiná. Predtým urobí každému členovi rodiny na čelo znak križa prstom namočeným v mede. Po modlitbe prvé jedlo je strúčik cesnaku s medom. Potom nasledujú ostatné jedlá. V niektorých rodinách majú na stole v mištičke zrnká obilia, kukurice aj ostatné semená, ktoré pestujú. Niekde dávajú pod obrus peniaze.

Na cintorín na hroby chodí už len málo ľudí. Návštevy sa vykonávajú len v nevyhnutných prípadoch.

Vinšovať chodia ráno na Štedrý deň malí chlapeci, poväčšine len po príbuzných. Sem tam idú k priateľom aj starší, pričom vinšujú:

*Viňčuju vam viňčuju na totu svatu Viľiju
žebi sce mal'i život samu pasiju.
Lem šťesce, zdrave, požehnaňe,
na pol'u urodu, v žemi veľo plodu,
u komore kapustu,
u chiži vešeľe abo kriscini.
Žebi vam kuri, huski, statok
rožľi na užitok,
dzeci na radojs a pracel'e vam bul'i
na pomoc a počešeňa.*

Medzi priateľmi a príbuznými sa vinšuje na 1. vianočný deň, kedy sa konajú aj návštevy, pričom len želajú príjemné sviatky, veľa zdravia a pod. V niektorých rodinách sa ešte vinšuje:

*Viňčuju vam viňčuju na toto Boži
narodzene,
žebi sce mohľi hojnejši,
pokojnejši ročki dočekovac
jak sce dočekovali,
z lesa žirnoje, z pol'a prinoje,
od Pana Boha radoje,
od sušedov prijaznoje.
Žebi sce chodzil'i pomedži stožočki,
jak jasni mešačok pomedži hvizdočki,
to vam viňčuju, to vam pane Bože daj.*

Darčeky sa dávajú pod stromček, ktorý je skoro vo všetkých domácnostiach. Vo väčšej polovici už umelý.

PRAKOVCE

Keďže máme dobré súbory detský folklórny súbor Vánok, ľudovú hudbu so sólistkami, MJF Prako, v ktorých sú šikovní a talentovaní ľudia, v predvianočnom čase robievame spoločné programy, ktoré tieto krásne zvyky zo susednej obce Žakarovce, javiskovo spracúvajú: „Stridzie dni“, „Od Lucie do Vianoc...“, „Od Ondreja až po Tri krále“.

V minulosti na vianočnom stole boli tieto jedlá: kapustnica, lokša, pražené údené rebrá s „gruľovníkmi“, „beľuše“ a „kuchy“ s makovými rožkami. Ryba v tej dobe ešte v Prakovciach nebola, prišla až po 2. svetovej vojne. Na Štedrý večer bola celá rodina pokope (aj dnes). Po večeri išli deti spievať koledy k starým rodičom a iným blízkym príbuzným. Samotná štedrá večera bola slávnostným obradom. Od nezapáleného svetla, cez vyhánanie škriatkov, ktorým hovorili „škvirky“, slávnostná večera až po rozdávanie darčiekov, vinšov a spev kolied.

PRENČOV

Štedrý večer začína v domácnostiach prípravou na štedrovečernú večeru. Počas dňa sa jedia pôstne jedlá. Štedrovečerná večera začína príhovorom i pomodlením najstaršieho člena rodiny. Po tom začína večera: oblátky s medom, kapustnica s hříbami a klobásou, opekance s makom, ryba či rybie filé. V domácnosti, kde majú domáce zvieratá, sa odkladá do slamičky kúsok z každého jedla a tieto sa potom dávajú domácim zvieratám. Omrvinky z jedla sa pozbierajú a odkladajú ako drobký a zapálením na plechovom podnose sa okiadzajú týmito drobkami choré zvieratá. Darčekom si deti nachádzajú pod stromčekom len po večeri.

Niektorí občania na Štedrý večer chodia na hroby svojich bývalých príbuzných zapáliť aj sviečky.

PRESEĽANY

Na Štedrý deň sa rodina pred večerou odoberie na cintorín, pripomenie si príbuzných, zapáli sviečky, doma sa večeria, po návštevách sa nechodí, ide sa na polnočnú sv. omšu, ktorá je veľmi slávnostná, spieva spevácky zbor.

PRIECHOD

Štedrý deň je charakteristický tým, že po domoch sa šíria najrozmanitejšie vône dobrôt chystaných na večeru, ktoré dráždia hladné žalúdky, pretože do večere sa väčšinou dodržiava pôst. Večera začína a končí modlitbou pri stromčeku, ktorú predreční hlava rodiny.

Na stoloch nechýbajú opekance (s makom, bryndzou, orechami, individuálne podľa zvyku), kapustnica, oblátky, ryby, je to dosť individuálne. Darčekom sa kladú pod stromček v tichosti pred večerou. Po večeri chodia malé dievčatká spievať po rodinách chlapcom väčšinou s rodičmi, ktoré rodiny sa navštevujú a takto im skôr uplynie čas do polnočnej sv. omše.

PTIČIE

Robí sa krížik medom na čelo deťom; kapor, filé; huby. Večera začína o 18.00 hod. modlením, dávajú sa darčekom pod stromček. Chodí sa na hroby zosnulých.

PUKANEC

Evangelická cirkev: Štedrovečerné služby Božie o 17.00, rodina spoločne sa pomodlí pri stromčeku, zaspieva sa, zavinšuje zdravie... rozdájú sa darčekom a večeria sa.

Katolícka cirkev: Večera o 18.00, rozdájú sa darčekom a ide sa na polnočnú omšu. Vinšuje sa pred večerou, za tým sa pomodlí. Večera: Oblátky s medom, cesnako, jablko, orechy, ovocie, opekance s makom, kapustnica s mäsovými guľami a hříbami, vyprášaná ryba so šalátom, kysnuté koláče. Pod obrus sa kladie peniaz a šupiny z rýb pre šťastie.

RADOŠOVCE

Na Štedrý deň navštevujú občania miestny cintorín, vinšujú sa pokojné, šťastné, veselé Vianoce, v rodinách sa schádzajú spoločne k štedrovečernému stolu najbližší, modlia sa pri sviečkach, znejú koledy, po večeri sa navštevujú - väčšinou chodia deti k rodičom, s darčekom.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Na Štedrý deň sa traduje zvyk, že prvým návštevníkom by mal byť muž, pretože, ak vstúpi do domu prvá žena, všetky nešťastia, ktoré sa počas roka stanú, sa dávajú za vinu jej. Už od rána sa chystá príprava slávnostného stola, na ktorom nesmie chýbať med, oblátky, orechy, jablká, zapálená sviečka, peniaze pod obrusom, nenačatý chlieb. Večera sa začína príhovorom alebo

modlitbou najstaršieho muža v rodine. Gazdiná podáva a obsluhuje počas celej večere. Typickými štedrovečernými jedlami v našej obci zvyčajne sú: hríbovka s klobásou alebo kapustnica s hríbami, zemiakový šalát a vyprázaná ryba a opekance s makom. Po večeri sa rozkrojí jablko na toľko častí, koľko členov je v rodine, každý zje jednu časť jablka, aby vedel, kde sa má zasa opäť na Vianoce vrátiť. Rozlúskne sa oriešok, ktorý symbolizuje zdravie po celý rok. Po štedrovečernej večeri si každý nájde pod stromčekom svoj darček a na vyplnenie času do polnoci chodili Cigáni z obce spievať koledy, za výslužku im gazdiná zabalila koláč alebo niečo zo štedrovečerného stola. O polnoci sa chodí na polnočnú omšu do kostola. Hneď ráno na Božie narodenie sa chodí vinšovať k známym a príbuzným.

ROZHANOVCE

Obec je v prímestskej oblasti, teda už veľmi „civilizovaná“. Preto už v skutočnosti sa žiadne tradičné zvyky nezachovali a Štedrý deň i dni po ňom nasledujúce sú novodobé - tradičné jedlá na stole nechýbajú, vinšovať chodia malí Rómovia.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Na Štedrý večer sa podáva kapustnica, „zuzáky“ s makom, pri stole vinšuje hlava rodiny. Darčeky sa dávajú po večeri.

Na hroby blízkych sa chodí individuálne počas Štedrého dňa alebo na 1. sviatok vianočný. Vykonávajú sa návštevy príbuzných. Vinšovať chodia najmä chlapi a muži k príbuzným a známym.

RUSKÁ PORUBA

Počas Štedrého dňa sa pripravujú jedlá - „mačanka“, „fučka“, pirohy s kapustou, cesnak, fazuľa so slivkami. Celá rodina sa ide umyť do potoka, stretnú sa pri stole, kde si kľaknú a pomodlia sa. Matka potrie medom všetkých, najmä dievčatá, aby ich chlapi ľúbili. Pomodlia a začne sa jesť. Po jedení sa zhasína sviečka, keď dym ide hore to znamená, že nikto nezomrie. Potom chodia „koľadníci“ - koľadujú peniaze, parobci cho-

dia spievať tam, kde sú dievky, potom chlapi „koľadujú“ na cirkev peniaze. Chodia dve partie po spievaní, stretnú sa na fare a idú o 24.00 hod. do „cirkvi“ (kostola).

RVBKY, OKR. SENICA

Štedrý večer sa nesie v znamení pokoja. Mnohí v poobednajších hodinách navštevujú cintorín, kde na hroby kladú vianočné kytičky, zapalujú sviečky a modlia sa za svojich zosnulých. O 17.30 hod. zvon na kostole oznámi, že treba zasadnúť ku štedrovečernej večeri. Celé rodiny v modlitbe spojené pri štedrovečernom stole konzumujú tradičné jedlá. Vianočné oblátky, pupáky, kapustnicu a ryba so šalátom. Vzájomne sa rodina navštevuje a okolo 23.00 hod. sa celá dedina poberá na polnočnú sv. omšu.

RKYŇČICE

U nás na Štedrý večer sa jedáva „kysel“, tvarohovie haluške, oblátke, zvlášť sa dobytku ešte aj dnes pečú „prietržľovie oplátke“, potom sa jedávajú opekance, ryba a šalát. Na hroby sa chodievajú. Návštevy sa konajú, rodina si chodí vinšovať a deti „po spievaní chodia“, aj mládež a vyberajú peniaze na kostol.

SANTOVKA

Veštenie sa nerobí. Chýbať na stole nesmie kapor, kapustnica, oblátky, zemiakový šalát.

- Modliť sa začína hlava rodiny.
- Darčeky sa dávajú po večeri.
- Na hroby sa chodí počas dňa.
- V ten deň sa nenavštevujú príbuzní.
- Vinšuje sa na 2. sviatok vianočný.

SEBECHLEBY

Reťaz okolo stola – aby rodina držala spolu. Jedia sa oblátky, med, opekance s makom, ryba, kmotrovia chodia na Vianoce s darmi (s batohmi) krstným deťom.

SELCE

Med, oblátky, opekance, kapustnica, ryba, hriatô; pri stole vinšuje a začína modlitbou otec rodiny; darčeky sa dávajú v priebehu dňa, otvárajú sa po večeri. Počas Vianoc sa navštevujú hroby zomrelých členov rodiny a ozdobia sa halúzkou čečiny a zapáli sa sviečka.

SELEC

Deň pred Štedrým večerom je „kotná“ večera. V tento deň sa každý dobre naje, aby na Štedrý deň sa mohol postiť. Výraz „kotná večera“ sa traduje dodnes. Kto sa celý Štedrý deň postí - uvidí „zlatú krokvu“.

Na Štedrý deň by nikomu do domu nemala vstúpiť prvá žena, pretože by priniesla nešťastie. Všetky požičané veci sa majú do tohto dňa vrátiť. Na Štedrý deň gazdiné sa snažia, podľa možnosti, navariť a pochystať jedlo na štedrovečerný stôl, čo najskôr, aby popoludní sa spravili už posledné prípravy. Obyčajne sa pred večerou chodí na cintorín. Cintorín sa vo veľkej miere počas vianočných sviatkov navštevuje. Večer okolo 17.00 hod. zvoní zvon rím-kat. kostola na znak začatia vianočných sviatkov. Je to pre väčšinu rodín v obci pokyn na zahájenie štedrej večere. Pred tým sa opatrí statok - domáce zvieratá. V niektorých rodinách je zvykom dať statku po troche z každého štedrovečerného pokrmu.

Štedrá večera sa začína vinšovaním gazdu:

*Vinšujem Vám títo vánočné svätky,
aby Vám dal Pán Boh zdravá, šťastá,
božieho požehnaní
a po smrti kráľovstvo nebeské,
pochválen bud Ježiš Kristus.*

V ruke má slamienuku - v nej obilie, orechy, jablká a pod., tiež svätenú vodu, s ktorou posväť pokrm a príbytok. Po kútoch rozhodí orechy. Nasleduje modlitba Anjel Pána a ďalšie modlitby ako poďakovanie za milosti preukázané v uplynulom roku, tiež modlitba za zosnulých, ktorí už nie sú medzi nami a za to, aby sme sa všetci na takto rok zišli v zdraví a mali aspoň toľko na stole, ako v tomto roku. Potom gazdiná urobí deťom na čelo krížik medom, aby deti boli po celý rok dobré a mal ich každý rád ako med.

Vypije sa prípitok (hriate s medom alebo domáca slivovica, jablkovica). Jedia sa oblátky s medom, koláče všetkých druhov (makové, orechové, tvarohové, lekvárové). Polievka zo sušenej repy (vodnice bielej),

kapustnica s hříbmi, hrachová polievka, omáčka hříbová, pstruh na masle, vyprášaný kapor či inak pripravené ryby, zemiakový šalát. Potom sa jedia „pupáčky“ nazvané „Ježiškove buchety“ - sú to vlastne malé buchtičky plnené lekvárom, posypané sušeným tvarohom, zaliate mliekom. Tieto jedlá máva moja rodina, tiež i rodičia a príbuzní. V niektorých rodinách, napr. i rodina mojej svokry, pripravuje „pupáčky“ s makom a nie tvarohové. Po večeri sa prekrojí jablko, ktoré každému určí či bude zdravý (ako to jablko).

Pri večeri sa sleduje knôt horiacej sviece, ku komu sa knôt obracia, ten sa, údajne do roka nedožije.

V rodinách, kde majú dievky - po večeri býva zvykom vyniesť von smeti, z ktorej strany šteká pes, v tú stranu sa vydá. Alebo - dievka pri večeri zo stola zoberie jablko, vezme si ho na „utiereň“ („polnočná“), potom si ho dá pod vankúš a ráno ho je, pozerá von a akého muža prvého zbadá, na také meno dostane muža. Darčeky sa obyčajne pod stromček nachystajú pred večerou a rozdávať sa a prezerajú po večeri.

Po večeri je ešte stále udržiavaný zvyk - spievanie kolied pod okná. Pred polnočnou - pred kostolom - býva zvykom trúbiť na volský roh, vyspievať pieseň *Uderila dvanásta hodina, porodila Panenka Mária, porodila, povinula, do jasličiek položila* - a zatrúbiť 12 x (obyčajne František Žovinec).

Takmer každý z dediny, komu to okolnosti dovoľia, ide na „utiereň“, teda na polnočnú sv. omšu. Chodia i tzv. „ročáci“ - to sú tí, ktorí idú do kostola len v tento deň. Chodievajú i niektorí evanjelici (v obci ich je asi 1/7).

Vzhľadom k veľkej účasti ľudí na „utierni“, kostol býva plný, tiež i nádvorie okolo kostola. Po polnočnej býva veľký rachot - strieľa sa petardami, vystreľujú sa rakety, svetlice, ľudia si podávajú ruky, vinšujú sa šťastlivé sviatky.

Božie narodenie - druhý sviatok vianočný - je rodinným sviatkom. V tento deň sa

nechodí navštevovať priateľov a pod., návštevy sa vykonávajú nanajvýš v rámci rodiny - deti rodičov a naopak... V tento deň sa rodina drží pospolu, spievajú sa koledy, popoludní v kostole býva program zostavený z koled, jaslič. a betlehenských hier a vinšov, ktoré prezentuje zvyčajne folkl. skupina Selčan a Selčianka, niekedy i žiaci súkromnej hudobnej školy, ktorí pôsobia v spev. zbere sv. Bartolomeja. Starší ľudia, hlavne muži z obce vinšujú pri stretnutí v dedine, pred kostolom a pod. takmer každý vianočný deň i pri príchode do domu.

Vinšujem Vám svätého Štefana, Jána či Božie narodenie, aby Vám dal Pán Boh zdravie, šťastia, božieho požehnanie, po smrti kráľovstvo nebeské.

Vo všeobecnosti sa vinšovanie zúžilo, hlavne u mladších ľudí, v každý deň len na vinšovanie šťastlivých sviatkov.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Štedrý deň sa oslavuje v rodinnom kruhu. Popoludní obcou znejú koledy z miestneho rozhlasu. Veriaci navštevujú bohoslužby. Štedrovečerná večera začína modlením. Na stole sú oblátky, med, ovocie, ryba, hrachová kaša, kapustnica, štedrák, sviečka. Pod obrusom mince, obilie; nezabúdame na domáce zvieratá. Vinšuje sa zdravie, veselé sviatky.

SLOVENSKÝ GROB

Na štedrovečernom stole nesmie chýbať ryba, u niekoho kapustnica. Štedrovečerné jedlá sú: ryba, makové „pupáky“, zemiakový šalát, čaj, vianočka, oblátky, med, jablká, orechy, hrozno. Začína sa modliť otec rodiny. Po večeri deti si môžu ísť pre darčeky. Na hrobe ozdobíme čečinu a zažneme sviečky. Vinšuje sa na prvý Vianočný sviatok:

Vinšujem Vám šťastlivé sviatky, Krista Pána narodenie, čo si od Pána Boha žiadate, zdravie, šťastie, hojnosť chleba, hojnosť vína a po smrti Kráľovstvo nebeské.

Niektoré rodiny na Štedrý večer po večeri sa navštívia. Predo dvermi zaspievajú koledu, takto sa ponavštevujú a idú na polnočnú omšu.

Pásli ovce pastieri pri Betlemsko salaši.

*Anjel sa im ukazal,
do Betlema im skázal.*

*Vstane hore a chodte
Krista pána najdete.
Najdete ho v jasličkách,
ovinutých plienočkách.*

*Mária ho kolisá
Svätý Jozef mu spieva.*

*Na husličky juju ju
a na gajdy du du du.*

*Strunka - brunka, zelená jablonka.
Pod ňu sedia pastoratá,
jedia kašu z hrnca.*

*Anjel k nim priletel, takto im povedel.
Že sa Kristus Pán narodil,
aby každý vedel.*

SMREČANY

Ráno sa chodí vinšovať – nie každý. Na štedrovečernom stole je: pod obrusom peniaz, na stole svietnik, cesnak, oblátky, med, bochník chleba. Modlí sa najstarší člen rodiny.

Priebeh večera: modlitba, oblátka s medom a cesnakom, hriata pálenka, kapustnica, opekance s bryndzou alebo s makom, kysel.

V súčasnosti len kapustnica, zemiakový šalát s rezňami alebo s vyprázanou rybou. U niektorých rodín sa rezne ani šalát nepodávajú. Darčeky sa dávajú po večeri. Pred odchodom do kostola sa ide na „cmiter“ - zažnú sa sviečky. Návštevy u príbuzných sú individuálne po celé sviatky. Ak je rozkrojené jabĺčko, ktoré sa rozdelí celej rodine, zdravé, s peknou hviezdou budú všetci po celý rok zdraví.

STARÁ BYSTRICA

Štedrý deň - „Vilija“, 24. decembra.

Keď je na Štedrý deň jasno, bude dobrá úroda.

Gazdine vstávali na „Viliju“ o tretej hodine

ráno. Zamiesili do kvasu do kvásku v diežke cesto na chlieb i koláče. O piatej hodine ráno sa už kúrilo v peci, aby nikto nevidel dym, lebo by bol celý rok v dome hurt. Najprv sa upiekol „chlebič pre statek“. Do „šechtárka“ sa dalo trochu vody, v nej sa omočila ruka a mokrou rukou sa chlebič celý navlhčil. Až potom sa piekli chleby na celé sviatky a po nich vianočné koláče: „baba“ (vianočka) a lekvárové, makové a tvarohové bochničky. Pečivo sa zabalilo do konopného obrusa, stolovky, aby neoschlo.

Na „Viliju“ sa kúrilo v peci odkladanými polenami, ktoré sa odkladali každý deň od Lucie po Viliju. Ľudia verili, že keď budú na „Viliju“ s nimi kúriť v peci, pri pečení vianočných chlebov a koláčov, príde do domu niečo požičať bosorka, ktorá škodí rodine, a tak sa vyjaví.

Na „Viliju“ bol prísny pôst, nesmeli sa jesť, kým nevyjde zornička. Dievky sa vtedy pôstili za dobrého muža. Aj deti pôstili a v ten deň jedli veľmi málo, a už vôbec nesmeli maškrtiť. Rodičia ich strašili, že keby napríklad počas dňa zjedli suché slivky, dostali by vredy. Kto by lízal mak, ktorý pripravovali do vianočných koláčov, dostane chrasty. Deti museli byť v tento deň veľmi poslušné, lebo koho by rodičia zbili na „Viliju“, toho by bili celý rok. Od rána im starší pripomínali „*Na Viliju deti bijú, do chlieva ich zavierajú*“.

Kto prišiel ráno do chalupy, to bol polazník. Po ňom sa im celý rok vodilo buď dobre alebo zle. Dbalo sa o to, aby prišiel do domu prvý muž. Žena nesmeli byť prvá, lebo by to prinieslo nešťastie. To bol hlavný dôvod prečo ženy nesmeli na „Viliju“ chodiť po chalupách. Druhým dôvodom bolo, že doma mali i tak veľa roboty. Keď dopiekli koláče, museli vyrajbať dlážky. Pred vchodové dvere dali ometlo z čerstvej chvojiny, aby si každý, kto bude vchádzať do domu, mal kde očistiť nohy. Do chlieva za rebrík i do hnoja sa dal stromček, aby sa statok aj úroda na budúci rok vydarili. Potom sa začala priberať „polaznička“ - zdobiť vianočný

stromček. „Polaznička“ sa uviazala do rohu nad stôl a ozdobila sa jabĺčkami, orieškami obalenými do pozlátka, retiazkami zo slamy. Na konce vetvičiek sa upevnili farebné ružičky z krepového papiera. Neskôr sa do pozlátka obaľovali kúsky zemiaka pokrúpané na kocky (dnešné salonky) a sklené. Keď bola polaznička hotová, začal sa pripravovať stôl a chystať večera.

Za stôl dali otiepku jačmeňa, do kúta izby ovsenej slamy. Na stôl rozsypali trochu ovsu, jačmeňa a žita, aby bola dobrá úroda a peniaze, „aby sa v dome celý rok držali“. Obilie a peniaze prikryli ľanovým obrusom. Do prostred stola dali hromničnú sviecu a chlieb, v ktorom bol zapečený cesnak, petržlen a kusová soľ, na každom rohu stola bol malý chlebič. Na stôl priniesli zo všetkého, čo sa urodilo: jabĺčka, slivky, zemiaky, cibuľa.

Pod stolom bola zbenka. Do nej sa z každého jedla, ktoré sa na Štedrý deň jedlo, odkladali tri lyžice, tri kúštičky chleba a tri kúsky oblátky. Zo zbenky sa dalo všetkým zvieratám do žrania na Božie narodenie, aby aj oni boli „účasný na tejto večeri“. Tiež do osobitnej misky sa odhadzovalo zo všetkého jedla na Štedrý večer i na Božie narodenie. Po Štefanovi sa dalo všetko z misky usušiť, pridalo sa i obilie zo stola. Keď bol obsah misky suchý, mažiarom sa utľkol na múčku a každý nový piatok sa pridávalo statku do žrania, aby sa „nepreškodeli“.

Keď bol stôl i večera hotová, odišla gazdiná do chlieva. Ráno upečený chlebič pre statok rozlámala, trochu pomedela a každému zvieratú dala k nemu aj kúsok oblátky s petrželou a chupček ďateliny. Zobrala šechtár s vodou, v ktorej ráno navlhčila chlebič, priliala do nej svätenej trojkráľovej vody, zobrala „chojinku“ a modliac sa začala kropiť svätenou vodou chliev, statok a celé stánie. Nakoniec prišla kropiť do izby. Pozdravila: „*Pochválen buď Pán Ježiš Kristus*“, na čo domáci odpovedali: „*Naveky amen*“. Potom sa spýtali gazdinej: „*Čo nosíte?*“ Ona odpovedala: „*Veľkú penu,*

hustú smetanu a veľiký kus masle.“ To opakovali trikrát. Potom začala kropiť izbu: „*De táto vodička spadne, nech tam sám Pán Ježiš s preblahoslavenú Panenku Máriu sadne.*“

Keď bolo vykropené, mohlo sa začať večerať. Gazdina zapálila hromničnú sviecu a priniesla na stôl všetky jedlá, lebo od štedrovečerného stola sa nesmeli vstať. Prinieslo by to nešťastie v rodine, gazdine by kvočka nevyviedla mladé a sliepky by zanášali vajcia. Hlava rodiny - starý otec alebo otec - sa začal predmodlievať Anjel Pána, Otče náš, Zdravas a Sláva Otcu. Potom mohli začať jesť. Najprv oblátky s medom. „Ježiškovu kašu“ (krpicu), hrach so slivkami, jačmenné alebo kukuričné buchty, kapustnicu s hubami, opekance a bochničky. Po večeri gazdina všetkých pomedela, aby boli po celý rok sladkí. Potom zaďakovali: „*Pán Boh zaplať.*“ A pomodlili sa.

Aby sa dozvedeli, či budú zdraví, začali krájať jablčka. Kto našiel v prekrojenom jablčku hviezdičku, bol celý rok zdravý, kto našiel krížik, veril, že do roka zomrie. Taktiež sa lúskali aj oriešky. Kto našiel zdravý, čakalo ho zdravie, kto červivý, toho čakala choroba.

Keď umyli riad a pozametali izbu, dievka, ktorá sa chcela vydávať, išla vyniesť smeti. Ak stretla nejakého mládenca, verila, že to bude jej muž. Ak nestretla nikoho, dávali dievky pozor odkiaľ zabrechá pes, pretože v tú stranu sa vydá. Mladšie dievky zanesli na stípy plota koláč. Ak ho na druhý deň nejaké vtáča odnesie, do roka sa dievča vydá. Koľko dní bude koláč na slupe, toľko rokov bude musieť dievča počkať na vydaj.

V túto svätú noc sa spalo na ovsenej slame, ktorú priniesli do kúta izby, lebo Ježiško sa na slame narodil.

Čas, keď čakali na polnočnú svätú omšu, si ľudia krátili spevom a tak sa z každého konca dediny ozývali piesne. Po spievaní chodili dievky a väčšie deti. Pri každom dome zaspievali a zaželali „sčasné a veselé

sviatky“. Dodnes sa na Štedrý večer spieva táto pieseň:

*Stavaj hore, Jano, zebudim ťa,
/:jak ťa kyjom ohnem:/
ovalim ťa.*

*Nehaj ma, bratišku, drieme sa mi,
/:neskoro som prišol:/
s ovečkami.*

*Nišť sa nevymlúvaj, len ty stávaj,
/:halenu aj krpce:/
sebe hl'adaj.*

*Povedz mi bratišku, de pojedme,
/:a snad' sa čo stalo:/
pri Betleme?*

*Stala sa novina neslýchaná
/:porodila čistá:/
Krista Pána.*

*Jaké mu my dary poneseť?
/:Jako mu v úzkosti:/
pomôžeme?*

*Ja mu dám jahniatko utešené,
/:a ty daj kozliatko:/
do kešene.*

*A ty starý bača, čo mu ty dáš?
/:Ved' my dobre vieme:/
že ty dost' máš.*

*Máš ty syra mnoho, bryndze dosti,
/:ale si skuplivý:/
od mladosti.*

Taktiež sa spievala aj nasledujúca pieseň:

*Pásli ovce valasi,
pri betlemskom salaši.*

*Pásli ich tam na tráve,
na zelenej otave.*

*Anjel sa im ukázal,
do Betlema isť kázal.*

*Oni sa ho uľakli,
na kolena pokľakli.*

*Nebojte sa valasi,
nišť zlého vás nestraší.*

*Staňte hore a id'te,
Pána Krista nájdete,*

*Nájdete ho v jasličkách,
ovinutý v plienečkach.*

*Mária ho kolembá,
svätý Jozef mu spieva:*

*Hajaj, búvaj, synu moj,
usniže mi, Bože moj.*

Spievali sa aj piesne z Jednotného katolíckeho spevníka: *Do hory, do lesa, valasi: Dobrá novina, šťastná hodina: Povedzte nám pastierovia, čo ste videli? Ó chýr preblahy.*

Za spievanie sa dávali jabĺčka, opekance alebo pár halierov. Ak speváci už dlho spievali a nikto nevychádzal von, pridali pieseň:

*Je v tomto domku,
švarny mládenec,
keby nám on dal dukát na venec.*

*Dal by mu Pán Boh
dobru ženičku,
Haničku, Hanku, lebo Zuzanku.*

alebo:

*Veruže nám dajte
čo nám máte dať,
lebo nám je zima
prede dvermi stáť.*

*Jeden holý, druhý bosý,
tretí v hrsti krpce nosí,
veruže nám dajte,
čo nám máte dať.*

*A keď nám nedáte,
dozaista máte,
všetke hrnce vytrepeme,
pod nohy si posteľeme,
čo v pitvore máte.*

Keď vyšiel gazda von,

*Len vy na nás nekukajte,
len nás do izby volajte,
opekance jesť nechceme,
tvrdý tolár to vezmeme,
na stole flaša aj pohár,
veď je to pre nás dobrý dar.*

(spievali na Vianoce a na Silvestra).

Mnohé rodiny v dopoludňajších hodinách navštevujú cintorín na znak úcty k zosnulým. Mnohé hroby v tento deň sú ozdobené maličkými vianočnými stromčekmi.

V minulosti pre veľkú chudobu a biedu si v rodinách darčeky nedávali.

Dnes po štedrej večeri k úcte a pozornosti v každej rodine si dávajú darčeky.

STAŠKOV

Najstarší muž rodiny (otec) privíta rodinu pri Štedrej večeri, modlia sa; oblátky, kapustnica, kapor so zemiakovým šalátom.

Vinš:

*1. Pochválen buď Pán Ježiš Kristus,
Panna Mária.*

Vinšujem zdravie, šťastie tomuto domu.

*Ty, Ježiško premilý, z čistej Panny
zrodený,
priniesol tu požehnanie Ježiško malý.*

*2. Ó, vitaj, vitaj nám kráľu, dávno sme
ŕa čakali,
kým si z neba zišiel a ku nám si prišiel
Ježiško malý.*

*Počujte všetci domáci, čo Vám povieme,
narodilo sa nám dieťa v meste Betleme.*

*1. Prišli sme vinšovať tomuto domu
že nás kroky vedú k mestu Betlehemu.*

*2. A my sme prišli, aby ste išli
tiež s nami cez chotár, za hviezdy žiaru.*

*3. Už žiara tej hviezdy
cestu nám ukázala
k jasličkám chudobným
nás privádzala.*

*4. Ježiško malý, v jasličkách leží,
aj my sme doniesli
chudobné dary.*

STOŽOK

Štedrý večer sa slávi podľa zvyklostí Podpoľania. Na Štedrovečernom stole sa naservíruje kapustnica, opekance s makom, ryba, zemiakový šalát, ovocie, chlieb, oblátky s medom, ktoré sa potrujú cesnakom, rôzne druhy koláčov, ako „štedrák“, záviný makové, orechové, tvarohové, modlitebná knižka, peňaženka, chlieb. Pred večerou prebieha spoločná modlitba a vinš, ktorý vraví otec rodiny. Po večer je poďakovanie,

ktoré taktiež prevádza otec rodiny a následne sa idú pozrieť darčeky, ktoré sú pod vianočným stromčekom. Počas Vianoc sa chodí na cintorín, kde sa najbližším príbuzným dáva ozdobná sviečka. Po spievaní sa chodí na Štedrý deň k najbližším susedom a známym. Potom je polnočná sv. omša.

STRÁŽSKE

Mnoho vianočných zvykov už zapadlo prachom. Zvláštne čaro má aj naďalej štedrovečerná večera. Hlavným jedlom večere sú „bobaľky“ (opekance s tvarohom, makom alebo kapustou), „kozarová“ polievka z hríbov, kapustového rôsolu (šťavy), klobásky, rebrového údeného mäsa, fazuľa „na husto“ (prívarok) alebo na „kyslo“ (polievka so smotanou), nechýbajú obľátky, med, cesnak a vianočný kapor so zemiakovým šalátom, ale aj jablčko rozrezané na kríž. Keď je jadro zdravé, zdravá bude aj rodina. Na štedrovečerný stôl ešte niektorí symbolicky dávajú mak, šošovicu, zrno, mince, čo má zabezpečiť hojnosť v budúcom roku. Počas večere je zapálená sviečka. Skôr, ako sa rodina pustí do jedenia, gazdiná urobí každému na čelo medom krížik, aby Pán Boh žehnal celej rodine. Nasleduje spoločná modlitba. Začína sa modliť gazdiná. Po skončení večere sa zhasne svieca. Dym stúpajúci len hore je predzvesťou smrti niekoho z príbuzenstva.

V minulosti pred štedrou večerou hospodár, pán domu, s chlebom a horiacou sviecou najprv obišiel statok, potom sa všetci umylí vodou, v ktorej boli mince. To preto, aby boli všetci zdraví a bohatí. Stôl opásaný reťazou mal zabezpečiť, aby rodina držala pohromade. Sekera pod stolom mala chrániť dom a hospodárstvo pred bleskom. Ďalej bol pod stolom zväzok sena, na stole počas večere bolo zrno, kukurica, cesnak, cibuľa, fazuľa, aby bola bohatá úroda. V izbe na zemi bola sama - symbol jasličiek.

Vinše:

A ja vam vinčujem
*A ja vam vinčujem šicko dobri
 Co do Pana Boha požadace.
 Ščesce, zdrave, hojne boske požehnaňe.
 Pri tim vinčovaňu slavu nebesku,
 Korunu aňd'elsku, žebi sce mohli šicki
 obšahnuc.*

Pochvaleni Ježiš Kristus.

*Pochvaleni Ježiš Kristus
 Vinčuju vam, vinčuju na to Bože
 Narodzene,*

*Žebi sce še pri šcescu, pri zdraviu,
 Pri tim milim boskim požehnaňu
 Mohli hojnejšich a pokojnejšich
 Ročkov dočekac.*

*Žebi vas bili Pan Boh požehnal jak
 O svatim Jane, tak o svatim Petre
 Hojnu žem s chlebom podaroval
 Tak vam Pane Bože daj.*

Pochvaleni Ježiš Kristus

*Vinčuju, vinčuju, na ščesce
 Na zdrave na to boži narodežeňe
 Žebi sce mohli hornejši, pokornejši
 Ročki dočekac.*

*Z lesa pilnosc, od Pana Boha laski,
 Od sušedov priaznojsc, na dvore
 vešelojsc,*

*V komore žeľe, chiži vešeľe, žebi
 Sce chodzili pomedzi stožočki
 Jak jasni mešačok pomedzi hvizdočki.
 Tak vam Pane Bože daj.*

*Vinčuju, vinčuju, v chiži
 Lokački čuju. Dajce
 Mi z nich pokoštovac
 Išče lepši vam budu
 Vinčovac.*

*Vinčuju vam vinčuju
 Na totu svatu viliju
 Žebi vam Pan Boh dal
 Večej ročkov dočekac
 A s tim malim Ježiškom
 Še po ňebe radovac.*

Žartovný vinš

*Vinčuju, vinčuju
Na kačuri, čuri,
Žebi sce mali
Rabate kuri,
Psa chromoho,
Gazdu pijanoho,
Žebi sce chodzili
Pomedzi hvizdočki
Jak jasni mešačok
Pomedzi stožočki.*

SVÄTÝ JUR

Doobeda jeden z rodičov zdobí s deťmi stromček, druhý rodič už pripravuje štedrovečernú večeru. Niekde zdobia stromček už deň vopred. O 15. hod. z veže katolíckeho kostola hrá vianočné koledy dychové kvarteto Svätôjurskej dychovky, postupne na tri strany Svätého Jura (podľa zábradlia okolo veže). Veľa ľudí chodievajú v tom čase na cintorín, určite polovica ako na Všetech svätých. O 17. hod. sú štedrovečerné služby Božie v evanjelickom kostole. Okolo 17. hod. sa zvykne večerať. Najprv hlava rodiny zažela všetkým pokojné Vianoce, niektorí sa pomodlia. Potom sa jedáva oblátka s medom, kapustnica s hriľbami, vyprázaný kapor alebo filé, šalát zemiakový alebo majonézový, ovocie, zákusky, oplátky. Zvykne sa každému členovi rodiny prekrojiť jablčko a rozpáliť orech, či bude celý budúci rok zdravý. Až potom sa ide k stromčeku a rozbaľujú sa darčeky. Katolíci a často i evanjelici chodievajú do katolíckeho kostola na Polnočnú omšu. Rodiny sa navštevujú počas 1. a 2. vianočného sviatku.

ŠAROVCE

Na Štedrý deň zvyčajne v katolíckych rodinách postia. Na stole večer nesmie chýbať sitko s medom, oblátkami, orechami, jablkami, pomarančom. Večeriava sa rôzne - šošovicová polievka, kapustnica, vyprázaná ryba, zemiakový šalát alebo mrazená ryba. Darčeky sa dávajú pod stromček pred večerou. Na hroby sa chodí počas sviatkov, a tiež sa navštevujú príbuzní s vinšom:

*Vinšujem vám v tieto slávne sviatky
Krista Pána narodenia,
aby vám Boh dal veľa šťastia, zdravia,
hojného božského požehnanja
a po smrti kráľovstvo nebeské.*

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Na Štedrý deň sa už nesmú robiť ťažšie práce (páliť drevo a pod.), rodina sa pripravuje na večeru. V tento deň sa nesmie jesť masné jedlo a mäso, okrem rýb. Vianočný stromček sa ozdobi deň alebo dva dni vopred. K večeru sa chodí na cintorín zapáliť sviečky, prípadne ozdobiť hroby zosnulých čečínou. Večera začína o 18.00 hod., zapáli sa sviečka a rodina si sadne za prestretý stôl. Plamienok sviečky má horieť rovno, nemá sa obrátiť na nikoho za stolom, aby nemal do roka nešťastie.

Štedrovečerná večera sa začne modlitbou alebo aspoň prežehnaním sa. Hlava rodiny prednesie príhovor a rodina si pripije pohárikom pálenky. Potom sa začnú jesť oblátky s medom, kúsok cesnaku. Nasleduje kapustnica s hriľbami, vyprázaná ryba, zemiakový šalát a opekance s makom. Od stola sa smie vstať až po ukončení večere (poďakovanie za večeru a prežehnanie sa). Potom sa rozbaľujú darčeky. O 23.00 hod. sa ide na polnočnú omšu.

ŠÍPKOV

Počas Štedrého dňa sa chodí na hroby zapáliť sviečku svojim príbuzným. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať: medovníky, oblátky, med. Typické jedlá sú kapor, kapustnica, hrachová polievka. Štedrá večera začína vinšom, kde najstarší člen rodiny zavinšuje, potom sa celá rodina pomodlí. Darčeky sa dávajú po večeri. O polnoci sa chodievajú do kostola na polnočnú sv. omšu.

ŠTIAVNIK

Opis Štedrého dňa je komplikovaný, lebo v jednotlivých rodinách sú odchýlky, preto len v skratke: deti zdobia stromček, gazdiná pečie kysnuté, väčšinou sa postia. V minulosti sa pri prinesení stromčeka vinšovalo,

teraz sa už nezvykne. Kde je statok, chodí sa pred večerom odbaviť a podá sa statku po kúsku chleba, prípadne sa statok „pomazí“. Nezvykne sa chodiť do domu, najmä ženy, ak si susedia niečo pošlú, prinesie to chlapec „polazník“. Do súčasnosti sa skoro vo všetkých rodinách pri večeri konzumujú pôstne jedlá. Z tradičných je to kapustnica s hriabami, púčky, niekde i fazuľa alebo „chahuľa“ (fazuľa so sušeným ovocím). Na začiatku večere je prípitok a oblátky s medom, v niektorých rodinách každý každému dá kúsok oblátky. Z novších jedál je to ryba so zemiakovým šalátom. K večeri patria tiež koláče, zákusky, ovocie. Pred večerou a po nej sa modlia, zväčša gazda dáva krížiky medom na čelo. Navštevujú sa len najbližší. Chlapci strieľajú, polnočná.

TISOVEC

Na Štedrý deň musí byť byt, dom, okolie domu vyriadené. Zdobí sa stromček bez malých detí. Darčeky sa pokladú pod stromček pred večerou. Štedrovečerný stôl: prikrytý najzácenejším obrusom, svietnik, hlinená alebo drevená mistička s kusom koláča, drobnými, jabĺčkom, korením, cesnakom, cibuľkou, rascou - aby nám nič nechýbalo v budúcom roku. Štedrý deň je pôstny: Na obed sa je hubová polievka s vajcom. Štedrovečerná večera: oblátky s medom, kapustnica, klobáska s chrenom, cviklou - všetko sa je s bielym koláčom, opekanec s bryndzou a škvarkami - potom vianočné sladkosti, ovocie. Otec rodiny povinšuje všetkým šťastné sviatky a pripíja sa hriatym. Potom zazvoní zvonec a všetko sa hrmie ku stromčeku a rozdávať sa darčeky. Každý sa teší z prevrapenia, najmä deti. Pri štedrovečernej večeri sa zide celá rodina, deti s deťmi, potom idú navštíviť druhých rodičov a zvyšok Štedrého večera prežívajú už sami. Vinšovať sa chodí na 1. vianočný sviatok.

TRENČIANSKA TURNÁ

Ráno do domu nesmela prísť ako prvá žena (lebo by sa celý rok rozbíjali taniere a pod.),

preto chodili polaziť chlapani alebo muži. Veštenie čiastočne sa udržalo u dievok. Štedrovečerné jedlá: fazuľová polievka, hribová kyslá polievka, ryba, „pupačky“ makové vo vnútri slivkový lekvár. Po posvätení domu a hospodárstva väčšinou vinšuje matka, modliť sa začína otec. Darčeky sa rozdávať po večeri. V priebehu štedrého dňa sa chodí na hroby k príbuzným a známym. Po večeri sa spievajú pod oknami koledy a večere sa vinšuje: Vinšujem Vám Krista Pána narodenia, aby Vám dal Pán Boh zdravie, šťastie a hojné Božské požehnanie, ktoré si od Pána Boha žiadate. V priebehu dňa vinš:

*Vinšujem Vám Adama a Evy, a
by Vám dal Pán Boh zdravie, šťastie
a hodne Božského požehnania,
ktoré si od Pána Boha žiadate.*

Na Božie narodenie sa v našej obci nesmelo chodiť na návštevy.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Štedrý deň sa zachováva tak, že sa celý deň pôsti (kresťania), chystajú sa štedrovečerné jedlá - oblátky, med, varí sa hribová omáčka, hrachová polievka, ryby, zemiakový šalát, kapustnica s klobásou. Týždeň pred štedrým večerom sa vypekajú koláče, makovníky, syrovníky, „pupáky“ (rožky posypané makom), varené sušené ovocie, najmä slivky posypané makom. V súčasnosti plné misy ovocia z dovozu. Štedrovečerná večera sa začína modlitbou a požehnaním všetkých darov hlavou rodiny. Kúsky jedla sa odkladajú pre zvieratá. Po večeri sa rozdávať darčeky. Veriaci chodia na polnočnú sv. omšu. Po nej si zvyčajne vinšujú. Vinšovanie pokračuje aj na druhý vianočný sviatok. Niektorí ľudia navštevujú aj hroby svojich príbuzných.

TURZOVKA

Až do východu prvej hviezdy sa dodržiava pôst, potom začína večera. Na stole nesmie chýbať: kapustnica (voda z kyslej kapusty, zahustená maslovou zápražkou, rozšľahanými vajcami a sušenými hubami), je sa

s celými varenými zemiakmi (osobitne uvarené); obľátky s medom, víno na prípitok; obaľované rezne z kapra, zemiakový šalát; jablká - prekrajujú sa; orechy - roztlkajú sa; koláče, zákusky. Pred večerou sa rodina spoločne pomodlí, hlava rodiny želá všetkým príjemné Vianoce, večeria sa pri sviečke.

UNÍN

Štedrý deň je v obci považovaný za jeden z najväčších sviatkov nielen kresťanský založených rodín. Jednotlivé domy sú vyzdobené vianočnými vencami, osvetlené vianočnými svetlami, pred domami sú tiež osvetlené stromčeky. Na tento deň si občania uctievajú aj svojich príbuzných na cintoríne. Na hrobch sa objavujú typické vianočné ozdoby. Štedrovečerné jedlo sa skladá v prevažnej časti obce - z obľátky s medom a orechmi, rybou so zemiakovým šalátom, „pupákmi“ (vyrobené z cesta zarobené v sladkej vode s makom) a hríbová omáčka. V niektorých domácnostiach sa pripravujú aj kapustnice ale bez mäsa.

Štedrá večera začína zvonením na miestnom kostole. Začína modlitbou v domácnosti, ktorú vo väčšine domácností predrieka najstarší člen rodiny alebo iná určená osoba. Zároveň s modlitbou prednesie i vinš a želanie všetkého dobrého pre celú rodinu. Po večeri sa rozdávajú darčeky a navštevujú sa príbuzní. Pred rokmi deti a mládež chodili po štedrej večeri po dedine a spievali koledy pri domoch a boli vždy odmenení malými finančnými odmenami. Vinšuje sa počas sviatkov pri vstupe do každej domácnosti, pri osobnom stretnutí si občania vinšujú šťastné a veselé sviatky.

VAJKOVCE

Tradičné jedlá - opekance, kapustnica, ryba.

VARÍN

Na Štedrý deň ráno ešte za tmy prvá vstáva manželka. Na nohách je za chvíľu celá rodina, aby nelehošila po celý rok, a aby boli svieži, je podmienka umyť sa v studenej vode. Stará mama alebo mama pripravuje

doplňky jedál na štedrovečerný stôl. Spravidla sa pečú opekance, upravujú a dokončujú koláče a po skončení hrubých prác nasleduje čistenie obývacích priestorov a príprava stola na večeru. Zásadne sa nechodí požičiavať drobné predmety a dochucovanie jedál. Gazdinky v tento deň neradi požičiavajú, lebo veria, že im z kuchyne v priebehu roka bude stále niečo chýbať. V ten deň, aby prvý vošiel do domu chlap alebo chlapec v topánkach, hore vodou a mal pri sebe peniaze. Keď vojde do domu prvá žena, zlostia sa, že to úmyselne, aby doniesla nešťastie. Po návšteve chlapca môže prísť aj žena. Chlap v topánkach, aby bola zdravá rodina - v papučiach donáša chorobu, hore vodou, aby sa majetok rozmnožoval, keď opačne, všetko voda odnesie a peniaze, aby prichádzali po celý rok. Dnes už len ojedinele dievky na vydaj pozametajú smeti, čo len v jednej izbe a vynesú na rázcestie. Ak sa stretnú na ceste so slobodným mládencom, ten by mal byť ich manžel. Keď nestretnú nikoho, s vydajom budú musieť rok počkať. Ploty sa trasú pred večerou a z ktorého smeru pes zabrechá, odtiaľ budú mať muža. Iste ich je viac, ale aj o týchto som sa dozvedel pri provokačnom rozhovore. Deťom sme aj teraz hovorili, že keď sa budú posťiť po celý deň, večer uvidia na povale zlatú krokvu. Večer, keď sa išli pozrieť videli len krokvu z laty, na ktorej bola krytina. Keď nebola zlatá, tak sa zdôvodnilo, že asi maškrtili a preto videli len krokvu z laty.

Štedrovečerný stôl sa prestiera bielym obrusom, pod ktorým gazdiná vloží peniaze, ktoré sú tam po celé sviatky. Členovia rodiny dbajú, aby už pri obliekaní mali po celý deň pri sebe peniaze, aby sa ich držali po celý rok. Na stole nesmie chýbať krížik, sviečka, tanier s ovocím - prednostne tie, ktoré sa vypestujú vo vlastnej záhradke. Doplňa sa pomaranče, mandarinky, figy a orechy. Malá pletienka - vianočka nesmie chýbať a zostáva na stole do Nového roku. Med s obľátkami, trubičkami, zákuskami, vínom alebo domácim hriatym pridávajú k vianočnému čaru

večera. Keď niekto v tom roku v domácnosti zomrel, na znak úcty sa pripravil tanier, stolička, ktorá zostane prázdna a počas večere neobsadená. U nás je zvykom, že dvaja synovia s nevestami a deťmi večerajú spoločne u nás. Takto spoločne obedujeme na Božie narodenie 25. 12., večeríme na Silvestra a obedujeme na Nový rok. Má to byť výraz upevňovania rodinných vzťahov.

Pred večerom je zvykom ísť na cintorín, kde sa pomodlí manželka s vnučkami, malým ozdobeným konárikom z bôra upravia hrob a navštívia hroby najbližších. Prechádzkou po cintoríne bolo vidieť malé stromčeky ozdobené lametou, sklenené gule a našli sa aj salónky a čokoládové dukáty. Nezabúda sa ani na domáce zvieratá, ktorým sa ponúknu maškrtky či už pre mačku, psa, sliepky a iné. Ktorí majú hovädzí dobytok, zanesú pokrývané jabĺčka a oblátku, v ktorej je vpečená vňať z petržlenu.

Večera sa začína spravidla medzi 17.00 – 18.00 hod. Do obývacej izby, v ktorej je pripravený stromček, veľký betlehem a upravený stôl k večeri majú vstup deti zakázaný. Na večeru je každý osobne sviatočne upravený. Keď je všetko pripravené, darčeky pod stromčekom, najstarší člen rodiny zapáli sviečku na stole, rozsvieti stromček a betlehem a zazvoní na mosadznom zvonci. Spoločne vojdú do izby so spevom „Narodil sa Kristus Pán...“. Po skončení piesne vnúčatá zavinšujú

*Vinšujeme vám šťastlivé sviatky,
narodenie Krista Pána,
aby vám dal Pán Boh zdravia, šťastia,
hojného Božieho požehnanja,
na detičkách potešenia,
na statečku rozmnoženia
a po smrti kráľovstvo nebeské,
aby ste sa radi mali, ako v nebi anjeli.*

Vnúčatám dá starý otec za vinšovanie po 100,- Sk, čo je jedna z prvých radostí tých najmenších. Potom si zavinšujú všetci prítomní navzájom. Nasleduje večera. Pred večerou sa modlí a spomenie sa aj na duše

v očistci. Prvý chod jedla sú oblátky s medom, ktoré podáva najstarší člen rodiny všetkým osobitne. Po podaní oblátok každému potrie čelo medom s príborovým nožom, aby boli dobrí a sladkí po celý rok, ako med. Oblátkové trubičky si berie každý sám. Každý si vyberie orech, otec ho rozpučí a odovzdá tomu, kto si ho vybral. Keď je orech dobrý, bude zdravý po celý rok. Ak nie, čaká ho choroba. Potom z každého ovocia musí kúsok zjesť, čo len jednu štvrtinku. Nasleduje kapustnicová polievka a ryby so zemiakmi. Nakoniec opekance s makom. Po večeri je prípitok a odovzdávanie darčiekov. Darčeky vyberá a odovzdáva najmladší člen rodiny. Po rozobraní a poďakovaní za darčeky spoločne navštívime mladšieho syna a následne staršieho vo vedľajšom dome. Vnučky sa pravidelne naučia malú vianočnú scénu s vlastným scenárom a réžiou. Program do Nového roku viackrát opakujú. Po družnej besede, o 23.00 hod. odchádzame na polnočnú omšu. Po celý večer vybuchujú petardy a svetlice na rôznych miestach obce.

VAŽEC

Na Štedrý deň žena nesmie prísť do susedov ako prvá ráno, lebo vraj prinesie nešťastie. Nejeme nič celý deň, iba štedrú večeru. Na stole máme: pri každom tanieri cesnak pre zdravie, jeden tanier na stole navyše pre náhodného hosťa, opekance, aj oblátky s medom, ale ako hlavný chod - hríbová polievka so sušenými slivkami, šúlance s bryndzou, musí byť prirodzené svetlo - sviečka, ovocie všetkých druhov - jablká, orechy, pomaranče. Pod obrus dávame aj peniaze, aby v rodine nikdy nechýbali, príbuzní dávajú na hroby blízkych symbolický vianočný stromček, navzájom si vinšujeme.

VELIČNÁ

Dievčatá na Luciu napíšu 12 mien chlapcov na lístky a od Lucie do Vílie – Štedrého dňa - po jednom pália. Posledný lístok je nádejný frajer a muž. Na

Štedrovečernom stole nesmie chýbať: kapustnica, opekance s bryndzou, resp. makom, obľátky, med, cesnak, vianočný chlieb. Vinšujú deti, modlí sa hlava rodiny.

VEEKÁ LOMNICA

Štedrý deň, po ozdobení stromčeka, odnesú sa zelené vetvičky do maštale, zvieratám. Po obede sa ide na cintorín, berú sa zelené vetvičky, zapália sa sviečky, pomodlí sa. Pri Štedrovečernom stole: kapustnica, ryba, med, orechy, opekance s makom, peniaze na tanieriku. Zaspieva sa Tichá noc, pomodlíme sa po večeri, pozerajú sa darčeky. Ide sa spievať k najbližším, vinšovať, posedenie do polnočnej omše.

VEEKÁ VEŠ

Hlavné jedlo na Štedrý večer je kapustnica, nesmú chýbať ryby a opekance. Modlitbu začína najstarší člen rodiny. Po večeri sa ide na polnočnú omšu a po omši sa chodí po spievaní. Pred domom sa zastane, zaspieva sa pesnička a domáci pohostia vinšovníkov.

VEEKÉ VOZOKANY

Priebeh Štedrého dňa je venovaný príprave bohatého štedrovečerného stola, na ktorom nechýbajú jedlá: kapustnica, hubová polievka, ryba, obľátky s medom, ovocie, orechy, jablká, hrušky a južné ovocie. Slávnostnej večeri predchádza modlitba a vinš, ktorý prednesie hlava rodiny. V Štedrý deň sa navštevuje cintorín, v ktorom sa vykonávajú návštevy najbližších príbuzných.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Stôl: biely obrus, v pohári úroda (jačmeň, kukurica...), peniaze, svieca, sv. voda, med, orechy, cesnak, čierne korenie, aperitív, ovocie, jablká, polievka (fazuľa, rybacia, kapustnica), ryba, celodenný pôst. Chlapi s deťmi po zvonení (17.00 hod.) prinášajú svetlo, sv. vodu a vinšujú:

*Vinšujeme vám títo slávne svátky,
Krista Pána narodení,
aby vám dal Pán Boh zdraví, šťastí,
hojné božské pozhennání,
až naveky vekov Amen.*

S týmto sa chodí po rodine, známých, popr. niektorí ešte spievajú adventné piesne, koledy. Pri stole sa modlí a vinšuje muž. Dárky sa dajú pod stromček pred večerom, od stola sa neodchádza. Sviece na hrobch sa zapalujú pred večerou.

VIDINÁ

Na Štedrý deň sa neveští, ale na štedrovečernom stole nesmie chýbať ryba, cesnak, orechy, obľátky, med, kapustnica alebo hribovica, jablká. Modliť sa začína „hlava rodiny“. Počas Štedrého dňa chodí sa na hroby s vetvičkami ihličnanov a imelom. Zapáli sa i sviečka. Vykonávajú sa návštevy príbuzných. Darčeky sa dávajú po večeri, vinšuje sa od večere do polnoci a spievajú sa koledy, ktoré spievajú dievčatá z folklórnej skupiny.

VINNÉ

Dopoludnia sa „spratúva“ po byte, robia sa drobné práce, utiera sa prach, tam, kde sa nestihlo, dokončuje sa výzdoba vianočného stromčeka, pod ktorý sa darčeky dávajú tesne pred večerou, každý čo komu prichystal, to tam položí. Žiadne úkony veštenia sa už nerobia, ale vo viacerých rodinách sa úzkostlivo dbá na to, aby sa nič nerozbilo, nič z domu neodišlo - je to zlé znamenie. Vinšovať chodia malí chlapi, ale už ani to nie je pravidelnosťou. Viac je na vinšovanie zaužívané 1. deň vianočný, Nový rok, kedysi aj na Tri krále - dnes už nie. Len niektoré rodiny idú na hroby, viac tam, kde nedávno zomreli syn, dcéra, otec, či niektoré z vnúchat. Zapália sviečky alebo nechajú ozdobené vetvičky vo váze. Malý, umelý stromček vidieť na hrobch zriedkavo a ak, tak tam nezostane dlho - ukradnú ho. Na hroby sa nechodí na Štedrý deň, ale pred ním. Večeria sa po šiestej hodine večer, čo však nie je pravidlom: obľátky s medom, kapustnica, opekance s tvarohom, kapustou, makom, orechami (s čím kto má rád) a kapor so zemiakovým šalátom. Modliť by sa mal otec - hlava rodiny. (Niekde sa ani nemodlia.) Ku žiadnym príbuzným sa v ten deň nechodí.

Štedrý deň a sviatky v minulosti:

Na Štedrý deň - „viľiju“ mala gazdiná veľmi veľa práce a to nielen v kuchyni, ale aj na dvore, okolo hydiny; zvítať sa začala krátko po polnoci, kedy piekla „kračuňik“ - veľký vianočný koláč a „bobaľki“ - opekanice. Pri každej „bobaľke“ pri ukladaní na plech podskočila, aby pri pečení vysoká narástla. Kysnuté cesto muselo do východu slnka vykysnúť, inak sa prihodilo v rodine do konca starého roka alebo v nastávajúcom roku nešťastie. „Kračuňik“ sa musel v peci piecť prvý, lebo symbolizoval bohatú úrodu v nastávajúcom roku. Gazdiná nesmela zabudnúť upiecť „poplanok“ pre statok, ak sa jej to náhodou stalo, statok v novom roku buď hladoval, alebo „višľi zo statku“ – vyhynul im, prípadne sa nedarilo rozmnožiť ho. Keď krmila hydinu, sypala zrno cez obruč, aby sliepky niesli veľa a veľkých vajec.

Gazda tiež nezaháľal. Do západu slnka na „viľiju“ musel nanosiť z „pľevňi“ (stodola) krmivo a stelivo pre statok na celý „kračuň“. Pracovať musel veľmi šikovne, robota mu musela ísť „jedna radosť“, lebo tak ako on na viľiju, tak sa darilo v robote „calej jeho rodziňe“. V záhrade poobviazoval všetky ovocné stromčeky s povrieslami - aby boli mocné a nič ich nezlomilo, pod každý nakládal pliev, aby tak bohato rodili, koľko bolo pod nimi pliev. Do studne hádzal soľ, orechy a cesnak, lebo veril, že bude mať vždy dostatok dobrej, chutnej a zdravej vody. V chlieve pri statku ukladal všelijaké „čarovné“ byliny, aby statok uchránili pred chorobami, bosorkami a rôznym nešťastím. Prichystať stromček bola tiež gazdova robota. V izbe muselo byť ku večeri pochystané dovtedy, kým na nebi nevyšla prvá hviezda. Stôl bol spevnený naokolo reťazou: „žebi tak pokope trimala rodina jak tot skapčani lanc“; pod stolom bola slama, seno, dyňa, zemiaky, na stole pod obrusom peniaze, v miske zo všetkého po troške, jačmeň, mak, med, chlieb, koláč, sušené slivky, oblátky.

Pred večerou sa umývali ruky v lavóri, v ktorom boli vo vode nahádzané mince, aby sa peniaze každého držali vždy. V peniazoch sa rodina umývala aj na 1. vianočný deň. Štedrovečerná večera sa začínala vtedy, keď gazda s gazdinou boli s prácou hotoví, deti poumývané, každý sviatočne oblečený. Rodina sa usadila ku stolu, otec - hlava rodiny, začal štedrú večeru modlitbou - prosbou k Bohu o požehnanie darov, ktoré z Jeho štedrosti budú požívať: oblátky s medom a cesnakom, kapustnica bez mäsa, lebo až do narodenia Krista Pána bol pôst, až po polnočnej omši sa jedlo mäso. Potom to boli „bobaľky“ kapustové a makové a vyprášaný kapor s chlebom, neskôr so zemiakovým šalátom. Od stola nesmel nikto vstať okrem gazdinej, rovnako na stôl dávala jedlo gazdiná a aj každého obsluhovala, ak voľakto vstal bolo to zlé znamenie, prípadne ak sa jej miešal do varenia alebo obsluhy, to bol znak, že v budúcom roku ju budú z rôznych príčin v rodine zastupovať, buď z dôvodu choroby alebo nezhôd v manželskom živote, prípadne sa vždy nájde „miešajvarecha“, ktorá ju bude stále odstrkovať na „vedľajšiu koľaj“. Večeru ukončil opäť otec modlitbou – poďakovaním za dary, ktoré z Božej štedrosti všetci požívali a zavinšovali šťastné sviatky. Zvyšky jedál sa dávali do korytka pod stolom a ráno rozdelili rovnomerne pre všetko živé v stajni a na dvore. Dievka, ktorá bola na vydaj, po večeri mohla vyjsť na dvor a počúvať odkiaľ začuje psí štekot - v tú stranu sa vydá. Do stromu, ktorý nerodil, išiel gazda pred polnocou na Štedrý deň zaťať sekerou – strom v nastávajúcom roku zarodil. Ak sa stalo, že nedopatrením gazdiná dala na stôl menej lyžíc ako bolo treba, na druhý rok jeden člen rodiny pri stole chýbal... Ak dala nedopatrením viac, pribudlo ich. Tam, kde otec chýbal (bol mŕtvy), modliła sa matka. Po skončení modlitby pred večerou, medom urobila krížik na čelo všetkým pri stole, aby nikomu nechýbala láska a dobro. Na „viľiju“ sa nič nepožičiavalo ani nič nechodilo

požičiavať. Obzvlášť nesmeli nikam chodiť ženy a dievčatá - prinášali sebe i obydliam kam prišli, nešťastie.

VRÁBLE

Na Štedrý deň rodina spolu na večerné zvonenie (18.00 hod.) zasadne k stolu. Otec alebo najstarší z rodiny vinšuje:

*Vinšujem Vám na tieto slávne sviatky
Adama a Evy, Krista Pána narodenia,
aby Vám dav Pán Boh šťastia, zdravia,
hojnô božskô požehnania
a po smrti kráľovskô, nebeskô
občiahnutia.*

Potom požehná štyri kúty, hodí pri kúty orechy. Nasleduje spoločná modlitba. Podáva sa kyslá (príp. sladká) fazuľová polievka s hribami (niekde kapustnica). Okrem ovocia a oblátok s medom konzumuje sa ryba. Makové „pupáčky“ sú už zriedkavosťou. Na hroby sa chodí doobeda. Darčeky sa dávajú po večeri.

VYŠNÁ OLŠAVA

Na stole je svieca - zapálená v pohári naplnenom pšenicom. Podávané jedlá: oblátky s medom, cesnak, koláč - „kračún“, pirohy, kapustnica, „mačanka“ hubová, ryba, filé so zemiakmi, „zobáľky“ s makom. Gazda rozkrojí jablko a povie, žeby naša rodina bola taká zdravá jak toto jabko. Medom najstaršia gazdiná natiera čelá, žehná ich a praje, aby bol po celý rok taký sladký ako med. Pred - a po večeri sa pomodlí aj za všetkých, ktorí kedykoľvek na grunte žili. Potom sa odberá k vianočnému stromčeku.

VYŠNÁ SLANÁ

Na Štedrý deň sa spravidla ozdoboval stromček a pripravovali sa sviatočné jedlá. V našom prostredí to bola kapustnica s hubami a klobáskou, „zuzaky“ s makom, bravčové mäso a kysnuté koláče. Na stôl sa prestrel sviatočný obrus a podeň sa na každý roh položil peniaz, aby v dome nikdy nechýbali peniaze. Na obrus sa položil celý chlieb, veniec z vyčesaných konopí a ľanu, cibuľa, cesnak a zrno. Večera začínala modlením,

ktoré previedol otec a mal právo vziať si z misy „zuzák“ ako prvý. Ak bola v dome dievka na vydaj spravidla ukradla otcovi „zuzák“ z vidličky a utekala s ním na priedomie, kde vyzerala, kto pôjde po ceste. Po večeri sa odchádzalo do kostola, pretože my žijeme v prostredí, kde sú evanjelici. Po návrate si dievky hádzali topánku obrátené chrbtom k dverám. Ak sa otočila špicou k dverám, znamenalo to, že sa do roka vydá. O polnoci sa chodili dievky umývať do potoka, nesmeli sa poutierať a s kým sa im do rána snívalo, ten sa mal stať ich manželom. Po dedine chodili pastieri a trúbili, gazdovia, ktorým pásli ovce, kravy alebo svine, im vynášali pálenku a koláče, majetnejší aj peniaze. Okrem toho chodili po dedine pod okná domov Cigáni, ktorí hrali, spievali a vinšovali. Na prvý sviatok vianočný sa chodilo a aj chodí na spoveď, potom na služby Božie. Rodina ostávala doma, nevarilo sa, nezametalo sa a zásada bola ticho sa správať. Ak už mal niekto do domu prísť, tak radšej uvítali chlapa, ten vraj prináša do domu šťastie.

VYŠNÝ HRUŠOV

Na Štedrý večer sa večera začína modlitbou celej rodiny. Po večeri sa ide rodina pozrieť pod stromček na darčeky. O polnoci sa ide na polnočnú svätú omšu.

ZÁKAMENNÉ

Počas štedrého večera sa dodržiava prísny pôst (len raz dosýta sa najesť, nie mäso!). Večeria sa o 15.00 hod., kedy sa najskôr rodina okolo stola pomodlí. Na stole nesmie chýbať: oblátky s maslom, medom a cesnakom, vianočná kapustnica s hubami, šalát a ryba (kapor), opekance, štrúdl'a. Po večeri sa pomodlí, odovzdajú sa darčeky. Niektorí ľudia sa nielen navštevujú, ale chodia „po spievaní“ k príbuzným. Pred dverami zaspievajú koledy a potom vinšujú a hostia sa.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Štedrý večer má osobitnú atmosféru. Chlapi dajú ovciam a kravám po strúčku cesnaku, urobia kríž na mašťalné dvere. Ženy

pohotujú stôl, prestrú pekný biely obrus, do stredu chlieb, podeň peniaze (aby nechýbali po celý rok). Typické štedrovečerné jedlá sú: škvarková pálenka, oblátky, med, strúčok cesnaku, kapustnica so smotanou, klobása varená v kapustnici, lokša, údené mäso, ryby, koláče. Večeria sa po príchode z kostola. Pred večerou sa obyčajne najstarší člen rodiny pomodlí a všetkým zavinšuje šťastlivie sviatky a dobrého zdravia, potom sa vypije do pohárikú pálenky a pokračuje večera. Po večeri sa všetci odoberú ku stromčeku, kde si nájdu darčeky. Potom sa chodí po spievaní, ale len k najbližšej rodine.

ZEMIAŇSKA OLČA

Na Štedrý deň sa pripravuje k večeri, pečú sa „pupáky“ a rôzne vianočné pečivo. Varí sa kapustnica s klobásou a hubami, vyprážený kapor, zemiakový šalát, pupáky s makom a medom, oblátky s medom, trubičky a rôzne pečivo. Na štedrovečernom stole nesmie chýbať košík, v ktorom je rôzne obilie, na tom sú uložené jablká a orechy a rôzne ovocie. Obilie a pupáky sa ráno rozdelia hydine a zvieratám kto má, aby aj oni vedeli, že bol Štedrý večer. Pred večerou celá rodina ide do kostola, aj doma sa zaspievajú vianočné nábožné piesne a celá rodina sa pomodlí. Potom si pripijú na zdravia a pokračuje večera.

ZLIECHOV

Na Štedrý deň je prísny pôst. Jedlo sa používa len jedenkrát za deň. Mäsité pokrmy sú zakázané. Kto sa postil, o polnoci videl „zlatú krokvu“ vravievali deťom rodičia. Na Štedrovečernom stole bolo z jedla - kapustnica s hribmi, „pupáčky“ s makom, pučky s bryndzou alebo tvarohom, oblátky s medom, koláče, chlieb, ovocie čerstvé, aj sušené. Ďalej je na stole sviečka, pálené a pod obrusom peniaze. Večera sa začína o 18.00 hod., keď začnú zvoniť. Hlava rodiny má v ruke svätenú vodu s vetvičkou. Vysväťí hospodárstvo, rodinný dom a členov rodiny. Potom vinšuje vianočné sviatky. Rozkrajuje jablčko cez poly. Keď sa ukáže krížik, čaká

rodinu choroba, keď hviezdica tak zdravie. Na hroby sa chodí pred večerou, zapalujú sa sviečky a dávajú sa ozdobené vetvičky alebo stromčeky na hroby. Po večeri sa rozbaľujú darčeky. Potom chodia koledníci. Zaklopú na okno, zvnútra sa ozve – „Ožeň sa, len ožeň“ alebo „Vydaj sa, len vydaj!“ alebo „Sed, len sed, jako naša stará pec“ a inšie.

Vinšovanie:

*Vinšujem Vám títo výročité sviatky,
aby Vám dal Pán Boh zdravia, šťastia
hojného Božieho požehnanja.
Aby sa Vám urodilo 100 meríc jačmeňa,
100 meríc žita, aj sto meríc ovsu,
aby sa Vám uliahlo 100 kureniec,
100 húseniec, 100 kačíc
a aby sa Vám splnilo všetko,
čo si od Pána Boha žiadate.*

ZOHOR

Na Štedrý deň udržiavame pôst, i mojich 5 detí, hoci sú ženatí a von z domu. Keď zazvoní zvon, pomodlíme sa Anjel Pána a otčenáš za tých, ktorí sú z tohto domu vynesení. Deti sa pomodlia už len za otca, ktorý nám zomrel. Potom sa sadne k večeri. Najprv sa zoberú oblátky s medom a potom tradičné jedlo „makové pupáky“, poliate medovou vodou. Ale toto jedlo sa už vynecháva u mladých. Potom sa je polievka z rybích hláv na kyselo alebo šošovicová polievka s rezancami. Naposledy kapor vyprážený a zemiakový šalát. Nachystajú sa orechy, oriešky, jablká, pomaranče, banány. Keď žili ešte rodičia, mama varili i sušené ovocie. Potom sa vybaľujú dary spod stromčeka. Mladí ľudia majú pekne ozdobené i okná od ulice. O polnoci ideme všetci na polnočnú sv. omšu.

ŽALOBÍN

Len v niektorých rodinách sa dáva pod stôl slama. Nôžky sa zviažu s reťazou a pod stôl sa položí sekera. Bol to symbol súdržnosti, a sily rodiny, kde gazda bol vždy považovaný za hlavu rodiny. Na stole nechýba jablko, orech, pšenica, cesnak, peniaze, med, oblátky-hostie, „bobaľky“ s makom,

kapustnica s hribami, pirohy, biely koláč, ryba. Pri večeri vždy vinšuje gazda. Potom sa celá rodina pomodlí otčenáš a zdravas. Vypije sa pohárik slivovice a večerá sa. Ide sa ku stromčeku, rozďajú sa darčeky. O polnoci sa celá rodina vyberie na polnočnú omšu. Spieva sa Tichá noc a navzájom si vonku pred kostolom vinšujú. Na druhý deň sa veľmi po návštevách nechodí.

ŽAŠKOV

Na Štedrý deň nesmú chodiť ženy po návštevách; pred Štedrovečernou večerou sa nesmie jesť mäso - len opekance. Kto aký bude na Štedrý deň (dobrý, láskavý, robotný a pod.), taký bude celý nasledujúci rok;

- na štedrovečernom stole - krčah a v ňom všetky druhy obilia a múka;

- u evanjelikov - kapustnica a v nej rôzne druhy mäsa;

- u katolíkov - údená ryba v kapustnici,

cesnak;

- všeobecne - ovocie, šalát zemiakový, mäso; prípitok, na stole peňaženka, modlitebná knižka, med, oblátky;

- pred večerou sa modlí hlava rodiny, deti recitujú básničky;

- po večeri si s medom potru členovia vzájomne tvár a potom ten med oblznú, aby sa mali radi;

- keď sa odchádza do kostola, niekto z posledných odchádzajúcich dá pod stromček darčeky; po večeri a zaspievaní nábožnej piesne sa darčeky rozbaľujú;

- poobede sa chodí na hroby, zapaľujú sa sviečky;

- na Štedrý Večer sa nechodí po návštevách, ale sa (už dosť málo) chodí zaspievať najbližším susedom, rodine pod oblok vianočnú pieseň, koledu s krátkym posedením;

- sledovanie televízie.

BETLEHEMCI

BEŇUŠ

„Betlehemci“ chodia do domov, kam si ich vopred objednali. Sú to chlapi z dediny, oblečení v „kološniach“ a košeliach.

BERNOLÁKOVO

„Betlehemci“ v našej obci nechodia. Mládež cirkevného zboru Bratskej jednoty baptistov chodí spievať vianočné piesne, ale len svojim chorým členom, ktorí nemôžu prísť na zhromaždenia.

BOBROV

Po „betlehemke“ chodia chlapi z dediny. Oblečení sú v hrubých košeliach, čiapy majú urobené z bieleho tvrdého papiera, ozdobené sv. obrázkami. V rukách majú drevené bunkoške obité klincami. Bača je v kožuchu.

BRAVÁCOVO

Hneď po štedrovečernej hostine sa schádzajú betlehemci. Sú to tunajší mladí chlapi alebo členovia folklórneho súboru. Chodia po vybraných domácnostiach a betlehemskú hru z Braváčova hrajú aj v kostole pred Polnočnou omšou. Oblečenie: Ježiško má „mundúr“ z fary, v ruke betlehem a na hlave papierový „kapišón“ s krížom; Fedor s Ivanom majú kapce, súkenné „kološné“ a haleny a vyšívané košele. Fedor s Ivanom na hlave tiež „kapišón“ a v rukách drevené palice, vybité plieškami a retiazkami. Bača má baranicu a v ruke valašku. Starý je oblečený v starom tak, aby ho čo najmenej ľudí spoznalo.

BUŠINCE

Betlehemci začali po prvýkrát v r. 1998. Vyhlásilo sa v kostole, kto ich prijme, nech nechá večer svietiť v okne sviečku. Boli to deti i dospelí z obce - farský spevokol. Mali so sebou Betlehem a košíky. Oblečenie nebolo špeciálne.

CEROVO

Tradicíu „chodenia s betlehemom“ sa v našej obci podarilo obnoviť. Zásluhou Jána Šmála, ktorý sám ako chlapec, dokonca aj mládenec, s betlehemom chodil. Požiadal ma ako kultúrnu pracovníčku, aby som ním nadiktovaný text nacvičila. Deti sa toho ujali s radosťou.

ČAKA

V minulosti chodili, tak do 30-tych rokov tohto storočia. Boli to „betlehemci“ zo susednej obce (cca 6 km) Fajkurt. V súčasnosti Dedinka. Boli oblečení chudobne, zväčša mládež od 10-25 rokov.

ČAKAJOVCE

Áno, deti z ERKA, kresťanského spoločenstva detí z obce i v rámci Dobrej noviny.

ČIERNY BALOG

Tradicia chodenia „betlehemcov“ sa v našej obci zachovala. Kolektív „betlehemcov“ tvorí anjel, ktorý nesie so sebou „kostoľčok“, vo vnútri ktorého je umiestnený betlehem s jasličkami. Ďalej sú to štyria pastieri - valasi: Stacho, Fedor, Kubo a bača. Oblečenie tvorí starodávny balocký kroj - „súkeniaky“, ľanová košeľa so zápästkami, „cedilo“ a na hlave vysoký betlehemský „klobúk“ v tvare valca z tvrdého papiera, obaleného staniolom a ozdobený rôznofarebnými stuhami. Anjel má súkenný kabát - „huňu“. Valasi majú v rukách kyjaky na dolnej strane ozdobené kovovými retiazkami. Sú to domáci mládenci - v súčasnom období až 5- 6 kolektívov. Akoby „betlehemčina“ prežívala renesanciu.

DOBRA VODA

Po Štedrej večeri chodia mladí ľudia po dedine a po známych, spievajú koledy a vinšujú. Poobliekani „betlehemci“ u nás nechodia.

DOLNÉ OREŠANY

„Betlehemci“ v našej obci nechodia. Ale do vlaňajšieho roku 1998 chodili z Jablonice 3 chlapci a 1 staršia žena (rómskeho pôvodu). Oblečení v bielom, na hlave čiapky z papiera a zlatým krížom na nej. Zaspievali a zavinšovali: Prečo si sa ty Ježiško zrodil v maštali... Alebo My tri králi od východu nasledujú jasnú hviezdu.

DOLNÝ HRIČOV

„Betlehemci“ u nás chodia v podobe detí ZŠ, ktoré si nesú betlehem a chodia po domoch, kde vinšujú ľuďom koledy. Akciu organizuje K-áčko, klub detí pri rímskokatolíckom farskom úrade.

DVORNÍKY

Na sviatok sv. Štefana chodia v obci koledníci, deti, ktoré si v predvianočnom období adventu pripravili krátke pásmo. Navštevujú rodiny, ktoré si ich objednali. Vykoledované peniaze sa použijú pre deti krajín, ktoré potrebujú pomoc.

GABČIKOVO

Nie. Cigáni chodia vinšovať.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Betlehemci začali chodiť po roku 1989, k čomu ich priviedol správca rím. kat. farnosti. Sú to miestni chlapci z radov miništrantov, ktorí nie sú odetí v klasickom odevu „jasličkarov“ (tak sa v tomto prostredí betlehemcom hovorí). Ten, ktorý nesie betlehem, má na sebe miništrantský odev, ostatní hnedé alebo čierne džinsy a krátke kožuščky bez rukávov obrátené naruby, na hlave klasické baranice. Betlehemska hra v ich podaní má viac náboženský ako klasický ľudový charakter. Absentuje komická postava Starého. Pri betlehemskej hre spievajú kostolné koledy, nie ľudové.

„Betlehemci“ v období totalitného režimu v Hanušovciach nechodili. Predtým vraj áno, a to buď hanušovskí alebo z okolitých dedín.

HAŽLÍN

„Betlehemci“ chodia tri dni po sebe, od Štedrého večera. Sú to miestni chlapci. Majú

dlhé šaty a na hlavách čiapky („čakov“). Medzi nimi je bača, čert, anjel a pod.

HERMANOVCE

„Betlehemci“ - u nás „jasličkári“ ešte stále chodia po dedine. Začínajú po štedrovečernej večeri a zvyk hovorí, že môžu chodiť až do Troch kráľov. Obsadenie je tradičné - anjel v úplne bielom rúchu, ktorý sa aj pýta domácich, či môžu svoju hru zahrať, traja pastieri - tiež v bielom, ale môžu mať aj farebné doplnky a nakoniec „Starý“ ušpinený, škaredý, ktorý Ježiška svojisky privíta na tomto svete.

HLADOVKA

V minulosti sa tradícia s betlehemcami dodržiavala. Niekoľko rokov betlehemci po dedine nechodievali. Počas týchto Vianoc však deti a mládež v rámci kresťanskej akcie Dobrá novina navštevovali domy, v ktorých si to priali a ktoré chceli finančne podporiť túto akciu. Predniesli krátke betlehemske pásmo. Chodili dve skupiny detí pod vedením dievčat (sestry Maslákové a Gazdíkové). Finančný príspevok bol zaslaný na účet eRko-HKSD, Dobrá novina. Oblečenie - súčasne. Doplnky: ovčie kožušky, „serdaky“, goralské klobúky, anjel oblečený v bielom, pastierske palice, ústna harmonika, skladací papierový betlehem.

HOROVCE

Chodia z obce aj z okolitých obcí. Betlehemci sú oblečení, biele dlhé košele, čiapky urobené z tvrdého papiera, biele ľanové nohavice a čizmy. Guba je oblečený v kožuchu - „huňi“, na hlave má baranicu a na tvári má masku. Aby bol objemnejší, tak nohavice má vypechaté slamou. V rukách má drevenú sekeru. Spomedzi „betlehemcov“ (Stach, Fedor, anjel) nosia malý betlehem.

HRABUŠICE

Po domoch chodia „betlehemci“. Sú to chlapci, vybraní miništranti a majú oblečené jednoduché kroje - ľanové nohavice, biele košele, kožuščky a baranice.

HRANOVNICA

Koledníci - u nás „jasličkári“ chodia so

svojím programom prakticky z domu do domu a sú oblečení v obdobných odevoch ako boli napr. kološne (hrubé nohavice). Tie dnešné sú ušité z ľanového plátna s aplikáciami - výšivka, obruba a pod. Taktiež košeľa je z prírodného materiálu. K tomu nesmie chýbať brašna na podarúčky.

HRIŇOVÁ

U nás chodia „betlehemci“. Sú to mládenci z mesta a sú oblečení v krojoch z nášho regiónu, na hlavách majú baranice alebo doma robené, bohato zdobené vysoké klobúky. Okolité osady, ktoré patria k nášmu mestu, majú tiež svojich betlehemcov. Od Nového roku do Troch kráľov chodia traja králi.

HRUBOŇOVO

Chodia malí koledovníci - koledy, piesne vianočné a básničky nacvičili katecheti a chodili po domoch koledovať. Mali i oblečené dlhé biele šaty, vysoké čiapky - pastieri boli v kožuchoch, medzi nimi anjeli, Kubo, pastieri - na čele niesli betlehemskú hviezdu.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

CHLEBNICE

Áno, z obce, v pastierskom odeve.

JAKUBANY

Áno. Sú z obce a sú oblečení v krojoch.

JELENEC

Nie. Miestny odbor Matice slovenskej usporadúva „Vianočnú kapustnicu“, kde v programe zaraďujeme aj pásmo: „Betlehemské hry“.

JEŠKOVA VES

V minulosti chodili pod okná spievať a višovať koledníci na Štedrý večer. Oblečení boli ako miništranti pri sv. omši. Nosili malý betlehem a dostávali darčeky v podobe koláčov, ale v neskoršom čase aj peniaze. V súčasnosti chodia pod názvom Dobrá zvesť 3 skupiny koledníkov, podobne oblečení do všetkých domácností, kde sú obdarovaní peniazmi, ktoré sa spoločne odošlú pre podporu hladujúcich detí v tretích krajinách sveta. V tomto roku to bol Sudan.

KAČANOV

Chodia, sú z dediny, sú oblečení do bielych dlhých miništrantských košiel a majú dlhé biele čiapky so stuhami. Majú betlehem, s ktorým idú do domu, kde spievajú koledy, višujú a za toto im majú dať výslužku - peniaze, ktoré potom časť dajú do kostola a časť si rozdelia.

KOJŠOV

Tento zvyk sa ešte u nás zachováva. „Betlehemci“ sú šiesti chlapci z dediny: Fedor: oblečenie biela košeľa z domáceho tkaného plátna, vyšívaná, červený opasok a biele nohavice, pozlátená palica, obitá plieškami. Čiapka je vysoká, pozlátená a ozdobená červeno-bielymi stužkami; Stach: tiež zelené ozdoby; Bača: okrúhly klobúk, široký opasok a valašku; Kuba: je v čiernom, čiernej masky na hlave zo zajačej kože. Starý: je vypchatý slamou, kožuch z barana a maska ušitá z kože barana.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Chodenie s Betlehemom „Betlehemci“, v dávnejšej dobe chodievali. V neskorších rokoch tento zvyk zanikol. Znova sa začal prevádzať v posledných desať rokoch. Teraz však betlehemci po domoch nechodia, len v zriedkavých prípadoch, keď ich pozvú. Sú priamo z dediny, alebo z okolitých lazov. Ich oblečenie je rôzne, ťažko sa dá opísať. Lepšia by bola fotografia.

KOLAČKOV

V Štedrý večer a na Štefana chodia po domoch betlehemci. Sú to chlapci z našej obce, ktorí majú 14 rokov. Oblečení sú v bielych nohavičkách, bielych košeliach a na hlavách majú „čakov“ - tak sa to u nás nazýva, rôznej farby a cez ramená krížom majú farebnú stuhu. Majú aj špeciálne kolíčky v ruke, vlastnoručne vyrobené.

KOLTA

Na Štedrý deň ani večer „betlehemci“ nechodia. V uplynulom roku chodili na 1. sviatok vianočný. Boli to chlapci i dievčatá z Kolty. Oblečení boli ako miništranti i väčší - vysokí boli oblečení v kňazských rúchach.

Nosili sebou aj malý betlehem s kasičkou, kam im ľudia dávali peniaze.

KOMJATNÁ

Chodia chlapci „betlehemci“ aj s tromi kráľmi. Oblečení sú v bielom plátenom odeve. Chodia s betlehemom.

KONIAROVCE

„Betlehemci“ nechodia. Voľakedy sa chodilo spievať pod okná, ale už aj tento zvyk zanikol.

KOŠICKÁ BELÁ

Betlehemci = „jasličkári“. „Jasličkári“ mali u nás dlhú tradíciu až do roku 1997. Boli to slobodní urastení mládenci - štyria „jasličkári“ = Anjel - nosí betlehem, Stach, Bača, Fedor, jeden starý, jeden Kubo.

Oblečenie jasličkárov: Anjel, Stach, Bača a Fedor sú oblečení rovnako. Vyšívané košele, široké naskladané (plisované) nohavice z bieleho plátna, ozdobené našitými farebnými stužkami, na hlavách majú vysoké valcovité klobúky vyrobené z kartónu a staniolu rôznej farby; klobúky sú ozdobené farebnou pantličkou s brošňou. Súčasťou oblečenia sú čierne čižmy a „kyjaše“.

Oblečenie Starého: Starý sa oblieka do veľmi širokých nohavíc ušitých z bieleho plátna, tie sa potom vypchávajú slamou. Ďalej má oblečený krátky kožušok. Súčasťou oblečenia je kužeľovitý klobúk ozdobený krepovým papierom, maska na tvári, kapsa, sekerka.

Oblečenie Kuba: Čierne úzke nohavice, čierna úzka bunda, cez plecia prekrížené slamené povriesla. Na tvári má čiernu masku, na hlave kužeľovitý čierny klobúk ozdobený pestrým krepovým papierom. Súčasťou oblečenia je kapsa a „kyjenka“ (tľík).

Obliekanie jasličkárov začína po štedrovečerej večeri. Vystrojení najprv spoločne idú na polnočnú omšu. Po omši majú prvé vystúpenie na fare a potom v 1. sviatok vianočný chodia po domoch, kde majú slobodné dievčatá - rovesníčky.

Poznámka: Pásmo „jasličkárov“ nacvičujú mládenci od novembra; existuje scenár, ktorý sa postupne učia noví „jasličkári“.

KRAČÚNOVCE

Betlehemci „jasličkáre“ chodia stále v čase od Nového roku až do Troch kráľov. Sú to naši miestni chlapci - miništranti, oblečení v bielom, okrem Kuba i baču, ktorí majú oblečené kožuchy (tie si obliekajú prevrátené naopak). V tom istom období sa vykonáva aj posviacka domov. (Chodí kňaz, kantor, kostolník, miništranti.)

Na Božie narodenie - prvý sviatok vianočný v podvečerných hodinách chodia z domu do domu po celej dedine, malí aj väčší speváci. V skupinách po 3 - 5 a viac spievajú vianočné piesne a koledy. Spievajú vonku pri dverách alebo pod oknami, potom jeden z nich vojde do izby a zavinšuje. Vinšuje tak, ako na Štedrý deň (namiesto slov „*Na totu svatu viliju*“ povie „*vinčujem vam na toto bože narodenie*“). Za odmenu dostanú peniaze a koláče. Peniaze na koledu, spev, posviacku domov odovzdávajú na humánne alebo charitatívne ciele.

KRÁĽ

Áno, chodia. Keď aj nie každé Vianoce, ale chodia. Naši mládenci, potomkovia novoklenovských rodičov v regrútskom veku. Oblečenie: na hlave klobúky z tvrdého papiera, výška 40 - 50 cm, opásaných rôznofarebnými stuhami, ktoré siahajú dozadu až pod pás, domáce košele (biele), rukávy široké, „ľajbliky“ z tvrdého papiera (kartón) bez rukávov, zdobených rôznou mozaikou z pozlátka, staniolu, plátené široké rancované (dole strapce) nohavice (biele), na nohách krinolíň, čižmy po kolená, v rukách ozembuchy (štyria valasi), bača, Stacho, Fedor, Ivan. Starý (Kubo) oblečený: na hlave baranicu prevrátenú futrom von, oblečený má kožuch po kolená, na nohách staré baganče (čo najviac vyčaptané). V rukách drevenú sekeru, vystrúhanú z jedného kusa a krátku palicu s tromi až štyrmi retiazkami (aby robil čo najväčší hrmot po dedine). Ešte je s nimi Popík, ten čo nosí kostolík (pripevnený má z boku remeň prehodený cez plece na prenášanie po dedine), oblečený je ako

valasi, len miesto „fajblika“ má prehodenú ženskú bielu spodničku dlhšiu, aby vyzeral ako p. farár. Keď vojde do miestnosti, položí kostolík na stôl a spieva: „*Sem, sem kresťané k jasličkám pane, spiechajte kráľu našemu, narodenému spívejte*“... atď. Potom vojde bača ako prvý a hovorí: *Ja som bača z Rimavskej Soboty, nenaučiv som sa nijakej roboty, len pníčky, bučky preskakovať a švárne panenky milovať*... atď.

KROMPACHY

Áno, koná sa každoročne.

KURIMA

„Betlehemci“ chodia na Štedrý večer a na Štefana. Na Božie narodenie sa nechodí nikdy. „Betlehemci“ sú z obce (chlapci). Sú oblečení: biela košeľa, sukňa, palica, zvončeky, betlehem. Kuba, Starý, masky, kožuchy.

KUROV

Tradícia „betlehemcov“ v obci je takmer nepretržitá od konca 19. stor. Hru predvádza miestna mládež. Malá prestávka bola na konci päťdesiatych a na začiatku šesťdesiatych rokov ju obnovil Adam König podľa vlastnej pamäti. Pod jeho vedením kurovskí „betlehemci“ vystupovali (na zač. 30. rokov) na festivaloch v Prešove a Užhorode. On zapojil do hry aj dievčatá, celú hru máme na videozázname.

LACKOVÁ

Áno. Z našej obce. Anjeli dvaja, oblečení v bielych košeliach, na hlave vysoké papierové čiapky. Pastieri (2) majú kožušinové čiapky a kožúšky. Bača má huňu, klobúk, ťažkú bakoľu. Chodia chlapci 7 - 14 roční, na prvý vianočný sviatok v popoludňajších hodinách. Za nimi chodia tiež z domu do domu spievať aj dievčatá.

LAŽANY

Chodia z obce Jarovnice, oblečení sú v kostýmoch ako dávno chodili valasi.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Tradícia „betlehemcov“ u nás skončila rokom 1948.

MALÁ LEHOTA

„Betlehemci“ chodia 25. a 26. decembra cez deň po celej dedine. Oznamujú radostnú novinu narodenia Krista Pána, spojenú s rôznymi vinšami. Sú to zvyčajne deti základnej školy oblečené v krojoch.

MAŇA

Po skončení štedrej večere chodili mladí ľudia vo viacerých skupinách spievať koledy po celej dedine. Najčastejšie spievali piesne z Jednotného katolíckeho spevníka, napr. Narodil sa Kristus Pán..., Do hory, do lesa... Peniaze a sladkosti, ktoré si vyspievali, si delili pred „polnočnou“ v tom dome, kde sa skončilo koledovanie.

Určitý čas (počas totality) sa tento zvyk nepraktizoval. V roku 1989 mládežnícky spevokol zvyk obnovil. Dodnes mládež chodí po celej dedine a prináša radostnú zvesť.

Na sviatok Troch kráľov chodili traja „betlehemci“ zo susedných dedín. Do každej rodiny ich pozvali dnu. Výslužku im dávali vo forme peňazí. Tento zvyk zanikol asi pred 30-timi rokmi.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Od nepamäti chodievali a chodia „betlehemci“ a to mládež zo spevokolu „Krédo“. Oblečení sú ako pastieri v kožuchoch, v rukách majú palice. Z dom do domu spievajú a zahrajú scénu o narodení. Peniaze, čo dostanú, majú na výlet a k roku na darčeky pre deti v Detskom domove v Žitavciach.

MIŇOVCE

Betlehemci chodia na Štedrý večer. Sú z dediny, oblečení sú v miništrantských košeliach a starých háboch (Kubo a starý). Na hlavách majú vysoké papierové čapice. Nosievajú so sebou betlehem.

NEVOENÉ

Za posledné tri roky chodia koledníci z Erka - Hnutia kresťanských spoločenstiev - deti so spevom a koledami po domoch ohlasovať Dobrú novinu - radostnú zvesť o narodení Pána Ježiša. Svojou aktivitou chcú prispieť k zmierneniu biedy, žijúcich v ťažkých podmienkach v Afrike (Kení, Ugande, Etiópii a Sudane).

OEKA

„Betlehemci“ sú z našej obce chlapi 16 - 22-roční. Sú piati, a to 3 králi a 2 „gubovia“. Oblečení sú v dlhých bielych košeliach previazaných modrou a červenou stuhou, na hlavách nosia betlehemske čiapky z tvrdého papiera, na ktorých je kríž. Nohavice mali voľakedy biele, no teraz ľubovoľné. V rukách majú palice, na ktorých sú 2 zvonce a nosia so sebou betlehem („cerkovlicu“). „Gubovia“ sú oblečení do kožucha z barana alebo ovce, čiernych nohavíc a na tvárach majú masky taktiež z baranej kože a v rukách držia drevené sekery.

OMŠENIE

V obci chodia „betlehemci“ k tým rodinám, ktoré sa vopred nahlásia v kostole u p. farára. Chodí 10 až 15 detí a mládeže, v krojových košelách dlhých, kabanice krojové a čiapky z papiera.

OSIKOV

Áno chodia, sú priamo z našej obce Osikov. Sú oblečení ako 3 králi a 1 bača. Chodia po domoch v prvý vianočný deň a aj druhý.

OSTURŇA

Chodia po domoch „betlehemci“ a sú to domáci. Oblečení sú tradične v súkenných oblekoch s vestou („serdačkom“).

PASTUCHOV

Deti i dospelí chodia po večeri vinšovať i spievať, ale predovšetkým rodine a susedom.

PATA

Áno - ale vinšovníci.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Miestni chlapi oblečení v bielych nohaviciach a košeliach, starý čert má kožuch, „chodia s betlehemom“ po domoch a hrajú „jasličky“. Do jasličiek im gazdiná dá peniaze a chlapcov tiež obdaruje. „Betlehemci“ na polnočnej.

PODKRIVÁŇ

Tradicia Vianoc v našej obci sa viazala na výzdobu miestneho kostola s postavením betlehema v kostole - okolo stromčeka. Neoddeliteľnou súčasťou Vianoc boli „Betle-

hemci“. Bolo ich päť: Anjel nosil tzv. „betlehemček“. Bol to minikostolček, v ňom uložené jasličky s Ježiškom, ďalej tam boli pastieri. Kostolček bol osvetlený baterkou. Ďalej tam boli traja valasi: Fedor, Stacho a Bača. Títo boli oblečení v tradičnom kroji: kabanica, „súkenáky“, baranica s pierkom z kohútieho chvosta a mali namaľované fúziky. Hlavnou postavou bol Kubo, oblečený v starom kožuchu z baranej kože, obráteným naopak. Na hlave mal baranicu s našitými pichľiacmi z ježa, veľkými fúzami. Kožuch bol opásaný hrubým opaskom, na konci bola tiež pichľavá koža z ježa. Celý jeho zjav bol strašidelný a jeho správanie drsné, hovoril hrubým hlasom, vykrikoval a strašil deti a dievčatá. Má hlavné slovo pri príchode do rodiny, kde si uťahujú z domácich, vysmieva sa im a pripomína nejaké pikantné udalosti.

„Betlehemci“ chodia po rodinách na Štedrý večer do polnoci, v 1. sviatok vianočný - poobede a v 2. sviatok vianočný poobede. Po všetky tri dni chodia betlehemci aj do kostola, prídu aj z priľahlých osád Dolnej Bzovej, Bukovinky. Pred kostolom Kubovia zapárajú do mladých dievčat a žien.

V domácnosti, kde skončia svoj obrad, ich pouctia páleným, zákuskami a zaplatia podľa svojich možností.

PODZÁMČOK

Na Štedrý deň po večeri sme chodili popod obloky spievať koledy a vinšovali sme radostné sviatky. Deti dostávali korunky zapichnuté v jablku a chudobnejšie sladkosti, nejaké pečivo.

POHORELÁ

„Betlehemci“ nechodia po domoch každý rok. Ale členovia detského folklórneho súboru Mladosť sa predminulý rok vybrali po domoch v kroji s neodmysliteľnými betlehetskými doplnkami - tak ako kedysi. Ľudia ich všade srdečne privítali.

POHRONSKÁ POLHORA

„Betlehemci“ chodia po domoch. Sú oblečení v krojoch, na hlave majú papierové

okružle ozdobené čiapky - „čákovy“. Jeden z nich, najvyšší, má kňazskú košielku a v rukách betlehem - je to Anjel. Ostatní majú v rukách „bunkovy“ (palice), pastierske kapsy cez plece. Je s nimi čert.

POZDIŠOVCE

Členovia folklórnej skupiny „Harčare“ majú nacvičené pásmo „Gubaši - Betlehemci“. V roku 1996 s ním chodili aj po dedine, ale len do domácností, ktoré si to priali. Sú oblečení v bielych košeliach a dlhých sukňach (Anjel, Stacho, Fedor), kožuchy-huňe majú oblečené mladý a starý Kubo. Anjel má kostolík a zvonček, Stach a Fedor majú „stebľa“, na ktorých sú zvonce a stužky. Kubovia majú drevené sekery a plechové krabice s drobnými mincami.

PRESEANY

„Betlehemci“ vystupujú v kostole pred polnočnou sv. omšou, zahája ju, sú v krojoch.

PRIECHOD

Posledné Vianoce nechodili, ale predtým dosť nepravidelne chodila partia chlapcov vo veku 8 - 16 rokov. Oblečení v krojoch, nechýbal im Betlehem a ozembuch, zvonček a iné rekvizity. Pravidelne sa prezentujú „betlehemci“ v kostole pred započatím polnočnej sv. omše.

RIMAŤSKÉ ZALUŽANY

V našej obci prevláda evanjelická cirkev, keďže „chodenie betlehemcov“ je katolícky zvyk, nie je u nás zaužívaný.

ROZHANOVCE

Len do vopred dohodnutých (objednaných) rodín. Oblečení tradične, hry naštudováva duchovný.

RUSKÁ PORUBA

Po domoch chodia „betlehemci“, tohto roku boli z Pakostova. Boli oblečení tak, ako sa obliekali „betlehemci“. Tohto roku boli aj naši. Nacvičila ich Luba Budiková, učiteľka základnej školy, boli to malé deti.

RYBKY, OKR. SENICA

Za vyhrávania kolied z miestneho rozhlasu chodia traja králi z domu do domu, vinšujú a kriedou poznačia na dvere G + M + B - rok 1998.

SELC

„Betlehemci“ chodia po domoch už na Štedrý deň a počas celých sviatkov vo valaských krojoch z regiónu - obce.

SELEC

Zvyk „betlehemcov“ sa tradoval asi do roku 1950. V súčasnosti ho udržiavajú členovia detského folklórneho súboru, tí chodia ako „betlehemci“ buď po niektorých ľudoch v obci (priaznivci folklóru) alebo sa hra Betlehemci predvádza v kostole, buď tesne pred Vianocami (1997) alebo na Božie narodenie (1998). Oblečení sú v bielom - biele nohavice a dlhšie biele košeľe, na hlavách čiapky z výkresu zdobené krížikom, hviezdami.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Betlehemci chodili po domoch asi do r. 1997. Tento zvyk už zanikol. Taktiež sa už nechodí spievať popod okná vianočné piesne po štedrej večeri.

STARÁ BYSTRICA

Vo vianočnom čase chodievali po dedine štyria chlapci, nazývaní „Betlehemci“, ktorí predstavovali pastierov, ohlasujúcich narodenie Vykupiteľa. Traja z nich boli oblečení po valašsky: súkenné nohavice a zrebné košeľe prepásané remeňom. Na nohách mali vysoké, čierne, súkenné papuče, na hlavách čiapky z papiera, skrútené do rúrky. Na čiapkách bol urobený kríž. Spomedzi „betlehemcov“ mal najväčšiu vážnosť bača Fedor. Mal naopak oblečený kožuch a na hlave mal kožu z ovce. Jeden z „betlehemcov“ nosil „betlehemček“. Doň im dávali gazdinky peniaze. Všetci mali v rukách palice ozdobené plieškami. Pri speve nimi udierali do taktu a pliešky im pritom štrneli. Bača mal najhrubšiu palicu-kyjak. Betlehemci chodili z domu do domu. Najprv

pozdravili „Pochválen Pán Ježiš“. Potom bača začal:

*Ja som bača z Lehoty
nenaučel som sa žiadnej roboty,
klady, bučky preskakovať
a ovečky zavracať.*

*Ja viem, čo je „bé“, „cé“,
čo sú halušky v mliece.*

*Ja viem, čo je „bé“, „ka“,
čo sa stará baba pod komínom Kochá.*

Jeden z chlapcov zavolať: „Poj, ty starý Fedore!“ Potom vošli do prostred izby. Starý Fedor si sadol na stolček, chlapi chodili okolo neho, búchali palicami a spievali:

*Hop z nožky na nožku, podskočme si
trošku,
Hop, šeci veselé, len sme tu do chvíle.
Pri tých našich ovečkach, pri tých našich
statečkách.*

*Je tam pastýr úbohý, polámal mu vred
nohy.*

*Ništ nemá na temeni, výspi sa na
kameni.*

*Na ovečky pozor dá, na Boha si
spomína.*

*Hanka s Terezu pečú koláče, nech to
nebezke dieťa nepláče.*

*Keď sme prišli pred jasličky, spievali
sme mu pesničky.*

*Buď Bohu chvála, náš Pane Kráľu,
že sme sa teho nového ročku dočkali.*

*A po našej smrtnosti, prijmiže nás do
radosti až Amen.*

Keď dostali podarúnek, odišli do ďalšej chalupy.

STOŽOK

„Betlehemci“ chodia v ľudovom kroji s Kubom. Kroj je typický pre rázovitú obec Stožok a región Podpoľania. „Betlehemci“ sú mládenci z obce Stožok. Kubo je celý oblečený v „šube“, t.j. v opracovanej koži z barana. Na hlave má masku, s otvormi na oči a ústa. Opásaný je povrieslom, ktoré je zhotovené zo slamy. V ruke má prút, ktorým šibe dievčatá a ženy.

STRÁŽSKE

Naposledy chodili v r. 1964, boli to žiaci základnej školy pod vedením učiteľa Jágera. Betlehemske hry predviedli žiaci ZŠ ako súčasť kultúrno-spoločenského podujatia v minulom roku z príležitosti Vianoc v réžii PhDr. Juraja Šamudovského. Hlavné postavy: Starý Guba, mladý Guba, anjel s betlehemom, Traja králi, Mária, Jozef.

ŠTIAVNIK

Donedávna u nás chodili menší chlapi „po betlehemcoch“ s jednoduchou betlehemskou hrou, no chodilo sa od Lucie do Štedrého dňa. Niekedy chodili i do susedných dedín Setechov, Pšurnovice. Do Štiavnika zase prichádzali „betlehemci“ z Papradna. V súčasnosti chodia „betlehemci“ od Vianoc do Silvestra za účelom zbierky na misie.

TISOVEC

„Betlehemci“ po domoch nechodia. Dávnejšie chodievali „betlehemci“ z Pohronskej Polhory, v súčasnosti nie.

Novodobý zvyk - koledovanie pred Vianocami od roku 1996 - posledné dva roky sa neuskutočnil, v tomto roku ho zas obnovíme. „Folkloristi“ chodia po meste, do rôznych firiem, obchodov, rodín. Obyvatelia tento novodobý zvyk privítali veľmi sympaticky a koledníkov odmieňali peniazmi, ovocím, sladkosťami.

TRENČIANSKA TURNÁ

V súčasnej dobe „betlehemci“ už nechodia, zvyk zanikol v šesťdesiatych rokoch. Znovu sa uchováva iba v detskom folklórnom súbore Štvorlistok. Oblečenie dlhé biele košeľe, čapice z papiera, valasi v kožuchoch, Kubo v obrátenom kožuchu.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Kedysi chodili, momentálne nie. „Betlehemci“ sa objavujú vo folklórnych súboroch. U nás sú v susednej obci Selec - Selčianka, ktorú si pozývame, keď kresťanská mládež pripravuje tradične „Živý betlehem“ pred kat. kostolom. Tu vystupujú so svojimi koledami kresťanská mládež katolícka aj evanjelická, spevácky krúžok pri základnej škole, koledníci zo Selca.

TURZOVKA

Áno - chodia. Sú z okrajových štvrtí, oblečení do bieleho rúcha, papierové čiapky a palice.

VARÍN

„Betlehemci“ chodili pravidelne do konca 2. svetovej vojny, aj z Varína a z terchovskej doliny. Ja osobne som chodil so skupinou niekoľko rokov. Od roku 1989 chodili dve skupiny. Jedna z terchovskej doliny a druhá z Oravy. Od roku 1993 nechodia, chodia len králi.

VAŽEC

Domáci „betlehemci“ v súčasnosti nechodia po domoch, ale keďže sú to členovia detského folklórneho súboru Važtanček, vždy organizujeme vystúpenie v kinosále pre všetkých občanov.

VEEKÁ VES

„Betlehemci“ chodia z blízkej dediny.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Rodina k rodine - známym. Mládež, deti koledujú a vyberajú pre deti z rozvojových krajín (Keňa...).

VIDINÁ

Chodia „betlehemci“. Sú to občania obce - členovia folkl. skupiny a cirkevného spolku. Sú oblečení v typických oblekoch pre „betlehemcov“.

VINNÉ

„Betlehemci“ sú 9 - 13 roční chlapci, chodia po dedine vinšovať s „betlehemom“ - kostolík s malou, horiacou petrolejkou, osvetľujúcou jasličky. Vinšujú na 1. aj 2. vianočný deň, na Nový rok a Tri krále. Sú oblečení ako miništranti v kostole, na hlavách majú „čakovi“ - čiapky, podobné biskupskej, biele, vpredu s namaľovaným žltým krížom (alebo aj nalepeným zo staniolu). Dnes v „Betleheme“ svieti baterka alebo je nevysvietený. Za vinše zbierajú pre Ježiška peniaze, ktoré si potom rozdelia. Chodia traja-štyria, sú z dediny.

VRÁBLE

„Betlehemci“ nechodia vinšovať, ale deti-

koledníci. Chodia iba do tých rodín, ktoré sa zapíšu do zoznamu v rímsko-katolíckom kostole. Vykonávajú charitatívnu činnosť a vyzbierané peniaze zasielajú pre deti na konto v Etiópii, r. 1997 - 32 tisíc korún.

VYŠNÁ OLŠAVA

Áno. Sú oblečení v miništrantských habitoch, majú malý „betlehem“ a zvestujú narodenie Ježiška.

VYŠNÁ SLANÁ

V minulosti chodili k nám „betlehemci“ z Horehronia, dnes sa už táto tradícia nezachováva.

VYŠNÝ HRUŠOV

Áno. Sú z obce. Oblečení sú dobovo, v starých kožušinách.

ŽALOBÍN

Po dedine chodia „jasličkáre“. Sú traja. Štvrtý je Kubo-Gubaš. Nesú pred sebou „betlehem“. Za nimi vždy posledný vystrája Kubo – straší dievky, váľa sa po zemi. V ruke nosí sekeru. „Jasličkári“ majú na hlavách vysoké biele čiapky s krížikom vpredu a okolo je zaviazaná farebná stuha.

ZLIECHOV

„Betlehemci“ chodili do roku 1950. „Betlehemci“ boli domáci chlapci aj zo susedných dedín. Mali oblečené dlhé biele košele a na hlavách mali papierové čapice. Nosili betlehem zavesený na krku jedného z nich. Tradíciu v súčasnosti zachováva už len folklórna skupina.

ZOHOR

„Betlehemci“ u nás nechodili, ale na Štefana sa chodí k rodičom alebo deťom vinšovať veselé Vianoce a keď žil môj otec, sme si spievali z knížiek koledy do radu všetky. Na polnočnej omši spieva kostolný zbor Gloria a keď sa vychádza z kostola hrá dychová hudba „Zóhranka“. Vinš:

*Vinšujem Vám tyto slávne svátky,
Krista Pána narodení,
na statečku rozmnožení,
zdraví šťastci svate Božské požehnání
a po smrci královstvo nebeské.*

NA ŠTEFANA

BERNOLÁKOVO

Nie, nekoná sa tradičná zábava, len Štefanské diskotéky. Na Štefana sa u nás každoročne koná v kultúrnom dome „jasličková slávnosť“, ktorú organizuje rímskokatolícky farský úrad so saleziánskym združením. Vystupujú v nej deti s rôznymi scénkami.

BOBROV

Áno.

ČAKA

Štefanskú zábavu pravidelne organizoval miestny odbor Slovenského zväzu žien do roku 1990. Bol u nás dobrý zvyk, že každá masová organizácia v minulosti mala pridelenú tanečnú zábavu. Štefanovskú, ako som už spomenul, vždy organizoval miestny odbor Slovenského zväzu žien. Konala sa bežne ako ostatné zábavy. Vždy bola spojená s predajom tomboly.

DOLNÁ KRUPÁ

Ak sa koná, tak je taká istá ako každá iná zábava.

DOLNÁ STREDA

Nie. Posledná Štefánska zábava bola v r. 1977 a poriadali ju mládežníci SZM pod heslom „Od Štefana do Jána, tancujeme do rána“.

DOLNÉ OREŠANY

Štefanská zábava sa u nás uplatňuje. Poriadajú to požiarnici, mládežníci, futbalisti a výťažok venujú na účely ich činnosti. Zvyk bol do r. 1944, keď tu boli traja veľkí gazdovia, ktorí mali paholkov, ktorí u nich slúžili a na Štefana ho pustili domov s veľkým guľatým koláčom zv. „calta“. Napichli ho na dlhú palicu, ktorá sa rozštvrtila a koľko rokov slúžil, toľko mal na nej napichnutých jabĺčiek, ešte aj fľašu, dal si to všetko na plecia a išiel po dedine. Žienky pred ním mali

už popolom naplnené prasknuté „mlieč-náky“, hádzali mu pred nohami a dostával aj peniaze, koláče na znak dobrosrdečnosti občanov.

Večerom vyhrávala dedinská kapela každému občanovi, ktorý bol Štefan a zároveň aj Ján.

DOLNÝ OHAJ

Bývala, potom bývalo divadlo a teraz býva estráda a po nej diskotéka pre mladých.

GABČÍKOVO

Štefanská zábava sa koná, ale Slováci sa nezúčastňujú na tejto zábave, lebo sa tu zúčastňujú občania maď. národnosti a aj repertoár je im prispôsobený, len maď. skladby. Sprievodným javom sú bitky a výtržnosti.

GOČOVO

Áno.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Tradičná Štefanská zábava nie je. V reštauráčnom zariadení sa koná pre mladých diskotéka.

HIADLI

Štefánska zábava v Hiadli je klasická, bez nejakých zvláštnych tradícií. Ale už tri roky na Štefana zábave predchádza zábavný kultúrny program zväčša v podobe estrádného vystúpenia, organizovaného miestnymi ochotníkmi.

HLADOVKA

Už dlhší čas sa v obci nekonajú žiadne zábavy, okrem svadobných zábav či plesov. Obec nemá dostatočne veľké priestory (starý kultúrny dom je už na akcie podobného druhu nevhodný), v ktorých by bolo možné (za súčasných finančných podmienok) zábavy poriadat'. Občas si mládež usporiada diskotéku, ale vo väčšine prípadoch dochádza za zábavou do okolitých dedín.

V minulosti práve na Štefana chodievali mládenci, ktorí sa chceli oženiť „variť pálenku“ do rodiny dievčaťa, s ktorým sa chceli oženiť. Obyčajne s niektorým z príbuzných (krstným otcom, krstnou mamou, niekedy to boli aj výrečnejšie ženy z dediny, ktoré najskôr urobili určitý „prieskum“, či vyvolené dievča má o mládenca záujem) sa vybrali na pytačky. Ak malo dievča o mládenca záujem, dalo mu (alebo po žene poslalo) šatku a do nej vložilo aj istú sumu peňazí. Ak sa stalo, že o mládenca malo záujem aj iné dievča, muselo dať do šatky dvojnásobnú sumu peňazí, aby mládenec mohol vrátiť šatku avšak tiež s dvojnásobnou sumou peňazí ako bola v šatke. Bola to cena za odmietnutie, za urážku. Tento zvyk zanikol asi tak pred 25 rokmi.

HORNÁ SEČ

Za posledných 10 rokov sa konala prvýkrát. Nie je to tradícia.

HORNÁ SÚČA

Štefánska zábava je tradičná tým, že Štefanovia majú sólo. Iné zvyky nie sú zaužívané.

HOROVCE

Koná sa, je to slávnostná vianočná zábava.

HRANOVNICA

Štefánska zábava stratila svoju pravidelnosť a v súčasnosti je poriadaná v miestnych reštauráciách. V minulosti to boli ľudové veselice vo vyprázdnenej kinosále a o organizovanie sa predbiehali miestne organizácie.

HRUBOŇOVO

Na Štefana sa zvykne konať v obci zábava, o polnoci sa pripíja šampanským všetkým oslávencom, prítomným na zábave.

HVOZDNICA

Štefánska zábava nie je ničím osobitá.

CHLEBNICE

Áno. Držia ju ochotnícki divadelníci. Po poobednom a večernom divadelnom predstavení hry, ktorú zahrajú, sa koná tanečná zábava. Táto je prvá po advente a otvára aj vonkajší prejav veselosti v obci.

JAKUBANY

Áno.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

V minulosti sa na Štefana pravidelne hrávalo divadelné ochotnícke predstavenie a za ním nasledovala tanečná zábava. V rokoch štyridsiatych a ďalších konali sa už len divadelné predstavenia.

KOLAČKOV

Koná sa pravidelne. Predtým ju usporadúvali požiarnici, teraz mládež. Hrá riadna hudba naživo a nie disco.

KOLTA

V súčasnosti - najmenej 10 rokov, štefánska zábava ani silvestrovská nebýva. Je to prepych robiť zábavu, lebo sála je drahá (3500 Sk) a hudba najmenej 4000 Sk. Toľko sa obyčajne ani nevyberie.

KOMJATNÁ

Koná sa, ale už bez zvykov.

KONIAROVCE

Zábava na Štefana sa v našej obci nekoná, lebo sme malá obec a zábavy v okolitých obciach sa tiež konajú, kde sú väčšie kultúrne domy (u nás by sa finančne nevyšlo).

KOŠICKÁ BELÁ

Áno. Štefánska zábava nie je ničím výnimočná ako iné zábavy. Zúčastňujú sa na nej aj staršie páry.

KRAČÚNOVCE

Nemali u nás dlhú tradíciu. Konali sa v čase totality, šesťdesiate - sedemdesiate roky. Organizovali ich predovšetkým jednotlivé spoločenské organizácie, napr.: požiarnici, poľovníci, najviac však športovci. Po novembri 1989 už nie je pravidlom konať každý rok štefánsku zábavu. Začiatky zábav sa presúvajú do neskorých hodín a zúčastňujú sa ich čoraz mladšie ročníky. Vytratilo sa čaro dedinských zábav, na ktorých si mohli zatancovať mladší aj starší. Dnešné zábavy sa podobajú mestským diskotékam.

KRAJNÉ

V tomto období sa pravidelne Štefánska zábava neporiada, ale v minulosti sa

poriadala pravidelne a to Požiarny zbor (členovia).

KROMPACHY

Áno, koná sa každoročne.

KŠINNÁ

Koná sa v kultúrnom dome, tradične ju poriadajú hasiči.

KURIMA

Áno.

LADA

Štefánské zábavy už nebývajú ako voľakedy.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Štefánske zábavy v našej obci skončili v roku 1948. Predtým sa konali pravidelne vo forme tanečnej zábavy, ktorá sa konala v súkromnom dome alebo v krčme.

MALÁ LEHOTA

Štefánska zábava sa koná každoročne. Muzika zvyčajne už modernejšia - klávesy, gitary a bicie. Hrajú a striedajú ľudové piesne a moderné. Zábava sa mládež, ale aj starší. O polnoci sa rozdáva tombola Vždy je zabezpečené pohostenie a občerstvenie.

MAŇA

Štefánsku zábavu pravidelne organizovali požiarnici, prístupnú pre širokú verejnosť. Posledných 5 rokov zábavu organizujú iné spoločenské organizácie, napr. športovci.

MYJAVA

Koná sa v okolitých obciach (Stará Myjava, Rudník) tanečná zábava na Štefana. Jej priebeh sa ničím nelíši od iných zábav a plesov, ktoré sa konajú v priebehu roka (večera, tombola, krátke vystúpenie súboru Kopaničiar).

NIŽNÁ SLANÁ

Štefánské zábavy sa konajú. Je to však už len troska z pôvodných zábav do 70 rokov. Tradične ich robili hasiči alebo Zväz žien s bohatým programom.

OBYCE

V súčasnej dobe len veľmi zriedka sa koná štefánska zábava. Ak niekto zorganizuje, je

to skôr forma diskotéky, na ktorej sú prevažne mladí ľudia.

Kým bola v obci aktívna stará dychovka a „džez banda“, každoročne bývala štefánska zábava, na ktorú prišli všetci mladí ľudia, ale aj mladší manželia a veľa zvedavých žien, ktoré obkolesili steny sály.

OMŠENIE

Štefánska zábava je každý rok a je to bežná spoločenská zábava alebo diskotéka (podľa organizátora súkromníka).

OSTURŇA

Štefánske zábavy sa konajú, ale zvyky už nie je možné postrehnúť, je to ako bežná zábava.

PASTUCHOV

Koná, ale nie pravidelne.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Štefánsku zábavu pripravujú spoločenské organizácie. V poslednom období na každej zábave zvykne byť tombola.

PODZÁMČOK

Na Štefana sa chodilo a doteraz sa chodí po šibačke. Aby boli dievky šikovné, tak sa šibú.

POHORELÁ

V obci sa koná každoročne štefánska estráda pre širokú verejnosť, ktorej organizátorom je obec a jej hudobná skupina Úsvit, potom nasleduje zábava.

POHRONSKÁ POLHORA

Kedysi sa konala pravidelne, teraz už len niekedy. Priebeh je ako na obyčajnej zábave.

POENÝ KESOV

Štefánska zábava bývala aj v našej obci, ale v súčasnej dobe už nebýva. Najbližší príbuzní si zvyknú robiť návštevy v rodinách.

PREŇČOV

Predtým bývali štefánske zábavy, ktoré boli začiatkom veselosti po štvortýždňovom predvianočnom advente.

PRESELANY

Je to väčšinou mládežnícka diskotéka pri hudobnej aparatúre.

PTIČIE

Niekedy (potrebné vidieť).

PUKANEC

Posledná pred desiatimi rokmi.

RADOŠOVCE

Koná sa v miestnom kultúrnom dome štefánska diskotéka.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Štefánske zábavy sa u nás tradične konajú.

RUSKÁ PORUBA

Koná sa štefánska zábava. Riadna zábava tohto roku bola hudba, kde sa mládež zabávala až do rána. Zvyky sa už teraz nerobia žiadne. Zábava niekedy trvá až dva dni.

SEBECHLEBY

Diskotéka.

STARÁ BYSTRICA

Kým sa rozvidnelo, dievky museli poumývať riad a všetko upratať. Mládenci a chlapi išli odbývať do maštale ako polazníci. Vykydali hnoj, s ním obložili polazníčku na hnoji, aby bola dobrá úroda. Keď vykydali a odbavili statek, gazdina im prichystala pohostenie, aby ich postatkovala. Dievky išli zatiaľ podojiť kravy. O ôsmej hodine ráno bola svätá omša. Po nej sa pred kostolom postretali susedia, aj rodiny. Zavinšovali si navzájom „šťasné a veselé sviatky“. V tento deň sa chodilo vinšovať aj po chalupách vinše:

*Zdravie, šťastie, pokoj svätý
vinšujeme Vám.*

*Najprv pánu hospodáru
potom aj dietkam.*

*Z daleka my ideme
novinu vám nesieme.*

*Že sa nám narodel
všeho sveta kráľ.*

Alebo:

*Vinšujem vám zdravie, šťastie,
hojné Boské požehnanie
a po smrti kráľovstvo nebeske.*

Každá mamka si vzala zaťa na hostinu. Čo by hneď jedol len „zemky s mliekom“, ale bol na hostine. Predvečer chodili dievčatá po spievaní. Boli to piesne:

/:Kráľ Štefanko:/ koničky napájal

/:pri slunečku pri mesiačku im dával:/...

Večer bývala štefánska muzika. Tancovalo sa v krčme. Zábava trvala často až do bieleho rána. Keď chcela mať dievka na muzike šťastie, pred odchodom z domu potriasla lyžník. Pred krčmou, kde hrali, preplula pomedzi prsty a povedala:

*Prepelice, jaščerice,
ibajte popod lavice, a ja taká prepelička
a ja idem do kolečka“.*

Nejedna dievka, ktorej klebetnice nepriali a závideli, si pred muzikou zaspievala:

*Bodaj mi nepriali šeci neprajnici
nech mi len popraje,
Pán Boh všemohúci.*

Štefánske zábavy podľa zvyklosti z minulosti sa už pravidelne nekonajú.

STOŽOK

Štefánska zábava sa koná pravidelne od roku 1997. Predtým sa táto zábava konala sporadicky. Na uvedenej zábave sa prezentujú ľudové hudby pôsobiace v obci Stožok. Zábava sa koná buď v miestnom kultúrnom stredisku alebo v pohostinstve „Drvič“. Organizátorom podujatia je obec Stožok. V obci Stožok je na Štefana tradičná šibačka.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Naposledy sa štefánska zábava konala v kultúrnom dome na Bukovinke pred tromi rokmi - ako obyčajná dedinská zábava bez zvláštností.

ŠTIAVNIK

Zábava na Štefana nie je ničím osobitá. V súčasnosti sa konajú namiesto zábav väčšinou disk-zábavy alebo diskotéky. Zmienim sa však o svojráznom zvyku „chodenie po kupcoch“ alebo „kupovanie jalovic“, ktorý sa zachoval do súčasnosti. Na Božie narodenie chodia mládenci oblečení v starých krojoch, často zamaskovaní, s harmonikou po domoch, kde majú dievky, kde s gazdom symbolicky zjednávajú kúpu

dievky - jalovice. Po dohode ich gazda ponúkne a mládenci vytancujú dievky.

TISOVEC

Štefanovska zábava sa koná v Rimavskej Píle (časť Tisovca) v kultúrnom dome aj v spoločenskej sále Miestneho kultúrneho strediska v Tisovci - je to obyčajná spoločenská zábava so živou hudbou aj diskotékou.

TRENČIANSKA TURNÁ

Štefánske zábavy sa konajú pravidelne, ale bez nejakých výrazných zvykov.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Tradične býva aj štefánska zábava, ktorú pripravuje vždy iná organizácia v obci. Miestne kultúrne stredisko, Požiarna ochrana, Jednota dôchodcov, Telovýchovná jednota. Je to normálna tancovačka. Vyhráva zvyčajne dychová hudba.

VARÍN

Štefánske zábavy sa nekonajú. Už niekoľko rokov sa poriadajú v kostole alebo v kinosále betlehemske hry, ktoré pripravujú učiteľia so žiakmi ZŠ. V tomto roku scénku pripravili skauti. Má to veľký ohlas s návštevou cca 700 ľudí. Keď sa dej odohráva v kinosále, spravidla sa opakuje.

VEEKÁ VES

Niekedy.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Diskozábava, podáva sa varené víno, „topinky“ - opečený na oleji chlieb s cesnakom. Sú prílišné decibely hudby a v sále je tma (zhasnuté).

VIDINÁ

Štefánska zábava sa koná, typická dedinská s tombolou.

VINNÉ

Štefánske zábavy sa v dedine nekonali ani nekonajú. Do r. 1989 členovia folkl. skupiny Viňančan organizovali vo fašiangovom období tzv. „košarkove balí“ v Getlíkovej sále v spolupráci s obecným úradom. Ich podstata spočívala v tom, že každý, kto sa zúčastnil balu, doniesol pečivo, jedlo i nápoje „u košare“ - spoločne rozložili po stoloch, jedli, pili a zabávali sa. Demokracia priniesla stagnáciu až do r. 1996, keď starosta usporiadal Katarínsku zábavu

pri cimbalovej muzike. Z dôvodu nezájmu verejnosti sa v podobnej iniciatíve nepokračovalo.

VRÁBLE

Štefánske zábavy sa konali donedávna v meste. Miestny klub bol sprivatizovaný a tak mládež chodí na zábavy do susedných obcí. Tú to obyčajné zábavy s tombolou, bez tradičných zvyklostí.

VYŠNÝ HRUŠOV

Nie vždy.

ZÁKAMENNÉ

Áno, ale je to bežná diskotéková zábava.

ŽALOBÍN

V súčasnosti sa to obmedzilo. Voľakedy sa táto zábava začínala zvolávačskou trúbou. Poľovníci v noci išli na lov a o 18.00 hod. sa začala zábava. Poľovníci týmto dňom zahájili loveckú sezónu. V prestávkach premietali filmy o prírode a jej ochrane, trofejoch.

ŽAŠKOV

Niekedy sa koná na Božie narodenie, niekedy na Štefana, podľa toho, v ktorej susednej dedine je tiež zábava a aká kapela na nej hrá. Táto zábava sa koná hlavne kvôli finančnému zisku pre organizácie v obci.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Štefánska zábava sa koná na Štefana a organizuje ju niektorá zo spoločenských organizácií v obci. Tohoto roku sa konala a organizovali ju športovci. Dopoludnia sa uskutočnil Štefánsky výstup na Poludnicu, tradičná akcia, ktorú organizujú miestni turisti. Na tento dominantný vrch stred. Liptova vystupuje okolo 200 turistov.

ZEMIANSKA OLČA

Štefánska zábava voľakedy bývala, dnes je to už len diskotéka.

ZLIECHOV

Štefánske zábavy zanikli cca v roku 1992. Ráno na Štefana chodila dychovka vyhrávať pred každý dom, v ktorom býval Štefan.

ZOHOR

Na Štefana sa koná zábava v Kultúrnom dome aj v picerii u Šulaja. Tam sa konajú i svadobné hostiny, krštiny, káre keď niekto zomrie, i výročia narodenín a i.

SILVESTER A NOVÝ ROK

BÁTOROVÁ

Silvester sa najčastejšie oslavuje doma v kruhu rodiny. Mládež sa stretáva v klube, zabezpečia si občerstvenie, hudbu. O polnoci chodia po dedine vystreľovať rakety. Na Nový rok chodia vinšovať len muži. Oslavy vzniku SR sa nekonajú.

BEŇUŠ

Oslavuje sa strelbou, raketami.

BERNOLÁKOVO

Silvestrovská zábava, rakety, strelba, zábavná pyrotechnika pred domami. Oslavy vzniku SR sa u nás konajú na okrúhle výročia. V roku 1998 - sa konala slávnostná akadémia v kultúrnom dome s kultúrnym programom.

BOBROV

Na Silvestra večer účasť na sv. omši - poďakovanie starému roku. Spoločná rodinná večera, zábava podľa výberu a možnosti. Nový rok začíname vinšovaním, podaním ruky i bozkom.

BRAVÁCOVO

Ludia sa zúčastňujú pozvánkových silv. zábav. Nepozvánková je v dedine len disco. Strelba a detské trhaviny hádam ako všade. Po polnoci si chodia príbuzní a známi, niektorí i so spevom, vinšovať a takto to trvá aj do rána.

BUŠINCE

Susedia sa postretávajú na ulici, alebo pred domom, zavinšujú si, strieľajú sa rakety. Oslavy vzniku SR sa konajú cez rozhlas obecného úradu.

CEROVO

Pre všetkých, ktorí nechcú príchod Nového roka privítať iba v kruhu rodiny, je otvorený obecný úrad, kde sa ľudia stretnú. Nemôže chýbať ohňostroj, šampanské a dobrá nálada. Nový rok je v podstate kľudný deň, kedy sa ide do kostola.

ČAKA

Do r. 1990 silvestrovskú zábavu poriadali hasiči. Potom však organizácia zanikla a v súčasnosti, keďže je veľmi málo hudieb a sú drahé, sa už silvestrovská zábava u nás koná iba ojedinele. Mládež i jednotlivé mladšie rodiny Silvestra odbavujú veľkou pompéznosťou na viniciach - v pivniciach, ktoré sú u nás na solídnej úrovni. O polnoci sa strieľajú rakety a pod. Strieľa sa i v dedine na uliciach. Oslavy vzniku SR do t.r. pravidelne organizoval MO HZDS s výborným kultúrnym programom. Toho roku sa už nekonali.

ČERVENÍK

Silvester sa oslavuje stretnutiami na ulici, vinšovaním, strelbou, raketami. Starosta obce organizuje zapálenie vatry v strede dediny, kde sa stretávajú rodiny o polnoci a vzájomne si vinšujú. V sále hostinca sa koná ľudová silvestrovská zábava.

ČIERNY BALOG

Pred rokmi oslava Silvestra bola spojená taktiež so zábavou v kultúrnom dome. Jej osud spečatil nástup televízie a diskoték. V súčasnom období sa na príchod Nového roka čaká v rodine pri televízore, niekedy za spoluúčasti priateľov. Odbitím polnoci sa dáva priestor nekontrolovateľnej strelbe, raketám, petardám a pod. Oslavy vzniku SR sa v obci nekonajú.

DOBRÁ NIVA

Spravidla sa opakuje taká večera ako na Štedrý deň, potom nasleduje televízny program, niekedy zábavy v miestnych hostincoch, o polnoci vyjdú si susedia pri strelbe, zvonoch a svetliciach zablahoželať si, prípadne sa po polnoci susedia a rodina navštevuje.

DOBRÁ VODA

Na Silvestra sa ľudia zabávajú v rodinných skupinách. V chatovej rekreačnej oblasti býva zábava pre mladých slobodných a mladé manželské páry. Nový rok sa víta vzájomnými gratuláciami a strelbou.

DOLNÁ KRUPÁ

Silvester sa zväčša oslavuje individuálne. O polnoci sa všetci postretajú na uliciach, kde si vinšujú a zapalujú prskavky a inú pyrotechniku.

DOLNÁ STREDA

Oslavy Silvestra a Nového roku sa oslavujú zväčša v rodinnom kruhu. Mladí mávajú silvestrovské posedenia v priestoroch Obecného úradu a športovci a ich priatelia v miestnom pohostinstve p. Sabu. Polnoc sa oslavuje bujarým ohňostrojom, pričom sa rešpektuje bezpečnosť okolia.

Oslavy vzniku SR sa uskutočnili raz a to po sv. omši na Silvestra pri I. výročí vzniku SR spevom pri obecnom vianočnom strome.

DOLNÉ OREŠANY

Na Silvestra sa oslavuje pri zábave, rozhlase i televízii. Hrajú karty, dievky a ženy nsmeli šit' ihlou, lebo by sliepkam „zašili riťky“ a neznašali by vajička. Po polnoci nastane vinšovanie a veľká strelba. Potom sa ozve obecný rozhlas a starosta obce popraje občanom ďakovaním starému roku aj nastávajúcemu veľa dobrého, aj vzniku našej republiky. Ešte vlani sa dávali klobásy, guláš, varené víno, ale tohto roku na to neboli peniaze.

DOLNÝ HRIČOV

Nový rok oslavujú občania individuálne, väčšinou striedaním svetlic a pod.

DOLNÝ OHAJ 1

Pripravuje sa posledná večera v roku, obdobne ako na Štedrý večer aj obsahom. Ide sa do kostola a potom sa večeria a diskutuje buď pri televízore alebo na zábave. O polnoci sa načne šampanské, vinšuje sa a vonku sa strieľajú rakety a pod. Na Nový rok sa chodí vinšovať rodine a príbuzným.

DOLNÝ OHAJ 2

Na Silvestra je v kostole vyhodnotenie roka, bilancia financií zo zbierok a ofier na kostol a štatistika úmrtí a narodení, krstov, sobášov a pohrebov.

Posledné roky zábavu robia poľovníci na pozvánky. O polnoci je strelba, ohňostroj, rakety a vinšovačky.

DVORNÍKY

Ak nie je na okolí silvestrovský ples, očakáva sa Nový rok doma. Úder dvanástej hodiny sa víta prípitkom, potom všetci vychádzajú na ulicu a vítajú Nový rok strelbou a vzájomnými blahoželaniami. Zvyčajné sú aj susedské návštevy.

GABČÍKOVO

Strieľa sa, rakety, vykrikujú z okien a z balkónov pred a ešte aj po polnoci. Nekultúrne správanie.

GEMERSKÁ POLOMA

Zvyčajne sa oslavuje v kruhu svojej rodiny. Na Silvestra r. 1998 náš matičný spevokol Svornosť vystupoval na námestí v okresnom meste Rožňava, kde sa konali oslavy 5. výročia vzniku SR. V obci sa každoročne stretne na Konopiskách, t. j. pole v strede dediny, kde si urobíme svoj-pomocne ohňostroj, navzájom si zaželáme všetko dobré a po prípitku (každá rodina prinesie šampanské, hriatu pálenku alebo zohriate víno) asi o 1.00 hod. sa každá z rodín odoberie domov a oslava pokračuje do rána - kto dokedy vydrží.

Gočovo

Silvester sa oslavuje individuálne, o polnoci mládež spieva a zvoní na veži miestneho kostola. Vystreľujú sa rôzne rakety.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Na Silvestra sa koná diskotéka pre mladých aj zábava pri živej hudbe. O polnoci vychádzajú ľudia, najmä mladí, do ulíc a zapalujú petlice, vystreľujú petardy. Na zábave i diskotéke sa otvára šampanské a ľudia si navzájom želia všetko dobré do nového roku. Žrebuje sa tombola. V kato-

líckom kostole je o polnoci krátka pobožnosť. Stretnú sa tam tí, ktorí sa nešli nikam zabávať, a tu si po skončení spoločne zablahoželajú. Potom buď idú domov a rodine chodia vinšovať až na Nový rok, alebo poniektorí ešte v noci idú k najbližším vinšovať do ich domov.

HAŽLÍN

Pre mladých je zväčša diskotéka alebo zábava so živou hudbou. O polnoci sa každý snaží byť spolu s rodinou a pripíť si šampanským. Po polnoci sa stretávajú ľudia na ulici, ozýva sa strelba a lietajú rakety. Priatelia sa chodia navštevovať a blahoželať.

HERMANOVCE

Oslavy na konci a začiatku roka sú u nás skôr individuálnou záležitosťou každého jednotlivca. Zachováva sa však zvyk návštevy kostola o polnoci zo Silvestra na Nový rok, kde sa každý sám chvíľu pomodlí a zhruba po 15 - 20 minútach pred kostolom začínajú želania do Nového roku.

HADEL

Väčšina rodín oslavuje Nový rok v kruhu svojich najbližších, po polnoci sa strelajú na ulici rôzne rakety, petardy a práve tu sa stretávajú susedia, priatelia a želajú si všetko dobré.

HLADOVKA

Gazdovia a gazdiné (i ostatné rodiny) sa snažia v posledný deň roku vrátiť všetko, čo mali doteraz požičané, aby nemali dlh dva roky. Obyčajne večer býva v kostole svätá omša - poďakovanie, na ktorej sa opäť zídu všetci obyvatelia obce. Mládež sa potom vyberie na zábavu do okolitých dedín, ostatní trávia čas sledovaním televízie.

HORNÁ SEČ

Prelom rokov začína hraním štátnej hymny v miestnom rozhlase a spustením ohňostroja, za prítomnosti obyvateľov obce. Po skončení príhovoru si občania navzájom poprajú a vinšujú pod rozsvietenou jedličkou a pohárom šumivého vína, darovaného miestnymi podnikateľmi. Po odchode

z miesta osláv sa rodiny navzájom pozývajú a vytvárajú družné spoločenstvo, kde vytrvajú cca do 4. hod. ráno.

Na Nový rok o 12.00 hod. prednesú v miestnom rozhlase novoročný príhovor k miestnym občanom, ktorý je ukončený vážnou hudbou.

HORNÁ SÚČA

Silvester je skôr skupinová záležitosť. Poriada sa zábava v kultúrnom dome alebo sú to stretnutia na námestí, v rodinných domoch či na chatách. Spoločné majú prípitok o polnoci a želanie všetkého najlepšieho v Novom roku.

HOROVCE

15 rokov sa u nás organizuje silvestrovský beh Horovský X. Po nej tanečná zábava. Pred ňou je ďakovná omša za starý rok. Na silvestrovskej zábave je tiež kultúrny program. Rôzne súťaže a vtipné vystúpenia. O polnoci prednesie novoročný vinš starosta obce a nastávajú gratulácie navzájom. Vonku sa vypúšťajú svetlice, ohňostroj, petardy.

HRABUŠICE

Niekoľko na silvestrovskej zábave, iní v rodinnom kruhu. O polnoci je i u nás na dedine strelba (petardy, svetlice, rakety) a o polnoci sa môžu ľudia stretnúť aj v kostole pri novoročnej krátkej modlitbe a meditáciách.

HRAVONICA

Silvester v ukončení roka v Hranovnici nemá vo zvykosloví magicko-ochranné úkony. Spoločné vítanie Nového roka na rôznych plesoch je výlučne zábavným prvkom najnovšej generácie.

Traja králi - týmto zvykom sa uzatvára vianočný zvykoslovný komplex. Tento deň ľudia nosili do kostola svätiť vodu, kriedu, slaninu či iné predmety, ktoré používali počas roka na ochranu pred nepriaznivým účinkom zlých síl či v ľudovom liečení. Do Troch kráľov je stále živý prvok kňazskej koledy, je to obchôdzka kňaza s miništrantami a kostolníkom, ktorej podstatou je posvätenie príbytku a jeho obyvateľov.

HRIŇOVÁ

Na Silvestra sa poriada silvestrovská zábava v Miestnom kultúrnom stredisku. O polnoci je prípitok na privítanie Nového roka - šampanským a vzájomné blahoželanie do Nového roka. Stretnutie pri vianočnom stromčeku v strede mesta - pri mestskom úrade. Nový rok sa víta strelbou, raketami... Pripomína sa vznik Slovenskej republiky.

HRUBOŇOVO

Rozlúčka so starým rokom a vítanie Nového roka je vždy veselé pri konaní zábavy. O polnoci sa šampanským víta Nový rok - každý si želá vinšom požehnaný Nový rok. Zvonia zvony na kostole, je počuť strelbu, mládež hádže svetlice, všade je rušno a veselo. Ako starostka obce aj ja prídem medzi účastníkov oslavy Silvestra a Nový rok vítam so svojimi občanmi so želaním pokoja a lásky v Novom roku!

HVOZDNICA

Nový rok sa víta strelbou, svetlicami alebo sa idú pozrieť na ohňostroj do Bytče. V osade Prašnice zvyknú ženy chodiť „po spievaní“ kolied pod okná ako v Štiavniku, niekedy tu zavíta „kurina baba“ zo Štiavniku.

CHLEBNICE

Spoločne na plese, ktorý organizujú požiarnici, alebo poľovné združenie. Na polnoc sa chodí zaspievať pred kostol na vršok nad dedinou, kde si navzájom poprajeme všetko dobré v Novom roku.

JAKUBANY

Zábava áno, o polnoci strieľajú.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Silvestrovskou zábavou.

JELENEC

O polnoci sa zapáli vatra na nádvorí kaštieľa; slovenská hymna; príhovor starostu obce; báseň a piesne (o domove; slávnostné) + ohňostroj a občerstvenie. Organizujú miestny odbor Matice slovenskej a obecný úrad.

JEŠKOVA VES

V susednej obci býval Silvestrovský ples,

ktorý organizuje tamojší obecný úrad. Je to dobre organizovaná zábava s vysokou účasťou. Na ulici je strelba, rakety a pod. Niekedy až nadmerné a nie oslavné.

KAČANOV

Na Silvestra sa chodí na zábavu, presne o 24.00 hod. sa otvára šampanské, gratuluje sa, potom sa ide von, kde sa vystreľujú rôzne petardy a rôzna pyrotechnika. Na Nový rok sa potom chodí gratulovať do rodiny, resp. susedom a pod.

KOJŠOV

O polnoci sa pripitja šampanským, strieľa sa ohňostroj, rakety, blahoželania. Nový rok - susedia, príbuzní, priatelia chodia „po vinčovaňu“ - typické veršované vinše, praje sa šťastie, bohatá úroda, hojnosť statku, prírastky zvierat atď.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Tradične sa v Kokave na Silvestra konala zábava. Pred polnocou sa čítala „Kokavská trúba“, v ktorej boli napísané všetky veselé príhody z predošlého roka, ktoré sa stali v obci. Mnohé z nich boli utajené a ľudia sa o nich dozvedeli len práve na tejto zábave. Na tejto zábave vždy hrávala cigánska muzika Radičovice.

KOLAČKOV

V kultúrnom dome je zábava a ostatok ľudí oslavuje doma. Na polnoc zvonia v obci zvony, taktiež počuť strelbu a rakety. Susedia si idú navzájom popriať šťastlivý nový rok.

KOLTA

Asi pred desiatimi rokmi večer na Silvestra bývala vždy tanečná zábava, ktorú vždy usporiadali miestni poľovníci. Cez deň vierači išli na poľovku a večer obyčajne podávali na zábave diviáciu klobásu, guláš a pod. Na ulici len sem-tam počuť strelbu zábavnej pyrotechniky a nejakej tej svetlice. Od r. 1993 miestny odbor Matice slovenskej v spolupráci s miestnym odborom SNS organizuje celonočné oslavy vítanie výročia vzniku samost. SR. Občerstvenie - večeru a šampanské prepláca obecný úrad Kolta.

KOMJATNÁ

Stretnutia na ulici, rakety.

KONJAROVCE

Na Silvestra býva tanečná zábava, o polnoci je strel'ba na ulici, čím si pripomenieme i oslavy vzniku SR.

KOŠICKÁ BELÁ

Na Silvestra sa tiež chodí vinšovať. Záver roka rodina začne spoločnou večerou a potom zábava buď v rodinnom kruhu alebo v kultúrnom dome silvestrovská zábava. Na Nový rok najprv vinšovanie a potom strel'ba, rakety. Oslavy aj vonku na ulici.

KRAČÚNOVCE

Silvestrovské a novoročné zábavy sa u nás nekonali. Bolo tradíciou, že keď u nás bola Štefanská zábava, nebola nikde inde v blízkom okolí. Tým sa zabezpečila väčšia účasť. Silvestrovská bola v 5 km vzdialenom susednom meste a Trojkráľová v susednej dedine. Po novembri 1989 už sú aj u nás silvestrovské zábavy. Konajú sa v uzavretých spoločnostiach. Zúčastňuje sa na nich mladšia aj stredná generácia, väčšinou manželské dvojice. O polnoci si pripájajú šampanským, blahoželajú si navzájom a používajú rôznu zábavnú pyrotechniku. Tí ľudia, ktorí sa nezúčastňujú zábav, trávia silvestrovský večer sledovaním televízie alebo návštevou priateľov. Pred polnocou odchádzajú do kostola, kde modlitbou privítajú Nový rok. Zvony vyzváňajú a členovia našej dychovej hudby zahrajú niekoľko vianočných piesní.

KRAJNÉ

Silvester a Nový rok sa opakuje obyčajne ako Štedrý deň, aby sa umocnil ich účinok. Na Nový rok by do domu mal vojsť muž, aby priniesol šťastie. Silvester sa oslavuje silvestrovskou zábavou a o polnoci zvonía zvony na kostole a strel'ajú sa rakety.

KRÁČ

Áno, oslavujeme. Mládež po službách Božích a po večeri, ktorá je taká ako na Štedrý deň, len tam je ešte zvyk, že gazdiná

počas večere nesmie vstať od stola, aby jej sliepky dobre niesli počas celého nastávajúceho nového roka. Mládež si robí zábavu v miestnom hostinci Slovan. Stredná generácia, ale aj starší, sa zídu na ulici. Cez polnoc zvony ohlasujú príchod nového roka a vznik SR, strel'ba - teraz už zábavná pyrotechnika tiež beží u nás, dobehne mládež. Potom predseda miestneho odboru Matice slovenskej krátkym príhovorom a vinšom dobrého zdravia, pokoja a pevného trvania našej spoločnej vlasti Slovenska otvára priestor pre spev. Najprv hymnu SR, národných pesničiek, ďalších ľudových piesní, ale aj nábožných, ako je: „*Rok nový zase k nám prišiel..*“. Schádza sa nás každoročne 45 - 60 členov miestneho odboru Matice slovenskej a ďalších občanov na ulici pred ev.a.v. kostolom, kde miestny odbor Matice slovenskej Kráľ má aj informačnú skrinku. Trvanie celého stretnutia do 02.00 hod. Na Nový rok ráno na službách Božích sa modlitbou na zdarné vedenie našej vlasti prihovárime k Otcovi svetiel za múdru vládu a dobrých vodcov nášho národa.

KROMPACHY

Mesto organizuje každoročne uvítanie Nového roka spojené so vznikom SR, príhovorom primátora mesta a ohňostrojom.

KŠINNÁ

Na Silvestra - cez deň ženy chystajú, poobede niektorí chodia na cintorín. Večer o 17.30 hod. služby Božie v kostole. Mládenci z folklórnej skupiny po skočení služieb Božích chodili donedávna „babenovať“ po dedine - spev, vinš. Naposledy v roku 1993. V roku 1998 mládež mala večierok. Rodiny sedia väčšinou doma pri televízore. O polnoci - strel'ba rakiet, prskavky, susedia si vinšujú na ulici; na Nový rok - vinšovanie po rodine a známych.

KURIMA

V kostole sa zazvoní. Starší ho čakajú v kostole, mladí v rôznych spoločnostiach alebo na zábave. Strel'ba, svetlice, nie spoločne organizované, ale jednotlivci, rodiny.

KUROV

Väčšinou doma pri televízore v spoločnosti najbližších priateľov. Niekoľko rokov za sebou sa v kultúrnom dome konala novoročná zábava 13.-14. januára (podľa juliánskeho kalendára). Toho roku ju nikto nezorganizoval.

LACKOVÁ

Niekedy mladí nacvičia estrádne pásmo. Niekoľko minút pred polnocou je otvorený aj kostol. Schádzajú sa tu prevažne starší ľudia.

LADA

Uvítanie Nového roku je väčšinou v domácnostiach, susedia sa stretnú na ulici, v obci pustíme rozhlas, pustíme hymnu a poblahoželáme všetko najlepšie do Nového roku.

LAŽANY

Stretnutie na ulici o 12.00 hod. a chodí sa po domoch s harmonikou, vinšuje sa a spieva. Na Nový rok a vznik SR sa strieľa z rakiet.

LEDNICA

Večer v kostole poďakujúca pobožnosť. Potom doma spoločná večera a potom vlastný program - strelba, rakety a pod.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Silvester bol dňom, kedy občania očakávali Nový rok. Okrem bohoslužieb, ktoré sa konali vo večerných hodinách, sa o polnoci zhromaždili na veži, odkiaľ sa ozýval hlas zvonov a náboženských pesničiek vítajúcich Nový rok. Táto tradícia sa zachováva až do dnešných čias, s ohňostrojom a modlitbou v kostole.

ĽUBIETOVÁ

Silvester sa oslavuje Silvestrovskou veselnicou a príchod Nového roku vítame na námestí v obci vzájomným vinšovaním.

LUBINA

Susedia sa v Miškech Dedinke stretnú na ulici, ideme ku zvonici - zvoníme na starý rok 3 minúty, po krátkej prestávke asi 1 minútu zvoníme 3 minúty na Nový rok. Strelba, rakety sa ozývajú zo všetkých väčších osád

na kopaniciach hlavne z Hrnčiarového, od Valenčíkova a Podkoziniec.

V kultúrnom dome býva uzatvorená spoločnosť miestnej mládeže. V domoch chalupárov bývajú taktiež ľudia, ktorí trávajú víkend a sviatky na kopaniciach. Všetci sa stretne na ulici a vzájomne si vinšujeme. Vinšovanie zdravia, šťastia do Nového roka si ako susedia navzájom prajeme v každej chalupe. Postupne sa navštívime od domu k domu - asi 6 chalúp. Vinšovanie končí asi o 4.00 hod. Vznik SR si pripomenieme vyvesením slovenskej zástavy na kultúrnom dome. Ráno o 10.00 hod. sa ide na Novoročné služby Božie do ev.a.v. kostola v Lubine.

MALÁ LEHOTA

Poriada sa tanečná zábava. O polnoci je prerušená, všetci si vinšujú do Nového roku, potom vychádzajú von zo sály, kde sa v blízkosti robí ohňostroj a strelba. Znovu pokračuje tanečná zábava do rána.

MALÉ RIPĽANY

Disco zábava - mládež, o polnoci petardy, zábavná pyrotechnika a šampanské a gratulácie až do rána.

MAŇA

V poslednom období je oslava Silvestra v našej obci zameraná individuálne. Do roku 1989 sa robili zábavy. V posledných rokoch robí Silvestrovskú zábavu Poľovnícke združenie už 30. decembra a 31. decembra poobede je zábava pre deti. Silvestrovský večer si organizujú samotní občania spolu s príbuznými a známymi. Na viniciach majú postavené hajlochy, kde si pripravia večeru. Pri speve a samozrejme i pri pohárikú vína čakajú polnoc. Oznámi im ju hájnik odtrúbením dvanástej hodiny. Všetci vyjdú von, poľovníci strieľajú, vystreľujú rakety, zapalujú sa vatry, navzájom si blahoželajú. Tiež v dedine (tí, čo sa rozhodli sledovať televízor) vyjdú na ulicu, aby si navzájom popriali všetko najlepšie do Nového roku. Ráno chodia chlapi vinšovať Nový rok. Sú odmeňovaní peniazmi. Výnimkou bola

polnoc na 1. januára 1993 - vyhlásenie samostatnej Slovenskej republiky. Presne o polnoci bili všetky zvony na kostole, vystreľovali rakety, svetlice, ohňostroje.

Z rozhlasu znela slovenská štátna hymna, k spevu sa pridali občania zídění pred kultúrnym domom. Na balkón kultúrneho domu prinášajú členovia SNS slovenskú zástavu. Za nimi ide starosta obce - Jozef Trungel, predseda SNS - Vojtech Kiš, predseda MS - Pavol Horník, predseda KDĽ - Ing. Igor Sádovský, predseda RD - Ing. Vojtech Abрман a člen SNS - Vladimír Sojka. Členovia divadelného krúžku vítajú samostatné Slovensko básňami. Príhovory starostu obce, predseda SNS a MS, ako i predseda KDĽ potvrdzujú radosť zo samostatnej Slovenskej republiky.

Súbor Dolina spieva piesne: Hej Slováci, Slovák som ja narodený, Otče náš, Daj Boh šťastie, Bože, čos ráčil... V priestoroch KD boli prestreté stoly s hojnosťou jedla i pitia. Hrala hudba. Do rána sme sa zabávali a tešilo nás, že tu bola väčšina mladých ľudí.

Vinšovanie na Nový rok:

*Vinšujem Vám tento nový rok,
aby Vám dal Pán Boh zdravie, šťastie
hojné božské požehnanie
a po smrti kráľovstvo nebeské obsiahnuť.*

MARHAŇ

Konala sa zábava, stretnutie na ulici, kde si ľudia podávali ruky, blahoželali si v novom roku veľa úspechov, nechýbala ani strelba, rakety.

MEDOVARCE

Silvester sa oslavuje doma. Mládež si poriada zábavu pri reprodukovanej hudbe a pred polnocou sa odoberú ku kostolu na vyvýšené miesto, ale pobožnosť sa žiadna nekoná len zvoní sa na všetkých zvonoch o polnoci. Potom sa dlho ozýva strelba z poľovníckych zbraní, petardy a iná zábavná pyrotechnika vrátane svetlíc, možno aj vojenských. Mládež sa potom baví ďalej do rána. Je to súčasne aj oslava vzniku SR.

MENGUSOVCE

Príležitostné zábavy - so strelbou a petardami - o polnoci zvonila zvony.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Na Silvestra vždy bývali veľké zábavy, ale nakoľko nás v obci je len 650 obyvateľov a to veľa prestárlych, zábavy zanikli. Od vzniku SR sa stretneme o 23.00 hod. v kultúrnom dome, kde si zaspievame, popijeme, o polnoci vypočujeme vinš a hymnu z rozhlasu. Potom starosta obce zavinšuje všetkým prítomným (asi 20-30 občanov), ideme von a púšťame rakety. Zo všetkých kútov sa ozýva strelba. Vrátime sa a pokračujeme v zábave.

MIŠOVCE

Silvester sa oslavuje zväčša individuálne. Nezachytili sme nijaké zvyky súvisiace s príchodom Nového roku ani v minulosti. V súčasnosti prenikla medzi mládež zábavná pyrotechnika, takže o polnoci sa v obci ozýva silná strelba. Na Nový rok sa chodí vinšovať, obyčajne príbuzní a priatelia. Je stále známe, že šťastie do gazdovstva prináša muž, ktorý prichádza z dolného konca. Žena - a ak navyše prichádza z horného konca - je považovaná za nepriaznivé znamenie. Ale už sa tomu nepripisuje veľký význam.

MYJAVA

Na Myjave sa zvykne chodiť na silvestrovské plesy, kde sa po polnoci strieľa zábavnou pyrotechnikou. Rôzne kolektívy, známi, priatelia chodia na chaty. Na námestí okresný úrad v minulom roku organizoval oslavy vzniku SR - ohňostroj, kapustnica, víno. Teraz sa nekonali. Mládež sa potuluje po meste a strieľaním znepríjemňuje život starším obyvateľom a mestskej polícii. Na Nový rok sa chodí po najbližšej rodine s vinšovaním všetkého dobrého...

NEDOŽERY-BREZANY

Od vzniku SR sa pravidelne starosta obce a poslanci stretávajú na Nový rok pred obecným úradom (úderom 12-tej hodiny). Nechýba prípitok - spev - osvetľovacia technika.

NEVOLENÉ

Nový rok vítajú mladí strelbou a petardami. Dospelí si pred kostolom vinšujú Nový rok.

NIŽNÁ BOCA

Večer alebo popoludní sú služby Božie, kde sa ľudia stretnú. O polnoci sa oslavuje Nový rok strelbou, raketami, známi sa postretajú a vinšujú si Nový rok. Na Silvestra býva slávnostná večera - kyslá polievka so sušenými slivkami a klobásou, údené mäso uvarené v polievke a zemiakový šalát.

NIŽNÁ SLANÁ

Silvester - tradičná zábava, ovšem hlavne mládež. Moderná hudba je pre starších utopenie. Koordinovať záujmy starých a mladých sa nedarí, a preto starší oslavujú doma pri televízore a šampanskom. Na Nový rok sa strieľa (poľovníci), rakety, zábavná pyrotechnika.

OBVCE

Voľakedy aj na Silvestra vždy bývala zábava, teraz len zriedkakedy. Po večernej ďakovnej sv. omši, rodina večeria spoločne, večera je mäsitá, pestrá na jedlo, ovocie i nápoje, sleduje sa televízor alebo počúva rozhlas (silvestrovský program). Na uliciach strelba, rakety, svetlice, zväčša mládenci a chlapci. O pol noci aj dospelí povychádzali na ulicu a vzájomne si vinšujú veľa zdravia, šťastia a Božieho požehnania do Nového roku! Podobne si vinšujú na Nový rok, keď idú z kostola a potom na návštevách u príbuzných.

Asi do r. 1988 stará dychovka každoročne na Nový rok 1.1. vyhrávala po celej dedine, dom od domu rôzne ľudovky, začala zavčasu ráno, prerušili chodenie počas slávnostnej sv. omše, pri ktorej účinkovali a po omši pokračovali po všetkých uliciach, skončili predvečerom. Pri vyhrávaní ľudia povychádzali na ulicu, počúvali, podali im peniaze (zväčša 20,- Sk), ponúkli vypiť a niečo na „zahryznutie“.

Dychová hudba účinkuje vždy pri slávnostných bohoslužbách na Nový rok, Veľkú noc, hody, Vianoce a iné cirkevné slávnosti a vždy po ich skončení vyhráva farníkom pri kostole na počúvanie.

OEKA

Silvester a Nový rok oslavujú občania prevažne doma. Pre mladých sa koná tanečná zábava a po polnoci poniektorí oslavujú Nový rok strelbou na ulici a prípitkom.

OMASTINÁ

Spoločné stretnutie na najvyššom vrchu v obci - Rokoš. Večer zabavenie, strelba, rakety.

OMŠENIE

V obci býva tanečná zábava (uzavretá spoločnosť). O polnoci nasleduje na ulici strelba, rakety, vzájomne sa navštevujú susedia v ulici a blahoželajú si hneď o polnoci.

Vznik SR sa prvý raz oslavoval dôstojne, celá obec sa zišla pred kultúrnym domom, hrala dychová hudba Omšeňanka, príhovory starostu obce a hnutí v obci. Potom už len spomienka v rozhlase.

OSIKOV

Voľná zábava pre mládež v miestnom kultúrnom dome a uzavretá spoločnosť v „poľovníckom salóniku“ u súkromného podnikateľa pre manželské páry.

OSTURŇA

Silvester a Nový rok sa v poslednom čase oslavuje len v rodinnom kruhu. Časť mládeže využíva miestne pohostinstvo. Príchodom cudzích občanov - chalupárov je už aj strelba pri výročiach, ako je Nový rok.

PASTUCHOV

Stretnutia na ulici, strelba atď. Vinšovanie v rodinách, príbuzní sa pri tej príležitosti navštevujú. Starosta obce ráno rozhlasom vinšuje občanom.

PATA

Poriada sa tanečná zábava v dedine v kultúrnom dome, o polnoci stretnutia na ulici a strelba, rakety.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Konajú sa zábavy. Odkedy je oslava vzniku SR, stretnutia sa konajú o polnoci pred kostolom. Je ohňostroj, vystúpi speváčka ľudových piesní, príhovorí sa starosta,

podáva sa teplý čaj, strieľa šampanské a petardy.

PODKRIVÁŇ

Zábava, strelba, oslavy Nového roka, stretnutia.

PODZÁMČOK

Tradične sa v obci oslavuje Silvester a Nový rok zábavou v kultúrnom dome, vzájomne sa vinšuje na ulici aj po rodinách, susedovcoch a spoločne sa pohostíme. Na Nový rok o polnoci sa strieľajú svetlice. V kultúrnom dome sa zaspieva slovenská hymna na počesť vzniku SR.

POHORELÁ

Ludia vychádzajú pred domy, nechýbajú svetlice, rakety i strelba. Ľudia si blahoželajú a navštevujú sa vzájomne v domácnostiach. K vzniku SR robíme pozdravnú rozhlasovú reláciu a vznik si pripomíname nástennými novinami pred obecným úradom.

POHRONSKÁ POLHORA

Silvester sa v obci už niekoľko rokov začína silvestrovským behom s celoslovenskou účasťou. O šiestej večer je pobožnosť - poďakovanie. Potom je večera, podobná ako na Štedrý večer a silvestrovská zábava. Väčšina ľudí trávi Silvestra v súkromí.

POENÝ KESOV

Väčšia časť ľudí silvestruje doma pri televízii; vyjdú do ulíc o polnoci, keď sa strieľajú petardy.

PORÁČ

Silvester a Nový rok je v posledných piatich rokoch spojený s oslavami vzniku SR, spojený s ohňostrojom, kde sa v strede obce zídu občania, prevažne mládež, kde sa oslavuje až do ranných hodín. Prebieha aj silvestrovská zábava.

POZDIŠOVCE

Silvester v obci sa oslavuje silvestrovskou zábavou, ktoré organizujú zástupcovia záujmových organizácií v spolupráci s obecným úradom. Je to bežná zábava buď s hudbou alebo diskotékou. O polnoci ako obyčajne strieľa šampanské s prípitkom

a vinšami do Nového roka. Niektorí občania vyjdú o polnoci pred dom na ulicu, odkiaľ sledujú strelbu poľovníkov a rakety, pritom pozorujú ohňostroj v Michalovciach.

Oslavy vzniku SR sa konali pri prvom výročí, teraz sa nekonajú. V tomto roku ich má v pláne zorganizovať miestny odbor Matice slovenskej.

Na Nový rok chodia po domoch malí chlapi s vinšami, začo dostávajú odmeny - peniaze. Dospelí a staršia mládež navštevujú priateľov a príbuzných. Vinšujú len zdravie, šťastie, úspechy, ale sú aj prípady vinšu:

*Vinčuju vam vinčuju
na ščasce na zdrave,
na toto novy rok,
že bi sce mal'i ščešlivi krok,
že bi še vam u nim vse
dobre vodzilo
a vse lem lepši žilo.
Žebi u vašim obiscu vladla
radojs, laska, počešeňe,
že bi sce mal'i pežeži povni kešeňe.
Žebi še vas po cali rok ňelapala
žadna psota,
a le trimalo še vas zdrave, ščasce
i dobrotu.*

To vam vinčuju, to vam Pane Bože daj.

PRAKOVCE

Prvý a piaty rok vzniku SR pred obecným úradom, ohňostroj a účinkovanie dychovej hudby. Ináč bežne, ľudia sa zabávajú v rodinách, na zábavách a o polnoci sa blahoželajú, jasá a iskrí (ohňostroje) ako všade.

V minulosti: Boli to pravidelné vinšovačky v každom dome. Vinšovalo sa ráno pred omšou, vinšovali starí i mladí. Po vinšovaní chodili aj helcmanovskí Cigáni, čo sa považovalo za šťastie.

PREŇČOV

Silvester sa oslavuje spoločnou zábavou najmä mládeže. O polnoci sa ozvú zvony a začne strelba po celej dedine. V tomto roku prešla obcou folklórna spevácka skupina spievaním ľudových piesní. Jeden občan pravidelne vytrúbi na svojej trúbke Alžbe-

tínsku serenádu. Je to poslanec obecného zastupiteľstva pán Štefan Číž.

PRESEČANY

Silvester - Disco, o polnoci - v kostole modlitba, potom oslava na uliciach, streľba, rakety a pod. Ako inde pásmo na Nový rok - miestny rozhlas - príhovor starostu obce.

PRIECHOD

Väčšinou Telovýchovná jednota poriada discozábavu a ľudia hlavne po vyčkaní polnoci a oslavách doma, resp. na uliciach prichádzajú na túto zábavu a bavia sa až do rána. Rodiny starších ľudí smerujú o polnoci do kostola, kde ich privolá hlahol zvonov na súkromnú pobožnosť!

PTIČIE

Poniektorí na polnoc v kostole, stretnutia, streľby, rakety.

PUKANEC

Skupinka priateľov v reštaurácii, uzavretá spoločnosť alebo v bývalej sále - malej na kúpalisku, mládež v skupinkách v ťochoch alebo po domoch, či chalupách. Spoločný prípitok a strieľanie rakiet.

RADOŠOVCE

Pravidelne sa koná v kultúrnom dome Silvestrovská zábava, o polnoci sa ľudia schádzajú na ulici, vinšujú si Nový rok, chlapani, mládež strieľa - vystreľujú rakety a iné.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Zvyčajne sa Silvester oslavuje v kruhu svojich blízkych a priateľov, o polnoci najmä mládež víta Nový rok svetlicami, zvonia zvony, a vzájomne si medzi sebou zavínajú ľudia na ulici všetko dobré do Nového roku.

ROZHANOVCE

Len individuálna streľba, rakety bez organizácie.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Niektorí mladí ľudia idú Silvester a Nový rok osláviť do okresného mesta. Tí, čo ostanú doma sa stretnú a spoločne privítajú Nový rok v obci streľbou a raketami.

RUSKÁ PORUBA

Mládež sa stretne buď v pohostinstve alebo spoločne u niekoho doma. O 24.00 hod. sa stretnú na ulici, streľba z petárd, blahoželaní. Niektorí idú oslavovať do okresného mesta, spoločenské posedenie.

RYKYNČICE

Každý inde, dnes mladí už na chatách, v pivniciach. Starí doma.

SANTOVKA

Stretnutie na Silvestra v zasadačke obecného úradu a pred ním streľba - rakety, v miestnom rozhlase hymna SR o 24.00 hod.

SEBECHLEBY

Oslavy vzniku SR – slávnostný príhovor, streľba, šampanské, stretnutie občanov o polnoci.

SELCE

Streľba na ulici, stretnutie známych, rodín a susedov.

SELEC

Na Silvestra sú v miestnom rímsko-katolíckom kostole bohoslužby asi o 17.00 hod., ako poďakovanie za všetky milosti získané v uplynulom roku. Potom sa v domácnostiach slávnostne večeria - večera pozostáva z podobných jedál ako na Štedrý deň, niekto má repovú polievku, kapustnicu s hríbmami, ale už aj s údeným mäsom a klobásou. Keďže sa v tento deň nepostí tak, ako na Štedrý deň, pripravujú sa i mäsité pokrmy. Ľudia, ktorí Silvestra netrávia napr. niekde na zábave, obyčajne sa stretávajú s rodinou, priateľmi. O polnoci sa ozýva streľba - z humien i z dvorov, po polnoci býva zvykom, že rodiny, susedia či priatelia si navzájom chodia vinšovať do príbytkov, i keď tento zvyk má v posledných rokoch upadajúcu tendenciu (takmer všetky domácnosti majú telefón). Vznik SR sa v obci neoslavuje, na Nový rok si priatelia i rodina chodia navzájom vo veľkej miere vinšovať.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Na Silvestra počuť streľbu. Oslava SR sa prevádza reláciou v dedinskom rozhlase.

SLOVENSKÝ GROB

Silvestrovská zábava, oslava Silvestra s deťmi, vnúčatmi. Stretnutie na ulici, podanie ruky a vinšovanie všetko najlepšie v Novom roku. Strieľanie, rakety.

SMREČANY

Stretnutie o polnoci na Silvestra v kostole, na ulici - susedia, mládež, streľba a rakety.

STARÁ BYSTRICA

Silvester - v posledný deň roka sa pracovalo ako iné všedné dni. V podvečer sa všetci preobliekli a ponáhľali sa do kostola na poďakovanie. Pobožnosť sa začínala kázňou. Po nej kňaz prečítal, koľko ľudí sa narodilo, zosobášilo, zomrelo. Pokračovali litánie a ďakovné modlitby za skončený rok. Na záver pobožnosti ľudia zaspievali Te Deum a nakoniec dostali požehnanie so Sviatosťou oltárom.

Doma sa všetci spoločne navečerali. Potom posledných pár hodín v roku prežil každý po svojom. Starí ľudia Nový rok nečakali - „vraj príde aj sám“. Mnohé rodiny sa stretli a spoločne čakali Nový rok pri pálenke a domácej klobáse. Mládenci a dievky išli na muziku, mladšie dievčatá chodili po spievaní. Z každého dvora sa ozývala jedna z týchto piesní:

*Bratiškovia moji, dávno slúžime
pri tomtom salaši, aj pri Betleme.*

alebo:

*Z valaskej chalupky zasaženej
tiahlo ma srdenko roztúžené
cez hory, cez doľy, cez lesičky,
k tebe, môj Ježiško, pred jasličky.*

O polnoci začali vyzváňať na všetkých zvonoch. Každý sa pomodlil a poďakoval za prežitý rok a do Nového roku si prosil zdravie a Božie požehnanie. Všetci ľudia si navzájom vinšovali: „*Zdravie, šťastie a hojné Boské požehnanie*“.

V súčasnosti si pri stretnutí na ceste, ale i v rodinách želajú všetko dobré.

Nový rok - od rána chodili vinšovníci. Ľudia si v tento deň pri stretnutí vinšovali rôzne vinše:

*Hodne zdravia, hodne šťastia,
dievkam sobáše, mlynárom vodu
chudobným chleba, väzňom slobodu.
Tak nám Pán Boh pomáhaj
v tomto novom roku.*

I v tento deň sa verilo na polazníkov. Najlepšie, keď do domu prišiel prvý chlap, alebo mládenec, avšak nesmel byť chorý. Od rána chodili po vinšovaní i Cigáni. Pred domom zahrali na husličkách a spievali:

*Nový rok nám nastal, radujme sa,
z ruže kvet vykvitnul, veselme sa.*

Aby vám dal Pán Boh

zdravie a šťastie,

hojné boské sväté požehnanie.

A ty, pani hospodinka, či čuješ,

Cigáň napomenul ostatných:

Bariej spievajte, aby nás čuli!

a či nám tu koladečku richtuješ.

Keď vyšla gazdina, aby ich niečím obdarovala, zavínšovali jej, poďakovali a pokračovali s vinšovaním v ďalšej chalupe.

STOŽOK

Silvestrovské zábavy sa konajú sporadicky asi tak každý druhý rok. Rodiny oslavujú Silvestra podľa jednotlivých domácností, kde sa schádza 5-6 rodín, čo na záver vyvrcholí stretnutím na ulici a streľbou rakiet a petárd. Oslavy vzniku SR organizuje obec Stožok každoročne vyhlásením relácie, príhovorom, obecnou oslavou, slávnostným vztýčením zástavy SR, občerstvením.

STRÁŽSKE

Tradičnú silvestrovskú zábavu v kolkárni organizuje miestny odbor SDL. Na viacerých miestach sú diskotéky pre mladých. Miestny úrad v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej a miestnym kultúrnym strediskom organizuje každoročne polhodinu po polnoci na námestí A. Dubčeka pred miestnym úradom stretnutie občanov z príležitosti uvítania Nového roka a vzniku SR. Zaznie hymna, báseň, prítomným sa prihovori primátor mesta, vystúpi spevokol, nechýba ohňostroj.

SVÄTÝ JUR

31. 12. 1998 - HZDS pozvalo mestským rozhlasom občanov na stretnutie o polnoci na námestí - prišlo len asi 30 - 50 ľudí. Druhá skupina sa bavila sama - doniesli si šampanské a rôznu pyrotechniku. Všade strieľali rakety, piráty a delobuchy. Hlavne na zábavách a pri bytovkách. Bolo až nebezpečné byť vonku. Na Nový rok sa chodieval vinšovať po rodinách a známych. Mnohí chodia i na cintorín zapaľovať sviečky.

ŠAROVCE

Na Silvestra chodia po dedine „Dedo s Babou“ za účelom lúčenia sa so starým rokom a víťanie Nového roka, v sprievode je kapitán, Dedo, Baba, Kubo, drotár, zelinárka, Cigánka, Smrťka, čert, medveď.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Na Silvestra sa pripravuje podobná večera ako na Vianoce, ale menej slávnostná. Čaká sa na príchod Nového roka. O polnoci sa prednesie prípitok, všetci si želajú šťastie a zdravie. Mládež zvykne ísť na zábavu do susedných obcí. Vystreľujú sa petardy, rakety.

ŠÍPKOV

Silvester oslavuje každý podľa svojich možností. Niektorí na zábave so svojimi priateľmi a iní doma v rodinnom kruhu. O polnoci je strelba a ohňostroje.

ŠTIAVNIK

Okrem zábavy či diskotéky Nový rok vítajú strelbou, svetlicami. Zachovali sa však do súčasnosti dva tradičné zvyky: 1. „chodzenie po spievaní“ - popod okná chodia ženy, menej už muži a deti spievať vianočné koledy, vinšovať Nový rok, domáci ich počastujú. 2. „kurina baba“ - sú to masky: „Dzedo“ v slam. sukni, čiapke so zvoncom, „Baba“ - muž oblečený v ženskom kroji a Kubo v kožuchu a baranici so slam. korbáčom. Doprevádza ich harmonikár, príp. i ozembuch. Masky v dome povinšujú, zatancujú a zoberú do tanca i domácich. Slamu zo sukne dávajú ženy do hniezda kurám, aby dobre niesli.

TISOVEC

Silvestrovské zábavy - v miestnom kultúrnom stredisku, v reštauráciách. O polnoci stretnutie na námestí od roku 1993 - s primátorom mesta, poslancami - s raketami, ohňostrojom - prípitkom. V celom meste sa ozýva zvuk rakiet - najmä na sídliskách. Po polnoci sa rodiny, priatelia, známi navštevujú a vinšujú si.

TRENČIANSKA TURNÁ

Silvester a Nový rok oslavujeme v kultúrnom dome a privítanie roka a oslava vzniku SR sa koná pred kultúrnym domom s kultúrnym programom, príhovorom, prípitkom a ohňostrojom. Po polnoci vychádzajú z domu ľudia na ulicu a vzájomne si vinšujú a taktiež sa poriadajú individuálne ohňostroje s petardami.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Aj na Silvestra býva v spoločenskom dome zábava. V tomto roku 1998 sa konalo aj poľnočné stretnutie pred spoločenským domom. Bola to zároveň oslava vzniku SR, kde bol pripravený kultúrny program, privítanie Nového roka starostom obce, slávnostný prípitok, vinše a nakoniec strelba rôznych svet. rakiet.

TURZOVKA

Na Silvestra bývajú spoločenské zábavy, ale aj v kruhu rodiny. O polnoci si všetci vzájomne pripijú, želajú, potom sa ide na ulicu - rakety, strelba.

UNÍN

Na oslavu Nového roka a Silvestra sa organizovali silvestrovské zábavy. Oslava je spojená so strelbou a vypúšťaním svetlíc. Oslavy vzniku SR v obci organizované neboli.

VAJKOVCE

Áno.

VARÍN

Na Silvestra a Nový rok býva spoločná večera a obed ako na Štedrý deň. Už o 16.00 hod. býva ďakovná omša v kostole, pri ktorej farár oboznámi veriacich, čo sa vo farnosti

robilo, koľko sa vybralo do zvončeka, náklady na akcie, počet zomrelých, narodených, sobášov, prvoprijímajúcich detí, prípadne birmovancov, počet podaných hostií a rôzne cirkevné informácie.

Po celý deň i večer je strel'ba a vystreľovanie svetlíc. Na Silvestra si spraví program, ktorý je rôznorodý. Jedni sú na chatách, druhí v domácnostiach združení z dvoch, troch i viac rodín, ďalší po zábavách, ktoré sa uskutočňujú vo väčších priestoroch niektorého pohostinstva. Okolo 22.30 hod. sa schádzajú na námestí sv. Floriána, kde vyhráva dychová hudba Varínčanka do 1.00 hod. po polnoci. Od 23.00 do 23.50 hod. býva v kostole d'akovná pobožnosť. O 24.00 hod. sa zahrá štátna hymna a starosta obce má krátky prejav, v ktorom spomenie vznik Slovenského štátu a prednesie novoročný vinš. Na stretnutí v tomto roku sa zišlo cca 800 obyvateľov. Možno povedať, že počet z roka na rok rastie. Starosta obce podáva na stretnutí teplý čaj s rumom. Pre deti dávajú nejakú sladkosť. Oslava je spojená so strel'bou a vypúšťaním svetlíc. Na oslavy si občania donesú šampanské, víno, liehoviny a navzájom sa ponúkajú. Je to družná zábava, bez ohľadu na spoločenské postavenie. Obmedzene vidieť na tomto podujatí občanov zaregistrovaných v politických stranách KDH, SDĽ, SOP a iných, teraz koalíčných.

Je zvykom, že na svätej omši konanej na Nový rok o 10.30 hod. spieva spevokol chrámové zbory a novoročný vinš, ktorý sa spieval už v minulom storočí pri existencii cechov.

VAŽEC

Silvester - večer sa ide do kostola, pri východe z kostola už strieľajú chlapi delobuchy, petardy. Potom sa večeria ako na Štedrý večer. O polnoci vítame Nový rok šampanským doma, aj so susedmi. Vtedy tých výstrelov je viac a sú aj dlhšie.

VELIČNÁ

Zábava, stretnutia na ulici, zábavná pyrotechnika, centrálné organizované oslavy vzniku SR.

VEĽKÁ LOMNICA

Silvester sa oslavuje v reštauračných zariadeniach obce, oslava na ulici.

VEĽKÁ VES

Pred polnocou sa zídu občania pred kultúrnym domom, kde si o polnoci vypočujú štátnu hymnu, potom sa zazvoní a nasledujú vinšovania. Kultúrny dom je otvorený do rána a tam si každý nájde zábavu.

VEĽKÉ VOZOKANY

Oslava Silvestra a najmä príchod Nového roka býva sprevádzaný spoločenskou zábavou, stretnutiami na ulici, strel'bou, svetlicami, raketami a od vzniku Slovenskej republiky aj oslava príslušného výročia vzniku samostatnosti a vlastnej štátnosti.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

Zábava pre mládež. Stretnutie pred obecným úradom - šampanské, čaj, varené víno, pagáče, rakety, strel'ba pred obecným úradom a na každej ulici niektorí jednotlivci.

VIDINÁ

Silvester a Nový rok oslavujeme spoločne na Silvestrovskej zábave. Vystreľujú sa rakety po polnoci pred kultúrnym domom. Za účasti občanov a dedinskej mládeže sa víta Nový rok a oslavuje vznik SR.

VINNÉ

Silvestra a Nový rok vítajú ľudia podľa vrecka. Solventnejší a mladší idú na zábavy a plesy, niektorí aj na lyžovačku do hôr, starší čakajú príchod Nového roka v rodinnom kruhu. Kresťanské rodiny idú spoločne do kostola na polnočnú sv. omšu. „Vystrájanie“ na uliciach sa v dedine ani v menších mestách ešte neujalo. U nás sa zábavy konajú v rekreač. oblastiach na Vinnom jazere, Zemplínskej širave a v Michalovciach.

VRÁBLE

Silvestrovské zábavy sú v miestnych reštauráciách. O polnoci býva strel'ba, rakety. Od roku 1993 tradične sa občania stretajú pred úradom na oslavu vzniku SR. Príhovor má Matica slovenská, hrá dychovka a ľudia tancujú. Dňa 1. 1. 1999 sa zúčastnilo oslavy približne 500 občanov.

VYŠNÁ OLŠAVA

Silvestrovská zábava v sále. Vonku je spoločná oslava, čomu predchádza sústreďenie sa v Božom chráme. Poďakovanie za Starý rok a prosby na Nový rok.

VYŠNÁ SLANÁ

Na Silvestra sa večer išlo do kostola a potom bývala zábava. Na Nový rok chodili mládenčiaci od rána po dedine so saňami - „krivulami“ a veľkým senným košom. V koši sedel mládenec v naopak oblečenom kožušku a baranici s bičom v ruke. Do saní boli zapriahnutí mládenčiaci, na odeve mali navlečené zvončeky a spiežovce a vinšovali v domoch, kde mali dievky. Vinše boli často aj veľmi neslušné. Za vinšovanie dostávali slaninu, vajíčka, mäso, koláče a pálenku. Večer si v niektorom dome urobili hostinu.

VYŠNÝ HRUŠOV

Poväčšine v kruhu rodiny, mladí na zábavách. Svetlice a strel'ba.

ZÁKAMENNÉ

Na Silvestra je väčšina ľudí doma s najbližšími, o polnoci sa „strelí“ šampanské, pomodlí sa, pripije, strel'ba sa na ulici, vinšuje a opäť niektorí navštevujú blízkych.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Na Silvestra sa organizujú zábavy v kultúrnom dome, ale ľudia väčšinou sedia pri televíznych obrazkách. O polnoci je strel'ba, ľudia vyjdú na ulicu, zapália prskavky, miestami aj spievajú Rok nový zase k nám prišiel, vzájomne si vinšujú a potom sa zhromaždia v strede obce, kde si zaspievajú štátnu hymnu, vypočujú príhovor starostu a spievajú, potom v skupinách prechádzajú po obci, navštevujú priateľov a rodinu.

ZEMIANSKA OLČA

Večer na Silvestra chodíme do kostola, po-

tom je večera. Mladí niektorí idú na zábavu, niektoré rodiny sa stretávajú doma, kde spoločne ukončia starý rok. O polnoci sa končí raketami, strel'bou a pri televízore.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Silvestrovský ples, ohňostroj o 17.00 hod., s novoročným príhovorom starostu.

ZLIECHOV

Silvestrovské zábavy zanikli tiež asi v roku 1992. O polnoci na Silvestra horí vatra na námestí. Hrá dychová hudba, ozýva sa strel'ba, rakety, petardy a iná zábavná pyrotechnika. Podáva sa čaj s rumom. Novoročný vinš prostredníctvom obecného rozhlasu prednesie starosta obce spolu s prejavom z príležitosti vzniku SR.

ZOHOR

Na Silvestra večer je poďakovanie v kostole, kde pán dekan oznámia koľko je v banke na účte peňazí, koľko bolo sobášov, koľko detí bolo pokrstených, koľko ľudí zomrelo. Večer je zábava a od Vianoc sa sem-tam hádžu piráty. Ale na Silvestra je nebo v ohni, delobuchy trieskajú ako vo fronte, čo trvá po celej dedine aj do 1 hod. A šampanské tečie.

ŽALOBÍN

V dnešnej dobe je to obyčajná zábava v kultúrnom dome. Viac to organizuje mládež ako dospelí. Ale keď v okolí, kde je autobusový spoj prijateľnejší po trase, neuskutoční sa zábava vôbec pre nízku účasť.

ŽAŠKOV

Večer sa ide do kostola (ukončenie starého roka). Sledovanie televízneho programu. O polnoci prípitok, strel'ba, stretávanie sa na ulici; aj oslavy vzniku SR; Silvestrovská zábava.

FAŠIANGY

BÁTOROVÁ

Fašiangové zvyky sa už nezachovávajú. Zanikli v r. 1945 - 1950. Na fašiangy sa varí studeno - „kočoňa“, pražia sa „pampúšky“, „krapne“ - „herovky“ a škvarkové pagáče.

BEŇUŠ

Fašiangové zvyky sa začínajú obnovovať.

BERNOLÁKOVO

Fašiangové sprievody sa u nás nekonali, ani sa nekonajú. Na fašiangy sa pečú šišky a fánky. Pracovníci kultúrneho domu nadviazali na tradíciu tzv. „babskej zábavy“, ktorá sa koná v utorok pred Popolcovou stredou. Zábava začína od rána, ženy si vyberajú tanečníkov. V priebehu večera je tombola. O polnoci sa začína obrad pochovávania basy za zvukov smútočného pochodu. Basu u nás pochováva kostolník, oblečený do kňazského rúcha. „Plačky“ oplakávajú basu.

BOBROV

Konajú sa fašiangové plesy, zábavy. Deň pred Popolcovou stredou pečieme šišky.

BRAVĀCOVO

Fašiangové obchôdzky - u nás správne nazývané „chodenie s hajnalom“ zaniklo približne v r. 1960 – 65. V súčasnosti sa počas fašiangov konajú fašiangové plesy, ktoré sú takmer jedinou príležitosťou (okrem svadiieb a zriedkavých letných zábav) pre starších tanečne sa zabaviť. No i medzi mladými, ktorí chodia na disco, sa nájdu, ktorí sa radi zúčastnia i takejto zábavy a spoločenského tancu. V súčasnosti existuje i záverečná fašiangová zábava a to v utorok pred Popolcovou stredou, na ktorej sa o polnoci pochováva basa a nastupuje pôst.

BUŠINCE

Na fašiangy chodí sprievod detí - z detského folklórneho súboru po uliciach obce

so spevom a za sprievodu harmoniky a huslí. Deti sú poobliekané za bakusy, na hlavách majú masky. Po skončení obchôdzky sa pre deti pripraví čaj a občerstvenie. Rozdá sa im, čo si vyzbierali. Hudobníkom sa ujde odo máš i výplata. V základnej škole sa robí aj maškarný ples - diskotéka s prezentáciou masiek.

ČAKA

V súčasnosti sa už u nás fašiangové zvyky tak nekonajú ako v minulosti, keď fašiangy so zábavou sa konali tri dni (nedeľa - utorok). Končili sa v utorok viazaním klátikov dievčatám na nohy. (Bolo potrebné zaplatiť výkupné.) Aj tieto zvyky končili začiatkom šesťdesiatych rokov. V súčasnosti sa od r. 1992 koná fašiangový ples. Poriada ho buď miestny odbor Matice slovenskej alebo obecný úrad. Čo sa týka pečenia, ešte sa pečú „fánky“ a dolky. Samozrejme na fašiangy v každej rodine musí byť uvarená huspenina (aspik) a na údeniny bohatá nedeľa, pondelok a utorok. Popolcová streda je prísny pôst. Fašiangové obchôdzky masiek sa u nás nekonali.

ČAKAJOVCE

Pochovávanie basy počas fašiangového posedenia v kultúrnom dome. Organizujú to členovia miestneho odboru Matice slovenskej.

CEROVO

Sprievody na fašiangy u nás nie sú zaužívané. Regionálne kultúrne stredisko Zvolen, s ktorými sme mali dobrú spoluprácu, nám chceli pomôcť obnoviť tento zvyk, ale neujalo sa to. Ľudia to dôvodili tým, že na fašiangy v minulosti chodil iba sprievod Rómov.

ČERVENÍK

Fašiangové zvyky sú uchované folklórnou skupinou. V sobotu MS SČK organizuje

Fašiangovú zábavu, s pochovaním basy folklórnou skupinou. V nedeľu základná a materská škola organizuje v kultúrnom dome maškarný ples, na ktorom folklórna skupina začína fašiangovú obchôdzku po dedine, ktorá je ukončená pri hostinci spolu s dychovou hudbou pochovaním basy. Mimo tejto každoročnej zvyklosti robí folklórna skupina každý rok fašiangovú obchôdzku s pochovaním basy aj v okolitých dedinách a mestách. Na fašiangy sa pečú fánky a šišky.

ČIERNY BALOG

Fašiangové zvyky v našej obci prešli niekoľkými etapami vývoja. Podľa spomínania rodičov pred druhou svetovou vojnou na fašiangy bývala v obci bursa, ktorá trvala štyri dni - sobota až utorok pred Popolečnou stredou. Mládež „bursovala“ po dedine, niektorí v maskách, a čo „vybursovali“, v utorok večer v niektorom dome urobili zábavu, a všetko skonзумovali. O polnoci bol prísny záver fašiangov. Po vojne, v päťdesiatych rokoch (už sme mali kultúrny dom!) fašiangové zvyky mali podobu fašiangových maškarných plesov. Za masky sa poobliekala najmä mládež, ale i mladšie vydaté ženy a ženatí chlapi. Organizátormi týchto plesov boli spoločenské organizácie (Zväz žien, Červený kríž). Nástupom diskoték táto tradícia zanikla. Pred piatimi rokmi na podnet starostu obce Rudolfa Kováčika a vedúcich folklórnej skupiny Kýčera Ľubomíra Medveďa a Pavla Ťažkého sa založila v našej obci a obciach mikroregiónu Čierny Hron (Hronec, Valaská, Osrblie) tradícia folklórneho festivalu „Už sa fašiang kráti, už sa nenavráti“. V rámci festivalu v našej obci členovia folklórnej skupiny Kýčera a pozvané folklórne skupiny v tradičných maskách robia pochôdzku - bursovanie po niektorých častiach obce. Bursovníkov doprevádza harmonikár alebo ľudová hudba. Fašiangový vikend sa začína v piatok fašiangovým plesom, ktorého organizátorom je obecný úrad a folklórna skupina. Fašiangové obdobie je obdobie, keď

sa konajú aj ďalšie plesy (poľovníkov, lesákov). Bursovanie sa v sobotu skončí programom v kultúrnom dome a pokračuje kultúrnym programom v nedeľu popoludní, za účasti pozvaných folklórnych súborov a skupín. V nedeľu po skončení folklórneho programu domáci „folkloristi“ pochovávajú basu.

DOBRÁ NIVA

Na Tri krále mládenci chodia v krojoch „S troma kráľi“ - vinšujú v domoch dievčat a vážených občanov, dostávajú za to peniaze, za ktoré sa potom urobí zábava pre všetkých. Tradičné fašiangové jedlo je dusená kapusta s mäsom a klobásami a „pampúchy“. Pre deti sa organizuje karneval s maskami.

DOBRÁ VODA

Fašiangy a ich zvyky oživujú iba členovia skupiny Prvosienka svojimi vystúpeniami a zábavami. Po domoch sa pečú šišky a „fánky“. Pätnásť rokov dozadu chodili po dedine mladí chlapi s dychovou hudbou a tancovali „podšabl'ový tanec.“

DOLNÁ KRUPÁ

Fašiangové sprievody sa u nás konali do roku 1960, ale v tomto roku sa táto akcia opäť uskutočnila. Sprievod išiel po dedine so spevom a s maskami. Koná sa aj fašiangový ples, kde sa pochováva basa. Fašiangové pečivo sa stále v našej obci pečie, a to šišky a „fánky“.

DOLNÁ STREDA

Z fašiangových sladkostí sa pečú šišky, „fánky“ a oškvarkové pagáčiky.

DOLNÉ OREŠANY

Krátky fašang, pre škaredé dievky, dlhý fašang pre pekné dievky, lebo si dlhšie môžu mládencov vyberať. Zábavy bývali dobré. Trvali od soboty do Popolcovej stredy. Na Popolcovú stredu (u nás sa hovorilo „škaredá streda“) chodili mládenci ako maškary, kováči, podkúvať dievky, ženy, ktoré sa zúčastnili („muziky“) zábavy. Jeden držal dievku, druhý zdvihol jej nohu a tretí jej zatĺkal klinec do podpätku. Zato, že si pri

tancovačke zodrala topánky. Dostali za odmenu šišky, klobásy, slaninu aj peniažky sa im ušli. Ešte dodnes sa to udržiava.

DOLNÝ HRIČOV

Na fašiangovú sobotu prechádza obcou sprievod masiek, ktoré sa zastavujú v každom dome a vytancujú gazdiné, mladé dievčatá a ženy. Masky chodia s kapelou a v každom dome dostanú výslužku v podobe slaniny, vajíčok a fľaše. Tieto suroviny sa potom večer použijú na fašiangovej zábave (príprava praženice a pod.). Večer je fašiangová veselica, na ktorej hrá kapela i diskžokej. Akciu organizuje obecný úrad spolu s nejakou organizáciou (napr. požiarnikmi).

DOLNÝ OHAJ 1

Súčasný fašiangy sú chudobné čo do kultúry. V domácnosti sa robia „fánky“ alebo šišky, stretnú sa priatelia alebo rodiny a fašianguje sa pri pijatike. Robievali sa maškarné plesy, ale teraz sa nerobia. Miestny odbor Matice slovenskej robí pre deti „Maškarný ples“ a hodnotí masky. Deti majú čaj, keksy a diskoples, zvyčajne v piatok od 15.00 do 20.00 hod.

DOLNÝ OHAJ 2

Až do II. svetovej vojny sa na fašiangy konala zábava dva dni - v pondelok a utorok pred Popolečnou stredou. Piekli sa šišky a „fánky“. V niektorý z tých dvoch dní chodili mládenci v maskách po dedine a „vozili klát“. Ťahali po zemi klát, iní zbierali od gazdiniek vajíčka, klobásy, pálené, s čím sa potom hostili na zábave. Táto skončila v utorok o polnoci. Pochovávanie basy u nás nebývalo. Dnes sa síce zábavy poriadajú, ale zvyky sa nekonajú.

DVORNÍKY

Z fašiangových zvykov sa zachovala už len stravovacia tradícia. Na fašiang sa varí údená šunka s chrenom, smažia sa „fánky“ a šišky. V našej obci sa spravidla počas fašiangového obdobia konajú dva fašiangové plesy.

Gočovo

Pečie sa fašiangové pečivo (šišky, „fánky“).

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Tradičné fašiangové zvyky zanikli vraj v 50. rokoch. Na posledné fašiangy chodili predtým „straški“, alebo častejšie sa im hovorilo „kurvi“ - muži prezlečení za ženy, ženy za mužov - boli to napr. bosorky, kominári, aj ľahké ženské. Do konca 80. rokov sa takmer žiadna posledná fašiangová nedeľa nezaobišla bez premiéry divadelného predstavenia miestnych ochotníkov.

V súčasnosti len v miestnych školských zariadeniach sa konajú detské karnevaly. Na plesy chodia miestni obyvatelia zväčša do Prešova alebo Vranova.

HERMANOVCE

Fašiangové sprievody sa u nás nekonajú, ani nekonali. Hermanovce sú však výnimočné iným, podobným zvykom - „mladzenkami“. „Mladzenki“ to je pochod zamaskovaných mládenčov po dedine na deň sv. Mláďatiek, t.j. 28. decembra. Tradičnými maskami sú vojak alebo žandár, ktorý sprievod vedie do každého domu a číta oznam (väčšinou v ňom upozorňuje na nejaké práce pri kostole a fare a zároveň vyzýva na nejaký príspevok), potom koza, Smrtka, Cigánka. Sprievod ide so spevom pri doprovide harmoniky.

HIADEE

Tradícia fašiang je u nás neustále živá. Dopoldnia chodí po domoch sprievod masiek spolu s hudobníkmi, po dedine aj domoch spievajú, za čo dostávajú výslužku v podobe fašiangových „graplí“ a peňazí. Večer sa koná fašiangová zábava so živou hudbou, nie je to síce maškarná zábava, ale aj napriek tomu sa jej zúčastňujú masky, ktoré chodili po dedine.

HĽADOVKA

Fašiangové zvyky pomaly zanikli. Ešte sa pečú fašiangové šišky, ale zábavy sa už nekonajú. V čase, keď sa ešte zábavy konali, hodne sa na nich tancovalo a vyskakovalo - to preto, aby narástol vysoký ľan. (Ľan sa už dlhé roky v obci nepestuje.)

Maškarný ples sa v obci robieva už len ojedinele, raz za niekoľko rokov. Pravidelne sa maškarný ples koná pre deti na základnej škole.

HORNÁ SEČ

Koná sa fašiangový ples spojený s tombolou.

HORNÁ SÚČA

Fašiangy v našich zvykoch sú „bláznivé dni“. Sprievod v maskách cez dedinu s fašiangovými pesničkami robia deti, ktoré idú na požiadanie spievať do domu. Odmenou sú im darované sladkosti, ovocie ale aj peniaze. Súčasťou fašiangov je zábava, na ktorú sa nosí doma upečené fašiangové pečivo a domáca pálenka. „Bláznivé dni“ sú ukončené pochovávaním basy, ktorá sa umlčí do Veľkej noci.

HOROVCE

Zachoval sa už len fašiangový ples. Asi pred 50 rokmi zanikli v obci organizované fašiangy, ktoré si mládež na obci organizovala. Pri muzike sa oslavovalo najmenej tri dni. Kultúrny dom v obci nebol, tancovalo sa po domoch, kde boli väčšie izby. Na tieto fašiangové zábavy prispievali každý z vlastného.

HRABUŠICE

Sprievody masiek nie sú, tie zanikli už dávno. Fašiangové pečivo, najmä šišky, sa stále pečú. Začali sa robiť aj fašiangové zábavy s maskami.

HRAVONICA

Názov je odvodený z nemeckého „faschan“, označuje nápoj pred pôstom. Toto obdobie je časom bujarých zábav najmä mládeže a tu sa stierajú sociálno-spoločenské rozdiely. Dodnes pretrváva pre tento čas zmena stavu - teda uzatváranie manželstiev. Hra-
novnica bola súčasťou cirkevného panstva, preto asi sa maskované obchádzky neudržali. Dodnes však pretrváva používanie fašiangových jedál, ktorými sú najmä „panpuški“, ale i požívanie mäsa na dôkaz plodnosti a hojnosti.

HRIŇOVÁ

Na fašiangy sa poriada fašiangový sprievod, na ktorom sa zúčastňuje folklórny súbor Hriňovčan, detský folklórny súbor Vrchárik, folklórna skupina. Všetci menovaní sú v krojoch a masky „bursovníkov“ doprevádza ľudová hudba - najčastejšie heligonkári. Chodí sa vopred určenou trasou v určitej časti mes-

ta. Po skončení sprievodu začína fašiangová zábava a o 23.30 hod. je pochovávanie basy. Na fašiangy sa pražia „pampušky“ a pečú škvarkovníky.

HRUBOŇOVO

Na fašiangy dychová hudba Čermanka hrá po obci - ide sprievod maškár do kultúrneho domu, kde sa robí ceremoniál „pochovávanie basy“. Je to imitácia pohrebného obradu humorného prevedenia, speváci sa lúčia s basou a o polnoci končí zábava - keďže ide „popolec“- prvý deň smútočnej doby, kedy sa nesmú robiť zábavy až do Veľkej noci.

HVOZDNICA

V minulosti chodili mládenci na fašiangy „po šabliaochoch“ a na Popolcovú stredú behali dvaja zamaskovaní muži „po čerzoch“. Novšie sa organizovali na fašiangy „maškarné plesy“. Minulý rok sa táto tradícia obnovila.

CHLEBNICE

Fašiang v našej obci je časom svadiab. Niekedy ich bolo aj 12. V tomto roku však len 4. Koniec fašiangov - miestni regrúti sa oblečú do masiek a chodia po dedine zbierať drevo, vajcia, slaninku a klobásy. Večer je fašiangová zábava. Ženy a dievky chodievajú na páračky, v minulosti aj na priadky.

JELENEC

Fašiangový sprievod s maskami a dychovkou sme začali organizovať od r. 1994. Sprievod ide po hlavnej ceste do kultúrneho domu, kde sa koná kultúrny program; podáva sa guláš a šišky; potom nasleduje voľná zábava. Akciu organizuje miestny odbor Matice slovenskej s obecným úradom.

KOJŠOV

Zanikli. V domácnostiach sa na fašiangy pečú „kreple“ - kysnuté pečivo, vyprážené na oleji, posypané práškovým cukrom.

Masky - motovidlo, koza, hus - iba vo folklórnej skupine.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Fašiangovské zvyky dost' dávno zanikli. Ešte v tridsiatych a štyridsiatych rokoch chodili dievčatá v maskách a rozbíjali o dvere

domov hlinené hrnce tam, kde mali slobodných mládencov. V sklárskej osade Utekáč chodil fašiangovský sprievod masiek s hudbou a tancoval po ulici. Vždy prišli aj do Korkavy. Dnes cez fašiangovské dni sa konajú tanečné zábavy. V minulých rokoch dievčatá na tieto chodili v maskách.

KOLAČKOV

Na Fašiangy - posledný deň pred Popolcovou stredou chodia masky po dedine. Zbierajú vajíčka, slaninu, alkohol a večer sa mládež stretne v kultúrnom dome, kde si pripraví nejaké jedlo z toho, čo nazbierali, niečo vypijú a do polnoci aj tancujú.

KOLTA

Fašiangové zvyky v obci sa už asi 10 rokov nekonajú. Nebýva ani tanečná zábava. Doma sem-tam v posledný deň pred Škaredou stredou napečú šišky a „fňanky“, ale to sa robí akosi bez aspektu fašiangových zvykov. Asi pred 15 rokmi bývali tanečné veselice, a to posledné tri dni pred Popolcovou stredou - nedeľa, pondelok a utorok do polnoci. Potom sa pochovávala basa, ale to už sa, žiaľ, nekoná.

KOMJATNÁ

Koná sa dedinská „bursa“ a maškarný ples. Pečú sa fašiangové šišky.

KONIAROVCE

Teraz sa nekonajú už žiadne fašiangové zvyky. Voľakedy bývali zábavy, no finančne sa to neopláca, preto to zaniklo. Fašiangové sprievody obcou sa u nás nekonávali.

KOŠICKÁ BELÁ

Fašiangové zvyky u nás sú spojené s pečéním fašiangového pečiva - (pečú sa „kreple“) a s fašiangovou zábavou. Predtým fašiangová zábava trvala tri dni (nedeľa, pondelok, utorok). Fašiangové obchôdzky masiek neboli ani nie sú.

KRAČÚNOVCE

Fašiangová zábava bola v minulosti jednou z mála zábav, ktoré sa konali cez rok. Zábava sa konala v niektorom dome, alebo kúdelnej izbe. Na tzv. „ostatne fašengi“, t.j. v nedeľu, pondelok, utorok do polnoci sa zabávali aj

tak, že sa poskladali (napr. múku, vajcia, slaninu aj peniaze), napiekli „kreplí“ (šišiek), navarili čaju s rumom a hrali sa rôzne hry. Volali to „na skladanku“. Maškarné plesy boli iba v mestách. Dnešné fašiangy sa nesú v znamení zábav a plesov. Naša hudobná skupina Atlantic poriada 4. fašiangový spojený s krstom ich CD a MG kaziet, v ktorých sú uchované naše krásne ľudové piesne. Druhý fašiangový ples poriadajú aj členovia KDH. MŠ a ZDŠ poriada vo fašiangovom období detský karneval.

Hromnice - hromničné sviece nosíme do kostola na posvätenie. Na Blažega je svätenie hrdiel. Posvätenú sviečku zapalujú počas búrok a aj pri mŕtvom.

KRAJNÉ

Fašiangy tvoria ukončenie zimného cyklu, uzatvárajú obdobie zimných prác a sú prípravou na nastávajúce jarne obdobie. Na tento časový úsek sa sústreďujú plesy, svadby, maškarné plesy, driapačky peria. Pečie sa fašiangové pečivo (šišky a božie milosti).

KRÁE

Sprievody už neexistujú, ani zábavy či plesy sa nekonajú (je nás málo). Pečú a pražia sa domáce buchty. Zorganizuje miestny odbor Matice slovenskej Kráľ stretnutie večer zvyčajne z piatku na sobotu pod názvom „Meranie noci“, kde sa predvádza buď páranie peria alebo pradenie konopí či ľanu na praslici (kolovrat - praslica), či tkanie na krosnách. Ochutnávajú sa buchty a domáce tekuté výrobky po celú noc. Kto z prítomných vydrží až do svitania, potom ohlasuje ostatným, čo nevydržali, aká dlhá bola noc. Fašiangové obchôdzky zanikli po návrate predkov z Podkarpatskej Rusi na Slovensko r. 1947.

KROMPACHY

Sprievody masiek neexistujú. Demokratická únia žien, Slovenská jednota dôchodcov a Klub dôchodcov si organizujú „pampuškovo“ večerné stretnutia.

KŠINNÁ

Konal sa maškarný ples, v súčasnosti sa

nekoná; pretože v kultúrnom dome je chladno, prv bolo naftové kúrenie, dnes je veľmi drahé; elektrické kúrenie zatiaľ v kultúrnom dome nie je. Vinšovanie po dedine sa nekoná, už len v programe folklórnej skupiny. Typické jedlá: kapusta s klobásou, huspenina, šišky, „fánky“. V 70. rokoch zanikla tradičná muzika na „zápus-tok“, t.j. v utorok pred Popolcovou stredou. O polnoci sa pochovávala basa. Potom nastal pôst – svetské piesne sa nespievali, do kostola sa chodilo v čiernom oblečení.

KUROV

Fašiangové obchôdzky zanikli už v predvojnovom období. Folklórna skupina ich „obnovila“ ako scénické spracovanie, ktoré sa stalo základom televízneho filmu „Putovanie za folklórom“ (TV Košice 1998).

LACKOVÁ

Už skoro zanikajú, niet mladých ľudí. Neviem presne, ale asi v 70-tych rokoch. Po dedine chodili v posledný štvrtok pred Popolcovou stredou – turoň, mladý pár - žena, muž a muzikant. Prešli celú dedinu. V domoch im dávali vajička, slaninu, klobásu alebo peniaze. Poslednú fašiangovú nedeľu urobili praženicu a pozvali aj dievky. Pri cigánskej muzike tancovali niekedy aj v pondelok.

LAŽANY

Staršie gazdiné sa schádzajú a pečú fašiangové pečivo a hriatu pálenku.

LEDNICA

Aj v súčasnosti chodí fašiangový sprievod masiek po dedine. Vojdú do každého domu, zahrajú a vytancujú domácich. V utorok býva zábava - pochovávanie basy. Pečú sa šišky. Darujú sa peniaze, slanina, pálenka, vajcia.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Fašiangy sú najstarším zvykom v našej obci, ktoré sa konajú ešte i dnes. V poslednú fašiangovú sobotu, predtým v utorok, sa zídu masky, ktoré budú predstavovať fašiangový sprievod, na čele ktorého ide maska znázorňujúca koňa, vedená „Cigánkou“. Za nimi ide muzika a ostatné masky. Pred každým domom vo dvore zaspievajú fašiangovú pieseň

a vykrúčia v tanci gazdu aj s gazdinou. Za odmenu dostanú peniaze, slaninu, ovos pre koňa, múku a iné potraviny. Zároveň sú pozývaní na fašiangovú veselicu, ktorá sa uskutoční večer, kedy sa podáva praženica z vajec. O dvanástej sa veselica končí.

LUBIETOVÁ

Na Fašiangy sa konajú plesy a zábavy. Pečú sa fašiangové šišky a „krapne“ a pije sa „muchovi“.

LUBINA

Po prístavbe a modernizácii kultúrneho domu v roku 1975 a následne v r. 1976 sa uskutočnilo prvé „Pochovávanie basy“ za účinkovania folklórnej skupiny Javorinka. Od tej doby sa tradičné pochovávanie basy poriada pravidelne každý rok a teší sa záujmu širokej verejnosti z celého okolia. Za posledné obdobie sa podujatie usporiadava 3-krát za sebou a stále je vypredané. Okrem pochovávaní basy je podujatie doplnené scénkami o zážitkoch zo života členov folklórnej skupiny Javorinka. Podujatie má i finančný efekt pre ďalší rozvoj kultúry v rámci Miestneho osvetového strediska a folklórnej skupiny. Fašiangové pečivo sa u nás robí - vyprášané šišky.

MALÁ LEHOTA

Fašiangové zvyky sú zachované vo veľkej miere. Fašiangovníci chodia po dedine tri dni od piatku do nedele do každého domu. Sú to mladí slobodní, ale aj ženáči oblečení v krojoch. Zloženie: 1 alebo 2 harmoniky, ozembuchár, slaninár, starejší a osem tanečníkov. Starejší v každom dome zavinšuje a spýta sa, či si želajú fašang, ak áno veselý, alebo tichý. Chlapci-tanečníci potom zatancujú tradičný lehocký fašang s palicami, ktoré nosia so sebou. Veselý fašang s muzikou a so spevom, naopak tichý fašang sa tancuje bez muziky a bez spevu. (Ak majú v dome smútok.) Vždy v piatok večer zavítajú fašiangovníci aj do kultúrneho domu, kde sa pred bohatou návštevou konajú celoslovenské folklórne a gajdošské oslavy. Zábava sa koná v piatok aj v sobotu. Hrajú rôzne muziky gajdošské, cimbalové, husľové aj gitarové.

MALÉ RIPŇANY

Koná sa pravidelne detský karneval už tradične, deti sú v rôznych maskách a zabávajú sa od 1 - 20 rokov. Rodičia, samozrejme robia doprovod.

MAŇA

Fašiangové zvyky sa v našej obci nekonali. Pečie sa tradičné fašiangové pečivo - fánky a šišky. Základná škola organizuje detský maškarný ples.

MARHAŇ

Pečie sa fašiangové pečivo - šišky.

MEDOVARCE

Fašiangové sprievody masiek ani iné zvyky sa nezachovali. Maškarný ples je zriedka a za posledných 50 rokov bol asi päťkrát. Fašiangové pečivo je vo väčšine domácností „pampúch“ - šišky.

MENGUSOVCE

Zachoval sa len zvyk, že na posledné fašiangy sa v domácnostiach pečú šišky a čaj s rumom. Miestny odbor Matice slovenskej pre svojich členov organizuje posedenie pri hudbe - magnetofónovej páske, spojené s vyvrcholením - tombolou.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Na fašiangy sa pečú šišky, „fánky“, vari sa klobása a údené rebierka.

MIŇOVCE

V obci sme nezaznamenali fašiangové obchôdzky masiek ani iné fašiangové zvyky. V súčasnosti sa fašiangy vnímajú skôr ako plesová sezóna. V obci sa čas zábav, resp. možnosti navštevovať zábavy, končí v nedeľu pred začiatkom veľkého pôstu, ktorý sa u gr. kat. začína v pondelok, nie v stredu. Počas veľkého pôstu sa nejedáva mäso v stredu a v piatok.

MYJAVA

Maškarné plesy sa konajú v školách, škôlkach, v diskoklube La Vítá, na korčuľiach na ľadovej ploche (centrum voľného času), zábava s pochovávaním basy. V starších domácnostiach sa pripravuje fašiangové pečivo: šišky, „fánky“, božie

milosti v poslednú fašiangovú nedeľu. Fašiangové obchôdzky masiek sa nekonali, pretože boli Muránskymi artikulami zakázané.

NEDOŽERY-BREZANY

Fašiangové obchôdzky masiek zanikli v roku 1990.

OBYCE

Miestny odbor Matice slovenskej chce obnoviť túto fašiangovú tradíciu aspoň sčasti, a preto na fašiangovú nedeľu pripravuje stretnutie občanov pri dychovke pred kultúrnym domom o 15. hodine, kde by spevácka skupina Matičiarov zaspievala fašiangovú pesničku, niekoľkým dievčatám by mládenci uviazali klátik a podávali by sa občanom pagáčky, šišky, „fánky“ a niečo vypiť. Dychovka by hrala na počúvanie. Po slávnosti plánujeme v kultúrnom dome členskú schôdzu Matice so svadobnými pesničkami a v záujme priblíženia tejto tradície.

Voľakedy na fašiangy bývali vždy zábavy, aj maškarné plesy (v krčme).

OMŠENIE

V Omšení pravé fašiangy (sprievod po obci) nikdy neboli. Udržovali sa fašiangy len v rámci rodiny. Jedlo - huspenina, šišky.

V r. 1998 pripravilo prvý raz miestne kultúrne stredisko (divadelníci a autent. skupina) fašiangový sprievod obcou (tanečnú zábavu a pochovávanie basy). Po úspechu budeme tento rok pokračovať v tomto podujatí.

OSIKOV

Koná sa už t. r. 5. ročník fašiangového plesu - bez masiek. V našej obci sa sprievod masiek nekoná.

OSTURŇA

Fašiangová veselica - zábava.

PASTUCHOV

Sprievod detí a mládeže ide po dedine. Hrajú, masky sa predvádzajú. Občania im dávajú peniaze, klobásky, slaninku. V rodinách smažia „fánky“ alebo šišky. V sobotu večer býva fašiangová zábava.

PATA

Nie, sprievody masiek sa nekonajú, ani sa nekonali. Poriadajú sa fašiangové plesy a zábavy. Peče sa fašiangové pečivo v domácnostiach (šišky, "fánky" a i.).

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Na posledné fašiangy konajú sa zábavy, v domácnostiach sa pečú šišky. Masky v našej obci nechodili.

PODKRIVÁŇ

Na konci fašiang sa zvyčajne usporadúva zábava - pochovávanie basy.

PODZÁMČOK

U nás fašiangy majú už dlhú tradíciu. Pred fašiangmi dievčence obšivali svojim fašiangovníkom klobúky s vyšívanou stuhou. Chodilo sa fašiangovať z domu do domu, kde sa tancoval „popodpaličkový tanec“. Nebolo to tak dávno. Chodilo sa s ražňom, na ktorý sa napichovala slanina, údené rebrá, do vreca klobásy a vajíčka do košíčka. Pálené sa nalievalo do demižóna. Keď sa fašiangovanie skončilo, v poslednom vybratom dome sa varilo údené mäso, klobásy, praženica a hrialo sa pálené. Od soboty do utorka do polnoci bola zábava v dome. Teraz sa paličkový tanec tancuje vždy na fašiangy v kultúrnom dome a každý rok na fašiangy sa koná maškarný ples. Pražia sa tiež „pampúchy“.

POHORELÁ

Tradičné fašiangové pečivo - v Pohorelej „graple“, v miestnej časti Pohorelská Maša - „panpúšky“ sa pečú dodnes. Zachováva sa tradícia detských maškarných plesov s vyhodnotením najlepších masiek. V prípade pekného počasia sa koná aj fašiangový sprievod obcou. Uskutočnil sa trikrát aj menej tradičný karneval masiek na prírodnej ľadovej ploche. Fašiangov sa naša folklórna skupina Kráľova hoľa zúčastňuje aj vo Valaskej a v Čiernom Balogu.

POHRONSKÁ POLHORA

Fašiangové obchôdzky masiek sa tu nekonali. V minulosti boli maškarné zábavy, teraz sa konajú už len v základnej a mater-

skej škole. Vo fašiangový utorok o polnoci sa pochováva basa v miestnej reštaurácii na zábave. Prevádza pochovávanie divadelný ochotnícky súbor.

POENÝ KESOV

Fašiangové slávnosti v našej obci sa konajú už piaty rok. Do týchto osláv - pochovávanie basy, je zapojená takmer celá dedina. S touto akciou sa môžeme pochváliť. Svedčí o tom aj to, že s týmto našim programom nás pozývajú starostovia obcí aj k nim (susedné obce), aby sme u nich vystúpili. Samozrejme, máme z každých fašiangov videozáznam. Je spracovaný z celého dňa aj noci. Každoročne sa predá okolo 40 kaziet, ktoré si objednávajú miestni občania a aj účinkujúci. Účinkujúcich býva zapojených 45 - 50 občanov, ktorých vedie Zdenka Pšenková a pomáha jej Alena Jančovičová.

PORÁČ

Fašiangové obchôdzky zanikli približne pred 25 rokmi.

POZDIŠOVCE

Na fašiangy v Pozdišovciach sa ani v minulosti neorganizovali sprievody masiek, alebo maškarné plesy. Fašiangy sa odbavovali na priadkach v „kudzeľných chičoch“. Aj toto zaniklo zhruba pred 20 - 25 rokmi. Teraz sa organizujú len plesy. Organizujú ich záujmové organizácie (poľovníci, športovci, „folkloristi“ a pod.). Sú to obyčajné zábavy väčšinou pri disko hudbe. Základná organizácia pred dvoma rokmi zorganizovala malé posedenie, pričom si zaspomínali a aj predviedli páranie peria a priadky.

PRAKOVCE

V súčasnosti bez zvykov. V programe detského folklórneho súboru Vánok sú spracované aj fašiangy (čerpané z obce Žakarovce).

V minulosti: Na koniec fašiangov, pred Popolečnou stredou, bola vždy zábava. Mnohokrát aj bál s maskami. V rodinách sa napiekli tradičné „kreple“ a „hozu-plozn“, to sa donieslo na zábavu, ktorá zvlášť na koniec fašiangov bola dosť neviazaná. Robili sa

rozličné žarty a recesie, ktoré by na inej zábave neprešli. Ľudia akoby vedeli, že ich čaká dlhý pôst, tak sa chceli vyblázniť. Známe boli aj tzv. „šibrinkové zábavy“. Fašiangové bály boli doménou hasičov, ktorí na nich vždy niečo pôvodného vymysleli.

PREŇČOV

Fašiangové zvyky bývali v minulosti veľmi zachovávané. Išlo o chodenie masiek po dedine, pýtanie vajec i údenín so spevom a muzikou. Z napýtaných potravín sa potom u niektovej z dievok napražila praženica a spoločne sa zjedla, čo bol začiatok. Tieto zvyky v obci už zanikli.

PRESEĽANY

Na fašiangy poriadal prvýkrát po dlhej dobe divadelný súbor pochovávanie basy - bolo to veľmi zábavné - program si vytvorili sami, sú o tom aj video-nahrávky.

PRIECHOD

Pravidelne sa koná maškarný ples, ktorý sa začne v sobotu popoludní ako detský karneval a končí v nedeľu ráno ako ples dospelých. Fašiangovať v maskách chodí po domoch mužská časť folklórnej skupiny, pokiaľ nemajú program v iných obciach, organizovaný Regionálnym osvetovým strediskom. V utorok do polnoci v pohostinstve za účasti folklórnej skupiny symbolicky pochováajú basu.

PUKANEC

Konávali sa maškarné karnevaly pre dospelých s pochovávaním basy, dnes už detské karnevaly. Pečú sa: „panpúche“, „chrapne“, „materáke“.

RADOŠOVCE

V kultúrnom dome sa koná fašiangový ples. Fašiangovým zvykom bolo chodenie krojovanej mládeže po obci - chlapičky pozývajú po domoch dievčatá na ples.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Maškarné plesy kedysi bývali, ale v súčasnosti tento zvyk zanikol, ale začína sa znovu obnovovať v materskej ako i základnej škole. Na fašiangy sa tradične pečú pampúšky.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Maškarné plesy sa konali, ale v 60. rokoch zanikli. Maškarný ples organizuje teraz základná škola pre žiakov. Obchôdzky masiek neboli tradíciou.

RYBKY, OKR. SENICA

V každom dome sa smažia šišky a fánky. Tiež sme mali nacvičený pestrý program z miestnych ochotníkov, s ktorým sme vystúpili miestnym občanom v našom kultúrnom dome.

RYKYNČICE

Chodí sa po dedine - mládež v krojoch s muzikou a kde majú dievku, tam pred domom sa tancuje. Po celej dedine. - Pečivo - „pampúchy“.

SEBECHLEBY

Pražia sa pampúchy. Volí sa „mládenecký richtár“ a „kráľovná krásy“ - majú vedúce postavenie medzi mládežou.

SELCE

Zanikli asi tak pred 5 rokmi. Zábava býva - fašiangový ples v kultúrnom dome za účasti masiek; nie pravidelne každý rok.

SELEC

Fašiangové zvyky pretrvávali v pôvodnej podobe (s maskami, dychovou hudbou, ľudovou hudbou) do osemdesiatych rokov, naposledy veľkolepé fašiangy sa konali r. 1993. Potom nastala krátka odmlka. V rokoch 1997 a 1998 sa po obci konal fašiangový sprievod pozostávajúci z krojovaných členov folklórnej skupiny Selčan za sprievodu ľudovej hudby a bubeníka, ktorý zvolával ľudí na fašiangovú muziku na večer do kultúrneho domu. Ľudia ich obdarovávali slaninou, klobásou, vajíčkami, pálenkou. Z toho sa pripravuje večera pre muzikantov na zábave. Pri tejto príležitosti ľudia pečú fašiangové pečivo - „fánky“ a šišky - takmer v každom dome. Tento zvyk sa v súčasnosti udržiava už asi len vďaka folklórnej skupine Selčan a jej ľudovej hudbe. Vo fašiangovom období - t. j. nedeľa po Troch kráľoch až do fašiangov - býva táto akcia. Tiež v tomto

období sa konáva maškarný ples, ktorý organizujú miestni športovci a je známy po širokom okolí.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Do roku 1980 sa konali fašiangové zábavy.

SLOVENSKÝ GROB

Miestny odbor Matice slovenskej už 6 rokov obnovuje tradíciu s ukončením Fašiangového obdobia a to v utorok pred Popolcovou stredou. Zábava začína o 13.00, končí o 24.00 hod. Po polnoci všetko stíchne a začne pôstne obdobie. Na zábave hrá dychová hudba Šarfianka. Na začiatku zábavy zahrajú muzikanti 4 piesne vonku pred reštauráciou. Na zábave tancuje žena so ženou v grobskom kroji, sukňu a „jupkou“. Pri vstupnom a tombole v bufete sú najmladšie - dôchodkyne. V priebehu zábavy je bohatá tombola, taktiež čokoládová a šišková volenka. Pred polnocou začína sprievod v sále, kde vojaci nesú na márach basu, za nimi kráča kňaz, miništranti, nevesta, ktorá plače aj s plačkami a hudba hrá smútočný pochod.

SMREČANY

Sprievody masiek sa nekonajú. Peču sa šišky. Obyčajne sa koná jedna fašiangová zábava.

STARÁ BYSTRICA

Fašianek - od Troch kráľov až po Popolcovú stredú trvalo obdobie zábav, ľudových veselíc a hostín. Počas tohto obdobia chodieval po dedine Turvoň s „Kobeličkári“.

Turvoň - „Chodenie s Turvoňom“ je veľmi starý zvyk. Zdá sa, že jeho pôvod siaha až do pohanskej doby. Starí ľudia spomínali, že tento zvyk do našej dediny-dolíny priniesol pán, ktorý býval na hrade Černatín. Turvoň predstavoval kozla. Bol zhotovený z dreva, ktoré bolo potiahnuté kožušinou. Turvoň bol vysoký, pretože človek, ktorý ho predstavoval, držal na žrdke predĺžený zamaskovaný trup. Papula turvoňa bola pohyblivá a na rohoch mala zavesené zvonce. Turvoňa sprevádzal maskovaný sprievod, ktorý tvorili viaceré postavy. Mäsiar, nazývaný aj „škopiak“, nosil dlhý drevený nôž a brúsidlo. Strelec

bol oblečený ako poľovník, mal klobúk, pero a drevenú pušku. Muž preoblečený za „Cigánku“ mal na tvári masku a na chrbte mal z handier urobené decko - „pangharta“. Celý sprievod doprevádzali „turvonští nosiči“. Boli to chlapi v súkenných nohaviciach a prevrátených kožuškoch, prepásaní povrieslom. Nosili vrecia, košíky na vajíčka a zastrúhané palice, na ktoré napichávali slaninu. So sprievodom chodila aj drevená muzika. Muzikanti mali obuté vysoké súkenné papuče, súkenné nohavice, krátke vyšívané kožušky a na hlavách mali baranice. Sprievod prechádzal z jedného dvora do druhého. Strelec, ktorý ho viedol, zakričal na Turvoňa: „Pojže sem, Turvonko, pojže sem, nech ťa ja Turvonko, učešem“. Turvoň poskakoval, zvonil zvoncami a otváral papuľu, klal rohami a rozháňal okolostojacich ľudí a deti. Keď sa priblížil k chalupe, strelec zakričal: „Ludia, pozor, utekajte, ešče nežral, zežere aj vás! Včera vyslopal dve putne pomyjich a neska by si dal komkaninu.“ Keď sprievod s Turvoňom prišiel do dvora, strelec si našiel vyvýšené miesto buď na chlievci, strieške alebo rebríku, aby mohol odstreliť Turvoňa. Potom vystrelil z drevenej pušky a trafil Turvoňa, ktorý sa vyvalil na hnoj. Hneď priskočil „mäsiar-škopiak“, a rýchlo sa snažil dreveným nožom Turvoňa podrezať. Musel dávať pozor, lebo Turvoň keď dokapával, veľmi kope. Keď už Turvoň nehybne ležal, „škopiak“ priskočil k nemu a vybral mu sadlo. Potom hľadal po dvore nádobku, do ktorej by sadlo vložil. Keď našiel košík, putňu alebo „šafel“, nabral doň hnoja. V prípade, že bol hnoj zamrznutý, nabral snehu a zanesol ho ako sadlo gazdinej. Za gazdinou do domu sa ponáhľala aj „Cigánka“ s deckom, aby si preň niečo vyžobrala: „Gazdiná pomôžte, dajte čosi pre decko“. Gazdina odmenila „škopiaka“ za sadlo. Nadelila mu slaninu, klobásy i vajíčka. Niečo pridala i „Cigánke“. Potom vyšla von s fľašou pálenky a všetkým, ktorí sa zúčastnili na zabíjačke Turvona počastovala. Medzitým muzikanti začali hrať:

*Hore ty len Turvoňko
hore len, hore len,
a ja teba zimovať
nebudem, nebudem.*

Pred muziku prišla i „Cigánka“ s deckom a muzikanti spolu s ňou spievali:

*Turvoňko, Turvoňko, staň hore
nech sa ti phangartin zasmaje.*

Niekedy sa slová trochu zamenili:

*Turvoňko, Turvoňko, staň hore,
nech sa ti gazdina (gazdičko) zasmaje.*

Turvoň vstal, otriasol sa a ponaháňal najbližšie stojacich divákov. Mnohých zvalil do snehu. Piskot, smiech a cingot zvoncov dopĺňala muzika a veselý tanec pri hnojisku. Pri tanci dvíhali muži ženy do vysoka, aby mali vysoké konope i obilie. Sprievod so spevom odchádzal k dakšiemu domu. Gazdine boli šťastné, lebo hnojisko bolo poriadne podupané. Turvoň mal veľa krvi i sadla - bude dobrá úroda.

„Kobeličkári“ - Cez fašiangy chodili i „kobeličkári“. Boli to štyria mládenci, ktorí sa obliekli do súkenných nohavíc a do kožuškov. Na hlavách mali baranice a na nich pripvené stužky-harasky, ktoré boli dlhé až poniže kolien. „Kobeličkári“ chodili po chalupách, hrali na heligónke a na husliach a spievali: *Pod Kobeličku, ovsu meričku.*

Zaspievali ľudové piesne a potom popriali, aby bola zdravá gazdiná i gazda, aby sa im dievka dobre vydala a syn dovedol do domu šikovnú nevestu, aby mali dobrú úrodu a nechorel im statek. Na záver zaspievali:

*Naša kapsa úboha,
šecko bere, čo Boh dá,
aj slaninu, aj reblá,
aj ty staré ohrebla.*

Gazdiná priniesla „keresik“ vajco, slaninku, klobásku. V bohatších domoch „kobeličkárov“ aj počastovali.

Ostatní fašiangy - Posledné dva dni fašiangy pred Popolcovou stredou - pondelok - utorok sa volali ostatní fašiangy alebo

ostatky. Tieto dva dni sa nesmeli nič robiť, iba zabávať. Kto by na ostatky robil, celý rok by bol chorý. V tieto dni rozvoniavali v každom dome údeniny a šišky-opekance. Už ráno do kostola si staré babky prinášali v uzličku uvarené údené mäso a klobásky. Po svätej omši sa za kostolom pohostili.

STOŽOK

Fašiangy sa v obci oslavujú jednotlivo v každej domácnosti, kde sa pripravujú tradičné fašiangové pečivá. Maškarný ples sa koná v materskej škole Stožok pre deti, za účasti rodičov.

SVÄTÝ JUR

Pečú sa šišky aj fanky. Konajú sa posedenia len jednotlivých skupín - napr. Klub dôchodcov.

Kedysi sa robievali rôzne zábavy a tancovačky. Mládež sa zabávala počas celých fašiangov, najviac v piatok, sobotu, nedeľu, pondelok aj utorok pred Popolcovou stredou. Zachovával sa aj zvyk pochovávanie basy - bola najlepšia zábava. Naši chodievali aj po okolitých dedinách. Tento zvyk postupne zanikal po II. svetovej vojne.

ŠAROVCE

V súčasnosti sa robia maškarné plesy už len v základných školách v spolupráci s Miestnym osvetovým strediskom. Podáva sa tam deťom čaj a keksy, na záver je vyhodnotenie najkrajších masiek a ples sa končí diskotékou.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

V minulosti členky Slovenského zväzu žien a SZM zorganizovali fašiangovú zábavu. Vybierali po domoch slaninu, vajcia, klobásu. Z tohto sa zhotovila praženica a podávala sa na zábave. Naposledy sa konala asi v roku 1983. Zvykom ostalo vyprážať pampúšky.

ŠTIAVNIK

V minulosti údajne chodili po domoch mládenci na fašiangy „po šabl'aroch“, no zvyk sa nezachoval.

Neskôr chodili s muzikantmi masky „Cigán“ a „Cigánka“ vyberať vajcia a slaninu

na končinovú zábavu, prípadne chodili dievčatá, no tieto zvyky zanikli. Do nedávnej minulosti sa zachovala len trad. „končinová zábava“ a pochovávanie basy. V súčasnosti sa v období fašiangov konajú len plesy. Na „končiny“ utorok sa zvyknú piecť šišky.

TISOVEC

Na fašiangy bývajú plesy: spevokolský, poľovnícky a iné. Fašiangové pochôdzky sme začali roku 1992, trvali do 1998. Bývalo do 80 masiek, hudobníci v maskách vyhrávali na voze ťahanom koňmi, sprievod prešiel tromi ulicami a na námestí sa tancovalo, ponúkali sa fašiangové buchty a niečo na zahriatie. Najkrajšie sprievody boli vtedy, keď napadlo snehu. Fašiangový richtár pozýval z voza všetkých na pochovávanie basy. Od 16.00 do 19.00 mávali deti maškarný ples a vyhodnotením masiek a súťažami. O 20.00 začína pochovávanie basy - v Tisovci od roku vzniku dychovej hudby 1893. Tancuje sa pri dychovke, folklórna skupina tancuje fašiangové tance - palicový a spievajú fašiangové pesničky. Je pripravená bohatá fašiangová tombola - podhrdlinka, klobása, slaninka, ovocie, množstvo pečiva - aj koláčová basa. Tombola je vždy veľmi veselá. O pol dvanástej začína pochovávanie basy - farár v maske, zahalená basa, za ňou plačky, nariekajú až ujúkajú. Farár prednesie pohrebnú vtipnú reč, zameranú na miestne pomery, potom sprievod prechádza sálou, farár kropí účastníkov zábavy „novou“ WC kefou a za hlasného plaču sprievod odchádza. Zábava presne o 24.00 končí. Začína pôst.

TRENČIANSKA TURNÁ

Upustilo sa od nich v 70. Rokoch od tradičného vyhrávania po dedine (v dôsledku zániku dychovej hudby). Do dnešných dní pretrvávajú zvyk pochovávanie basy. Okrem toho poslednú fašiangovú sobotu sa koná k.r. obecný bál, ktorý má vysokú spoločenskú úroveň. Teší sa veľkému záujmu širokého okolia (dychová hudba, cimbalová hudba, disco, zábava pri harmonike).

TRENČIANSKE STANKOVCE

Fašiangy boli vždy obdobím zábav a veselosti v jednotlivých častiach obcí až do ich zlúčenia. Odvtedy sa žiadne sprievody masiek po dedine nekonajú. Bývajú iba fašiangové zábavy organizované miestnym kultúrnym strediskom. Až v tomto roku po prvýkrát sa v novom spoločenskom dome pripravuje zábava spojená s pochovávaním basy a to 16. 2. 1999. Pochovávanie prevedie folklórna skupina z Trenčianskej Turnej.

UNÍN

Fašiangy sú v obci stále zachovávané. Regrúti chodia po obci za sprievodu hudby a v sprievode imitácie „Slona“, symbolu, ktorý je v obci zaužívaný. Regrúti po dedine spievajú, tancujú a pozývajú občanov na večernú zábavu. Večer na fašiangovej zábave sa pochováva basa a je rozlúčka regrútov pred odchodom na vojnu.

VARÍN

Na posledné fašiangy pochod masiek obcou prebieha v sobotu a v nedeľu. Občania im dávajú peniaze a len ojedinele slaninu a vajcia. U nás im hovoria „maškary“ a osvojujú si termín „Turóni“¹⁷⁷. Tradícia prerušená nebola. Skupinu sprevádza v uniforme požiariar, ktorý určí za hodnovernosť maskovaných osôb a organizáciu. Hudobníci, resp. harmonikár, je tiež maskovaný. Keď sú vhodné podmienky, maškary si s dievčinou alebo gazdinou zatancujú. Po návšteve v domácnosti požiariar pozve na zábavu, ktorá sa koná v priestoroch pohostinstva Lystra a spravia rozlúčkový večer s fašiangmi. Pokiaľ sme mali v obci basu robili sa obrady s jej pochovávaním. Posledné takéto obrady boli v roku 1991.

Na posledné fašiangy v sobotu sa robia spoločenské posedenia, z ktorých najznámejšie je poriadané MO KS Varín pre svojich členov a pozvaných hostí. Na stretnutie si členovia prinesú zákusky, šišky, domácu klobásku, víno, prípadne hriate a pri vlastných hudobníkoch a rôznych veršovaných doplnkoch býva posedenie cca od 17.00 hod.

do 23.00 hod. Šišky ako fašiangové pečivo nechýba v tom čase v žiadnej domácnosti. Pečenie šišiek na posledné fašiangy v našej obci je zaznamenané už v polovici 17. storočia.

Do roku 1949 bolo zvykom, že remeselnícke cechy sa v pondelok schádzali u svojho cechmajstra, ktorý funkciu preberal. Odovzdávajúci a aj preberajúci pohostil členov cechu šiškami, tvarohovými pobežkami a hriatym. Po prevzatí cechovej truhlice, v ktorej bola kronika cechu, cechové doklady, zvolávacie tabuľky - obsielky, sviece, kniha o evidencii členov cechu, bolo oživovanie starej histórie obce, problémy rodín registrovaných v cechu, spomínali sa rôzne povesti súvisiace s obcou a gazdovstvom. Tradícia sa zachovala u deviatich cechov: hrebenársky, obuvnícky, hrnčiarsky, kováčsky a zámočnícky, mäsiarsky, krajčírsky, čižmársky, kušníersky a mlynársky. Boli aj ďalší remeselníci ako sedlári, debnári, stolári, murári, tesári a iní, ale tí sa včlenili do niektorého z existujúcich cechov. Ostatné cechy boli zrušené už v 19. storočí.

VAŽEC

Nie. Iba v škole sa koná maškarný ples pre žiakov. Pečivo - šišky, kysnuté i nekysnuté sa pečú počas celých fašiangov.

VELIČNÁ

Pred dvoma rokmi sa obnovili sprievody masiek obcou na poslednú fašiangovú sobotu, potom je zábava, o 24.00 hod. sa symbolicky „pochová basa“. Zo slaniny a vajec, čo sa vybrali pri obchôdzke, sa praží praženica pre zabávajúcich sa.

VEEKÁ LOMNICA

Fašiangové zvyky zanikli v 60-tych rokoch.

VEEKÉ VOZOKANY

K fašiangovým zvykom u nás tradične patrí „fašiangový ples“, ktorý sa koná vždy v sobotu a v nedeľu sa koná vystúpenie ochotníkov, alebo folklórna skupina vystúpi s fašiangovým programom, ktorá od svojho vzniku takto vystúpila už na tretie fašiangy.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

V domácnostiach sa pečú šišky, „fánky“. Jednota dôchodcov pre svojich členov v Spoločenskom dome pripravuje posedenie pri čaji a šiškách. Maškarný ples poriada: družina základnej školy, materská škola, miestny odbor Matice slovenskej, miestne kultúrne stredisko - pre deti z obce.

VIDINÁ

Na fašiangy chodí po obci krojovaný sprievod, masky. Večer sa robí zábava (maškarný ples). Na fašiangy sa pečie fašiangové pečivo („pampúchy“, šišky, pagáče), pochováva sa basa na Škaredú strelu a vyzbieraná slanina, vajcia a klobása sa spoločne pripraví v kultúrnom dome a konzumujú spoločne všetci účastníci sprievodu.

VINNÉ

Sprievody masiek sa v dedine nikdy nediali. Boli to iba tzv. „přiborci“ - „straški“, čo chodili strašiť dievky do kúdeľnej izby cez priadky (poprezliekani parobci, ktorí si „vyrovnávali účty“ s dievkami týmto spôsobom, aby vymámili nejaký prísľub alebo aby „zúčtovali“ s neposlušnosťou a dosiahli, čo zamýšľali). Fašiangy sú vlastne obdobím od Hromníc do Popolcovej stredy. Dva dni pred ňou (pondelok a utorok) sa „plokaľi zubi ot mäsa s paľenku“ - vyplachovali sa páleným, aby ani v štrbinách žiadne mäsové zvyšky nezostali, lebo až do Veľkej noci zuby už hrýzť mäso nebudú. Jedli sa „krepľe“ (pečené šišky) na „zapuščki“ - hrdlo sa „zapustilo“ masťou, lebo až do Veľkej noci bude jesť iba kapustu, zemiaky, fazuľu a kukuričné „maľeje“ - jedna veľká placka na celý plech, upečená v peci na snečnicovom oleji. Obyčaj sa tradoval asi do r. 1935. Dnes sa pečú už len „krepľe“. Vo fašiangovom období sa koná od r. 1996 školský ples v ZŠ, organizujú ho rodičia a riad. ZŠ. Výťažok z plesu je podporou miestnej ZŠ. (Nie je to maškarný bál! Skôr dobročinná zábava.)

VRÁBLE

V meste neboli a nie sú sprievody masiek. Maškarné plesy majú deti a mládež. Maš-

karné plesy dospelých zanikli asi roku 1980. Na fašiangy sa tradične pečú šišky a fánky. Asi do roku 1938 bolo cez fašiangy tradičné „Dvíhanie mládencov“ (na zábave prijímali do stavu mládeneckého 15 - 16 ročných chlapcov).

Folklórna skupina v Slovenskej televízii nakrútila o tomto obrade pásmo. Tiež „Klátovanie“.

VYŠNÁ SLANÁ

V našom prostredí nebývali fašiangové zvyky. Dnes na „Krivú stredú“ varia ženy pirohy a pečú šišky.

ZÁKAMENNÉ

Konajú sa plesy, maškarné bály a deň, resp. jeden večer pred Popolcovou stredou, sa koná tzv. pochovávanie basy, t.j. posledná zábava, ktorá o polnoci končí, lebo začína Popolcová streda - štyridsaťdňový pôst.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Na posledný fašiang organizuje Miestne osvetové stredisko vystúpenie folklórnej skupiny pre domácich a v sobotu sa koná fašiangový sprievod pomenovaný: „*Gazdiná, dovolíte s Homrlajom*“. Tento sprievod tvoria členovia folklórnej skupiny Poludnica (20 - 30 ľudí) so spevom a vinšovaním obídu celú dedinu. Ľudia ich čakajú a hostia pálenkou, fánkami, dávajú im vajcia, slaninu, klobásu... a s „homrlajci“ tancujú, spievajú a ďakujú za návštevu.

ZLIECHOV

Fašiangy trvali v obci tri dni (nedeľa, pondelok, utorok). V súčasnosti už len jeden deň (bývalo to v utorok, teraz v sobotu). Po dedine chodia masky. Spolu s maskami chodia starí svätí, mladá nevesta (mládenec v ženskom kroji) a mladý zať. (Masky sú: Slameniak, Smrť, vojak a iné.). Chodia z domu do domu, volajú na fašiangovú zábavu. Domácimi sú ponúknutí páleným, „pan-púškami“, ktoré sú fašiangovým pečivom. Dievky dávajú maskám vajcia (surové) a na ražň slaninu. Na fašiangy sa varí aj huspenina. Z vyzbieraných vajčiek a slaniny si

potom vo štvrtok robia mládenci praženicu. O polnoci za zvuku smútočného pochodu nesú mládenci basu v obáracom koryte, zakrytú plachtou. Za korytom ide farár, asistenti, kostolník, ktorý pol hodiny pred polnocou vyberá do zvončeka. Má v ruke kropeničku a kadidlo. Ostatní účastníci pochovávaní nesú zapálené sviečky. Začne pochovávanie basy. Ospevujú sa ženáci, starí mládenci, čo cez rok smiešne urobili.

ZOHOR

Ako som už vpredu písala, fašiangy zanikli, ale snažila som sa ich obnoviť. Sama by som nič neurobila, lebo som chorá, chodím už 10 rokov o dvoch francúzskych paliciach, ale mám okolo seba mladých ľudí, čo mi pomáhajú a často ma navštevujú a radia sa so mnou. Na fašiangy sa v každom dome pražia šišky, varí sa údené mäso. Večer na zábave je sála nabitá nielen Zohoranmi, ale prídu ľudia z celého okolia a už to začali robiť i v Záhorskej Bystrici a tento rok sa chystá i Vysoká pri Morave. Keď som bola slobodná, viac partí chlapcov prišlo na fašiangy spievať „Podšable mój milý pane...“

ŽALOBÍN

Fašiangy sa prejavujú u nás ako veľmi pôstne. Nespieva sa, netancuje sa. Ľudia si dávajú tvrdé záväzky, ktoré by počas 40 dňoch nemali porušiť. Pred Popolcovou stredou sa pečú šišky - „krepky“ s džemom. Deti si robia fašiangový bál pod vedením učiteľov, kde sa vyhodnotia najoriginálnejšie masky. Táto tradícia sa dodnes zachováva. Je to krásna spoločenská akcia, ktorá vďaka učiteľom nezanikne, nakoľko naši učitelia majú veľmi kladný vzťah k ľudovému umeniu, tradíciám.

ŽAŠKOV

Posledné 3 roky uskutočňuje fašiangovú obchôdzku folklórna skupina a športovci (futbalisti). Fašiangová pochôdzka trvala 2 dni. Chlapci pooblekaní v krojoch + masky: čert, kominár, vojak, hasič, poľovník,

---

cigánka. S fašiangovníkmi chodila aj muzika. V domoch vinšovanie, vyberanie darov do basy (peniaze), košíčka (vajcia), na ražeň slaniny alebo klobásy, do vreca švábky, zrna;

pýtanie pálenky; vykrútenie domácej a dievčat na dlhý ľan; všetkých, ktorí niečo dajú, pozývajú na zábavu na koniec fašiangov.

MORENA

BRAVÁCOVO

Mladé školopovinné dievčatá chodili „s hájkom“ na Kvetnú nedeľu po dedine oznamovať príchod jari. Tento zvyk neviem kedy zanikol.

DOLNÝ HRIČOV

Zvyk vynášania Moreny v našej obci zanikol už dávno, no minulý rok bol obnovený, a to tak, že deti z materskej školy so svojou Morenou idú k miestnemu potoku a hodia ju do vody. Potom prídu na obecný úrad, kde starostovi obce prinesú zlatý dážď s vajíčkami, ako symbol jari.

HLADOVKA

Kedysi dávno na Smrtnú nedeľu chodili po domoch nie s morenou ale so smrťou. Dievčatá obyčajne oblečené v tmavom chodili so smrťou (oblečenou tiež v tmavom a zakrytou šatkou) po dedine a spievali pieseň Hora horí (viď publikácia Pamjyntaj goraľu) a recitovali:

*Šmertecke nošime, o jajka prošime.
Po dva, po tri dutki šmertece na botki.
Bo jak nom nedače, garki miski
pobijeme,
Karcmařa vom vyžeňeme ze vši, ze vši..*

Voľný preklad:

*(Smrtečku nosíme, o vajička prosíme.
Po dva, po tri „dutki“ (toliare) smrtečke
na čižmičky.
Lebo ak nám nedáte, hrnce, miski
pobijeme,
Krčmára vám vyženieme z dediny,
z dediny.)*

Tento zvyk priniesla asi do obce mládež, ktorá v rokoch 1920 - 1940 chodievala robiť na majere. V súčasnosti sa tento zvyk nevykonáva.

HORNÁ SÚČA

Zvyk nosenia Moreny ustal a k obnove prišiel v r. 1996, keď deti z MŠ vynášajú so spevom Morenu po dedine. Potom ju hodia do vody, ale pre nedostatok vody ju spália, aby sa zima nevrátila.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom. Vynášanie Moreny sa uchovalo asi do 50-tych rokov v neďalekej Malej Bytči.

JELENEC

Iba náš detský folklórny súbor Jelenček má v programe pásmo „Morena“.

KOJŠOV

Smrtku vynášali mladšie dievčatá na „smrtnú nedeľu“, je to 4. pôstna nedeľa. Spievali:

*A na smrtnú nedeľu,
išla smertka s kudeľu.
A ty máj kravam daj,
a na kone a na voly nezapomínaj.*

Takto prešli spievajúc všetky lúky okolo dediny, potom smrtku vyzliekli a rozobrali. V súčasnosti tento zvyk zachováva detská folklórna skupina.

KOŠICKÁ BELÁ

Na Smrtnú nedeľu (t.j. nedeľa pred Kvetnou nedeľou) niesli deti smrtku na Brezovu. Smrtku vyrobili zo slamy, obliekli ju do šiat a niesli ju spievajúc „*Nešeme my šmrtku do Hornada, budzeme jej špievac pani mladá...*“ Nakoniec ju zapálili na lúke, kde zhorela. Tento zvyk zanikol v rokoch 1935 - 1940.

KRAČUNOVCE

Zvyk vynášania Moreny u nás nebol. Nevedia o tom ani najstarší občania. Od Veľkej noci až po Turíce sa mládež schádzala na nižnom konci obce. Rôznymi hrami

a piesňami si krátili nedeľňajšie popoludnie. Tomuto stretnutiu hovorili, že idú „na kačky“.

KRAJNÉ

Morena sa v našej obci vynášala, ale pred II. svetovou vojnou tento zvyk zanikol.

KROMPACHY

Tento zvyk je prezentovaný už iba folklórnymi súbormi na jednotlivých vystúpeniach.

KŠINNÁ

Morena sa vynášala na Kvetnú nedeľu poobede - dievky v krojoch. Tento zvyk zanikol šesťdesiatych rokoch, uchováva ho už len folklórna skupina vo svojom programe.

KUROV

Zvyk pálenia „smertky“ zanikol už na konci 19. st. Folklórna skupina ho obnovila ako scénické spracovanie. Predviedla ho na festivaloch vo Východnej, Strážnici, Rožnove pod Radhošťom, Svidníku, Košiciach, Bardejove a inde. Zvyk bol aj sfilmovaný.

LACKOVÁ

Niekedy veľmi dávno, ale ani najstarší obyvatelia si nepamätajú kedy to zaniklo. V zimnom období u nás chodili mládenci a dievky do „kondželnej izby“ robiť košíky. V polovici pôstu vykladali do okien chlapi oblečeného v kroji „panáka“, dievky „mladuchu“. Navzájom si to chceli ukradnúť. Bolo pri tom zábavy a smiechu.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Vynášanie Moreny (u nás „Marmurieny“) je tiež jedným z najstarších zvykov v našej obci, ktorý sa zachoval až do dnešných čias. Vynášanie Marmurieny sa u nás koná vždy tri týždne pred Veľkou nocou. U nás túto nedeľu volajú „Šúlková“. Tento zvyk u nás vykonáva folklórna skupina.

LUBINA

Vynášanie Kyselice zaniklo v päťdesiatych rokoch. Vynášanie Kyselice má spracované folklórna skupina Javorinka ako programové číslo. Folklórna skupina Javorinka s týmto programom vystupovala na mnohých slávnostiach a podujatiach. V súčasnej dobe

ho má v programe folklórna skupina Javorinka - deti.

MAŇA

Zvyk vynášania Moreny v Mani asi pred 100 rokmi zanikol. Pred 10-mi rokmi ho obnovila folklórna skupina Dolinka. Morena je figurína ženy, zhotovená z dreva a slamy, oblečená do najkrajších šiat dievky - rukávce - „dupel“ vytkávané, „merinový pručlík“, konopná sukňa, vytkávaná zástera, na krku „šlingovaný“ ručník a na hlave rohový čepiec.

Pri vynášaní z dediny ju nesie najkrajšie dievča, ostatné cestou spievajú pieseň - *Morena, Morena, za kohos umrela...* Keď prídu k Žitave, položia ju na „tragle“ a výsmešne ju začnú oplakávať, potom okolo nej zatančujú a zaspievajú pesničku - *Do Žitavy, do bariny, nech tam trpí za své viny, aby za ňu netrpeľi ešte iní, ešte iní*. Zapália ju a hodia do Žitavy. Prichádza jar - Kvetná nedeľa.

NEDOŽERY-BREZANY

Tento zvyk sa obnovil v roku 1997. Obnovili ho p. učiteľky základnej a materskej školy. Deti idú spevom k rieke Nitre, kde Morenu hodia do vody a potom sa pod vrbíčkami zahrajú jarné hry.

OMŠENIE

Morena sa v obci nikdy nevynášala. Miestne kultúrne stredisko 2 x v minulých rokoch uskutočnilo toto podujatie s folklórnou skupinou Vŕšok.

PASTUCHOV

Zvyk vynášať Morenu, alebo prinášať Kysel' sa u nás nekonal ani za dávnych časov. Jar sa vítala skôr „Pavičkou“ - chorovod dievčat. Tento zvyk zanikol pred 25 - 30 rokmi.

PORÁČ

V obci sa na Čiernu nedeľu chodilo so smrťou, ktorú dievčatá v sprievode so spevom vyniesli za dedinu a tam ju spálili, aby prišla do obce skoro jar. Tento zvyk zanikol v obci približne pred 30 rokmi.

POZDIŠOVCE

Nie. Tento zvyk - chodenie s moreničkou - zanikol niekedy v 50-tych rokoch.

PRIECHOD

Zvyky zanikli, zrejme hneď v povojnových rokoch po príchode komunizmu, keď prebehla kolektivizácia a ľudia stratili vzťah k pôde.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Trádia vynášania Moreny sa obnovila pred tromi rokmi v snahe priblížiť deťom, ako i obyvateľom obce starodávne zvyky víťania jari. Na prvý jarný deň deti z materskej a základnej školy idú s Morenou v sprievode cez dedinu za sprievodu hudby - ľudových piesní až ku Rimave, kde ju podpália a zahodia do vody.

ROZHANOVCE

Vynášala sa v rokoch 1988 - 1991 na Smrtnú nedeľu - Morenu vynášali podľa scenára dievčatá z folklórnej skupiny Rozkvet.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Vynášanie Moreny zaniklo r. 1953.

SELEC

Vynášanie Moreny zaniklo ešte asi okolo r. 1920. Morena sa vynášala na Smrtnú nedeľu - 2 týždne pred Veľkou nocou. Leto sa prináša vlastne na Kvetnú nedeľu tak, ako je opísané v bode 15.

SLOVENSKÝ GROB

Kvetná nedeľa – Nosenie nového leta.

*Keď išiel Pán Ježiš do Jeruzalema,
pre naše spasení pre sve umučení.*

*Tie židovske dietky tak ho vítali,
zlaté rúcho pod neho stlali.*

*Kera rucha nemala ratolesti stlala
aj Tá Ježiškovi chválu vzdávala.*

*Leto zelený máj, či je toto nový dom,
nové leto máme,*

aj Vám pani hospodári pekne zaspíváme.

Hejsa hory zelenajú

s modrým kvítkem prekvitajú,

*kade chodí matka Božia, hledajúc si
syna svého,*

syna svého premilého, jak na kríži

rozpatého,

*my sme ho tam nevideli, jak ve štvrtek
pri večeri.*

*Chlieb nám dával a rozdával, svätú krvu
nás napájal,
nate jecte nate pite, zákon Boží
zachovajte.*

Bucte tu panenky vesele,

už Vám to letečko neseme.

Pekne zelene, rozmarinove,

sedí pani v koši

a pán sa jej prosí,

daj paničko, daj vajíčko,

jedno dve, šak Vám to malučko ubedne.

Dajte nám grajcarik jeden dva,

vsak Vám to Panboško požehná.

SMREČANY

Vynášanie Moreny - zvyk zanikol po 1. svetovej vojne.

TISOVEC

Nepodarilo sa mi zistiť, či tento zvyk ---- v Tisovci vôbec bol. Ako novodobý zvyk ho organizujú vychovávateľky zo školského klubu. V klube pripravia, oblečú Morenu a potom idú v sprievode na most ku Rimave a počas piesní ju hodia do Rimavy.

TRENČIANSKA TURNÁ

Morena sa pravidelne vynášala za obec na Smrtnú nedeľu. Posledné vynášanie Moreny sa konalo v r. 1991. V súčasnosti sa uchováva už iba v programe folklórnej skupiny Večernica. Zvyk sa nazýval Vynášanie Moreny.

VARÍN

Vynášanie Moreny sa už dnes nepraktizuje. Zvyk zanikol pred druhou svetovou vojnou v roku 1937. Dovtedy krojované dievčatá so spevom niesli Morenu z horného konca Varína, nesúc ju cez celú obec a pri Vápenke-Varín ju hodili do potoka v blízkosti toku do Váhu. Vynášanie Moreny sa uskutočňovalo na Smrtnú nedeľu v odpoľudňajších hodinách. U nás je zaužívané pomenovanie pôstnych nediel, a to: „Prvopôstna“, „Púčková“, „Pirohová“, „Jarmečková“, „Smrtná“, „Kvetná“ a „Veľká“. Každé pomenovanie malo svoj význam, ktorý sa dnes už stráti. Vynášanie Moreny bolo zaužívané už v minulom storočí. Po hodení Moreny do

vody sa dievčatá stretli v krčme pre nižšiu vrstvu obyvateľov (chudobnejší, slúžky, sluhovia a pod.) nazvanej pod menom Kasíno, kde odbavovali kar. Žiaľ, spôsob karu nie je mi známy a ani od 85 - 90-ročných občanov som sa podrobnejšie nedozvedel.

VAŽEC

Morenu - Marmurienu - vynáša iba detský folklórny súbor Važťanček. Podľa tradície na Smrtnú nedeľu, prejdeme dedinou, spievame, potom na moste ju najprv podpálime a hodíme do Váhu. Veršik, ktorý sa zachoval, sme „zdedili“ od nášho ľud. básnika I. Ilavského-Podkrivánskeho.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

Okolo r. 1945 - 48 zaniklo vynášanie Moreny. Okolo r. 1950 ešte chodili po dedine s hrou o sv. Dorotke (v čase veľkého pôstu).

VINNÉ

Morena sa nevynášala, no jar sa vítala jarnými dievčenskými chorovodmi. Na 1. veľkonočný deň, keď sa prišlo s posväteným jedlom domov, išli dievky v dedine na jarné chorovody. Z dolného konca hore dedinou a „baňčanske dzivki“ z horného konca dole dedinou, spievajúc v „šore“ za sebou ako husi prišli ku kostolu. Tu sa zahrali na pavu:

*Hrajme še na pavu, hrajme,
kim zme mladi,
majme še dzivčata, majme še dzivčata
v našim veku radzi*

a na Hoja, Ďuňďu

*Hoja, Ďuňďa, hoja,
poslala nas kral'ovna,
hoja, Ďuňďa, hoja,
nacože vas poslala, hoja, Ďuňďa, hoja,
či su mosti hotove, hoja, Ďuňďa, hoja,
či nas prez nich puščice,
vera ňepuščime, slabe mosti mame,
hoja, Ďuňďa, hoja,
kedz jich polameme, napraviv jich dame,
co najkrajše dzivče tu vam ochabime,
hoja, Ďuňďa, hoja.*

Pri dospievani koleso z dievčat „rozlomili“ a opäť so spevom v „šore“ sa po jednej zo „šora“ vytrácali domov. Jarné chorovody sa spievali asi do r. 1945.

VRÁBLE

Na Kvetnú nedeľu sa obnovil zvyk vynášania Moreny k rieke Žitave. Folklórne skupiny Kolovrátok a Bazalička spievajú piesne a pochodujú s figurínou na most, odkiaľ ju zapálenú a horiacu hodia do rieky. Tento zvyk predtým zanikol asi pred rokom 1935. V súčasnosti bol obnovený pričinením miestneho odboru Matice slovenskej a mesta od roku 1990. Pred pochôdzkou detský súbor Kolovrátok a Bazalička - súbor študentov gymnázia, tancujú, spievajú a nacvičujú pásma zvyklostí.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Tento zvyk sa v našej obci neuchoval, ani sa nikdy nekonal.

ZOHOR

V Zohore sa Morena nerobila, ale na Kvetnú nedeľu sa chodilo s letom. To sa urezala halúzka z „trňule“, ktorá sa ozdobila vyfúknutými vajčkami a reťazami. Retiazky sa robili tak, že sa nastrihali štvorčeky látky a jeden a pol centimetra dlhé rezné slámky a to sa navliekalo, jedna slámka sa pretlačila cez navlečenú ihlu a jedna látka a znova slámka a látka a tak vznikla reťaz. Toto tiež zaniklo pred 45 rokmi, ale ja som to dala nacvičiť žiačkam druhej triedy a boli poobliekané v jupkách a krojoch a bolo to pekné. I pán Šalát nacvičuje súbor Lúčka, deti, aj jemu som tých reťazí urobila a tiež podľa mňa nacvičil staré tance - kováčsky, mazúrku a šotyšpolku.

ŽALOBÍN

Tento zvyk sa objavuje menej. Realizujú ho deti. Najprv si Morenu zhotovia zo slamy, poobliekajú ju do starých šiat a spoločne idú ku potoku. Tam ju podpália za účasti učiteľov a hodia do vody. Koná sa to jeden deň pred, po Veľkej noci. S ňou odchádza z dediny všetko zlé. Pri tomto obrade si deti predriekajú riekanku:

*Morena, Morena kde si prebývala,
tam hore na hore v tej zlatej komore.*

A čo si tam robila?

Mlieko som mútila.

A kto ti ho vypil?

Vrany ho vypili.“

Tento zvyk sa odohráva nie každý rok ale po 2, 3 rokoch.

ŽAŠKOV

V r. 1998 sa obnovil zvyk vynášania Moreny z obce (po žaškovsky „Muriena“). Pripravili ju ženy z folklórnej skupiny. Vynášanie na Smrtnú nedeľu - s Murienou išli deti a dievčatá z folklórnej skupiny spolu so staršími ženami. Spievanie, niektorí starší ľudia dali aj peniaze (ako niekedy). Murienu na moste cez rieku Oravu vyzliekli, podpálili a hodili do vody.

VELKÁ NOC

BÁTOROVÁ

Na Kvetnú nedeľu prinášajú sa domov zelené halúzky - „barky“. Na Veľký piatok aj dnes najmä starší občania pred svitaním idú do potoka doniesť vody, ktorá im má slúžiť na liečenie. Potraviny sa nechodia svätiť. Na Veľkonočnú nedeľu sa nič nerobí, nikde sa nechodí, len do kostola.

BEŇUŠ

Na Kvetnú nedeľu sa do kostola nosia vetvičky - „púzalky“, ktoré kňaz posväti.

BERNOLÁKOVO

Na Kvetnú nedeľu sa koná posväcovanie ratolestí. Vo veľkonočnom týždni sa koná v kostole pašiová hra, cirkevné obrady a v sobotu po západe slnka sa koná obrad Vzkriesenia. Potraviny sa u nás nechodia posväcovať.

BOBROV

Na Kvetnú nedeľu prichádzajú ľudia do kostola s bahniatkom, ktoré farár posväti, tiež sa spievajú pašie.

V Zelený štvrtok sa začína Veľkonočné trojdenie. Keďže je u nás Kalvária, je zvyk v noci o 23.00 hod. modliť sa križnu cestu.

Veľký piatok - obrady a prísny pôst.

Biela sobota - kľaňanie sa pri Božom hrobe, obrady, vzkriesenie.

Veľkonočná nedeľa - ráno pred sv. omšou sa posväcujú potraviny - šunky, vajcia, klobása, koláče, z toho sa potom pripravia slávnostné raňajky pre každého v dome - kúsok posväteného. Návštevy príbuzných.

BRAVÁCOVO

Na Kvetnú nedeľu si ľudia donášajú do kostola „púzalky“ - rakytové konáriky a na omši ich kňaz posväti. S týmito ratolesťami sa potom ide okolo kostola na procesiu a potom si ich ľudia odnášajú do domácností. Na

Kvetnú nedeľu sa v kostole spievajú pašie. Na Veľký piatok sa drží prísny pôst a taktiež sa spievajú pašie. Na Veľkonočnú nedeľu býva u nás obyčajne nejaké divadlo alebo hudobno-spevácky program.

BUŠINCE

Na Kvetnú nedeľu sa posväcujú bahniatka. Veľký piatok - zviažu sa zvony, drží sa veľký pôst. V sobotu popoludní sa zvony rozviažu, začínajú sa všetky svetlá a sviečky v kostole, koná sa cirkevný sprievod ku kaplnke so zapálenými sviečkami. Veľkonočná nedeľa - nesvätime potraviny (tento obrad svätenia šunky a vajčiek zanikol v obci už dávno).

ČAKA

Na Kvetnú nedeľu deti, tak do 10 rokov, so zelenými vetvičkami, bohato ozdobené krepovým papierom, chodia po rodine vinšovať. Na Zelený štvrtok o polnoci chodili dievky na potok, pod zelenú vrbu sa umývať, aby boli pekné. Na Veľký piatok bol prísny pôst. Podobne i na Bielu sobotu. Veľkonočná nedeľa sa svätila a svätí bežne, ako veľký sviatok rím. kat. náboženstva. Obec je na 99 percent rím. kat. vyznania. Potraviny sa u nás nikdy nesvätili.

ČERVENÍK

Na Kvetnú nedeľu chodievajú Cigánky so zelenou halúzkou, ozdobenou stužkami. Spievajú pri príchode do domu

*Bucte vy babičky veselé,
už Vám to letečko neseme,
dajte nám vajičko lebo dve,
šak Vám to maličko ubudne.*

(Dostávajú vajičko, drobný peniaz).

Taktiež väčšie dievčatá z detského folklórneho súboru chodievajú po niektorých domoch s ozdobenou zelenou halúzkou a spevom:

*Bucte vy babičky veselé,
už Vám to letečko neseme,
pekne, zelené, rozmarínové,
šelijaké kvíci až sa hora svíci ruža fījala.*

V kostole sa svätia bahniatka („barišky“), odkiaľ si každý odnáša túto ratolesť domov.

Zelený štvrtok - varí sa k obedu špenát a zemiaky, vajíčko;

- v kostole zaväzovanie zvonov, nehrá organ, miesto zvoncov sa používa počas omše klopačka a na veži rapkáč.

Veľký piatok - prísny pôst, nemôže sa hýbať zem; - v kostole poklona zmŕtvychstalému Ježišovi („boškávaní“). Biela sobota - varí sa šunka; pálenie Judáša, rozviazanie zvonov.

Veľkonočná nedeľa - k obedu sa pripraví na jedenie vajíčko + petržlenovú vňať - keď sa stratí člen rodiny, aby si spomenul, s kým ho jedol.

ČIERNY BALOG

V minulosti na Kvetnú nedeľu sa nosili do kostola na posvätenie napučané prúty rakyty - „púzalky“. Posvätené sa zapichovali na poli do siatín, ľanu, na ochranu úrody. Dávali sa tiež na hroby na cintoríne. V súčasnosti, keď súkromné poľnohospodárstvo zaniklo, zanikol aj tento zvyk. Ešte starší ľudia zanesú posvätené púzalky na hroby najbližších. Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota i Veľkonočná nedeľa bola aj je v našej obci bez osobitných zvykov. Cirkevné obrady sa realizujú len v kostoloch. Posviacanie potravín v našej obci nebolo nikdy zvykom.

DOBRÁ NIVA

Len návštevy kostolov, zdobenie príbytkov jarnými ratolesťami (rakyta, lieska... jarné kvety).

DOBRÁ VODA

Na Veľkonočnú nedeľu sa svätia potraviny - z každého druhu - mäsá, vajcia i fľaška, hlavne však upečené veľkonočné baránky, pričom sa gazdinky snažia mať svojho baránka najkrajšie ozdobeného. Na Veľkonočnú nedeľu popoludní prechádza skupina mla-

dých za sprievodu dychovej hudby po domoch a tancujú s domácimi. Tento zvyk začal po zániku fašiangového podšablového tanca.

DOLNÁ KRUPÁ

Slávenie Kvetnej nedele, Zeleného štvrtka, Veľkého piatku a Bielej soboty sa užilo iba do cirkevných obradov v kostole. Na Veľkonočnú nedeľu ráno sa chodia do kostola svätiť potraviny, ako napríklad varené vajíčka, údené mäso, vianočka, soľ a iné.

DOLNÁ STREDA

Kvetná nedeľa je spojená s posviackou bahniatok (barišiek). Veľkonočné sviatky sa sústreďujú na cirkevné akty v miestnom kostole. V rodinách je dňom pokoja a návštev rodinných príslušníkov hlavne u rodičov.

DOLNÉ OREŠANY

Na Hromnice 2. II. sa svätili v kostole sviečky a pán farár mal 2 sviečky, dával ľuďom pod hrdlo, aby ich nebolelo.

Na sv. Blažeja 3. II. sa zase svätili jabĺčka.

Na Kvetnú nedeľu sa išlo do kostola vo farebnom odeve. Do kostola sa nosila ratolesť - bahňatka (u nás „jahnatka“), tie pán farár posvätil ľuďom a čo mal na oltári, tie rozdal vedúcim katolíkom čo riadili obec. Na čiernu nedeľu, t.j. pred Veľkou nocou, sa muselo ísť v červenom.

Na Zelený štvrtok sa musela domáca strava variť iba zo zeleniny (šavel, šalát). Na Veľký piatok to bol veľký pôst, ráno sa chodilo modliť ku všetkým krížom, aj po chotároch, aj k Božiemu hrobu, ktorý bol urobený v kostole. Škaredá streda - Popoločná streda. Na škaredú stredu kňaz urobil krížik na čelo prstom namočeným do popola a povedal: „Prach si a v prach sa obrátiš.“

Na Veľkú noc, po raňajšej sv. omši, pán farár posväť potraviny („bāranka“). Mohlo to byť kozľa, zajac, teľacie mäso, calta, vajíčka. Slobodné dievčatá sa ponáhľali prvé prísť domov, aby sa do roka vydali.

DOLNÝ OHAJ 1

Dnes sa nekonajú žiadne veci. Iba v rodine idú deti zaspievať starej mame „Krstnú

nedelu“ a dostanú vajíčko. Vajíčka sa stále maľujú a domy a izby sa zdobia bahniatkami - „Zlatý dážd“ a bahniatko“. Na Veľký piatok je prísny pôst. Svätia sa potraviny - šunka, vajíčka, chlieb, klobása. V nedeľu je slávnostný obed. Mäso sa môže jesť až v sobotu. Chystá sa a pečie na Veľkonočnú nedeľu a pondelok. Mláďenci v noci poprevádzali všetko možné, takže si to museli hľadať ľudia u susedov. Napr. zvesili bránu a odniesli o dom ďalej atď.

DOLNÝ OHAJ 2

Pred päťdesiatimi rokmi chudobnejšie deti (najviac cigánske) chodili so zelenou vetvičkou ovešanou stužkami po dedine na Kvetnú nedeľu a spievali pieseň „*Kvetná nedeľa, kde si klúče podela...*“, za čo dostali po koláči, uvarenom vajíčku a kúsok klobásky. V Zelený štvrtok ráno sme sa chodili umývať pod zelenú vrbu do Žitavy, aby sme boli pekné. Vo Veľký piatok bol prísny pôst a do Vzkriesenia pôst od mäsa. Veľkonočná nedeľa so slávnostným obedom, šunka, vajíčka varené atď.

DVORNÍKY

Na Kvetnú nedeľu si spravidla do kostola ľudia prinesú vetvičky, ktoré p. farár posväti.

Na zelený štvrtok, Veľký piatok a Bielu sobotu ľudia sa v kostole zúčastňujú obradov. Na Bielu sobotu ľudia sa zúčastňujú procesie so Zmŕtvychvstalým Kristom. Na Veľkonočnú nedeľu sa chodili ráno svätiť potraviny - veľkonočná fašírka, vianočka, vajcia, soľ, ale iba toľko, aby sa to na raňajky všetko zjedlo. Tento zvyk v našej obci už zanikol.

GABČÍKOV

Niektorí ľudia chodia svätiť potraviny - šunka, biely koláč, ale tých je už pomenej.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Pred Kvetnou nedeľou narežú sa vrbové vetvičky „bažičky“ a tieto sa svätia v kostole. Doma sa dajú do vázy. Najnovšie sa bahniatka používajú aj do veľkonočných ikebán. Takisto sa trhajú prútiky „zlatého dažďa“. V súčasnosti nie je nám známe, že by sa ešte dodržiavali nejaké poverové úkony počas dní

druhej polovice Veľkého týždňa. Čo sa dodržiava, a čo nezaniklo ani v období totalitného režimu, je svätenie veľkonočných jedál poobede na Bielu sobotu. Svätíť išli a dodnes idú aj tí, ktorí do kostola počas celého roka nechodili a nejdú ani na veľkonočnú spoveď (samozrejme, týka sa to katolíckej časti obyvateľstva). Ale posvätné jedlo jesť chcú, nevedia si predstaviť, že by na Veľkú noc sväteniny nechutnali. Pravdepodobne považujú svätenie jedál za najdôležitejší náboženský akt, ktorý ich nejakým spôsobom vnútorne očistí alebo ochráni pred zlom.

V košíku na svätenie sa nesie „paska“ (veľkonočný kysnutý koláč), šunka, klobásky, niektorí majú aj slaninu, maslo a soľ. Ďalej v žiadnom košíku nechýba „sirek“ (jedlo uvarené z mlieka a vajec vo väčšine prípadov osolené a okorenené, u niektorých sladkej chuti, ktoré sa po uvarení scedí cez utierku alebo gázu, ktorá sa napevno zviaže - tým sa vytvorí celistvá hrudka) a vajíčka, ktoré sa v minulosti uvarili v cibuľových šupkách alebo oziminách. Niektorí ich zdobili voskom. V súčasnosti mnohé gazdinky dávajú do košíka čokoládové vajíčka alebo zajačikov a tiež na prizdobenie obsahu košíka vyfúknuté kraslice (maľované voskom a farbami, vyškrabované a i.). Košík je prikrytý vyšívaným obrúskom. Termín „paska“ alebo sa v miestnom prostredí chápe aj ako obsah košíka vôbec („*idzeme švecic pasku*“).

Evanjelická časť obyvateľstva chystá požívatinu tak ako katolícka, ale ich konzumujú bez posvätenia.

HAŽLÍN

Na Kvetnú nedeľu sa svätia tzv. „želé“. Je to kytička z rôznych rastlín, ktoré majú svoju symboliku. Veľký piatok to je prísny pôst. Na Veľkonočnú nedeľu sa chodia svätiť potraviny. Sú to: šunka, vajíčka, klobásky, biely chlieb tzv. „paska“, maslo, soľ, slanina a hruda (to je syr z vajec). Obrady pri jedení sú obdobné ako na Vianoce. Taktiež začínajú modlitbou, aj končia. Je sa zo spoločne urobenej misky.

HERMANOVCE

Tradične sa na Kvetnú nedeľu nosia do kostola bahniatka, ktoré po posvätení visia po celý rok v dome (podobne sa nosia do kostola aj sviečky na Hromnice). Potraviny sa svätia na Bielu sobotu podvečer, no jesť sa môžu až po vzkriesení. Niektorí ľudia mäso v tento deň, podobne ako na Veľký piatok, kedy je prísny pôst, tiež nejedia. Do košíka na svätenie sa tradične dáva kúsok šunky, klobása, vajcia, „syrek“ – syr z vajec a kravského mlieka, biely koláč.

HLADOVKA

Pôst sa začína Popolcovou stredou. V niektorých rodinách, hlavne kde ešte žijú starší ľudia sa obmedzí spev, počúvanie hudby (rádia) a sledovanie televízie, viac času sa venuje modlitbe. Na Kvetnú nedeľu sa v kostole svätia bahniatka. Tieto bahniatka dávajú gazdiny gazdom, keď idú na pole siať, či sa vložia do zeme pri sadení zemiakov, aby Boh ochraňoval úrodu pred nepriazňou počasia.

Zachoval sa zvyk, že s týmito bahniatkami gazdiná (keď sa ide siať) pokropí svätenou vodou a trikrát obide voz, gazdu i koňa a pritom prednáša prosbu (modlitbu):

*Paňe Bože, zahovajze od ňescenšča
a v zdrovju.*

*Daj coby še nic ňestalo, a dozyli me še
do konca Novego roku.*

*Potym če prošime cobyľ pozegnal to co
vkladome do tyj tu žeme.*

*A jak Ty das milošči a dozycys casu
Aby še to co do tyj tu žemicki vkladome
Urodžylo tak, coby me sycy meli na
vyzyče*

A telo co by me meli i inyk obdarič.

Voľný preklad (neprebásnený):

*Pane Bože, zachovaj nás od nešťastia
a v zdraví.*

*Daj, aby sa nič nestalo a dožili sme sa
do konca Nového roku.*

*Potom ťa prosíme, aby si požehnal to, čo
vkladáme do tejto zeme.*

*A ak Ty dáš milosti a dožičíš času,
Aby sa to, čo do tejto zemičky vkladáme
urodilo tak,*

Aby sme všetci mali na vyžitie

*A toľko, aby sme mali aj iných
obdarovať.*

Keď potom gazda príde na pole, zastane si na kraj role a bahniatka, ktoré so sebou priniesol, zahrabáva do zeme a pritom sa modlí modlitbu Verím v Boha, ako symbol toho, že verí, že to, čo do zeme položí odumrie a z Božej vôle sa premení na úrodu a otčenáš, aby sme nezabúdali Nebeského Otca prosiť o pomoc. Ak mu ešte ostali bahniatka, vloží ich do plachty a spolu s obilím ich vyseje na roľu. Predchádzajúcu modlitbu sa modlí i gazdiná, ktorá si podobne, ako gazda kľakne na kraj poľa a zahrabáva bahniatka.

V Zelený štvrtok o polnoci sa schádzajú starší občania (väčšinou ženy) a niektoré dievčatá. Idúc celou dedinou modliac sa navštívia v obci všetky kaplnky a kríže a všade sa pomodlia. Trvá to asi dve hodiny. Potom idú k rieke Jelešni, umyjú sa vodou a rozprávajú:

*Ty vodžicko bystra, cysta,
tyš umyla rany Krysta.*

Umyje i mňa, bjdjne stvořeňe.

*(Ty vodička bystrá, čistá,
ty si zmyla rany Krista.*

Umy že aj mňa, hriešne stvorenie.)

Potraviny sa už svätiteľ nechodia.

HORNÁ SÚČA

Kvetná nedeľa - vynášanie Moreny a posvätenie bahniatok. Zelený štvrtok - močenie drevených vecí - vahánky, korytá.

HOROVCE

Na Kvetnú nedeľu sa v kostole posvätia bahniatka („byrky“). V kostole sa spievajú pašie. Vo Veľký piatok je dodržiavaný prísny pôst, zvony na vežiach sa nepoužívajú. „Klepkače“ (rapkače) sa používajú až do vzkriesenia. V piatok sa v kostole spievajú pašie. Zaužívaným zvykom a tradíciou

u starších ľudí je, že na Veľký piatok si vypijú tvrdé, hovori sa, že je to na krv. Toľko koľko sa vypije, toľko je krvi. Na Bielu sobotu sa v kostole posväti paska - veľkonočné jedlá, ktoré pozostávajú: biely koláč - paska, vajička - kraslice.

HRABUŠICE

Kvetná nedeľa neprináša žiadne zvyky. Vo Veľký piatok sa dodržiava prísny pôst (jedla sa ryby) a v Bielu sobotu sa svätí šunka, vajičko, bábovka. Veľkonočnú nedeľu prežívajú všetci doma v rodinnom kruhu. Chlapi sa pripravujú na šibačku a samozrejme prídu aj do chrámu na svätú omšu.

HRANOVNICA

Kvetnou nedeľou, pôstnym dňom - ako pomenovanie hovorí, tento deň, ale i celé jarné sviatky sú spojené s oslavou zelene ako nového života, s oslavou jara a počiatkom nového vegetatívneho cyklu. V tento deň v súvislosti s kresťanskou vierou vstúpil do Jeruzalema Ježiš a vítali ho palmovými ratolesťami. U nás sa svätia vŕbové prútiky „puzički“. Doma sa potom odkladajú za obrazy a ich sila má ochraňovať pred zlými silami, búrkou či chorobou.

HRUBOŇOVO

Veľkonočné sviatky sa nesú v duchu radosť nad zmŕtvychvstaním Pána Ježiša. Počas Zeleného štvrtka, Veľkého piatka a Bielej soboty sa konajú náboženské obrady - spievajú sa „Pašie“, zvony sú zviazané a pozvanie veriacich na pobožnosť do kostola sa koná rapotanim na „rapkáči“ až do vzkriesenia. Veriaci sa pôstia, modlia a robia poklonu pred vystavenou sv. oltárnou. Radostným zvolaním kňaza „*Pán Ježiš Kristus vstal z mŕtvych! Aleluja - radujme sa!*“ vyvrcholia sviatky pôstu!

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom, okrem umývania na Veľký piatok na potoku.

JAKUBANY

Na Kvetnú nedeľu sa v kostole svätia bahniatka. Na Zelený štvrtok sa uväzujú

zvony na kostolnej veži, ktoré sa rozviažu až pri vzkriesení, t. j. ráno v nedeľu. Vo Veľký piatok pred položením Ježiša do hrobu, deti ako aj kostolné rapkáče sprevádzajú kňaza počas prenesenia plaštenice Ježiša do hrobu. Ženy pritom prestierajú doma tkané plachty pod nohy kňaza.

JASTRABIE NAD TOPEOU

V období pred Veľkou nocou je pôst. Neje sa mäso. V sobotu pred Veľkou nocou gazdin-ky varia, pečú, maľujú vajička, pripravujú pasku na svätenie. Svätí sa zo všetkého jedla po troške, ktoré sa bude jesť v nedeľu na Veľkú noc. Varí sa údená šunka, „syrec“ (z mlieka a vajčok), domáca klobása, cvikla, koláč a sladkosti. Paska sa svätí v sobotu, alebo v nedeľu. Pasku svätia veriaci katolíci a gréckokatolíci.

JELENEC

Náš detský folklórny súbor Jelenček už tretí rok na Veľkonočnú nedeľu vystupuje s kultúrnym programom pod názvom „Vítanie jari“ - spojený s výstavkou ručných prác (tiež s veľkonočnou tematikou) jeleneckých žien. Na Kvetnú nedeľu chodíme do Nitry hádzať „Morenu“ do rieky, kde tiež vystupujeme s kultúrnym programom.

JEŠKOVA VES

Na Kvetnú nedeľu sa nosia do kostola posvätiť konáriky („baburiatka“) výhonky rakyty alebo vŕby. U nás nebol zaužívaný zvyk svätenia potravín v kostole.

KAČANOV

Na Kvetnú nedeľu sa ide do kostola, do „cerkvi“, kde sa posväcujú ratolesti, ktoré potom dostávajú veriaci, ktorí si ich prinesú domov a spravidla ich majú doma až dotedy, kým nebudú mať nové. Veľkonočná nedeľa je sviatkom, kedy sa svätia potraviny, pascha, soľ, vajička, klobásky, maslo, hruška.

KOJŠOV

Na Kvetnú nedeľu sa prinášajú do kostola zelené vetvičky, ktoré kňaz posväti.

Veľký piatok - uloženie Božieho tela do hrobu a obchádzka okolo chrámu s obrazmi

a zástavami. Jedlá: páska, hrudka, plnka, domáce klobásky, vajíčka, šunka, soľ, maslo.

Kvetná nedeľa - v tento deň sa v kostole svätia bahniatka - „pužičky“ - v minulosti si ich každý doniesol sám, v súčasnosti ich pri vstupe do chrámu rozdáva kostolník. Posvätené „pužičky“ starší ľudia doma zakladajú za bránu alebo obraz, mladí dávajú do vázy, neskôr zavesia v komore alebo inak uložia. V prípade búrky, povodne, inej potraviny sa spália v peci, aby dom nešťastie obišlo. Do ďalšieho posvätenia v nasledujúcom roku gazdiná spáli všetky vetvičky.

Zelený štvrtok - v tento deň sa pečie veľkonočný koláč „parka“ - kysnutý pletenec s dierou uprostred, niekde sa pečie aj veľkonočný baranček v kovovej forme. V domoch, kde sa zachovali veľké pece, pečie sa v „pekarníku“ pre celú rodinu viac kusov naraz. Večer sa ide do kostola na „Itrasci“ - cirkevné obrady, pri ktorých sa číta 12 x evanjelium, po každom čítaní sa zvoní. Pri odchode z kostola trinásťkrát sa „rapká“, t.j. zvony sú „zamknuté“ až do vzkriesenia v nedeľu ráno. Rapkáč - rapotka - počas Zeleného štvrtka sa pripraví na zvonici, pripravuje ho zvonárka s mladými chlapcami, ktorí sa pri rapkaní striedajú = veľké ozubené koleso, v súčasnosti sa dáva do pohybu pomocou elektrického prúdu.

Veľký piatok - v tento deň sa nekonajú ťažšie práce, je prísny pôst - zákaz mäsitých aj mliečnych jedál. V minulosti sa varili „trapané halušky s rosolom“ - sádzané halušky, zaliate šťavou z kyslej kapusty, v súčasnosti ho nahradili ryby. Je sa iba raz za deň. Po obede sa koná cirkevný obrad - Veľkopiaková večiereň s obchodom okolo kostola, pri ktorom není kňaz. Po veľkonočnej bohoslužbe sa svätia jedlá. Každá gazdiná prinesie pasku ozdobenú stuhou, v košíku „sveceniu“ - hrudku, plnku, klobásky, šunku, vajcia, maslo, soľ. V súčasnosti si nosia malé deti v košíkoch čokoládové vajíčka a zajačikov. Ženy sa hneď po posvätení ponáhľajú domov, aby v lete predbehli búrku a včas spratali seno.

Doma domáca pani rozloží sväteninu po stole, spoločne sa pomodlí a až teraz sa môže jesť mäso. Vajce sa rozkrojí na toľko kúskov, koľko je členov rodiny - aby rodina držala pokope. Šupy z vajec a ostatné omrvinky sa kladú na jar do prvej brázdy, aby bola dobrá úroda. Nič zo sväteniny nesmie spadnúť pod stôl. V tento deň sa nevarí, konzumuje sa svätenina s paskou.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

V minulosti boli na Veľkú noc rôzne zvyky, ktoré postupne zanikli. Dlhú dobu sa udržoval zvyk polievania dievčat. Mládenci chodili po domoch na Veľkonočný pondelok tam kde mali dievčatá a polievali ich vodou. Dnes už chodia menší chlapi s otcom po „polievačke“. Chodia aj niektorí mládenci, ale len k známym a k rodine.

Na Veľkonočný pondelok sa v minulosti hrávali divadelné predstavenia, alebo sa konala tanečná zábava.

KOLAČKOV

Kvetná nedeľa - v kostole sa svätia bažičky - nazývané v obci, takže bahniatka z vŕby. Zelený štvrtok - odpravy v kostole. Veľký piatok - odpravy v kostole. Biela Sobota - odpravy v kostole, taktiež príprava na Veľkú noc.

Veľkonočná nedeľa - ráno o 7.00 hod. sa svätia potraviny: údená šunka, údená klobása, varené a farbené vajíčka, pečený veľkonočný baránok, pečená páska, maslo, soľ, ktorá pomáha pri povodniach, 3 zemiaky.

KOLTA

Na Kvetnú nedeľu sa na sv. omši svätia zelené vetvičky - „baburiatka“. Donášanie iných zelených vetvičiek do príbytkov občanov sa nekoná. V domácnostiach sem-tam si vyfarbujú vajíčka - „výdušky“, ktoré potom na Veľkú noc slúžia ako ozdoba stola. Veľký piatok - občania dodržiavajú prikázaný pôst. Veľkonočná nedeľa - prechádzky, futbalový zápas... Nič zo starých slovanských zvykov. Potraviny sa nesvätia.

KONIAROVCE

Voľakedy na Kvetnú nedeľu chodili dievčatá s ratolesťami a stužkami po domoch

a vítali nové leto. No tento zvyk už nie je. Na ostatné sviatky sa nič nekoná, iba v kostole sa požehnávajú potraviny a to rôzne, podľa vkusu domácich žien.

KOŠICKÁ BELÁ

Kvetná nedeľa - svätenie „pužičiek“ (bahniatok) - symbol: Ježiš Kristus prichádza do Jeruzalema na oslici, vítajú ho zástupy ľudí, ktorí mu hádžu pod nohy zelené palmy. Na Kvetnú nedeľu sa varí: ryža s mliekom - aby mali veľa peňazi; dlhá „rezanka“ (rezance) - aby bol dlhý ľan; pirohy s tvarohom - aby boli hrubé - tučné statky (dnes tučné peňaženky).

Zelený štvrtok - zviazané zvony, resp. zvony odišli do Ríma, miesto zvonov rapkáč; na Zelený štvrtok sa presádzali kvety, sadila sa cibuľka, sial sa petržlen.

Veľký piatok - veľký pôst; hrnce sa vŕvali s popolom, aby sa očistili od mäsa. Varili sa halušky s „jachu“ (halušky „tarhané“, tzv. „kačelaby“; „juča“ - šľava z kyslej kapusty).

Biela sobota - predtým držali stráž pri hrobe Ježiša parobci oblečení v sivej vojenskej uniforme s prilbami na hlavách; dievky chodili kľačať, modliť sa k hrobu.

Keď sa počas omše na Bielu sobotu zvony rozviazali - veľká radosť - po omši sa všetci utekajú umyť do potoka, aby boli zdraví.

Dnes - sa chodia na Bielu sobotu modliť k hrobu deti, rodičia spolu s deťmi aj jednotlivo.

Veľkonočná nedeľa - chodia sa svätiť potraviny: babka, šunka, vajcia, v súčasnosti aj klobása a syrok. Súčasťou veľkonočných jedál je chren a cvikla.

KRAČÚNOVCE

Kvetná nedeľa - ku Kvetnej nedeli a Veľkému piatku neodmysliteľne patria pašie. Rozdiel medzi minulosťou a dňom pri spievaní pašii je v tom, že kedysi pašie spieval celý zbor (boli to tzv. pašiové hry). Dnes ich spievajú 3 osoby (kňaz, organista a ešte jeden dobrý spevák).

Svätenie bahniatok - „bažičiek“ - V niektorých rodinách v čase búrok hodia kúsok

z nich do ohňa, aby ochránili dom pred búrkou. Do Kvetnej nedele a cez celý pôst vždy v nedeľu večer, keď zvoní na Anjel Pána, zídu sa pri kríži, pri kostole dievčatá a zaspievajú niekoľko pôstnych piesní. Na záver sa pomodlia.

Zelený štvrtok - obrady Zeleného štvrtka sa začínajú sv. omšou. Keď kňaz zaspieva „Glória“, zaznie hlahol zvonov, ktoré sa odmlčia a zaznejú až na Bielu sobotu na vzkriesenie. Zvonenie nahrádzajú rapkáče. Po sv. omši nasleduje obnaženie oltárov (v minulosti nám rodičia vysvetľovali, že búrajú oltáre a hľadajú Ježiška).

Z jedál, ktoré v minulosti v tento deň varili, boli rezance, zeleninové jedlá a niečo zelené, napr.: mladá žihľava. V niektorých rodinách varenie týchto jedál dodržiavajú až doteraz.

Veľký piatok - dodržiava sa prísny pôst, čo znamená len raz dosýta sa najesť. U nás typické jedlo v tento deň sú „halušky s juchou“. V niektorých rodinách jedia ryby, syr, kapustu s opečenými zemiakmi.

V kostole pokračuje druhý deň veľkých obradov. Spievajú sa pašie, potom nasleduje poklona kríža a poklona pri Božom hrobe. Od „Čiernej nedele“ až do Bielej soboty sú zahalené všetky kríže. Z predveľkonočných priprav sa dokončuje maľovanie vajčiek pre oblievačov. Niekedy sa farbili v cibuľových šupkách, dnes na to používajú rôzne techniky.

Biela sobota - v kostole sa ráno koná krížová cesta, cez deň až do sobotňajších obradov je adorácia pri Božom hrobe. Adorovať chodia rodiny podľa čísel domov, večer sa koná obrad vzkriesenia. Keď kňaz zaspieva „Glória“, znovu sa rozozvučia zvony (deťom sa hovorí, že zvony išli do Ríma - na Zelený štvrtok, na Bielu sobotu sa z Ríma vrátili).

Pred vzkriesením pri kostole horí oheň. Ľudovo sa tento úkon u nás nazýva aj pálenie Judáša. Novým ohňom sa zapaluje veľkonočná svieca zvaná paškál.

V domácnostiach sa od rána pokračovalo v príprave veľkonočných jedál. Varila sa

šunka, klobásy, vajíčka, „syrek“ zvaný aj pod názvom „veľkonočná hrudka“. Robí sa z vajej a mlieka. Z kysnutého cesta sa piekla „páska“ (pascha) malá i veľká. Malá sa dávala do košíka na svätenie jedál. Veľký koláč sa nazýva aj „tepšovnik“, lebo sa piekol na okrúhlym plechu nazývanom „tepa“.

Svätenie jedál - jedlá sa posväcujú buď v sobotu podvečer, alebo v nedeľu ráno okolo 6.00 - 6.30 hod. V košíku je nakladené zo všetkých jedál, ktoré sa pripravovali na Veľkú noc: šunka, klobásy, slanina, vajíčka uvarené na tvrdo aj kraslice, syrek, soľ, niekto dáva aj maslo, paschu. Na svätenie sa niekedy dávali surové 2 - 3 vajíčka. Zberal ich kostolník do veľkého koša, dnes sa dávajú peniaze. S mamkami alebo babkami chodia svätiť jedlá aj malé dievčatá, ktoré majú v malých košíkoch niektoré z jedál. Počas svätenia dajú kňazovi maľované alebo čokoládové vajíčko, zajačika. Kňaz za odmenu dá dievčatkám tiež nejakú sladkosť. Z kostola sa každá žena s košíkom ponáhľa domov. Počas všetkých troch dní sa nejedlo mäso, ani nič z mäsa. Postí sa.

Veľkonočná nedeľa - na Veľkonočnú nedeľu sa každý slávnostne vyoblieka a ide do kostola. Po návrate z kostola (obyčajne okolo obeda) sa všetci tak, ako na Vianoce, zídu pri stole. V tento deň sa nevarí, jedia sa iba jedlá, ktoré boli posvätené. Pred jedlom sa všetci pomodlia. Počas jedla dávajú pozor, aby na zem nespádla žiadna omrvinka, pretože jedlo bolo posvätené. Keď sa tak stane, omrvinky pozbierajú a spália v ohni. Po jedle sa zase pomodlíme. K veľkonočným jedlám podávajú aj cviklu s chrenom, pre deti len cviklu.

KRAJNÉ

Posledný predveľkonočný týždeň v znamení čistenia, bielenia a upratovania sa chystá na Veľkonočné sviatky. Veľký piatok, podobne ako prvý sviatok vianočný, sa svätí ako jeden z najväčších sviatkov roka. Na obed sa varí bezmäsité jedlo, zemiakové šľafance s makom, aby na budúcej úrode

narástli veľké klasy. Na Bielu sobotu mládenci pletú korbáče z vrbových prútikov a dievčatá maľujú vajíčka. Veľkonočná nedeľa sa svätí tak, že sa ide do kostola, poobede prichádza návšteva. Potraviny sa v našom regióne nechodia svätiť.

KRÁĽ

Na Kvetnú nedeľu nie, ani v Zelený štvrtok. Na Veľký piatok sa u nás v kostole spievajú a čítajú pášie a prisluguje sa sviatosť Večere Pánovej.

Na Bielu sobotu je kľud, akurát sa pripraví veľkonočná šunka. Skoro ráno, ešte na sviatani Veľkonočnej nedele, vyjde mládež do veže kostola (teraz na strechu - ev.a.v. kostol v Králi má plochú) a spevom vítajú vzkriesenie Pánovo, zaznejú dve až štyri nábožné piesne zostavené na túto príležitosť. Predpoludním slávnostné služby Božie, popoludní návštevy známych, príbuzných a večer spravidla ochotnícke divadelné predstavenie.

KROMPACHY

Áno, tieto zvyky si zachovávajú obe farnosti - rímskokatolícka aj evanjelická.

KŠINNÁ

Prv chodili na Kvetnú nedeľu dievčatá s Morenou - tento zvyk má v programe už len folklórna skupina. Kšinná je evanjelická dedina, vetvičky a potraviny sa na svätenie nenosia. Na Veľký piatok sa dodržiava pôst a chodí sa v čiernom na Pašiové bohoslužby. Na Bielu sobotu sa chystajú jedlá na Veľkú noc a kraslice na Veľkonočný pondelok. Mnohé zvyky z veľkého týždňa zanikli.

KURIMA

Svätenie bahniatok, svätenie jedál - paska na Bielu sobotu alebo Veľkonočnú nedeľu - ráno. Na Kvetnú nedeľu, Veľký piatok sa spievajú pášie. Prísny pôst - Veľký piatok.

KUROV

Svätenie „bahniatok“, svätenie „pasky“ na veľkonočnú nedeľu. Svätí sa chlieb („paska“), vajíčka, kraslice („maľované jajca“), šunka („šovdra“), slanina („solonyna“), koláče, maslo, syr, „syrok“ (syr z vaječných

žĺtkov), klobása, soľ. V r. 1968-69 bratislavská televízia natočila krátky film Svätenie pasky v Kurove.

LACKOVÁ

Na Kvetnú nedeľu sa svätila „bazička“. Posvätené vetvičky sa na jar dávajú do rolí pri sejbe a sadení zemiakov, aby bola bohatá úroda. Na Veľký piatok a Bielu sobotu chodia chlapi s rapkáčmi, namiesto zvonenia na Veľkonočnú nedeľu sa po sv. omši svätia jedlá - varené vajíčka, šunka, klobása, paska - koláč, makový, tvarohový závin.

LADA

Na Bielu sobotu rím. kat. veriaci chodia svätiť pasku, šunku, maľované vajíčka, syrek, a až po posviacke môžu konzumovať.

LAŽANY

Na Kvetnú nedeľu sa svätia bahniatka, Zelený štvrtok sa postí. Veľký piatok a na Bielu sobotu sa chodí ku hrobu sa modliť a svätiť pasku a jedlá v košíkoch. Na Veľkonočnú nedeľu je veľký sviatok, chodí sa na sv. omšu.

LEDNICA

Bahniatka z vĺby sa nosia do kostola, aby sa posvätili na Kvetnú nedeľu. Na Zelený štvrtok mládenci sypali mravce dievkam do posteľe. Na Bielu sobotu sa strasú stromy.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Starým zvykom v našej obci bolo, že na Veľký piatok, zavčas ráno sa chodili na potok umývať - najmä mladí ľudia - dievčatá, studenou vodou, aby boli po celý rok zdravé a šikovné.

ĽUBIETOVÁ

Veľkonočné sviatky sa oslavujú tradičným spôsobom. Na Kvetnú nedeľu sa posväcujú bahniatka. Na Veľký piatok sa pred východom slnka chodí umývať do pramenistej vody. Celý deň trvá pôst.

LUBINA

Nerobia sa žiadne úkony. Na Veľký piatok v niektorých domácnostiach sa neje mäso a na obed sa pripravujú makové šúlance.

MALÁ LEHOTA

V dedine sú prevažne veriaci ľudia. Úkony a obrady týkajúce sa týchto dní sa robia v obecnom kostole (na sv. omši).

MALÉ RIPŇANY

Na Kvetnú nedeľu sa vešajú na brány zelené vetvičky a nosia sa prvé rozpučané vetvičky.

MAŇA

Kvetná nedeľa. Kvetná nedeľa je na Mani veľkým sviatkom. Symbolom Kvetnej nedele sú „baburiatka“ a vĺba ozdobená stuhami. Baburiatka nosia ľudia do kostola na posvätenie. Doma majú chrániť obydlie pred búrkami a skazou.

Spievanie Kvetnej nedele sa u nás zachovalo dodnes. S vĺbou ozdobenou stuhami chodia iba malé dievčence so svojimi rodičmi ku svojej rodine a známym. Pod oknom zaspievajú známu pieseň - *Kvetná nedeľa...* Za odmenu dostanú maľované vajíčko a sladkosť. Vajíčka sa farbja v odvare zo šúp cibule.

Biela sobota - Pálenie Judáša. Pálenie Judáša je prvé, čo sa pri bielosobotských obradoch koná je žehnanie ohňa, o ktorom pospolitý ľud hovorí, že páli Judáša. Je to dávna tradícia, ktorá hovorí, že posvätený olej z predošlého roku býva spálený a je nahradený novým, tak i Judáš, ktorý Ježiša Krista zradil, horí v ohni a to v ohni večného zatratenia.

Oheň symbolizuje zmŕtvychvstalého Krista. Tento oheň sa môže zapáliť iba z iskry vykresanej z kremeňa a týmto sa potom zažne uhlie a triesky. Keď je oheň pripravený, vyjde kňaz s miništrantmi, ktorí nesú kríž, päť tymianových hrúd, svätenú vodu, kadidlo, paškál, ktorý symbolizuje zmŕtvychvstalého Krista. Kňaz potom žehná oheň a päť hrúd tymiánu: od tohto ohňa sa pozapaľujú všetky ostatné sviece. Pán je skutočné Svetlo sveta, ktoré osvecuje každého človeka.

Mužská procesia - je prastarý zvyk mužov. Procesia sa koná v ranných hodinách (6.00 hod.) na Veľkonočnú nedeľu. Na čele sprievodu kráčajú chlapi, ktorí nesú malý kríž ozdobený vencom a mládenci, ktorí nesú

sochu zmŕtvychvstalého Pána Ježiša. Za nimi idú dospelí muži, ktorí nesú kríž (výška 2 m, šírka 1,40 m). Pri nesení kríža sa striedajú: Počas celej procesie, ktorá ide po celej dedine, sa spieva pieseň Pán Ježiš Kristus vstal z mŕtvych... z Jednotného kat. spevníka.

Tak ako anjeli oznámili, že Ježiš Kristus vstal z mŕtvych, tak aj muži oznamujú celej dedine túto radostnú správu. Po skončení procesie pokračuje slávnosť sv. omšou za prítomnosti iba mužov.

Procesia sa konávala i v totalitných časoch s určitými problémami a s povolením okresného cirkevného tajomníka. Procesii sa určila trasa iba okolo kostola.

Po roku 1989 sa procesia obnovila v tom istom duchu ako predtým.

Potraviny sa svätia do kostola u nás nechodia. Každá gazdinka pred slávnostným obedom posväti jedlá, ktoré sa v ten deň konzumujú. Nesmie chýbať varená klobása, šunka, vajcia, chren.

MARHAŇ

Na Kvetnú nedeľu sa posvätia ratolesti (bahniatka), chodia sa svätia potraviny: syr, vajčička, šunka, klobása, paska (koláč), slanina, soľ, baránky.

MEDOVARCE

Úkony týkajúce sa Kvetnej nedele a iných sviatočných dní Veľkonočného okruhu sa nezachovali. Pred štyridsiatimi až päťdesiatimi rokmi sa chodievalo na „zvoničku“ v nedeľu ráno o 4.00 hod., kde sa zvonievalo na počesť Vzkriesenia a spievali sa veľkonočné piesne z E. a. v. spevníka alebo Transociusa. Potraviny sa možno posviacujú ojedinele z rím.kat. rodín mimo obce, tu sú prevažne evanjelické zvyky, aj keď prevaha duší je rím.kat.

MENGUSOVCE

V obci je malý rím. kat. kostol, kde sa vykonávajú bohoslužby a posväcujú jedlá.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Dievčatá chodia s vŕbou spievať. Od nepamäti do roku 1950 sa vyberali vajcia, ktoré

sa predávali a za peniaze sa kupovali kvety k hrobu do kostola.

Na Zelený štvrtok chodievala procesia večer po omši ku krížu hore na vinice, keď nefúka vietor, ideme so zažatými sviečkami. Cestou sa modlí krížová cesta a spievajú nábožné piesne. Keď fúka vietor, jedna má baterku a prespevuje, my opakujeme.

MIŇOVCE

Na Kvetnú nedeľu sa v cerkvi svätia bahniatka. Používajú sa potom ako ochrana pred búrkou. Zapaľujú sa spolu s hromničnou sviečkou počas letných búrok.

Obrazy Veľkého trojdnia (Zelený štvrtok, Veľký piatok a Biela sobota) majú výlučne náboženský charakter. Dodržiava sa prísny pôst, v noci z piatka na sobotu sa drží stráž pri Božom hrobe s vyloženou Sviatosťou Oltárnou. Stráž konajú rodiny alebo jednotlivci zapísaní na určitú hodinu.

Počas Veľkého piatku sa obyčajne maľujú alebo „píšu“ vajcia. Ornament na krasliciach sa robí ostrým predmetom (špendlíkom) namáčaným do vosku. Takto „popísané“ vajčička sa farbja v chemických farbách alebo v tradičnom farbive - cibulových šupkách.

Na Bielu sobotu sa chystá jedlo určené na posvätenie - „paska“. Paska je názov veľkonočného koláča, ale prenesene aj celého košíka jedál, keď sa hovorí „idzeme švecic pasku“. V košíku okrem malého prepletaného veľkonočného koláča - pasky - nesmie chýbať „hrudka“ - jedlo z vajec a mlieka, ktoré sa scedi v utierke a vytvorí hrudku chutnej požívatin. Obyčajne sa robí na slano zo sladkého mlieka, ale sú aj domácnosti, kde ju pripravujú z kyslého mlieka. V košíku je ďalej šunka, resp. niekoľko druhov šunky, klobáska - zvyčajne domáca aj kúpená, maslo pekne upravené v pohári, v štamprlíku soľ. Korunu tejto krásy dávajú maľované vajčička. Niektorí dávajú tiež ovocie. Košík sa prikrýva vyšivaným alebo háčkovým obrúskom s náboženskými motívmi (zmŕtvychvstalý Kristus, Baránok) alebo motívmi maľovaných vajčičok a bahniatok.

Košík s uvedenými jedlami sa nachystá v sobotu, svätí sa zavčas rána v nedeľu po tzv. Vzkriesení. Vzkriesenie je vlastne Utiereň, počas ktorej sa slávi Kristovo zmŕtvychvstanie. Obrad je veľmi sugestívny, keď v podstate ešte za tmy kňaz vezme „plaščenicu“ - plátený obraz mŕtveho Krista z Božieho hrobu a nesúc ju na chrbte obchádza trikrát chrám so sprievodom veriacich. Pri dvoch „obchodoch“ znejú iba rapkáče, ktoré od Zeleného štvrtka vystriedali zvony, pri treťom však zaznejú opäť rozjasené zvony oznamujúce radostnú zvesť. Kňaz v cerkvi pripevnil plaščenicu zvisle na oltár, kde je až do skončenia veľkonočného obdobia. Po ukončení utierne vychádzajú veriaci von z cerkvi a vynášajú aj pripravené košíky s paskou. Zoraďujú sa v ovále vedľa chrámu a kňaz pripravené jedlá požehná. Za košíkom stojí gazdiná s manželom, za nimi, prípadne veľa nich, ich deti. Je prestížou každej gazdinky pripraviť čo najkrajší košík, mať čo najkrajšiu pasku, hrudku, vajíčka i obrúsok, ktorý to všetko zakrýva, pretože aj keď je chvíľa svätenia pomerne krátka, je jej umenie pred očami celej dediny. Niektoré, najmä staršie ženy, prinášajú pasku osve, v obrúsku, ale to je už veľký biely koláč alebo viac koláčov, ktoré mladšie gazdiné síce tiež majú (už či doma pečené alebo kúpené), ale posvätiť dajú iba malú „pasečku“, alebo časť veľkej, ktorá sa zmestí do košíka.

Zaujímavé je, že na svätenie jedál prichádzajú aj tí, ktorí počas roka nie sú práve najvzornejší návštevníci bohoslužieb. Neposvätenie jedlá (ak napr. niekto zaspí) považujú gazdiné za veľmi nepríjemné.

S posvätenými košíkmi sa každý ponáhlá domov, aby bol šikovný. Jedlá z košíka sa konzumujú počas Veľkonočnej nedele, kedy sa obyčajne nič nevarí. K posväteným jedlám sa zvykne v súčasnosti pripravovať cvikla, chren, prípadne zemiakový šalát. Pred jedlom sa rodina pomodlí.

Veľkonočná nedeľa, podobne ako sviatok Božieho narodenia, je dňom, kedy sa každý

zdržuje akejkol'vek práce. Donedávna sa dodržiaval zvyk, že v tento deň sa dokonca neumýva použitý riad, teraz sa od toho už upúšťa.

MYJAVA

Kvetná nedeľa - 9.00 hod. slávnostná bohoslužba - čítanie pašií - výzdoba oltára strohá, jednoduchá, prevláda čierna farba. Doma pred slávnostným obedom je domáce modlenie, ktoré robí výlučne muž. Mládenci zo súboru Kopaničiar chodia na prúty a pletú obrovský spoločný korbáč.

Začína sa chystať veľkonočná výzdoba bytu, robia si letečká z bahniatok, zlatého dažďa, jelše a zelených ratolestí ozdobených maľovanými výfučkami. O 17.00 je večerná pobožnosť v chráme. Cez týždeň sa čistia hroby, náhrobné kamene aj ich okolie.

Na Zelený štvrtok o 9.00 hod. slávnostná bohoslužba. Hromadné pristupovanie k večeri Pánovej sa v tento deň robí podľa staroluteránskeho spôsobu. Nerobí sa po skončení bohoslužieb ale v ich priebehu a má aj iný priebeh ako inokedy. Doma modlitba pred obedom, väčšinou z knihy Tesnou bránou alebo Modlitby na každý deň. Obed býva zeleninový, väčšinou sa podáva špenát alebo iné zeleninové jedlo. Večer modlenie v chráme.

Veľký piatok - najväčší evanjelický sviatok, 9.00 slávnostná bohoslužba - čítanie pašií - kultúrny program - jednoduchá čierna výzdoba oltára. V tento deň sa dodržiava pôst a obed je bezmäsitý. Tento deň je tzv. duchovný. Dodržiava sa celodenná modlitba a domáce pobožnosti. Večer je večerné modlenie v chráme.

Biela sobota - dodnes je zaužívané líčenie - bielenie garáží, špajzi, pivníc. Žena - poriadok, pečenie baby a posledné prípravy na Veľkú noc.

Veľkonočná nedeľa - 9.00 slávnostné bohoslužby pri vzkriesení J. K. Tieto bohoslužby sú na Myjave „módnou prehliadkou“, každý musí mať niečo nové, lebo inak by ho ošpinil v chráme baranček. Výzdoba oltára je pestrá - veľa kvetov - bahniatka, zlatý

dážď... Ofera na farára. Pred slávnostným obedom modlitba zameraná na vzkriesenie - domáca slivovica, slepačia polievka, kačacina, husacina, baba, údené mäso, víno, kysnuté koláče. Poobede prechádzka do prírody, kde sa zberajú jarné kvietky, z ktorých sa pripraví výzdoba na hroby ale i do bytu. Návšteva hrobov, ich vyzdobenie, príprava kraslíc.

NEVOLENÉ

Na Kvetnú nedeľu kňaz v kostole posväti bahniatka („laľky“), tieto sa potom pozapichujú do ozimín zasiatych na poli, pritom sa modlí za dobrú úrodu. Veľkonočná nedeľa sa svätí, ako najväčší kresťanský sviatok.

NIŽNÁ BOCA

Potraviny sa nechodia svätiť. Tieto sviatky prebiehajú ako bežné sviatky, bývajú služby Božie - ktoré však navštevuje iba zopár starších ľudí. Na Nižnej Boci nie je fara, pán farár dochádza z Liptovského Mikuláša. Nie je tu ani škola ani škôlka, čo vôbec neprispieva ku kultúrnej obrode občanov. Všetci niekam odchádzajú za povinnosťami a tradície tak umierajú alebo sa uchováávajú iba v rodinnom kruhu.

NIŽNÁ SLANÁ

Kvetná nedeľa je čas na posviacku bahniatok (dialektom u nás „puzulovky“). Potraviny sa nesvätia a ani pamätníci nevedia uviesť, či sa to niekedy u nás robilo. Zaužívané sú však vetvičky vo váze, vyklíčená pšenica na tanieri 8 - 10 cm a v nej pomalované vajíčka, zlatý dážď vo váze (vetvičky ulomené 10 dní pred Veľkou nocou).

OBVCE

Na Kvetnú nedeľu asi do 1985 chodili dievčatká malé, asi po 5 roč. základnej školy spievať susedom a po rodine „zelenú vrbu“ so stužkami, ozdobenú vrbovou ratolesťou. Obdarili ich varenými maľovanými vajíčkami, sladkosťami, aj drobnými peniazmi. S celkom malými dievčatkami chodila (ako doprovod) mama, alebo staršia sestra. Pred Veľkou nocou sa robilo aj robí „veľké upratovanie“, umývanie okien, zmetanie (pavučin, prachu), pranie a pečenie sladkostí. Na

Kvetnú nedeľu sa v kostole „svätia baburiatka“. Niektorí si donesú zviazané stužkou do viazaničky a po omši mnohým rozdadajú, niektorí si donesú 1 - 2 prútky.

Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota býva plný kostol na sv. omši a obrady. Potraviny (bábovka, klobáska atď.) si voľakedy donášali posvätiť v prútenom košíku, už dlhé roky nie.

OEKA

Na Kvetnú nedeľu sa v kostole na omši posväcujú bahniatka a niektoré gazdinky ešte maľujú vajíčka. Na Zelený štvrtok chodia ženy do kostola (cerkvi) v čiernom oblečení, pretože sa začínajú strasti (začiatok mučenia Ježiša Krista). O 17.00 hod. prestanú zvonit' zvony a chlapi začnú rapkať veľkými drevenými rapkáčmi. Na Veľký piatok sa v kostole vystaví „plaštenica“ (plátený obraz s motívom mŕtveho Ježiša) a na Vzkriesenie - skoro ráno na Veľkonočnú nedeľu sa „plaštenica“ uloží a ženy si odkladajú čierne oblečenie. Biela sobota sa týka predovšetkým prípravy veľkonočných jedál a domácich prác, pečením pasky (veľkonočný koláč) a varením „hrudky“ (bochník z mlieka a vaječ a aj syrovej hrudky). V sobotu večer alebo v nedeľu ráno gazdiná pripraví košík a naloží ho potravinami, ktoré sa v kostole posvätia. Sú to varené vajíčka, klobása, údená šunka, slanina, koláč (paska), hruška, maslo, soľ, strúhaný chren, varená, strúhaná cvikla, maľované vajíčka, čokoládové vajíčka a ovocie. Veľkonočná nedeľa sa začína skoro ráno Vzkriesením a obchôdzkou okolo cerkvi s plaštenicou. Okolo obeda je omša, kde farár posväti svätenou vodou potraviny, ktoré sa počas celých sviatkov konzumujú.

OMASTINÁ

Kvetná nedeľa - výzdoba domov. Zelený štvrtok - tradícia nosenie mravcov dievčatkám. Biela sobota: umývanie sa na potoku.

OMŠENIE

Na Kvetnú nedeľu chodia deti so zelenými vetvičkami, ozdob. stužkami (nové leto) po rodine a hovoria básničku. Chodia v krojoch.

Od Zeleného štvrtka je veľký pôst až do soboty, kedy sú zaviazané zvony, rozväzujú sa v sobotu. Kedysi sa chodili dievčence umývať do potoka, aby boli zdravé. Veľkonočná nedeľa sa svätí v kostole a pripravujú dievčence vajcia na pondelok.

OSIKOV

Kvetná nedeľa - posviacka bahniatok (zelených vetvičiek). Zelený štvrtok - posviacka krstnej vody. Veľký piatok - pôst, spievajú sa pašie v kostole, Biela sobota - posviacka ohňa, slávnostné vzkriesenie zmŕtvychvstaleho Krista Pána.

Veľkonočná nedeľa - ráno je posviacka potravín, veľkonočný koláč, vianočka, veľkonočný baranček, šunka, klobása, slanina, vajička, maslo, soľ, syr.

OSTURŇA

Na Kvetnú nedeľu sa svätia (bažické) kvety vrby. Na Veľký piatok je pôst a pritom sa nezvoní až do Veľkej noci. Na Veľkú noc ráno sa posvätia potraviny - šunka, vajcia, klobásy, paska.

PASTUCHOV

Kvetná nedeľa - do kostola prinášajú bahniatka na posvätenie. Potraviny sa už nechodia svätiť.

Veľkonočná nedeľa je veľký sviatok, rodi na sa zdržiava doma alebo popoludní idú na spoločnú vychádzku. Návštevy robia iba najbližší príbuzní.

PAŤA

Áno, v kostole. Donášanie zelených vetvičiek (bahniatok). Nechodia sa svätiť potraviny.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Na Kvetnú nedeľu sa koná v kostole posviacka halúzok („bažičky“). Každý potom má doma takéto posvätené halúzky. V obci žiadne zvyky na tieto sviatky sa nekonajú iba v kostole. Vo Veľký piatok sa spievajú pašie o umučení Krista. V Bielu sobotu sa navštevuje Boží hrob i celé rodiny s deťmi. Ráno na Veľkonočnú nedeľu sa chodí svätiť do kostola paska (chlieb), šunka, vajička, klobása, syrček (vajička uvarené s mliekom),

maslo, soľ, cvikla - všetko, čo sa je na raňajky. Potraviny chodia svätiť najmä dievčatá.

PODKRIVÁŇ

Na Kvetnú nedeľu sa do kostola zvyčajne nosia na posvätenie bahniatka (zelené vetvičky).

PODZÁMČOK

Na Kvetnú nedeľu sa nosia maňušky posvätiť do kostola, ktoré v roku majú byť v dome ako ochrana proti hromu a blesku. Na Zelený štvrtok o 10.00 hod. sa zaväzujú zvony na znak veľkého smútku. Na Veľký piatok je prísny pôst od mäsitého pokrmu. Na Bielu sobotu v podvečer sa koná vzkriesenie, keď sa zvony rozozvučia. Na Veľkonočnú nedeľu je najväčší sviatok v roku.

POHORELÁ

Na Kvetnú nedeľu sa v kostole svätia ratolesti (puzalky), ktoré symbolizujú oslavu Ježiša Krista. Na Zelený štvrtok sa chodí po „Križovej ceste“, Veľký piatok je najväčší pôst. Na Bielu sobotu chodia veriaci pokloniť sa Božiemu hrobu. Veľkonočná nedeľa - vzkriesenie je slávnostná. Celá dedina kráča do kostola. Mnoho ľudí sa oblieka do slávnostného kroja, ako aj vo Veľkonočný pondelok. Ten býva od včasných ranných hodín rušný z dôvodov tradičnej oblievačky.

POHRONSKÁ POLHORA

Na Kvetnú nedeľu sa svätia bahniatka, ktoré sa uchováva v domácnostiach. V Zelený štvrtok chodia veriaci hľadať „Krista Pána“ - po omši v sprievode sa vyberie skupina ľudí za dedinu ku krížu. Po ceste sa modlia a spievajú. Taktiež sa zaväzujú zvony, nezvoní sa, len sa rapká na rapkáčoch. V Bielu sobotu pália Judáša. Zvony sa odviažu. Veľkonočná nedeľa je najväčší sviatok v roku.

POENÝ KESOV

Veľkonočná nedeľa sa u nás svätí tým, že väčšia časť ľudí z obce ide do kostola na sv. omšu. Veľký piatok je typický tým, že sa postí celý deň, neje sa mäso. V tento deň sa varí šunka, ktorá sa môže jesť až po Vzkriesení, keď sa príde z kostola. Vtedy sa večeria varená šunka, vajička na tvrdo, chren.

PORÁČ

Kvetná nedeľa je známa svätením bahniatok, ktoré vraj do rodiny prinášajú zdravie. Na Veľkonočnú nedeľu sa u nás zachoval zvyk svätenia paschy. Pascha je koláč plnený tvarohom a je výbornej chuti. Ďalej sa v košíku, ktorý posväti farár, nachádza šunka, domáca klobása, maslo, vajcia, syr, slanina a soľ.

POZDIŠOVCE

Na Veľkú noc sa v obci samostatne pripravuje každá rodina. Na Kvetnú nedeľu sa v kostole svätia „birki“, vŕbové bahňatka. Iné úkony sa nekonajú. Na Zelený štvrtok sa nerobia roboty s pôdou, toto ale už každý nedodržuje. Varia sa rezance s tvarohom, riadne dlhé, aby na poli boli dlhé klasy. Veľký piatok je pôstnym dňom. U gréckokatolíkov sa v kostole až do polnoci na Bielu sobotu nezvoní. Na Bielu sobotu poobede sa pri gréckokatolíckom kostole svätia potraviny. V domácnostiach, ktoré idú potraviny svätiť, naložia do prúteného košíka „košara“ tieto jedlá: šunka - šoudra, klobása, koláč - paska, vajíčka aj maľované i čokoládové, pomaranče i iné ovocie, „hrudka sira“ (uvarené rozšľahané vajíčka v mlieku, pridá sa cukor, toto sa zaviazne do obrúska a nechá odtiecť, až vznikne hruda), kto má kravu, dá tam aj maslo. Toto sa prikryje vyšivávaným obrúskom - chlebovkou. Veľkonočná nedeľa sa svätí ako nedeľa s tým, že obeduje sa to, čo bolo posvätené. Šunku, klobásu, sirec, vajíčka. Pripravené je to ako studená misa. Po návštevách sa chodí málo, tieto sa konajú až na Veľkonočný pondelok.

PRAKOVCE

Prakovce ako robotnícka obec (fabrika od roku 1760) mala len kostol bez fary (filia). V roku 1992 bola postavená fara a tým sa obsadila farnosť i farárom (rímskokatolíckym). Všetky úkony rím. kat. cirkvi sa vykonávajú v kostole (i svätenie pokrmov).

V minulosti: Veľká noc sa začínala už na Zelený štvrtok, ktorý bol hlavne venovaný pečeniu rozličných koláčov - kuchov, rožkov a pasky. Ďalej bolo zvykom, že na Zelený

štvrtok sa prvý raz umývali, najmä chlapci a dievčatá a to v studenej vode potoka. Verilo sa, že čistá voda prináša šťastie, zbavuje ľudí chorôb a očisťuje ich. Veľmi krásnou povinnosťou bolo to, že pred Veľkou nocou sa chodili čistiť lesné a poľné studničky.

PREŇČOV

Rímskokatolíci donášajú na Kvetnú nedeľu do kostola na posvätenie rozkvitnuté vetvičky. Inak tieto sviatky patria do pôstneho obdobia, nekonajú sa ani zábavy, ani svadby.

PRESELANY

Na Kvetnú nedeľu sa donášajú do kostola vetvičky, ktoré sa posväcujú.

Na Veľký piatok sa poriada krížová cesta mimo areálu kostola, ide sprievod von do polí do brehu, kde sú postavené jednotlivé zastavenia krížovej cesty, je to večer, pri osvetlení sviečok a lampášov, spojené so sprievodom po dedine.

Na Bielu sobotu je poklona pri hrobe a vzkriesenie.

PRIECHOD

Na Kvetnú nedeľu pri slávnostnej sv. omši ide kostolom procesia s vetvičkami maňušiek, ktoré kňaz vysväti, tieto sa v domácnostiach odkladajú za rámy obrazov až do ďalšej Kvetnej nedele. Na Zelený štvrtok, Veľký piatok a Bielu sobotu sa dodržiavajú cirkevné liturgické zvyky, ľudové zvyky sa nezachovali. Veľkonočná nedeľa sa v podstate od bežnej líši len slávnostnejšou atmosférou.

PTIČIE

Potraviny - hrudka, vajcia, šunka, klobása, soľ, chren, koláč (páska).

RADOŠOVCE

Kvetná nedeľa – deti chodia oblečené v krojoch a spievajú po rodine, nosia ozdobené tzv. „létečka“, spievajú pieseň. Potraviny sa chodia svätiť do kostola.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Na Veľký piatok ľudia zachovávajú pôst, nesmú sa jesť mäsité a masné jedlá, vo večerných hodinách sa chodí na sponď.

ROZHANOVCE

Svätiť sa chodia vajíčka, koláče, klobása.

RUSKÁ PORUBA

Na Kvetnú nedeľu sa v cirkvi svätia vetvičky (Bahnitky). Veľkonočná nedeľa - ráno je budenie o 3.00 hod., strelba z pušiek. Každý zoberie košík a ide svätiť. Je Vzkriesenie. A potom posvätenie košíkov. Košíky sú poukladané po jednej a druhej strane kostola. V košíku je hruška, koláč, klobása, šunka, maslo, maľované vajcia, soľ. Po skočení sa každý ponáhl'a čím skôr domov, aby bol šikovný aj počas celého roka. Svätenou soľou ide okolo domu a posýpa, aby sa počas roka hady neschádzali okolo domu.

RYBKY, OKR. SENICA

Veľká noc sú najväčšie kresťanské sviatky. Prevažne väčšina našich občanov slávi sviatky v kostole od Zeleného štvrtka až Veľkonočného pondelka. Na Veľkonočnú nedeľu chodia dievčatká s letečkom. Starší občania na Veľký piatok sa za ranných hodín chodia umývať na potok.

RYKNČICE

Na Kvetnú nedeľu u nás do kostola chodíme „s barkánie“, tie sa posvätia a potom sa dávajú do cintorína na hroby zomrelých.

SANTOVKA

Iba v rímskokatolíckom kostole. Potraviny sa nesvätia.

ŠAROVCE

Na Kvetnú nedeľu sa donáša zelená vetvička do domu; na Zelený štvrtok sa uväzujú v kostole zvony; na Veľký piatok sa už začína piecť, drží sa pôst. Nerobia sa už žiadne hlučné a veľké roboty.

SELCE

Svätenie ratolestí - púzaliel na Kvetnú nedeľu, odnesie sa domov z kostola a táto sa dáva na kapustný záhon pre jej dobrú úrodu - zvyk; Zaviazanie zvonov, prísny pôst, návšteva obradu Veľkého piatku v čiernom oblečení; Biela sobota, svätenie paškálu - pálenie Judáša pri kostole; Na Zelený štvrtok sa pri bohoslužbe zviažu zvony, na Veľký piatok

je pobožnosť v kostole - obrad „pašie“, aktérmi sú občania spolu s miestnym kňazom.

SELEC

Na Kvetnú nedeľu dopoludnia sa v kostole svätia „bahniatka“ – vetvičky z rakyty. Tie sa potom pália v prípade búrky alebo živeľnej pohromy. V tento deň popoludní chodia malé dievčatká vo veku od 8 – 9 rokov spievať Nové leto. V ruke nesú vetvičky bahniatok ovešaných stuhami a spievajú:

*Nové leto ide, radujte sa ľudie,
ľudie sa radujú, vtáčence spievajú,
kyrie eleleison.
Sadila som ružu pod seleckú vežu,
nescela mi rásť bez božej milosti,
haj, haj, haj, pani mamko daj,
ešte jedno vajíčko, lebo je to máličko.*

Za to sú dievčatká obdarované kraslicami, sladkosťami, varenými vajíčkami (podobne ako chlapi na Veľkú noc). Tento zvyk sa už v tak veľkej miere nepraktizuje ako napr. pred 15 - 20 rokmi, ale je ešte stále živý jeho udržiavaním aspoň v rámci rodiny (vnúčatá starej mame, po blízkej rodine či susedoch).

Na Zelený štvrtok či Veľký piatok sa už nezachovali zvyky v pôvodnej podobe. Tie v minulosti súviseli napr. s udržiavaním zdravia (na Veľký piatok bolo potrebné sa zavčasu ráno umyť v potoku a pod.). V súčasnosti v tieto dni ľudia - veriaci vo veľkom počte sa zúčastňujú cirkevných obradov v kostole. Na Bielu sobotu tiež väčšina veriacich sa zúčastňuje tzv. poklony v kostole pri Ježišomvom hrobe a večer na cirkevných obradoch - tzv. vzkriesení. V tento deň v domácnostiach vrholia prípravy na Veľkonočné sviatky. Gazdiné pečú veľkonočnú babu (zo zemi, klobásy, údeného mäsa, vajíčok), tá sa obyčajne jedáva až večer po vzkriesení, pretože väčšina ľudí sa v tento deň tiež postí.

Veľkonočná nedeľa sa obyčajne svätí tak, ako bežná nedeľa, nezachovali sa zvyky a úkony, snád' len to, že ľudia sa vo väčšej miere navštevujú, niektorí kupači si napr. na vidiek idú splniť svoje povinnosti - kupačku a šibačku či kupači z vidieka prídu do dediny.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Na Kvetnú nedeľu na omši farár posvätiť halúzky maňušok (bahniatok), tieto si ľudia doma odložia a keď je veľký nečas, hrnava, jeden konárik sa spáli, aby sa búrka zažehnala. Na Veľký piatok sa katolíci postia.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Na Kvetnú nedeľu sa svätia zelené vetvičky v kostole.

SLOVENSKÝ GROB

Na Kvetnú nedeľu po sv. omši idú žiaci a žiačky 6. tr. základnej školy v kroji pre zelené ratolesti ozdobené kraslicami, ktoré si pripravili už pred dvoma mesiacmi, tiež im pomohli aj dôchodkyne z klubu dôchodcov aj pri piesňach, ktoré pri nosení nového leta spievali. Malé ratolesti nesú p. farárovi, riaditeľovi školy a starostovi. A takto chodili po celej dedine a spievali, z každého domu si gazdiná odlomila halúzku a obdarovala ich peniazmi alebo vajíčkami. Na Veľký piatok je pôst až na Bielu sobotu, po Vzkriesení sa môže jesť mäso.

Na Veľkonočnú nedeľu, ráno pri omši, chodia svätiť potraviny. V košíku je „calta“, koláče, baránok, vajíčka, soľ, chlieb. Z každého trocha, aká je veľká rodina.

SMREČANY

Na Kvetnú nedeľu posväcujú v kat. kostoloch „maňušky“. Dodržiava sa pôst hlavne na Veľký piatok. Potraviny sa nesvätia.

STARÁ BYSTRICA

Kvetná nedeľa - Ráno prinášali ľudia do kostola bahniatka, ako symbol Kristovho víťazstva nad smrťou a znak cnostného života. Kňaz bahniatka pred svätou omšou posvätil a potom v procesii s krížom, ministrantami a všetkými ľuďmi prešiel okolo kostola. Každý držal v ruke posvätené bahniatko na pamiatku toho, že ľudia Ježiša vítali v Jeruzaleme a volali mu na slávu. Počas procesií zvonili všetky zvony. Zo svätej omše, ktorá nasledovala po procesii, si každý odnášal domov posvätené bahniatko. Po návrate z kostola išiel gazda

najprv do chlieva a bahniatkom pohladil kone a kravy, aby mali hladkú srst' a aby sa statok držal. Potom dali jedno bahniatko do izby za obraz alebo za kríž a ostatné odložili za krokvu na povalu. Bahniatka používali počas celého roku. Keď bola búrka, hodili jedno do ohňa ako ochranu pred nešťastím. Pri odchode prvý raz do poľa bahniatko dali koňovi za chomút. Aj do prvej brázdy ktorú vyorali, vložili bahniatko, aby bola dobrá úroda.

Kvetnou nedeľou začal týždeň najprisnejšieho pôstu. V rodinách sa viac modlilo a všetci okrem menších detí pristúpili ku svätej spovedi.

Zelený štvrtok - Dopoludnia o deviatej hodine bola po zazvonení spievaná svätá omša. Keď kňaz zaspieval úvod oslavnej piesne Glória, rozozvučal sa organ a všetky zvony a zvončeky v kostole. Po chvíľke všetko utíchlo - zaviazali sa zvony. Od tejto chvíle až do Vzkriesenia sa pri sv. omši namiesto zvonenia rapotalo. Kto bol počas tohto zvonenia doma, bežal sa umyť do potoka. Dievky verili, že nebudú mať pehy a bradavice. Z potoka priniesli vody aj pre dobytok, aby bol zdravý.

Po svätej omši kňaz odhalil všetky oltáre. Sviatosť oltárnu preniesol na bočný oltár, ako do Getsemanskej záhrady. Bohostánok na hlavnom oltári ostal otvorený a prázdny. Oltáre ostali akoby spustošené na znak toho, že to isté urobili s Ježišom.

Od tohto dňa bol prisny pôst. Niektorí sa postili tak prisne, že do Vzkriesenia jedli iba raz za deň. Na znak úcty a spolupatričnosti s Ježišom, ktorého celú noc trápili, sa chodilo večer modlievať ku trom krížom v dedine: Na osadu Lány ku kostolu a ku Hámrú cestou sa modlili ruženec. Niektorí ľudia dodnes tento zvyk zachovávajú. Pri každom kríži sa predniesla modlitba ku všetkým ranám Krista Pána.

*Klaniam sa Ti, Kriste a dobrorečím Ti,
lebo si svätým krížom svojim
svet vykúpil...*

Za touto modlitbou nasledovala modlitba Verím v Boha. Tí, ktorí sa vydržali modliť až do rána, išli na svitaní k rieke alebo k potôčku, kde si pokľakli a trikrát sa modlili túto modlitbu:

*Pochválen buď Ježiš Kristus
vodička bystrá, vodička čistá bystrá.*

Potom sa z klokoča nabralo vody. Ak bola čistá, malo sa z nej napiť aj umyť. Z vody sa prinieslo aj domov a vykropil sa ňou dom, aj celé stánie. Voda sa mala brať z čistej vody a z bieleho klokoča, aby ľudia v dome boli zdraví.

Veľký piatok:
*Keď na Veľký piatok prší,
bude dobrá úroda.*

Ráno do dňa sa všetci ľudia išli umývať do potoka. Tento zvyk sa vysvetľoval legendou, podľa ktorej, keď Pána Ježiša viedli zavčas rána k Pilátovi popri rieke Cedron, vojaci ho sotili do vody. Keď Pán Ježiš do nej spadol, posvätil všetky pramene. Hovorilo sa, že kto pribehol k potoku prvý, bol celý rok najšikovnejší a zdravý. Umyvať sa malo v bielych klokočoch. Pritom sa mohli pomodliť už spomínanú modlitbu. „*Pochválen buď Ježiš Kristus, vodička.*“ Po návrate od potoka položil otec alebo matka na zem sekeru a povedal: „*Deti dajte si nohy na železo, aby vám nezbiehali.*“ Dievky si vajcom potierali líčka, aby boli pekné.

Na Veľký piatok sa od východu slnka sadili v záhrade stromky. Z úcty k Pánu Ježišovi sa nesmeli páliť plechy, ani železá. Nesmelo sa ani piecť, vraj by to ani ryby nežrali. Mohlo sa šiť, ale na niti sa nemal robiť uzol. Kto šil bez uzla, vraj mohol vytiahnuť krajčírku z pekla. Mohlo sa aj orať, ale iba iným. Gazdovia, ktorí mali kone, nesmeli orať seba. Všade muselo byť ticho. Postilo sa do obeda. Na obed navarili šulanky, aby boli veľké klasy na poli. Keď na Veľký piatok pršalo, znamenalo to, že bude žiznivý rok a dobrá úroda.

O desiatej hodine dopoludnia sa v kostole konali veľkopiatočné obrady. Po spievaných

pašiach nasledovala kázeň, po ktorej kňaz odhalil kríž. Po obradoch bola Sviatosť oltárna prenesená do Božieho hrobu. Tu bola vystavená a zahalená priesvitnou látkou (tylom) až do večera, aby si veriaci mohli vykonať poklonu a pobožkať kríž. Pri pohrebe kľačali dve dievky, oblečené do čierneho, ktoré sa menili každú hodinu. Stráž pri hrobe držali hasiči v uniformách.

Biela sobota - Ráno o siedmej hodine vložil kňaz Sviatosť oltárnu do Božieho hrobu k poklone. Do kostola prichádzali rodičia s deťmi, aby sa pomodlili a poklonili mŕtvemu Ježišovi. Pred druhým vatikánskym koncilom (1961) bývali obrady i svätá omša o desiatej hodine. Pred obradmi svätili oheň, veľkonočnú sviecu (paškál) a vodu. Kostolník pri kostole nakládal ohník, v ktorom pálili Judáša. V ohni spálili zvyšky starých svätých olejov. Od ohňa zapálili veľkonočnú sviecu a prinášali ju do kostola. Pri speve Glória rozviazali zvony. Keď ľudia počuli hlas zvonov, všetci, ktorí boli doma, bežali sa na potok umyť. Z vody opäť zobrali domov i pre statok. V kostole pokračovala svätá omša a svätenie krstnej vody.

Pri hrobe kľačali ženy. Hasiči ako vojaci držali stráž až do večera. Vzkriesenie bolo o piatej hodine popoludní. Na túto slávnosť prišli všetci sviatočne vyobliekaní. Keď kňaz vykonal obrad vzkriesenia, nasledovala procesia. Vpredu išiel miništrant s krížom, za ním ostatní miništranti. Bielo oblečené dievky niesli na nosidlách vyzdobené sochy Božského srdca a Panny Márie. Hasiči niesli baldachýn, lampáše, sochu zmŕtvychvstaleho Krista a paškál. Kňaz niesol Sviatosť oltárnu. Za ním išli deti, mládež a ostatní ľudia. Pri dverách kostola miništrant s krížom zastal a trikrát ľahko buchol krížom o dvere (na znak toho, že Ježiš na tretí deň vstal z mŕtvych a po smrti zostúpil do predpekla, odkiaľ vyviedol duše a otvoril im nebeskú bránu). Potom sa dvere otvorili a procesia vyšla von. Kňaz so sviatosťou požehnal dedinu na štyri svetové strany. Prešli okolo kostola. Hrala hudba a všetci spievali pieseň:

*Pán Ježiš Kristus
z mŕtvych vstal.*

Na záver procesie strieľali z mažiarov. Potom sa všetci vrátili do kostola, zaspievali: „*Te Deum*“. Kňaz dal všetkým požehnanie so sviatosťou oltárnou a zaspievali antifónu „*Raduj sa nebies kráľovna*“.

Po Vzkriesení si ľudia brali domov svätenú vodu a uhlík z posväteného ohňa. Mal slúžiť ako ochrana domu pred požiarom, pohromami a každým nešťastím. Všetci sa ponáhľali domov. Po vzkriesení sa už mohlo jesť mäso. V každej rodine varili pred Vzkriesením šunku, aby sa po návrate z kostola mohla celá rodina pohostiť.

Veľkonočná nedeľa - Je to najväčší kresťanský sviatok v roku. Ráno odbavili statok a všetci sa zúčastnili svätej omše. O ôsmej hodine bola „malá“ (tichá svätá omša), o desiatej hodine „veľká“ (spievaná svätá omša). Pred veľkou omšou bola kázeň a po nej vyznanie viery, nádeje a lásky. Po obede sa konali litánie, po nich večery.

V tento deň sa mali všetci dosýta najesť, čím bola vyjadrená túžba, aby im po celý rok nechýbalo jedlo. Jedli varené údené mäso s varenými vajčkami. Škrupiny dali sliepkam, aby dobre niesli a časť škrupín i kosti z mäsa dali do zeme medzi oziminy, aby bola chránená proti krupobitiu. Mäso pri stole rozdelil starý otec, alebo otec rodiny. Popoludní odchádzali gazdovia do poľa, pozrieť na oziminy. Brali so sebou svätenú vodu a bahniatka posvätené na Kvetnú nedeľu. Na každom záhone pokľakli, pokropili pole svätenou vodou a do zeme zapichli bahniatko, ktoré tam nechali až do žatvy.

Skoro pri každej chalupe, alebo pri plote bolo hrubé drevo. Slúžilo namiesto lavičky. Tu si susedia večer posadali a rozprávali si rôzne zážitky. Aj Veľkonočná nedeľa sa skončila takýmito stretnutiami susedov na drevách.

Nebolo zvykom v našej farnosti svätiť potraviny.

ŠTIAVNIK

Na Kvetnú nedeľu sa posväcujú v kostole bahňatká, ktoré v minulosti slúžili ako ochrana pred ohňom a bleskom. Donedávna chodili dievčatá v noci pred Veľkým piatkom zo studničiek brať „ščasnú vodu“, v ktorej sa umývali, aby sa vydali. Niektorí sa ešte i v súčasnosti chodia včas ráno, na Veľký piatok umývať na potôček, aby boli čerství. Na Veľký piatok sa postí, varievali sa „šulky“, nesmie sa zem hýbať (robiť na roli). Na Bielu sobotu sa nevykonávajú hlučné roboty. Varí sa huspenina, koláče. Po večernej bohoslužbe na Bielu sobotu sa je huspenina. Veľkonočná nedeľa v súčasnosti nie je ničím osobitá.

STOŽOK

Veľkonočné sviatky sa v obci tradujú dlhé roky a to tradičnou veľkonočnou oblievačkou v celej obci Stožok. Ďalej sa konajú slávnostné sv. omše v uvedené dni s posvätením ratolestí, t.j. bahniatok. Je to jeden z najväčších sviatkov ľudových tradícií v obci Stožok.

STRÁŽSKE

Počas Kvetnej nedele sa svätia v kostoloch „burky“ (bahniatka). Na Zelený štvrtok sa zvyknú konať v kresťanských rodinách spoločné večere, ako symbol poslednej večere Ježiša Krista. Hlavným jedlom sú varené pirohy. Počas Veľkého piatku sa dodržiava prísny pôst, návšteva chrámu - sv. omša.

Na Bielu sobotu pečú gazdinky veľkonočné koláče - pasky, varia „šoudru“ (šunku), „syrec“ - hrudku z mlieka a vajec, slanú alebo sladkú ochutenú vanilínovým cukrom. Pečú sa kysnuté záviný - makovníky, orechovníky, „kreple“ (šišky) s lekárom a tvarohom.

Večer sa veľkonočné pokrmy ukladajú do košíka, „šoudra“, klobása, syrec, maľované vajička („písanky“), paska na posvätenie na Veľkonočnú nedeľu. Po obrade sa ženy ešte aj teraz ponáhľajú domov, aby boli šikovné po celý rok. V kresťanských rodinách sa na Veľkonočnú nedeľu okrem posvätených pokrmov nič iné nejde.

SVĚTÝ JUR

Na Kvetnú nedeľu si z omše berú ľudia domov posvätené bahniatka. V mnohých rodinách sa na Zelený štvrtok varí špenát, varené zemiaky a vajička. V piatok sa dodržiava pôst alebo sa jedia iba bezmäsité jedlá. Nerobí sa vo vinohrade alebo v záhrade so zemou. Na Veľkonočnú nedeľu sa ešte donedávna svätili jedlá prinesené do kostola na doobedňajšiu omšu (v košíku prikryté obrúskom) - vianočka, žemľová plnka, nádievka, vajička. Po obede sa zvyknú farbiť vajička, u nás sa obaľovali lístočkami rôznych zeleniek a gázou a farbili varením v cibulových šupkách. Nedeľa sa využíva i na rodinné návštevy.

TISOVEC

Starodávne zvyky na Veľkú noc sa už nekonajú. Posledná pífanská Cigánka Giza (asi Pokošová) ešte roznáša po meste „chvojiky“ - smrekovú halúzku previazanú červeným krepovým papierom a do batoha na chrbte odkladá výslužku.

Ostatné dni veľkonočných sviatkov sa svätia po kresťanskej línii - v katolíckom a evanjelických kostoloch. Potraviny sa nesvätia.

Oblievačka na Veľkonočný pondelok nie je organizovaná, zväčša oblievajú len známi známymi, rodina a priatelia. Ako výslužky - kúpenské čokoládové vajcia, zajačiky, ale aj medovníkové vajička, zajace, košíky a pod.

TRENČIANSKA TURNÁ

Na Kvetnú nedeľu sa nosia do kostola rozkvitnuté bahniatka na posvätenie, v Zelený štvrtok sa zaväzujú zvony. Veľký piatok sa v obci dodržiava veľký pôst v rodinách. Vo večerných hodinách na Bielu sobotu sa chodí do kostola a Vzkriesenie, kedy sa i rozviažu zvony. Zachováva sa zvyk návštevy Božieho hrobu v kostole. Veľkonočná nedeľa je u nás zasvätená ako najväčší sviatok roku. Počas piety (od Veľkého piatku do Vzkriesenia) sa nepočúvalo rádio.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Zachovalo sa, že na Kvetnú nedeľu v rím. kat. kostole sa svätia bahniatka.

Na Zelený štvrtok sa tradične zaväzujú zvony v jednotlivých častiach obcí. Na Veľký piatok sa obyvateľstvo, prevažne katolícke, pôsti. Na Bielu sobotu sa rozväzujú zvony. Veľkonočná nedeľa je veľkým sviatkom a preto všetci nábožní kresťania pekne poobliekajú v najnovších šatách navštevujú svätú omšu.

TURZOVKA

U nás sa svätia bahniatka na Kvetnú nedeľu; na Hromnice sviečky; na Tri krále sa svätia voda.

UNÍN

Obec je väčšinou kresťanská, zachováva sa tradícia Kvetnej nedele, kedy sa svätia na omši ratolesti („macošky“). Sú zachované obrady Zeleného štvrtka, Veľkého piatku, Bielej soboty. V kostole sa svätia pokrmy ako údené mäso, vajička a koláče.

VARÍN

Na Kvetnú nedeľu sa donášajú do kostola bahniatka, ako prvé jaré kvety na posvätenie. Posväcujú sa aj dnes. Bahniatka sú ozdobou vo váze, ale pália sa pri víchriciach a hromobití. Zapichovali sa na Veľkú noc na začiatok role s kotúľaním veľkonočného vajička a okrúhleho koláča, ale po založení JRD postupne tieto zvyky zanikli a objavili sa na záhumienkoch. Na Veľký piatok mimo obradov sa spievajú lamentácie tzv. „Jeremiášov plač“, ktorý sa skladá z deviatich častí. Každú časť spieva iná osoba. Zmenou liturgických častí bohoslužieb sa stratili aj niektoré zvyky. Napr. na rapotanie cez obec miesto zvonenia, po rozviazaní zvonov ráno na Bielu sobotu sa musel umyť v potoku, nabráť vody a oprskať dom, maštal, humno a povedať „vyššia voda ako oheň“, a to platilo len počas zvonenia. Takýchto zvykov bolo viac.

VAŽEC

Na Kvetnú nedeľu iba katolíci svätia vetvičky, u evanjelikov najväčší sviatok je Veľký piatok, vtedy sú bohoslužby v kostole a nepracuje sa. Veľkonočná nedeľa sa svätí normálne, sú bohoslužby v oboch kostoloch. Katolíci svätia potraviny.

VEEKÉ VOZOKANY

Na Kvetnú nedeľu je zaužívaný spôsob u najmladšej generácie v rodinných a príbuzných spoločenstvách s vinišovačkami vŕby zelenej vyzdobenej stuhami ako donášanie zelených vetvičiek.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Kvetná nedeľa: kostolníčka donesie bahniatka - barišky na posvätenie do kostola, uschnuté sa pália v ohni na Bielu sobotu a popolom značí kňaz čelá na Popolcovú stredu. Veľký piatok ženy majú čierne ručníky na hlavách.

Biela sobota - už biele ručníky, posväcuje sa paškálna svieca.

VINNÉ

Veľkonočné sviatky v minulosti sú spracované samostatne. Žiadne úkony sa v súvislosti s veľkonočnými sviatkami už nerobia, okrem veľkého upratovania. Zelený štvrtok už takmer ani nie je sviatkom (najmä mladí podaktorí ani nevedia, že existuje), Veľký piatok sa tiež nesväti - ľudia chodia do práce, ba v niektorých rodinách riadne pracujú v záhrade, či viniciach, no v kresťanských rodinách dodržiavajú pôst, aj niekdajšie zvyky. Ak by im v rodine niekto zomrel, tiež by nešli robiť na pole... Na Bielu sobotu sa varí a pečie, všetko je upratané, dievčence chystajú vajička, plnia koláče (zákusky). Na Kvetnú nedeľu sa svätia bahniatka, ktoré sa po príchode z kostola dajú do vázy bez vody, keď vyschnú, tak sa jednoducho vyhodia. Na Veľkonočnú nedeľu sa svätí jedlo, je to isté ako voľakedy, obohatené o šunkové závitky s chrenom a šľahačkou, „polňinu“ alebo „šľepi praše“ z brav. mäsa, vajec, rožkov a prísad. Nie všetky rodiny idú svätiť jedlo.

Sviatky jari a Veľká noc v minulosti.

V tom čase sa ľudia starali najmä o to, aby boli zdraví oni aj statok a aby pripravili všetko pre dobrú a kvalitnú úrodu. Čistili dvory, humná, polia, ale najviac sa „ciscilovalal ot moci planoho ducha“.

Na šiestu pôstnu nedeľu - „Kvetnú“ - sa svätili zelené prúty vŕby - „birki“ (bahniat-

ka). Svätli ich v kostole farár svätenou vodou a kadidlom. Keď ľudia prišli z kostola domov, pozakladali ich za sväté obrázky na stene alebo pokládli „za hredu na pujdze“, aby chránili dom pred búrkou. Za búrky, pri bleskoch a hrmení, dávali „birki“ do oblokov alebo z nich lámali a hádzali do ohňa. Ak niekoho bolelo hrdlo, tak ho tými posväti. Prúty okiadzali. Keď gazda na jar vyoral prvú brázdú, položil do nej olámané bahniatka a to isté urobil, keď vykopal prvú jamku na zemiak - na znak toho, aby všetko, čo posadí, bolo tak rýchlo zo zeme von a také krásne, oko vábiace, ako rozkvitnutý vŕbový púčik. Vŕbovými prúty pošíbal aj statok, keď ho po zime na jar po prvý raz vyháňal na pašu.

Keď ľudia išli na Kvetnú nedeľu z kostola s posvätenými bahniatkami domov, zachádzali aj ku svojim blízkym na hroby. Verili, že ak im z nich nechajú 1-2 konáriky, budú mať ľahšie spočinutie v hrobe a duše tých, čo si to zaslúžia, sa ľahšie vrátia na zem.

Varili dlhé rezance s makom, aby obilie malo dlhé klasy a toľko v nich zrn, koľko bolo maku v rezancoch, konzumovali takú poživenu, ktorú chceli aby skoro kvitla a rástla. Aby aj telesne prekypovali zdravím, umývali sa na Kvetnú nedeľu v potoku (na jarku) najmä chorí zavčas rána: „Ty, Jordán, jak bereš kameňe, tak ber z moho cela boleňe!“

Aj „Žeľeni štvartok“ bol „očistni dzeň“. Do jarku sa chodili umývať muži, ženy, deti i mladá čelad'. Parobci brodili po potoku s koňmi, aby boli mocné a zdravé. Kto mal také šťastie práve na Zelený štvrtok, že stúpil náhodou na železo - bol si istý, že sa pod ním v tom roku nohy nebudú triasť (budú silné, nestane sa mu s nimi nič). Aby sa všetci bystro poumývali, jeden člen rodiny nabral do krčaha z potoka vody na trikrát - dvakrát načrel proti prúdu a raz dolu prúdom. To preto, žeby tomu, kto trpel kožnými chorobami, keď sa tou vodou poumýva, tak rýchlo ako vyrážky na telo vyšli, jedným

šmahom z neho zišli. (Postupne sa po tele šíri - načretie hore prúdom dva razy - a razom zišli - stratili sa naraz). Dievky, ktoré chceli mať dlhé vlasy, sa umývali pod vrbou a prosili ju o vlasy na „tri pasi“. Chlapcom sa strihali, aby ich mali husté a aby skoro neošediveli.

Do východu slnka gazdiná musela stihnúť poumývať „šišnaki a zochtare“ na mlieko, aby kravy dobre dojili, všetok riad, pozametať „chižu, komurku i prikľet“ a smetie vyniesť ďaleko od domu „žebi še u chiži netrimala dajaka chrobač“. Gazda vyviedol na dvor kone i kravy, ktoré v chlieve mal a postupne museli prekročiť na zemi nasýpané žeravé uhlíky a vajce - kvôli zdraviu, peknému vzhľadu a okrúhlosti, aby neboli chudé. Mladým koníkom sa do chvosta viazala červená niť proti urieknutiu. Kravu trikrát poutierali s mužskými gaťami, aby keď príde jej čas, zostala teľná a papuľu jej natreli so slaninou, aby keď sa dosýta nažerie zeleného (ďateľiny) ju nenafúklo („nezdula še“). Pastierovi, čo pásol kravy, gazdiná zamúčila tvár múkou, aby mali kravy hustú smotanu.

Na „Veľký piatok“ sa stierala rosa. Žena, ktorá vedela čarovať, išla do východu slnka s plachtou na cudziu lúku. Prestrela ju, ťahala po zemi a zariekala: „Berem užitok, aľe ňe šicok“. Čím viac rosy sa jej podarilo nabráť, tým viac sa jej darilo na vlastnom hospodárstve. Na Veľký piatok sa nič nesmelo sadiť, lebo sa zem nesmela porušiť z veľkej úcty k Bohu, čo v nej bol pochovaný a čo ju stvoril. Bol to najsmutnejší deň v roku s najväčším pôstom. Najväčší neznaob, oplán a ožran v dedine sa na Veľký piatok ani vody nenapil!

Dievky, ktorým bol čas na vydaj už prešiel a stále žiadneho šťastia nemali, vyhládli si kaluž a v noci zo Zeleného štvrtka na Veľký piatok sa v nej máčali s holým zadkom a napoly prosiac, napoly sa vyhrážajúc, hovorili:

*Ženička, kaluža,
dajže mi ti muža,
bo keď mi ho ňedáš,
na rok me tu zaš maš,
tak ce budzem z ricu bic,
až me budze boľec ric!“*

Na „Bilu sobotu“ sa vypekalo a vyvárilo: „šoudra, kolbasa a hrutka z vajec, bo vajca buľi otdavna veľkonočnim jedžeňom“. Z kysnutého cesta sa robil veľkonočný koláč - „paska“. Keď gazdiná vymiesila cesto, neutrela ruky, ale išla ich povytierať o stromy, ktoré ešte nerodili alebo dávali málo ovocia. Z domácich prác sa veľa pozornosti venovalo čisteniu lúčok a zakresávaniu nového ohňa, na poliach sa mohlo siať i sadiť.

*Kristuš Pan stanul z hrobu,
šmrc premohnul i šicko zlo,
žem še mu otvorila,
žebi z ňej višol z veľku slavu,
z veľku radoscu gu novomu životu!“*

Preto všetko, čo bolo vložené na Bielu sobotu do zeme, rástlo pre radosť a umocňovalo ľudský život.

„Veľkonočna ňedzeľa“ bola dňom svätenia jedál. Gazdiná nachystala zo všetkého do košíka: „šoudru, kolbasu, vajca, kolačok (pasku), hrutku, varené, v cibuľovom fiscu vimaľovane vajička, dakušičko soľi, mašelka, medziku, cvikli“. Jedlá sa svätili za pekného počasia vonku, pred kostolom, za škarého dnu, v kostole. Za posvätenie miništranti zberali pre farára do veľkého koša od každého košíka jedno surové vajíčko - symbol života. (Už aspoň 40 rokov je tomu, čo vajíčko aj vo farnostiach nahradili peniaze - porušili veľa hodnôt a konvencií). Odrobinky z jedál a škrupiny z vajíčok sa dávali slipekám a do brázd v poli, aby bolo vajíčok vždy dosť a zem urodila stále toľko, aby bolo vždy syte všetko živé. Aj kosti z mäsa sa vyniesli na pole do ozimín, aby boli uchránené pred krupobitím. „Varilo še až u štredu, calu Veľku noc še jedlo veľkonočne jedžeňe - šveceňina“.

Najväčšiu radosť z „*Veľkonočného pondzelka mali dzeci a mlada čeladz, bo še cešili na olivačku*“. Malí chlapci dostávali maľované vajička – „pisanki“, jabĺčka i oriešky, veľkí boli uhostení dievčatami. Pri oblievaní sa hovorilo „*Christos voskres*“, čo značilo Kristus vstal z mŕtvych a dievča odpovedalo *Voistinu voskres* - skutočne vstal. Týmto „pozdravom“ sa ľudia zdravili aj na ulici až do skončenia veľkonočnej doby.

VRÁBLE

Cez Kvetnú nedeľu chodia s vrbovými prútmi vyzdobenými mašličkami malé dievčence (do veku 7, 8 rokov) spievať najbližšej rodine. Sviatky Veľkej noci sa svätia tradičnými obradmi v kostole. Cez tieto sviatky sú 4 mládenci a 4 dievčence oblečené vo vrábefskom kroji. Nesú baldachýn nad Sviatosťou oltárnou počas procesie, na Vzkriesenie okolo kostola. Veriaci majú zapálené sviece. Veriaci v noci z Veľkého piatka a cez deň Bielej soboty chodia do kostola k hrobu.

VYŠNÁ OLŠAVA

Na Kvetnú nedeľu sa svätia bahniatka. Začína sa veľkopôstny týždeň. Zelený štvrtok, Veľký piatok a Biela sobota sa slávia len v cirkvi. Veľkonočná nedeľa - vzkriesenie - svätia sa jedlá (paska, klobáska, šunka, vajička – maľované, „hrudka“, maslo, chren, soľ, slaninka, tvaroh).

VYŠNÁ SLANÁ

Na Zelený štvrtok sa vyhánali kravy na pašu po prvý raz. Na Veľký piatok sa varili len pôstne jedlá.

VYŠNÝ HRUŠOV

Cirkevné obrady občania dodržiavajú. Z potravín sa svätia: páska (koláč), klobása, vajcia, šunka a pod.

ZÁKAMENNÉ

Na Kvetnú nedeľu prebieha svätá omša, pri ktorej kňaz posväťi ratolesti, ktoré si priniesú ľudia.

Na Veľký piatok sa udržuje prísny pôst, t.j. len raz do sýtosti sa najesť (nie mäso!)

až do večera Bielej soboty, kedy sa na sv. omši rozviažu zvony, čo je symbol konca 40-dňového pôstu. Potraviny, ako šunka, klobása, pletený koláč sa svätili dávnejšie.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Na Zelený štvrtok sa chodí k spovedi. Pamätníci pamätajú, že na Veľký piatok sa zavčasu vstalo z postele, umyť sa na vodu, aby sme boli celý rok zdraví a potom sa česať pod lipku, aby sme mali pekné vlasy, tento zvyk už zanikol. Na Veľkonočnú nedeľu bývali zábavy a od polnoci sa začala nočná kúpačka. Dievčatá núkali šunkou namočenou v octovom náleve a pálenkou. Kúpačom dávali varené vajička vyleštené škvarkou slaniny. Dávali im aj peniaze. Dnes sa chodí polievať vodou, ale len v pondelok ráno, skôr ako idú ľudia do kostola.

ZLIECHOV

Na Zelený štvrtok sa zaviazali zvony až do Vzkriesenia. Namiesto zvonenia sa rapkalo. Po dedine rapkali aj deti. Rapkanie zaniklo cca v r. 1975. Na Veľký piatok sa zavčas rána chodilo pre kršleničky, s ktorými sa ráno česalo, aby nebolela hlava po celý rok. Nesmelo sa s nimi prejsť cez potok. Na Bielu sobotu ráno za zvuku zvonov ľudia stáli pri potoku, brali vodu, ktorá bola svätá - glóriova, v nej sa potom umývali a kúpali. Na Veľkonočnú nedeľu sa priniesla svätaná voda z kostola, ktorou sa svätilo jedlo.

ZOHOR

Tak ako všetky katolícke sviatky i Veľká noc sa svätí. Robí sa jarné upratovanie po dome ale i na duši, ľudia chodia na svätú spoveď. Na čiernu nedeľu majú ženy čierne ručníčky zavité. Na Kvetnú sú v bielych a každý si nesie do kostola halúzku rozkvitnutú kočátek. Na Veľký piatok sa mäso neje a zaviazu sa zvony, len sa hrká miesto zvonenia, až na vzkriesenie v sobotu sa zvony rozviažu. V nedeľu ráno sa svätí a to: údené mäso, varené vajička na tvrdo, kus koláča a petržalová vňať. Všetko čo roľník dopestoval. Po obede sa pletú korbáče deťom.

ŽALOBÍN

Niektor nosí vetvičky, niektor bahniatka. Celý pôstny týždeň sa chodí do kostola až po krížovú cestu. Na Bielu sobotu sa ide svätiť páska - koláč biely, šoudra - domáca šunka, klobáska, maľované vajcia, hrudka syra, cvikla. Jedlo sa poukladá do prúteného košíka, prikryje sa najkrajšou výšivkou a keď je pekne, stojí sa vonku pred kostolom, kde príde pán farár a všetky dobroty posväti

svätenou vodou. Potom sa už len ponáhľame rýchlo domov, aby sme sa do sýtosti najedli. Omrvinky sa nesmú vyhodiť, ale sa odnesú zvieratám do ich maštali, aby sa aj oni zúčastnili sviatkov.

ŽAŠKOV

Katolíci si dávajú posvätiť zelené vetvičky na Kvetnú nedeľu. Namiesto zvonov na kostole majú klepáč, ktorý nahrádza zvonenie. Veľký piatok - pôst. Veľkonočná nedeľa - svätenie v kostole, sviatočný obed.

VEL'KONOČNÝ PONDELOK

BÁTOROVÁ

Najviac zo zvykov sa zachovala oblievačka. Vo Veľkonočný pondelok hneď za rána chodia polievať po skupinách chlapci 6 - 14 roční. Dievčatá polievajú voňavkou, povedia veršik: V zelenom hájičku chodil som, modrú fialôčku videl som, či ju môžem poliať. Vinšuje sa po maďarsky. Za polievanie dostávajú peniaze, niekde aj vajička. Mládenci chodia spolu do každého domu, kde majú dievku. Oblieva sa najprv s vodou a potom s voňavkou. Oblievačov pohostia varenou šunkou, klobásou, vajičkami, koláčom a alkoholom. U nás nebol zvyk šibať.

BEŇUŠ

V obci sa uchovala oblievačka počas Veľkonočného pondelka. Chodia oblievať, šibať hlavne deti. Väčšinou sa chodí oblievať len k rodinám a známym. Odmenou kupačov sú čokoládové vajička. V niektorých domácnostiach robia aj kraslice. Dievčatá v utorok chlapcov neoblievajú.

BERNOLÁKOVO

V obci sa zachovala tradícia oblievačky a šibačky. Oblieva sa vodou i voňavkami, chlapci oblievajú dievčatá a ženy. V dome dievčat sú ponúknuté zákuskami, obloženými misami, nápojmi a kraslicami. Staršia generácia chodí šibať a oblievať len v rámci rodiny. Malí šibači dostávajú v súčasnej dobe čokoládové vajička, pomaranče a peniaze. Vajička sa maľujú v týždni pred Veľkou nocou rôznymi spôsobmi.

BOBROV

Na Veľkonočný pondelok muži, mládenci i malí chlapci chodia od skorého rána oblievať ženy i dievčatá. Mladé dievčatá polievajú vodou. Za odmenu dostanú dospelí pálenku, deti vajička doma maľované, čokoládové

i peniaze. V utorok sa spomína šibačka, ale málo sa uskutočňuje, je už pracovný deň.

BRAVÁCOVO

Malí chlapci chodia v doprovode svojich otcov. Potom chodia partie chlapcov rôzne vekovo odstupňované a oblievajú približne svoje vrstovníčky. Niektorí si urobia alebo zadovážia aj korbáče z víbového prútia a od každej dievky, ktorú obľali, si pýtajú na korbáč stužku. Oblieva sa buď hrčkami alebo vedrami. Samozrejme aj voňavkami, aby dievčatá voňali, no keď už majú na sebe z jedno desať druhov, tak viac smrdia ako voňajú. Po kúpaní chodia aj starí mládenci, ktorých k tomu priťahuje hlavne príležitosť vypiť si. Po dedine chodia kúpať aj chlapci súboristi svoje súboristky v doprovode s muzikou Bukovinkou. Niektoré šikovné dievky ešte aj dnes maľujú vajička a obdarúvajú nimi chlapcov. Malé deti dostávajú sladkosti (čokoládové vajcia a zajacov), ovocie a peniaze. Tí starší zväčša len „gogola“ a niektorí aj „po vajičku“. Dievky sa chlapcom v utorok nerevanšujú, ale to zrejme len preto, že nevedia, že kedysi to tak bolo.

BUŠINCE

Mládenci chodia od včasného rána z dom do domu a oblievajú dievčence. Starší chodia spolu 2-5 aj s vedrami. Oteckovia chodia s malými deťmi (chlapcami) po rodinách. Odmenou pre kupačov sú čokoládové vajička a zajačiky a peniaze. Pri šibaní chlapci odriekavajú básničku. Kraslice sa maľujú len zriedka, ale nerozdávajú sa.

CEROVO

Oblievať chodia mládenci v skupine s harmonikou. Menší chlapci chodia oblievať svoje rovesníčky, za čo dostanú od dievčat čokoládové vajička. Zvláštna technológia na

zdobenie kraslíc tu nie je. Vajíčka sa varia v cibuľovej šupke, potom sa vyškríabe ornament.

ČAKA

Veľkonočný pondelok je u nás venovaný oblievačkám. Deti a dospelí oblievajú už len voňáčkami, resp. pištoľami na vodu alebo hrnčekom. Mládež ešte dodnes používa oblievanie vedrami. Obliať sa patrí predovšetkým dievky, potom domácu gazdinú a potom tých ostatných ženského pokolenia. Za odmenu deťom dávajú rôzne vajíčka a iné veľkonočné cukrovinky. Samozrejme aj peniaze. Mládež a dospelí dostávajú vypiť a pohostenie formou mäsa, predovšetkým klobásky a vajíčka. Najnovšie obložená misa. Vajíčka sa už nemaľujú a nerobia sa už ani kraslice. V utorok malé deti, tak do 10 rokov, chodia šibať. Staršie dievčatá, dievky a ženy už nešibú. Zaniklo to už v 50-tych rokoch. Dievčatá za šibačku tiež dostávajú to, čo deti za polievanie. No dievčatá chodia už iba po rodine.

ČAKAJOVCE

Oblievačka bez tradovania zvykov. Uskutočňujú sa iba návštevy chlapov a chlapcov po rodine.

ČERVENÍK

Počas Veľkonočného pondelka sa robí šibanie, oblievanie, kúpanie, voňavkovanie dievčat a žien. Túto tradíciu dodržiavajú mládenci, chlapci FSk, mladší muži. Najprv sa dievčatá a ženy vyšibú. Oblievanie sa robí vedrami, hrncami, hadicou z vodovodu, sprchou v kúpeľni alebo vykúpaním vo vani. Oblievanie sa robí u mladých dievčat a žien. Ktorí šibači neoblievajú dievčatá a ženy, pokropia ich silne aromatickou voňavkou. Mladším šibačom je odmenou maľované vajíčko, rôzne sladkosti a peniaze. Mládenci na šibačku a oblievačku dostávajú stužku od dievčat na korbáč, vypiť pálené alebo víno. Muži za šibačku dostávajú vypiť pálené a víno. Šibači chodia s harmonikou a so spevom. Ženy a dievčatá robia kraslice, maľujú vajíčka rôznymi technikami. Oblievanie

chlapcov dievčatmi v utorok býva príležitostné.

ČIERNY BALOG

Tradičná oblievačka alebo šibačka počas Veľkonočného pondelka sa v našej obci vo veľkom nikdy neprevádzala. Polievať chodili len malé skupinky kamarátov, žiakov, chlapcov, v menšom mládenčov. Aj tento zvyk v tomto desaťročí zaniká.

DOBRÁ NIVA

U nás sa oblieva. Mládenci a starší vodou, mladší vodou i voňavkou. Oblievajú rovesníčky, ale patrí sa obliať i ženy z príbuzenstva. Odmena je pohostenie šunkou, vajíčkami, sladkosťami a deti čokoládou a peniazmi (blízkych aj väčšou sumou). Vplyvom prisťahovaných niekto chodí aj šibať (u nás sa šibalo na Štefana - mučeníka). Vracat' kúpačku nebolo zvykom alebo len sporadicky.

DOBRÁ VODA

Na Veľkonočný pondelok chodia chlapci v menších i väčších skupinách s veľkými šibákmi šibať mladé dievčatá, ktoré im za odmenu uväzujú na šibák farebné mašle. Oblieva sa u nás málo, väčšinou sa šibe a strieka s voňavkami. Staršie generácie chodia šibať iba po známych a rodine. Kraslice a vajíčka sa maľujú už väčšinou ako na ozdobu príbýtkov na Veľkú noc.

DOLNÁ KRUPÁ

Na Veľkonočný pondelok chodia skupinky chlapcov s veľkými šibákmi po svojich spolužiakoch i kamarátkach. Tieto im dávajú vajíčka maľované i čokoládové a na šibák im dajú stužku. Takisto chodia šibať i dospelí chlapi k svojim susedom, priateľom i príbuzným. Dievčatá v utorok šibať nechodievajú.

DOLNÁ STREDA

V obci sa zachovala šibačka a symbolická oblievačka voňavkou, alebo trochou vody z vodovodu. Kraslice sa kupujú. Pre šibačov sa chystajú zafarbené vajíčka buď farbou zakúpenou na tento účel alebo z cibuľových šupiek. Dievčenská oblievačka v utorok

zaniká, výnimočne ju vidno medzi susedmi a najbližšou rodinou. Šibači dostávajú ovocie, zafarbené vajíčko, čokoládu, čokoládové figúrky zajacov a peniaze. Starší sa občastujú vínom, pálenkou a dobrotami zväčša údeinovou s prílohami.

DOLNÉ OREŠANY

V našej obci sa uchováva oblievačka aj šibačka. Malé deti chodia zavčas rána so šibačikom aj voňavkou šibať aj oblievať. Pritom si zarecitujú Šibi ryby atď. Dostanú nádielku peniaze, vajíčka maľované i výduvky pekne zdobené. Dosť chodí aj staršia generácia šibať aj oblievať. V utorok chodia dievčatá oplácať, ale poväčšinou tie najmenšie. Táto tradícia dievčenská už zanikla.

DOLNÝ HRIČOV

Oblievačka, šibačka, v našej obci funguje stále, avšak individuálne, šibú mladí, starší takým spôsobom, že chodia po rodinách, kde sú dievčatá. Za odmenu dostanú čokoládové vajíčka a peniaze - deti, muži vypit' a zajesť. Tradícia výroby kraslíc sa tiež zachovala, ale používajú sa už iba ako dekorácia.

DOLNÝ OHAJ 1

Chodievajú sa oblievať po rodinách muži a deti, teda chlapci. Mládenci potom spolu oblievajú rovesníčky a všetky dievčatá čo majú po ceste. Oblieva sa rôzne, s vedrom, z fľaš alebo sa dievčatá hodia i do vane a pod sprchu. Odmenou je pre starších za štamprlík alebo pohár vína, zajesť šunku s vajcom, zákusky deti, teda chlapci dostanú vajíčko, čokoládu a peniažtek. Peniaze iba od rodiny. Dievčatá oplácajú na druhý deň chlapcom tak, že ich šibú šibákom. Rodina sa nsmela vynechať, to by bol hriech. Odmena je tá istá ako pre chlapcov, aj zajesť, šunka, vajíčko, klobása.

DOLNÝ OHAJ 2

Všetky generácie mužského rodu chodia oblievať samostatne po rodinách, ale i skupiny - rovesníci do radu po dievkach.

Ešte pred 40 rokmi futbalisti si požíčali z majera veľký sud („lajter“) ťahaný volmi. Chlapci s fľašami, hrnčekmi polievali do

radu ženy a dievky po celej dedine. Niektorí nosili so sebou demižóny a do nich zlievali víno alebo pálené, ktoré potom stroviili na zábave, ktorú väčšinou poriadali športovci. Obliať rodinu sa považuje za neodpustiteľnú povinnosť. V šibačí utorok zvykli dievčatá šibať, alebo sa navzájom oblievali a bolo tak, že „...či mladá, či stará, nevesta či svokra, no skrátka dedina celá bola mokrá“.

DVORNÍKY

Oblievať a šibať chodia: 1. Deti - príbuzných a dievčatá, rovesníčky po celej dedine, za čo dostávajú sladkosti a drobné peniaze; 2. Mládež - chlapci od 14 - 18 rokov, ktorí sa za odmenu pohostia; 3. Muži - chodia k známym a príbuzným. Tieto obchádzky sa konajú v dopoludňajších hodinách.

GABČIKOVO

V obci sa uchováva oblievačka počas Veľkonočného pondelka. Chodia oblievať aj staršie generácie, od rána do večera. Malé deti dostávajú sladkosti, staršie (13 - 14 ročné) už namiesto čokolády dostávajú vypit' alkohol. Je veľmi smutný pohľad na potácajúce sa deti. Tu je žiaľ taký zvyk.

GEMERSKÁ POLOMA

Uchováva sa oblievačka, ale veľa chlapcov chodí už individuálne, nie v skupinách, nespieva sa toľko (chlapci), kúpe sa hodne len symbolicky - voňavkou. Dievčatá už dávno neoblievajú chlapcov. Chlapci, tak do 14 rokov, dostávajú za kúpačku peniaze a čokoládové figúrky. V rodine, kde sú dievčatá, matka pripraví na pohostenie pre kúpačov obložené misky so šunkou, klobásou, chlebičky a množstvo zákuskov a koláčov.

Gočovo

Oblievačka sa uchovávala, dopoludnia chodia s voňavkou kúpať malé deti, za čo dostanú kraslice a peniaze, popoludní mládenci s vedrom vody oblievajú dievčatá, maľujú sa vajíčka.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Oblievať chodia chlapci dievčatá ráno na Veľkonočný pondelok. Tí malí voňavkou, väčší voňavkou a vodou z menšej striekačky.

Mládenci a dospelí muži buď vodou z vedra, alebo aspoň z veľkého hrnčeka. Pri väčšom oblievaní vyvedú dievča alebo ženu na schody alebo na dvor, menšie oblievanie sa uskutoční priamo v byte.

Oblievať chodia susedia, rodina (brat, švager, kmotor). Deti za oblievanie dostávajú korunky a ponúknu sa koláčikom alebo obloženým chlebíkom. Mládenci a ženáči sa usadia za stôl a počastujú sa jedlom a neodmysliteľným alkoholom.

V utorok nie je všeobecne zaužívané oblievanie chlapcov dievčatami. Ak sa to aj v niektorých prípadoch stane, ide väčšinou o blízkeho človeka a milý revanš.

Korbáčiky sa objavili v našom prostredí až v priebehu posledných rokov, používajú ich však len malé deti, aj to zriedka.

HAŽLÍN

Veľkonočný pondelok začína tým, že v rodine, kde majú dievčatá, sú zväčša pozamykané dvere. Dievčatá sa tešia na oblievačku, ale aby to bolo dramatickejšie, chlapi sa musia dobýjať. Oblieva sa studenou vodou. Malí chlapi dostávajú peniaze, čokoládové vajíčka a samozrejme sladkosti. Starších chlapcov sa ponúka aj s pálenkou. Tradícia dievčatá brať k potoku už zanikla. Malé deti si oblievačku oplácajú aj v utorok, dievčatá oblievajú chlapcov, ale chodí sa iba k rodine, alebo rodinným priateľom, pre radosť detí.

HERMANOVCE

Oblievačka sa uchovala v tradičnej podobe - keď sa dievča zmočí do nity pri studni na dvore - hlavne u mladých, starší oblievajú skôr symbolicky trochou vody na ruky, ale objavuje sa aj šibák, no tiež sa používa len symbolicky. Starší oblievajú nielen ženy, ale aj seba - zvnútra, čo je pre nich hlavnou odmenou, deti sa potešia aj čokoládovému vajíčku, staršie deti hlavne nejakej korune.

HADEL

Na Veľkonočný pondelok chodia dievčence oblievať chlapi a chlapi všetkých generácií. Väčšinou majú so sebou aj poriadne korbáčisko, ktorým sa ujde po

zadku každej dievčine. Oblievajú sa dievčatá a ženy bez rozdielu, zväčša voňavkou alebo vodou, a dievky, ktoré majú nejaké rôčky pred vydajom, väčšinou skončia niekoľkokrát denne vo vani plnej vody. Malé deti za oblievanie dostávajú väčšinou peniaze alebo nejakú veľkonočnú čokoládovú figúrku, tí starší sú počastovaní pohárikom, koláčom. Dievčatá oblievanie chlapcom nesplácajú.

HLADOVKA

Zachovala sa oblievačka spolu so šibačkou. Mládenci, ktorí chodia po kúpaní nosia korbáče upletené z prútia. Po okúpaní (vodou i kolínskou) vyšibú dievky. Dievky im priviažu na korbáč stužku a pohostia jedlom a pálenkou. Deťom dávajú väčšinou sladkosti, príbuzní aj peniaze. Kraslice sa zdobia voskom alebo sa vajíčka zdobia tak, že sa uvaria s cibuľovou šupkou a potom sa vyškrabávajú rôzne ozdoby. Zdobia sa však aj obháčkovaním, alebo inými metódami, ktoré sa preberajú z časopisov a pod.

HORNÁ SEČ

Počas veľkonočných sviatkov sú domy vyzdobené aktuálnou dekoráciou. Mládežníci chodia polievať vodou. Dospelí len v rámci príbuzenstva a priateľských vzťahov alebo pri doprevádzaní malých oblievačov. Je tradíciou darovať chlapcom oblievačom peniaze, maľované vajíčko, hračky, dobové sladkosti, ... Oblievači sú pohostení a počastovaní (podľa kvality voňavky a množstva vody).

HORNÁ SÚČA

Veľkonočný pondelok v terajšej podobe patrí u nás oblievačom a to najmä z mladších chlapcov. Starší chodia už len po rodine, pretože v dnešnej dobe, keď v každom dome majú iný druh pálenky, v poslednom dome sú už kupači „mokří znútra“. Toto malo veľmi nedobré dôsledky v rodine, preto tento zvyk už nie je taký ako predtým.

HOROVCE

V obci je zachovaná oblievačka, oblieva sa na Veľkonočný pondelok. Oblieva sa vodou u starších a mladší oblievajú voňavkou.

Za odmenu dostanú starší sklenku páleného a mladší po kraslici. V utorok sa zasa odplácajú dievčatá chlapcom, ženy mužom. - Veľkonočné jedlá, ktoré sa zachovali až po dnes: biely koláč - paska, šunka, vajička („pisanky“) kraslice, cukrová repa s chrenom a cviklou, plnka („ulnina“), „hrudka“ - je to mlieko a vajička usmažené a odstáť, klobáska, soľ.

HRABUŠICE

Šibačka (oblievačka) sa zachovala. Najmä chlapci (14 - 18) si vytvoria skupiny a chodia s vedrami a vodou kúpať svoje kamarátky a rodiny. Odmenou je pohostenie šunkou, stuhou na korbáč, peniaze. Kraslice sa robia. Vo veľkonočný týždeň sa konáva aj výstava veľkonočných kraslic a zákuskov. Dievčatá v utorok chlapcov neoblievajú. Táto tradícia v našej obci nenašla odozvu.

HRANOVNICA

Veľkonočný pondelok je úzko spätý s vodou. Mládenci i menší chlapci oblievajú dievčence dopoludnia po domácnostiach vodou a pokropia voňavkou, za čo sú odmeňovaní vajičkom či peniazmi. Starších pohostia pálenkou a šunkou. V súčasnosti sa forma odmeny prispôsobila vývoju a maľované vajička nahrádzujú čokoládové.

HRIŇOVÁ

Na Veľkonočný pondelok chodia chlapci a popoludní mládenci po kúpaní. Folklórny súbor udržiava tradíciu oblievačky, chodia v krojoch oblievať svoje tanečníčky.

HRUBOŇOVO

Na „polievací pondelok“ od rána chodia najmä deti po domoch polievať, aby si zarobili na „parafín“, ktorým polievajú každého člena domácnosti. Mládenci v skupinách chodia po domoch najmä tam, kde je dievča, nosia so sebou vedrá s vodou, vynesú dievča von na dvor, kde ju všetci oblievajú vedrami vody. Dievča darmo sa bráni - musí vytrpieť studené sprchy. Pokiaľ sa dievča prezlieka, matka ponúka chlapcov jedením (veľkonočná baba s chrenom, obložená misa) a pohárikom. Dievčence nachystajú kraslice a čokoládové figúrky, ktoré delia polievačom.

Okrem toho dievčence šibú chlapcov korbáčmi z prútia.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

CHLEBNICE

Áno.

JAKUBANY

Áno. Chodia aj starší oblievať - ako tradícia. Odmenou oblievania pre malé deti sú vajička alebo peniaze. Starší dostávajú pohárik pálenky. Dievčatá chodia oblievať chlapcov v utorok.

JASTRABIE NAD TOPEU

Oblievačka býva v pondelok a oblievajú mládenci dievčatá. Používa sa obyčajne voda. Malé deti používajú voňavky.

JELENEC

Polievajú chlapci; väčšinou rodinu; nedostávajú kraslice ale sladkosti a peniaze. Niektoré dievčence chodia v utorok šibať chlapcov - spolužiakov.

JEŠKOVA VES

Oblievačka sa v našej obci uchovala. Chodia oblievať prevažne mládenci v skupinách, ale aj mladší chlapci. Tí oblievajú dievčatá, ale i ženy, najmä príbuzné. Na odplatu sa ponúka mládencom šunka s chrenom a alkoholické nápoje, mladším chlapcom čokoládové kraslice. Maľujú sa aj veľkonočné vajička, ktorými sú tiež obdarovávaní mládenci. Deťom sa dávajú prevažne kraslice a figúrky z čokolády, ale aj peniaze. Dievčatá sa mládencom neodplácajú šibaním. Oblievaním sa tradícia Veľkonočného pondelka končí.

KAČANOV

Oblievať sa chodí na druhý deň veľkonočný - pondelok. U nás sa dievčatá oblievajú a to vodou, mladšie ešte voňavkou. Odmenou za oblievanie je vajičko, resp. nejaký peniaz. Sú rodiny, ktoré si kraslice vyrábajú samé, ale poväčšine sa kraslice a čokoládové vajička kupujú. U nás nie je zvykom, aby dievčatá oplácali oblievačku na druhý deň chlapcom.

Kojšov

Veľkonočná oblievačka sa uchovala do dnešnej doby. Od skorého rána chodia skupiny mládenčov oblievať dievčatá čistou vodou, studenou, z potoka alebo vodovodu. Chlapci dievča vyvedú alebo vynesú na dvor, tam ho vedrami oblejú. V súčasnosti polievajú aj kolínskou vodou. Za odmenu sa ponúkne svätenina, koláče, alkohol. Malí chlapci dostávajú čokoládové vajíčka, peniaze a mašľu na korbáč - novodobý zvyk. Ženatí muži a starší chlapi chodia tiež „po kúpaňu“ - k príbuzným, susedom, kmotrovcom, mladšie dievčatá trochu offikajú, domácej pani lejú vodu na ruky, aby sa umyla. Gazdiná ich ponúkne pálenkou a sväteninou.

Maľovanie veľkonočných vajíčok typických pre našu dedinu sa nezachovalo. V posledných 3 - 4 rokoch sa niektoré mladé ženy pokúšajú maľovanie vajíčok obnoviť - maľuje sa voskom, farbí na tmavomodro a bordovo, skúšajú aj iné techniky - vplyv časopisov, televízie. Tieto kraslice slúžia ako ozdoba veľkonočného stola, alebo ich vešajú do okien.

V utorok ráno niektoré dievčatá vracajú oblievačku chlapcom, alebo ide „okúpať“ suseda niektorá staršia žena. Tento zvyk postupne zaniká, podobne aj spoločná kupačka v utorok poobede už zaniká.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Oblievačka je opísaná hore. Šibačka v Kokave sa nerobila. Oblievača pohostia pálenkou, teda alkoholom, deti koláčom a maľovaným vajíčkom. Dievčatá v Kokave v utorok nechodili polievať mládenčov. Nebolo to zvykom ani v minulosti. Na Veľkonočný pondelok sa konala aj tanečná zábava.

KOLAČKOV

V obci sa veľmi uchovala oblievačka. Na Veľkonočný pondelok idú chlapci, ale aj dospelí a starší chlapi po polievačke. Mladí chlapci polievajú svoje rovesničky a kamarátky. Chlapi chodia po rodine a susedoch, keď si viac vypijú idú aj tam, kde nemajú rodinu. Malí chlapci za odmenu obdržia

čokoládové vajíčko, čokoládového zajaca a peniaze. Taktiež dievčatá v utorok idú oblievať chlapcov. Robia to aj vydaté ženy. Počkajú si niekde pri ceste v úkryte, a keď idú chlapi, tak ich oblejú. Niektorí to berú žartom, poniektorí sa aj napália a vynadajú ženám.

KOLTA

Na Veľkonočný pondelok býva oblievačka, ale veľmi skromná. Oblievať chodia muži so svojimi chlapcami. Mládenci chodia polievať dievčence do domov. Väčšinou sa polieva iba voňáčkami. Na ulici prakticky polievať nevidno. Šibačka pomaly ale iste zaniká. Polievajú i tí prv narodení, ale chodia iba k susedom a k rodine. Deti dostanú za oblievanie čokoládové vajíčka a peniaze. „Dospeláci“ si všade vypijú a zajedia - šunku, klobásu, chlieb. Utorok dievčatá chlapcov nepolievajú. Tento zvyk v Kolte neexistuje najmenej 45 rokov. Sem-tam vyšibala utorok pani hostinská Helena Mandíková chlapov v hostinci, ale iné ženy vôbec nie. Muži obyčajne polievajú voňáčkou, a ak sem-tam vodou, tak takže si vypýtajú do hrnčeka v kúpeľni vodu, „*lebo sú veľmi smädni*“, a potom s ňou oblejú paniu i dievčence - oblievajú vlasy.

KOMJATNÁ

Uchovala sa oblievačka. Patrí sa oblievať všetky ženy. Starším ženám sa oblievajú ruky. Odmenou je u nás surové vajce.

KONIAROVCE

Oblievačka tiež už takmer zanikla. Voľakedy chodili mládenci s vedrami a oblievali vodou. No dnes už iba zriedkavo, väčšinou po rodine a iba voňavkou. Deti dostávajú kraslice, vajíčka (čokoládové) i peniaze. Vajíčka sa tiež už nemaľujú. Dievčatá neoplácajú v utorok chlapcom oblievanie ani šibačky. Tradícia začala zanikať pred 30 - 40 rokmi.

KOŠICKÁ BELÁ

Oblievačka sa uchovala, šibačka nie. Mládenci s harmonikou (predtým aj v šorscoch) spievajúc chodili do domov kde mali dievky - rovesničky. Najprv ju museli

pohľadať a potom ju obľiali vedrami vody. Odmenu im bolo pohostenie. Staršie generácie chodia tiež oblievať, ale je to iba rodná záležitosť. Malé deti dostávajú za oblievanie čokoládové vajíčka alebo peniaze. Dievčatá oplácajú chlapcom oblievanie utorok. Tradícia pretrváva dodnes. Kraslice sa predtým nerobili, dnes niektoré mladé ženy robia.

KRAČÚNOVCE

V našej oblasti sú známe veľkonočné oblievačky. Oblievania sa zachovalo, len forma oblievania sa zmenila. Už nie je to drastické namáčanie do potoka, alebo oblievanie vedrom pri studni. Len zriedkavo sa stretne oblievaním s vedrom. Dnes sa polieva čistou vodou z hrnčeka a voňavkou. Oblieva sa skoro ráno a potom sa pokračuje po príchode z kostola. Mladým kúpačom sa za odmenu dávajú maľované alebo čokoládové vajíčka, dospelým sa ponúkne veľkonočné jedlo a pálenka, mládencom aj vajíčko. Oblievačom sa patrí obliať všetky ženy, ktoré sú v dome. Keby sa na niektorú zabudlo, bola by to „urážka“. Večer boli a aj sú veľkonočné zábavy. Na druhý deň v utorok chodia malé dievčatá oblievať chlapcov.

KRAJNÉ

Na Veľkonočný pondelok od rána je šibačka. Pošibáky chodia malí chlapci, dostávajú čokolády, čokoládové vajíčka, žuvačky, pomaranče a niekde aj nejakú korunku, po nich chodia mládenci, tí majú každý vlastný korbáč a jeden veľký 3-metrový a každá dievka, ktorú vyšibú, musí uviazať stuhu na korbáč, potom dostane trocha vody, niekedy aj za vedro. Mládencom pohostia koláčmi, slivovicou a chlebičkami. Dievčatá v utorok chlapcom to neoplácajú.

KRÁI

Áno, uchovala sa oblievačka. Ráno chodia malé deti, chlapci a polievajú voňavkou (parafinom), potom okolo 10.00 hod. začnú mládenci svoju polievačku vodou a neskončia dokiaľ nepolejú všetky dievčence v dedine a príľahom okolí. Popoludní pred

večerom chodia aj chlapi strednej a staršej generácie, ale zase len k rodine či známym. Malé deti, chlapci, dostávajú za polievanie maľované varené, čokoládové vajíčka a cukríky (sladkosti), občas aj nejakú tú korunu. Mládenci sú pohostení šunkou s chrenom a vajíčkami, aj kraslicou, keď už má tú svoju vyvolenú. Chlapi, podobne ako mládenci, len bez tých kraslíc. Robia sa kraslice, ale len pre tých, ako som uviedol vyššie. Ľahšie je maľovať či namáčať do farieb rôznych druhov, ktoré v obchodoch dostanete kúpiť neúrekom a sem-tam sa vyškriabe ornament. Oblievania v utorok, ktoré by robili dievčatá, si ešte pamätám zo sedemdesiatych rokov, konkrétne 1972, teraz už nie, len sporadicky.

KROMPACHY

Všetko uvedené v otázke sa v rodinách zachováva.

KŠINNÁ

Tradičná oblievačka sa stále uchováva. Mládenci chodia s heligónkou oblievať dievky po celej dedine. Kraslice dostávajú už len malí chlapci, ktorí chodia oblievať v menších skupinkách. Chodia však oblievať aj starší muži, väčšinou po rodine, susedách. Niektoré ženy a dievky v utorok ráno oblievajú mužov.

KURIMA

Oblievačka počas Veľkonočného pondelka - mládenci spolu s harmonikou a so spevom - aj dospelí, oblievajú rodinu. Chlapci oblievajú spolužiačky, dievčatá súce na vydaj. Odmenu je pohárik pálenky, zákusok, deti dostanú kraslice. Robia sa kraslice, maľujú sa vajíčka. Dievčatá oplácajú oblievanie, nie v takom množstve. Dospelým ponúkajú veľkonočné jedlá: klobása, šunka, syr, vajíčka.

KUROV

Áno. Oblievačka sa začína po polnoci v nedeľu. Mládenci a ženáči chodia do vybraných domov a polievajú dievčatá a ženy. Niekde symbolicky na hlavu a ruky, niekde zavedú dievku do kúpeľne a zlejú ju celú (od hlavy do nôh). Pohostia ich pálenkou a potravinami z koša („svjačenyna“). Ráno v pondelok chodia po kúpaní deti. Tým dajú vajíčka

(kraslice), čokoládu, cukríky a peniaze (20 - 50 Sk). V utorok ženy (dievčatá) oblievajú chlapcov (chlapcov). Kurovské veľkonočné zvyky boli sfilmované v TV filme Let' môj venček zelený (Košice 1988).

LACKOVÁ

Uchovala, ale už nie tak ako za našich čias, keď nás liali pri potoku. Dnes chlapci chodia aj s korbáčmi, pretože sa u nás z prútia robia. Dievčatá okrem vajičok a peňazi im na korbáč uväzujú aj mašle. Malé dievčatá chodia oblievať v utorok. Staršia generácia chodí oblievať zo slušnosti - susedky, švagriné, kmotry a pod.

LADA

Vo Veľkonočný pondelok sa chodí po oblievačke. Väčšinou po rodinách. Za odmenu dávajú maľované vajička, alebo čokoládové vajička, alebo iné figúrky. Dievčatá už neodplacajú olievanie chlapcom.

LAŽANY

Chodia mladí aj starší oblievať, odmena je vajička maľované, pálenka. Deti dostávajú vajička alebo peniaze. Dievčatá oblievajú v utorok.

LEDNICA

Oblieva sa na Veľkonočný pondelok. Chlapci chodia po skupinách, niektorí v krojoch s harmonikou. Iní chodia jednotlivo. Malí chlapci chodia po rodine, kamarátkach. Veľkí mládenci chodia po domoch, kde sú dievčatá. Starší muži chodia iba po rodine, alebo s malými chlapcami, ktorých doprevádzajú. Vajička sa buď maľujú farbou, alebo ozdobia stužkou, alebo sa uvaria v cibulových šupkách. Deti dostávajú čokoládové vajička, figúrky, domáce vajička alebo peniaze. Dievčatá polievajú v utorok ale v menšej miere.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Veľkonočná oblievačka je tiež starým zvykom v našej obci. Dnes sa tiež oblieva vodou a to aj staršie generácie. Taktiež sa kúpači, najmä deti, odmeňujú veľkonočným vajičkom, ktoré je pekne pomalované, peniaze za kúpačku a sladkosti - najmä deťom.

EUBIETOVÁ

V našej obci sa zachovala tradícia oblievačiek. Mladší kupači sú odmenení maľovaným vajičkom, kde-tu aj nejakým grošom. Starším ponúkame za pohárik páleného, údenín, mäsa a pečenej jahňaciny. V niektorých rodinách sa maľujú alebo i inak zdobia veľkonočné kraslice.

LUBINA

V kultúrnom dome sa tradične poriada Veľkonočná šibačková zábava. V tombole býva k prvej cene korbáč, ktorý upletú organizátori z vrbového prútia. Korbáče sú i vo výzdobe na zábave. Ráno idú mládenci priamo zo zábavy šibať tam, kde majú dievku. U nás je to záležitosťou folklórnej skupiny Javorinka. My starší chodíme spoločne po blízkych domácnostiach vyšibať susedky. (Deň predtým upletieme z vrbového prútia korbáče.) Odmenou je niečo vypiť a zajesť, pre mládencov je stuha uviazaná na korbáč. Deti dostávajú veľkonočné vajička, peniaze napr. svatovia a kmotrovci. V niektorých domácnostiach sa maľujú vajička, do vázy sa dávajú prvé kvitnúce halúzky zlatého dažďa a liesky. Na jedlo sa ponúka baráňok, chlebíky, očká, varená údená šunka a všelijaké zákusky.

MALÁ LEHOTA

Oblievačka v obci uchovala. Navštevujú sa blízki príbuzní, rodiny, ale aj priatelia. Toto sa týka staršej generácie a ženatých mužov. Mladí chlapci a mládenci chodia oblievať dievčatá, patrí sa im obliať aj starú mamu, krstnú mamu, sestru, švagrinu atď. ženy z rodiny. V každom dome sa nachádzajú nejaké ozdoby, ktoré pripomínajú Veľkú noc. Sú to rôzne kraslice maľované, čokoládové, ozdobné pečivo, figúrky, korbáče, ornamenty, výšivky a pod.

MALÉ RÍPĀNY

Zachovala sa oblievačka a, samozrejme, že slušní chlapci chodia s korbáčom a voňavkou. Malí chlapci dostávajú rôzne kraslice, peniaze, mládenci oblievajú tiež svoje vrstovníčky vodou a potom kolínskou. Vypí-

jú si a idú ďalej. Končí sa to zväčša dopoludnia v pondelok.

MAŇA

V obci sa zachovala oblievačka počas Veľkonočného pondelka. Oblievať chodia chlapci s otcami, starými otcami. Odmenou sú im veľkonočné sladkosti - vajička a zajačiky a samozrejme peniaze. Polieva sa vodou a voňavkou. Mládenci chodia v skupinkách polievať dievky - kamarátky, spolužiačky. Na druhý deň dievky hodnotia polievačov, tá, ktorá sa najviac musela prezliekať, je od mládencov najviac hodnotená.

V obci sa venujú viaceré ženy výrobe kraslíc. Používa sa technika maľovania voskom, vyškrabávanie, oblepovanie slamou, prírodné farbenie - cibul'ovými šupami.

MARHAŇ

Oblievačka sa v našej obci uchovala. Chodia oblievať chlapci. Odmenou oblievania sú kraslice, malé deti sú obdarované aj sladkosťami.

MEDOVARCE

Uchovala sa oblievačka (šibačka nikdy ani nebola) počas pondelka. Oblievať chodia len mládenci do určitých rodín a staršie generácie len blízke príbuzné ženy, kmotru, švagrinu a pod., ktoré sa „patrí“ obliať, rozhodne je to krstná mama. Odmenou sú vajička čokoládové, peniaze len menším oblievačom. Kraslice sa takmer nerobia. Dievčatá oblievačku neoplácajú, len výnimočne (ani to nebývalo).

MENGUSOVCE

Uchovala sa oblievačka na Veľkonočný pondelok - polievať chodia chlapci a mladí muži; odmenou je u tých menších čokoládové vajička, rôzne figúrky, ale aj peniaze, u „parobkov“ je to pohostenie a posedenie v dome dievčaťa.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Oblievačky sa zachovali. Mládenci oblievajú dievčatá kýblom. Starší muži pohárom. Deti dostávajú varené vajcia v cibul'ových šupkách, ovocie, čokoládu a peniaze.

Šibačky zanikli asi v r. 1970.

MIŇOVCE

Oblievačka sa uchovala, stratila však už na intenzite. Skôr je symbolická. Vo väčšej miere je medzi mládežou. Vo Veľkonočný pondelok chodia polievať aj malí chlapci do domov, kde majú podstatne staršie dievčatá, ale tu ide už viac-menej len o výslužku. Výslužku tvoria predovšetkým peniaze (u starších chlapcov výlučne), vajička, teraz už častejšie čokoládové, ale ešte aj kraslice, zákusok, prípadne nejaké ovocie. U starších je neodmysliteľný alkohol.

Medzi deti preniká šibačka, aj keď je v tomto prostredí úplne cudzia. V utorok chodia polievať dievčatá chlapcov.

MYJAVA

Veľkonočný pondelok začína veľmi skoro. Už skoro ráno malí chlapci chodia šibať. Najprv po rodine a potom kamarátky. Na Myjave je prevažne zaužívané šibanie, oblievanie a voňavkovanie je zriedkavé. Pri šibaní sa hovoria rôzne riekanky. Za vyčítanie dostávajú drobné mince, sladkosti a najočakávanejší šibači maľovanú kraslicu. Starší chodia neskôr a už len po najbližšej rodine. Keďže na Myjave je dosť folklórnych kolektívov, chodia chlapci z týchto súborov šibať svoje tanečnice. Nosia veľký korbáč, na ktorý im každé dievča uviaže mašľu s venovaním. Odmeňujú sa štamperlíkom slivovice a jedlom. V tento deň sa konajú v chráme aj služby Božie, ale sú málo navštevované. Ofera z nich ide kantorke. Na obed sa dojedá jedlo z nedele. Poobedie je venované prechádzkam a večer je modlenie v chráme. Na druhý deň dievčatá vracajú chlapcom šibačku a býva z toho v školách riadna bitka. Dievčatá nedostávajú nič, iba od najbližších príbuzných (otec, dedko) sladkosti a peniaze.

NEDOŽERY-BREZANY

Oblievačka počas Veľkonočného pondelka sa zachovala už len ako rodinná tradícia. V ten deň vidieť po ulici otcov s menšími alebo väčšími synmi ako chodia po rodinných návštevách. Zvykom je navštíviť

v ten deň aj spolužiačky. Za odmenu dostávajú menšie deti čokoládové figúrky, väčší chlapani maľované kraslice, alebo stužtičku do korbáča. Popoludní je koniec oblievačky. Dievčatá tento zvyk chlapcom oplácajú len v škole.

NEVOENÉ

Na Veľkonočný pondelok chodia mládenci aj dospelí muži oblievať dievčatá aj ženy voňavkami a vodou len symbolicky, ale len vo vlastnej rodine. Spoločná tradičná oblievačka vodou zanikla koncom 60. rokov.

NIŽNÁ BOCA

Chodí sa oblievať vodou a voňavkou. Chodia väčšinou mladí chlapani a oblievajú najmä dievčatá - dokonca pokiaľ je Veľká noc neskôr a je pekné počasie, hodia dievky aj do potoka. Staršie ženy oblievajú miernejšie. Starší chlapani už veľmi nechodia. Oblievači sa hostia údeným mäsom na mise, ktoré sa obleje kyslým nálevom a obloží ako studená misa, koláčom a pálenkou. Za oblievačku sa dávajú vajíčka - varené a farbené, príp. čokoládové a iné dobroty. Kraslice sa nerobia.

NIŽNÁ SLANÁ

Oblievačka sa zachovala, ale v tej brutálnejšej forme. Voľakedy sa polievalo viac s citom a pre krásnu tradíciu. Dnes sa zdá, že mládenci, ktorí chodia po dedine polievať, idú skôr pre pijatiku. Stredná a staršia generácia kúpe viac-menej s potomkami (synmi, vnukmi), ale tiež sa už zdá, že je to viac povinnosť ako zachovanie tradície.

BYCE

Oblievačka sa uchovala. Do 70-tych rokov začali chodiť mládenci polievať zavčasu od rána, vedrami, hrncami, aj voňavkou. Aj v súčasnej dobe chodia chlapani aj mládenci polievať po celej dedine dievky a dievčence vodou aj voňavkou, aj do domov svojich príbuzných svoje staré mamy, tetky, stryné atď. Na stole je nachystaná šunka, vajíčka, klobása, zákusky, pijatika. Chlapcom zo základnej školy a malým sa dávajú peniaze aj sladkosti. Polievať chodia aj starší muži

susedy a ženy z rodiny v priebehu celého dňa. Šibačky sú v utorok, avšak len menšie dievčatká len k svojej rodine, alebo k susedovým chlapcom, nie k všetkým, čo ich prišli obliať. Šibače im pletú mamy a staré mamy z vrbových prútov. Vajíčka sa oblievačom nedávajú, iba čokoládové.

OEKA

Na Veľkonočný pondelok sa chodí oblievať a túto tradíciu dodržiava každá domácnosť. Oblieva sa vodou, každý ľubovoľne, či už s pohárom, vedrom, pod sprchou alebo voňavkou. Oblievať chodia mladí i staršie generácie svoju rodinu, príbuzných i známych. Odmenou im je čokoládové vajíčko deťom a starším pohostenie a pálenka. V utorok oplácajú dievčatá chlapcom oblievanie. V našej obci sa dodnes uchovalo maľovanie vajíčok voskom a farbou alebo vyškrabávaním motívov s britvou na farbené vajíčko.

OMASTINÁ

Oblievačka v obci sa každoročne prevádza po domácnostiach, deťom sa dávajú kraslice a dospelým pohostenie. Doplnené - po oblievaní šibačkou.

OMŠENIE

V obci sa uchovala oblievačka. Chodia po obci deti a starší chodia len po najbližších známych a po rodinách. Dávajú sa kraslice, vajíčka a čokoládové vajíčka a figúrky. Oblievanie sa chlapcom neopláca.

V obci býva v nedeľu tanečná zábava, usporiadaná súkromníkom alebo organizáciou v obci.

OSIKOV

Áno. Tradíciu dodržiavajú mladšie ročníky, ale aj starší a to oblievaním vodou (vedrom) a šibaním korbáčom. Odmenou je veľkonočné vajíčko (toho času už aj čokoládové). Dievčatá oplácajú chlapcom oblievanie v utorok - podobne ako chlapani. Táto tradícia je udržiavaná.

OSTURŇA

V druhý deň veľkonočný je oblievačka, v posledných rokoch už pôvodné tradície zanikajú.

PASTUCHOV

Áno. Oblievať chodia chlapi a mládenci, mladí muži iba príbuzné a známe. V rodinách pripravujú kraslice a ako odmenu dávajú spolu kupované, doma urobené kraslice. Dievčatá sa neoplácajú, iba ak v škole, kde sa navzájom oblievajú, ale tam už „odmeňujú“ učiteľia.

PATA

Áno. Tradícia oblievania a šibaní sa v rodinách dodržiava. Chodia oblievať i staršie generácie. Odmenou oblievania v súčasnosti je čokoládové vajíčko a mladým šibačom aj peniaze. Malé deti dostávajú šibačkový balíček. Dievčatá neoplácajú oblievanie v utorok. Robia sa kraslice a maľujú vajíčka.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

V obci sa chodí oblievať. Partie chlapcov chodia oblievať svoje spolužiačky, ale aj priateľky. Starší oteckovia chodia s deťmi najmä chlapcami po oblievaní v rodinách. Otec dostane vypit' a syn vajíčko, ale aj čokoládové. V poslednom období FS Jablonečka chodia na voze po dedine so spevom a oblievajú členky súboru. Kraslice sa maľujú včelím voskom a varia vo vode so šupkou od cibule. V škole sa deti učia už aj rôzne iné techniky zdobenia vajíčok. Dievčatá chlapcov nechodia oblievať. Už veľmi dávno to zaniklo.

PODKRIVÁŇ

Na Veľkú noc, ako aj v iných obciach, je šibačka a oblievačka.

POZÁMČOK

U nás sa zachovala len oblievačka. Oblievačka sa prevádza s vedrom alebo hrnčekom vody, niekedy aj do potoka sa dievky zanesli. Kúpačov obdarovali vajíčkami, sladkosťami a pilo sa aj pálené. V minulosti u nás ženy oblievali chlapcov v utorok, ale to sa už vytráca.

POHORELÁ

Tradične sa oblievačka začína v ranných hodinách po odchode z veľkonočnej zábavy. V Pohorelej sa nešibe iba oblieva. Po kúpaní chodia mladší. Starší už iba k najbližšej rodine. Chlapci vyoblievajú dievčatá vodou, navoňajú voňavkou a príjmu pozvanie do

domácnosti na pohostenie (šunka, zákusky...). Za oblievačku ich dievčatá obdarujú. Kamaráti a spolužiaci dostanú zväčša čokoládu alebo čokoládové vajíčko. Starší príjmu iba pohostenie. V blízkej rodine sa dávajú aj peniaze. Vajíčka sa maľujú, i keď sa nedávajú. Sú už tradičnou ozdobou každej domácnosti tak, ako posvätené púzalky. Oplácka dievčat šibačkou je ojedinelá, avšak existuje, najmä v utorok v triedach. Starodávna oblievačka na potokoch zanikla z dôvodu, že na Horehroní prichádza rok čo rok pozdejšie teplá jar a ani potok nie je taký priehľadný ako kedysi.

POHRONSKÁ POLHORA

Oblievačka sa uchovala v hojnej miere. Oblievajú všetky generácie mužov. Ženatí muži chodia oblievať po obede. Za odmenu sa dávajú čokoládové vajíčka, zvieratká, ovocie a samozrejme aj peniaze. Oblievať sa chodí najskôr najbližšie príbuzné, susedy, priateľky atď. Oblievanie v utorok u nás nebolo zvykom pravidelným.

POENÝ KESOV

Vo Veľkonočný pondelok chodia mládenci v skupinkách oblievať dievčatá po celej dedine. Majú upletený veľký korbáč, na ktorý im každá dievka uviaže stužku, ponúkne ich s občerstvením, dá im aj už len čokoládové vajíčka. Mládenci za spevu navštevujú tie domy, kde majú dievku, ktoré od nich (vonku) dostanú vedro vody. Samozrejme, príbuzní (otec so synom) chodia tiež polievať. Malí chlapi povedia aj básničku, oblejú voňavkou. Za to sú pohostení a dostanú kraslice, zajačikov - sladkosti a hlavne peniaze (50,-, 100,- 200,- Sk). Čiže v tento deň sú dvere otvorené a dievčatá len obskakujú mládencov a ponúkajú ich (obložené šunkové misy, chlebičky, víno, káva, zákusky...). Príbuzní sa chodia polievať aj do susedných obcí, skoro ráno autami, až potom polievajú doma.

PORÁČ

Oblievačka v obci sa už pomaly vytráca z tradície. Už iba sporadicky skupinky mlá-

dencov chodia oblievať. Oblievať chodia tí najmenší, ktorí za oblievačku dostanú vajíčko, prípadne nejakú korunku, z ktorých majú radosť.

Klasické oblievačky zanikli pred približne 15 rokmi, kedy sa chodilo po celej obci, dievčatá sa vytiahli na dvor a boli bohato obliate niekoľkými vedrami vody, potom sa prezliekli a mládencov pohostili. Dievčatá oplácali oblievanie chlapcom.

POZDIŠOVCE

Na Veľkonočný pondelok sa ešte oblieva, ale nie tak ako v minulosti. Malí chlapci chodia v skupinkách 2 - 3, ale len k priateľkám alebo do príbuzných, oblievajú len voňavkou. Dostávajú zato vajíčka väčšinou čokoládové, málo už doma maľované, alebo južné ovocie, niekde aj peniaze. Staršia generácia chodí oblievať rodinu (švagriné, kmotry, priateľky). Oblievači sa po obliatí ponúkajú veľkonočnými jedlami aj alkoholom. Dievčatá chlapcov oblievajú len zriedkavo, aj to len veľmi smelé, odvážne viac-menej na revanš. V niektorých rodinách sa vajíčka maľujú, ale len vo farbách (cibulové listie, tráva, umelé farby). Šibači u nás na Zemplíne nechodia. Folkloristi sa ojedinele pri oblievačke ženám aj prihovoria:

*Každí rok u jarňim čaše veľkonočni
švjatki mame,
mi, zemplinski chlapci na nich obľivame.
Obľivame ne nich ženi i dzivčata
bi vše buli šumni jak toti hušata.
Pritim obľivaňu šickim pitame zdravička
žebi buli šviži jak jarňa travička.
Ta i ja tu prišol toto šicko zrobiec
a každej hlavočku dakušчок pokropic.
Budze šicki šviži z vodu vas obľivam
a od Pana Boha zdrave pre vas pitom.
Christos voskres!*

PRAKOVCE

V súčasnosti bežne, ako v každej obci: šibanie, polievanie, vinšovanie. V minulosti: Na Veľký piatok sa zachovával prísny pôst a v sobotu sa išlo do kostola na Vzkriesenie. Na Veľkonočnú nedeľu ráno sa celá dedina

zišla pri kostole, kde sa svätila paska. Po jej posvätení nastal eval cez ploty a záhrady domov, pretože každý chcel byť prvý s paskou doma, aby mal šťastie. Na Veľkú noc sa vždy varila šunka - „šoldra“. Veľkonočný pondelok, to boli oblievačky. Oblievajú mladí a ešte mladší chlapci. Aj starí páni mali však vybrať svoje dámy. Kúpačka sa musela ukončiť doobeda, poobede už kúpačov nikde nevpustili.

PREŇČOV

V obci sa väčšinou len „oblieva“ vodou. Robia to hlavne starší mládenci, ktorí po polnoci začínajú oblievať dievky z dom do domu. Mladšia mládež „oblieva“, fřka len „vôdkou“, ktorú si kupujú vo fľaštičkách v obchode. Kraslice sa už nerobia. Mladší kupači dostávajú pomaranče, pokiaľ je to rodina i peniaze. Starší mládenci po obliatí len posedenie a vypitie, či zajedenie šunky - veľkonočného to jedla.

PRESEĽANY

Na Veľkonočný pondelok sa koná po domoch oblievačka, nie sú to žiadne hromadné akcie, sú to individuálne návštevy v rodinách, kde sú dievčatá, za odmenu sa dávajú čokoládové vajíčka, ovocie a samozrejme peniaze.

PRIECHOD

V obci chodia mládenci v skupine polievať dievčatá, ktoré sa pred nimi ukrývajú, no nakoniec sa dajú obliať dvoma, troma vedrami ľadovej vody. Polievať chodia po rodinách i tí najmladší chlapci buď sami alebo v sprievode rodičov, tí však polievajú decentne pohárikom vody a voňavkou.

PTIČIE

Áno - oblievačka, chlapci a mládenci, starší len do rodín a k príbuzným. Maľujú sa kraslice. Dievčatá šibačku neoplácajú.

PUKANEC

Oblievačka vo Veľkonočný pondelok sa zadržíava, nešibe sa, všetky generácie chodia oblievať, dostávajú odmenu sladkosti, kraslice, peniaze, chlapi pálenku, víno, pripravené sú šunkové misky s vajcami, šalátom, pagáče, koláče, zákusky.

RADOŠOVCE

Oblievačka sa zachovala, mládež chodí po slobodných dievčatách, staršia generácia tiež navštevuje svojich blízkych, priateľov, robí sa oblievanie, kúpanie vo vani, šibanie a odmenou pre chlapcov je uviazanie stužky na veľký korbáč - „kocar“. Malé deti dostanú za vyšibanie sladkú odmenu, maľované vajíčko.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Zachovala sa v obci tradičná oblievačka a šibačka počas Veľkonočného pondelka, oblievať chodia muži všetkých generácií, korbáčmi šibať chodia len malé deti. Odmenou za oblievanie sú kraslice, pohostenie a pre najmenších čokoládové vajíčka, zajačiky a stužky na korbáč.

ROZHANOVCE

Oblievačka - u susedov a príbuzných. Chodia otcovia so synmi. Vajíčka sa maľujú Ovom, deti dostávajú peniaze, čokoládové vajíčka, ovocie.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Na Veľkonočný pondelok chodia mládenci polievať dievčatá vodou, potom voňavkou. Nezabudnú na všetky ženy v dome. Mláďencov i všetkých kúpačov pohostia. Oblievať chodia jednotlivo i starší chlapi, ale iba ženy v príbuzenstve. Nechýba spev. Chlapcom dajú čokoládové i maľované vajíčka a čokoládové figúrky i peniaze. Dievčatá chlapcom oblievačku neoplácajú. Táto tradícia zanikla v sedemdesiatych rokoch.

RUSKÁ PORUBA

Na Veľkonočný pondelok parobci idú oblievať dievky hneď ráno po zábave. So sebou majú košík, kde zbierajú biele vajíčka, ktoré si spoločne upražia a zjedia. Chodia oblievať aj staršie generácie, kde za odmenu vypijú pálenku. Vajíčka sa u nás maľujú s voskom a farbami. Dávajú sa aj do 4 - 5 farieb, stierajú sa nad plameňom a lakujú prievitným lakom. Dievky chlapcov už nechodia oblievať, iba, keď sa stretnú na ulici.

RYBKY, OKR. SENICA

Oblievačková tradícia je v našej obci ešte zachovaná. Chodia mládenci polievať dievčatá s veľkým korbáčom, za odmenu dostanú od dievčaťa na korbáč stužku. Maľujú sa vajíčka v každom dome a deti za šibanie dostávajú čokolády, vajíčka, ale hlavne sú radi peniazom.

RYKYNČICE

U nás je oblievačka veľmi veselá, hádam ako všade inde. Oblievať chodia mládenci od samého rána a to vedrami alebo hrnkami. Deti po rodine chodia oblievať, za to dostávajú peniaze a sladkosti. Starší chodia tiež po rodine oblievať. U nás sa nešibe.

SANTOVKA

Oblievačka sa zachovala. Tradíciu dodržiavajú muži, mládenci. Spôsob: voňavkou, vodou z odstrekovača, oblievajú aj staršiu generáciu. Odmena: pohostenie, sladkosti, ovocie. Vajíčka maľujú len pre svoju potrebu. Odplácanie dievčat sa netraduje.

SEBECHLEBY

Do obeda chodia polievať chlapci, po obede mládenci - skupiny. Dostávajú čokoládové vajíčka alebo pohostenie (šunková misa).

SELCE

Dodržiajú sa zvyky len na úrovni rodín - otcovia so synmi, spolužiaci - spolužiačky. Každý v rodine si vymaľuje vajíčka, robia sa aj kraslice, domy a byty sa vyzdobujú jarnými a veľkonočnými ozdobami.

SELEC

Vo veľkej miere sa zachovala oblievačka a šibačka. Túto tradíciu dodržiavajú všetky vekové kategórie - od malých chlapcov až po starších mužov. Patrí sa oblievať či vyšibať všetky dievky či ženy (aj staršie) v rámci rodiny, kamarátky, spolužiačky, tety, krstné mamy a pod. Chodí sa od rána od 7.00 - 8.00 hod. (zvyčajne po 1. sv. omši) až do popoludnia - ba i do večera, ak sa nestihne skôr. Oblieva sa vodou a voňavkou. Mladšie ženy a dievky vodou z vedra, dievčatá s troškou vody (napr. z hrnčeka alebo z rôznych

striekačiek). Sem-tam sa niektorým dievkam ujde aj namočenie do potoka. Potom sa použije voňavka a korbáč. (Intenzita šibaní závisí od množstva pálenky v krvi šibača.) Za odmenu menší chlapani (asi do 15 rokov) dostávajú čokoládové kraslice, varené vajíčka farbené v cibuľových šupkách alebo priemyselne vyrábanými farbami. Mládenci a muži dostávajú pohostenie vo forme pálenky, koláčov, zákuskov, chlebičkov, šunky, „veľkonočnej baby“ a pod.

Kraslice typické pre našu obec - zdobené sítím – sa zhotovujú len v asi 3 - 4 rodinách. Tie sa dávajú blízkej rodine, alebo si nimi ľudia vyzdobujú príbytky. Malí chlapani chodia kúpať obyčajne s otcom či starším súrodencom, chlapani vo veku 7 - 15 rokov chodia v skupinách 2 - 4. Mládenci chodia tiež v skupinách po 2 - 10 i viac. Jednu skupinu mládencov tvoria i mládenci z folklórnej skupiny, ktorí chodia oblečení v krojoch za sprievodu ľudovej hudby. Mládenci sa do skupín organizujú spontánne. V utorok nastáva odplata. Sem-tam si dievčatá vystriehnu chlapanov či mládencov a spoza brány ich nečakane obľujú.

Opíšem odplatu oblievačky z r. 1998. V utorok ráno sa skupinka dievok 15 - 18 ročných obliekla do krojov (dobré im padli prázdniny), okolo 6.00 hod. už chodili po domoch „vyťahovať“ z posteľe mládencov a oblievať (jedno dievča i s harmonikou). Bolo z toho po dedine veselo.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Nie. Oblievať chodia príbuzní do rodín.

SLOVENSKÝ GROB

V našej obci sa uchovala šibačka počas Veľkonočného pondelka. Branci, ktorí idú na vojnu, chodia po dedine. Zábava končí, začnú chodiť po domoch už o 2.00 hod. ráno, so sebou si nesú „pušku“ - kasu, 2 m korbáče a kričia: *Ráno - ráno* a trieskajú na bránu, zakiaľ im niekto neotvorí a nedá peniaze do pušky a idú ďalej. Pomaľovaní a rôzne poobliekaní. Neskôr, ako chodia po dedine dievčatá pooblievajú a vyšibujú. Druhí šibači

sú žiaci, ktorí idú vyšibať, alebo poliať svoje spolužiačky. Dievčatá sa schovávajú, keď ju chytiť, obľujú ju vodou. Tretí šibači idú malé deti aj so svojimi tatkami a to krstnej mame alebo tete, ktorá ich obdaruje peniazmi, vajíčkami, ovocím a cukríkmi, ktorú zato vyšibujú a tatko dostane za šibanie pálenku. Takto chodia šibať po svojej rodine, vyšibujú si peniaze, vajíčka a cukríky. Robia sa ešte kraslice, maľujú sa vajíčka.

SMREČANY

Oblievačka sa koná na Veľkonočný pondelok. Chlapani polievajú voňavkou a vodou, starší mládenci oblievajú dievčatá, susedia oblievajú susedy. Chlapancom sa dávajú peniaze, čokoládové vajíčka i maľované ozdobené kraslice. Mládež a starší sa pohostia. V utorok sa nekúpe.

STARÁ BYSTRICA

Od svítania chodievajú u nás opice. Je to pradávny zvyk, ktorý sa u nás zachoval dodnes. Hovorilo sa, že tento zvyk k nám priniesli prví osidlenci. Opice chodievajú v skupinách. Sú to dvaja muži alebo mládenci, preoblečení za rôzne postavy. Predstavujú napr. poľovníka, obchodníka s kufrom, ženu s deckom, dámu a pod. Jeden predstavuje muža, druhý ženu. Na tvárach majú masky. Muž má v ruke veľký korbáč, dlhý až tri metre. Pod oknami núkajú nejaký tovar z kufra, alebo pýtajú niečo pre decko. Zabávajú ostatných prizeraúcich, hovoria zmeneným hlasom skomolenými slovami. Napr. „*Ara krýsna vajičko*.“ Tretí muž je nosič. Veľký lyčový kôš má na vajíčka. Dno koša zakrývajú reziny, aby sa vajíčka nerozbili. V dávnejších dobách im všade dali pár vajíčiek, neskôr pridali peniaze, neraz ich aj počastovali. Úloha opíc končila vo chvíli, keď zazvonili na prvú svätú omšu, lebo ľudia odchádzali do kostola. V mnohých chalupách opice aj obľiali vodou. Po omši chodili mládenci po šidakoch. Dievky mali pre oblievačov prichystané farebné vajíčka, ktoré uvarili v cibuľových šupkách, alebo v jarine. Mládenci nosili so sebou putne s vodou.

Každú dievku vyšibali a poriadne obliali, aby bola šikovnía a po celý rok zdravá. Mnohé dievky vyniesli mládenci až do potoka a tam ich doslova vykúpali. Po obede sa už oblievala celá dedina, mladí i starí. Oblievačka trvala až do večera. Končila sa pri muzike v krčme.

STOŽOK

Počas Veľkonočného pondelka prebieha hneď od rána tradičná kúpačka. Mládenci i chlapi oblievajú dievčatá a ženy vodou z vedierok a z rôznych menších fliaš, ktoré si deň vopred prichystajú. Staršie ženy nad 50-rokov sa polievajú len s mierou, t.j. ruky a potom, aby krásne voňali aj rôznymi toaletnými vodami. Ženy a dievčatá odmeňujú menších chlapcov rôznymi čokoládovými vajíčkami, ale aj maľovanými, poprípade dostávajú aj drobné peniaze. Mládenci od 15-rokov už nedostávajú vajíčka, väčšinou dostanú peniaze a pohostia sa údeným mäsom, klobásou a pečivom.

STRÁŽSKE

Veľkonočný pondelok patrí stále „kúpačom“ a návštevam. Oblieva sa až do večera. Oblievajú malí chlapi, mládenci aj ženáči. Malým chlapcom sa v tomto čase namiesto maľovaných vajíčok (písaniek) dávajú čokoládové vajíčka alebo figúrky a peniaze. Pre starších je prichystaná „poriadna“ hostina. Utorkové oplácanie -oblievanie dievčatami viac-menej zaniklo.

SVÄTÝ JUR

Šibať chodia hlavne menšie deti s otcom alebo starší mládenci (12-20 roční) v skupinách s veľkým korbáčom a vedrom vody. Šibe sa korbáčom a v rodinách sa veľmi neoblieva, skôr symbolicky voňavkou poľfka alebo z umelohmotnej fľašky vodou. Oblievajú iba skupiny chlapcov svoje rovesníčky. Deti odriekajú riekanky a básničky. Šibači dostávajú farbené vajíčka, teraz i s odtlačkami, čokoládové vajíčka, malé čokoládky, žuvačky, ovocie a peniaze. Znami 5 - 20 Sk, rodina 50 - 100 Sk. Šibať chodia i menšie dievčatá, asi do 10 rokov. Chodia šibať i niektorí starší muži, ale ide skôr o rodinnú

zdvorilostnú návštevu. Dievčatá šibačku neoplácajú.

ŠAROVCE

Veľkonočný pondelok chodia chlapi oblievať dievčence, staršia generácia - len po rodine. Odmenu za polievanie je sužka na korbáč, vyšívaná vreckovka, maľovaná kraslica. Malé deti dostávajú čokoládovú odmenu, zajačikov, cukriky, korunky. Dievky oplácajú chlapcom polievanie hneď v ten deň.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Tradícia oblievačiek sa zachovala. Menší chlapi chodia v skupinkách a oblievajú vodou a voňavkou. Za odmenu dostanú čokoládové vajcia, koláče, trošku sladkej pálenky a peniaze. Na Veľkonočný pondelok sa oblieva dopoludnia, dospelí oblievajú ženy a dievčatá len v rodine. V utorok dievčatá chlapcom kúpanie neoplácajú.

ŠÍPKOV

V obci sa uchovala oblievačka. Oblievat' chodia nielen mladšie generácie ale aj starší. V dome sa oblievajú všetky ženy. Odmenu oblievania je čokoládové vajíčko alebo kraslice.

ŠTIAVNIK

Pondelok od rána chodia chlapi, muži, mládenci niekedy i s harmonikou, čo však nie je tradičné, „po šibákoch“. Oblievajú vodou, väčšinou však voňavkou ženy a dievčatá, šibú ich korbáčmi z vrbových prútov. Mládenci zvyknú dievčatá niekedy poriadne obliať alebo namočiť do vane. Niektoré dievčatá a ženy sa to snažia chlapcom vrátiť. Chlapi pri šibaní zvyknú hovoriť riekanku. Chlapcov za šibanie odmeňujú sladkosťami a peniazmi, mužov a mládenčov pálenkou. V Štiavniku nebola ani nie je známa výroba kraslíc. Vajcia sa varili len vo farbách či šupkách z cibule, nezdobili sa. Utorok sa hovorí, že by mali ženy šibať a oblievať muža, no praktizuje sa to len zriedkavo.

TISOVEC

Uviedla som v predchádzajúcom bode. V utorok sa zo žartu polievajú len deti.

Pred Veľkou nocou sa občas zorganizuje Miestnym kultúrnym strediskom maľovanie kraslíc a miestny odbor Matice slovenskej maľovanie perníkových vajíčok a figúrok. (Robieva to Eva Manicová s deťmi, folklórny súbor Čížiček.)

TRENČIANSKA TURNÁ

Oblievačka je jedným z mála živých zvykov v obci a udržujú ju od malých chlapcov až po starých otcov. Zvyčajne sa chodí iba príbuzenstvu. Malí chlapci chodia radom. Polieva sa tradične vodou (ojedinele i vedrami), nesmie chýbať voňavka a taktiež sa šibe. Odmena za oblievanie u chlapcov vajíčka, kraslice, čokoládové výrobky, prípeniaze. U starších prevláda občerstvenie pálenkou, vínom, chlebičkami a pod. Oblieva sa všetko, čo je ženského rodu, od kolisky až po hrob. Vo Veľkonočný utorok býva „aký požičaj, taký vráť“, zasa od dievčat a žien. V prípade teplého počasia sa nezriedka využije Turniansky potok.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Na Veľkonočný pondelok ešte stále býva veselo. Zavčas rána chodia kupači s korbáčom, voňavkou ale i hrncom vody po domoch, kde majú dievčatá. Častokrát chodia so spevom s doprovodom harmonikára. Keď dievča vykúpu, vyšibú, voňavkou pokropia, dostanú odmenu - obložený chlebič, zákusok, víno, prípadne pálenku. Kraslice domácej výroby (slepačie vajíčko varené v cibulovej šupke a ozdobené) kupačom už nechutia. Menší kupači si odnášajú kraslice čokoládové a peniaze.

V utorok, keď majú právo polievať dievčatá - niektoré sa skrývajú za vráta, kde vyčkávali svoju okoloidúcu mužskú obeť. Tieto tradície sa zachovávajú iba v niektorých častiach obcí.

TURZOVKA

Na Veľkonočný pondelok sa zachovalo šibanie a oblievanie. Chlapcom sa dávajú vajíčka (teraz Kinder) a peniaze. Rodina pred Veľkou nocou maľuje vajíčka (najčastejšie varenie v cibulovej šupke).

UNÍN

Tradícia šibačky a oblievačky na Veľkonočný pondelok sa zachovala. Regrúti chodia šibať s veľkým upleteným korbáčom, na ktorý priväzujú slobodné dievčatá stuhy, ktorými potom vyzdobia máju (1. máj). Šibači (deti) chodia po dedine a šibú dievčatá, pričom sú obdarúvané maľovanými vajíčkami. Deti z bližšej rodiny sú obdarúvané malými darčekmi (hračky).

VAJKOVCE

Áno.

VARÍN

Oblievanie a šibačka počas Veľkonočného pondelka v porovnaní spred 30 - 40 rokov upadla a chýba jej iskra a veselosť. Pokračuje sa v tradícii, ale spoločenský vývoj necháva stopy a ochladzuje aj tento úsek. Mládež chodí oblievať spolužiačky, avšak už menej oblieva staršia generácia. Starší si berú za povinnosť obliať mamu, manželku, sestru, švagrinu, nevestu, susedu, prípadne priateľskú rodinu. Staršia generácia to považuje za poctu a podľa počtu, oblievači majú vnútorné uspokojenie a pozornosť. Oblievanie sa praktizuje voňavkou, vodou a šibaním s korbáčom upleteným z vŕbových prútikov. Hovorí sa pritom, aby bola krajšia, čerstvejšia a korbáč by mal vyhnať lenivosť, teda, aby bola šikovná a svižná po celý rok. Žiakom a mládencom dávajú na korbáč mašličku. Ako odmenu dostávajú menší peniaze a čokoládové alebo varené ozdobené vajíčko. Mládenčí a dospelí oblievači si posedia pri pripravených pochúťkach, kde nesmie chýbať šunka, domáca klobáska a z liehovín podľa chuti. Dievčatá po domoch oblievať nechodia. Majú však radosť, keď v utorok sa im podarí s vodou obliať srdcu blízkeho alebo pekného chlapca. Ide viac o prejav vzťahu a upútať pozornosť. Veľké oblievanie v utorok s vedrami s vodou a priamo naháňaním a namočením do miestneho potoka, bez ohľadu na postavenie do veku cca 60 - 65 rokov, postupne zanikalo v rokoch päťdesiatych.

Maľovanie kraslíc sa prejavuje ojedinele a to: ozdoba zo slamy nalepovaním, vosková ozdoba, avšak najviac sa využíva dostupná technika nalepovania už zafarbeného vajíčka cibuľovým odvarom.

VAŽEC

Oblieva sa na Veľkonočný pondelok, oblievajú chlapi, mládenci, chlapi. Oblieva sa vodou, mladšie dievčatá aj vedrami, chlapi majú vodu v plastových fľaškách s otvorom, za tým hneď sa kropí kolínskou vodou. Za kúpačku mladším chlapcom ako výslužku dávajú vajíčka, málokto už maľuje, väčšinou sú to čokoládové, prípadne peniaze - väčším chlapcom. Mládencov ponúkajú občerstvením, mnohokrát aj alkoholom, čo je nedôstojné. Utorok je už pracovný deň, polieva sa, v škole, dievčatá tiež chcú chlapcom vrátiť požičané. V poslednom čase vyfúknuté vajíčka ja obhačkovávam rôznofarebnými bavlnkami.

VELIČNÁ

Chlapi do cca 13 r. oblievajú dievčatá vodou a voňavkou za odmenu - čokoládové a maľované vajcia, peniaze, starší chlapi a muži za občerstvenie. Oblievania chlapcov dievčatami len ojedinele v rodinách.

VEEKÁ LOMNICA

Oblievačka vo Veľkonočný pondelok - oblieva sa najbližšia rodina. Deťom sa za oblievanie dávajú peniaze.

VEEKÁ VES

Počas Veľkonočného pondelka sa chodí po oblievačke. Dopoludnia chodia malé deti a starší po susedoch a rodinách. Mládež začína polievať okolo obeda. Chodia v skupine okolo 15 chlapcov po dievčatách, rovesníčkach. Za polievania dostávajú malé deti vajíčka, čokolády a peniaze. Mládež, chlapi dostávajú po vreckovke, ktoré potom nosia v prednom vrecku na saku.

VEEKÉ VOZOKANY

Tradícia oblievačiek a šibačiek je aj u nás trvalou oslavou dedinského kresťanského spoločenstva. Polievačky u nás začínajú už

odopoludnia v nedeľu a končia v pondelok večer. Takmer všetky generácie požívajú túto slávnosť. Odmenou polievania sú pre mladšiu generáciu kraslice, vajíčka, cukríky, čokoláda, peniažky a posedenia s pohostením pri bohatom stole, na ktorom nechýba šunka, vajíčka, klobása, ovocie a zákusky. Dievčatá a ženy chlapcov, mládencov a mužov dobre vyšibajú. Táto tradícia trvá už niekoľko desaťročí.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Veľkonočný pondelok: oblievačka. Na „šibáka“ sa pripínajú vreckovky. Za oblievačku sa dávajú sladkosti, ovocie, peniaze. Chodí sa po rodine, známych. Menšie cigánske deti i z dom do domu. Dievčence - dievky sa dohodnú s mládencovou matkou a prídu ho ráno vyšibať k posteli. Dospelí chodia s deťmi po najbližšej rodine, pohostia ich: chlebičky, šunka, alkohol i nealko. Vajíčka sa maľujú v cibuľových šupkách, Ovo farbách, ešte sa zdobia voskovou technikou.

Partia mládencov chodí na koči, oblieva vedrami.

VIDINÁ

Oblievačka a šibačka sa v obci uchovala. Oblievať a šibať chodia starší i mladí, väčšinou po rodine a mladí i dedinské dievčatá. Malí chlapi dostávajú vajíčka, čokoládové figúrky i peniaze. Mládenci sú ponúknutí pripraveným občerstvením. Nie je zvykom, aby dievčatá oplácali chlapcom oblievanie v utorok.

VINNÉ

Oblievačka na Veľkonočný pondelok sa udržiava aj v súčasnosti. Oblievať chodia mládenci svoje priateľky alebo spolužiačky zo školy; sú pohostení a odmenou im sú čokoládové vajíčka alebo iné veľkonočné čokoládové figúrky. Oblievajú vodou z hrnčeka nad vaňou v kúpeľni, menej vonku vodou z vedra a voňavkou. Menší chlapi chodia so svojím otcom a dedkom autom oblievať dievčatá vo vlastných rodinách, najčastejšie ku krstným rodičom, strynám, sesterniciam a nakoniec ku susedkám. Malí

oblievajú voňavkami a striekacími pištoľmi, dospelí vodou. Voda, symbol zdravia, musí pokropiť aj najstaršiu ženu v rodine, aby boli všetci od najstaršieho člena po najmladšieho v rodine zdraví. Chlapci dostanú „Kind'er“ vajíčka, čokoládky, niekde aj peniaze, „starí“ oblievači sa uspokojia s pochutnaním si na typických veľkonočných pochúťkach. Maľované alebo inak zdobené kraslice sú ozdobou veľkonočného stola, nerozdávajú sa, ba v niektorých rodinách sa odkladajú z roka na rok (sú vyfúknuté), sa ku nim dokúpi inou technikou ozdobená kraslica a slúžia ako dekorácia (napr. priväzujú sa na bahniatka, či zlatý dážď vo váze). Dievčatá oblievať nechodia. Sú však rodiny, kde v utorok „vráti“ oblievačku manželka manželovi, sestra bratovi a to preto, že chcú aby sa im choroby vyhýbali, ale aj z toho dôvodu, aby sa „pokochali“ ich reakciami na hrnček studenej vody. Otec so synom oblievajú mamy a sestry skoro ráno, keď si tie ešte sladko „lebedia“ v posteliach.

VRÁBLE

Počas Veľkonočného pondelka chodia mláďenci, deti i dospelí oblievať. Mláďenci tradične v skupinách vodou i voňavkou. Deti dostávajú buď peniaze alebo balíčky so sladkosťami. Dospelí dostávajú pohár vínka a podobne. Šoféri s autami pochodia rodinu i v ďalších obciach aj bez alkoholu. U nás bola v minulosti málo rozšírená šibačka od dievčat v utorok. Tradícia z ranného oblievania pred vojnou sa presunula na oblievačky s návštevami doobeda i poobede.

Zanikli polievačkové zábavy (r. 1970); pochôdzky cigánskych chlapcov, Cigána s husličkami (približne roku 1960).

VYŠNÁ OLŠAVA

Oblievačka sa uchovala v pondelok od rána. Muži a chlapci chodia oblievať ženy a dievčatá vonku s vedrami vody. Dievčatá im zato darujú maľované kraslice a sladkosti. Muži sú počastovaní údeninou, alkoholom.

VYŠNÁ SLANÁ

Veľkonočný pondelok býval veľmi veselý. Od skorého rána chodili mláďenci v jednej skupine polievať dievky vodou a najčastejšie vedrami. Do domu na pohostenie nešli, lebo oblievačku museli skončiť do 10.00 hod., kedy sa išlo do kostola. Popoludní išli mláďenci dedinou spievajúc a vtedy ich pozývali do domov a hostili ich za polievanie. Kraslice sa u nás nedávali.

VYŠNÝ HRUŠOV

Šibačka (polievačka) sa dodržiava u mladšej generácie. Obširnejšie zvyky u nás nie sú.

ZÁKAMENNÉ

Niekoľko dní pred Veľkonočným pondelkom dievčatá maľujú kraslice, zobia maňušky, vypekajú koláče. V pondelok už od polnoci chodia mláďenci s harmonikou spievajúc po dedine a budia dievky, ktoré oblievajú štedro - vodu si naberú do vedra alebo dievča odvedú k najbližšiemu potoku. Výslužka im je stužka na korbáč z prútia, vypijú, zajedia atď.

Malí chlapci dostávajú kraslice, koláčiky, pár drobných peňazí. Oblievačka a šibačka prevláda najmä do 12.00 hodiny.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

V obci sa chodí oblievať väčšinou najbližšia rodina (šibači nechodia), odmenou pre kupačov sú čokoládové vajcia alebo peniaze. Aby kupači rýchlejšie obišli rodinu, používajú osobné autá a výslužku nosia v igelitových taškách. Oživením týchto zvykov je účinkovanie folklórneho súboru Váh v obci, ktorí spolu s muzikou a spevom prídu vykúpať, pekne oblečení v krojoch svoju vedúcu.

ZEMIANSKA OLČA

Šibačka a oblievačka sa ešte doteraz zachovala a ostatné veľkonočné zvyky sú nahraté na kazete. Tu v Zemianskej Olči sa z toho už veľmi málo dodržiava. Tieto zvyky zanikli väčšinou v päťdesiatych rokoch.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Áno, oblievajú všetci.

ZLIECHOV

Oblievačka a šibačka na Veľkonočný pondelok sa zachováva. Oblievať a šibať chodia od detí až po staršie generácie. Deti šibú a voňavkujú. Mládenci oblievajú kýbľom a voňavkujú. Staršia generácia má sikále, klystire a voňavky. Deťom sa dávajú kraslice, peniaze, ovocie, cukríky a iné. Mládencom pálené a staršej generácii pálené a pohostenie. Obliať sa patrí v prvom rade rodina, potom susedy a napokon všetky ženy, ktoré stretnú počas obchôdzky. V utorok dievčatá a ženy oplácajú oblievanie už len sporadicky. Predtým to bola tradícia. Kraslice sa maľujú na Veľkonočnú nedeľu s včelím voskom, máčajú sa v kapustnici a dávajú sa variť do cibulových šúp. Motívy sú zväčša zliechovská výšivka. V súčasnosti sa už na varené vajička lepia aj nálepky zakúpené v papieriectve.

ZOHOR

V pondelok ráno chodia šibači. Mládenci po dievkach, žiaci po žiakach. Oblievajú vodou, voňavkou a vyšibú i mamy. Menšie deti chodia ku krstnej mame vyšibať alebo k starenkám, kde dostanú peniaze alebo rôzne hračky - panenky, kočarky, futbale, pušky ale i ovocie a keksy, čokoládové sliepky, zajačikov a zafarbené vajička buď vo farbe z obchodu - červené, zelené, modré, alebo sa farbía cibulou šúni. Väčší a mládenci majú upletený veľký korbáč, na ktorý im dievča

uviaže stuhu. Ale minulý rok už veľkých šibačov chodilo pomenej a to preto, že každý má upipkané a mládenci liali vodu po staveňu a zamáčali koberce a tak sa dievky začali zamýkať. Menším chlapcom sa ponúkajú zafarbené vajička alebo zákusky, niekedy malinová a starším víno, štamprlík alebo zákusky.

ŽALOBÍN

Zachovala sa len oblievačka. U nás sa nešibe. Oblieva sa pri studni alebo aj v potoku. Po vode sa dievky navoňavkujú. Za odmenu dostanú chlapci maľované vajcia, čokoládové vajcia i peniaze. Dospelým chlapcom sa ponálieva pálenka. V každom dome iná. Oblievať sa ide po omši a polieva sa len do 12.00 hod. Po obede už dievka má právo chlapca nepustiť do domu.

Odplata v utorok pre chlapcov je zaužívaná ale nie je to už také ako pravá oblievačka. Chlapci, ale aj starí chlapi, chodia po celej dedine.

ŽAŠKOV

Na Veľkonočný pondelok chodia chlapci k dievčatám - zachovalo sa oblievanie i šibanie, šibú skôr malé deti. Chlapci z folklórnej skupiny chodia oblievať dievčatá a ženy z folklórnej skupiny v kroji, s harmonikou. Oblievať chodia muži z rodín, susedia, kamaráti. Odmena: malé deti čokoládové vajička, čokoládu, peniaze; mládenci občerstvenie (pálenka, koláče, chlebíčky) - stužky na bič. Kraslice sa nemaľujú.

OSLAVY 1. MÁJA

BERNOLÁKOVO

Pracovníci kultúrneho domu poriadajú tánečnú zábavu - Majáles.

BRAVÁCOVO

Nič z toho. Ľudia poväčšinou v tento deň sadia zemiaky - „kromple“.

BUŠINCE

Stavanie a rúcanie mája - za spolupráce miestneho odboru Matice slovenskej - folklórne vystúpenie, najväčší podiel má vystúpenie folklórnej skupiny.

ČAKA

Oslavy 1. mája sa u nás nikdy nekonali. Majálesy a juniálesy sa konávali ešte v šesťdesiatych rokoch. Stavanie májov sa koná dodnes a to na hody, ktoré u nás pripadajú na sviatok sv. Jána Nepomuckého, t. j. po 15. máji. Vtedy je i hodová zábava, ktorá obyčajne trvá 2 dni. V minulosti sa konala iba v nedeľu. Na hodovej zábave sa dával i mládenecký krst. Dávali ho mládenci vo veku 5 - 15 rokov. Zanikol v rokoch 1957 - 58.

DOBRÁ NIVA

Stavanie májov sa robí pred 1. májom pravidelne, hoci pôvodne sa stavali u nás máje len na Turíce a v pondelok sa hneď aj rúcali. Teraz stoja spravidla po celý máj, potom je zábava.

DOBRÁ VODA

Na námestí pred miestnou reštauráciou už tradične ručne stavajú máj chlapi - regrúti. Dievčatá a chlapi zo skupiny Prvosienka v krojoch ozdobujú máj a tancujú za sprievodu dychovej hudby Blavanka a spevu našej Prvosienky. Stavania mája sa zúčastňuje celá dedina. Po postavení mája je veselica v miestnej reštaurácii.

DOLNÁ KRUPÁ

Oslava 1. mája sa u nás už nekoná. Majáles

sa koná každoročne. Zachovalo sa aj stavanie májov.

DOLNÁ STREDA

Oslavy 1. mája po zaniknutí povinných sprievodov sa zachovali v tradičnej podobe. V podvečer 1. mája sa v obci stavajú dva - na námestí stavajú pod patronátom obecného úradu požiarnici „ekologický“ máj - oceľový stožiar s veľkou vetvou topoľa na vrchu, vyzdobený stužkami národnej farby (v minulosti aj osvetlený). Druhý máj stavajú športovci pri ihrisku na Kikinde, kde sa sústreďujú vyslúžilí futbalisti a ich rodiny a priatelia.

Na 1. mája sa na miestnom štadióne koná prvomájový futbalový turnaj s futbalovými oddielmi okolitých obcí alebo miestnych skupín podľa tradičných názvov rodinných futbalových klanov. Vyhráva hudba - niekedy i živá dychovka, pečie sa cigánska pečienka a predáva sa sudové víno a miestne pukance a slané výrobky miestnej pekárne. Individuálne máje dievkam sa nestavajú už desiatky rokov. Táto tradícia zanikla po 2. svetovej vojne.

DOLNÝ HRIČOV

Už iba stavanie májov.

DOLNÝ OHAJ 1

Pred kultúrnym domom sa postaví jeden veľký máj, postavia ho mládenci. Sem-tam sa stavajú menšie máje pred domom, kde majú dievku. Za postavenie mája dostanú zajesť a vypiť. Zvykne bývať zábava „Majáles“.

DOLNÝ OHAJ 2

Po zmene politického režimu sa už oslavy nekonajú. Máje si stavajú ešte v závodoch: Poľnohospodárske družstvo, v Škrobárni „Adria škrob“ a to zamestnanci rodu mužského ženám - spolupracovníckam. Bez pohostenia sa to neobide.

GABČIKOVO

Stavanie mája, tanečná zábava v parku.

GEMERSKÁ POLOMA

Každoročne sa na základnej škole uskutočňuje zábava pre deti majáles. Pracovníčky Miestneho kultúrneho strediska si pripravia reláciu o oslavách 1. mája a prečítajú ju do obecného rozhlasu.

HANUŠOVCE NAD TOPELOU

Mestské oslavy 1. mája sa konajú aj v súčasnosti, ale skromnejšie ako pred rokom 1989. V predvečer sviatku sa v parku pri Veľkom kaštieli koná prvomájová veselica. V 60. a zač. 70. rokov 20. stor. sa robili veľké „partizánske“ vatry na „Hurke“ nad Hanušovcami. Zúčastňovali sa ich bývalí vojenský veteráni a účastníci odboja z obdobia 2. svetovej vojny a miestna mládež. Postupne, s odumieraním tejto generácie, odumieral aj živý duch vatier a stretnutia, zvlášť po nástupe silnej normalizácie v 1. polovici 70. rokov, začínali naberať formálny charakter. V roku 1998 sa prvýkrát vztyčoval „maj“ - ozdobený vrcholec stromčeka v parčíku v centre mestečka za spevu a tancov folklórneho súboru Oblík. Organizátorom bol miestny úrad v Hanušovciach.

HAŽLÍN

Mládež kladie vatry.

HLADOVKA

Pred rokom 1989 sa pred prvým májom robieval sprievod obcou (lampiónový sprievod) organizovaný základnou školou. Zúčastňovali sa ho aj občania, zvlášť staršia mládež, ktorá na kopci za dedinou zapálila vatru a pri nej spievali. Dnes sa už tieto oslavy neudržiavajú (ani politické akcie), tanečné zábavy - len ako bežné diskotéky.

HORNÁ SEČ

Stavanie spoločného obecného mája sa stáva novou tradíciou v obci.

HORNÁ SÚČA

Politické akcie pri príležitosti osláv 1. mája sa už nekonajú, v tomto mesiaci bývajú veselice a stavanie mája.

HOROVCE

Udržiava sa stavanie májov a májová veselica.

HRIŇOVÁ

Udržiava sa tradícia stavania májov. Máje sa stavajú večer pred prvým májom.

HRUBOŇOVO

Na 1. mája v obci sa konajú vatry, mládež robí diskotéky, aj majálesy - po stránke politickej nerobia sa žiadne akcie, iba mládež sa teší na príchod mája - lásky času!

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

CHLEBNICE

Máje sa stavajú v noc pred 1. májom dievkam mládencov - regrútov. Vyberanie za máje na konci mesiaca s hudbou a pozvánkou na zábavu, ktorá býva v prírode.

JASTRABIE NAD TOPELOU

V júni býva majáles pre deti materskej a základnej školy. Dedinské zábavy bývajú len ojedinele.

JEŠKOVA VES

Oslavu 1. mája udržiavame tradične 30. apríla a to sadením mája v areáli Obecného úradu. Túto akciu každoročne zabezpečuje MO DPZ. Po zasadení mája sa diskotékovou formou vyhráva. Je tu krátky príhovor starostky. Máme vonku betónový parket, kde pri hudbe sa niektorí aj zabavia.

KOJŠOV

Vodenie Ulijany sa zachováva len vo folklórnej skupine. Udržiava sa stavanie májov a na Turíce (Rusadle) sa vodí Ulijana. Máj stavia chlapec svojej nastávajúcej - červený smrek, inak sa stavia breza alebo lipové ratolesti, lipa - aj za obrazy, za trámy.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

V minulosti sa máje stavali na Turične sviatky. Stavali ich mládenci v noci tam, kde mali dievčatá na vydaj. Tento zvyk už dávno zanikol. Teraz sa stavia na 1. mája jeden máj na námestí.

KOLTA

Naposledy sa 1. máj ako sviatok práce oslavoval v obci 1. mája 1989. Odvtedy sa vôbec príchod mája neoslavuje. Ani zábavy a veselice sa nekonajú. Je to „sviatok“, kedy si každý občan dôkladnejšie všíma svoju záhradu a robí iné domáce práce.

KOMJATNÁ

Udržiava sa stávanie májov.

KONJAROVCE

Stávanie mája sa koná a to pred miestnym hostincom. Stavajú máj mladí a dievčatá ovenčujú stužkami vrchol mája. Zábava nebýva, ani politické akcie sa nekonajú.

KOŠICKÁ BELÁ

Áno. 1. mája večer v kultúrnom dome sa koná prvomájová veselica. Máje sa nestávajú 1. mája, ale až na Turíce. Predtým bol 1. máj aj politickou záležitosťou.

KRAČÚNOVCE

Oslavy prvého mája zanikli zmenou spoločenských pomerov v našej vlasti v roku 1989. Dovtedy z našej dediny odchádzali povinne do 5 km vzdialeného mesta družstevníci, muži, ženy oblečení v krojoch, žiaci zo škôl. Ešte skôr ako oslavy 1. mája v dedine sa konali majálesy. Cez deň sa na majálesoch zabávali deti, večer mládež a dospelí.

KRAJNÉ

Jednu z najaktívnejších obyčají, ktoré sa udržali v obci, je stávanie mája s kultúrnym programom a tanečnou zábavou.

KRÁE

Politické akcie nie, ale na 2. mája pripadá výročie návratu predkov z Podkarpatskej Rusi, tak preto robíme podujatie väčšieho rozsahu: postavíme máj, pripravíme kultúrny program a spoločenskú zábavu Miestneho odboru Matice slovenskej Kráľ.

KROMPACHY

Mesto túto tradíciu zachováva stávaním mája na námestí a oslavy pokračujú kultúrnymi a športovými akciami v deň 1. mája.

KŠINNÁ

V predvečer 1. mája sa tradične stavajú 2 máje - pred kostol a pred Obecný úrad. Niektorí mládenci stavajú máje dievkam. Majáles na 1. mája nebýva, avšak inokedy v máji býva zábava.

KURIMA

Stávanie májov - áno, na Turíce.

LACKOVÁ

Máje sa stavajú dievčatám v predvečer 1. mája.

LAŽANY

Na 1. mája sa slávia už len tanečná zábava alebo „diskotéka“.

LEDNICA

Stávanie májov po dedine dievkam.

LUBINA

V Miškech Dedinke sa v predvečer 1. mája tradične bez prestávky stavia máj už veľa rokov. Tradične ho stavali požiarnici (hasiči), tak je tomu i dnes, ale za účinnej spolupráce s Miestnym osvetovým strediskom a folklórnou skupinou Javorinka. Stavajú sa 2. mája, jeden pred požiarňou zbrojnicou a druhý pred kultúrnym domom. Stretne sa tu veľa občanov, je veselo, čosi sa popije, hrá reprodukovávaná hudba.

MALÁ LEHOTA

Stávanie májov sa v obci ešte udržiava, i keď už nie v takej miere ako voľakedy.

MALÉ RIPŇANY

Stávanie mája, mládenci končia pri vatre. Taktiež posledného mája sa dáva dole máj už aj s gulášom pre celú obec.

MAŇA

Stávanie májov - v predvečer 1. mája.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Oslava 1. mája zanikla v r. 1989.

MIŇOVCE

1. máj sa neslávi, ale tradične sa stavia máj - smrek na vysokej žrdi, ozdobený pestrofarebnými stužkami. Jeho stavbu zabezpečuje starosta obce s chlapmi, ktorých k tomu prizve.

MYJAVA

Celomestské oslavy 1. mája. Mesto a DK s.r.o. Myjava. Nesú sa v duchu osláv ľudskej práce, ktorá vytvára všetky hodnoty ľudstva; kultúrny program v centre mesta, spojený s občerstvením. Motokros (myjavský auto-klub), preteky v rámci majstrovstiev republiky vo všetkých triedach i vekových kategóriách. Perlička - závody veteránov. Majáles - formou diskotéky v predvečer osláv.

NEDOŽERY-BREZANY

Pred obecným úradom sa pred 1. májom stavia krásny, vysoký máj. Zábava sa nekoná.

NEVOLNÉ

Všetky oslavy a politické akcie a tanečné zábavy zanikli v 60. rokoch.

OBYCE

Každý rok deň pred 1. májom sa postaví na námestí veľký „máj“, stuhami ozdobený smrek (zabezpečí obecný úrad) a večer je vyhrávanie pod májom, zídu sa občania, počúvajú dychovku, už bez príhovorov. Od r. 1993 už školy nedávajú program žiakov. Pred revolúciou býval manifestačný sprievod dedinou a bohatý kultúrny program. Majálesy nie sú.

OEKA

Oslava 1. mája sa koná každoročne stavaním mája a neskôr tanečnou zábavou.

OMASTINÁ

Stavanie májov sa tradične dodržiava každý rok.

OMŠENIE

Oslava 1. mája od r. 1989 už nie. Stavanie májov sa udržiava v obci.

OSIKOV

Stavanie májov sa zachovalo, stavajú mládenci oblečení v krojoch a stavajú máje dievčatám. Majáles, ktorý sa koná na voľnom priestranstve - ihrisko. Futbalové turnaje susedných obcí.

PATA

Áno, stavanie mája, tanečná zábava - majáles.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Máje dievčatám sa u nás stavajú na Rusadle (40 dní po Veľkej noci). 1. mája máme celoobecný beh zdravia, potom večer je majáles (diskotéka).

PODKRIVÁŇ

Stavanie mája, majáles.

PODZÁMČOK

Stavia sa jeden máj pred obecným úradom pre celú dedinu.

POHORELÁ

Oslavy prvého mája sa v obci nekonajú, ale mládež - členovia folklórnej skupiny Kráľova hoľa sa zúčastňujú osláv v okrese alebo krajskom meste.

POENÝ KESOV

V našej obci zvykne bývať v tomto mesiaci zábava, kde hrá hudobná skupina Profil - majáles. Stavanie mája sa ešte traduje, ako aj táboráky, kde si deti aj dospelí opekajú špekáčky, slaninu. Pri táborákoch sa spieva, ba aj tancuje.

POZDIŠOVCE

Oslavy alebo politické akcie na 1. mája sa v obci nekonajú. Niektorí občania, najmä členovia SDE, sa zúčastňujú osláv v okrese meste Michalovce, tam organizuje oslavy SDE. Predtým sa konali tanečné zábavy - májové veselice, v škole majálesy, teraz sa toto u nás na 1. mája neorganizuje. Zánik asi pred 15 rokmi.

PRAKOVCE

Tradicie 1. mája ako Sviatku práce sa zachovali. 1. máj v našej obci, keďže máme dosť súborov a programu - víťame jar. Pre mladých je večer zábava.

PRIECHOD

Prvý máj sa neoslavuje, máje sa stavajú na Turíce na priedomia domov, kde majú dievky v správnych rokoch a mládenci stavajú veľkú máju pred kostol.

PTIČIE

Máje sa dávajú malým dievkam a dievčatám.

PUKANEC

Každoročne v predvečer 1. mája sa stavia na námestí celoobecný máj, akcia je spojená s kultúrnym programom.

RADOŠOVCE

V obci sa uchoval zvyk - stavenie májov spojené s veselicom.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Udržiava sa len tradícia stavania májov.

RYBKY, OKR. SENICA

V predvečer 1. mája sa stavia v obci máj za prítomnosti občanov a starostu, atmosféru dopĺňa hudba z miestneho rozhlasu.

RYKYNČICE

V Krupine áno.

SANTOVKA

Máj stavajú mládenci naprostred dediny, vždy v noci do rána. Tanec sa nekoná kvôli nedostatku priestorov.

SEBECHLEBY

Stavenie májov - v parku jeden a dievkam.

SELCE

Stavenie mája v predvečer 1. mája miestny odbor Matice slovenskej. Máj je vyzdobený farebnými stuhami v strede dediny so spevom.

SLATINA NAD BEBRAVOU

V predvečer 1. mája sa stavia máj pred Obecným úradom. Máj je vyzdobený stužkami.

SMREČANY

Pravidelné stavenie májov v sobotu pred Svätodušnou nedeľou.

STARÁ BYSTRICA

V minulosti bolo zvykom, že každé dievča muselo mať máj, časom sa tento zvyk menil. Máje mládenci postavili iba niektorým dievčatám, prípadne bol postavený jeden máj v strede obce.

I dnes stavajú mládenci máje iba niektorým dievčatám. Tanečné zábavy z príležitosti 1. mája sa konajú iba nepravidelne.

STAŠKOV

Stavenie mája pred obecným úradom s folklórnou skupinou Staškovianka.

STOŽOK

V obci sa traduje stavenie a váľanie májov za účasti ľudovej hudby. Po postavení mája nasleduje májová veselica. Tiež sa tradujú májové vatry s kultúrnym programom a občerstvením a následným kladením venčov na 1. mája za účasti predstaviteľov obce a aj politických strán, ktoré sú v obci Stožok.

STRÁŽSKE

Udržiava. Mestské oslavy v parku. Hlavným organizátorom je MO SDE v spolupráci s MsÚ a MsKS. Sú pripravené detské hry so súťažami. Kultúrne podujatie - vystúpenie folklórnej skupiny. Majáles. Vyhodnotenie týždňa športových aktivít, ktorý je súčasťou osláv. Tombola.

SVÄTÝ JUR

V predvečer 1. mája sa stavia veľký máj na námestí pred mestským úradom. Ženy z DÚŽS zdobia máj mašľami a kúskami látok. Vyhráva Svätojurská dychovka. Zábava býva podľa počasia v prírode v Jozefkovom údolí alebo vo Vieche PD.

ŠTIAVNÍK

Politické akcie sa nezachovali. Mládenci v noci predvečer 1. mája stavajú svojim milým máje.

TISOVEC

Politické akcie sa nekonajú. Na námestí stavajú lesáci vysoký máj. Folklórna skupina Tisovec má pripravený scénický program ku staveniu mája. Premiéra bola v Žarnovici r. 1997. V Tisovci to dopadlo vždy tak, že pri stavení mája pršalo a program býval v sále. Majáles poriada dychová hudba Hradovanka na terase reštaurácie Hradová.

TRENČIANSKA TURNÁ

V predvečer prvého mája sa pri kultúrnom dome udržuje tradícia stavania mája. Vyzdobené majky zabezpečujú členky folklórnych súborov a o dobrú náladu pri stavení mája sa starajú hlavne muži zo súboru s hudbou, do čoho sa zapojí i niekoľko sto prítomných obyvateľov obce. Po ukončení býva voľná tanečná zábava v kultúrnom dome.

TURZOVKA

Dodržiava sa stávanie mája, tanečná zábava.

UNÍN

Tradícia sa udržuje.

VAŽEC

Stávanie májov je u nás na „ducha“ - Turrice. Regrúti toho prísluš. ročníka postaví máje pred domy svojich spolužiačok alebo dievčat. Jeden vysoký máj pred kostolom je pre všetky ženy z dediny.

VELIČNÁ

Udržia sa tradícia stávania májov 30. apríla.

VEEKÁ LOMNICA

Udržuje SDE, pre realizáciu svojich politických cieľov.

VEEKÉ VOZOKANY

Sprievodným znakom mesiaca mája je stávanie májov a tanečných zábav.

VIDINÁ

Áno, ale bez politických akcií. V predvečer sa stavajú máje - mládenci a zároveň prvomájová veselica, ktorú robí miestny odbor Matice slovnesckej s tombolou a programom.

VINNÉ

V tradičnom ponímaní ako oslava sviatku práce sa 1. máj neoslavuje, nekonajú sa žiadne politické stretnutia, ani tanečné zábavy. Oslavuje sa doslova prácou. Ak je dobré počasie, sadia sa zemiaky, prípadne sa robia iné práce v záhradke, či vo viniciach.

VRÁBLE

Pred 1. májom stavia mesto máj - vyzdobený strom, pred mestským úradom. Poobede sa koná majáles - koncert na starom ihrisku. Máje pri domoch vidieť ojedinele, aj to iba vetvičky.

VYŠNÁ OLŠAVA

Áno. Stávanie májov - spoločný tanec členov súboru.

VYŠNÁ SLANÁ

V minulosti sa oslavy 1. mája konali v okresnom meste a zástupcovia obce sa na nich zúčastňovali. Táto tradícia bola ešte za 1. ČSR.

ZÁKAMENNÉ

Mládenci postaví slobodným dievčatám máj.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

1. máj sa v obci neoslavuje, ale folklórna skupina Poludnica chodí v predvečer 1. mája na požiadanie politických strán (SDE) stavať máje do blízkeho Lipt. Mikuláša. Pri stávaní mája sa spieva, tancuje a zábava prítomné občerstvo.

ZEMIANSKA OLČA

Stávanie májov sa zachovalo pri dome dôchodcov s hudbou.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Áno, stávanie mája.

ZLIECHOV

Stávanie májov sa udržia. Jeden sa postaví na námestí. Ďalší pred kostolom a občas postaví niektorí z mládenčov vo dvore svojej vyvolenej. Máje majú výšku od 10 - 16 m. Majálesy v obci zanikli. Na oslavy chodia občania do miest. V obci sa oslavy pripomenú len obecným rozhlasom.

ZOHOR

Kedysi sa máje predvečer 1. mája stavali dievkam, kde sa chlapi pohostili i vypiť sa im dalo. Stavali máje čo najväčšie, na vrchole boli ozdobené mašľami a fľaška vína. Teraz sa stavajú len pred hostincami. Ani richtárovi sa už máje nestavajú.

ŽALOBÍN

Pred večerom 1. mája sa v dedine tam, kde je dievka, stavia máj. Je z briezky oparádený farebným krepovým papierom. Breza sa dáva do brány - kapury. Ráno je prevkapanie.

ŽAŠKOV

Stávanie májov, niekedy je váľanie májov spojené s 1. júnom - diskotéka pre deti.

STAVANIE MÁJOV

BÁTOROVÁ

Aj v súčasnosti sa v obci stavajú máje. Máje stavajú mládenci spoločne, sobotu večer pred Turícami. V ktorom dome majú dievku, každej postaví máj. Máje ozdobia farebnými stuhami, asi v polovici stromu-mája priviažu kyticu kvetov. Máje sú pripevnené k plotu, bránke. Za máje dostávajú od dievok víno, pálenku a ponúknu ich pagáčmi, koláčmi.

BEŇUŠ

Stavia sa iba „veľký máj“ v strede obce.

BERNOLÁKOVO

Stavajú sa individuálne máje v noci z 30. apríla na 1. mája.

BOBROV

Jeden máj sa stavia na námestí obce. Individuálne stavajú máje mládenci dievkam vo dvore. Medzi mládenkami je jeden, ktorý má o dievča vážny záujem. Dievčatá mládenčov dobre pohostia.

BRAVÁCOVO

V súčasnosti sa stavia jeden centrálny máj do stredu dediny a v deň Božieho tela. Individuálne máje sa tiež stavali, no neviem kedy to zaniklo. (Vlani sme súboristi postavili súboristkám a ľudia boli z toho v dobrom „vybití“.)

BUŠINCE

Stavia sa jeden vysoký máj pre celú dedinu pri obecnom úrade - v podvečer pred 1. májom, za spevu folklórnej skupiny, pripája sa aj Matičiar - spevácky súbor, niekedy aj Čemadok. Sprievodné slovo má starosta obecného úradu. Máj sa posväť rozbitím fľaše vína o máj. Dievčence z folklórnej skupiny ovenčia stužkami máj a chlapi z futbalového klubu stavajú.

CEROVO

Máje sa stavajú pred každým domom, kde

majú dievča. Na Turíce. Rúcajú sa o tri týždne, chodia s harmonikou, so spevom. Táto tradícia sa zachovala dodnes.

ČAKA

Čo sa týka stavania májov, stavajú sa i teraz s tým rozdielom, že ich stavajú regrúti svojím rovesníckam, pričom im pomáhajú o rok mladší mládenci. Obecný máj je postavený vždy pri kultúrnom dome. Máje sa ponechávajú na dva týždne. V minulosti máje stavali skupiny mládenčov predovšetkým svojím frajerkám a bývalo ich viac ako teraz.

ČERVENÍK

Stavanie mája robievajú mládenci, za čo ich starosta odmení peniazmi a vínom. Stavanie sa robí v strede dediny, večer po zotmení, za spevu a doprodu harmoniky alebo ľudovej hudby.

Taktiež stavanie malých májov robievajú mládenci dievčatám, ktoré sa budú v tom roku vydávať. Odmenu pre mládenčov zaisťuje vyvolený mládenec dievčaťa, u ktorej sa máj stavia.

ČIERNY BALOG

V súčasnosti sa v obci nestavajú máje dievčatám, ani jeden vysoký. Ešte v päťdesiatych rokoch mládenci stavali máje dievčatám, potom táto tradícia zanikla.

1. mája sa spolu s vystúpením folklórnej skupiny Kýčera otvára sezóna na Železničke stavaním májov a malými súťažami.

DOBRÁ NIVA

Dnes sa stavajú brezové máje a v strede dediny veľký smrekový. Stavajú sa spoločne pre všetky dievčatá od 14 rokov až do vydaja.

DOBRÁ VODA

Do rána tej noci chlapi stavajú individuálne máje svojim dievčatám pod okná.

DOLNÁ KRUPÁ

Občania si v každej časti obce stavajú svoj máj. Pred obecným úradom je taktiež postavený vysoký máj i na poľnohospodárskom družstve. Dychová hudba chodí zahrať ku každému máju v predvečer 1. mája.

DOLNÉ OREŠANY

Deň pred prvým májom z obecného úradu postaví pred ich budovu vysoký máj so stužkami v vrchu ozdobený, ktorý sa týči do posledného dňa mesiaca a je pýchou celej dediny. Táto tradícia doposiaľ nezanikla. Ale zanikla stavať slobodným dievčatám v r. 1969. Posledným mládencom v D. Orešanoch bol Marian Blažo čo postavil máj svojej snúbenici, ktorú si aj v roku 1969 zobral za manželku.

DOLNÝ HRIČOV

Áno, máje sa v obci stavajú, hoci už menej ako v minulosti. Stavajú ich chlapi (slobodní) asi vo veku 18 - 25 rokov, slobodným dievčatám (avšak nie všetkým) s hudbou, v noci na 1. mája. Ďalšie dva máje, ktoré sú vyššie, sa stavajú pred dve miestne pohostinstvá.

DOLNÝ OHAJ 1

Ako bod 18. Po zmene režimu sa nechodí oslavovať máj. Máje sa dávajú v predvečer 1. mája. Ten veľký pred kultúrnym domom aj s muzikou, ale iba počas stavenia mája. Dačo sa vypije a ide sa domov.

DOLNÝ OHAJ 2

V dedine sa postaví jeden spoločný máj pred kultúrnym domom pre všetky dievky a iba menšie máje dávajú frajeri frajerkám po uliciach. V predvečer býva majáles - zábava.

DVORNÍKY

V súčasnosti sa v obci stavia máj centrálné v poslednú aprilovú noc pri Obecnom úrade. Je zdobený stužkami a fľašou, ktorá sa pri stavaní vypije. Pri stavaní pomáhajú muži - robotníci, ktorí potom pripravujú aj tanečnú zábavu.

GABČÍKOVO

Na 1. mája sa stavajú máje individuálne. Mládenci svojim vyvoleným dievčatám.

GEMERSKÁ POLOMA

Chlapi nosia známym a príbuzným dievčatám brezu alebo črepníkové kvety. U nás sa tieto sviatky volajú „Rosadlie“. Aj táto tradícia pomaličky mizne.

GOČOVO

V obci sa udržala táto tradícia na Turíce, kedy mládenci stavajú dievkam máje a jeden máj postaví na stred dediny.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

V dvoroch niektorých domov, kde majú dievku na vydaj, sa nájde „maj“, ale je to v súčasnosti len sporadický jav na 1. mája. Hanušovská tradícia stavenia mája sa pôvodne viazala k Turiciam. Znamená to, že máje sa stavali na Turíce zo soboty na nedeľu.

HAŽLÍN

Máje sa stavajú na tzv. „Rosadle“. Staví si ho každá rodina sama.

HERMANOVCE

Máje sa stavajú stále - tenké, vysoké, hlavou surovinou je driek jedle, príp. smreka. Máje sa stavajú v noci na Turičnú nedeľu - preto sa niekedy stáva, že máje sa postaví až koncom mája a stoja ešte aj v júni. Vysoké máje stavajú mládenci dievčatám súcim na vydaj, mladším sa zväčša stavia vyššia breza, očistená od konárov s ponechaným vŕškom.

HIADEL

Tradícia májov je taktiež živá. Začiatkom mája chlapi - regrúti postaví jeden veľký máj uprostred dediny, ktorý je ozdobený stuhami. A koncom mája sa každoročne stavajú takmer do každého domu jeden, dva, ba niekedy až tri máje (podľa počtu dievčienec).

HĽADOVKA

V posledných rokoch je májov čoraz menej. Niekoľkí mládenci si v predvečer prvého mája privedú niekoľko májov a postaví dievkam. Z roka na rok je týchto májov menej a menej. Je možné z času na čas vidieť i stavenie májov s muzikou - heligónky (bývajú však aj niekoľkoročné prestávky - takéto stavenie májov predviedla naposledy

skupina mládencov asi zhruba pred piatimi rokmi - podľa mojich informácií).

HORNÁ SEČ

Stavia sa jeden vysoký máj v centre obce, za prítomnosti a v spolupráci miestnej mládeže.

HORNÁ SÚČA

Stavanie mája je stála tradícia a robia to deti z folklórneho súboru Čajka. Vyhráva kapela a dievčatá pri zdobení spievajú ľudové piesne. Máje sa stavajú v posledný aprílový večer a to na námestí, pri kostole a tiež na osadách.

HOROVCE

V centre obce pred pohostinstvom.

HRABUŠICE

Stavajú sa individuálne máje, začiatkom mesiaca máj. Postaví ho chlapec svojej priateľke. Nerobí sa to vždy a nie každý chlapec je ochotný a schopný postaviť máj.

HRAVONICA

Je to tradícia v predvečer Rusadiel - mládenci spoločne vyhlbujú pre máje jamy a v noci ich sadia za sprievodu harmoniky a spevu. Stavajú vysoké smreký pre svoje vážne známosti. Mládencom verejná mienka toleruje zábavu „až do vidna“.

HRIŇOVÁ

Máje sa stavajú v predvečer-večer pred prvým májom. Mládenci stavajú máje svojim vyvoleným. Súboristi stavajú máje svojim členkám. V strede mesta sa stavia mestský máj. Vypracovanie májov sa robí na Turíce s ľudovou hudbou.

HRUBOŇOVO

Každé pekné dievča, ktorá má chlapca, resp. priateľa, dostane postavený máj! Je to z hája „vyrúbaný šťáp“ - posadený do zeme a ovešaný farebnými papierikmi! Musí mať korunu z lístia stromu!

Okrem individuálnych májov poslanci sadia máj pred obecný úrad, občania pred pohostinstvá, veriaci pred kostol, pracovníci PD Devio pred objekt poľnohospodárskeho družstva. V roku 1998 bolo celkom postavených májov v obci 13.

Posledný deň mája tí, ktorí máje stavali, tieto snímajú dolu a najmä pri pohostinstve získajú odmenu - fľašu pálenky od krčmára!

Akcie, ktoré poriadajú poslanci (skladanie mája - príprava na oslavu Dňa detí) tieto sú veľkolepé a za účasti väčšiny občanov! Konajú sa na detskom ihrisku 1. 6. ročne!

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

CHLEBNICE

Máje sa stavajú podľa počtu regrútov, ktorí sú v tom roku odvedení, pre ich dievčatá.

JAKUBANY

Nie. V minulosti sa „máje“ stavali asi do roku 1950.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Máje sa nestavajú. Tradícia zanikla asi pred 20 rokmi.

JELENEC

V obci sa stavia jeden vysoký máj pred obecným úradom, ktorého postavenie sa zabezpečí pracovníkmi obecného úradu bez kultúrneho programu.

JEŠKOVA VES

Stavajú sa v obci aj individuálne máje, ale už veľmi ojedinele, a to dievkam do záhradky.

KAČANOV

Máje sa stavajú len malým dievčatám, resp. aj trocha starším. Stavajú sa v noci pred 1. májom.

KOJŠOV

Máj stavia mládenec s kamarátmi svojmu dievčaťu - červený smrek doprostred dvora, dievča ho ozdobi stužkami (krepový farebný papier) - v minulosti sa nezdobil. Máj sa stavia v sobotu, alebo v noci na nedeľu. Brezy - 1 alebo 2 sa stavajú na dvor alebo priväzujú ku bráne. Lipové ratolesti - priväzujú sa ku bráne, plotu, na zámok, zakladá za obrazy.

KOLAČKOV

Máje sa stále stavajú na Turíce. Väčšinou stavajú mládenci svojim vyvoleným.

KOLTA

Máje sa v obci stavajú od nepamäti, a to v noci z 30. apríla na 1. mája. Stavajú ich

mládenci, ale aj „ženáči“ im pomáhajú. Pravidelne býva postavený máj pred hostincom „Centro“, pred budovou Obecného úradu a pred kostolom bývajú postavené dva máje - z oboch strán vchodu jeden. Sem-tam vidieť máj aj mimo tých spomenutých objektov, pred domom niektorej dievky. Pri každom postavení mája sa stavači „potúžia“, zaspievajú si a idú domov. Pred 15 - 20 rokmi pri máji znel spev neraz až do rána s doprovodom harmoniky.

KOMJATNÁ

Máje sa stavajú individuálne v predvečer 1. mája, chlapci svojim dievčatám.

KONJAROVCE

V obci sa stavia 1 vysoký máj na 1. mája. Potom na sviatok („Ducha Svätého“) sa stavajú máje dievčatám (frajerkám a známym). V nedeľu na sviatok „Ducha“ chodí krojovná skupina s kapelou po dedine a pri návšteve príbytku hlavný z „Troch smutných kráľov“ hovorí báseň, potom zahrá hudba a ostatní tancujú s dievkami, keď prejdú celú obec, večer je ukončenie pred hostincom. Potom nasleduje ľudová zábava v kultúrnom dome.

KOŠICKÁ BELÁ

Áno. Máje sa stavajú na Turíce. Stavajú sa individuálne máje, predtým boli brezové alebo hrabové, dnes sú jedľové alebo smrekové ozdobené „krepovanými pentličkami“. Dodnes táto tradícia pretrváva.

KRAČÚNOVCE

Stavanie májov - na Turíce. Tento zvyk sa zachoval už len ojedinele. V sobotu pred Turícami donesú mládenci alebo muži z lesa briezky, ktoré večer osadia pred domy dievčat. Zvyčajne sú to 2 brezové stromčeky. Po postavení májov ich dievčatá ponúknu pálenkou, vínom a koláčom.

KRAJNÉ

Stavia sa iba jeden vysoký máj a stavajú ho členovia požiarneho zboru. Zhotovujú ho z jedle, kmeň odkôria a na ponechanom vrcholci sa uväzujú farebné stužky. Máj sa stavia v strede obce 30. apríla podvečer.

KRÁE

Podľa nášho zvyku sa stavajú máje individuálne v predvečer Svätodušných sviatkov.

KROMPACHY

Individuálne máje sa nestavajú (viď bod 18).

KŠINNÁ

Tradične 2 máje stavajú v posledných rokoch poslanci obecného zastupiteľstva 30. apríla.

KURIMA

Áno. Jeden vysoký máj. Uprostred dediny. Stavajú to mládenci. Individuálne máje má skoro každá rodina pred domom.

KUROV

Stavajú sa dva vysoké máje a to: jeden pri pravoslávnej a druhý pri gréckokatolíckej cirkvi na Rusadle. Stavanie prevádza „kurator'ský zbor“.

LADA

Máje stavajú chlapci dievčatám na Turíce.

LAŽANY

Mládenci stavajú máje dievčatám na Turíce.

LEDNICA

Áno. Stavajú sa i v súčasnosti máje. Jeden vysoký pred kostol, a v predvečer 1. mája sa stavajú dievčatám individuálne po domoch. Stavajú ich mládenci.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Stavanie májov sa u nás koná v sobotu pred Svätodušnými sviatkami. Máje stavajú mládenci dievčatám v obci. Žrde, ktoré sú na vrcholci ovenčené stuhami z papiera, pripraví tesne pred stávaním mája. Pri stávaní hrá muzika alebo harmonika, ktorú sprevádza spev mládencov.

LUBIETOVÁ

Tradičia stavania májov nezanikla. Stavajú ich regrúti. Jeden veľký postaví naprostred dediny, pred krčmou. Za tieto musí ríchtár aj krčmár zaplatiť regrútom pálenkou. Ostatní máje naložia do voza a so spevom sa chodia stavať slobodným dievčatám popod okná. Máje sa stavajú na Turíce. Na regrútskej zábave platia dievčence za postavené máje.

MALÁ LEHOTA

V obci sa stavia aj jeden vysoký máj pred Obecným úradom, ktorý je spojený s kultúrnym strediskom. Máje stavajú aj mládenci dievčatám zvyčajne už 30. apríla. Vždy keď chodia viacerí, tak si pomáhajú, niekedy aj traktorom. Pri tejto príležitosti si aj spievajú s doprovodom harmoniky.

MALÉ RIPŇANY

Stavia sa vždy len jeden, Obecný úrad zakúpi, prv sa chodilo do lesov „kradnúť“, veľakrát aj s pokutou.

MAŇA

Od roku 1993 sa v našej obci stavia máj pred obecným úradom. Akciu poriada folklórna skupina Dolina, ktorá pracuje pri Miestnom odbore Matice slovenskej Maňa.

Mládenci vyrúbu v Horných hájoch vysoký rovný strom a nesú ho na pleciah a až do stredu obce - pred obecný úrad. Kmeň okrešú - obielia a omotajú farebným papierom. Konáre ozdobia rôznofarebnými stužkami. Nesmie chýbať fľaša so zafarbenou vodou - symbol pálenky. Pri stavaní mája spievajú piesne, napr. „*Keď som išov čera večer z ohľadov*“ a hovoria: „*Staváme máje pekné zelené, máňanským dievčencom pre potešenie.*“ Dievčatá ich pohostia pálenkou a koláčikmi. Starosta obce mládencov pozýva na prípitok. Pokračuje sa prvomájovou veselicoú až do rána.

V celej obci stavajú chlapi máj tomu dievčaťu, o ktoré majú záujem. Posledné roky i oteckovia stavajú svojim mladším dcéram máje. Ráno sa máje hodnotia (medzi dievčatami), ktorá má najkrajší máj. Máje sa stavajú vždy 30. apríla v podvečer pred obecným úradom a v noci individuálne.

MEDOVARCE

V obci sa stavia máj 30. apríla v predvečer pri kultúrnom dome k ohrade a stavajú ho mládenci a mladší poslanci obecného úradu. Býva vyzdobený stužkami a fľašou plnou pálenkou, je to borovica. Spúšťa sa 1. júna na medzinárodný deň detí. Individuálne máje sa stavajú v Turíčnu sobotu večer starším

dievkam a stavajú ich mládenci, sú hrabové, breza a smrek, nerastú, borovice sú vzácné. Spúšťanie májov nie je organizované.

MENGUSOVCE

U nás sa na Svätodušné sviatky stavajú brezy - mladým dievčatám individuálne a v centre obce sa stavia aj jeden vysoký máj. Taktiež v evanjelickom chráme - pri oltári sa stavajú dve brezy.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Niektorí mládenci ešte aj dnes stavajú svojim dievčatám máje. V dedine stojí máj v strede.

MIŇOVCE

Slobodným dievčatám sa ešte stavajú máje, zvyčajne briezky ozdobené stužkami. Stavajú ich mládenci a chlapi - obyčajne svojim vrstovníčkam a kamarátkam v predvečer, resp. v noci pred 1. májom.

V súvislosti s 1. májom je v obci ešte tradícia krádeže rôznych väčších predmetov z gazdovstva (niekedy to boli najmä vozy), teraz predovšetkým bráničiek z plotov pred domami. Bráničky potom chlapi vynesú na nejaké absurdné miesto, napr. na búdku autobusovej zastávky. Niektorí domáci po zlých skúsenostiach si bráničky v predvečer 1. mája radšej odmontujú a ukryjú.

MYJAVA

Na Myjave sa stavia jeden vysokánsky centrálny máj na námestí M. R. Štefánika 30. apríla. Je to celomestská akcia v spolupráci Okresného zboru požiarnej ochrany. Stavanie mája sprevádza veľký kultúrny program. Zaujímavosť: kedysi dával richtár mestečka na postavenie mája fľašu slivovice miestnym mládencom a ich richtárovi. Dnes primátor mesta dáva fľašku slivovice požiarnikom. Po skončení slávností sa presunú na Turú Lúku a tam sa všetko opakuje. Fľašku požiarnikom dával poslanec NR SR (rodák z Turej Lúky).

NEDOŽERY-BREZANY

Táto tradícia postupne zaniká, vidieť už veľmi málo postavených májov pred domami vyvolených dievčat.

NIŽNÁ BOCA

Máje sa stavajú individuálne a to na sviatok Ducha v máji. Máj stavajú chlapci pred domom slobodného dievčaťa - vysoký cez noc na Ducha a stojí do konca mája. Za postavenie mája dostávajú výslužku.

NIŽNÁ SLANÁ

Máje sa na 1. mája nestavajú. Tie sa stavajú na Turíce. Táto tradícia sa zachovala vo svojej pôvodnej podobe. Pred obecným úradom sa postaví obielený smrek (okolo 10 m vysoký). Dievčatám sa stavajú máje osadením do zeme pred dvere a ostatné sa opierajú o strechu. Stavajú sa brezy a červené smrek. Tiež tradične malí občania a mládenci frajerkám nosia kvety vo vyzdobených košoch.

OBYCE

Stavia sa pre celú dedinu jeden spoločný. Okrem toho, v každom dome, kde majú dievča, hoci maličké, až asi do skončenia základnej školy, im otec alebo starší brat donesie z hory briezku alebo smriečok, ktorý mamy ozdobia stužkami a upevnia pred dom na záhradkový plot alebo bránku a je tam do konca mesiaca. Dievkam sa nestavajú.

OEKA

Stavia sa jeden vysoký máj na 1. mája v centre obce, ktorý postaví chlapi v spolupráci s obecným úradom a starostom obce. V niektorých rodinách sa zachovalo individuálne stavenie májov na bránky pred domom.

OMASTINÁ

Tradične 1. máj - mládenci.

OMŠENIE

Stavenie májov sa v obci udržiava. Pred kultúrnym domom sa stavia 1 máj. Zabezpečuje to obecný úrad, Miestne kultúrne stredisko spolu s organ. a hnutiami. Potom sa sleduje stavenie májov v jednotlivých uliciach a na rôznych výškoch v obci (7 májov).

OSIKOV

Máje stavajú mládenci oblečení v krojoch a stavajú dievčatám, každej osobne. Jeden

sa dá na stred dediny (pri krčme). Táto tradícia je zachovaná.

OSTURŇA

Stavajú sa v obci máje pri "zelených sviatkoch" (Rusadla).

PASTUCHOV

Máje sa nestavajú, iba jeden v strede obce.

PATA

Áno. Stavia sa jeden vysoký máj uprostred obce, stavajú ho zamestnanci obce. V rodinách si stavajú aj individuálne máje.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Folklorná skupina už druhý rok stavia v obci vysoký máj. Ináč ho stavajú chlapci svojim milým pred dom na Rusadle.

PODKRIVÁŇ

V minulosti - individuálne, v súčasnosti - jeden vysoký máj. Stavajú ho obyvatelia obce pri kultúrnom stredisku na 1. mája.

PODZÁMČOK

Máje sa v súčasnosti stavajú a rúcajú. Zčiatkom mája sa stavajú máje dievkam. Máje sa rúcajú tradične na Turíce z domu do domu za sprievodu hudby. V každom dome je pohostenie krojovanej mládeže a hudby, ponúkajú sa aj diváci, ktorí tvoria súčasnosť sprievodu. Pri rúcaní sa dávajú aj peniaze za máje. Tieto peniaze sú na hudbu pri májovej zábave.

POHORELÁ

V obci sa máje stavajú na Turíce, v Pohorelej zvané aj „Rusadľa“. Mládenci však i po domoch, kde majú dievky, stavajú máje. Chodia na vozoch s koňským záprahom. Nechýba spev a dobrá nálada. I vyberú čo to i koruniek... veď treba vyplatíť furmana i na zábavu.

POHRONSKÁ POLHORA

V obci sa máje stavali vždy na Turíce, nikdy nie na 1. mája. Stavia sa jeden obecný máj v miestnom parku, ale aj súkromne chlapci stavajú máje - po našom tzv. „drúky“ - ozdobené smrekovým vrcholcom a stužkami. Tiež stavajú biezky ozdobené stužkami, musia byť vždy dve, alebo iný páry počet.

POENÝ KESOV

V predvečer 1. mája postaví chlapci, mládenci vysoký máj pred hostincom. Ešte sa stavajú aj individuálne máje pred domami, kde bývajú dievky, ale už nie v takom rozsahu ako voľakedy. To sú už menšie máje ako pred hostincom. Dá sa povedať, že táto tradícia ešte celkom nezanikla. Posledný deň v mesiaci idú chlapci skladať máje, kde potom dostávajú aj občerstvenie či už od krčmárky alebo od dievky, ktorej bol máj postavený.

PORÁČ

V našej obci sa máje stavajú ešte aj v súčasnosti. Stavajú ich mládenci z celej obce. Máje stavajú pred každý dom, v ktorom je slobodné dievča. V strede obce potom postaví jeden vysoký máj. Stavanie májov je správdzané spevom.

POZDIŠOVCE

Zvyk stavanie májov sa v obci zachováva, ale nie tak ako predtým, keď to robili mládenci - „parobci“. Teraz v rodine, kde majú dievčatá, ozdobia stužkami konáre z brezy, alebo jedlovca a v predvečer 1. mája pripevnia na plot pri bráne.

Už viac rokov sa stalo dobrou tradíciou v obci, že sa stavia spoločný vysoký máj na verejnom priestranstve. Organizuje to obecný úrad a MO MS za aktívnej účasti folklórnej skupiny Harčare. Akt stavania sa koná podľa priloženého scenára, ktorý sa upravuje podľa toho, kto a aký folklórny súbor alebo skupina ešte v programe vystupuje. Po postavení mája sa prítomní občania a účinkujúci ponúkajú vínom a koláčmi. Po programe nasleduje májová veselica. Stavanie mája sa organizuje 30. 4. Toho roku folklórna skupina si objednala veľký gazdovský voz, na ktorom máj vozila po celej obci so spevom (bolo to v roku 1998), pričom ich na niektorých uliciach občania počastovali vínom.

31. 5. alebo 1. 6. sa potom máj spúšťa tak isto podľa scenára. Účinkuje folklórna skupina.

PRAKOVCE

V obci nie je tradícia stavania májov. Malé máje sa stavajú len pri vchode do domu (čínziaka), z každej strany dverí, keď je tam svadba.

PRENČOV

Mládež postaví ústredný máj na námestí obce. Mládež v noci z 1. na 2. mája stavia menšie máje - brezové stromčeky v každom dome, kde majú dievča. Ak sú v dome dve dievčatá, postaví dva máje. V noci na posledného mája potom chlapci tieto máje zberajú, dievčatá ich odmieňajú a za získané dary sa poriadajú tanečná zábava.

PUKANEC

Máj stavajú mládenci len jeden. Individuálne máje sa prestali stavať asi pred 20 rokmi.

RADOŠOVCE

Stavia sa máj na námestí pri hostinci - veľký máj, menšie sa stavajú pri menších pohostinstvách.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Mládenci z dediny v noci na 1. mája stavajú vysoké máje vyzdobené stužkami všetkým dievčatám pred domom a tiež v parku, symbolicky pre celú obec. V posledný májový deň idú všetci mládenci so spevom po dedine váľať máje, pri každom dome ich už dievčatá čakajú s pohostením.

ROZHANOVCE

Áno, v predvečer konania folklórnych slávností - a to je jún.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Máje sa stavajú na Turíce. V sobotu pred Turícami mládenci spoločne dovezú z lesa máje - brezy. Každému dievčaťu od 13 rokov postaví do dvora - k domu 2 kusy. Aj individuálne sa stavajú máje mladším dievčatám v rodine. Dievča, ktoré má vážnu známosť, dostane okrem spoločných májov aj máj od priateľa - rozkvitnutý kvet v ozdobnom košíku.

RUSKÁ PORUBA

Iba niekedy dali chlapci brezy tam, kde je

dievča, jeho frajerka, dával na dom, lebo domy boli malé. Teraz už to nerobia. Robili aj taký zvyk, že zobrali voz a dali ho do toho domu, kde mali dievča, frajerku.

RYKNČICE

U nás sa stavia „mája“ na 1. mája, jeden vysoký strom na prostred dediny. Máje sa stavajú na Turíce dievkam po domoch dosiaľ.

SANTOVKA

Pri domoch sa nestavajú pravidelne, iba občas. Stavia sa 1 spoločný máj naprostred dediny; individuálny máj stavajú na priedomie, priviažu o bránu. Stavajú sa v noci k 1. 5.

SEBECHLEBY

Stavia ich mládež pod vedením mládeňeckého richtára.

SELCE

Máje sa stavajú slobodným dievčatám na Turičný pondelok - v sobotu pred Turícami.

SELEC

Máj sa v obci stavia zvyčajne 30. apríla alebo 1. mája. Stavia sa jeden vysoký máj pred budovou obecného úradu. Stavajú ho miestni požiarnici, pritom vyhráva dedinský rozhlas či miestna ľudová kapela. Mládenci z folklórnej skupiny Selčan chodia v tieto dni po dedine stavať máje dievkam (kamarátkam, frajerkám, dievkam z folklórnej skupiny). Niektoré roky (nar. 1997) chodia na malom traktoríku, oblečení v krojoch za sprievodu ľud. hudby. Na traktoríku vezú máje - brezy asi 2 - 3 m vysoké. Pred domom dievky zasadia máj (priviažu obyčajne o plot), zahrajú, zatancujú, dostanú pohostenie. V niektoré roky (1998) postavia máje neskoro v noci - v tichosti. Záleží na okolnostiach (koľko je chlapcov, či je k dispozícii hudba a pod.), pretože posledné 1 - 2 roky sa mládenci z folklórnej skupiny striedajú na ZVS.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Stavajú sa aj individuálne máje.

SLOVENSKÝ GROB

Na prostred dediny vystavia branci jeden

vysoký máj. Keď chlapec chodí vážne s dievčaťom postaví jej máj s kamarátmi. (Už zriedkavejšie.) Máje stavajú pred 1. májom.

SMREČANY

Pred kostolom sa stavia jeden vysoký máj a aj mládenci osobitne pre dievčatá.

STARÁ BYSTRICA

Studený máj - v stodole raj.

V predvečer 1. mája chodili mládenci po dedine a stavali máje. Predtým za fľašu pálenky zjednali u hájnika žrde na máje. Zrezanú žrd' odviezli na dvor a olúpali ho z kôry. Priniesli aj polazničku - malý stromček-makovec zo stromu. Dievky naň farebný krepový papier. Jeden z mládenčov hral na harmonike. Pred domom zahrali a zaspievali:

Háj, dievečka, háj, staviame ti máj.

U spodku je balený

a na vrchu zelený,

háj, dievečka háj,

staviame ti máj.

Kým mládenci vykopali jamu, do ktorej zasadili máj, dievčatá obriadili stromček farebnými papierikmi. Každá dievka, ktorej postavili máj, priniesla fľašu a počastovala mládenčov.

Niektorým dievkam postavili máj tajne - v noci. Tá, ktorá mala ráno pod oknom máj, bola chýrna. Tej, ktorá bola pyšná a pohrdla niektorým mládencom, máj nepostavili. To považovali v dedine za postupu.

Neskôr stavali máje pre každú dievku osobitne, ale v každom dvore postavili jeden pre všetky dievky.

Keď sa na poslednú májovú nedeľu máje váľali, opäť prišli všetci mládenci z dediny a spoločne ich pováľali. Potom hrala muzika a zaspievali:

Háj, dievečka, háj, váľame ti máj...

alebo:

Poj, diefča do tanca

čo si flašku dalo,

a ty ešče počkaj,

čo si slubovalo.

Pod májom sa ešte vytancovali, vypili si a potom ho zvalili. Končilo sa to večernou muzikou.

Hovorilo sa tiež, že na 1. mája musí každý mládenec svoje dievča pobožkať, inak by dievča do roka uvädlo. V tento deň bývali i tradičné majálesy - zábavy v prírode, na ktoré sa tešili zvlášť mladí.

Cez mesiac máj bývali májové pobožnosti. Konali sa v predvečer pri soche Panny Márie, sv. Jána Nepomuckého, neskôr v kostole. Spievalo sa litánie loretanske, nasledovali modlitby k Panne Márii a potom sa spievali mariánske piesne. Socha Panny Márie bola celý máj viac ako inokedy vyzdobená rôznymi kvetmi.

STAŠKOV

Pred obecným úradom s kultúrnym programom.

STOŽOK

V obci sa stavia jeden máj a to pred Miestnym kultúrnym strediskom. Mládenec stavajú máje svojim vyvoleným dievčatám. Máje sa stavajú v predvečer prvého mája.

STRÁŽSKE

Stavia sa iba jeden vysoký máj pred miestnym úradom. Je to tradičné kultúrno-spoločenské podujatie, ktoré organizuje miestny úrad a Miestne kultúrne stredisko. Máj je pripravený, predzdobený a členovia folklórnej skupiny Strážčan ho dozobia, je to súčasťou ich vystúpenia a dvihnú pomocou lana. V programe vystupujú aj deti oboch materských škôl, základnej školy a Centra voľného času Dúha. Všetci účinkujúci prídu na určené miesto v krojovanom sprievode. V závere programu tancuje primátor v kruhu folkloristov s dievčinou, ktorá ho vyzve do tanca. Celkom na záver zaplatí primátor oldomáš.

SVÄTÝ JUR

Na Neštichu (do roku 1944 samostatná dedina) sa staval máj za účasti takmer celej dediny. Vyhrávala dychovka. Máj bol vysoký 10 - 20 metrov. Na najspodnejšiu haluz sa

uviazala fľaša vína a mládenec sa snažil k nej vyšplhať. Komu sa to podarilo za povzbudzovania celej mládeže, mohol si ju nechať. Potom sa spievalo a tancovalo. Asi pred tromi-piatimi rokmi urobili na Neštichu asfaltovú cestu, nedalo sa na tomto mieste máj postaviť, a tak táto tradícia zanikla, lebo ho nezačali dávať na iné miesto. Teraz sa stavia len jeden pred mestským úradom.

ŠAROVCE

V súčasnosti sa v obci zvykne stavať jeden máj, pravidelne je uprostred dediny pred KD. Máj sa stavia 30. apríla, stavajú ho členovia Matice slovenskej so svojimi deťmi. Máj je vysoký, vrcholec býva z ihličnatého stromu, ozdobený farebnými stužkami, pri spoji tyčoviny a vrcholca je obruč ozdobená stuhami, najnovšie farbami štátnej zástavy.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

V strede obce sa postaví jeden spoločný máj, v niektorých domoch stavajú menšie máje pre dievčatá.

ŠÍPKOV

Máje sa v obci stavajú a to 1. pred obecným úradom. Máje väčšinou stavajú mladí a slobodní, a to deň pred 1. májom.

ŠTIAVNÍK

Máje sa stavajú v predvečer alebo v noci pred 1. májom a to mládenec s kamarátmi dievčaťu, o ktoré má vážnejší záujem. Menšie máje stavajú otcovia dcéram.

TISOVEC

Stavia sa jeden vysoký máj na námestí. Semtam sa objaví menší máj aj pri dome dievčat.

Máje sa v Tisovci v minulosti stavali na Rusadľa, v meštianskych rodinách nosili mládenec dievčatám hortenzie, máje stavali v roľníckych rodinách.

Novodobý zvyk stvania mája v predvečer 1. mája je v Tisovci od roku 1992.

TRENČIANSKA TURNÁ

Okrem mája v strede obce sa tiež stavajú máje na poľnohospodárskom družstve, v jednotlivých štvrtiach obce, jednotlivo vzácnym dievkam.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Dnes je to spoločenská udalosť. Stavia sa iba jeden máj pred obecným úradom. Stavia ho Obecný podnik služieb za účasti občanov, žiakov základnej a materskej školy. Pritom vyhráva Stankovská kapela, vystupuje folklórny súbor, prípadne kultúrny program žiakov základnej a materskej školy.

TURZOVKA

Máje sa stavajú len individuálne.

UNÍN

Stavanie mája sa vykonáva jednak centrálné na určenom mieste v obci. Máj stavajú regrúti. Jednotlivé časti obce si stavajú máje sami. Pri stavaní vyhráva hudba. Vo väčšine prípadov býva aj hudobná produkcia. Po roku 1989 bez politickej účasti.

VAJKOVCE

Áno.

VARÍN

Máje stavali mládenci svojim dievčatám, s ktorými chodili. Máje boli 18 až 23 m vysoké a bolo pýchou dievčaťa, ktorá má vyšší máj. Po zrušení urbáru prevzali lesy Štátne lesy, avšak mládenci pokračovali vo výrube ako kedysi. Štátne lesy týchto žalovali, z čoho bolo pojednávanie na okresnom súde. Od toho času upadal počet májov. Pri kácaní májov vyhrávala dychová hudba, a ktorý mládenec staval máj, ten sa musel prvý chytiť mája a až potom mu pomohli ostatní. Po skočení váľania májov bola zábava v miestnom pohostinstve Pod Kriváňom. Dnes postavlia požiarnici jeden máj na námestí. Občas sa objaví 4 - 5 májov, ale bez hudby a oslavy.

VELIČNÁ

Máje stavajú mládenci dievčatám 30. apríla a búrajú posledného (31.) mája. Ktorej dievke sa máj zvalí, tá sa „prespí“.

VEEKÁ LOMNICA

Zvyk nezanikol. Mládenci stavajú svojim dievčatám.

VEEKÁ VEŠ

Veľký máj sa stavia pred obecným úradom a malé pred domami dievčat.

VEEKÉ VOZOKANY

V rámci obce sa stavajú aj máje individuálne, ale stavia sa aj obecný najmohutnejší máj pred kultúrnym domom, ktorý zabezpečuje Obecný úrad so zastupiteľstvom.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Jeden máj pri kostole mládenci v predvečer 1. mája. Ešte sa objavia 3 - 4 máje i pred domami niektorých dievok, postavlia im ich mládenci.

VIDINÁ

Mládenci stavajú dievčatám máje z 30. 4. na 1. 5.

VINNÉ

Tradícia stavania mája sa vo Vinnom uchovala vďaka folklórnej skupine Viňančan. V predvečer 1. mája nesú členovia skupiny ozdobený máj - krásnu brezu, od kostola ku kultúrnemu domu, kde ho symbolicky postavlia pre všetky dievčatá v dedine. Máj preberá starosta, ktorý folkloristov ponúkne vínkom, pod postaveným májom sa zatancuje karička, zaspievajú sa krásne zemplínske piesne, postavený máj sa ohodnotí, či je rovný, krásny a mocný, lebo symbolizuje mladosť a zdravé, mocné a krásne mladé pokolenie.

Asi okolo r. 1950 bolo zvykom, že sa parobci v obci dohodli a nie jednotlivo, ale spoločne rad-radom postavili každej dievke do plota máj. Kde bolo dievča už zadané - sľúbené, vytínali spolu, ale staval ho vyvolený.

Dnes sa ešte sem-tam máj postaví, ale väčšinou menším dievčatám. Už nie zo záujmu o dievča, ale pre radosť. Postaví ho otec, alebo starší brat.

VŔÁBLE

Tradícia stavania májov zanikla tak, ako svadobné a iné zvyky rokom 1938. Dňa 8. novembra 1938 maďarské okupačné vojská obsadili po mníchovskej zrade južné Slovensko - mesto Vŕable a kultúrny život občanov bol zlomený a udusený. Aj svadby sa konali s malým počtom ľudí, nakoľko z úrody, zo zabíjačiek a pod. museli odovzdávať vysoké dávky.

VYŠNÁ OLŠAVA

Jeden máj najvyšší sa postaví k obecnému úradu. Osobitne chlapci donášajú máje na bránku svojej vyvolenej. V noci sa máje strážia, lebo sa stáva, že máj je prenesený z jednej bránky na inú, nie pravú.

VYŠNÁ SLANÁ

V našom prostredí sa stavali brezy i máje a to dokonca dvakrát. Prvý raz na Vstúpenie sa stavali brezy, obyčajne mládenci tým dievkam, ktoré sa im páčili. Druhý raz to bolo na Zoslanie Ducha svätého - Turíce, vtedy sa stavali brezy aj máje (smrekovec opadávy). Dievky im po malých dievčatách posielali pierka - slamená konštrukcia trojuholníkového tvaru ozdobená rozmarínom, asparagusom, hlávkami pozláteného ľanu, kvetom muškátu alebo sirôtky a k tomu vyšívanú vreckovku. Mládenčova mať vrátila dievčine za pierko šatku a malej doručovateľke peniaze. Mládenec si vkladal pierka za stuhu klobúka, od dievčiny, ktorú mal rád si dal pierko celkom dopredu. Sviatok bol 2 dni a poriadala sa aj tancovačka.

ZÁKAMENNÉ

Individuálne máje sa stavajú večer pred 1. májom. Váľajú sa 31. mája večer. 8. mája sa robí vatra.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

V našej obci sa stavajú máje na Ducha. Chlapi z folklórnej skupiny otnú vysokého mája, ženy vrcholec krásne ovenčia a ide sa dolu dedinou s májom pred obecný úrad. Starosta obce poďakuje, pohostí pálenkou a folklórna skupina Poludnica pripraví krátky program. Na tejto akcii je prítomná skoro celá obec. Okrem tohoto mája sa v obci nestavia žiadny.

ZEMIANSKA OLČA

Zachováva sa už veľmi málo. Tu na južnom Slovensku pomaly budeme musieť zabudnúť aj to, že sme Slováci, čo nás veľmi trápi.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Aj obecný, aj individuálne.

ZLIECHOV

Máje sa stavajú v predvečer 1. mája. Zdobené sú mašľami, ktoré priväzujú dievky, ktorým sú máje stavané.

ZOHOR

Na prvého mája bývali do roku 1950 majálesy a to v borovom lese, kde boli i detské hry, ako kto prvý dobehne vo vreci na určité miesto, alebo na lekárový osúch sa dala do prostred päty koruna, kto sa prvý raz zo žiakov dokúsil k päťkorune, tomu ostala, a iné hry. Večer bola tam pre mládež i starších zábava a občerstvenie. Táto tradícia ostala, ale už nie ako za starých čias. Chlapci stavajú máje, ale už nie je tak veselo. Ľudia boli chudobnejší ale oveľa veselší.

ŽALOBÍN

Dávnejšie bol aj taký zvyk, že večer pred 1. májom sa vytratili z dvorov fúriky, bránky, vozíky a majiteľ si ich našiel až za dedinou, alebo na streche u susedov. Nevie sa doteraz či z lásky alebo z nenávisťi alebo zo srandy. Na druhý deň sme tak mohli stretnúť rozzúrených gazdov chodiacich po dedine hľadať si svoje veci. Tento zvyk sa pomaly vytráca. Je už len ojedinelý.

ŽAŠKOV

Stavajú sa jednotlivé máje, chlapci ich stavajú svojim vyvoleným, otcovia a bratia dcéram a sestram. Máje sa stavajú 30. apríla večer alebo v noci. Dievčatá pripravia stužky na vrcholec (ktoré sú zo smreka).

PÁLENIE OHŇOV

BÁTOROVÁ

U nás sa pália ohne - vatry od r. 1945 a to vždy 8. mája večer. Vatry pripravuje mládež. Pri nich si zaspievajú, opekajú slaninu.

BEŇUŠ

Ohne sa pália na Jána.

BRAVÁCOVO

Ohne - vatra sa u nás páli na Jána, no len vtedy keď sa to mládeži chce zorganizovať. Donedávna, keď sa vatra páčila pravidelne, sa páčila dvakrát a to aj na 1. mája.

BUŠINCE

Pálili sa pred 10 rokmi na lazoch v Ml. Doline - pár km od obce.

ČIERNY BALOG

Ohne sa u nás pália na Jána. V minulosti po vojne to ešte bolo pálenie ohňov za účasti mládeže vo väčšom meradle, postupne sa ich počet po okolitých kopcoch znižoval. Dnes sa už objavujú len kde-tu. Súčasnej mladej generácii tento zvyk už nič nehovorí.

DOBRÁ NIVA

Zvyk sa dnes obnovuje, ale nikdy nebol nejaký výrazný.

HAŽLÍN

Ohne (vatry) sa pália na 1. a 9. mája, resp. predvečer týchto dní.

HERMANOVCE

Pálenie ohňa zostalo už len ako spomienka na pálenie vatier ku dňu oslobodenia, prípadne k SNP. Aj v súčasnosti mladí ľudia v tých dňoch zapalujú pod lesom vatry.

HLADOVKA

Ohne na Jána sa v našej obci v minulosti nepálili, niekoľko rokov to už však robievajú mládežníci. Za dedinou na kopci zapália oheň a zabávajú sa pri ňom.

HORNÁ SÚČA

Tradicia jánske ohne u nás nie je zaužívaná, ale je to na „Dura“ - 24. 4., keď sa z okolitých kopcov ozýva spev skupín spevákov pri ohni. Prvá pieseň je *Ďuričko, Ďuričko otváraj poličko, Hoja, Dura, hoj*.

HOROVCE

Jánske ohne sa pália na brehu rieky Ondavy, mládež sa tam schádza - občerstvenie, spev, tanec.

HRANOVNICA

V Hranovnici mládenci nachystajú večer pred Jánom drevo na vršku Baba južne od obce, aby aj ľudia v obci videli oheň. K ohňu obyčajne prichádzajú aj dievčatá a spolu spievajú. Pri doháraní mládenci vatru aj preskakujú a je to tradičná zábava mládeže.

HRIŇOVÁ

Ohne sa pália na Turíce - takzvané „míle“.

HRUBOŇOVO

Jánsky oheň mládež kladie na priestranstve ihriska - preskakujúc cez oheň, pri gitare, spievajú piesne a mládež do nočných hodín sa zabáva na počesť Jána!

HVOZDNICA

Ohne sa pália na Jána a v posledných rokoch i na výročie zvrchovanosti.

CHLEBNICE

Ohne sa zapalujú na kopcoch nad dedinou pred 9. májom na znak oslobodenia obce.

JAKUBANY

Na Jána každý rok. Prestali sa však preskakovať „sobitky“, t. j. zapálené ohníky zo slamy. Tie boli rozostavené za sebou asi 5 a viac a preskakovali ich na Jána na ceste nižšie a vyššie obce pred večerom. Prestalo sa preskakovať v rokoch 1970 - 1975.

JELENEC

Pálime iba vatru o polnoci na Silvestra, teda k 1. januáru - deň vzniku SR; a na SNP - 29. 8. v spolupráci so SZPB; obidve akcie organizuje miestny odbor Matice slovenskej s obecným úradom.

Košov

V predvečer Jána sa u nás ide na pole, kde je posadený ľan. Zastokne sa briezka do role, kde je ľan. Ohne sa nepália. A dievky spievajú krásne ľahavé piesne, ktoré sa nesú ponad dedinu. Spevy sa ozývajú z dvoch alebo troch strán, prichádzajú aj chlapci s harmonikou a spevom.

KOLAČKOV

Ohne sa pália na Jána. Pália sa aj „kozubky“ - to sú na soche dané kozuby, v ktorých je smola a z diaľky to vyzerá ako vianočný stromček. Páli sa v noci.

KOLTA

Ohne, vatra sa páli v Kolte iba z príležitosti výročia SNP. Po roku 1989 ani to sa nekoná.

KOMJATNA

Ohne sa pália na Jána.

KOŠICKÁ BELÁ

Predtým sa ohne nepálili. Dnes áno, a to v sobotu pred Jánom. Verilo sa, že v noci z 23. júna na 24. júna sa otvára zem a komu sa to podarí vidieť, nájde poklad; alebo komu sa pri kosení rozsype kosa - nájde zázračnú trávu.

KRAČÚNOVCE

Pálenie jánskych ohňov u nás nebolo tradičné. Za minulého režimu mládež chodila páliť vatry na počesť SNP, 9. mája - Deň víťazstva.

KŠINNÁ

Ohne sa pália na Jána, avšak presne v sobotu, ktorá je k „Jánovi“ najbližšia - na návrší nad dedinou. Organizuje ich folklórna skupina pre obyvateľov obce a okolia. Jánske ohne sú spojené s pestrým programom a typickým „bosorovaním“. V roku 1998 - účasť asi 500 ľudí.

KURIMA

Vatry v máji (1. máj).

KUROV

Na Jána. Pred desiatimi rokmi sa páli v predvečer oslobodenia, t. j. skončenia druhej svetovej vojny. Organizovala miestna organizácia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov spoločne so školou.

LACKOVÁ

Ak pripadne Jána v týždni, mladí prídu zo škôl, alebo tak potom v sobotu lebo z roboty. Drevo pripravujú chlapci už dopredu. Dakedy okrem vatry sa pálili „sobolky“, boli to lieviky z kôry smreka, naplnené smolou, nastoknuté na dlhej paliči.

LADA

Ohne pália na Jána, na 1. mája a 9. mája.

LAŽANY

8. mája sa pália ohne.

LEDNICA

Ohne sa pália na Jána a na Juraja.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Jánske ohne boli trvalým zvykom v našej obci. Konali sa 6. júla v deň upálenia J. Husa. Týždeň pred týmto dňom, mládenci a dievčatá spievali na vyvýšenom mieste nad dedinou piesne a vyvolávačky, ktoré sa zachovali až do dnešných čias. Tento zvyk však zanikol s príchodom socializmu.

LUBIETOVÁ

Ohne sa pália na Jána.

LUBINA

Na lubinských kopaniciach pálime vatru tradične predvečer 6. júla, keď je pamiatky na upálenie majstra Jána Husa. Po vzniku SR aj na počesť príchodu Slovanských bratov Cyrila a Metoda. Vatra sa uskutočňuje na vrchu Chrib za veľkej účasti občanov.

MALÁ LEHOTA

Ohne a vatry sa zachovali. Začínajú sa už v máji 1. a 9., potom na Jána a pokračujú cez niektoré vikendy po celé leto. Zúčastňujú sa ich mládež, starší a hlavne chalupári, ktorí k nám chodia. Pri ohni sa debatuje, spieva, hrá harmonika, opeká sa slanina, mäso a tak.

MALÉ RIPŇANY

Ohne sa pália často, aj na štátne sviatky, Medzinárodný deň detí, ukončenie školského roka a mládežníci často opekajú. Aj rodinné ohne sú tradične - opekačky alebo na guláš.

MEDOVARCE

Jánske ohne ani k iným menám sa nepália. Organizujú sú „vatry“, a to 8. mája alebo (aj) 29. augusta.

MIŇOVCE

Podľa informátorov (1921) bol zvyk páliť jánske ohne známy určite ešte pred 2. svetovou vojnou. V súčasnosti sa páli „vatra“ pred 1. a 9. májom. Tento zvyk je starý niekoľko desaťročí a pôvodne mal pravdepodobne politickú motiváciu. V súčasnosti je záležitosťou mládeže. „Vatru“ tvoria obyčajne staré gumené kolesá.

MYJAVA

Ešte v šesťdesiatych rokoch sa ohne pálili na Kamennom kopci a maturanti tam chodili páliť knihy. Zvyk zanikol koncom 60-tych rokov. V predvečer sviatku Vstúpenia (40 dní po Veľkej noci) sa pália ohne na vyššie položených miestach. Zvyk udržiavajú cirkevní mládežníci myjavského ev. zboru.

NEVOENÉ

Pálenie ohňa - Jánovka - už zaniklo pred 30 rokmi.

NIŽNÁ BOCA

Jánske ohne už sa nepália, resp. podľa toho či je dosť mládeže. Okolo roku 1985 si mládež Jánske ohne robila - potom ako dospeli a oženili sa, prestalo. V súčasnosti je opäť dosť mladých, okolo 16 - 20 rokov, ktorí opäť túto tradíciu obnovujú.

OBYCE

Voľakedy večer na briežku nad dedinou, pred Jurajom, 23. 4. chodili dievky a dievčence „spívať Ďura“ - vítanie jari. Hlavnou pesničkou bola: Ďúr, d'úr, d'úr, svetí Ďúr, hory zaodievaj a dievky za mládencov vydávaj. Kerá dievky Ďura spívať neprišla, bodaj by sa nám na takto rok nezišla. A rôzne ďalšie. Táto tradícia zanikla po r. 1950

a vystriedalo ju pálenie vatier, ktoré nachysťujú menší aj starší chlapci a večer o 22. hod. zapália.

Hlavná vatra je na pasienku pod smrečinou. Pred niekoľkými rokmi pripravovali a pálili aj na 3 - 4 miestach okolo dediny. Pri vatre sa zide veľké množstvo mládeže a detí, ale aj dospelých, posadia sa do veľkého polkruhu a debatujú, pozerajú na vatru, aj sa dajú do spevu a tí najvytrvalejší sú tam aj po polnoci.

Hnutie mládeže za demokratické Slovensko zaviedlo novú tradíciu r. 1996, že v areáli Žliabok, kde je malý amfiteáter, už tretí raz pripravilo slávnosť „pálenie Jánošíkovej vatry“ s kultúrnym programom, kde vystupuje aj ich spevokol Pramienok. Obecným rozhlasom sem pozývajú všetkých občanov.

OĽKA

Ohne sa pália v našej obci na Jána, zvyčajne sa páli jeden veľký oheň (vatra). Ešte pred 3 - 5 rokmi sa pálili ohne podľa juliánskeho kalendára - 7. júla. Oheň sa páli aj na oslavy SNP.

OMŠENIE

Ohne sa pália v obci na Jána a to na vyšších miestach (kopcoch). Toto pálenie si zabezpečuje mládež v obci individuálne.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Tento zvyk zanikol tak pred 60. rokmi.

PODZÁMČOK

Ohne sa u nás pália na Svätého Jána. Čaruje sa aj s bylinkami, ktoré vraj majú na svätotjánsku noc zázračnú moc.

POHORELÁ

Ohne sa pália na Jána. Znovu iniciátormi sú mládežnícke kolektívy, ktoré si pri ohňoch zaspievajú i zatancujú.

POHRONSKÁ POLHORA

Ohne sa pália na Jána alebo v sobotu pred Jánom, nikdy nie po Jáne. Okrem toho sa stavia vatra zvrchovanosti v miestnom parku, zídu sa tu ľudia, podebatujú, občerstvia sa.

PORÁČ

Zvyk zanikol okolo roku 1950 – 1952.

PRAKOVCE

Ani ohne sa nepália. Prostredníctvom súborov chceli by sme tento zvyk zaviesť aj u nás. Problémom je v súčasnosti transformácia lesov a pasienkov, ako i bezpečnostné predpisy o kladení ohňov. Uvidíme, či sa nám to podarí.

PRENČOV

Jánske ohne sa v našom regióne nikdy nepálili. V rámci Jánskych osláv sa zachováva tradícia po A. Kmeťovi, že sa poriada výstup na Sitno, kde sa koná sv. omša, po nej vystupovanie folklórnej speváckej skupiny a iná voľná zábava mládeže.

PRIECHOD

Len na Jána.

PTIČIE

V predvečer 9. mája.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Tradične sa páli vatra 9. mája, na Deň oslobodenia, kedy sa postretajú všetky generácie a spomínajú a spievajú ľudové piesne.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Jánske ohne sa u nás nepálili. Mládež zapája vetry 8. mája a 29. augusta.

RUSKÁ PORUBA

Na Jána sa pálili ohne. Volá sa to sobitka. Sobitka sa robila na vyšnom konci. Zišli sa dievky a parobci a spievali sa jánske pesničky. Sušila sa rasca, kde sa dávala na oheň.

SELCE

Pre byrokráciu úradov, „rôzne povolenia“, zvyky na „Jána“ zanikli.

SELEC

Tento zvyk takmer úplne zanikol ešte niekedy v medzivojnovom období. V súčasnosti je znovuoobnovený členmi folklórnej skupiny. Pri „pálení ohňa“ sa spievajú krásne jánske piesne. Napr. *Svätý Jáne, kdes býval, kdes celý rok prebýval, hojana, hojahojana, hojahojana* (zvyk sa praktizuje obyčajne v sobotu okolo Jána).

SLATINA NAD BEBRAVOU

Ohne sa pália z príležitosti SNP.

SMREČANY

Zvyk zanikol po prvej svetovej vojne asi v tridsiatych rokoch, možno i včjššie.

STAŠKOV

Na Jána.

ŠAROVCE

Jánske ohne sa pália zvyčajne na Jána, staršie babky chodia v tento deň na bylinky, pripisuje sa im väčšia moc. Niekedy sa jánska vatra prekladá na víkend, aby sa akcie mohlo zúčastniť viac ľudí.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Na 9. mája sa zvykne urobiť jedna vatra. Na Jána sa u nás ohne nepálili.

ŠTIAVNIK

Ohne sa pálievali a ešte i v súčasnosti pália v predvečer Jána. Na Jána predvečer zvyknú ženy v chotári spievať jánske a ľudové piesne (ojedinele).

TISOVEC

Jánovske ohne sa na kopcoch nepália, ale folklórna skupiny má v programe scénický obrázok „Na Svätého Jána“ s jánskymi piesňami a pálením 9 prútených metiel.

Od roku 1994 horia vetry na výročie zvrchovanosti - org. HZDS.

Od vojny - 8. mája - horia vetry na počesť oslobodenia aj v Tisovci a Rimavskej Píle.

TURZOVKA

Ohne sa pália na Jána „na pľacoch“.

VARÍN

Ohne sa pálili v predvečer sv. Jána 23. 6. Na konci Vajanok, kde sa odohrávali ľudové tance, spevy a preskakovanie ohňa. V rokoch 1926 - 1929 svätójánske ohne postupne prestali, avšak započali sa klásť ohne 28. októbra. Cez vojnu aj táto tradícia zanikla. Po druhej svetovej vojne kládli ohne na tomto kopci žiaci, ktorí skončili základnú školu vo Varíne a pokračujú aj dnes, vždy v sobotu pred ukončením školského roku. Ďalšie kladenie vetry je od roku 1992 na Deň zvrchovanosti. Podujatie je organizované obecným úradom,

miestny odbor Matice slovenskej a z politických strán HZDS a SNS. Pri vatre hrá dychová hudba, slávnostný prejav, národné básne, vhodná kultúrna vložka miestneho odboru Matice slovenskej a podávanie sladkostí deťom a pivo, prípadne malinovsky pre dospelých. Účasť je cca 350 - 400 ľudí. Pri vatre sa sedí od 19.00 hod. do 24.00 hod. a dozor je až do rána. Na kopci Vajanok bol v roku 1992 vybudovaný dvojkríž a na sviatok sv. Cyrila a Metoda, ak je pekné počasie, v nedeľu sa tam slúži svätá omša od 10.30 hod.

VAŽEC

Ohne pálime už dlhé roky na výročie oslobodenia.

VELIČNÁ

Pália sa ohne na „Jána“.

VINNÉ

Na sv. Jána chodili dievky s parobkami po záhumní a strhávali zo stodôl „kički“ - bola to žitná slama, zviazaná, taká hrubá, koľko sa nabralo do ruky, vymlátaná cepami. Na konci, kde bola tenká, sa urobila „babka“ - hlávka. „Kički“ sa priväzovali o dosky a v hrubej vrstve sa ukladali na strechu stodoly. Slúžili ako krytina. Mládež na Jána priviazala „kički“ na vysoké palice, zapálila a s horiacimi chodila po dedine, spievajúc jánske piesne. Z horného i dolného konca sa

stretli pri kostole, nahádzali „kički“ na kopu, urobili koleso a rozišli sa domov.

VYŠNÁ OLŠAVA

Na Jána.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Na Jána folklórna skupina Poludnica sa stretne na Hrádku, chlapi nakladú veľkú vatru, ktorú vidno do ďalekého okolia. Pri vatre sa spieva a keď je pekná, teplá, bezveterná, letná noc, počuť tento spev až do Lipovského Mikuláša.

ZLIECHOV

Ohne sa pália na Jána, Ďura a SNP. Na Jána chodili páliť ohne aj dievky. Preskakujú sa ohne. V minulosti chodili na Jána ľudia spať do feračiny, ktorá mala zakvitnúť a odkvitnúť v tú noc. Kto stihol odtrhnúť kvet, vedel čo rozpráva hydina, vtáctvo a pod.

ŽALOBÍN

Na Jána sa v našej dedine robí Vatra na neďalekom kopci. Tam sa zide mládež, opeká sa klobása, slanina, hrá sa na gitare, hrajú sa spoločenské hry, rozprávajú sa vtipy. Jánske ohne sa u nás nezakladajú. Stará bylinkárka 24. 6. začala zberať bylinky, rastlinky.

ŽAŠKOV

Ohne sa pália hlavne v deň Jána, ale aj v sobotu pred a po Jáne. Ohne sa pália aj v deň zvrchovanosti.

DOŽINKY

BÁTOROVÁ

Tradičie dožiniek u nás sa skončili, zanikli asi v období, keď sa zlúčili družstvá.

BERNOLÁKOVO

Tradičia dožiniek u nás zanikla asi v roku 1970. Po zbere úrody zo záhrad a polí sa koná slávnosť Vďakyvzdania za úrodu, ktorú organizuje cirkevný zbor Bratskej jednoty baptistov. Pri dokončení hrubej stavby domu sa postaví tzv. „glajcha“.

BUŠINCE

Koniec stavby - odpíli sa vrcholec ihličnatého stromu a pripevní sa o veniec na streche, obleje sa pálenkou alebo vínom.

Tradičia dožiniek sa ukončila (ako sprievod dedinou a veselica) okolo r. 1983, pripomína sa len krojovým sprievodom do kostola, nesením dožinkového venca.

CEROVO

Dožinky už nebývajú, zostalo len pri väčšom pohostení pre tých, ktorých sa bezprostredne žatva týka. Výročné schôdze bývajú a stalo sa zvykom, že na spiestenie programu predstavenstvo družstva prizýva aj našu folklórnu skupinu. Tradičia dožiniek skončila v roku 1992, čo súviselo aj so zlým hospodárskym výsledkom.

ČAKA

V minulosti, pokiaľ neboli založené družstvá, ženci koniec žatvy oslávili u svojho gazdu odovzdávaním žatevného venca. Po založení JRD odovzdávanie žatevného venca sa konalo až do r. 1990, kedy sa žatevný veniec predsedovi JRD odovzdal naposledy. Vinobranie, možno povedať až do začiatku šesťdesiatych rokov, sa konalo slávnostne, pretože na všetkých tunajších viniciach bol stanovený čas oberáčiek a ten sa musel prísne dodržať. Dovtedy totiž na viniciach bývali

hájnici. Výročná schôdza družstva sa koná obyčajne vo februári, avšak od r. 1990 bez patričného kultúrneho programu.

K vinobraniu: Na „oberačky“ (ako sa u nás vraví) sa v minulosti, ale i teraz, pozývajú okrem rodinných príslušníkov žijúcich v meste i priatelia a známi zväčša z miest, ale i rodina z obce, resp. susedných obcí. Gazdina zabila niekoľko kačíc alebo hus (bez nich sa ani dnes nekonajú oberačky), napiekla koláčov, „kabáčov“ (slané jedlo), gazda pripravil voz, na ktorý sa to všetko nabalilo. Zapriahol kone a hlavne deti posadali do voza a šlo sa na vinice. Gazda potom kone dovedol domov. Nastala oberačka. Z viníc do pivníc sa nosilo hrozno v putniach. Počet putien sa zapisoval na pivničné dvere. Kto nemal na viniciach pivnicu, hrozno sypal do voza, v ktorom bola prestretá pondva. Počet putien zapisoval na vozovú dosku (sedadlo). Po skončení oberačky bol obed. Starším sa podávalo najprv pálené, potom sa jedlo mäso, niekedy sa podávala i polievka z drobkov husí a kačíc. Po skončení jedla sa pilo víno. Koláče a kabáče sa jedli počas oberačky. Viechy v našej obci neboli.

Koniec stavby: U nás sa, možno povedať, až do roku 1960 stavali domy z blata a nabíjané. V tomto boli Čakanci ozajstní majstri (chodili i po susedných obciach stavať). Na koniec stavby majster - palier zasadil konárik z nejakého listnatého stromu, ozdobený stuhami (pántlikami) z krepového papiera, do pravého rohu budovy. Potom bol podaný oldomáš, ktorý sa končil obyčajne spevom, pričom nechýbala harmonika. Oldomáš končil vždy tak, že nik nešiel domov triezvy.

Koniec hospodárskeho roku sa u nás nezaznamenával. Posledné dožinky sa konali naposledy v roku 1990.

ČAKAJOVCE

Koniec žatvy organizuje iba poľnohosp. družstvo v rámci svojej pôsobnosti.

ČERVENÍK

Koniec žatvy na PD oslavujú členovia PD oldomášom, ku ktorému sa zabije prasa, podávajú sa zabíjačkové jedlá. Oldomáš býva ukončený spevom za doprovodu harmoniky.

Žatva u drobných roľníkov býva zakončená oldomášom od gazdu (šunka, koláče, víno).

V polovici augusta bývajú každoročne popri Slávnostiach spevu, hudby a tanca tiež krajské dožinky organizované ZPD Trnava.

Starosta obecného úradu na konci roka usporadúva posedenie pre obecné zastupiteľstvo s vyhodnotením uplynulého roka.

Poľovnícke združenie organizuje slávnostné ukončenie poľovky na zajacov a bažantov.

Folklórna skupina a DeFS každoročné ukončenie roka s vyhodnotením, pohostením, hrami, spevom, hudbou a tancom.

DOBRÁ NIVA

Robili sa len individuálne, obyčajne len s väčším pohostením po skončení diela, ale nie spoločnou oslavou. Výročné schôdze v poľn. družstve sa v minulosti konali okázale aj s programom, dnes sa „šetri“.

DOBRÁ VODA

Na konci žatvy si poľnohospodárske družstvo zorganizuje posedenie s pohostením svojich členov. Na koniec roka vyhodnotia svoje celoročné úsilie a na posedenie pozvú i svojich členov - dôchodcov.

DOLNÁ KRUPÁ

Dožinky sa slávia iba na výročnej schôdzi poľ. družstva.

DOLNÁ STREDA

Oslavy dôležitých poľnohospodárskych prác zanikli v 60. roku zánikom JRD. Obec je viac priemyselná ako poľnohospodárska. Tradícia dožínok sa spomína a fotodokumentácia je z r. 1942 - 1943.

DOLNÝ HRIČOV

Tradícia dožínok sa v obci skončila asi pred 25. rokmi. Koniec žatvy či iné sa v obci neoslavujú.

DOLNÝ OHAJ 1

Tie dobré zvyky už zanikli. Na niektorých výročných schôdzach je malé občerstvenie, ale to je všetko. Zanikli asi pred 15 rokmi. I keď sa dožinkový veniec robí a odovzdá predsedovi družstva a starostovi obce, ale iba tak potichu. Dakedy to bola veľká slávnosť celej dediny.

DOLNÝ OHAJ 2

V rokoch 1950 - 1970 bývali slávnostné dožinky so sprievodom od JRD do kultúrneho domu s vychýrenými vencami, doprevádzaný hudbou s krojovanými skupinami. Po zhodnotení žatvy zdarma „poldeci“, obed, vína podľa chuti a ešte aj mäso do rodiny a navečer tanečná zábava. Teraz sa na družstve robia iba skupinové dožinky s mechanizáciou - kombajnistami. Vinobranie sa nekoná.

GABČIKOVO

Koniec žatvy sa oslavuje, ale len pre pracovníkov ŠM.

GEMERSKÁ POLOMA

Výročná schôdza družstva sa koná v závere hospodárskeho roka na družstve. Tradícia dožínok zanikla asi v rokoch 1983 - 1985.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

a/ Dožinky - Koniec žatvy aj v období totality vyvrcholil vždy na hanušovskú „hoscinu“. V priebehu týždňa pred hostinou skupina žien pracujúca na miestnom JRD uplietla dožinkový veniec, s ktorým išli žatevníci k predsedovi družstva. Akt odovzdávania dožinkového venca sa niesol v slávnostnom, aj veselom duchu. Ženy mali už k tejto príležitosti nacvičené častušky, v ktorých parodovali niektoré udalosti - humorné a iné situácie počas samotnej žatvy. Potom sa všetci odobrali do vopred vybraných priestorov, kde už bolo nachystané pohostenie (guláš, alkohol...). Dožinkový veniec pobudol krátko u predsedu družstva a na hostinu sa odniesol

do kostola, kde spravidla bol počas celej oktávy odpustového sviatku. Potom ho vrátili späť na družstvo. Keďže Hanušovce sú sídlom farnosti, na odpust sem prichádzajú s dožinkovými vencami aj z okolitých filiálnych dedín (po roku 1989 sa obnovili odpustové procesie), v čele ktorých nesú kríž a dožinkový veniec.

b/ Výročné schôdze družstva - Výročná schôdza družstva sa konala vždy okolo 8. marca a spravidla bola spojená aj s oslavami sviatku žien. Usporadúvala sa v reštauračných priestoroch. Začínala prednesením záverečnej správy predsedom družstva, v ktorej komplexne vyhodnotil prácu za uplynulý rok. Nasledovala diskusia. Po jej ukončení začala bohatá hostina, ktorá vyvrcholila ľudovou zábavou. Po roku 1989 sa výročná schôdza uskutočňuje, ale už bez poslednej časti - zábavy a tanca, nakoľko sa prihliada na pôstne obdobie a cirkevný zákaz usporadúvania zábav.

c/ Novostavby - Keď sa vyťahnu na novostavbe prvé múry a strop sa „zadekuje“, postaví sa ozdobený stromček, „máj“, hore na jeden z rohov stavby. Po ukončení a nast'ahovaní sa chodia na návštevu príbuzní a dobrí priatelia rodiny pozrieť si nový dom. Manželia poukazujú jednotlivé miestnosti, ako sa zariadili. Návšteva sa nezaobíde bez malého posedenia a pohostenia.

Katolícke rodiny pred nast'ahovaním alebo krátko po nast'ahovaní sa do novostavby žiadajú kňaza, aby prišiel novostavbu posvätiť.

HERMANOVCE

V obci si pamätám len oslavy dožiniek, v posledných rokoch tento zvyk, aj keď modernizovaný, dalo by sa povedať ešte stále existuje, ale ani zďaleka nepripomína dávnu minulosť, snáď len v tom, že družstevníci si niekde na chate, príp. v kultúrnom dome povedia výsledky žatvy a potom sa oslavuje pri dobrom pití...

HORNÁ SEČ

Tradícia dožiniek skončila transformáciou družstva v roku 1992. Uvažujeme však

o obnovení slávností na väzbe na ukončenie žatvy.

HORNÁ SÚČA

Žatevné práce sú ukončené dožinkami v mesiaci august a poriadateľom je obecný úrad. Je to krojovaný sprievod, ktorý nesie dary na požehnanie do kostola a potom za doprovodu hudby odovzdávajú vence gazdovi, starostovi, farárovi, riad. a. s. Súčanka. Vence 2 týždne pred dožinkami robia ženy a dievky z dediny.

HOROVCE

Dožinky organizuje poľnohospodárske družstvo. Pri stavaní rod. domu, ak sa postaví jeden z rohov, tak sa tam postaví máj, vetva ozdobená krepovými stuhami. Gazda tam pod neho postaví plnú fľašu pálenky.

HRABUŠICE

Tradície dožiniek sa ukončila v obci v roku 1989.

HRANOVNICA

Tradícia dožiniek je spojená s ukončením žatvy koncom leta. Už tradične sa posväti dožinkový veniec a ak všetko prebehlo zdarne a úroda je uspokojujúca, tak môže byť aj veselica, ktorú v minulosti organizovalo poľnohospodárske družstvo.

HRUBOŇOVO

Poľnohospodárske družstvo Devio Nové Sady ako poľnohospodárske družstvo združujúce 9 obcí, veľmi krásne oslavuje ukončenie zberu úrody - jednotlivé strediská spracujú vence vďaka a tieto zástupcovia odovzdávajú predsedom poľnohospodárskeho družstva Devio p. Ing. Oravcovi na alegorických vozoch, po obci občania pozdravujú zástupcov stredísk až po ich odovzdanie predsedom. Potom vždy bývajú posedenia, organizované pre členov poľnohospodárskeho družstva predsedom pri kultúrnom vyžití. Dožinková slávnosť prežíva v obci každoročný rozkvet.

HVOZDNICA

Zhodné so Štiavnikom.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Niekedy sa zachovávala tradícia výročných členských schôdzí spojených s družstevnou zábavou. Po roku 1989, kedy sa družstvá dostali do veľmi zlej situácie, upustili od tejto veľmi peknej tradície. V súčasnosti sa konajú iba výročné členské schôdze.

KAČANOV

Zvykli byť vinobrania, ale to v okresných mestách, u nás v dedine nie, ale aj toto zaniklo, v poslednej dobe sa to obnovilo, ale formou jarmoku. Nie sú tam alegorické vozy, ako to bolo v minulosti.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

V rokoch dvadsiatych a tridsiatych konali sa dožinkové slávnosti, ktoré boli už organizované. Začínali sa veľkým alegorickým sprievodom. Vpredu išla na koňoch takzvaná „sedliacka jazda“. Mládenci sa niesli na koňoch. Za tým išli alegorické vozy, ktoré znázorňovali rôzne poľnohospodárske práce. Všetci boli oblečení v kokavských krojoch. Sprievod išiel od horného konca po námestie, kde bolo veľké zhromaždenie. Po jeho skončení všetci odchádzali do blízkeho lesa „Bohaté“. Tam bola tanečná zábava až do večera. Poznámka: Dožinkové slávnosti organizovala agrárna strana. Podľa kronikára Jána Výrosteka na tieto dožinky do Kokavy dochádzali ľudia zo širokého okolia na vozoch.

KOLTA

Po skončení prác na družstevných poliach býva oldomáš. Dnes však dedina prakticky o tom ani nevie. Vedenie družstva dá príslušným zamestnancom vypiť a je po oldomáši. To býva po vinobraní, orbe, sejbe a pod. Do roku 1965 sa robievali po žatve a mlatbe celoobecné dožinky, predseda družstva dostal dožinkový veniec. Po krátkom príhovore začal veľkolepý kultúrny program. Všetko sa to realizovalo v miestnom parku. Večer bola obecná veselica s dobrou hudbou a občerstvením - večera a pitie pre všetkých občanov. Po roku 1965 to skončilo. VČS druž-

stva sa obyčajne koná vo februári a to už od 9. hod. Tam sú iba družstevníci a pozvaní hostia. Po schôdzi každý dostane obed a pijatiku. Večer je zábava s večerou. Niekedy býva aj kultúrny program.

KONIAROVCE

Tradícia dožínok skončila zlúčením družstiev r. 1976. Iné akcie a tradície sa nekonajú. Vinicu, kde mali súkromné vinice občania, družstvo vyoralo a tým sa skončilo i s oslavou vinobrania.

KOŠICKÁ BELÁ

Niekedy sa koniec hospodárskeho roka - mlátenie - končil väčšou hostinou. Dnes už nie.

KRAČUNOVCE

Koniec žatvy - dožinky sa konali za čias veľkostatkára Bozsitsa a trvali už do parcelácie jeho pozemkov (1947 - 1948). Tento zvyk sa obnovil po založení JRD v našej obci (23. júla 1972). Dožinkový veniec sa vtedy odovzdával predsedovi JRD. Po novembri 1989 tento zvyk zanikol. Počas žatvy sa nekonali a ani nekonajú tanečné zábavy. Zábava mohla byť až vtedy, keď bolo z polí zvezené všetko obilie. (Bola obava, aby hrom neudrel do krížov s obilím.) U nás takéto kríže s obilím nazývali „rakaše“. Podobný veniec ako dožinkový sa nesie do kostola, keď je poďakovanie za zemskej úrodu. Najkrajšie klasy zrna sa odložia ešte počas žatvy. Potom ich ženy spolu so strapcami a lístím z hrozna uvijú do venca.

Malý venček alebo kyticu kvetov kladú aj pri dokončení práce na stavbe domu. Napr. murári, keď dokončia svoju prácu, na najvyšší roh položila kyticu kvetov (za to dostanú fľašu pálenky), tesári, keď ukončia krov.

Po nastťahovaní do nového domu majiteľ domu pozve na pohostenie svoju rodinu a tých, ktorí na stavbe najviac robili.

KRAJNÉ

Pravidelne sa v Krajnem usporadúvali dožinkové slávnosti, ktoré organizovali Roľnícka beseda a Slovenský roľnícky dorast. Slávnostný ráz celému podujatiu dodá-

vala miestna Sedliacka jazda. Po založení Jednotného roľníckeho družstva to robievalo ono. V roku 1991 táto zvyklosť zanikla.

KRÁE

Teraz už nie, len výročné schôdze družstva, organizuje ich vedenie PD. Tradícia dožínok skončila v osemdesiatych rokoch.

KROMPACHY

V päťdesiatych rokoch tento zvyk zanikol.

KŠINNÁ

Koniec žatvy a tradícia dožínok zanikli v našej obci v 70. rokoch, kedy sa družstvá celej Uhrovskej doliny zlúčili do jedného celku.

KURIMA

Dožinky. Dožinkové vence na družstevnej slávnosti bilancii.

KUROV

Dožinky. Každoročne Poľnohospodárske družstvo uskutočňuje výročnú schôdzu, na ktorej hodnotí hospodárske výsledky roka.

LADA

Na dožinky družstevníci oslavujú zhodením dožinkového venca a predseda PD obstará pre nich pohostenie.

LAŽANY

Na koniec roka v kostole je poďakovanie za starý rok, organizuje sa celá obec, čiže veriaci.

LEDNICA

Koniec žatvy - žatevný veniec. Sprievod po dedine s kultúrnym programom folklórnej skupiny, kde sa opakujú zvyky, ktoré sa konali počas žatvy a priebehu žatvy.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Dožinky v našej obci boli tiež trvalou tradíciou. Po skončení žatvy ženci a žnice uplietli z klasov obilia veniec, ktorý za spevu z poľa priniesli na dvor zemepána Andreášskeho. Vinšami a spevom odovzdali veniec pánovi, ktorý ich počastoval a pripravil veselicu. Táto tradícia trvala až do r. 1946. Pásmo tohto zvyku má dnes naša folklórna skupina, s ktorým vystupuje už štvrtý rok na

oslavách Poďakovania za úrody v skanzene v Pribyline. Aj družstevné dožinky, ktoré sa konali až do r. 1989, boli podobné, len s tým rozdielom, že tieto pripravovali členovia rastlinnej výroby.

ĽUBIETOVÁ

Na záver hospodárskeho roka sa konajú služby Božie, poďakovanie za úrodu. V domácnostiach sa pripraví bohatšie pohostenie z tohoročnej úrody.

LUBINA

Pred rokom 1989 sa organizovali okresné dožinky v amfiteátri na vrch Roh s kultúrnym programom. V súčasnej dobe v kultúrnom dome organizujeme na záver poľnohospodárskeho roka „Súťažno-zábavný večer“, kde súťažia spol. organizácie. Večer sa nesie v znamení ovocia a zeleniny a zároveň prebieha súťaž o najlepšiu slivovicu, belovicu a hrušovicu. Na záver je koštovka prinesených vzorkov.

MALÁ LEHOTA

Tieto veci sa u nás konajú v úzkych kruhoch, príp. pre zúčastnených členov a pod., nie ako akcia alebo tradícia v obci.

MAŇA

Žatva - dožinky. Do r. 1989 - 1990 koniec žatvy sa u nás vždy končil „dožinkami“ - odovzdávaním „dožinkového“ venca (upleteného z najkrajšej slamy a kláskov, ozdobeného poľnými kvetmi a vyšívanými stuhami) predsedovi JRD. Potom nasledovala hostina a veselica. Pri odovzdávaní venca spievali pieseň - Gazda náš, gazda náš... Dnes tento krásny zvyk i všetky ostatné má spracované a nacvičené folklórna skupina Dolinka. „Hedšig“-Táto tradícia vinohradníkov je podľa kroniky maňanských vinohradníkov uvedená od 5. novembra 1925. Je to výročná schôdza vinohradníkov Starej hory, na ktorej sa volí horský výbor. Horský výbor tvorí richtár, pereci (členovia výboru - v súčasnosti sa ich volí 9) a hájnik. Koná sa pravidelne každý rok niektorú sobotu popoludní, koncom novembra alebo začiatkom decembra. Je to záležitosť čiste mužská. Vinohrad-

níci sa zídu pred hajlochom (viničný domček) starého richtára, kde sa koná výročná schôdza - „hedšig“. Na schôdzi podajú správu o hospodárení za uplynulý rok, volia horského richtára, perekov a horského hájnika. V diskusii potom vinohradníci hovoria o veciach a problémoch týkajúcich sa práce a života na Starej hore. Hedšig potom pokračuje voľnou zábavou. To je už potom veselo v hajlochoch, odkiaľ rozvoniava chutný guláš a ozýva sa spev pri pohárikoch dobrého máňanského vína.

MARHAŇ

Tradícia dožiniek sa ukončila v roku 1989.

MEDOVARCE

Ukončenie prác sa neorganizuje. Malo to tradíciu asi do roku 1975 ako dožinkové oslavy JRD.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Dožinkový sprievod sme naposledy robili v r. 1985.

MIŇOVCE

Dožinky uvádzali informátori len v súvislosti s JRD. Družstvo v obci zaniklo a keďže Miňovce nie sú výraznou poľnohospodárskou obcou (hovoriť sa, že tu žijú len drevorubači a rybári), ani v minulosti nie je známa tradícia dožiniek.

Pri stavbe domu sa do základov na rohu zvyknú dať sväteniny - svätená voda a „proskurky“ - posvätené kúsky obradového chleba, ktoré dostávajú veriaci pri „myovaní“ - pomazaní olejom a sú symbolickým náznakom agapé - hodov lásky.

Pri ukončení každej dôležitej časti stavby domu sa dáva na stavbu „zastava“ - malý stromček, alebo vrcholec stromu ozdobený stužkami. Staviteľ je povinný všetkým nalíat pálenky.

MYJAVA

Predposledná nedeľa cirkevného roku je zasvätená poďakovaniu zemi. Celá slávnosť a bohoslužba (9.00) je venovaná zemi za všetky dary, ktorými nás v tom ktorom roku obdarovala. Je tomu prispôsobená aj výroba

oltára, kde je položený rozkrojený chlieb a iné hosp. produkty. Po skončení kostola sa vracia domov, kde pred slávnostným obedom vedie najstarší muž (alebo žena, ak nie je v rodine muž) modlitbu - poďakovanie za úrodu a obživu - a tiež nasleduje sviatočný obed. 17.00 hod. - večerné modlenie - večierka - tiež vo forme poďakovania zemi.

NEDOŽERY-BREZANY

Na ukončenie žatvy sa pravidelne koná zábava Pod vrbičkami. Dožinky organizuje poľnohospodárske družstvo a obecný úrad.

NEVOENÉ

Dožinkové slávnosti, výročné schôdze JRD v našej obci zanikli pred 20 rokmi, keď došlo k zlúčeniu menších družstiev do väčších celkov.

NIŽNÁ BOCA

Na Nižnej Boci nikdy nebolo založené družstvo, podhorská obec v ťažkých podmienkach. Tu ľudia pestovali iba zemiaky. Cez leto bolo potrebné pripraviť seno na zimné kŕmenie. Koniec týchto prác sa nijak výrazne neoslavoval. Sviatkom bolo, keď sa v máji odvádzali ovce na salaš. To bača chodil s honelníkmi oblečený v kroji a zháňali ovce z jednotlivých maštali. Dnes sa zväzajú autom. Bača prestal chodiť asi v r. 1988.

NIŽNÁ SLANÁ

Koniec žatvy sa už neoslavuje. Výročné schôdze družstiev sú už skôr formalitou ako oslavou. Spôsobila to zrejme zlá hospodárska situácia v našom „ranom kapitalizme“. Kedysi to boli honosné oslavy, samozrejme s politickým podtónom. Koniec stavby je ťažko postrehnúť a osláviť, pretože sa stavia ešte aj vtedy, keď občan už v budove býva.

OBYCE

Poľnohospodárske družstvo v obci je rozpadnuté, dožinky sa neoslavujú. V minulosti oslavovali v zlúčenom JRD. Domy sa už málo stavajú (nieť financií), ale keď sa múry vytiahli po „glajchu“, na roh múru sa zastrčila veľká kytica, zelená ratolesť a bol „oldomáš“. Slávnosti vinobrania sa nerobili a nerobia.

OLKA

Koniec žatvy sa oslavuje pohostením a spevom či už na hospodárskom dvore alebo pri ohni na poli. Organizuje ju predseda roľníckeho družstva a správa družstva.

OMŠENIE

V obci sa oslavujú tradičné štátnoobčianske podujatia, ďalej výročia obce (v r. 1997 665. výročie obce), výročí základnej školy, štátnych majetkov a pod. Dožinky sa oslavovali naposledy asi v roku 1975.

OSIKOV

Dožinky boli zachované asi do r. 1988, 1989. Výročné schôdze družstva sa robia, ale nie tak, ako to bolo pred 10 - 15 rokmi, iba oficiálne, bez zábavy.

PASTUCHOV

Všetky práce končia oldomášom. Teraz si to organizujú jednotlivé pracovné skupiny. Po ukončení všetkých prác robí DO spoločné posedenie, pohostenie, hudbu.

PATA

Už nie. Tradícia sa skončila pred rokom 1989.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Zánikom družstva zanikla aj tradícia dožiniek. Teraz iba symbolicky v kostole dievčatá na konci žatvy dajú na oltár chlieb upečený z prvého zrna. Keď murári ukončia stavanie domu, na roh stavby postavia ovenčený stromček a majiteľ im musí naliať pálenky, aby dom nespadol.

PODZÁMČOK

V minulosti, keď sme boli samostatné družstvo, tak sa robili tradičné dožinky, výročné družstevné schôdze od r. 1957 - 1974. Od tohto roku sme zlúčení v družstve Dobrá Niva a tieto tradície zanikli.

POHORELÁ

Horehronie je príliš drsný kraj, studený a dopestovaniu úrody nežičlivý, preto nieto dôvodu na oslavu vinobrania či ukončenia žatvy. Ťažko vyrobený peniaz premenený na stavbu rodinného domu je dôvodom osláviť „vytiahnutie múrov“ ozdobeným májom (breza).

POHRONSKÁ POLHORA

Koniec stavby sa oslávi súkromne, na znak, že je stavba domurovaná, sa vztýči na jej vrchol vrcholec smreka. Potom sa už len pokrýva.

POENÝ KESOV

Koniec žatvy - dožinky v našej obci sa oslavujú slávnostným posedením všetkých tých, ktorí sa podieľali na žatevných prácach. Predseda poľnohospodárskeho družstva poďakuje a zhodnotí celý priebeh žatevných prác a oboznámi s výsledkami a výnosmi. Družstevníci dostávajú tzv. oldomáš (pohostenie), debatujú a zabávajú sa. Organizuje to PD - vedenie družstva.

POZDIŠOVCE

Oslavy ukončenia niektorých dôležitých prác sa teraz nekonajú. Udržiava sa zvyk pri stavbách domov, keď sa vymurujú múry, postaví sa na roh zelený konár ozdobený ručníkom a majiteľ tam postaví fľašu pálenky. To isté sa koná, keď sa ukončí krov - strecha. Tradície dožiniek - dožinkový veniec zanikla asi pred 10 - 12 rokmi.

Výročná schôdza družstva sa koná bez veľkých osláv, skromne. Pomerne slávnostné sú výročné schôdze organizácie dôchodcov. Tieto sa konajú pred skončením fašiangov. Ženy - dôchodkyne v spolupráci s obecným úradom pripraví pohostenie, upečú koláče. Raz pripraví program s páraním peria, pričom spievajú, inokedy zas pradu konope.

PREŇOV

Koniec žatvy roľnícke družstvo vždy oslavuje dožinkami. Upletený dožinkový veniec sa odovzdáva predsedovi roľníckeho družstva. Potom sa porieša pohostenie v družstve spojené so zábavou. Koniec zberových prác obidve cirkvi v obci tak rímskokatolícka, ako aj evanjelická v rámci služieb Božích pripomínajú poďakovanie za úrody zeme. Počas konania náboženského obradu sú na oltári položené: chlieb, ovocie, klasy obilia a iné produkty.

PRESELANY

Zanikli aj dožinky, sú iba výročné schôdze družstva.

PRIECHOD

Tieto udalosti sa neoslavujú, asi tiež od čias kolektivizácie, družstvo je u nás totižto stále dlhodobo vo finančnej kríze, platobnej neschopnosti, izolované od vlastníkov pôdy a podielnikov, nezáleží mu na prezentácii.

PUKANEC

Oslavujú sa len obaračkové slávnosti a poďakovanie za úrodu.

RADOŠOVCE

Dožinky - poďakovanie za úrodu sa koná v kostole: mládež je oblečená v miestnom kroji a odovzdá dožinkový veniec zo slamy.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Tradícia dožiniek sa skončila pri zlučovaní družstiev asi v rokoch 1972 - 1973. Potom všetko prešlo na strediskovú obec, kde bolo sídlo JRD.

ROZHANOVCE

Tradícia dožiniek „dožila“ s koncom prosperity JRD.

RYBKY, OKR. SENICA

Tradícia dožiniek sa v našej obci skončila keď zlúčili viaceré družstvá. Bolo to v roku 1970.

RYKYNČICE

Dožinky bývajú furt u nás pred družstevnou pivnicou. Je tam muzika, tancuje sa. Predtým to bolo v kultúrnom dome.

SEBECHLEBY

Vinobranie - michalská obaračková hostina na sv. Michala - burčiak, kačacina.

SELEC

Pri stavbe rodinných domov, pri postavení krovu sa dá mýja ozdobená vreckovkami, ktoré sa dajú robotníkom na stavbe; na družstve uvijú dožinkový veniec na ukončenie žatvy.

SELEC

Koniec žatvy - dožinky, koniec obaračky chmeľu sa oslavovali asi do r. 1991. V Trenčianskych Stankovciach - susednej obci, do jej poľnohospodárskeho družstva patrí i naše. Napr. pri skončení žatvy sa odovzdával dožinkový veniec predsedovi

družstva. Pritom býval kultúrny program. Takmer každoročne v ňom účinkovala naša folklórna skupina, potom bola tanečná zábava, na ktorej hrávala dychová hudba z niektorej blízkej obce. Podobným spôsobom sa organizovala i výročná členská schôdza JRD. V súčasnosti sa z finančných dôvodov nekonajú žiadne dožinky a výročná schôdza sa obmedzila len na oficiálnu časť s malým pohostením bez kultúrneho programu či zábavy (podľa rozprávania p. Mahrikovej - správkynye hosp. dvora Selec).

SLATINA NAD BEBRAVOU

Výročné schôdze družstiev sa konajú v kultúrnom dome. Do roku 1985 sa usporiadávali dožinkové zábavy.

SLOVENSKÝ GROB

Výročné schôdze družstiev oslavujú zábavou a pohostením. Keď je koniec stavby, dajú ozdobenú vetvičku na strechu - radosť z ukončenia stavby.

SMREČANY

Folklórna skupina odovzdáva žatevný veniec v skanzene Liptovskej dediny v Pribyline, predsedovi poľnohospodárskeho družstva. Organizuje tieto okresné dožinky p. Iveta Zuskinová.

STARÁ BYSTRICA

V oblasti našej dediny a okolia sa konala žatva obilia - jačmeňa v mesiaci auguste. Ovos kosili koncom augusta v čase kopania zemiakov, prípadne začiatkom mesiaca septembra. Oslavy ukončenia žatvy zaviedli na JRD Pokrok Stará Bystrica, čo bolo spojené s tanečnou zábavou.

STOŽOK

Žatva v obci Stožok sa oslavuje dožinkami, ktoré poriada farma Agronova. Ďalej od r. 1995 sa traduje ukončenie roka, stretnutie predstaviteľov obce, podnikov, PO, FO, SHR s pohostením a zábavou. Od roku 1991 sa celoobecne oslavuje Deň matiek, Mesiac úcty k starším, Naše generácie, predstavenie ľudových umelcov a ľudovej umeleckej tvorby. Tieto akcie organizuje obec Stožok

s bohatým kultúrnym programom a celoo-
becnou hostinou.

SVÄTÝ JUR

Ešte tesne po II. svetovej vojne bývali slávnosti vinobrania. Alegorické vozy ovenčené viničom a strapcami hrozna, ťahané volmi, so sudami vína prechádzali celým mestom. Dievčatá v sviatočných krojoch čapovali z nich všetkým víno. Viazal sa veľký stravec hrozna zo strapcov, ktorý bol tiež súčasťou slávnosti. Zvyk zanikol, keď JRD zamenilo voly za traktory. Na dožinky sa tiež robila oslava, väčšinou u bohatých gazdov, ktorí mali veľké role. Viazali sa vence z klasov zbožia, ktoré doniesli robotníci gazdovi. Po zániku týchto zvykov sa robia iba výročné schôdze PD vo februári, v marci, kde zreferujú výsledky za uplynulý rok a podáva sa malé občerstvenie. Koniec hrubej stavby alebo strechy sa označuje malou chvojkou na vrchu stavby.

ŠAROVCE

Tradícia dožiniek sa skončila už dávno - pravdepodobne v rokoch 1985. V roku 1997 organizoval oslavy dožiniek obecný úrad a boli tu programy z troch obcí, s ktorými je nadviazaná družba - Šarovce, Horná Maríková a z MLR Veresegeház.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Dožinky sa robili počas trvania JRD (od r. 1957 do r. 1964). Uvaril sa guľáš, členovia s zišli, zabavili sa a zaspievali. Potom prebrali družstvo Štátne majetky a dožinky sa už nekonali. Pri stavbe domu sa na novovystavaný múr pripevní mladý stromček.

ŠTIAVNIK

Dožinky sa oslavovali len u bohatších gazdov v dedine a na sezónnych prácach mimo obce. Pozostávali z prinesenia venca, príp. vinša a piesne. Gazda spravil pohostenie. Pri niektorých väčších poľnohospodárskych prácach sa na konci spravilo menšie pohostenie „oldomáš“.

Pri stavbe, keď sa dokončí krov, na špic sa pribije smrečok namočený vo vápne „vjecha“ a pije sa „vjechove“.

TISOVEC

Viecha - ozdobená chvojka z brezy sa postaví na 1. dostavaný roh domu a to sa patrične oslávi. Tradícia dožiniek skončila asi pred 10. rokmi. RD nepestuje obilie. RD máva výročné schôdze vo februári (ani neviem ako to teraz býva, lebo RD sa delilo, vytvorili sa eseročky, RD je v likvidácii). Výročnú schôdzu raz ročne máva urbár.

TRENČIANSKA TURNÁ

Každoročne sa u nás poriadajú dožinkové slávnosti. Slávnosť odovzdávania vencov vykonávajú hlavne členovia súborov. Pri rôznych prácach, po ich ukončení sa konajú oldomáše (páranie peria, zabíjačka, pri ukončení stavby, pri ukončení hromadných prác na poli - kosenia sena, ukončenie zberu chmeľu). V minulosti tiež pri pradení, pri varení lekváru, pri tkaní.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Kedysi po žatve a mlatbe bývali dožinkové slávnosti pánov „v majeri“. Slávnosť mala ohlas v celej obci. Plietli sa a odovzdávali dožinkové vence z najkrajších klasov obilia, papierových ruží pánovi, gazdovi i richtárovi. Táto tradícia zanikla v dobe, keď vzniklo v obci družstvo.

Dnes na družstve sa dožinky nekonajú. Poriadajú slávnostnú výročnú schôdzu, na ktorej ohodnotia žatevné výnosy.

UNÍN

Tradícia dožiniek bola v obci do r. 1989. Teraz sa uskutočňuje v úzkom kruhu osôb, ktoré vykonávajú žatvu. Nie je to akcia verejná.

VARÍN

Dožinky za súkromného hospodárenia boli v obci 15. 9. na sviatok Panny Márie. Gazdom s väčšou výmerou pôdy sluhovia a slúžky, ktorí pracovali pri zbere obilia, odovzdali gazdovi veniec upletený z obilných klasov. Menší gazdovia, viac gazdiné, niesli do kostola kyticu najkrajších kláskov pšenice, raži, jačmeňa a ovsa, ozdobené liečivými bylinkami a kvetmi, medzi ktorými nesmel

chýbať nechťik lekársky. Po založení JRD sa dával veniec predsedovi JRD a MNV až do roku 1991. Keď družstvá upadli, zanikli aj slávnosti dožiniek.

VAŽEC

U nás sa to neoslavuje. Poďakovanie za úrodu v kostole koncom októbra v rámci bohoslužieb.

VELIČNÁ

Viecha sa stavia pri: vymurovaní 1. steny; zdvihnutí 1. roha na streche. Dožinky skončili pri skončení JRD.

VEEKÉ VOZOKANY

Tradiícia dožiniek sa skončila zmenou politického systému v roku 1989 v dôsledku hospodárskeho úpadku poľnohospodárskych družstiev. Uskutočňujú sa sporadicky obe- račkové zábavy, ktoré organizujú jednotlivé spoločenské a záujmové organizácie.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Dožinky skončili zjednotením JRD. Výročné schôdze JRD skončili rokom 1990 (posedenie pri obede, hudba, víno).

Vinobranie - program folklórnej skupiny - organizuje Miestne kultúrne stredisko, miestny odbor Matice slovenskej.

VINNÉ

Obyčaj zanikol okolo r. 1930. Koniec hospodárskeho roka si dnes pripomínajú už iba družstevníci na tzv. bilančných alebo výročných schôdzach. Zakole sa teľa a prasa, urobí sa pohostenie pre všetkých pracovníkov družstva a pozvaných hostí, prečíta sa správa o hospodárení a výsledkoch a nasleduje kultúrny program, prípadne zábava so živou muzikou alebo disco. Pri zbere hrozna si dnes pomáhajú rodiny alebo priatelia. Pri ukončení sa počastujú vínom, pálenkou, domácimi koláčmi, dostanú za košík hrozna a porozhádzajú sa domov. Okolo r. 1947 u majetných jednotlivcov, pestovateľov vínnej révy sa na počesť dobrej úrody a úspešne skončeného vinobrania aj tancovalo pri cigánskej muzike. Stavebné práce sa neoslavovali. Žatevné práce s prinesením žatevné-

ho venca gazdovi s typickou ľudovou veselicosou sa slávil do nástupu kolektív. hospodárenia, keď sa mlátilo u jedného gazdu jednou mláťačkou.

VRÁBLE

Žatevné zvyky skončili v 30. rokoch 20. storočia, podobne aj zvyky na záver obe- račiek. Po roku 1919 tieto zvyky podporovali matičiari, učitelia meštianky a cirkevnej ľudovej školy, divadelní ochotníci, mladí ľudia - roľníci, cirkevný spevokol.

Dožinkové oslavy organizovalo miestne JRD od roku 1949 do roku 1989.

VYŠNÁ OLŠAVA

Dožinky sa neslávia zvláštnou tradíciou asi od r. 1970.

VYŠNÁ SLANÁ

V našej podhorskej obci je pomerne málo poľnohospodárskej pôdy a možno aj preto dožinkové oslavy nemajú u nás tradíciu. Až so vznikom JRD sú spojené oslavy na konci žatvy spojené s varením guláša a spevom.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Na slávnosť ukončenia žatvy chodí folklórna skupina Poludnica do skanzenu v Pribyline, kde odovzdá predsedovi družstva a starostovi obce dožinkový veniec. K tomu sa vinšuje, spieva a tancuje. Predseda pohostí koláčmi a pálenkou.

ZEMIANSKA OLČA

Medzi päťdesiatym a šesťdesiatym rokom zanikli všetky tieto zvyky.

ZLIECHOV

Koniec žatvy a dožinky už zanikli v r. 1980. Udržia sa tento zvyk už len vo folklórnej skupine. Viecha sa dáva po vymurovaní obvodových múrov stavby. Gazdina dala na to fľašu páleného. Druhá viecha sa dávala po postavení krovu na stavbe.

ZOHOR

Keď sa na rodinnom dome pri stave urobí „glajcha“, dá sa na vrchol malá mája omašľovaná a fľaška vína, to sa oslávi jedlom a pitím. Za súkromníctva v rokoch 1930 - 1940, sa niesol žatevný veniec hospodárovi

alebo starostovi obce s peknými spevmi. Keď začalo JRD a býval koniec žatvy, vždy sa dožinky oslavovali a čatárky niesli veniec predsedovi družstva. Pokiaľ žili starí hospodári sa to robilo i so zábavou, ale teraz už to zaniklo.

ŽALOBÍN

Ukončenie poľnohospodárskych prác sa končia Dožinky alebo oslavami Žalobín to valal. Organizuje to obecné zastupiteľstvo

v dedine za účasti škôl, sponzorov a všetkých, ktorí sa chcú zabaviť, posedieť si i vypiť, dobre zajesť. Robí sa to na ihrisku až do rána. Zvykne hrať živá hudba, čo je na dedine vítané.

ŽAŠKOV

Výročná schôdza poľnohospodárskeho družstva - najskôr prebehne vyhodnotenie roka, potom vystúpenie folklórnej skupiny.

HODY

BÁTOROVÁ

Hody - hostina sa koná prvú októbrovú nedeľu na sviatok sv. Terezky. Na hostinu sa už týždeň vopred povolávajú hostia - najbližšia rodina. Hostia prichádzajú tak, aby sa spoločne mohli zúčastniť sv. omše. Hodové pohostenie má na starosti gazdiná. Podáva sa tradične slepačia polievka s rezancami, varené slepačie mäso, plnka, paradajková omáčka a iné asi štvoraké mäsité jedlá. Na hostine nikdy nechýbala pečená hus. Podáva sa už aj burčiak. Tanečné zábavy už nebyvajú, len ak diskotéka, šiatre - stánky s hračkami a sladkosťami.

BERNOLÁKOVO

Hody sa u nás konajú na Annu. Začínajú v nedeľu ráno sv. omšou v kaplnke sv. Anny. Chodí sa od kostola ku kaplnke s procesiou. Od piatka večera sa konajú hodové zábavy, diskotéky, futbalové zápasy na ihrisku. Pred kult. domom sa konajú koncerty hudobných skupín. Hodové pohostenie prebieha v rámci rodiny slávnostným obedom. Poobede celé rodiny navštívia kolotoče.

BUŠINCE

Hody sa konajú v poslednú októbrovú nedeľu. Zábavy organizoval obecný úrad, no posledných 10 rokov sa koná len rómska zábava a futbalový zápas - turnaj spojený s predajom guláša. Každoročne prichádza do obce aj kolotoč.

CEROVO

Hody - cerovská hostina, býva druhú októbrovú nedeľu. Traduje sa na počesť dostavania Chrámu Božieho (evanjelického). Kedy si domáci obyvatelia pozývali príbuzných. Nedeľa sa začína službami Božími. To zostalo dodnes. Pár rokov dozadu prišiel do dediny aj kolotoč, bývali zábavy.

ČAKA

Ako už bolo skôr pripomenuté, že hody sa konajú po sv. Jánovi Nepomuckom. Prípravy na hody sú veľkolepé, pretože každá rodina si pozýva svojich najbližších, ktorí väčšinou už bývajú v mestách. Hlavné jedlo sú buď vyprášané kačice alebo husi. Čiže hody sú najmenej na úrovni Vianoc. Tanečné zábavy v minulosti boli vždy v nedeľu so spomínaným mládeneckým krstom. Mládenecký krst vlastne zanikol po zavedení povinnej 9. roč. ZDŠ. V súčasnosti sa konajú tanečné zábavy v piatok a v sobotu. Obyčajne sa konajú v oba dni. Ak nie je majstrovský futbalový zápas, uskutoční sa zápas medzi staršou generáciou. Hoci bez kolotočov by sme si u nás nevedeli predstaviť. Býva ich veľké množstvo.

ČAKAJOVCE

Na sviatok sv. Kataríny. Uskutočňuje sa iba bežná hodová zábava, typická tejto dobe.

ČERVENÍK

Hody sa konajú na sviatok Obetovania Panny Marie (posledná nedeľa pred adventom). Nakoľko v tomto období už býva chladné počasie, kolotoče bývajú v dedine v závislosti od počasia. Zábavy organizujú Telovýchovná jednota Slovan v piatok a sobotu. V nedeľu býva organizovaná ľudová zábava, ktorú organizuje MS SČK. V pondelok sa stretávajú folklórne skupiny, poľovnícke združenie a iní záujemci v neďalekom háji, kde je postavená chata SNO a poľovnícky vagón. Tu sa varí guláš, hrá, spieva, tancuje až do neskorého večera. Pri príležitosti hodov sa v domácnostiach kfmia husi, kačice, ktoré sú hlavnou pochúťkou na hodovom stole. Navštevujú sa rodiny, kmotrovia, kamaráti, známi.

ČIERNY BALOG

Tradičia hodov v našej obci nebola založená. Zrejme to vychádzalo taktiež z podmienok života obyvateľov obce. Nebolo času a prostriedkov na zábavy. Ani svetské, ani cirkevné.

Príchodom nového pána farára sa konajú hody. Táto slávnosť sa v našej obci uskutočňuje 15. augusta na Nanebovstúpenia Panny Márie - patrónky celej obce. Začína sa večer pred sviatkom slávnostnou akadémiou a sv. omšou a druhý deň pokračuje znovu sv. omšou na Urbanovom vrchu pri jaskyni P. Márie.

DOBRÁ NIVA

U katolíkov na Michala (kostol sv. Michala archanjela), u evanjelikov v tretiu októbrovú nedeľu, kedy sa v minulosti robili i zábavy. Dnes si pozývajú občania najbližších príbuzných na slávnostný obed.

DOBRÁ VODA

Hody sa v našej obci konajú na začiatku septembra. Varia a pečú sa vyberané jedlá, navzájom sa pozývajú rodiny z druhých dedín. Po pohostení sa rodiny spolu odoberú na kolotoče, futbalový zápas a večer hodová zábava. Už po niekoľko rokov športový klub organizuje i v pondelok zaujímavé zápasy (starostovia obcí s kaplánmi, internacionáli s dedinskými športovcami).

DOLNÁ KRUPÁ

Hody sa v našej obci konajú vždy v prvú septembrovú nedeľu. Konajú sa vždy tri hodové zábavy. Je u nás veľa kolotočov, koná sa aj futbalový zápas. Počas týchto dní sa pozývajú všetci príbuzní. Tradíciou je pečenie husí a kačíc.

DOLNÁ STREDA

Hody v obci majú veľkú tradíciu a z okolia sa zachovali v 3 - 4 dedinách. Hody sa konajú na Jakuba v posledný júlový týždeň (od piatka do pondelka), pretože kostol je zasvätený sv. Jakubovi. Organizáciu hodov prevzal pod patronát starosta a zo spoločenských organizácií TJ (organizátor hodového futbalového turnaja a zábav).

Na hody sa do obcí schádzajú rodáci z celého Slovenska, ba i zahraničia. Obec je poupratovaná, vykosená, v noci vysvietená. V centre obce na Kostolnom námestí, ktoré je aj obecným parkom, sa povoľuje pôsobenie lunaparku, kde nechýbajú súčasné atrakcie a kolotoče. Popoludní na námestí vyhráva dychová hudba a v kultúrnej sále sa koná hodová zábava „Annabál“, nakoľko v tom čase je i Anny. Obec je známa, že na hody sa podáva v domácnostiach okrem iného vlašjšie staré víno a mladá husacina. V centre obce sú mnohé predajné stánky hodových tovarov a miestna reštaurácia a pohostinstvo je zastávkou mnohých návštevníkov hodov. Pri výročných akciách sa nezabúda na slávnostný priebeh hodovej sv. omše, často za účasti dychovej hudby. Do obce zavítajú aj Cigáni, podomoví hudobníci, ktorí sa postupne „strácajú“.

DOLNÉ OREŠANY

V našej obci sa konajú hody 15. augusta, na Nebevzatí Panny Márie, i kostol máme zasvätený k nej. V minulosti, keď 15. 8. padlo na piatok, tak sa hodovalo celé 3 dni. 16. 8. je deň sv. Rochusa (patróna ochrancov moru), tiež sa svätí ale nie v kostole, ale na konci dediny máme postavenú kaplnku Najsvätejšej Trojice a obrazom sv. Rochusa. Na hody sa pozývajú rodina a známi. Hodové pohostenie prebieha pečením koláčov, zákuskov, pečených kačíc a husí a zapíjajú dobrým orešanským vínom. Pri obede chodia vyhrávať z dom do domu cigánske kapely z okolia. Dostanú peniaze, koláče, aj občerstvenie. Potom nasleduje tanečná zábava hodová, futbalový zápas pre deti, kolotoče, húsenkové dráhy, strelnice. Všade plno ľudí aj dosť unavených s piesňou na perách. Sú to naše každoročné hody.

DOLNÝ HRIČOV

Hody v obci sa konajú v nedeľu pred Michalom (29. 9.), pretože rímskokatolícky kostol je zasvätený sv. Michalovi. V minulosti sa vyznačovali malým obecným jarmokom a kolotočom. V súčasnosti tento

zvyk zanikol, v niektorých domácnostiach sa pečú šišky či koláče. Avšak obec sa v tomto roku chystá opäť hody obnoviť, a to obecnou veselnicou a jarmokom.

DOLNÝ OHAJ 1

Hody sú na sviatok vysvätenia kostola na sv. Imricha. Pozývajú sa najbližší členovia rodiny a príbuzní, čo sú roztrúsení po okolí. Vtedy sa bohato hoduje, pije, zabáva. Pečú sa husi, kačice, koláče, hurky, klobásky, víno, pivo, malinovka, alkohol - skutočné hody. Samozrejme, že nechýbajú ani zákusky a torty. Po obede bývajú kolotoče, futbalový zápas, lúskajú sa jadierka, je strelnica a pútnikári. Nechýba slávnostná svätá omša o 10.00 hod. Potom sú hodové zábavy v sobotu a v nedeľu, robí TJ.

DOLNÝ OHAJ 2

Hody sú príležitosťou, kedy sa schádzajú občania roztrúsení po republike i inde vo svete. Sú to ozajstné hody - zamerané na dobré jedlo a pijatiku. U nás sú 5. novembra na Imricha, keď sú už vykŕmené husi a vykysnuté víno. Sprievodné akcie: kolotoč, pútnikári, strelnica, ulice zasypané vylúskanými jadierkami z tekvice, futbalový zápas a aspoň dve hodové zábavy.

DVORNÍKY

Hodová slávnosť sa v obci koná na sviatok „Povýšenia sv. kríža“ dňa 14. septembra, kedy bol vysvätený kostol, čo sa slávi slávnostnou sv. omšou. V rodinách sa pripravuje slávnostný obed, na ktorý sa pozývajú rodinní príslušníci. V nedeľu sa koná futbalový zápas „A“ mužstva a na hodový pondelok hrajú priateľský zápas starí páni. V obci sú nielen pre deti, ale aj pre mládež kolotočové atrakcie. V piatok, sobotu a v nedeľu bývajú hodové zábavy, ktoré organizuje športový klub.

GABČÍKOV

Hody sa konajú v júli. Trvajú dva dni - nedeľa a pondelok. Vtedy sú väčšinou aj obchody zatvorené a ľudia si vyberajú dovolenky. Ľudia sa pripravujú na hody. Upratujú byt, dvor, ulicu. Vytvárajú, pečú.

Pozývajú rodinu, ale aj známych. Prebieha futbalový zápas, atrakcie - kolotoče, hodová zábava. Ženy sa obliekajú do nových šiat - hotová módna prehliadka.

GEMERSKÁ POLOMA

Hody - u nás sa hovorí „Hostina“ - sa konajú v októbri. Dnes sa tento sviatok už neoslavuje zábavou, ako to bolo dávnejšie zvykom. Pozývajú sa do rodín príbuzní, príp. dobrí priatelia. Navaria sa dobroty - bravčové špeciality, koláče a zákusky.

Gočovo

Hody v našej obci sa konajú prvý týždeň v októbri, pozývajú sa najbližší príbuzní, spoločne sa ide do kostola, kde vystupuje aj súbor Gočovian s náboženskými piesňami.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Hody sa v našom prostredí nazývajú „hoscina“ alebo „odpusť“, ale používa sa už aj slovenský výraz „hostina“. Viažu sa k nedeľi po 15. auguste, sviatku Nanebovzatia Panny Márie, ktorému je zasvätený hanušovský katolícky kostol. Pri kostole sú šiatriky. V meste sú kolotoče so strelnicou. V súčasnosti sa už tak vo veľkom hostia nepozývajú ako ešte pred 20 - 30 rokmi, kedy sa schádzali deti s rodinami, svatovci, tety, strýkovia... Evanjelická časť obyvateľstva mala po niektoré roky „hoscinu“ v tú istú nedeľu ako katolíci, ale bolo tiež obdobie, keď mali evanjelici „hoscinu“ týždeň po katolíkoch.

HERMANOVCE

Hody, alebo po našom „Hoscina“ je v našej obci na sviatok sv. Alžbety, t.j. v nedeľu pred alebo po 19. novembri, podľa toho, ktorá nedeľa je bližšie. Vtedy si domáci pozývajú svojich príbuzných a známych usídlených mimo obce. V kostole je slávnostná omša, obed je tiež slávnostnejší a večera je „hostinská zábava“. Na tejto zábave sa zachováva starý zvyk - zdvíhanie ženáčov. Tých mládenčov, ktorí sa v roku od poslednej hostiny oženili, slobodní mládenci trikrát zdvihnú a takpovediac rozlúčia sa s ním a s jeho chodením po zábavách. „Zdvihnutý“ zaplatí ostatným fľašu pálenky.

HLADOVKA

Každoročne na Nanebovzatie Panny Márie (15. august) býva v našej obci „odpust“ - hody. Okrem slávnostnej svätej omše, na ktorú prichádzajú obyvatelia (hlavne ženy a dievčatá) vyobliekané v goralských krojoch, obyvatelia z okolitých dedín či príbuzní a známi i z väčších vzdialeností, sa takmer v každej rodine uskutočňuje odpustové pohostenie. Opäť (ako pri príležitosti akéhokoľvek väčšieho cirkevného sviatku) pri svätej omši spieva detský či mládežnícky spevokol, hrá (samozrejme, aj organ) goralská muzika.

Po svätej omši niektorí členovia rodiny sledujú vychádzajúcich z kostola, aby pozvali k sebe na odpustovú hostinu svojich príbuzných či známych z okolitých dedín. Nie sú mi známe žiadne zvyky či dodržiavanie tradícií, ktoré by boli nejakým spôsobom zviazané s minulosťou. Pohostenie býva súčasné. Tak ako pri každej sviatočnej príležitosti (krst, svadba, rôzne sviatočné príležitosti, i kar) i pri tejto sa často pečie už spomínaný „moskal“. Z mnohých domov sa ozýva spev, harmonika, heligónka či goralská husľová muzika. V minulosti sa hrávali aj priateľské futbalové zápasy, ukážka cvičenia požiarnikov (dávno v minulosti aj kolotoč, strelnica, predaj cukrovej vaty, zmrzliny či šiatrový predaj hračiek). Majálesy, ktoré sa kedysi poriadali aj pri tejto príležitosti, nahradili diskotéky. Pri príležitosti odpustu sa skrášľuje celá obec, okolie kostola, maľujú sa ploty... tak, aby celá obec žiarila čistotou a novotou. Obyvatelia obce sa však nielen takto materiálne, ale aj duchovne pripravujú na tento sviatok. Celá obec je nábožensky založená (rímskokatolícka) a ako pred každým sviatkom aj teraz prístupujú k spovediam a prijímaniu eucharistie.

HORNÁ SEČ

Hody sa konajú v poslednú septembrovú nedeľu a tento deň je UZN obce stanovený na sviatok obce. Pribeh hodových slávností organizuje obec. Oslavy začínajú rybárskou súťažou o „Putovný pohár starostu obce“.

Nasleduje tanečná zábava - spravidla v piatok večer. V nedeľu sa konajú v miestnom kostole ekumenické bohoslužby za účasti 3 - 4 cirkví pôsobiacich v obci. V nedeľu popoludní sú prevádzkované bohaté atrakcie zábavných podnikov (kolotoče, strelnice...). Každý druhý rok sa konajú futbalové stretnutia medzinárodného charakteru s obcou z Maďarskej republiky Nagy csertesz - koliskou presídlených Slovákov žijúcich v obci Horná Seč. Miestni občania prizývajú svojich príbuzných a priateľov na hodovú hostinu. Obec hostí kňazov a iných oficiálne pozvaných hostí spoločným slávnostným obedom.

HORNÁ SÚČA

V našej obci sú hody na Jána Nepomuckého - nedeľa v máji. V rodinách sú veľké prípravy na privítanie hostí. Robí sa veľké upratovanie vonku i v dome, gazdinky pečú a varia 2 dni predtým a hodovanie ukončuje hodová zábava.

HOROVCE

Hody - odpustová slávnosť, sa konajú na sviatok Panny Márie kráľovnej. Rodiny sa schádzajú pred kostolom a po bohoslužbe idú na návštevy - hostinu. Večer je odpustová zábava.

HRAVONICA

Hody sú spojené s patrónom rímskokatolíckeho chrámu sv. Jánom Krstiteľom podľa určenia v tú-ktorú nedeľu na Jána. Najdôležitejšou udalosťou je duchovná časť - účasť na bohoslužbách. Potom sa návštevy odoberú do domácnosti, do ktorých boli pozvaní na slávnostný obed. Spravidla je to mäsové jedlo, pečené kura alebo bravčové rezne s polievkou. Po nedeľnom obede sa rodiny stretnú na zákusok, ktorý gazdina upečie už v sobotu, u najstarších členov rodiny, aby spolu spomínali, uctili sa navzájom a tiež aby si odpočínuli.

HRIŇOVÁ

Na Petra-Pavla, 29. júna býva v našom meste Petro-Pavlovský jarmok. Na jarmoku sú rôzne atrakcie, kolotoče... Večer je zábava pri ľudovej hudbe.

HRUBOŇOVO

Keďže obec sa skladá z 2 častí (obce boli v roku 1960 zlúčené do obce Hruboňovo - jedná sa o bývalé Výčapky a bývalé Suľany - teraz Hruboňovo).

Vo Výčapkoch sú hody na Michala (slávnostná sv. omša, kolotoče, šiatre, futbal, hodová zábava, návšteva rodín rod. príslušníkmi i hosťami).

V Suľanoch sú to Katarínske hody - podobná oslava sa z generácie na generáciu prelína, vždy sú to najmä kultúrne, športové a rodinné akcie, ktorými sa táto slávnosť zdôrazňuje medzi občanmi.

HVOZDNICA

Hvozdnica je filiálkou fary Štiavnik, preto hody slávil na sv. Františka Serafínskeho, no od roku 1994, kedy bol posvätený nový kostol vo filiálke Hvozdnica oslavujú i samostatné hody, ktoré pripadnú na nedeľu po sviatku sv. Andreja Svorada a Benedikta. Poriada sa zábava, v minulosti nazývaná „Hvozdnickými hodmi“, sviatok Nepoškvrneného počatia P.M. (8. 12.). Podľa kaplnky zasväť. Panne Márii.

CHLEBNICE

Hody, po našom odpust, bývajú u nás 15. augusta na sv. Nanebevzatej Panny Márie. Je to hlavne duchovný a spoločenský sviatok vo farnosti. Zábava nebýva.

JAKUBANY

Nekonajú sa. U nás tzv. dožinkové hody alebo iné nebývali. Hody u nás nazývajú Vianoce. A niečo také pohostenie ako inde sú hody, u nás sa pozývajú pri iných príležitostiach ako sú: Odpust „Petra Pavla“, na Veľkú noc, keď idú v tretí deň sviatku na cintorín, alebo „voznesenie“, keď sa ide vyše obce alebo niže obce posväcovať pole.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Hody v našej obci bývajú 2-krát. Na Rusadlie a na Svätú Trojicu. Aj táto tradícia pomaly upadá do zabudnutia. Pripomínajú si ju iba kňazi v kostoloch. Rodiny sa navštevujú, ale len tí najbližší (bratia, sestry, rodičia).

JELENEC

V septembri na Máriu. Pozýva sa iba blízka rodina - rodičia, deti, príp. krstní rodičia detí. Býva kolotoč, futbal aj zábava.

JEŠKOVA VES

Hody v našej obci sa konajú 15. septembra na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, ku ktorej je zasvätený náš kostolík. Farské hody sa konajú v nedeľu po Všetkých svätých. Toto je duchovná spomienka. V domácnostiach sa hodová oslava zúžila už takmer na každú nedeľu. Pozývajú sa len najbližší (rodičia alebo deti). V minulosti sa konali aj hodové zábavy, avšak v súčasnosti aj táto tradícia zanikla.

KAČANOV

Každý rok u nás prebieha futbalový zápas, ktorého sa zúčastňujú chlapi z dediny a blízkeho okolia, ide o zápas mužstiev, „cigán, prosták, gadžo, ženatí a slobodní“. Tohto zápasu sa zúčastňuje pomerne dosť ľudí z blízkeho okolia. Uskutočňuje sa to na miestnom ihrisku a po skončení sa robí pohostenie v kultúrnom dome, spojené s menšou zábavou.

KOJŠOV

Konajú sa na sviatok Petra a Pavla - chrámový sviatok - odpust. Doobeda sa išlo do kostola (slávnostná omša s obchodom okolo kostola); pred kostolným dvorom boli postavené šiatre - „koliby“, kde sa predávali sv. obrázky, ružence „pacerky“, prstienky, retiazky, perníky, lízatka, v súčasnosti aj hračky a šatstvo. Poobede sa hráva futbalový zápas. Tanečná zábava býva v sobotu večer.

KOLAČKOV

Hody - odpust - 15. augusta a 29. septembra. Prebieha normálne, začína sa sv. omšou a potom pokračuje doma hosťinou. Niekedy je aj futbalový zápas.

KOLTA

Hody sú v Kolte vždy v 2. septembrovú nedeľu. Je to podľa zasvätenia kostola, ktorý je zasvätený Blahoslavenej Panne Márii. Príprava je veľká - všade čisto, vyzametané,

vykosená tráva na jarkoch, vyumývané okná. Občania si pozývajú príbuzných a inú rodinu z iných obcí. Hodová hostina je rôzna, ale býva aj kačacina, husacina a iné dobroty. Po obede sa zídu občania na futbalovom zápase a potom sa zastavia korzujúci pri kolotočoch, ktoré na hody nesmú chýbať. Hodová zábava - organizuje ju Telovýchovná jednota, býva v sobotu aj v nedeľu. Bývala aj pondelok, ale to asi pred r. 1975 zaniklo. Na hody bývajú v obci aj 2 sv. omše, lebo v obci je dosť „cudzích“ a všetci sa odrazu do kostola nepomestia.

KONIAROVCE

Nakoľko v obci nemáme kostol a tým i svojho „patróna“, hody sa konajú na sviatok sv. Martina, ktorý je patrónom kostola v susednej obci Hrušovany. Hody sú teraz už skromnejšie, pozýva sa rodina. Vzhľadom k tomu, že sú telefóny, autá a rodina sa stretá častejšie, i pravosť hodového stretnutia sa vytráca. Voľakedy sa niektorí stretli alebo počuli iba raz za rok, práve na hody!

KOŠICKÁ BELÁ

Pojem hody sa v našej dedine poníma dvojaky: hody - Vianoce, hody - odpust na sv. Jána. Príprava je individuálne v rodinách. Pozve sa veľa hostí, pečú sa koláče, varia sa jedlá – niekoľko chodov, alkohol ap. Odpust začína slávnostnou omšou. Pred a po omši sa takmer celá dedina zide pred kostolom, je tu veľa šiatrov, stretávajú sa veľmi vzdialení známi, príbuzní...

KRAČÚNOVCE

Hody - „hoscina“ sa v našej obci konajú 2 krát do roka. Na sv. Trojicu a na sv. Mikuláša - patróna nášho kostola. Časť obyvateľov robí pohostenie pre svoju rodinu a príbuzných či priateľov v lete a časť v zime. V kostole na obidve hodové nedele je odpustová slávnosť, na ktorú je prizvaný kňaz alebo biskup z našej arcidiecézy. V popoludňajších hodinách je v kultúrnom dome zábavný program, napr. estráda, divadelné predstavenie. Program zabezpečuje OcÚ - MKS. Tanečné zábavy nie sú. Z minulosti -

ráno na mikulášsku hostinu okolo 6.00 hod. perníkár začal stavať pri kostole veľký stan - šiator - „šatriky“ a pod ním deti našli bábičky, srdiečka či iný púťový tovar.

KRAJNÉ

Významné miesto v obci patrí hodom. Hody bývajú 18. nedeľu po Svätej Trojici a viaže sa k vysviacke chrámu. V deň hodov sa poriada zábava v domácnostiach, pozývajú rodinu a známych.

KRÁE

Keďže v našej obci sú tri konfesie: ev.a.v. cirkev, r. katolíci - Maďari, kalvíni - Maďari, každá má svoj kostol, hody bývajú 3 x, resp. dvakrát - maďarské a slovenské hody.

Maďarské hody sú na sviatok Petra a Pavla, dotiahnu kolotoč, aj futbalový zápas, ale hodové zábavy už nerobia, organizuje to cirkev.

Ev.a.v. cirkev má hody 17. septembra, keď miestny odbor Matice slovenskej Kráľ usporiada kultúrne podujatie či na bohoslužbách a v kultúrnom dome v popoludňajších hodinách, tak vtedy je. Zábava nie je, lebo nás je málo. Pozývame na hody svojeť, rodákov, príbuzných a významné osobnosti.

KROMPACHY

Na sviatok sv. Matúša, v kresťanských kruhoch nazývaný „kermeš“, mesto v tomto termíne organizuje Krompašský jarmok.

KŠINNÁ

Hody sú tradične v tretiu októbrovú nedeľu (Lukáš). Celú sobotu sa chystá na hody. Do konca osemdesiatych rokov bývali zábavy v sobotu aj v nedeľu, vždy boli kolotoče. V súčasnosti je zábava - v sobotu, v nedeľu doobeda chodia domáci „s hod'armi“ do kostola a poobede na futbal. Hodové pohostenie - pečené mäso, husí, kačice, zákusky, koláče, slivovica.

KURIMA

15. augusta Nanebovzatie Panny Márie. V obci volá sa „kermeš“. Farský úrad má regionálny význam. Stretne sa rodina. Pohostenie poobede - obed, futbalový zápas, večer

tanečná zábava. Šiatre - predaj sladkostí a pamiatkových predmetov.

KUROV

„Odpust“ na sv. Lukaša...Konajú sa bohoslužby v troch kostoloch: gréckokatolíckom, pravoslávnom a rímskokatolíckom. Hostiny si občania robia vo svojich domoch a pozývajú na nich svojich príbuzných. Hodové zábavy sa už toho času nerobia, tieto zanikli asi pred desiatimi rokmi.

LACKOVÁ

U nás je to „odpust“, na sviatok Božského Srdca. Pozýva sa blízka rodina, v popoludňajších hodinách sa koná volejbalový zápas, alebo ping-pongový. Niekedy sa navštevovali divadlá a potom bola aj zábava.

LAŽANY

Hody 5. novembra na sv. Imricha, robia sa hostiny, zábavy.

LEDNICA

16. mája Ján Nepomucký - hody. Hodové pohostenie v rodinách, hodová zábava.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Hody sa v našej obci zaradili na vianočné sviatky.

LUBINA

Hody sa konajú koncom októbra alebo začiatkom novembra, v nedávnej minulosti sa usporiadávali hodové zábavy, v súčasnej dobe ju nahradila Mikulášska zábava. Keď je priaznivý čas, tak sa hrá i hodový futbalový zápas starých pánov. Rodiny sa navzájom navštevujú ku spoločnému obedu, obyčajne švagrovia, kmotrovia alebo svatovia, prípadne priatelia. Hody sa organizujú už len v domácnosti. Verejné podujatia sa nerobia.

MALÁ LEHOTA

Hody sa konajú v našej obci začiatkom septembra. Obecné zastupiteľstvo vždy zorganizuje nejaké kultúrne a športové podujatia. Vystúpenie v kultúrnom dome – folklórna skupina, ľudový rozprávač, divadlo. Vystupujúci sú pozvaní z iných regiónov. Koná sa hodová tanečná zábava. Schádzajú sa rodáci. Poriada sa futbalový turnaj. Navštevujú sa

príbuzní a priatelia. Pohostenie v domácnostiach je najvyberanejšie v roku.

MALÉ RIPNANY

Vždy sa konajú poslednú septembrovú nedeľu. Samozrejme, že bez pečených husí a kačíc by neboli hody a koláčov. Hodová zábava je v sobotu. V nedeľu po sv. omši kolotoče a futbal.

MAŇA

Kostol v Mani (časť Veľká Maňa) je zasvätený Sedembolestnej Panne Márii. Sviatok pripadá na 15. septembra. V ten deň je u nás slávnostná svätá omša. Hostia prichádzajú vždy na tretiu septembrovú nedeľu. Hodové pohostenie je individuálne. Príprava sa začína pozvaním hosťov písomnou formou (bližšie bývajúcich osobne). Pozývame príbuzných, známych, priateľov.

Domácnosti robia veľké upratovanie priestorov, farbenie ohrád, brán a pod. Mesiac pred hodami začínajú gazdinky kŕmiť husi a kačice kukuricou, aby boli tučné. Vo štvrtok pred hostinou sa zabíjajú, čistia, pečú. V piatok a v sobotu sa pečú koláče, zákusky. V nedeľu sa ide na svätú omšu a po nej je slávnostný obed. Chodov pri obede je neúrekom. Prvá sa dáva polievka s doma robenými rezancami. Potom nasleduje mäso z polievky s knedľou a puchríkovou omáčkou. Ďalej sa podávajú rezne so zemiakovým šalátom, pečená kuracina a kačacina, karbonátky (fašírka), jaternice (hurky). Prílohy sú rôzne: ryža, zemiaky, knedľa, chlieb a tiež šalát z kapusty, uhorky, paprika a pod. Samozrejme je tu množstvo zákuskov, torta. Na stole nechýba pálenka a víno z vlastnej vinice, množstvo minerálnej vody. Nechýba káva. Obed trvá takmer 2 hodiny a potom sa všetci zberajú ku kolotočom. Radosť majú najmä deti, ktoré už od rodičov a starých rodičov dostali peniaze. Pri kolotočoch sú strelnice a v poslednú dobu i veľa stánkov s rôznym tovarom. Dospelí idú na futbalové ihrisko povzbudiť veľkomáňanských futbalistov.

Na druhý deň sú hódence. Opäť sa stretávame pri kolotočoch a tešíme sa na futbal

starí futbalisti proti mladým. Zábava - hodová zábava býva v piatok a v sobotu, pretože v nedeľu k večeru už mnohí hostia odchádzajú. Organizátormi zábavy býva telovýchovná jednota. V pondelok oslavujú už iba domáci, ktorí si vzali dovolenky. Hostia odchádzajú v nedeľu alebo v pondelok k večeru s batôžkami koláčov, zákuskov i husaciny.

MARHAŇ

Na Sv. Michala.

MEDOVARCE

Hody („hostina“) sa konajú v druhú nedeľu po najbližšej nedeli k menu Martin (11. 11.), alebo v nedeľu, ktorá pripadne na 15. až 21. 11. Spoločné organizovanie sa nekoná a nekonajú sa žiadne podujatia k tomuto miestnemu cirkevnému sviatku. Hodové (hostinové) zábavy sa nekonajú niekoľko rokov. Do roku 1950 bývali hostinové zábavy po dva dni a to v nedeľu večer a v pondelok poobede a večer. Hrávala vždy ľudová cimbalová muzika z okolia.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Vždy na Michala začiatkom októbra máme hody. Na hody sa pozývajú len tí najbližší. Zábava začína už v piatok (diskotéka) a v sobotu. Púšťajú sa kolotoče, v šiatroch predávajú cukríky a hračky. V nedeľu je sv. omša a poobede futbalový turnaj o pohár starostu obce. V pondelok je zase futbal, ktorý hrajú starí futbalisti.

MÍŇOVCE

Hody, alebo ako sa tu hovorí „odpusť“, sa konajú 15. augusta, resp. v nedeľu po tomto dátume, t.j. na sviatok Nanebovzatia Panny Márie, ktorej je zasvätená cerkev. V minulosti sa pozývala široká rodina, v súčasnosti už len najbližší, t.j. deti, resp. súrodenci hostiteľov. Podáva sa obyčajne predjedlo - obložená misa, potom slepačia polievka s domácimi rezancami, slepačie varené alebo grilované mäso s ryžou a kompótom, rezne so zemiakmi a nakoniec kapusta v podobe segedínskeho guláša alebo „holubkov“, t.j. plneného kapustného listu. Pečie sa alebo

kupuje niekoľko druhov zákuskov, podáva sa káva, nealkoholické nápoje a prirodzene alkohol. V posledných rokoch sú neodmysliteľnou súčasťou odpustu 2-3 rómski hudobníci pochybnej kvality, ktorí obchádzajú domy a domácim za úplatu zahrajú na želanie.

MYJAVA

Výročia posvätenia myjavského evanjelického chrámu sa koná v poslednú nedeľu cirkevného roku, teda 24. - 25. nedeľu po Svätej Trojici. O 9.00 hod. začínajú slávnostné bohoslužby venované posväteniu chrámu s bohatým kultúrnym programom. V oslavách sa pokračuje po bohoslužbách v domácnostiach, kde pred zahájením slávnostného obedu (hodov) vedie modlitbu najstarší muž v domácnosti. Ten ju odrieka nahlas, ostatní členovia rodiny v tichosti. Potom nasleduje slávnostný obed s niekoľkými chodmi. Tradične sa podáva husacina, kačacina... V meste sa pri tejto príležitosti neorganizujú žiadne akcie. Oslavy na hody sú na Myjave jednoduché, tiché a venované domácim pobožnostiam. O 17.00 hod. je večerné modlenie, tzv. večierka.

NEDOŽERY-BREZANY

Hody sa konajú na sviatok sv. Heleny 18.8. - patrónky miestneho kat. kostola. Je to veľká obecná oslava Pod vrbičkami - spoluorganizátorom je obecný úrad a miestny zbor požiarnikov. Popoludní sa odohrá futbalový zápas. Deti sa vyšantia na kolotočoch a iných atrakciách. Večer patrí dospelym - až do rána.

NEVOENĚ

V našej obci sa konajú hody v deň Premenenia Pána na hore Tábor, ktorému je zasvätený náš kostol, a to je 6. august.

NIŽNÁ SLANÁ

Hody sa v našej dedine oslavujú vždy v poslednú sobotu októbra. Pripomína sa to hlavne na bohoslužbách ev.a.v. cirkvi. Pozývajú sa najbližší príbuzní, príp. priatelia. Jedlá nie sú tradične určené. Vždy podľa chuti. Robili sa zábavy, hrali futbalové zápasy, nechýbal ani kolotoč. Všetko to však je už iba história.

OBYCE

Hody bývajú poslednú októbrovú nedeľu. Pred nimi veľké upratovanie bytu, umývanie okien, pranie. Nepečú sa koláče, zákusky, rôzne mäso (aké kto). Pozývajú si najbližších príbuzných z vidieka. Kto nemá na vidieku, zvyčajne nemá návštevy z vlastnej obce. Bývajú 2 sv. omše, druhá slávnostná s dychovkou, na ktorú idú aj „hodiari“. Každoročne býva aj futbalový zápas, prevažne turnaj, 2 - 3 susedné obce, popoludní.

Hodová zábava voľakedy bývala vždy, teraz už nebýva, alebo len ojedinele. Viackrát prišli aj kolotoče. Nakoľko je to už tesne pred „Všechsvätých“, vidiecki hodiari využívajú príležitosť na návštevu cintorína na hroby svojich najbližších (lebo už potom neprídu) a preto občania na hody už pekne vyzdobia hroby a mnohí chodia popoludní na cintorín.

OĽKA

Hody „kermeš“ sa v našej obci konajú 2 x do roka a to ešte podľa dvoch obcí, ktoré dnes majú spoločný názov Oľka. 8. septembra na Narodenie Matky Božej v bývalej Vyšnej Oľke a 1. októbra na Ochrany presvätej Bohorodičky v bývalej Nižnej Oľke a vzhľadom na to, že obec má dva kostoly. Na hody sa pozývajú príbuzní a známi, ktorých domáci pohostia tradičným jedlom. V popoludňajších hodinách sa koná futbalový zápas a večer je kermešovská zábava.

OMASTINÁ

Hody sa konajú vždy v prvú októbrovú sobotu alebo nedeľu.

OMŠENIE

Hody sa konajú 8. septembra. Realizuje sa tanečná zábava, futbalové stretnutie, prípadne aj kolotoč (podľa možnosti zabezpečenia). Hody sú tradičné podujatia, ktoré si občania v obci vážia a radi tradujú. Na hody sa pozýva najbližšia rodina. Nesmieme opomenúť dôležitú hodovú omšu v miestnom kostole. Občerstvenie: bohatý stôl, koláče, rezne, šalát, cukrovie.

OSIKOV

29. septembra - sv. Michal. Tradične sv.

omša. Domáci si pozvú hostí, a to najbližších a dobrých známych. Podáva sa obed, ako aj večera. Večer sa koná tanečná zábava. Po obede sa koná aj futbalový turnaj. Hody sa po našom volajú - „kermeš“.

OSTURŇA

Hody - to je cirkevný sviatok ako odpust na 8. novembra a sú zasvätené Sv. Michalovi.

PASTUCHOV

Začiatkom novembra na „Všechsvätých“. Pripravuje sa každá rodina, pozývajú hostí, upratujú všetko vo vnútri i vonku. Mladí sa snažia mať niečo nové na sebe, upratujú sa priestranstvá obce. Dávno predtým pozvú kolotočiarov, mladí zabezpečia hudbu na 3 dni. Vo štvrtok pred hodmi zabíjajú krmné husi, kačice alebo aj brava. Veľa sa pečie aby bolo hosťom na výslužku a spolupracovníkom do práce. Nechýba ani futbalový zápas.

PATA

Hody sa konajú v septembri na Máriu. Na hody prichádzajú kolotoče, uskutočňuje sa futbalový zápas a hodová zábava. Na hodové pohostenie sa pripravujú pečené husi a kačice s lokšami.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

V našej obci máme hody na sv. Ondreja (30. 11.), kedy je už chladno a začína advent. Koná sa posledná zábava. Hostinu robia príbuzní príbuzným, ale v poslednom čase už veľmi málo rodín tieto hostiny robia.

PODZÁMČOK

Na „Svätého Jána“, ktorý bude patrónom nášho kostola, ktorý staviame, kedy býva aj zábava. Pozývajú sa príbuzní a priatelia.

POHRONSKÁ POLHORA

Hody sú u nás na Michala. Oslavujú sa v súkromí slávnostnejším obedom. Iné akcie neprebiehajú.

POENÝ KESOV

Hody v našej obci sa konajú v poslednú októbrovú nedeľu, čiže dosť býva chladno. Hodová zábava býva pravidelne, organizujú ju futbalisti. Samozrejme, býva aj futbalový

zápas na miestnom ihrisku. Deti môžu ísť na kolotoče, zastrešať si v strelnici. Občania a ich hostia - hodári chodia už na cintorín, nakoľko sa blíži pamiatka zosnulých. Pohostenie: kačacina aj husacina, tradičné rezne, zákusky, alkohol, káva. Príbuzní sa navštevujú, porozprávajú, majú čas pre seba.

PORÁČ

V obci sa hody nekonajú. Koná sa „kermeš“ 26. októbra na Demetra pri príležitosti chrámového sviatku svätého Demetra, ktorý je patrónom nášho chrámu a obec ho má aj v erbe obce. Predávajú sa perníky a drobné ozdoby pre deti. Na kermeš si rodina pozýva príbuzných a známych, ktorí nežijú v obci a prebieha menšia oslava. Ľudové veselice sa už nepraktizujú, väčšinou disco. Futbalový zápas sa hrá na kermeš vždy na domácom ihrisku.

POZDIŠOVCE

Hody - „otpus“ sa v Pozdišovciach konajú v dvoch termínoch. Jeden 3. nedeľu po Rusadľoch-Turiciach, sviatok Srдца Ježišovho - to je u grécko a rímskokatolíkov. Druhý 6.8. - sviatok „Preobrazenie“, premenenie Pána - pravoslávni. Viac-menej sú to len duchovné - náboženské akcie. Doma sa už hostiny, na ktoré sa pozývali príbuzní z iných obcí, nepripravujú. Tú to bežné nedeľné obedy, na ktorých sa zídu len blízki príbuzní. Iné akcie sa v obci v súvislosti s hodmi nekonajú.

PRAKOVCE

V súčasnosti bežne i s pozvaním príbuzných a známych.

V minulosti: 8. septembra sa vždy slávil „odpusť“ - „ofera“, Deň vysviacky kostola v obci. Na tento sviatok sa celá obec už dlhšiu dobu pripravovala. Tá spočívala v tom, že sa urobil poriadok v obci i jesenné čistenie potokov bolo vždy pred offerou. Ďalej sa pripravovali rozličné jedlá a zákusky na pohostenie hostí. Hostia vždy prichádzali z Gelnice, Helcmanoviec, Medzeva, Lucia-bane ai. Gelničania prichádzali s procesiou a ostatní len tak do rodín a k známym. Už od včasného rána boli v centre pred Pollakom, krčmou a poštou rozmiestnené šiatre

s rozličným tovarom, zo dvaja „lacní Jožkovia“ s krošňami a voz, na ktorom sa predávali melóny a dyne. Nechýbali ani zmrzlinári a medovníkari.

PREŇČOV

Hody - Pamiatka posvätenia chrámu - sa konajú v rímskokatolíckej cirkvi druhú nedeľu v októbri, evanjelické hody v poslednú októbrovú nedeľu. Na tieto dni prichádzajú k rodinám i príbuzní z blízkeho okolia. Po službách Božích býva v rodinách veľmi bohatý obed: nechýba husacina, rôzne zákusky, pijatika. Voľakedy na tieto sviatky prichádzali do dediny i na vozoch s kónskými poťahmi, popoludní bývalo divadelné predstavenie, po ňom tanečná zábava. Tieto tanečné zábavy bývali jedny z najnavštevovanejších i mládežou zo širšieho okolia.

PRESEČANY

Hody sú 19. novembra na Alžbetu, nakoľko je už zimné obdobie, tak zábava okolo hodov je iba individuálna v rodinách.

PRIECHOD

Hody sa konajú na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, ktorej je zasvätený tunajší kostol, nie sú to hody v pravom slova zmysle. Charakteristické sú najmä pozvaním širšieho rodinného kruhu z iných miest a dedín k spoločnému obedu v domácnostiach, prípadne neskôr spoločnou prechádzkou, návštevou futbalového zápasu a pod.

PTIČIE

12. september - príbuzní, blízki susedia, zábava, futbal.

PUKANEC

Katolícke hody: prvá júlová nedeľa na Cyrila a Metoda, hodovú zábavu organizuje Požiarny zbor, futbalový zápas, kolotoče.

Evanjelická hostina: 20. nedeľa po Trojici, slávnostné Služby Božie, slávnostný obed v rodinách.

RADOŠOVCE

V obci sú hody 4 krát do roka: v máji a septembri v Radošovciach, v júni a v novembri vo Vieske (časť Radošoviec), 1. Na sv. Urbana sa konajú vo vinohradoch.

ROZHANOVCE

12. 9. - resp. v nedeľu - Mária. Všeobecná organizácia nejestvuje, je to záležitosť rodinná, mimo bohoslužieb. Hodové pohostenie - bohaté. Žiadne spoločenské či spoločné podujatia sa nekonajú.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Hody sa konajú v polovici októbra na počesť výročia vysvätenia evanjelického chrámu. Pozývajú len najbližších príbuzných. Pohostenie býva bohatšie ako v obyčajnú nedeľu. Napečie sa dosť zákuskov aj koláče. Po obede býva futbalový zápas. Zábavy už nebývajú.

RYBKY, OKR. SENICA

V našej obci sú hody z príležitosti vysviacky nášho kostola na meno Panny Márie, t.j. 12. septembra. Celá dedina je pred touto udalosťou veľmi iniciatívna. Čistia sa domy, všetko sa vykáša, pozvú sa rodinní hostia. Ženy krmia kačice a husi, aby mohli pripraviť bohatú hodovú hostinu. Pozve sa dychová hudba, ktorá vyhráva počas bohoslužby a tiež v poobedňajších hodinách z domu do domu. Tiež v poobedňajších hodinách futbalový zápas.

RYKNČICE

U nás nie sú hody ale „hostina“ 8. decembra (po našom vôsmoho decembra na Nepoškvrnenô počatie Panny Márie). Je to už v advente, tak zábavy nebývajú, len ak divadlo sa zahrá, ani futbal, lebo je už zima, ani kolotoč.

SELCE

V Selciach sú hody 5. 7. Je to sviatok sv. Cyrila a Metoda - prvá farnosť na Slovensku zasvätená týmto svätcom vôbec; organizuje miestny odbor Matice slovenskej v spolupráci s obecným úradom, kultúrnou komisiou a duchovným správcom za účasti otca biskupa; býva pre občanov kultúrny program na štadióne TJ s občerstvením, vo večerných hodinách býva veselica.

SELEC

Na Bartolomeja - 24. 8. - nasledujúcu nedeľu po Bartolóme. Príprava na hody začína

už dlhšiu dobu pred tým, napr. požiarnici umývajú miestnu komunikáciu, vyhlasuje sa miestnym rozhlasom brigáda (asi 2 - 3 týždne pred hodami) - čistí sa potok, priekopy pred domami. V každej domácnosti sa upratuje dom, dvor, pred domom. Každá rodina má nejakých hodárov z vidieka (vydaté či ženaté deti s rodinami, svatovcov, súrodencov, priateľov). Vzďialení rodáci, ktorí chodia do rodnej obce napr. len raz do roka, prídu práve na hody. Hodové pohostenie trvá od príchodu hodárov až po ich odchod, čo býva obyčajne od piatku či soboty do utorka. Na pohostenie sa chystajú také jedlá, ako: pečená hydina, vyprášané rezne, rôzne iné druhy mäsa, pečivo, koláče. Hlavná „hodová hostina“ je od poludnia v nedeľu. Popoludní a navečer, keď to počasie dovolí, po obci sa prechádza množstvo ľudí. V dolnej časti obce - na ihrisku - býva futbalový zápas. V strede obce - pri kostole - sú kolotoče. Zábava býva v sobotu - zvyčajne pre mladých v štýle disco, v nedeľu je zábava s dychovkou. Na ňu chodia ľudia od 15-tich rokov do stredného veku. Pre Selčanov sú však pravé hody v pondelok tzv. „hodence“. Niet asi Selčana, ktorý by išiel do práce. Gazdinky nemusia variť, dojedá sa od soboty, nedele. Dopoludnia je ešte v obci kľud. Popoludní už ľudia vyzierajú, či sa už pri krčme vyhráva. Asi od 16.00 - 17.00 hod. začínajú pred hornou (najstaršou) krčmou v obci vyhrávať snáď všetci muzikanti z dediny - huslíčkári, harmonikári, basisti, bubon. Chýr o seleckých hodencoch tu privedie muzikantov i z vidieka (napr. zo súboru Družba z Trenčína) - a množstvo ľudí. Pri krčme sa ľudia zabávajú bez ohľadu na vek. Tí najvytrvalejší - do svitania. Z večera „hodencujú“ i malé deti. Je tam mládež i starší okolo 80. roku života. Selecké hody a „hodence“ sú pojmom v širokom okolí.

SLATINA NAD BEBRAVOU

19. 11. na Alžbetu sa v nedeľu konajú hody. Do roku 1980 bývali hodové zábavy. Na hody pozývajú rodinných príslušníkov.

SLOVENSKÝ GROB

V našej obci sú hody na Jána a druhé hody - púť na Pannu Máriu. Rodičia pozývajú svoje deti, vnukov a svojich známych na hodové pohostenie, ktoré je väčšie, ako inokedy. V piatok je diskotéka pre mládež, v nedeľu hodová zábava, kolotoče, futbalový zápas, na ihrisku vystupujú mažoretky (už druhý rok).

STARÁ BYSTRICA

Michalské hody boli v nedeľu, ktorá nasledovala po 29. septembri. Bolo to výročie posviacky chrámu. Na hody sa tešili mladí i starí. Na Michala sa tiež vyplacali služobníci. Počas roka dostávali stravu a ubytovanie a na Michala dostali výplacku za celý rok služby. Obyčajne to bolo oblečenie aj zaobutie, niekomu pridali i peniaze a každý dostal upečenú babu. Každý sa mal vrátiť zo služby s Božím darom. Aj nových služobníkov na nasledujúci rok najímali na Michala.

Od včas rána býval na hody jarmek. Okolo cesty boli rozložené šiatre. Predávalo sa všetko, čo sa urodilo a čo vyrobili šikovní remeselníci. Nesmel chýbať šiatier s medovými srdiečkami. Každý mládenec kúpil svojmu dievčaťu hodový prstienok a srdiečko. Čím bolo medové srdce väčšie, tým väčší honor mala dievka. Pre deti nesmeli chýbať rôzne druhy sladkosti (cukríky, turecký med, kačie mydlo). Ženy si vybrali pátričky, šatku, ručník či zápiestky. Muži zas klobúky, košeľe, remene a iné potrebné veci do gazdovstva. Po sv. omši sa každý prešiel pomedzi šiatre a niečo pamätné si kúpil. Veď na tento deň si mnohí šetrili koruny celý rok. Po poludňajších litániách sa schádzala rodina, aby sa postatkovali.

Neskôr začali na hody do Starej Bystrice prichádzať kolotoče a strelnice. Po obede sa dievky prechádzali po dedine. Niesli si v ruke papierové ružičky, ktoré im v strelnici vystrieliť mladenci. Kolotoče sa krútili dlho do noci. Večer bývala v krčme hodová zábava. Muzika hrala až do rána.

Mnohí sa usilovali, aby úrodu z poľí pozbierali do Michala. Potom prišli obyčajne „plúty“.

Na hodoch nechýbal nikdy kolotoč.

STAŠKOV

Hody: 1. júlová nedeľa „Krónerov pohár“; 2. júlová nedeľa - futbalový turnaj.

STOŽOK

Obecné hody sa konajú na „Mitra“ s tradičnou baraninou a pampúškami (šišky), čomu predchádza slávnostná sv. omša pri renovovanej Zvoničke, celoobecná hostina a zábava za účasti ľudových hudieb z obci a ich sólistov.

STRÁŽSKE

40 dní po Veľkej noci, na povýšenie sv. Kríža. Ak to vychádza napr. na štvrtok, hody sa konajú v nedeľu. Do päťdesiatych rokov prichádzali v tento deň do Strážskeho ľudia z okolitých dedín v procesiách. V poslednom čase sa tento zvyk obnovuje. Zachovali sa kolotoče, šiatre, futbalový zápas. Hodové pohostenie - individuálne. Veľké hostiny sa už nekonajú. Iba slávnostný obed pre najbližších.

SVÄTÝ JUR

Od roku 1990 sa konajú Svätajurské hody vždy najbližší víkend po Jurajovi. Organizuje ich mestský úrad. Je to veľká akcia, každý rok chodí viac a viac ľudí z Bratislavy a okolia, veľa rodinných príslušníkov a cudzích ľudí. Na námestí býva postavená veľká tribúna, na začiatku Prostrednej ulice ďalšia, menšia. Celý Jur je vyzdobený. V piatok o 15. hod. primátor otvára hody vo Vlastivednom a literárnom múzeu na vernisáži výstavy. O 19. hod. býva koncert ZUŠ. V sobotu a v nedeľu je veľa rôznych akcií - výstavy, besedy, koncerty, divadielka, ale aj zábavy, prehliadka dychových hudieb, vystúpenia folklórnych skupín. Po celom námestí sú predajné stánky, ponúkajúce rôzny tovar a občerstvenie. Niektorí vinohradníci predávajú svoje víno v pitvoroch svojich domov. Pri bytovkách sú kolotoče.

ŠAROVCE

Hody sa v našej obci konajú prvú septembrovú nedeľu s kolotočmi a futbalom. Na hody sa zvykne zísť rodina, ktorá je bydliskom ďalej, či už rodičia, deti, kmotrovci, súrodenci. Obyčajne sa podávajú rezne, pečené kačice, zemiakový šalát, bývali i veľkolepé hodové zábavy, od piatku do nedele, a dokonca i v pondelok (cigánske). Teraz, ak je, tak iba jedna. Je to ovplyvnené tým, že je tu úbytok mladých ľudí.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

U nás sa robí na Petra Pavla hostina. Býva omša, pozve sa bližšia rodina a aj farár. Uvarí a napečie sa v každej rodine individuálne. Zvykne sa hrať futbal slobodní proti ženatým a futbalisti zvyknú usporiadať tanečnú zábavu.

ŠÍPKOV

Hody sa konajú v obci v nedeľu po 14. 9. na Povýšenie sv. Kríža.

ŠTIAVNIK

Hody sú v Štiavniku v nedeľu po sv. Františkovi Serafínskom (6. X.). Rodiny sa navštevujú a prichádzajú i príbuzní bývajúci mimo obce. Na hody sú v obci kolotoče a stánky, večer je hodová zábava. Býva i futbalový turnaj.

TISOVEC

Hody sa v Tisovci nekonajú. V Rimavskej Píle sa konajú požiaričké preteky - po nich spoločenská zábava. Býva to na Jána - takže „jánovská zábava“.

TRENČIANSKA TURNÁ

V našej obci sa konajú hody vo sviatok sv. Martina (11. november) - patróna nášho kostola v najbližšiu nedeľu. V minulosti bol tento deň dňom hojnosti a v tento deň prišli na návštevu príbuzní a známi, ktorí nebývali v obci. V súčasnosti sa rozdiel nedele od hodovej nedele zotrel, ale návštevy príbuzných a známych zostali. Keďže sa jedná o spoločenskú udalosť, poriada sa každý rok hodová zábava, futbalový zápas a v minulosti si deti hody nevedeli predstaviť bez šiatrov, strelnice a kolotoča.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Hody bývali významným sviatkom v obci. Stretali sa priatelia, hostia. Domy ožili spomienkami, živou vpravou, končili spevom a na tanečnej zábave tancom. Bývali v celej dedine na sv. Martina. Od r. 1993, kedy bol v obci postavený nový katolícky kostol - zasvätený Panne Márii, odvtedy máme do roka 2 x hody. Evanjelici na sv. Martina a katolíci na Pannu Máriu - Pomocnicu kresťanov.

Na hody odpoľudnia býva aj priateľský futbalový zápas medzi staršími páňmi a futbalistami TJ.

TURZOVKA

Vždy v nedeľu najbližšiu k 15. 8. (Nanebovzatie Panny Márie). V tomto termíne sa konajú Beskydské folklórne slávnosti - vystúpenia dychoviek, mažoretiek, tradičné ľudové remeslá, sprievod účinkujúcich mesitom, hlavný program, ľudová veselica, lunaparky, stánky, turistický pochod Uhorčíkovým chodníkom, požiaričká súťaž O beskydský pohár; autoveteráni; slávnostná sv. omša; púť na horu Živčáková...

UNÍN

Letné hody v auguste na sviatok Nanebovstúpenia Panny Márie. Zimné hody na sviatok Sv. Martina. Poriadajú sa zábavy, stretávajú sa rodiny, robia sa rodinné hodové posedenia. Do obce zavíta kolotoč so svojimi atrakciami.

VARÍN

Kostol vo Varíne vystavaný v r. 1233 bol zasvätený Panne Márii 15. 9. a odvtedy sa konali každý rok hody. K prerušeniu došlo v rokoch od 1560 do 1673, kedy tu bolo zavedené Lutherovo učenie. Po rekatolizácii a konsolidácii cirkevných pomerov, znovu sa oživila tradícia hodov. Po požiari, ktorý zasiahol aj kostol, bol vymenený hlavný oltár a kostol zasvätený Najsvätejšej Trojici. Na tento sviatok chodili do nášho chrámu zo širokého okolia na púte i z Kysúc a Oravy. Varinčania považovali sviatok Najsvätejšej Trojice za významný, ale hody oslavovali

15. 9. Tradícia hodov sa spomenie na sviatok Najsvätejšej Trojice, avšak pravá oslava, aká bola do roku 1950, nie je.

VEĽKÁ VES

V polovici októbra, pozývajú sa príbuzní.

VEĽKÉ VOZOKANY

Hodové oslavy sú rovnako trvalou tradíciou nášho náboženského spoločenstva a súčasne aj udalosťou, ktorá sa koná vždy 3. októbrovú nedeľu. Je to slávnostná udalosť, na ktorú pozývajú naši občania svojich príbuzných bývajúcich v iných častiach nášho Slovenska, ale aj v zahraničí. Jej sprievodným znakom je typicky spoločenská veselica a pre deti veselé pobavenie pri kolotočoch.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

Kostol je vysvätený k 1. 11., ku sviatku Všetkých svätých. V dedine sú kolotoče, slávnostné sv. omše, pozývajú sa do rodín známi, rodina. Hostina: polievka, prevažne kačacina (pečená), lokše, kapusta, knedľa, rezne, zákusky, pagáčiky.

VIDINÁ

Hody sa konajú v obci v júni. S týždenným odpustom evanjelici a katolíci. Pozývajú sa rodiny, uskutočňuje sa futbalový zápas, príležitostne i zábava.

VINNÉ

Hody sa konajú 26. júla - na sv. Annu, ktorej je zasvätený tunajší rím. kat. kostol. Na hody pozýva domáci pán s manželkou, dnes už len najbližšiu rodinu, za socializmu aj priateľov a dobrých známych, ba čoraz viac je rodín, ktoré už hody nerobia... Jedálny lístok pozostával z predjedla, slepačej polievky, najmenej štyroch hlavných chodov, zákuskov od výmyslu, malinoviek, džúsov, vína, ostrého i slaného pečiva. Hody začínali malou sv. omšou pre gazdinky a „odpustovou“ pre hlavy rodín, deti a hostí. Po omši si deti vyberali zo stánkov pri kostole rôzne hračky, medovníky, či iné „púťové“ atrakcie, prípadne sa povozia aj na kolotoči. Poobede, keď dospeli pretriasajú rôzne problémy, deti sa hrajú na dvore, príp. sedia pri televízoroch

alebo počítačoch. Rodina je rada, že aspoň raz v roku sú všetci spolu.

VRÁBLE

V meste Vráble sa konajú hody cez druhú októbrovú nedeľu - sviatok P. Márie - patrónky kostola. Na hody do mesta príde veľa kolotočov, všakovakých atrakcií a lákadiel pre deti. Mnoho ľudí prichádza z vidieka za svojimi blízkymi na pohostenie. Hodový futbal, nesmie chýbať husacina a mladé víno na stole pre hostí. Na zábavu sú iba malé kaviarne. Hody trvajú od soboty až do pondelka večer.

VYŠNÁ OLŠAVA

Hody - „kermeš“ sa v obci slávia v septembri. Pravidelne sa poriada „Kermešovská zábava“. Nechýbajú stánky. Pohostenie: predjedlo, slepačia polievka, kuracie stehná, rezne a šalát, kapusta, zákusky, káva, alkohol „slivovica“. Pozývajú sa príbuzní a známi.

VYŠNÁ SLANÁ

Posledná augustová nedeľa je u nás zasvätená posviacke chrámu, čiže hodom. Občania pozývali svoje príbuzenstvo z iných dedín na hostinu, spoločne išli predpoludním do kostola a poobede sa hostili. Po hodoch posielali na druhú dedinu (koláče („kvava“ a „kuchen“). Bývala aj tancovačka a pravidelne prichádzal aj kolotoč. Táto tradícia už zanikla. V minulosti opäť posielali dievky svojim chlapcom pierka a vyšívané vreckovky.

VYŠNÝ HRUŠOV

Za hody sa u nás považuje „odpust“, t. j. cirkevný sviatok patróna obce (Peter a Pavol).

ZÁKAMENNÉ

15. augusta, na sviatok Nanebovzatia Panny Márie. Koná sa slávnostná sv. omša v prírode na kopci zvanom Kalvária. Po nej sa ľudia veselia, navštevujú sa. Niekedy je možnosť zábavy pre deti - kolotoče. Koná sa hodová zábava, niekedy futbalový zápas, ktorý sa však odohráva každú nedeľu.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

V našej obci sa hody nekonajú. Koná sa futbalový turnaj o pohár starostu obce, na ktorom účinkuje i domáca Poludnica.

ZEMIANSKA OLČA

Tu v Zemianskej Olči sa konajú hody začiatkom mája. Zíde sa rodina a známi. Prídu kolotoče a rôzne šiatre s rôznym tovarom. Večer končia zábavou.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Odpustová slávnosť 29. 6. a 12. 9., nakoľko sme boli 2 obce. Predajné stánky, zábava, futbal.

ZLIECHOV

Hody sa v obci konali v septembri na Michala po ukončení žatvy a mlatby. Tieto už zanikli. Teraz sa hody oslavujú na odpustky, sobota a nedeľa po 10. auguste, t. j. na sv. Vavrince patróna kostola. V sobotu aj v nedeľu sa konajú tanečné zábavy. V nedeľu sa koná futbalový zápas ženáči - slobodní. V obci býva kolotoč, strelnica a predajné stánky.

ZOHOR

Hody sú na Margitu v júli 13., ale na ktorú nedeľu je bližšie dátum. Volajú sa na hody deti i dobrí známi. Všetko sa upratuje, pečie, zabíjajú sa domáce sliepky - husi. Najviac sa tešia deti na kolotoč. V sobotu býva ho-

dová zábava. Na ihrisku býva zápas. Tento rok na jesenné hody na sv. Michala sme slávilí 100. výročie vysviacky kostola, kde sa postaral o to pán dekan Jozef Slámka a pani starostka, kde obec venovala nemalú čiastku na opravu kostola, ale i občania Zohora.

ŽALOBÍN

Hody, ale u nás sa tomu hovorí Odpust, sa koná vždy na Svätého Františka, to je 4. októbra na jeseň. Vždy je krásne babie leto. Je to viac cirkevná záležitosť. Je slávnostná svätá omša, kde kázeň má hosť z inej farnosti za prítomnosti nášho otca duchovného. Každý má nový oblek a ženy kostýmy. Je to krása. Vtedy sa stretávajú rodiny, príbuzní a spoločne si sadnú za obedňajší stôl. Je to symbol súdržnosti, dobrotivosti a požehnanosti. Veľa sa je, pije a končí to holubkami - kapustovými listami. Vonku sú šatriky. Hrá sa futbal.

ŽAŠKOV

16. október - sv. Gál - patrón obce; v kostole poďakovanie za úrodu zeme. Doma pohostenie pre rodinu; priatelia a známi sa navštevujú.

TANEČNÉ ZÁBAVY

BÁTOROVÁ

Tanečné zábavy sa konali asi pred 15 rokmi a to krajové zábavy, maškarný ples, fašiangové zábavy. Usporiadali ich najmä členky SZŽ. Toho času sa už tanečné zábavy nekonajú.

BEŇUŠ

Na miestne diskotéky.

BERNOLÁKOVO

Tanečné zábavy sa konajú vo fašiangovom období. Organizuje ich kultúrny dom, Rada rodičov pri základnej škole, Telovýchovná jednota, Klub KDH v obci, Majálesové a Juniálesové zábavy a Katarínsku zábavu organizuje kultúrny dom.

BOBROV

Tanečné zábavy sa konajú v kultúrnom dome, stredná a staršia generácia uprednostňuje hudbu živú - muzikantov, mladší - disdžokeja.

BRAVÁCOVO

Už som spomínal: plesy v kultúrnom dome a letné tanečné zábavy pod holým nebom.

BUŠINCE

Konali sa, kým sa vykuroval kultúrny dom. Cez letné obdobie je veľa práce na poli, ak sa konajú, tak len pre mládež.

CEROVO

Každoročne sa v našej obci koná ples poľovníkov. Koná sa v spoločenskej sále roľníckeho družstva. Zúčastňujú sa ho mladší i starší poľovníci i nepoľovníci.

ČAKA

V súčasnosti sa konajú v obci už iba Fašiangový ples a hodová tanečná zábava. Fašiangový ples od r. 1993-97 poriada miestny odbor Matice slovenskej. Od r. 1998 Fašiangový ples poriada obecný úrad. Hodovú tanečnú zábavu poriada Telovýchov-

ná jednota. Zábavy sa poriadajú v miestnom Dome kultúry. Účinkujú na nich hudobné skupiny z Levíc. Za socialistického režimu tanečné zábavy boli pridelené jednotlivým masovým organizáciám nasledovne: Fašiangy - MO SZM, Veľká noc - TJ, Hodová zábava - TJ. Cez leto org. zábavy MO SZM, podobne i regrútsku. Katarínska zábava - MO ČSČK, Štefanovská zábava - MO SZŽ, Silvestrovská - miestni požiariaci. Do tanca hrávala vtedajšia miestna skupina hudobníkov organizovaných pri Osvetovej besede (5-6 členná).

ČAKAJOVCE

Príležitostne, futbalový klub.

ČERVENÍK

Tanečné zábavy sa konajú vo sviatočné a voľné dni. Organizujú ich spoločenské organizácie, TJ, obecný úrad, folklórna skupina, dychová hudba. Staršie generácie sa zúčastňujú ľudových zábav (fašiangy, majáles, juniáles, hodová, silvestrovská, počas Slávností spevu, hudby a tanca). Zábavy sa konajú v sále kultúrneho domu, sále hostinca, v malom amfiteátri. Na týchto zábavách hráva domáca dychová hudba, ľudová hudba Heskovcov, hudobná skupina Trend. Účinkuje na nich folklórna skupina so svojím príležitostným programom.

ČIERNY BALOG

Tanečné zábavy ešte pred tridsiatimi rokmi organizovali spoločenské organizácie - požiariaci, záhradkári, zväz žien. Táto aktivita po nástupe diskoték zanikla. V posledných rokoch sa spoločenský život rozvíja, konajú sa rôzne plesy, napr. Fašiangový, Jednotárky, Lesácky, Poľovnícky, Družstevný. Po ukončení plesovej sezóny nastáva vrchol zábavy Fašiangovým festivalom za spolupráce s okolitými súbormi a skupinami.

DOBRÁ NIVA

Na Tri krále - mládež, pri výročí vzniku folklórnej skupiny Dobrona v kultúrnom dome, kde chodia i starší. Inak už len diskotéky.

DOLNÁ KRUPÁ

Fašiangový ples, veľkonočná zábava, majáles, poľovnícky ples, hodové zábavy, Katarínska zábava, Štefánska zábava - to sú hlavné zábavy cez rok. Mimo tieto zábavy sa konajú diskotéky pre mladšiu generáciu s disko hudbou. Všetky sa konajú v kultúrnom dome. Organizátormi sú: obecný úrad, Telovýchovná jednota, politické strany, dychová hudba a iní.

DOLNÉ OREŠANY

Tanečné zábavy sa konajú občas, kde sa zúčastňuje i staršia generácia. Hudbu si vyberajú buď dychovku Dolančanku alebo lacnejšie džezové skupiny.

DOLNÝ HRIČOV

V obci sa koná niekoľko tanečných zábav pre mladú i staršiu generáciu a to tradične každý rok. Hrá na nich kapela Dubňanka + diskdžokej. Organizujú ich: január - Rada rodičov MŠ, posedenie pri hudbe; február - fašiangová zábava - organizátor obecný úrad + organizácia v obci; apríl - školská zábava - org. ZRPŠ pri ZŠ; august - obecná zábava - org. Športový klub Dolný Hričov, je spojená s futbalovým turnajom a koná sa vonku na športovom ihrisku. Ostatné sú v kultúrnom dome.

DOLNÝ OHAJ 1

V obci sa konajú tieto zábavy: Silvestrovská - poľovníci, Matičný ples - MO MS, Valentínsky ples - ZRPŠ, Majáles a diskotéky pre mladých - kultúrny dom, Dedinský maškarný ples - MO MŠ, hodové zábavy - TJ, na výročnú schôdzu PD, Škrobárne ročnú uzávierku, regrútska. Hrajú rôzne hudobné skupiny.

DOLNÝ OHAJ 2

Sú to tradičné zábavy na Silvestra, fašiangová, Obľievačková, Majáles, Juniáles cez

prázdniny. Výročná schôdza PD, výročná schôdza Škrobárni, hodové zábavy, regrútska, Katarínska, Štefánska. Pre staršiu generáciu na pozvánky. Matičný ples, Fabrický ples.

DVORNÍKY

Tanečné zábavy, ktorých sa zúčastňujú staršie generácie, sa konajú v kultúrnom dome vo fašiangovom období - Ples športovcov, ktorý organizuje Športový klub; Rodičovský ples, ktorý organizuje Rada rodičov pri ZŠ. Na týchto plesoch hrajú hudobné skupiny.

V tomto roku sa prvýkrát uskutočnilo na konci fašiangového obdobia „Pochovávanie basy“ v prevedení dychovej hudby Križovianka.

GABČÍKOVO

Najmä v lete sa konajú uličné zábavy, na ktorých hrajú rôzne skupiny do rána, do 7. hod. Organizujú ich obyvatelia jednotlivých ulíc. Tanečné zábavy sa konajú pre rodičov zo ZŠ slovenskej raz ročne v šk. jedálni. Zábavy sa uskutočňujú v kultúrnom dome a hrajú tanečné skupiny z obce.

HAŽLÍN

Tradičné zábavy sa konajú niekoľkokrát do roka. Usporiadateľmi sú mladí ľudia alebo poľovnícky zväz. Hrá živá hudba a zúčastňujú sa mladí z našej a blízkych obcí.

HERMANOVCE

Tradičné zábavy so živou hudbou sa už takmer nekonajú - pár rokov už u nás nebola - hlavne pre finančnú náročnosť skupín. Príležitostne sa robia diskotéky - organizujú ich mladí ľudia svojpomocne.

HIADEĽ

Tanečné zábavy sa v obci konajú zväčša na fašiangy alebo na Štefana, príp. počas roka v sále kultúrneho domu. Organizujú ich rôzne celky fungujúce v obci (dedinský súbor, športovci, hasiči...). Zvyčajne na nich hrá miestna rodinná kapela - Spektrum 3.

HĽADOVKA

Z dôvodu nevyhovujúceho kultúrneho domu - priestorov malých a starých (a s tým

spojená aj otázka financovania hudobnej skupiny) sa v ňom zábavy nekonajú. Po roku 1989, keď sa rozpadli miestne organizácie (SZM, SZŽ a pod.), sa zábavy konajú v oveľa menšej miere. Občas menšie diskotéky miestnej mládeže. Na svadobné zábavy, školské či družstevné plesy a ojedinele aj zábavy poriadané požiarnikmi sa využíva jedáleň miestneho roľníckeho družstva. (Už iba na nich sa zúčastňuje aj staršia generácia.) Na svadbách sa občas predstaví goralská muzika, „cepjarki“, na plesoch členovia detského folklórneho súboru. Hrávajú na nich hudobné skupiny z bližšieho okolia (z Brezovice skupina Zenit - Stanislav Škuláň so synom, z Tvrdošína atď.), častejšie sa však v poslednej dobe objavujú už aj na svadbách diskdžokeji.

HORNÁ SEČ

Tanečné zábavy - veselice sa konajú 2 x do roka a to na fašiangy vo februári a na hody - obecný sviatok sa koná hodová zábava. Zábavy sú organizované obecným úradom a MO MS. Zábavy sa zúčastňuje hlavne stredná generácia na pozvanie miestnych obyvateľov. Jedná sa vždy o zábavy v tzv. uzavretej spoločnosti. Na zábavách hrá vždy „živá“ hudba. Zábavy sú organizované v miestnom dome kultúry.

HORNÁ SÚČA

Tanečné zábavy už nie sú také typické ako bývali, poriadatelia sú zväčša organizácie, účasť staršej generácie je slabšia.

HOROVCE

Tanečné zábavy sa konajú príležitostne v soboty a nedele. Účinkujú tu skupiny z okresu a domáca skupina. Najviac sa teraz konajú diskotéky. Schádza sa tu mládež z okolia, väčšinou do 18 rokov.

HRABUŠICE

Tanečné zábavy v obci sa konajú na Katarínu a na fašiangy. Tieto zábavy organizuje ZO Únie žien v Hrabušiciach. Zúčastňujú sa ich generácie od 30 rokov vyššie. Únia žien pripravuje na týchto zábavách aj rôzne súťaže. Iní účinkujúci na zábavách nie sú.

HRAOVNICA

Tradične zábavy v dnešnej dobe najviac organizujú dobrovoľníci požiarneho zboru, ktorí si vytvorili svojpomocné prostriedky na organizovanie zábav aj v prírode.

HRIŇOVÁ

Tanečné zábavy sa konajú na Silvestra, v plesovej sezóne rôzne plesy, Annabál, Petropavlovská veselica. Zábavy poriada miestny odbor Matice slovenskej, MsKS, lesáci, volejbalisti - plesy.

HROBOŇOVO

V poslednom čase upadá záujem o konanie tanečných zábav pre vysoké náklady pre usporiadateľov. Takéto akcie neprinášajú žiadny finančný efekt. Diskozábava sa koná v prípade požiadania mladých - i táto akcia je stratová, preto sa koná veľmi zriedkavo!

HVOZDNICA

V súčasnosti je v obci málo zábav. 1-2 diskozábavy za rok poriadané futbalistami a maškarný ples na fašiangy.

CHLEBNICE

Tanečné zábavy sa konajú v Miestnom osvetovom stredisku, v lete v prírode pri futbalovom ihrisku. Organizujú ich miestne spoločenstvá záujmových organizácií. T.j. Miestne osvetové stredisko, požiarna ochrana, poľovnícke združenie, regrúti, ZRPŠ. Na zábavách hrá poväčšinou disjokej.

JAKUBANY

Konajú sa v kultúrnom dome na veľké sviatky, t. j. Vianoce, Veľká noc, Silvester, Nový rok. Organizujú ich organizácie ako sú TJ, PO a jednotlivci.

JASTRABIE NAD TOPEOU

Zábavy organizujú mladí ľudia. Zúčastňujú sa ich len mladá a stredná generácia. Zábavy bývajú pri reprodukovanej, ako aj pri živej hudbe.

JELENEC

Väčšinou sa organizujú diskotéky. Zábavy, kde sa zúčastňujú aj starší, organizujú organizácie - Jednota (Katarínska alebo Hodová) a obecný úrad (Silvestrovská).

KAČANOV

Valetínska zábava sa koná, organizujú to miestni občania, taktiež sa zúčastňujú miestni občania, mladšie a staršie generácie.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

V lete sa koná tanečná zábava v rámci folklórneho festivalu Koliesko. Na Fašiangy organizuje tanečnú zábavu dychová hudba Kokavčanka.

Ostatné podujatia tohto druhu sa konajú len sporadicky.

KOLAČKOV

Nekonajú sa pre starších.

KOLTA

Tanečná zábava sa koná prakticky iba na hody. Mládež si organizuje diskotéky, ktoré bývajú aj 2 x mesačne. Na hodovej zábave hrajú rôzne skupiny z okolia Kolty. Asi 3 x sa uskutočnil veľkolepý ples, ktorý organizoval súkromne Ján Naď. Obvyčajne (2 x) na plese hral Senzus. Podáva sa tam prípitok, večera, káva, nealkoholické nápoje. Vstupné bývalo 300 Sk. Staršia generácia sa zábav nezúčastňuje, veď pri tých hudobných skupinách sa zabávať normálne nemožno. Diskotéky sa konajú v hostinci Centro, hodová zábava v kultúrnom dome.

KOMJATNÁ

Tanečné zábavy organizujú jednotlivé organizácie v dedine. Sú to plesy, burza. Konajú sa v kultúrnom dome.

KONIAROVCE

Tanečné zábavy pre staršie generácie sa konajú len sporadicky 1 až 2 x za rok. Organizuje ich výbor TJ. Zase z dôsledku tejto doby ich konajú iba za účelom nejakého finančného zisku.

KOŠICKÁ BELÁ

Tanečné zábavy sa v dnešnej dobe konajú veľmi zriedkavo, častejšie sú to diskotéky. V priebehu roka sú to asi tri zábavy - fašiangová zábava - ples, zábava na Jána, silvestrovská zábava. Organizuje ich obecný úrad alebo miestne spoločenské organizácie. Hrá tanečná skupina - amatérska.

KRAČUNOVCE

Tanečné zábavy sa v súčasnosti konajú zriedkavo - 3 - 4 krát do roka. Organizujú ich spoločenské organizácie i jednotlivci. Staršie generácie sa zúčastňujú plesov, Štefanských zábav a zábavy, ktorá sa koná na výročie prvej písomnej zmienky o obci. O zábavu sa stará aj naša hudobná skupina Atlantic.

KRÁE

Zábavu organizuje miestny odbor Matice slovenskej a to už len na spomenuté výročie návratu rodákov. Ináč sa nám nedaria zábavy, ľudia sedia radšej doma.

KROMPACHY

Vo fašiangovom období podniky, organizácie a spolky v meste organizujú vlastné plesy, na ktorých sa môžu zabaviť všetky vekové skupiny.

KŠINNÁ

Tanečné zábavy: konajú sa v kultúrnom dome, hrajú známe hudobné skupiny: Veľkonočná - športovci, juniáles - poľovníci; majáles - párový ples - obecné zastupiteľstvo; hodová - športovci; Štefánska - hasiči; v priebehu roka - folklórne zábavy, kde hrá cimbalovka folklórnej skupiny, na Jána - v prírode pri jánskych ohňoch.

KURIMA

V sobotu. Pri odpuste „kermeš“, Veľkú noc. Tradične sa koná obecný ples (na fašiang); regrútske zábavy, športovci; majáles na Turíce; hrajú tanečné skupiny.

KUROV

Momentálne sa tanečné zábavy nekonajú, poprípade keď, tak raz do roka. Organizuje ich rodičovské združenie. Staršie generácie sa zábav nezúčastňujú. Tieto sa konali pred 20 - 30 rokmi a zúčastňovali sa na nich aj staršie generácie.

LAŽANY

V lete pod gaštanom sa koná majáles, kde sa zúčastnia všetci občania obce, robia sa guláše, hrajú sa všelijaké hry, zábavy. Usporiada to mládež obce.

LEDNICA

Výstavy ručných prác a remesiel pri oslavách Dňa matiek.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Tanečné zábavy sa až do povojnových rokov konali len v určité dni v roku (Vianoce, fašiangy, Veľká noc). V máji sa konali majálesy, ktoré organizovali miestne školy. Dnes sa konajú zábavy a diskotéky v kultúrnom dome výlučne mladými ľuďmi, kde jedinou zábavou je tanec.

LUBINA

Tanečné zábavy sa v kultúrnom dome konajú: Fašiangový ples - január; Pochovávanie basy - február; Veľkonočná tanečná zábava na ihrisku - júl; Ľudová veselica, amfiteáter Roh - august; Mikulášska zábava - december. Zábavy organizuje Miestne osvetové stredisko a spoločenské organizácie Telovýchovná jednota, ZRPŠ, požiarnici.

MALÁ LEHOTA

Tanečné zábavy: na Nový rok, na fašiangy, na Veľkú noc, majáles, na Petra Pavla, Annabál, hodová, regrútska, Katarínska, na Štefana, silvestrovská. Organizátori: Obecný úrad, futbalový zväz, združenie poľovníkov, požiarny zväz, jednotlivci a pod. Organizátori si pozývajú, objednávajú na tieto akcie hudobné skupiny (elektrofonické).

MALÉ RIPŇANY

Máme pekný kultúrny dom, tanečná zábava býva pre dospelých iba na hody.

MAŇA

Katarínska zábava - org. miestny odbor Matice slovenskej v Maii, hrá Jozef Cigán a Pavol Trstiansky. Poľovnícky ples - org. Poľovné združenie Žitavský luh - 30. decembra, hrajú objednané hudobné skupiny, napr. Profil. Zábavy sa konajú v dome kultúry.

MARHAŇ

Konajú sa fašiangové plesy.

MEDOVARCE

Tanečné zábavy usporadúvajú už len občas poľovníci prevažne v lete a na nich sú účastní aj starší poľovníci s rodinami. Konajú sa

v kultúrnom dome a na dvore pri ňom, kde je betónová plocha: Hrá obyčajne ľudová hudba napr. z Krupiny.

MENGUSOVCE

Fašiangové posedenie organizuje miestny odbor Matice slovenskej pre svojich členov pri hudbe z magnetofónových pásov, spojenú s tombolou. Predsedníčka M. Skokanová sa prihovára ako ľudový rozprávač.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Katarínska zábava, na ktorej sa zúčastňujú, je súčasťou stretnutia rodákov. Organizátor obecný úrad.

MIŇOVCE

V obci síce je spoločenská sála, ale pomerne malá. Zábavy sa tu v pomerne hojnom počte konali ešte koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov. V súčasnosti sú veľmi zriedkavé. Asi to závisí od aktivity mládeže, pre ktorú je pohodlnejšie navštíviť diskotéky alebo zábavy inde. Staršie generácie sa na zábavách zúčastňujú minimálne, iba v prípadoch, keď ide o špeciálnu zábavu pre ženáčov. Tá sa raz za dlhé obdobie usporiada, napr. na Silvestra.

MYJAVA

Za posledné dva roky som nezaznamenala a ani moji informátori žiadnu tanečnú zábavu pre staršiu generáciu, ktorá by bola organizovaná len pre nich. Všetky zábavy a plesy sú bez obmedzenia veku a na Myjave sa ich zúčastňujú aj staršie generácie.

NEDOŽERY-BREZANY

Tanečné zábavy sa konajú pri výročných schôdzach rôznych organizácií alebo podnikov. Konajú sa v zasadačke PD a v lete Pod vrbíčkami.

NIŽNÁ BOCA

Väčšinou diskotéky - v miestnom rekr. zariadení. Tu bývajú aj plesy - poľovnícky, alebo zábavy pre vekovo starších. Diskotéky navštevuje mládež od 15 - 20 rokov, niekedy aj starší. Reprodukovaná hudba, na plesoch aj živá hudba.

NIŽNÁ SLANÁ

Tanečné zábavy v pravom slova zmysle sú už zriedkavosťou. Staršia generácia prakticky sa ich už ani nezúčastňuje. V minulom roku sa založil „Klub dôchodcov“. Pripravuje sa budova a Matica slovenská chce brať účasť na akciách.

OBYCE

Tanečné zábavy v pohostinstve sa konajú veľmi zriedka. Každý rok zorganizuje obecný úrad v lete (júl) Annabál v areáli na Žliabku, kde je amfiteáter, zabezpečí vystúpenie nejakého súboru a potom vyhráva stará i mladá žiacka dychovka na počúvanie a večer do noci hudobná skupina Trop do tanca, kde sú však len mládežníci a mladšie páry manželské, starší občania večer idú domov. Niekedy tu zorganizujú zábavu poľovníci (navaria 3 kotle gulášu), niekedy futbalisti, tiež zaistia bufet s občerstvením, hrá skupina Trop. Celé leto bývajú na tomto mieste veľmi často v piatok a sobotu diskotéky mladých, veľmi hlučné, do noci, občania sa hnevajú, veľmi rušia.

OEKA

Tanečné zábavy sa konajú v tunajšom kultúrnom dome v priebehu celého roka, mimo pôstu. Organizuje si ich mládež sama, hlavne cez prázdniny alebo obecný úrad a raz v roku aj miestni poľovníci. Staršie generácie sa nezúčastňujú zábav s výnimkou poľovníckej. Na zábavách hrá prevažne tanečná skupina a na takých, ktoré organizuje obecný úrad, účinkujú aj ľudoví speváci a rozprávači.

OMŠENIE

V obci sa konajú tradičné zábavy: fašiangová, pochovávanie basy, hodová - zabezpečuje divadelný súbor pri Miestnom kultúrnom stredisku Omšenie.

2 tanečné zábavy organizuje HZSD.

2 tanečné zábavy organizuje TJ v obci.

V priebehu roka organizuje diskotéky a tanečné zábavy súkromník.

OSIKOV

Tanečné zábavy sa konajú v sobotu, organizátormi sú rôzne organizácie ako napr.: obecný úrad, miestny odbor Matice

slovenskej, futbalisti, požiarnici a pod. 1 x do roka sa koná posedenie (tanec) pri ľudovej hudbe pre dôchodcov, 1 x fašiangový ples - organizuje obecný úrad s programom miestneho odboru Matice slovenskej.

OSTURŇA

Tanečné zábavy sa konajú v sobotu v kultúrnom dome a usporiadajú ich spol. organizácie. V poslednom čase už len diskotéky, ktoré sú finančne menej náročné.

PASTUCHOV

Na Veľkú noc, na hody, fašiangy a podľa záujmov organizácií i počas roka, organizatori: mládež, športovci, požiarnici.

PATA

Občas sa konajú tanečné zábavy, na ktorých sa zúčastňujú aj staršie generácie. Organizuje ich obecné kultúrne stredisko v Pate alebo Kresťanské združenie alebo spoločenská organizácia, konajú sa v kultúrnom stredisku.

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Tanečné zábavy pre starších - fašiangová zábava, ondrejovská zábava, silvestrovská zábava. Hrajú pozvané skupiny alebo naša ľudová hudba. Zábavy sa konajú v reštaurácii, alebo v telocvični školy. Rodičovský ples, hasičský bál.

PODKRIVÁN

Fašiangová zábava - dychovka.

PODZÁMČOK

Zábavy bývajú tradične na Silvestra - organizuje mládež, na „Svätého Jána“ - organizuje miestny odbor Matice slovenskej, turická zábava a fašiangová s plesom - organizuje miestny odbor Matice slovenskej za účasti celej dediny.

POHORELÁ

Tanečné zábavy sa konajú na základe iniciatív záujmových spolkov. Problémom v obci je skutočnosť, že nemáme dôstojný kultúrny stánok na organizovanie zábav i ďalšej kultúrno-výchovnej činnosti. Na zábavách hrá hudobná skupina Úsvit, alebo jej členovia obsluhujú aparáturu (disko).

POHRONSKÁ POLHORA

„Venček“ - uzavretie kurzu spoločenských tancov žiakov šiesteho ročníka základnej školy - pravidelne každý rok; v januári a februári sa konajú plesy: obecný, lesácky, školský. Ďalej ples Topvaru, fašiangové zábavy, veľkonočná zábava, silvestrovská zábava; pravidelne každú sobotu v miestnej prevádzke Topvaru je diskotéka pre mladých ľudí.

POENÝ KESOV

Všetky zábavy a akcie sa konajú v Kultúrnom dome Poľný Kesov.

Február - Fašiangová zábava - pochovávanie basy, organizátor ZPOZ - Z. Pšenková, A. Jančovičová, hrá hudobná skupina Mierovanka. Október - hodová zábava, organizátor futbalový oddiel. Máj - Majáles, hrá hudobná skupina Profil, organizátor ZPOZ, Z. Pšenková, A. Jančovičová.

POZDIŠOVCE

Tanečné zábavy sa v obci nekonajú. V tomto čase už ani diskotéky. V obci máme 2 bary, v ktorých sa konajú diskotéky, kde sa zabáva mládež. Staršia generácia sa zabáva málo, len pri oslavách výročí 50., 60. rokov, ktoré sa začínajú oslavovať za účasti 30 - 50 hostí a na svadbách.

PRAKOVCE

V súčasnosti je zábav málo. Nezamestnanosť a nízka kúpna sila občanov urobila svoje. Sú len diskotéky pre mladých.

V minulosti: V dobe zamestnanosti a sociálnych istôt sa konali zábavy pravidelne. Najmä po roku 1959, keď bol daný do užívania nový klub kultúry v Prakovciach. Jeho priestory využívali na zábavy, bály, plesy všetci občania Prakoviec a z okolia, Hnileckej doliny. Zábavy usporadúvali: Zväz žien, požiarnici, mládežníci, poľovníci atď.

PRENČOV

Tanečné zábavy sa konajú počas fašiangov, Veľkej noci, Majálesy, Annabál, na už spomínané hody a na Štefana. Zábavy organizuje často mládež, miestny odbor Matice slovenskej, požiarnici a poľovnícke združenie. Hudby sú prizývané známe z najbližšieho

okolía. Staršie generácie sa v poslednom období poriadko zúčastňujú tanečných zábav.

PRESELANY

Kultúrny dom - tanečná sála, organizátori: Rada školy pri základnej škole, autobazár, B + B, divadelný súbor Rondo.

PRIECHOD

4 - 5 krát ročne - na Fašiangy, na Turíce, po futbalovom turnaji, po folklórnom populudní, na Silvestra. Organizátori: TJ, folklórna skupina, ZRPŠ.

PTIČIE

Zábavy občas poriadajú mládenci alebo TJ (futbalisti).

PUKANEC

Hodová zábava - požiarnici, v minulosti cigánska hudba - miestna, Annabál, kultúrne stredisko - živá hudba - kapela. Na verejných zábavách sa zúčastňovala aj staršia generácia.

RADOŠOVCE

Zábavy sa konajú v kultúrnom dome, organizujú ich spoločenské organizácie v obci, ďalej pre mládež sa konajú diskotéky.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

V letných mesiacoch sa konajú tan. zábavy v „Lesíku“, je to prírodný amfiteáter. Vynikajúce prostredie, hrá hudba „disco“ alebo hud. skupina pre mladých, ale aj starších. Začína sa to Jánovskou zábavou a v septembri končí diskotékou pre mladých. Organizuje to kult. komisia alebo DPZ pri obec. úrade.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Obecný úrad organizuje každý rok Ples rodákov. Táto zábava sa koná v kultúrnom dome, prichádzajú naši rodáci z celej republiky, a to aj staršia generácia. Účinkuje tu aj miestna folklórna skupina svojim vystúpením. Do tanca hrá hudba, býva aj tombola. Plesy bývajú veľmi úspešné.

RUSKÁ PORUBA

Tanečné zábavy sa v obci konajú na vianočné sviatky, Veľkú noc, festival, odpustovú zábavu. Teraz je viac diskoték, lebo hudobné skupiny sú drahé a diskotéke berie o polovicu menej alebo ako sa dohodnú.

RYBKY, OKR. SENICA

Zábavy sa konajú príležitostne, na hody, Silvestra a počas roka - poriada niektorá organizácia, napr. športovci, hasiči.

RYKNČICE

U nás občas, ale v Hontianskych Nemciach a Sebechleboch každý vikend.

SANTOVKA

Zábavy nie je kde usporadúvať, nakoľko v obci nie sú priestory, chýba kultúrny dom

SEBECHLEBY

Diskotéky - mládež, matičný ples - Miestny odbor Matice slovenskej 1 x ročne.

SELCE

Na požiadanie má možnosť vykonať tanečnú zábavu každá organizácia. Miestny odbor Matice slovenskej - spevácky zbor konal tanečnú zábavu na pozvánky so živou hudbou.

SELEC

Pravidelne vo fašiangovom čase - t. j. nedeľa po Troch kráľoch do Popolcovej stredy - sa konáva „fašiangová zábava či ľudová veselica“. Túto zábavu poriadajú členovia dedinskej folkl. skupiny. Časť účastníkov je v kroji (najčastejšie členovia folklórnej skupiny). Hrajú obe ľudové hudby zo Selca (Michalcova i Žovincova), pridávajú sa i ďalší hudobníci. Na muzike fašiangovej sa zúčastňujú všetky vekové kategórie - od 15 rokov vyššie. V období fašiangov sa koná i maškarný ples. Organizujú ho športovci, hráva zvyčajne dychová kapela z okresu Trenčín. Na maškarnom plese sa časť účastníkov oblečie za rôzne, nápadité masky, ktoré sú v danom čase aktuálne. Často súvisia s politickou situáciou a pod. V hodovú sobotu býva tzv. moderná zábava, hráva na nej kapela z okolia, tej sa zúčastňujú poväčšine len mladšie ročníky. V nedeľu na hody je zábava pre všetky vekové kategórie, hráva na nej najčastejšie hudba dychová z okolia Trenčína. Tieto obe hodové zábavy poriadajú miestni požiarnici. Tieto vyššie spomenuté zábavy sa konajú pravidelne. Okrem nich - nepravidelne, podľa podmienok býva májová zábava či silvestrovská zábava.

SLATINA NAD BEBRAVOU

V sobotu. V rámci mikroregiónu Podhorie - Kultúrna jeseň na Podhorí - účinkoval Ander z Košíc so svojou skupinou. Potom bola tanečná zábava.

SLOVENSKÝ GROB

Tanečné zábavy organizuje obecný úrad, miestny odbor Matice slovenskej, Zväz záhradkárov, vojsko, športovci. Staršie generácie sa najviac zúčastňujú na Fašiangovej babskej zábave. Konajú sa v kultúrnom dome, hrá dychová hudba Šarfianka, Trenčianska 12 a Pezinčanka.

SMREČANY

Tanečné zábavy sa konajú na fašiangy a v jeseni, keď rukujú budúci vojaci. Miestni záhradkári robia zábavu s gulášom v niektorú sobotu večer, vonku na priestranstve pred Kultúrnym domom. Poľnohospodárske družstvo usporiada zábavu pre všetkých svojich členov v hore, za Žiarom, začiatkom augusta (bývalý družstevný deň). Hrá hudba z magnetofónovej pásky, na družst. zábave dychová hudba z okolia Trenčína.

STARÁ BYSTRICA

Tanečné zábavy sa konávali na humnách, na ich holomniciach a v krčmách, veď v dávnej minulosti bolo ich v obci dvanásť.

V súčasnej dobe sa tanečné zábavy konajú v hoteli Bystrica. Organizujú ich jednotlivé zložky Slovenského červeného kríža, TJ, miestneho odboru Matice slovenskej a iné.

Pre tanečnú zábavu si organizátor zabezpečuje hudbu zo širokého okolia, lebo v obci podobné teleso nemáme.

STOŽOK

„Ples rodičov a priateľov školy“ - február; „Májová veselica“ - máj; „Veľkonočná zábava“ - sporadicky; „Štefánska zábava“; „Silvestrovská zábava“; stretnutia vedúcich PO, FO, OÚ, OČÚ so zábavou a občerstvením.

STRÁŽSKE

Katarínska zábava od r. 1996. Organizátorom je L-klub - Strážčan a Klub dôchodcov, ŠKK od r. 1995 aj miestny odbor Matice slovenskej, je to kultúrne podujatie pri hudbe spojené s rôznymi súťažami, nechýba ani tombola.

SVÄTÝ JUR

Na Juraja organizuje zábavu vo Vieche PD, mestský úrad, obyčajne hráva Svätajurská dychovka a v druhej sále je diskotéka pre mladších. Pri peknom počasi býva zábava aj v prírode v Jozefskom údolí.

Katarínsku zábavu organizuje DÚŽS.

V klube dôchodcov si často organizujú rôzne zábavy a posedenia (30 - 40 ľudí): Jozefovské, Anenské, Mariánske, Katarínske, vianočné, šiškové atď. Hrávajú si na harmonike a spievajú.

ŠAROVCE

Tanečné zábavy v obci sa konajú vo februári, Veľkú noc, hody, Katarínu a Silvestra. Sú organizované vlastne spoločne a to obcou, Maticou slovenskou a TJ. V posledných rokoch sa robia len pozvánkové zábavy, vyplýva to najmä z veľkého počtu Rómov u nás, kde máme 1.700 obyvateľov, z toho je 700 Rómov.

ŠIATORSKÁ BUKOVINKA

Zábavy sme už spomenuli, konajú sa nepravidelne.

ŠÍPKOV

Tanečná zábava sa koná pravidelne vždy druhý júlový týždeň. Organizuje DFZ Šípkov. Zábava sa koná v prírode, zúčastňujú sa jej mnohí ľudia zo širokého okolia ale aj staršie generácie. Na zábave hrá dychová hudba Nemšovanka. V minulosti hrávala dychová hudba Javorinka ze Strání.

ŠTIAVNIK

Staršie tradičné zábavy nahradili diskotéky a disko-zábavy, živú hudbu nahrádza disjokey s aparátúrou. Poriadajú sa v ľubovoľnom čase piatok alebo sobotu, no častejšie sa viažu k výročným sviatkom (Štefan, Nový rok, Veľká noc, hody, Katarína...). V zimnom období sa poriadajú plesy najmä na fašiangy (poľovnícky ples, ples ZRPŠ, ples jubilantov, kresťanský ples). Na plese je živá hudba, večera, tombola a väčšinou i kultúrny program.

TISOVEC

Plesy organizujú spolky a firmy. Zúčastňujú sa na nich pozvaní hostia všetkých

generácií. Plesy a spoločenské zábavy sa konajú v spoločenskej sále, účinkuje na nich domáca hud. skupina Dezén alebo pozvaná hudba. Na pochovávaní basy hrá ľudová hudba a dychová hudba Hradovanka.

TREŇCIANSKA TURNÁ

Tanečné zábavy organizujú spoločenské organizácie 2 x v mesiaci, prevažne pre mladých (disco) a pre starších sa poriadajú plesy a bály v období fašiangov, hodov, Štefánska zábava, Silvester.

TREŇCIANSKE STANKOVCE

Tanečné zábavy organizuje Miestne kultúrne stredisko, riaditeľka spoločenského domu, organizácie TJ, organizácia dôchodcov, požiarnici, chovatelia. Zúčastňujú sa ich i staršie generácie - dôchodcovia. Hudby sa striedajú moderné i dychové.

TURZOVKA

Organizujú jednotlivé reštauračné zariadenia, ale aj politické strany.

UNÍN

Tanečné zábavy organizujú organizácie. Sú to predovšetkým zábavy pre mladých, plesy a hodové zábavy. Konajú sa v dome kultúry, v prírodnom prostredí chaty patriacej poľovnému združeniu.

VAJKOVCE

Na podporu - rómske.

VARÍN

Vhodné priestory na tanečné zábavy nemáme. Spoločenské posedenia a zábavy poriadajú podnikateľ pohostinstva Lystra, ktorý má väčšiu miestnosť, avšak podnikateľ spoločenskej organizácii za podmienok, aké sú kladené, je akcia vopred odsúdená do strát.

VÁŽEC

Zábavy organizujú aj rôzne spolky, v kinosále obecného úradu, staršie generácie sa zúčastnia iba v rámci výroč. schôdce - napr. matičiari. Mladí organizujú diskotéky tiež v kinosále, v hale základnej školy, hrá na nich väčšinou reproduk. hudba - disco. Niekedy ľudová hudba - matičiari to organizujú ako vystúpenie oboch folklórnych kolektívov.

VELIČNÁ

Jarmočná zábava po jarmoku v prírode, resp. v sále kultúrneho domu (podľa počasia), hrá živá hudba. „Ančin bál“ - v prírode, hrá živá hudba.

VEEKÉ VOZOKANY

Spoločenské zábavy sa konajú v priebehu roka, ako sme už uviedli v predchádzajúcich bodoch, ako aj pri istých výročiach, na ktorých sa zúčastňujú aj staršie generácie. Konajú sa v kultúrnom dome alebo v lete na športovom ihrisku. Účinkuje na nich naša vlastná dychová hudba Vozokanka, prípadne iné hudobné telesá.

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Miestny odbor Slovenského červeného kríža - ples pre darcov krvi.

KDH -- Trojkráľový ples kresťanských rodín.

Dychová hudba Zálužianka - fašiangový ples; poriadajú sa v spoločenskom dome s večerou, hrá: diskotekár, živá hudba, dychovka, popr. kombinovane dychovka + živá hudba, diskotekár + živá hudba.

VIDINÁ

Tanečné zábavy sa konajú pri rôznych sviatkoch a výročiach v kultúrnom dome, pre všetky vekové skupiny. Hrávajú hudobné skupiny z okolia a vlastná ľudová hudba.

VINNÉ

Občas v letnom období si mládež v dedine zorganizuje diskotéku, ale aj tá je už zriedkavosťou. Cez letnú turistickú sezónu sa idú mladí vytancovať na disco-zábavu do „skleníka“ na Hôrke (Zemplínska Širava) alebo na chatu Kyjov na Vinné jazero. O zábavách v dedine viď časť Silvester, Nový rok a fašiangy v tomto dotazníku.

Mentalita ľudí sa mení aj na dedine. Čoraz viac je každý „sám-svoj“, ľudia strácajú záujem o akúkoľvek záujmovo-umeleckú a kultúrnu činnosť. Naháňajú sa len za peniazmi a dobre plateným „džobom“.

VRÁBLE

Tanečné zábavy sa nekonajú v takom počte ako pred rokom 1990. Závodný klub Tesla

dostal súkromný podnikateľ, ktorý organizoval živelné diskotéky pre mladých. Plesy a zábavy sa konajú v miestnej časti Horný Ohaj (vzdialený 2 km). Organizujú ich spolky a organizácie pre svojich ľudí. Hrajú na nich dychovky alebo tanečné skupiny.

VYŠNÁ OLŠAVA

Kermešovská - september.

VYŠNÁ SLANÁ

V tomto období sa zvyknú konať len zábavy diskotekového typu.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Tanečné zábavy v súčasnosti organizuje miestny šport. klub na ihrisku pod holým nebom. Majú charakter disco-zábav.

Majálesy organizovala základná škola, ale posledných 10 rokov sa už nekonali.

ZEMIANSKA OLČA

Tanečné zábavy, kde sa zúčastnia aj starší, bývajú raz do roka, keď ich organizuje klub dôchodcov.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Obecný úrad je organizátorom silvestrovského a obecného plesu pre starších, Miestne kultúrne stredisko pre mladých organizuje diskotéky v kultúrnom dome.

ZLIECHOV

Zábavy sa konajú na fašiangy, hody. Poriadajú sa poľovnícke plesy. Na zábavách sa zúčastňuje i staršia generácia. Účinkujú na nich rôzne hudobné skupiny z okolia a aj dychová hudba.

ZOHOR

Tanečné zábavy pre stredné generácie sa konajú uzavreté u „Šulaja“ v kultúrnom dome. V kultúrnom dome bývajú diskotéky pre mladých, ale aj tam už hrajú moderné kapely. Na utorkový koniec fašiang hraje večer dychová hudba zo Stupavy.

Som rada a hreje ma u srdca, že sa našli ľudia, čo sa vracajú ku kultúre a histórii. Ďakujem Vám a nech Vám v tom Pán Boh pomáha.

ŽALOBÍN

Tanečné zábavy sa konajú po celý rok okrem adventu a pôstu vždy v sobotu.

Začiatok býva o 8.00 hod. v kultúrnom dome v Žalobíne. Organizujú ich mládežníci. Starší občania sa týchto zábav nezúčastňujú. Zábava je vo forme diskotéky, alebo hrá živá hudba.

Žaškov

Tanečné zábavy sa konajú väčšinou pri rôznych príležitostiach (na Štefana, Silvestrovská, na Veľkú noc, pri uskutočnení

Žaškovského minimaratónu, Žaškovského motokrosu. Týchto tanečných zábav sa väčšinou zúčastňujú mladí ľudia. Staršia generácia prichádza hlavne na fašiangovú zábavu. V januári býva ples, ktorý poriada Miestne osvetové stredisko. Zábavy sa väčšinou uskutočňujú v kultúrnom dome, hrávajú tu rôzne kapely (domáca - Atomic, atď.).

INÉ AKTIVITY

BÁTOROVÁ

Nekonajú sa. Folklórna skupina Agačinka má zozbierané, spracované a nacvičené zvyky a tradície našej obce a blízkeho okolia z regiónu Hontu. A to: Jarné zvyky - Kvetná nedeľa; Dožinky - odovzdávanie dožinkového venca; Bátorovská svadba; Dlhé zimné večere - priadky a páračky na Ondreja; Vianočné zvyky, Štedrý večer - vinše, piesne a koledy.

BERNOLÁKOVO

V obci sa konajú oslavy na výročie narodenia Antona Bernoláka. Veľmi dobre pracujúcou organizáciou je miestny spolok Červeného kríža, ktorý organizuje rôzne podujatia pre svojich členov.

BRAVÁCOVO

Okrúhle výročia si oslavou pripomínajú miestne organizácie ako napr.: Dobrovoľný požiarny zväz, Telovýchovná jednota alebo Zväz mladých. V r. 1997 boli oslavy 48. výročia osamostatnenia Braväcova od Beňuša, kde okrem domácich prišli aj roztúlaní rodáci.

V auguste sa v Braväcove každoročne koná 24-hod. volejbalový maratón (už bol 10. ročník), čo je športovo-spoločenská akcia, ktorej sa zúčastňujú i ľudia zo širšieho okolia a okrem volejbalu sa noc trávi hudbou a spevom okolo ohňa. Po tomto maratóne zvykne byť vystúpenie pozvaného folklórneho súboru a ľudová zábava.

CEROVO

Najväčšie oslavy boli v našej obci z príležitosti prvej písomnej zmienky o našej obci - 720. a výročie narodenia a smrti nášho rodáka, národného buditeľa, teológa Samuela Zocha.

ČAKA

Na sv. Blažej v kostole podkladanie sviečok pod hrdo. Na sv. Urbana v súčas-

nosti sa zhromaždia popoludní na viniciach pri kaplnke sv. Urbana veriaci a za prítomnosti miestneho p. farára a organistu sa odbaví pobožnosť. V minulosti sa konala táto pobožnosť tak, že v popoludňajších hodinách (o 14.00 hod.) sa od kostola pohla procesia na vinice ku kaplnke sv. Urbana (cca 1 km). Na oltárik, ktorý bol pekne upravený, viseli kavky (boгато naukladané vetvičky s čerešňami). Po slávnosti-pobožnosti p. farár, org. a miništranti dostali takúto kavku ako dar veriacich. Potom sa ľudia pobrali do svojich pivníc, do ktorých povolajú svojich známych alebo rodinu, kde nastane milé pohostenie zo strany domáceho gazdu pozvaných hostí, i náhodných návštevníkov viníc.

Na sv. Marka 25. IV. sa konalo u nás v minulosti svätenie obilia (pšenice). Konalo sa to formou procesie. Po skončení obradov každý jeden si odtrhol 1-2 lístky z obilia a vložil do modlitebnej knižky. V súčasnosti sa obilie-pšenica donesie do kostola, kde sa posväti, aby si potom z nej niektorí odtrhli jeden lístok a vložili do modlitebnej knižky.

Dosť často sa organizujú výročia (školské, jubilejné 50-60-70-tnikov, na ktorých sa stretávajú takmer všetci rodáci.

ČERVENÍK

880. výročie prvej písomnej zmienky o obci Červeník; Slávnostný koncert pri príležitosti 20. výročia vzniku dychovej hudby Verešvaranka; 5. výročie založenia detského folklórneho súboru Verešvaranček; 130. výročie založenia dychovej hudby Verešvaran; 30. výročie založenia folklórnej skupiny Verešvaran.

DOBRA NIVA

Zábava na Annu na námestí obce.

DOBRÁ VODA

Aj keď nie je rodák, ale je v našej obci pochovaný básnik bernolákovskej generácie Ján Hollý. Pri výročiach jeho narodenia či úmrtia sú občania Dobrej Vody v kroji. Každoročne sa tiež v dedine stretávajú rodáci - päťdesiatnici.

DOLNÁ KRUPÁ

Slávnosti sa konajú pri okrúhlych výročiach, napr. hasičského spolku, dychovej hudby, pri odhaľovaní pamätných tabúl významných osobností, ktoré pôsobili v našej obci alebo našich rodákov.

DOLNÉ OREŠANY

Na sv. Marka 25. 4., patróna ozimín, občania s p. farárom a procesiou sa išlo posvätiť oziminy čo vzišli na poli za dedinou. 4. 5. na sv. Floriána, patróna ohňa, tiež sa išlo s p. farárom v sprievode občanov aj hasičov požiarneho zboru vyobliekaných do svojich rovnôšiat, ešte aj so zástavou ručne vyšívanou, ktorú dala zhotoviť Janka Teplánska v bývalom Československu v r. 1920. V našej malej dedinke bolo veľa slamou pokrytých domčekov, preto bolo treba si uctiť sv. Floriána, keď v minulom storočí bola požiarom postihnutá naša obec a občania dali si postaviť malú kaplnku sv. Floriána, ktorého si verne ctíli.

DOLNÝ HRIČOV

V obci sa vždy konajú oslavy výročí organizácií, ktoré pôsobia v obci, napr. minulý rok to bolo výročie založenia požiarnej ochrany, kedy sa u nás konalo 3. celoštátne kolo súťaže mladých požiarikov Plameň '98 s medzinárodnou účasťou. Po súťaži bola na športovom ihrisku zábava pre občanov. Ďalej to bolo 60. rokov založenia športového klubu ŠK Dolný Hričov, 25. rokov otvorenia ZŠ, 130. výročie narodenia rodáka P. V. Rovnianka - zakladateľa slovenských spolkov v Amerike a predovšetkým v r. 1998 si obec pripomenula 790. rokov prvej písomnej zmienky o obci, oslavy trvali 3 dni (kultúrne vystúpenia, slávnostná recepcia, sprievod obcou, veselica).

DOLNÝ OHAJ 1

V poslednom období sa konali tieto výročia: 700 rokov - o prvej písomnej zmienke o našej obci; 150 rokov - od príchodu nár. buditeľa Juraja Holčeka, nár. kat. farára na Dolnoohajskú faru; 30 rokov - ožiovovania miestneho odboru Matice slovenskej; 30 rokov - vzniku speváckeho zboru a folklórnej skupiny; 70 rokov - vzniku divadelného súboru.

DOLNÝ OHAJ 2

Nijaké pravidelné výročia cez rok sa nekonajú. Posledné výročia aj za účasti „občanov - svetákov“ boli 700. výročie prvej písomnej zmienky o Dolnom Ohaji, 70. výročie divadelníctva, 30. výročie spevokolu, 150 výročie príchodu kňaza, národovca, spoluzakladateľa Matice slovenskej do Dolného Ohaja. Účinkoval tu 17 rokov a volal sa Juraj Holček.

GABČIKOVO

Na Kalvárii zvykne byť omša - patrón hasičov, rybárov.

GEMERSKÁ POLOMA

Kellnerova Poloma - súťaž v prednese poézie a prózy na počesť nášho rodáka Petra Kellnera Hostinského. Koná sa v januári; Pochody vďaka padlým hrdinom SNP spojené s kultúrno-výchovným programom; Súťaž mládežníckych amatérskych hudobných skupín Gitara znie Polomou 1971 - 1996 spojená s galakonzertom. V našej obci pôsobila aj hudobná skupina Rytmic - jej činnosť už zanikla a hudobníci pôsobia v kapelách v rámci nášho okresu.

Gočovo

Oslavuje sa rodák našej obce - akademik Juraj Hronec, okrúhle výročia (narodenie, úmrtie), každý rok usporiada MO KS spolu s obecným úradom Deň folklóru, športu a zábavy.

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

a/ Trojkráľová koleda. V roku 1999 sa prvýkrát po mnohých rokoch konala trojkráľová koleda z domu do domu po

katolíckych rodinách. Zmena bola len v tom, že išiel miništrantský predvoj, ktorý sa pýtal domácich, či si koledu želajú alebo nie. Posledná tradičná Trojkráľová koleda sa konala v roku 1970 alebo 1971. Potom chodil kňaz svätiť domy len tam, kde ho o to požiadali.

b/ Sviatok Božieho tela. Na tento cirkevný sviatok sa v minulosti konali veľké procesie, ktoré v povojnovom období vystriedala len obchôdzka okolo oltárikov v sídliskovej časti mesta, nachádzajúcej sa blízko kostola, sa znovuobnovila po roku 1991.

c/ Folklorný súbor Oblík. Každých 5 rokov sa konajú oslavy výročia založenia folklórneho súboru Oblík. Poslednýkrát jeho 30. výročie a to v roku 1997.

d/ Oslavy Andreja Čorbu.

V roku 1995 si Hanušovčania pompéznyimi celodennými oslavami pripomenuli 225. výročie narodenia a 150. výročie úmrtia Andreja Čorbu, kronikára východoslovenského roľníckeho povstania r. 1831. Evanjelický farár, ktorý v Hanušovciach pôsobil od roku 1826 až do svojej smrti v roku 1845, napísal obsiahle veršované dielo vo východoslovenskom dialekte. V ňom veľmi sugestívnym spôsobom podrobne zaznamenal udalosti odohrávajúce sa počas cholerového povstania v Zemplínskej, Šarišskej, Abovskej a Spišskej župe. Pri príležitosti osláv, na ktorých sa podieľal aj miestny odbor Matice slovenskej v Hanušovciach, bola na ev.a.v. kostole odhalená pamätná tabuľa A. Čorbu (nadácia Prebudená pieseň prispela na ňu finančnou čiastkou 23 tisíc Sk).

O rok neskôr v roku 1996 bol uskutočnený I. ročník bienále Čorbove Hanušovce - súťaž kronikárov miest východného Slovenska. V roku 1998 sa uskutočnil 2. ročník tejto súťaže. Jej organizátormi sú Vlastivedné múzeum, Mestský úrad a miestny odbor Matice slovenskej Hanušovce nad Topľou.

HERMANOVCE

Tradičiou sa u nás stalo organizovanie Juniálesu. Vtedy sa v obci stretávajú rodáci

a pozvaní hostia, organizuje sa vystúpenie rôznych skupín, nielen folklórnych, usporadúvajú sa rôzne súťaže a vyvrcholením je veľká tombola a večer diskozábava.

HIADEL

V obci je zachovaný zvyk, ktorým sa každoročne vítajú novonarodené dieťatka, taktiež je zvykom pozývať starších jubilantov na krátke posedenie spojené s kultúrnym programom, malými darčekom.

HORNÁ SEČ

Organizujeme každý rok stretnutie dôchodcov - jubilantov v mesiaci október z titulu mesiaca úcty k starším. Jubilanti sú pohostení, obdarení vecným darom a je pre nich pripravený kultúrny program (miestna materská škola a ľudová hudba).

HORNÁ SÚČA

Zúčastňujeme sa na stretnutí rodákov v Bratislave, kde pripravujeme program z našich zvykov a tradícií.

HOROVCE

Na Jána sa konajú jánske ohne. V r. 1997 obec oslávila 650 rokov prvej písomnej zmienky. Boli tu pozvaní všetci rodáci z obce. Každoročne sa konajú v obci Matičné dni a privítanie zahraničných Slovákov, súborov zo zahraničia.

HRABUŠICE

Pri dožití pekného životného jubilea 80. rokov a vyššie, navštívi matrikár so starostom obce jubilanta s kronikou, do ktorej sa to zapíše. Jubilantovi odovzdajú malý darček. Raz až 2 x v roku sa koná slávnosť uvítania novonarodených detí. Slávnosť sa koná na obecnom úrade. Prítomní sú rodičia ---- s novorodencami. Po krátkom kultúrnom programe detí a príhovore starostu obce mamičky dostanú kvietok a darček pre dieťa.

H RANOVNICA

Každoročne sa koná memoriál Eduarda Benka, je to futbalový turnaj na počesť tragicky zosnulého futbalistu. Turnaja sa zúčastňujú štyri futbalové družstvá, počas akcie sa podáva občerstvenie, guláš a býva tam aj kultúrne vystúpenie.

HRUBOŇOVO

V prípade vzácných životných jubileí konajú sa oslavy občanov, ktorí sa dožili významných vekov - na požiadanie rodiny sa oslavujú tieto výročia na obecnom úrade, v kostole a pod. V roku 1997 obec oslavovala 750. výročie prvej písomnej zmienky - veľkolepé oslavy trvali 3 dni.

V máji Deň matiek; v októbri robíme akciu pre dôchodcov obce; v júni Deň detí; v decembri akciu pre dôchodcov; karneval pre deti; životné jubileá občanov.

HVOZDNICA

Na Juraja a Ducha ako v Štiavniku.

JKUBANY

Nie, tie čo vy spomínate - nie. Iné: Odpust Petra Pavla; Na Troch kráľov - Jordan voda; Pekný je obchod okolo kostola (ojedinelý v republike) na Veľký piatok.

JELENEC

V auguste 1998 sa konali oslavy 885. výročia vzniku obce, kde boli prizvaní aj rodáci.

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Na Veľkú noc sa v Kokave hrávali pravidelne divadelné predstavenia, alebo sa konala tanečná zábava.

Veľmi známe boli v minulosti kokavské svadby, ktoré sa pravidelne konali na Fašiangy. Boli veľkou udalosťou dediny. Všetky predsvadobné, svadobné a posvadobné zvyky pri kokavských svadbách som dávnejšie zozbieral a napísal.

KOLTA

Od roku 1994 sa každoročne oslavuje v obci aj deň sv. Urbana. Obyčajne sa oslavy konajú pri soche sv. Urbana v družstevnej vinici - od kostola v chotári 3 km. Sem prídu občania autami alebo ich (mnohých) dovezie družstevná avia. Pán farár Th. Mgr. Viliam Tuma (do 1997), predtým pán farár R. Made, zást. pán Th. Mgr. Slavo Hudec celebruje krátku ďakovnú omšu za úrodu hrozna, po omši je tam vždy aj skromné občerstvenie - pagáče, víno. Potom idú ľudia domov. Táto pobožnosť sa koná obyčajne poobede, po oslavách Dňa detí. Býva to spravidla v nedeľu. Juraj sa v obci neoslavuje.

V roku 1981 a 1982 sa konali počas fašiangov oslavy stretnutia päťdesiatnikov, resp. šesťdesiatnikov. Boli pozvaní všetci z celej republiky i zo zahraničia. Prehovoril k nim predseda MNV, resp. tajomník, zapísali sa do pamätnej knihy obce a začala zábava s hudbou. Oslava však začínala poklonou zosnulým rovesníkom na miestnom cintoríne. Stretávky mávajú aj absolventi ZŠ po 10 a viac rokoch. Tie začínajú sv. omšou.

KRAČUNOVCE

V obci sa konajú oslavy na okrúhle výročie prvej písomnej zmienky o obci (v r. 1997 - 650. výročie). Pozývajú rodákov a ľudí, ktorí v obci strávili kus svojho života alebo pre obec niečo znamenali: Výročné schôdze spoločenských organizácií; Deň matiek; stretnutie s dôchodcami; deň sv. Mikuláša. Iné akcie zanikli so zánikom ZPOZu v roku 1990.

KRÁE

Na Juraja sejeme kukuricu, 2. mája robíme výročia, stretnutia rodákov, návrat z Podkarpatskej Rusi na Slovensko. Tohto roku to už bude 52. výročie.

KROMPACHY

Mesto organizuje každých 5 rokov stretnutie významných rodákov.

KURIMA

Na sv. Michala - patróna kostola, slávnostné bohoslužby; na Troch kráľov - voľba majstra pohrebneho cechu určuje kto robí pohrebne služby pri pohrebe; cech sv. Antona.

KUROV

Svätenie vody na potoku - Blahoviščiňa Rusaľa (Turíce). Starodávne pastierske rusadelné zvyky folkl. skupina stvárnila v samostatnom pásme Pastyrské Rusalia. Niekoľkokrát ho vysielal prešovský rozhlas a košická televízia. V r. 1974 zvyk zdokumentovala skupina vedeckých pracovníkov Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave, vedená prof. Elschekom - v exteriéri. Film sme doposiaľ nevideli.

LIPTOVSKÝ ONDREJ

Každý rok sa pri ZPOZ konali stretnutia päťdesiatnikov a taktiež občanov šesťdesiatnikov a starších. K tejto udalosti rada ZPOZ, za spolupráce folklórnej skupiny pripravila kultúrny program spojený s odovzdávaním darčiekov pre jubilantov a taktiež pobavenie pri muzike. Záznamy týchto podujatí sú zapísané v kronike ZPOZ. Činnosť ZPOZ skončila v roku 1991.

LUBIETOVÁ

V obci sa konajú výročné sviatky spolkov a organizácií. Obec sa zúčastňuje na stretnutiach siedmich banských miest, ktorých je členom.

LUBINA

Konajú sa oslavy výročia, napr.: založenia Telovýchovnej jednoty, Lubina-kopanice, každým rokom futbalovým turnajom. Tohto roku to bude 37. ročník bez prerušenia, turnaj sa hrá o Pohár SNP. V tomto roku pripravujeme 90. výročie založenia Dobrovoľného požiarného zboru. Pred tromi rokmi to bolo 60. výročie postavenia kultúrneho domu v Miškech Dedinke a rad ďalších osláv.

MALÁ LEHOTA

U nás sa vlni konali oslavy spojené so 610. výročím založenia obce Malá Lehota a pred 10 rokmi 600. ročníca.

MAŇA

Posvätenie úrody (žitka): Dňa 25. apríla t.j. na sviatok sv. Marka zídu sa veriaci na miestnom cintoríne, kde príde dôstojný pán farár s miništrantami a s krížikom. Pred veľkým krížom v cintoríne kňaz požehná úrodu na všetky svetové strany, pričom sa spieva pieseň *Prísny sudca nás hriešnikov, odvráť hlad, odvráť hlad, odvráť hlad, mor a vojnu, daj nám úrodu hojnú*. Po čítaní evanjelia a krátkej kázne sa ide s procesiou (v sprievode) do kostola. Cestou sa spievajú litánie k Všetkým svätým. Po skončení litánií sa zaspieva slávnostné *Teba Boha chválime* (Tedeum). A začne sa svätá omša obetovaná za tohoročnú úrodu.

Božie Telo („Bujdičky“): Druhú júnovú

nedeľu sa u nás oslavuje Božie Telo, po našom „Bujdičky“. Čo znamenajú „bujdičky“? To sú urobené 4 oltáriky obrátené na svetové strany, ktoré sú krásne vyzdobené kvetmi, sviečkami a vetvičkami javora. Sú urobené na spôsob budy a vo vnútri je oltárik. V tú nedeľu, po svätej omši, je procesia. Ku každému oltárikovi sa ide zvlášť. Procesia ide okolo kostola, kde sú 2 bujdičky a do dediny, kde sú tiež 2 bujdičky. Procesia ide v tomto zložení: deti, muži, dôstojný pán so sviatosťou oltárnou, vedľa idú 4 muži, ktorí nesú nad sviatosťou podnebie, čo je ako baldachýn, ktorý je veľmi pekne vyzdobený a vyšívajú zlatými nitkami. Pred dôstojným pánom idú prvoprijímajúce dievčatká, ktoré rozsypajú pred sviatosťou kvietky, chlapci idú vedľa dievčat a majú v ruke kvetinku. Za nimi idú speváci a ostatní veriaci. Pri oltárikoch sa číta evanjelium, spievajú sa piesne k sviatosti oltárnej a pri každom oltárikovi je slávnostné požehnanie. Cestou do kostola sa spievajú piesne ako Ježišu Kráľu, Mlad' Bohu verná a iné. Keď sa príde do kostola zaspieva sa slávnostné *Te deum, Teba Boha chválime* a je slávnostné požehnanie so sviatosťou oltárnou. Táto pobožnosť trvá asi 2 hodiny.

Urbanko: Sv. Urbana - patróna vinohradníkov si maňanskí vinohradníci uctievať každý rok. Táto slávnosť sa koná na vinohradoch Stará Hora v nedeľu popoludní pred alebo po 25. máji pri soche sv. Urbana. V nedeľu ráno horský výbor za pomoci niektorých vinohradníkov vyzdobí prístupový chodník k soche sv. Urbana javorovými halúzkami a pred sochou pripraví oltár. Sochu sv. Urbana vyzdobia záhradnými kvetmi a nesmie chýbať „kavka“ (halúzka s čerešňami) z prvých čerešieň. Samotná slávnosť začína v nedeľu popoludní o 15,00 hod. svätou omšou, ktorú slúži duchovný našej farnosti Juraj Chovan. Po sv. omši prítomní idú v procesii k soche sv. Jána Nepomuckého a modlia sa litánie k Všetkým svätým. Pri soche vykonávajú krátku pobožnosť. Potom sa rozídu do hajlochov

(viničné domky), kde voňajú dobré pagáče, nechýba chutné víno, smiech, vtipkovanie. A tak je veselo až do neskorých večerných hodín. Zvlášť významná bola táto slávnosť v r. 1991. V r. 1990 v noci z 2. na 3. novembra ukradli sochu sv. Urbana, preto vinohradníci dali spraviť novú. Táto bola dňa 9. 6. 1991 vysvätená a umiestnená namiesto starej. Pri tejto príležitosti bola veľká slávnosť. Začala litániami v kostole za účasti otca biskupa Dominika Hrušovského - nášho rodáka. Z kostola išla procesia (sprievod) na Starú Horu, kde otec biskup sochu vysvätil za prítomnosti asi 600-700 vinohradníkov, veriacich a hostí.

Pamiatka zosnulých (dušičky): Dňa 2. novembra sa veriaci zídu na cintoríne, kde sa dôstojný pán pomodlí so všetkými veriacimi bolestný ruženec za všetkých, ktorí odpočívajú na našom cintoríne. Potom nasleduje čítanie evanjelia a speváčky zaspievajú litánie k všetkým svätým, po litániách sa zaspieva pieseň *Odpočinku večného daj...* Po požehnaní idú všetci veriaci na svätú omšu, ktorá je obetovaná za všetkých zomrelých v našej farnosti. Po svätej omši idú všetci na cintorín a každý sám, alebo s rodinou k svojim zomrelým príbuzným. Tu sa zapalujú sviečky, skoro každý zapáli sviečku pri veľkom kríži a tiež pri pomníku padlých v 1. a 2. svetovej vojne. Obyčajne u nás zapalujú aj sviečku pred krížom i za tých, na ktorých si už nikto nespomína.

Od roku 1953 má v našej obci bohatú tradíciu Zbor pre občianske záležitosti. Od tohto roku sa každoročne konajú zlaté svadby - 50 rokov manželstva, diamantové svadby - 60 rokov manželstva, železné svadby - 65 rokov manželstva. Organizujeme ich v jesenných mesiacoch, kedy na obecný úrad do obradnej miestnosti pozveme jubilujúcich manželov, kde pre nich pripravíme obnovenie manželských sľubov a kultúrny program. Podujatia sa zúčastňujú aj najbližší príbuzní. Niektoré manželské páry po dohode s miestnym kňazom obnovu manželských sľubov vykoajú aj v kostole.

Od roku 1975 organizujeme aj strieborné svadby - 25 rokov manželstva.

Od roku 1974 organizujeme stretnutie 50-ročných jubilantov. Pozývame všetkých, ktorí sa v Mani pred 50 rokmi narodili a tých, ktorí v súčasnosti žijú v našej obci. Je veľmi dojemné, keď sa vrstovníci zídu z rôznych kútov vlasti, mnohokrát i zo zahraničia. V obradnej miestnosti im pripravíme kultúrny program, prijatie starostom obce, potom podujatie pokračuje večerou a zábavou až do rána.

V súčasnosti stretnutie 50-ročných jubilantov a strieborné svadby organizujeme spoločne.

Od roku 1992 zlaté a diamantové svadby neorganizujeme. Jubilanti dali prednosť obnoveniu manželských sľubov v kostole.

Od roku 1953 pripravujeme prijatie najstarších občanov starostom obce (predtým predsedom MNV).

Pamätná kniha z týchto najzaujímavejších podujatí je od roku 1963. Okrem týchto podujatí sa konali: uvítanie detí do života, odovzdávanie občianskych preukazov, ukončenie základnej školskej dochádzky, odchod na vojenskú základnú službu a pod.

V roku 1998 sa náš Zbor prihlásil do súťaže Zrkadlenie spomienok s programom Jubilanti - 50 rokov života. S týmto programom sme sa zúčastnili VI. celoslovenského festivalu v Sabinove v dňoch 19.-20. júna 1998.

MENGUSOVCE

Len príležitostne, napr. r. 1995 - pri 90. výročí narodenia Ľ. Mancu; r. 1998 - 600 rokov prvej písomnej zmienky o obci.

MICHAL NAD ŽITAVOU

Obecný úrad organizuje stretnutia rodákov a to dožitie 50 rokov, jubilea, 25. výročie sobáša, 50. výročie sobáša, 60. výročie sobáša.

MĽŇOVCE

V obci sa okrem popísaných zachovávajú už iba sviatky priamo súvisiace s cirkevným rokom:

Na Tri Krále sa svätá voda a obnovilo sa tiež svätenie domov. Kňaz spolu s kurátormi obchádza domácnosti a vysvätí domy. U gréckokatolíkov nie je zvykom písať iniciálky troch kráľov na veraje dverí.

Na Hromnice sa svätí v chráme hromničná sviečka. Obyčajne sa sviečky všetkých prítomných položia na stolík pred oltár a tak sa spolu posvätia. Nedržia ich v ruke prítomní veriaci. Podobne je to aj s vodou na Tri Krále či bahniatkami na Kvetnú nedeľu.

Na Turíce sa ozdobujú interiéry domov konárikmi lipy. Zakladajú sa za sväté obrázky alebo dávajú tiež do vázy.

Na Božie Telo sa koná procesia s Najsvätejšou Sviatosťou Oltárnou k 4 „oltárikom“ - stánkom urobeným z briezok, v ktorých je obraz s náboženským motívom, kvety a stolček ako kľakadlo pre kňaza. Oltáriky sú rozmiestnené po dedine alebo okolo chrámu. Po ukončení pobožnosti si gazdinky lámu vetvičky z oltárikov a odnášajú domov, kde ich potom na poli zastoknú „do kapusty, do bandurok, žebi ňebuľi chrobaki“.

Ešte v nedávnej minulosti (70. - 80. roky) bola v obci tradícia svätenia bylín - „želfa“ na Jána. V súčasnosti sa tento obrad už nekoná.

MYJAVA

Svätodušné sviatky (nedeľa a pondelok) sa konajú 60 dní po Veľkej noci a symbolizujú ich konáriky lipy. Slávnostné bohoslužby sa konajú o 9.00 hod., sú venované tomuto veľkému cirkevnému sviatku a bohoslužby sú popretkávané kultúrnym programom (cirkevný zbor, mládežnícky cirkevný zbor, folklórny súbor Kopaničiari...). Výzdoba chrámu je prispôbená sviatku. Na veži sú umiestnené 4 veľké lipové vetvy, aj vnútrojšok chrámu a oltár je vyzdobený lipou. Výzdoba sa v chráme necháva celý nasledujúci týždeň. Po skončení bohoslužieb sa slávi v domácnostiach, pred slávnostným obedom vedie modlenie najstarší chlap. Po obede sa vyberú na hroby, kde sa tiež dáva halúzka lipy (niekto navštevuje hroby pred bohoslužbami). Domácnosti, ale i chodby

v činžiakoch a výťahy na Myjave sú vyzdobené lipovými halúzkami.

NEDOŽERY-BREZANY

Výročné alebo spomienkové oslavy sa v obci konajú vtedy, ak sú to okrúhle výročia založenia dobrovoľného požiarneho zboru, slovenského zväzu záhradkárov, výročie narodenia alebo úmrtia V. B. Nedožerského, a kat. kňaza, národovca a osvetára Tomáša Hromadu. Športovci - memoriál Kazimíra Ciglera. Veľmi vydarenou športovou akciou je už VIII. ročník Nonstop. Je to 24 hodinový maratón basketbalu. Zúčastňujú sa ho hráči i priaznivci z celého okresu.

OBYCE

Okrem už uvedených, sa v obci každoročne od roku 1969 konajú spoločné oslavy všetkých 50 ročných jubilantov v obci narodených a bývajúcich, aj prisťahovaných a pozvú sa aj odsťahovaní. Oslavu si zorganizujú sami. Do deväťdesiatych rokov oslava bývala v nedeľu popoludní, v posledných rokoch v sobotu. V minulosti pri dychovke, prístup mala celá dedina, teraz po oficiálnej časti odídu autobusom do horského hotela Sepo Jaďová, kde sa hostia a zabávajú do rána. Majú ďakovnú sv. omšu, v obradnej sieni obecného úradu ich prijme starosta, zapíšu sa do pamätnej knihy, matičiari majú kultúrny program, položia kytice na hroby zomrelých vrstovníkov. Základ tejto tradície položil miestny odbor Matice slovenskej Obyce. Termín si vyberú sami, júl až začiatkom septembra.

Od r. 1991 obecný úrad začal tradíciu spoločných osláv starých jubilantov, ktorí sa v danom roku dožili 70, 75, 80, 85, 90 a viac rokov. Občanov pozve obecný úrad v nedeľu popoludní. V minulosti sa slávnosť robila v pohostinstve, posledné roky v jedálni ZŠ Obyce. Starosta má priliehavý slávnostný príhovor, zapíšu sa do pamätnej knihy, dostanú kvet a darček, spevácko-recitačný krúžok Matice slovenskej im zaspieva priliehavé starodávne pesničky a zarecituje, majú pohostenie, vyhráva dychovka do tanca

i na počúvanie. Matičiarky sú oblečené v pôvodnom kroji, začepené.

OĽKA

V r. 1994 sa v obci konali oslavy pri príležitosti 500. výročia vzniku obce a stretnutie rodákov. Pre jubilantov sa každoročne koná kultúrny program v rámci Zboru pre občianske záležitosti. Oslavy 1. a 9. mája. Na Rusadľa (zaslanie svätého Ducha) sa dávajú do okien lipové vetvičky. Niektorí občania sa pridávajú júliánskeho kalendára a sviatky ako Vianoce slávia 6. 1., Nový rok 13. 1.

OMŠENIE

Výročia oslavujú v obci aj jednotlivé organizácie a hnutia.

OSIKOV

Sviatok sv. Michala, t. j. 29. septembra.

PEČOVSKÁ NOVÁ VEŠ

Obecný úrad v obci organizuje deň kultúry, deň športu, jarmočný deň, kde sa každý môže prezentovať svojimi výrobkami, výpestkami a i.

POHORELÁ

Obec organizuje stretnutie rodákov a priateľov obce Pohorelá, ktoré sa však koná v Bratislave, kde väčšina rodákov žije. Tohto roku uvažujeme o uskutočnení stretnutia v Pohorelej. Pripomíname si významné udalosti a jubileá významných rodákov i tých, čo v obci pôsobili a prispeli k jej dobrému menu.

POHRONSKÁ POLHORA

Raz za tri roky obec poriada futbalový turnaj troch Polhôr (Oravskej, Pohronskej a Novej Polhory), spojený s kultúrnym programom. Oslavujú sa výročia založenia obce (napr. 200 rokov, 210 rokov), Deň matiek - kultúrny program základnej školy a materskej školy.

POENÝ KESOV

Vlani v októbri sme zorganizovali stretnutie rodákov po prvýkrát pri príležitosti renovácie, obnovenie Sv. kríža. Táto akcia pripravená na vysokej úrovni bola aj spracovaná na videokazetu (predaných 48 kaziet).

Program: - slávnostná sv. omša; - vysviacka kríža; - občerstvenie; obhliadka osady a obce P. Kesov; - kultúrny program, - pohostenie, slávnostná večera; - diskusia, zábava, spev.

POZDIŠOVCE

Výročné obyčaje a sviatky sa v obci nekonajú. Novou tradíciou sú matičné stretnutia, ktoré organizuje miestny odbor Matice slovenskej k výročiam kultúrnych dejateľov, ktorí v našej obci v minulosti pôsobili. V roku 1996 za pomoci Matice slovenskej a obecného úradu im bol odhalený pamätník uprostred obce. Sú to Jonáš Záborský, Karol Sereďay a Barč Ivan. Na týchto stretnutiach si pripomíname ich život a dielo, najmä počas rokov, kedy žili v Pozdišovciach.

PREŇČOV

Veľké oslavy spojené s bohatým kultúrnym programom bývajú na okružle výročia Prvej písomnej zmienky o obci. Na tieto oslavy Obecný úrad pozýva všetkých rodákov roztrúsených po celom Slovensku. Pri oslave 725. výročia sme mali rodákov aj z Kanady. Pozvaní rodáci si veľmi pochvaľujú, že sa môžu stretnúť spolu a pohovoriť spolu a že vidia opäť rodnú obec.

PRIECHOD

Výročné schôdze Telovýchovnej jednoty, folklórnej skupiny, spomienka na vypálenie obce v 2. sv. vojne.

PUKANEC

Výročie Matice slovenskej, posedenia, výročia dejateľov Slovenska aj miestnych rodákov.

RADOŠOVCE

Vo vinohradoch sa konajú príležitostne srnčie guláše, stretnutia priateľov v tzv. „búdach“, sú to víkendové chaty.

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Na miestnom ev. kostole má pamätnú tabuľu P. Dobšinský, ktorý pôsobil v našej obci ako farár 2 roky. Pri okružlých výročiach sa pred kostolom i v kostole konajú oslavy, na ktorých nechýba naša spevácka skupina.

RUSKÁ PORUBA

8. ročník - stretnutie pri vatre pri príležitosti SNP. Vatra je z dreva. Príhovor starostu obce, hostí. Pri vatre sa opeká slanina, špekačky. Kultúrny program, kde sa spieva, zábava mládeže niekedy trvá až do rána.

RYKYNČICE

U nás nie, ale na Urbana v Sebechleboch, na Donáta v Hont. Nemciach a aj na Škapulár v Hont. Nemciach.

SELCE

Oslavy sv. Cyrila Metoda, patrónov farností a kostola, ktorý je najstarší zasvätený týmto vierozvestom na Slovensku; výročia miestnych rodákov - národovcov: O. Čaban, J. Plošic, P. Timko.

SELEC

Od utorka po Veľkú noc až do 23. apríla - deň pred Jurajom sa chodí „spievať Dura“. Večer po zotmení, zvyčajne okolo 20.00 hod. Skupina dievčat a žien spieva piesne charakteristické pre toto obdobie, napr.:

*Svätý Duričko, otvor poličko, aby išiel
orat z rána Janičko,*

*Sadila som mrkev, aby z pece hrkel, hoj,
hoja dura, hoj,*

*Ach dievča, dievča v bielem damašku
neprechádzaj sa ty po mem salašku.*

Na toto obdobie sa zachovalo množstvo piesní v štyroch nápevoch. V súčasnosti je tento zvyk udržaný len vďaka ich nositeľom z folkl. skupiny, tak ako väčšina kalendárnych zvykov (asi okrem Mikuláša a veľkonočnej oblievačky či zavlákania Dura). Deň pred Jurajom je tzv. „zavlákanie Dura“. Na túto aktivitu je v obci veľa ochotníkov, najmä z radov mládeže. Pozavlákané sú kontajnery na odpadky, bránky, lavičky a všetko možné, čo sa dá premiestniť v tichosti, takže na druhý deň ráno si ľudia po dedine hľadajú svoje veci. Každoročne sa v nedeľu okolo 30. novembra koná spomienková slávnosť na tragické udalosti z 30. 11. 1944, kedy bolo z obce násilne odvečených do koncentračných táborov množstvo mládenčov a mužov,

z ktorých tam 43 zahynulo. Táto slávnosť sa poriada pri pamätníku zahynulým - pri kostole.

SLATINA NAD BEBRAVOU

Výročné schôdze Jednoty požiarinej ochrany a politických strán sa konajú v kultúrnom dome.

SLOVENSKÝ GROB

Jubilejné výročia vyhlásené v miestnom rozhlase a pieseň na želanie.

SMREČANY

Na Juraja sa „miešajú“ ovce.

STARÁ BYSTRICA

Naša obec Stará Bystrica dostala právo vykonávať výročné jarmoky a to: Na Urbana 25. 5.; Na Imricha 5. 11. Sú na vyhradenom mieste pre konanie jarmokov „Tržnica“. Výročné jarmoky sa konali vždy v utorok, keď sa toto meno vyskytlo v iný deň, výročný jarmok sa konal v najbližší utorok. Na jarmoku sa predávali kone, kravy, teľatá, ovce, kozy, prasatá a všetky druhy hydiny, ale po obci boli postavené šiatre, kde predávali svoje výrobky košíkari, remenári, obuvníci, plátenkari, hrnčiari a pod., ale i modliace knižky, ružence a rôzne druhy sladkostí. Mnohým návštevníkom poskytovali naši občania priestory pre dobytok i dopravné prostriedky. Tieto dni „výročných jarmokov“ bol sviatkom celej obce. Navštevovali našu obec kupci z Oravy, Sliezka a Moravy.

Sviatkom v našej obci sú dni, keď nás prídu navštíviť naši rodáci z obce Jelisavec, okr. Našice z Chorvátska. Prichádzajú autobusom a osobnými vozidlami na týždenný pobyt.

Počas bojov v Juhoslávii prijali sme do našej obce 101 detí. Strávili u nás celé štyri mesiace a našli u nás svojich. Naši občania ich pozývali do svojich domov alebo svoju pozornosť nosili im do miestneho hotela alebo na Dom detí a mládeže v Starej Bystrici.

Deti z Jelisavca navštevujú doma v Jelisavci školu, kde sa učia i reči slovenskej. Prevažný počet občanov pochádza z našej obce.

STOŽOK

„Ples rodičov a priateľov školy“; „Od Lucie do Troch Kráľov“; „Deň matiek“ - celoobecné oslavy; Medzinárodný deň detí - prechádzka rozprávkovým lesom; „Naše generácie“ - prezentácia miestnej ľudovej hudby, remesiel; „Zabudnutá pieseň na Podjavorí“ - prezentácia ľudovej kultúry Podjavoria (obce Tisovník, Stará Huta, Sl. Lazy, V. H. Kalinka, Klokoč, Stožok); „Mesiac úcty k starším“ - bohatý kultúrny program; Dedo Mráz - posedenie pod jedličkou; životné jubileá, zlaté a strieborné sobáše.

SVÄTÝ JUR

Výročia jednotlivých organizácií si pripomínajú organizácie usporiadaním nejakého podujatia - prednášky, referátu k danej téme, prípadne koncertov alebo literárno-hudobných programov.

Výročia významných rodákov si pripomínajú kultúrnymi podujatiami vo Vlastivednom a literárnom múzeu. Často sa o podobných udalostiach píše vo Svätajurských ohlasoch - nepravidelne vychádzajúcich svätajurských novinách.

ŠÍPKOV

V septembri (októbri) sa koná slávnosť sv. Huberta, ktorý je patrónom poľovníkov. PZ Javorník, časť Šípkov, organizuje túto slávnosť - je to ekumenická pobožnosť - poďakovanie za dary z prírody. Po tejto pobožnosti je malé posedenie.

ŠTIAVNIK

Vo vianočnom období je to už spomínané kupovanie jalovic. Na Juraja sa ešte ojedinele v chotári spieva a mládenci vystrážajú rôzne pestvá (premiestňujú gazdom poľnohospodárske náčinie, brány...).

Na Ducha sa vešajú vetvičky lípy nad okná a dvere domov. Rodiny chodia do prírody „duchovac“ (variť guláš, príp. opekať slaninu).

TISOVEC

Roku 1991 sme obnovili jarmoky. Urbanovský v máji, Vavrinecký v auguste a novembrový. Od roku 1994 aj jarmoky ľudov-

vých remesiel. Koncom júna sa konajú Dni mesta - veľkolepé stretnutie obyvateľov, rodákov i hostí. Primátor odovzdáva ceny primátora a cenu mesta. Tisovec je bohatým rodiskom mnohých osobností alebo pôsobiskom.

Rok 1998 - seminár s odhalením pamätnej tabule Dr. Pavlovi Jozeffymu;

Rok 1999 - Seminár - 50. výročie úmrtia Dr. S. Daxnera, zakladateľa spevokolu, prvého slov. župana Gemersko-malohontskej župy, zakladateľ spolkov - apríl.

Oslava 75. výr. nar. básnika Milana Krausa - august 1990. Seminár: Matej Holko st. - 280. výr. nar. - 20. 5. 1999; Václav Vraný - botanik - 70. výr. úmrtia - september 1999. Spoluorganizátormi podujatia boli aj miestny odbor Matice slovenskej, Matica slovenská, Gemersko-malohontská vlastivedná spoločnosť, Gemersko-malohontské osvetové stredisko a mesto Tisovec. Pripomíname si aj výročia súborov. R. 1997 - 120. výročie spevokolu, r. 1998 výročie dychovej hudby Hradovanka.

TRENČIANSKÁ TURNÁ

Obec Trenčianska Turná je známa oslavami pri rôznych príležitostiach. Ako možno jedna z prvých na Slovensku poriadala v r. 1969 oslavy výročia 1. písomnej zmienky o obci (700. výročie), ktoré trvali 3 dni a program bol zabezpečený iba z vlastných zdrojov a vlastnými ľuďmi (krojovaný sprievod obcou, krojovaná módna prehliadka - Od kolísky po hrob, estrádne pásmo, dve zábavy, tradičné nedeľné predstavenie - Bičianka z doliny, výstava krojov, náradia, archeologických nálezov z obce, ukážky zo zbierok zberateľov, insitné umenie, big-beatová omša a rada ďalších iných sprievodných podujatí - šport, ukážky z požiarného výcviku a pod.). K oslavám boli pozvaní rodáci z ďalekej Ameriky, boli vydané odznaky a pamätná medaila.

Seminár pri príležitosti osláv 320. výr. narodenia Samuela Tomina (r. 1995).

Seminár pri príležitosti 285. výročia bitky pri Turnej, kde František II. - Rákoczy bol porazený a z ktorej sa už nikdy nespamätal.

Konajú sa rôzne výr. oslavy spolkov (SZZ, chovatelia, SČK, divadelníkov, súborov a skupín).

Okrem toho sa konajú každoročné stretnutia päťdesiatnikov, šesťdesiatnikov a 1 krát do roka sa stretnú všetci dôchodcovia v Mesiaci úcty k starším, kedy im je poskytnutý hodnotný kultúrny program s tanečnou zábavou a občerstvením zdarma.

TRENČIANSKE STANKOVCE

Spievanie d'urových piesní a „zavľekanie“ zaniklo.

Pravidelne sa poriadajú oslavy výročia prvej písomnej zmienky o jednotlivých obciach, ktoré patria do Trenč. Stankoviec. Vtedy sa koná i Stankovský jarmok, poriada sa kultúrno-športové posedenie pre deti, slávnostné zasadnutie obecného úradu, vernisáž - Naša obec v histórii, športové popoludnie, kolotoč, jarmočná veselica. Na Stankovskom jarmoku účinkuje Stankovská kapela, folklórny súbor Stankovčan. V nedeľu sú slávnostné sv. omše. Odpoľudnia akadémia - kultúrno-spoločenský program žiakov, mládeže, dôchodcov.

TURZOVKA

Na sv. Floriána hasiči prichádzajú spolu s dychovou hudbou do kostola (oblečení v uniformách), nesú svoju zástavu a koná sa slávnostná sv. omša.

VARÍN

Oslavy sa poriadajú pri rôznych oslavách spoločenských organizácií. Napr. Požiarny zbor oslavoval r. 1996 120-ročné jubileum založenia, pri príležitosti ktorého boli pozvaní Varínčania žijúci mimo Varína a Slovenska. Pre prítomných bola pripravená spoločná večera a posedenie so spomienkami na detstvo prežité v rodnej obci. Ďalšiu slávnosť poriadal miestny odbor Matice slovenskej v r. 1994 pri príležitosti 60. výročia založenia. V roku 1992 poriadal miestny odbor Matice slovenskej stretnutie so zahraničnými Slovákmi s vysvätením dvojramenného kríža na kopci Vajanok. V tomto roku plánujeme oslavu 90. výročia

založenia futbalu, pri ktorom sa odohrá turnaj a stretnutie starých hráčov pôsobiacich vo Varíne. Počíta sa so zábavou a kultúrnym programom. Podobné oslavy sa poriadali aj za socializmu a za prvej ČSR to boli orolské slety a matičné dni s bohatým kultúrnym programom.

VAŽEC

Na Ducha - omilienci, jarný chorovod a otváranie studničiek.

VEĽKÁ VES

Prvú sobotu v auguste sa usporadúvajú oslavy a výročia.

VEĽKÉ VOZOKANY

Stretnutie rodákov sa konalo u nás viac ako pred dvadsiatimi rokmi. Uvažuje sa v krátkej budúcnosti o jeho obnove.

VEĽKÉ ZÁLUŽIE

MO SZ záhradkárov. Koncom marca 1997 sa obnovila tradícia „koštovky vína“ - ochutnávka vína, vyhodnotenie najlepších vín. Na spríjemnenie večera hrá živá hudba.

VIDINÁ

Pripravovali sme stávanie a rúcanie májov, kultúrny program pri okrúhlych výročiach detskej folkl. skupiny. Ľudová hudba účinkuje pri VČS klubu dôchodcov a invalidov. Miestny odbor Matice slovenskej vystúpil v pásme „Vidina v speve a tanci“.

VINNÉ

Na Juraja či Urbana sa netradujú žiadne akcie. Ľudia, ktorí mali vinohrady, prosili sv. Urbana, aby im ich uchránil pred mrazom: „...*bo po svätim Urbanu, mražik už ňeuškodzi demižonu*“. Na jeseň, keď vo viničiach začalo z viniča opadávať listie, obracali sa k nemu s prosbou o ochranu vinohradu cez zimu. V dávnejších dobách aj vtedy, keď hrozno dozrievalo, aby ho chránili pred nepotrebnými a nevolanými obračmi.

VRÁBLE

Na sviatok sv. Urbana býva každým rokom sv. omša pred kaplnkou Urbana vo vinohradoch vo Vrábľoch i na Hornom Ohaji. Počas obradu hrá vrábeľská dychovka. Okolie

upravuje združenie vrábelských vinohradníkov. Vinohradníci s rodinami trávajú celý deň pred hajlochmi, pri ohníkoch a dobrom vínu.

Mesto s oddelením kultúry a miestnymi organizáciami zostavilo kalendár osláv regionálnych sviatkov a výročí. Je na veľmi dobrej úrovni. Oslavujeme výročie 1. písomnej zmenky a ďalšie sviatky.

VYŠNÁ OLŠAVA

V roku 1997 sme prvýkrát oslavovali 150. výročia od úmrtia slávneho rodáka z Vyš. Olšavy Michaila Baluďanského, ktorému bola na obecnom úrade odhalená pamätná tabuľa. (Prvý rektor petrohrskej univerzity.)

VYŠNÁ SLANÁ

Na Juraja sa u nás neodporúčalo sadiť zemiaky, lebo vraj „na Ďura bude prázdna „ďura“ (diera). V tento deň, ako bolo dobré počasie, vyháňali sa ovce na horské pašienky.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Najvýznamnejšia slávnosť sa v obci koná každých päť rokov (od päťdesiatky Milana Rúfusa). Táto slávnosť má pomenovanie „Štebot v rodnom hniezde“ a tu domáci recitátori recitujú tvorbu M. Rúfusa a v programe účinkuje detský folklórny súbor Poludnica, ev. spevokol. O túto akciu je veľký záujem a posledných päť rokov sa koná pravidelne v deň básnikových narodenín.

ZEMIANSKA OLČA

Tu v Zemianskej Olči sme mali 50. výročie založenia evanj. cirk. zboru.

ZLIECHOV

Na „Ďura“ mládenci robia po obci žarty. Vystavujú bránky z pántov v plote. Odnášajú

rôzne veci z dvorov a tieto dávajú na kopy na námestí, odkiaľ si ich na druhý deň občania odnášajú domov. Poriadajú sa oslavy SNP, na ktorých vystupujú žiaci zo základnej školy, folklórna skupina a dychová hudba.

ZOHOR

V deň vysviacky výročia kostola sme v obci Zohor odhalili tabuľu P. Esterlemu, ako som aj spomenula a na môj návrh sa posadila lipka, strom Slovanov. Manželia Grelíkovci nacvičili na môj návrh odčepcovanie nevesty a pani Didáková na môj návrh nacvičila „Babí leto des tak dúho biuo“. Oboje malo veľký úspech. Manželia Štefanovičovi sa postarali aby tam hrala ich kapela Vega a skupina mladšia Iris. 3. 10. 1998 bol z fary sprievod do kostola, kde boli krojované skupiny, požiarnici i žiaci (75 a 85-ročný), prof. Esterleho, pán biskup Filo, asi 10 seminaristov, františkáni, sadenie lipky a večera u Šulaja pre pozvaných hostí, rodákov z okolia i z Ameriky.

ŽALOBÍN

Duchovné cvičenia rímskokatolíkov z vranovského regiónu. Organizuje to farský úrad v Žalobíne. Predstavitelia cirkvi sa venujú modlitbám, rozhovorom a vzájomným kontaktom v duchu náboženského učenia. Stretnutie sa uskutočňuje po 2, 3 rokoch.

ŽAŠKOV

Pri výročí rodáka A. Žaškovského spomienková akcia v kultúrnom dome (vystúpenie spevokolu orav. učiteľov, referát pracovníkov Matice slovenskej).

ZOZNAM INFORMÁTOROV

BÁTOROVÁ

Anna Lendvayová (nar. 1928); spolupracovali: Alžbeta Horváthová (nar. 1935), Ján Vrborkai (nar. 1907).

BEŇUŠ

Viera Košíková (nar. 1965). Informátori: Zuzana Luptovčiaková (nar. 1955), Margita Baliaková (nar. 1929).

BERNOLÁKOVO

Želmíra Ferková (nar. 1949), Terézia Varečková (nar. 1938), Mgr. Ján Trubač (nar. 1945), Miroslav Káčer (nar. 1964).

BOBROV

Viera Bucová (nar. 1949).

BRAVÁCOVO

Ing. Marek Pôbiš (nar. 1973).

BUŠINCE

Mgr. Dana Rumpelová (nar. 1969), Marienka Drugdová (nar. 1953).

CEROVO

Darina Kružicová (nar. 1963), Mária Ďurovkinová (nar. 1944), Viera Šebianová (nar. 1949), Pavel Kováč (nar. 1953).

ČAKA

Mgr. Anton Remeň (nar. 1930), vedúci SS a FS Čakanka.

ČAKAJOVCE

Oskár Bíro ml. (nar. 1966).

ČERVENÍK

Mgr. Katarína Hesková (nar. 1975), Jozefína Hesková (nar. 1933), Mária Hesková (nar. 1968), Mária Vozáriková (nar. 1918), Mária Holíková (nar. 1917), Irma Palkovičová (nar. 1938).

ČIERNY BALOG

Rudolf Kováčik (nar. 1940), Anna Jamrichová (nar. 1949), P. Kovalčík (nar. 1962), Ľubomír Medveď (nar. 1956).

DOBRÁ NIVA

Ján Škoda (nar. 1945).

DOBRÁ VODA

Irena Chrvalová (nar. 1946), Rudolf Ružička - starosta obce, Milan Lukačovič - kapelník dychovej hudby.

DOLNÁ KRUPÁ

Jarmila Dekanová (nar. 1965); spolupracovali Anna Bachratá (nar. 1942), Anna Horváthová (nar. 1951).

DOLNÁ STREDA

Ing. Ján Vranka, starosta obce Dolná Streda; Kandelová Anna; Mikulášiková Ľubica - zapisovateľka.

DOLNÉ OREŠANY

Margita Hollánová (nar. 1923), dôchodkyňa.

DOLNÝ HRIČOV

Bibiána Odváhová (26-ročná), Helena Chyliková (47-ročná), matrikáarka, Mgr. Viliam Hoferica (46-ročný), starosta obce, obecná kronika.

DOLNÝ OHAJ 1

Vojtech Porubský (nar. 1945), predseda MO MS, vedúci divadelného súboru J. Holčeka a folklórnej speváckej skupiny.

DOLNÝ OHAJ 2

Štefan Dobročány (nar. 1925), bývalý učiteľ, vedúci družstevného klubu, teraz dôchodca a obecný kronikár.

DVORNÍKY

Martina Kloknerová (nar. 1977), Stanislava Kuklová (nar. 1961).

GABČÍKOVO

Mgr. Elena Lukáčová (nar. 1941).

GEMERSKÁ POLOMA

Mgr. Zuzana Hanuštiaková (nar. 1944), JUDr. Lýdia Sústriková (nar. 1947), Lillian Brondošová (nar. 1970),

GOČOVO

Emília Božíková, preds. MO MS (nar. 1927),

HANUŠOVCE NAD TOPEOU

Mgr. Agáta Krupová (nar. 1960), Andrea Baranová (nar. 1977), Anna Baranová (nar. 1950), Magdaléna Geratová (nar. 1940), Helena Ivančová (nar. 1927), František Krupa (nar. 1935), Jana Molnárová (nar. 1955), Mária Sabová (nar. 1924), Anna Vozárová (nar. 1919).

HAVKA

Obecný úrad.

HAŽLÍN

Neuvedené

HERMANOVCE

Milan Grejták (nar. 1966).

HIADEĽ

Dotazník vyplnila Martina Sedliaková (nar. 1979), v blízkej spolupráci s pani Luciou Milanovou (nar. 1951), na zostavovaní dotazníka sa ďalej podieľali: Mária Jančíková (nar. 1934), Anna Sedliaková (nar. 1958), Anna Tončíková (nar. 1947), Jaroslav Sedliak (nar. 1937).

HLADOVKA

Ing. Miroslav Jurči (nar. 1958), Anna Jurčiová (nar. 1937), Daniela Masláková (nar. 1977) - podľa rozprávania svojich rodičov a starej mamy Márie Kubicevej (nar. 1921).

HORNÁ SEČ

Ing. Jozef Markuš (nar. 1953), Jozef Adami (nar. 1948).

HORNÁ SÚČA

Eva Klinková (nar. 1949), informátorka: Lujza Zemanovičová (nar. 1947).

HOROVCE

Mária Timková (nar. 1954), Anton Brindzák (nar. 1946).

HRABUŠICE

PaeDr. Jana Skokanová (nar. 1965), Alena Kapsdorferová (nar. 1965).

HRANOVNICA

Pavol Friedmann (nar. 1955).

HRIŇOVÁ

Ing. Ján Jackuliak, Peter Kamenský; spolupracovníci: Emília Gibalová, Emília Reznáková, Anna Poliaková, Marta Koledová, Mária Paučová.

HRUBOŇOVO

Božena Gubáňová (nar. 1943), starostka obce (s občanmi obce).

HVOZDNICA

Juraj Jakubík.

CHLEBNICE

Jozef Strapec (nar. 1948), Jozef Blaha (nar. 1932) z knihy Chlebnice v premenách času.

JAKUBANY

Michal Kundľa (nar. 1936).

JASTRABIE NAD TOPEOU

Mária Dankovičová (nar. 1950), Michal Džuka (nar. 1952), Obecný úrad.

JELENEC

Žofia Magátová (nar. 1967), informátori: Margita Zlatňanská (nar. 1921), Anna Sklenárová (nar. 1934).

JEŠKOVA VES

Jozef Jonis (nar. 1940), Antónia Krátka (nar. 1935), starostka.

JOVSA

Rudolf Šafin (nar. 1949).

KAČANOV

Viera Čorbová (nar. 1961).

KOJŠOV

Rozália Juríková (nar. 1944), predsedkyňa MO MS. Spolupracovali: Mária Petrovová (nar. 1929), Mária Varechová (nar. 1932), Tatiana Andrašková (nar. 1964).

KOKAVA NAD RIMAVICOU

Štefan Repčok (nar. 1925).

KOLAČKOV

Mária Reľovská (nar. 1954).

KOLTA

Mgr. František Polakovič (nar. 1935), predseda MO MS. Spolupracovníci: Michal Švaňa (nar. 1928), Jozef Tóth (nar. 1940), Ondrej Svrček (nar. 1930).

KOMJATNÁ

Viera Bernoláková (nar. 1962), Helena Kočibálová (nar. 1940), Anna Syslová (nar. 1948).

KONiarovce

Jozef Kucka (nar. 1950).

Košická Belá

Eva Koľveková (nar. 1962) - vyplnila dotazník. Spolupracovníci a informátori: Dušan Marjak (nar. 1959), Mária Marjaková (nar. 1939), Alžbeta Drabiková (nar. 1920), Mária Koľveková (nar. 1952), Alojz Štegena (nar. 1953).

Kračúnovce

Mgr. Helena Motýľová (nar. 1949). Informátor Anna Bandžáková st. (nar. 1921). V dotazníku sú použité aj rukopisy po nebohom Jánovi Bandžákovi st. (1892 - 1971).

Krajné

Viera Drobná (nar. 1943), OÚ Krajné, Anna Dlhá (nar. 1932).

Kráč

Michal Hruška (nar. 1946).

Kropachy

Jakub Záhradník (nar. 1943), zást. primátora, Ing. Jozef Fajgel (nar. 1943), primátor, Marta Slovinská (nar. 1957), prac. MsÚ.

Kšinná

Ing. Ján Hadvig (nar. 1954), Mária Adameová (nar. 1920), Matej Sečánsky (nar. 1914).

Kurima

Ján Šoltés (nar. 1953), Marta Mitalová (nar. 1946), Anna Simková (nar. 1951).

Kurov

Milan Špirko (nar. 1962) - vyplnil; akad. Mikuláš Mušinka (nar. 1936), PaedDr. Ján Popovec (nar. 1942).

Lacková

Katarína Kišová (nar. 1938), Andrej Krafčík (nar. 1919), Mária Selepová (nar. 1924), Mária Klejová (nar. 1936), Margita Hanzesova (nar. 1927).

Lada

Alžbeta Pállová (nar. 1944).

Lažany

Božena Nemčíková (nar. 1945).

Lednica

Anna Tomancová (nar. 1940), Helenka Majerková (nar. 1937), Viera Drgová (nar. 1964).

Liptovský Ondrej

Dušan Uličný (nar. 1931).

Ľubietová

Ján Majer (nar. 1963), Anna Jančíková (nar. 1948), Anna Čiašová (nar. 1961), Miroslava Filadelfiová (nar. 1954).

Lubina

Viliam Harušťák (nar. 1941).

Malá Lehota

Jaroslav Rajnoha (nar. 1971).

MALÉ RIPŇANY

Ľudovít Moravčík (nar. 1946), Alojz Hruboň (nar. 1944).

MAŇA

Jarmila Trugelová (nar. 1960). Spolupracovníci: Ľudmila Horníková (nar. 1938), Eva Abghanová (nar. 1953), Mária Bednárová (nar. 1939), Helena Bujdáková (nar. 1951), Mária Bujdáková (nar. 1964), Melánia Vašeková (nar. 1944). Informátori: Margita Trugelová (nar. 1933), Anna Gajdošová (nar. 1913), Stanislav Sojka (nar. 1935).

MARHAŇ

Neuvedené.

MEDOVARCE

Ján Chrien (nar. 1928).

MENGUSOVCE

Mária Šalingová (nar. 1957), Margita Skokanová (nar. 1925).

MICHAL NAD ŽITAVOU

Emília Návojská (nar. 1947), Veronika Supeková (nar. 1935).

MIŇOVCE

PhDr. Mária Kotorová-Jenčová (nar. 1960). Informátori: Mária Maruščáková, rod. Farkašová (nar. 1921), Mária Kapová, rod. Staurovská (nar. 1925), Ján Kapa (nar. 1923), Anna Bratková, rod. Smoligová (nar. 1944), Anna Smoligová, rod. Zápotocká (nar. 1958), jej dcéra a zať.

MYJAVA

Mgr. Viera Feriancová (nar. 1968), Miroslav Kovarčík (nar. 1928), Róbert Verner (nar. 1970), Mgr. Blanka Landová (nar. 1940), Anna Jurenková (nar. 1906), Viera Jurenková (nar. 1943), Anna Zemanová (nar. 1933), Zuzana Hutytrová (nar. 1924).

NEDOŽERY-BREZANY

Eva Kucharovičová (nar. 1941), Emília Flimelová (nar. 1936), Bibiana Šimová (nar. 1970).

NEVOENÉ

Adolf Baláž (nar. 1929).

NIŽNÁ BOCA

Marcela Herichová (nar. 1956). Miestna kronika - písaná od r. 1954 p. učiteľom Makovickým, Vilma Herichová (nar. 1926).

NIŽNÁ SLANÁ

Martin Slovák (nar. 1940).

OBYCE

Alžbeta Šabová (nar. 1936), 546. obecná kronikárka, väčšinu údajov mám z vlastnej skúsenosti, aj od spolučlenov výboru Matice slovenskej: Leo Šabo (71 roč.), Štefan Šabo (75 roč.) - z poznámok, záznamov z minulých rokov, ktoré si robím ku kronike.

OĽKA

Renáta Ščerbová (nar. 1972), starosta obce Jozef Lipčák (nar. 1941), Mária Ščerbová (nar. 1922), Anna Kovačová (nar. 1928), Helena Hračová (nar. 1933), Mária Sitárová (nar. 1932), Ján Ščerba (nar. 1944), Anna Ščerbová (nar. 1947), Verona Lipčáková (nar. 1945).

OMASTINÁ

Obecný úrad.

OMŠENIE

Marie Ličková (nar. 1946), vedúca Miestneho kultúrneho strediska. Informátori: Mária Kohútová (nar. 1921), Jozef Marček (nar. 1945), Helena Matuščinová (nar. 1959).

OSIKOV

Mária Lenártová (nar. 1962), Mária Sabolová (nar. 1926), Ján Šinaľ (nar. 1933).

OSTURŇA

Jozef Smoleňák (nar. 1946).

PASTUCHOV

Magdaléna Fačkovcová (nar. 1936).

PATA

Hercegová Mária (nar. 1960).

PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Elena Chovancová (nar. 1947), Terézia Šechná (nar. 1934), Pavol Leščák (nar. 1923), Anna Ridillová (nar. 1930).

PODKRIVÁŇ

Pavel Pivka (nar. 1937).

PODZÁMČOK

Anna Babiaková (63-ročná), Mária Franková (36-ročná), píše obecnú kroniku. Obidve kroniky sú veľmi pekne vedené a majú rozsiahly obsah.

POHORELÁ

Daniela Čupková (nar. 1963).

POHRONSKÁ POLHORA

Mgr. Hyacinta Tyčiaková (nar. 1956), riaditeľka MKS a predsedníčka MOMS.

POENÝ KESOV

Zdenka Pšenková (nar. 1955), preds. ZPOZ, podstarostka obecného úradu, Alena Jančovičová (nar. 1960).

PORÁČ

Ján Kinik (nar. 1959), Helena Macalová (nar. 1944).

POZDIŠOVCE

Michal Drabik (nar. 1934), Barbora Furčáková (nar. 1923), Berta Kráľová (nar. 1929), Ján Pavlik (nar. 1938), Ján Furčák (nar. 1950), Viera Poľašková (nar. 1952), Kvetoslava Verščaková (nar.1949), Július Ihnacik (nar. 1945).

PRAKOVCE

Fridrich Svítek (nar. 1929), Zuzana Koscelanská (nar. 1952). Materiál čerpaný i z kníh: 200 rokov závodu Prakovce, 30 rokov ZK ROH ZTS Prakovce a 625 rokov od prvej písomnej zmienky o Prakovciach.

PRENČOV

Pavel Šlauka (nar. 1928).

PRESEANY

Daniela Boriková (nar. 1956) + kolektív pracovníkov OcÚ.

PRIECHOD

Ing. Pavol Streček (nar. 1967), starosta obce, Dominik Slobodník (nar. 1938), Anna Slobodníková (nar. 1940), Strečok Ján (nar. 1929).

PTIČIE

Marián Čorný (nar. 1953), starosta.

PUKANEC

Milica Sajková (nar. 1961) - vyplnila dotazník; Mária Struhárová (nar. 1939) - predseda MO MS; Peter Klinko (nar. 1953).

RADOŠOVCE

Obecný úrad.

RIMAVSKÉ ZALUŽANY

Soňa Juhaniaková (nar. 1964), Magdaléna Šivarová (nar. 1940), Jolana Ďurišová (nar. 1940).

ROZHANOVCE

Jana Lehotská (nar. 1944).

ROŽŇAVSKÉ BYSTRÉ

Mária Lengová (nar. 1942), Helene Šoltésová (nar. 1948).

RUSKÁ PORUBA

Helena Andrejcová (nar. 1957).

RYBKY, OKR. SENICA

Anna Einetterová (nar. 1945).

RYKYNČICE

Milan Fraňo (nar. 1967).

SANTOVKA

Eva Watzková (nar. 1963), Erika Slováková (nar. 1960); Marika Sklenárová (nar. 1966), Margita Lacková (nar. 1935).

SEBECHLEBY

Eva Kempová (nar. 1955), Terézia Polláková.

SELCE

M. Čunderlíková (nar. 1939), predseda MOMS, A. Kostúrová (nar. 1947), kultúrna referentka MOMS, A. Vrbová (nar. 1951), tajomníčka MOMS.

SELEC

Júlia Vlková-Žovincová (nar. 1961), František Žovinec (nar. 1932), Anna Žovincová (nar. 1939). Svadba Renáta Danušková (nar. 1971) a Ľubica Krčmáriková (nar. 1975).

SLATINA NAD BEBRAVOU

Ľubica Habáňová (nar. 1952).

SLOVENSKÝ GROB

Valéria Zgalinovičová (nar. 1934) - vyplnila Dotazník. Mgr. Ján Zápražný (nar. 1945), Mária Gaštanová (nar. 1940), Anna Jajcayová, (nar. 1938).

SMREČANY

Božena Devečková (nar. 1923).

STARÁ BYSTRICA

Mgr. Antónia Dubivická (nar. 1948). Spolupracovník: Oskár Dubovický, riaditeľ MKS, predseda MO MS.

STAŠKOV

Mgr. Iveta Bartusková, riaditeľka MKS.

STOŽOK

vypínil Štefan Spodniak (nar. 1957), pri zostavovaní dotazníka spolupracovali : Pavel Výbošťok (nar. 1945), Jana Klimová (nar. 1966), Ján Kučera (nar. 1950), Jana Melicherčíková (nar. 1978), Peter Konôpka (nar. 1953), Ing. Jozef Výbošťok (nar. 1975), dpt. Jozef Petrínek (nar. 1973).

STRÁŽSKE

Marta Karkošiaková (nar. 1951), Anton Kočerma (nar. 1937), Gabriela Grmolcová (nar. 1941), Ing. Eva Búciová (nar. 1940), Jozef Lipovský (nar. 1939), Ján Poprik (nar. 1953), Ján Copko (nar. 1933), Imrich Gaff (nar. 1935), Valéria Bojková (nar. 1939), Marcela Danková (nar. 1961), Anna Malíková (nar. 1944).

SVÄTÝ JUR

Mgr. Beata Vlasáková (nar. 1953). Informátori: Alžbeta Grančíčová (nar. 1928), Jozefína Baroková (nar. 1919), Jana Ševelová (nar. 1958), Iveta Grmanová (nar. 1972).

ŠAROVCE

Mária Čechvalová (nar. 1957).

ŠIATOROŠSKÁ BUKOVINKA

Anna Molotová (nar. 1927) za pomoci Obecného úradu a niektorých obyvateľov obce.

ŠÍPKOV

Gabriela Kutišová (nar. 1974).

ŠTIAVNIK

Juraj Jakubík (nar. 1960).

TISOVEC

Mgr. Eva Manicová (nar. 1942), Elena Hudecová, Silvia Remperová (nar. 1971).

TRENČIANSKA TURNÁ

Ing. Pavol Ježík (nar. 1950), Rudolf Hornák (nar. 1934).

TRENČIANSKE STANKOVCE

Helena Bočáková (nar. 1938), uč. ZŠ, Ing. Ladislav Žiško (nar. 1943) (informátor).

TURZOVKA

Ing. Emília Dlhopolčeková (nar. 1951), Janka Michalisková (nar. 1963).

UNÍN

Ján Palkovič (nar. 1956).

VAJKOVCE

Mária Vengrinová.

VARÍN

Emil Cvacho (nar. 1927). Poznatky sú získané z bádateľskej činnosti Varína a okolia, orou sa zaoberám od roku 1963. Takmer v každej spoločenskej organizácii som účinkoval, či už ako člen alebo funkcionár. Zo žijúcich, od ktorých som získal informácie sú Július Androvič (nar. 1913), Kristína Rolková, rod. Ondrová (nar. 1931), Alenka Cvachová, rod. Baďurová (nar. 1965), Emília Cvachová, rod. Bukovinská (nar. 1965), Ing. Eva Prekopová (nar. 1942).

VAŽEC

Mgr. Margita Hybenová (nar. 1939), JUDr. Michal Hyben (nar. 1930).

VELIČNÁ

Elena Pavolková (nar. 1948), Ing. Štefan Janiga (nar. 1953).

VEEKÁ LOMNICA

Matej Šulej (nar. 1990), Mária Gnidová (nar. 1938).

VEEKÁ VES

Jozef Líška (nar. 1960).

VEEKÉ VOZOKANY

Jozef Kľučiar (nar. 1932).

VEEKÉ ZÁLUŽIE

Gabriela Pavelová (nar. 1951), Genovéva Megová (nar. 1924), Kristína Bédiová (nar. 1931).

VIDINÁ

Jozef Kucej (nar. 1945), Viera Kamenská (nar. 1953), Emília Nociarová (nar. 1933), Viera Kotmanová (nar. 1944).

VINNÉ

Dotazník vyplnila PhDr. Anna Stašková, CSc., rod. Kosturová (nar. 1952). Cenné informácie poskytli: Mária Seková, rod. Hladká (nar. 1909), Andrej Gnip (nar. 1923), Mária Kosturová, rod. Germanová, (nar. 1928), Štefan Kostura (nar. 1922). Poznatky o existencii hudieb, spevokolov, divadelného súboru a folklór. skupine boli čerpané zo školskej kroniky a kroniky folklórnej skupiny.

VRÁBLE

PaedDr. Jozef Trubíni (nar. 1945), predseda MO MS.

VYŠNÁ OLŠAVA

Mária Škurlová (nar. 1960), predsedníčka MO MS a vedúca súboru Olšavan a Radosť.
Mgr. Slávka Olčáková (nar. 1967), Juraj Kasarda (nar. 1939), tajomník MO MS.

VYŠNÁ SLANÁ

Zuzana Tomášiková, (nar. 1944), Mária Viliamová (nar. 1919) a prof. Ján Vido (nar. 1932).

VYŠNÝ HRUŠOV

Obecný úrad.

ZÁKAMENNÉ

Emília Janoňáková (nar. 1925).

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Marta Valentová (nar. 1930), Dr. Dušan Migaľa (nar. 1945).

ZEMIAŇSKA OLČA

Zuzana Duročková (nar. 1932), Anna Švárna (nar. 1928), Pavel Mudroch (nar. 1927),
Anna Švárna, Zuzana Ďuračková.

ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ

Mgr. Ján Timko (nar. 1957).

ZLIECHOV

Emília Vašková (63 rokov), Václav Múčka (73 rokov), Jozef Nikmon (56 rokov).

ZOHOR

Anka Havlíková (nar. 1927), Juraj Štefanovič (nar. 1954).

ŽALOBÍN

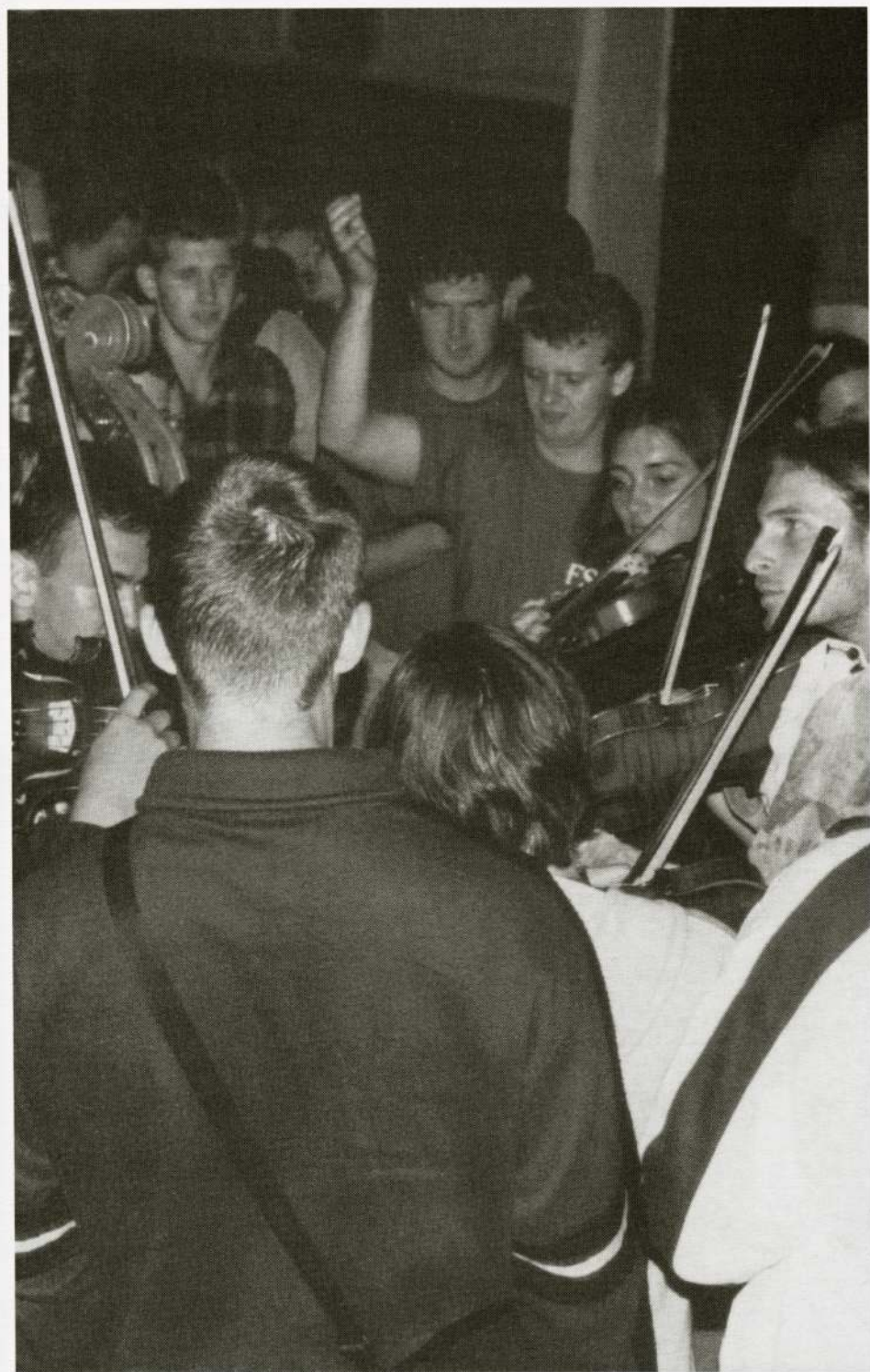
Magdaléna Vaňová (nar. 1951), učiteľka.

ŽAŠKOV

Jaroslav Zápotočný (nar. 1948).

REGISTER

OBEC	Folkórná telesa	Folkórná festivaly	Předvíanočné	Mikuláš	Vianoce	Báľehemci	Na Stefana	Silvestra a Nový rok	Fasíangy	Morena	Veľká noc	Verkočný pondelok	Oslavy 1. mája	Stvanie majov	Pálenie ohňov	Dotizky	Hody	Tanečné priležitosti	Iné aktivity
Báťerová	53	64		81	97			152	166	106	186	209		234	245	250	261	276	287
Beňuš	53	64		81	97	138	147	152	166	166	186	209	228	234	245			276	
Bemolákovce			71	81	97	138	147	152	166	166	186	209		234		250	261	276	287
Boľarov	53	64	71	81	97	138		152	166	181	186	209	228	234	245			276	287
Bravcovce	53	64	71	81	97	138		152	166		186	209	228	234	245	250	261	276	
Busínce	53	64		81	97	138		152	166		186	209	228	234	245	250	261	276	287
Cerovo	53	64		81	97	138	147	152	166		186	210	228	234		250	261	276	287
Čalča	53	64	71	81	98	138		152	166		186	210	228	234		251	261	276	287
Čakajovce			71	82	99	138		166				210				251	261	276	287
Červenik		64	71	82	99			152	166		186	210		234		251	261	276	287
Čierny Biľog	53	64	71	82	99	138		152	167		187	210		234	245			276	
Dobrá Niva	54	64	71		100			152	167		187	210	228	234	245	251	262	277	287
Dobrá Voda	54	64	71	82	100	138		153	167		187	210	228	234		251	262	277	288
Dolná Kúpa				82	100		147	153			187	210	228	234		251	262	277	288
Dolná Streda	54			82	100		147	153	167		187	210	228	235		251	262	277	288
Dolné Orešany	54		71	82	100	139	147	153	167	181	187	211		235		251	262	277	288
Dolný Hričov			71	82	101	139		153	168		187	211	228	235		251	262	277	288
Dolný Ohaj 1	54	64	71	82	101		147	153	168		188	211	228	235		251	263	277	288
Dolný Ohaj 2				101				153	168		188	211	228	235		251	263	277	288
Dvorníky		64	71	82	101	139	147	153	168		188	211		235		251	263	277	288
Gabčíkovo	54		72	83	101	139	147	153			188	211	229	235		251	263	277	288
Gemerská Poloma	54	64	72	83	101		147	153	168		188	211	229	235		251	263	277	288
Gočovo	54	65	72	83	102			153	168		188	211	229	235		251	263	277	288
Hanišovce nad Topľou	54	65	72	83	102	139	147	153	168		188	211	229	235		251	263	277	288
Havka		65																	
Házľin	54	65	72	83	103	139		154			188	212	229	235	245			247	
Hermanovce	54	65	72	83	103	139		154	168		189	212		235	245	252	263	277	289
Hradel'	54						147	154	168		189	212		235				277	289
Hladovka	54	65	72	83	103	139	147	154	168	181	189	212	229	235	245		264	277	

OBC	Folklorne taneční skupiny	Folklorne festivity	Predvianočné	Mikuláš	Vianoce	Betlehemci	Na Štefana	Silvester a Nový rok	Fašiangy	Morena	Veľká noc	Veľkonočný pondelok	Oslavy 1. mája	Stavanie mäjov	Palenie ohňov	Dožinky	Hody	Tanečné priestost	Iné aktivity
Horná Seč		65	73	84	105	148	154	169	181	189	212	229	236	252	264	278	289		
Horná Súča	55	73	84	105	148	155	169	181	189	212	229	236	245	252	264	278	289		
Hôrovec	55	65	84	105	139	148	154	169	181	189	212	229	236	245	264	278	289		
Hrabusice	55		84	105	139	148	154	169	181	189	212	229	236	245	264	278	289		
Hribovnica	55	65	73	84	105	139	148	154	169	181	189	212	229	236	245	264	278	289	
Hriňová	55	65	84	106	140	148	155	169	181	189	212	229	236	245	264	278	289		
Hrubovo	65	73	84	106	140	148	155	169	181	189	212	229	236	245	265	278	290		
Hvozdnica	55	65	73	84	107	140	148	155	169	181	190	213	229	236	245	265	278	290	
Chlebnice	55	65	81	107	140	148	155	169	181	189	212	229	236	245	265	278	289		
Jakubany	55	65	84	107	140	148	155	169	181	189	212	229	236	245	265	278	289		
Jastrabie nad Topľou		65	85	107			155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Jelenec	55	65	73	85	107	140	155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Jesková Ves		73	85	107	140	148	155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Jovsa		65	73																
Káčanov			85	107	140	148	155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Kojšov	55	65	85	107	140	148	155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Kokava nad Rimavicou	55	65	85	108	140	148	155	169	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Koláčkov		73	85	108	140	148	155	170	181	189	212	229	236	246	265	278	289		
Koľta		66	73	85	108	140	148	155	170	181	189	212	230	236	246	265	279	290	
Konjatná	55	65	85	108	141	148	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Koniarovec	55	65	85	109	141	148	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Košická Bela	55	66	74	86	109	141	148	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290	
Kračúmovce	56	66	74	86	109	141	148	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290	
Krajné	56	66	86	110		148	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Kraľ	56	66	74	86	110	141	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Krompachy	56	66	74	86	111	142	149	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290	
Kšinná	56	66	74	86	111	149	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Kurina	56	66	74	86	111	142	149	156	170	181	189	212	230	237	246	265	279	290	
Kurov	56	66	86	111	142	142	157	171	181	189	212	230	237	246	265	279	290		
Lacková	56	66	74	86	111	142	157	171	181	189	212	230	237	246	265	279	290		

OBEC	Folklorne tleslá	Folklorne festivity	Predvianočné	Mikuláš	Vianoce	Betlehemci	Na Štefana	Silvester a Nový rok	Fašiangy	Morena	Veľká noc	Veľkonocný pondelok	Oslavy 1. mája	Stavanie mäjov	Pálenie ohňov	Dožinky	Hody	Tanečné priestosti	Iné aktivity
Lada				112		149	157				194	216		237	246	254			
Lažany			75	86	112	142	157	171	171		194	216	230	237	246	254	267	279	
Lednica	56	66	75	86	112		157	171			194	216	230	237	246	254	267	280	
Liptovský Ondrej	56	66		86	112	142	149	157	171	182	194	216		237	246	254	267	280	291
Lubietova	56	66		87	112		157	171			194	216		237	246	254			291
Lubina	56	66		87	112		157	171	182		194	216	230	246	254	267	280		
Malá Lehota	56	66		87	113	142	149	157	171		194	216	230	238	246	254	267	280	291
Malé Ripňany			75	87	113		157	172			194	216	230	238	247	267	280		
Maňa	56	66	75	87	113	142	149	157	172	182	194	217	230	238		254	267	280	291
Marhán	57		75	87	114		158	172			195	217			255	268	280		
Medovravec			75	87	114		158	172			195	217		238	247	255	268	280	
Mengusovce	57	66		88	114		158	172			195	217		238				280	292
Michal nad Žitavou	57	67		88	114	142	158	172			195	217	230	238		255	268	280	292
Mitrovce		67	75	88	114	142	158	172			195	217	230		247	255	268	280	292
Myjava	57	67		88	115		149	158	172		196	217	231	238	247	255	268	280	293
Nedožery - Brezany		67	75	88	116		158	172		182		217	231	238		255	268	280	293
Nevoľné				88	116	142	159				197	218	231		247	255	268		
Nižná Boca		67		88	116		159				197	218		239	247	255	280		
Nižná Slaná		67		88	116		149	159			197	218		239	239	255	268	281	
Obyce			75	88	116		149	159	172		197	218	231	239	247	255	269	281	293
Olška	57	67		88	117	143	159				197	218	231	239	247	256	269	281	294
Omasťá		67		88			159				197	218	231	239		269			
Omsenie	57	67		89	118	143	149	159	172	182	197	218	231	239	247	256	269	281	294
Osikov	57	67		89	118	143	149	159	172		198	218	231	239		256	269	281	294
Osturňa	57	67		89	118	143	149	159	172		198	218	231	239		269	281		
Pastuchev			75	89	118	143	149	159	172	182	198	219		239		256	269	281	
Pata				89	118	143	159	173			198	219	231	239		256	269	281	
Pecovská Nová Ves	57	68		89	118	143	149	159	173		198	219	231	239	247	256	269	281	294
Podkriváň	57	68		119	143		160	173			198	219	231	239				281	

OBEC	Folklore telesa	Folklorne festivaly	Predvianočné	Mikuláš	Vianoce	Bellehmi	Na Štefana	Silvester a Nový rok	Fasiangy	Morena	Veľká noc	Veľkonočný pondelok	Oslavy 1. mája	Stavanie májov	Patenie ohňov	Dožinky	Hody	Tanečné priležitosti	Iné aktivity
Podzámčok	57	68	76	89	119	143	149	160	173		198	219	231	239	247	256	269	281	
Poborelá	57	68	76		119	143	149	160	173		198	219	231	239	247	256	269	281	294
Poluhoňská Polhoňa	58		76	89	119	143	149	160	173		198	219	231	239	247	256	269	282	294
Polný Kšov	58	68	76	89	119		149	160	173		198	219	231	240	256	269	282	294	
Poráč	58	68	89	120	120	144	182	160	173	182	199	219	240	240	248		270		
Pozdišovce	58	68	76	90	120	144	182	160	173	182	199	220	231	240	248	256	270	282	294
Prakovce	58	68		90	120			160	173		199	220	231	240	248	256	270	282	294
Preščov	59	68	76	90	121		149	160	174		199	220	231	240	248	256	270	282	294
Prešlany				90	121	144	149	161	174		199	220	231	240	248	256	270	282	294
Priečhod	59	68	76	90	121	144	183	161	174	183	199	220	232	240	248	257	270	282	294
Ptútie				121	121		150	161			199	220	232	240		257	270	282	294
Pukanec	59	68	76	90	121		150	161	174		199	220	232	240	248	257	270	282	294
Radôševce				90	121		150	161	174		199	221	232	240		257	270	282	294
Rimavské Zaľužany			76	90	121	144	150	161	174	183	199	221	232	240	248	257		282	
Rozhanovce	60	68		122	122	144	183	161		183	200	221	240	240	257	271			
Rozňavské Bystré	60	68		122	122	144	183	161		183	200	221	240	240	248	271	282	294	
Ruská Pomba	60	68	76	90	122	144	150	161			200	221	240	248		282	295		
Rybky			77	90	122	144		161	174		200	221	232	241	257	271	283		
Ryknovce	60	68		91	122		150	161	174		200	221	232	241	257	271	283	295	
Santovka				91	122		150	161	174		200	221	232	241			283		
Sebechleby	60	68	77	91	122		150	161	174		200	221	232	241	257		283		
Selce	60	68	77	91	122	144	183	161	174		200	221	232	241	248	257	271	283	295
Selec			77	91	123	144	183	161	174	183	200	221	241	248	257	271	283	295	
Slatina nad Behravou		69		91	124			161	175		201	222	232	241	248	257	271	283	295
Slovenský Grob	60			91	124		183	162	175	183	201	222	241	241	257	272	283	295	
Smrečany	60	69	78	91	124		183	162	175	183	201	222	232	241	248	257	283	295	
Stará Bystrica	60	69	78	91	124	144	150	162	175		201	222	232	241	257	272	283	295	
Srnškov	60	69		92	127								232	242	248	272			
Stožok	61	69	78	92	127	145	150	162	176		203	223	232	242		257	272	283	296

OBEČ	Folklorná tanečná	Folklorne festivity	Predvianočné	Mikuláš	Vianoce	Beleheimci	Na Štefana	Silvester a Nový rok	Fašiangy	Morena	Veľká noc	Veľkonočný pondelok	Oslava 1. mája	Stavanie májov	Palenie ohňov	Dožinky	Hody	Tanečné priliehlosti	Iné aktivity
Stražské	61	69	92	128	145		162			203	223	232	242				272	283	
Sváry Jur		69	92	129			163	176		204	223	232	242			258	272	284	296
Sarovec		69	92	129			163	176		200	223		242	248	258	273	284		
Šiatorská Bukovinka	61		92	129	144		150	176		201	223		242	248	258	273	284		
Sipkov			93	129			163			223			242			273	284	296	
Štiavnik	60	69	93	129	145		150	176		203	223	232	242	248	258	273	284	296	
Tisovec	61	69	93	130	145		151	177	183	204	223	232	242	248	258	273	284	296	
Trenčianska Ľuňá	61	69	93	130	145		151	177	183	204	224	232	242			258	273	284	296
Trenčianske Stankovce	61	69	93	130	145		151	177		204	224		243			258	273	284	297
Turzovka		69	93	130	146		163			204	224	233	243	248			273	284	297
Unin		69	93	131			163	177		204	224	233	243			258	273	284	
Vajkovec				131			163				224		243					284	
Varnin	61	69	93	131	146		151	177	183	204	224		243	248	258	273	284	297	
Vazec	62	69	94	132	146		164	178	184	204	225	233	243	249	259			284	297
Veľčičná	62	69	94	132			164	178			225	233	243	249	259			285	
Veľká Lomnica	62	69	99	133			164	178			225	233	243						
Veľká Ves		69	94	133	146		151				225		243				274		297
Veľké Vozokany	62	70	94	133			164	178		205	225	233	243	248	259	274	285	297	
Veľké Zálužie	62	70	94	133	146		151	178	184	205	225	233	243	248	259	274	285	297	
Vidniáň	62		94	133	146		151	178			225	233	243			274	285	297	
Vinné	62	70	94	133	146		151	178	184	205	225	233	243	249	259	274	285	297	
Vrable	62	70	95	135	146		151	178	184	207	226	233	244	249	259	274	285	298	
Vyšná Oľšava	62	70	95	135	146		165			207	226	233	244	249	259	274	285	298	
Vyšná Slaná	62		95	135	146		165	179		207	226	233	244	259	274	285	298		
Vyšný Hrušov		70	95	135	146		151			207	226					274			
Zakamené	62	70	95	135			151	165	179	207	226	233	244	249	259	274	285	298	
Závažná Porňa	62	70	95	135			151	165	179	184	207	226	233	244	249	259	274	285	298
Zemianska Oľča			95	136			151	165			226	233	244	259	274	285	298		
Zemplínska Siroka			79	95			165				226	233	244				275	285	

OBEC	Folklorne tlesá	Folklorne festivaly	Predvianočné	Mikuláš	Vianoce	Betlehemci	Na Štefana	Silvester a Nový rok	Fašiangy	Morena	Veľká noc	Veľkonocný pondelok	Oslavy 1. mája	Stavanie mäjov	Palenie ohňov	Dožinky	Hody	Tanečné príležitosti	Iné aktivity
Zliechov	62	70	79	95	136	146	151	165	179		207	227	233	244	249	259	275	285	298
Zohor			79	96	136	146	151	165	179	184	207	227	233	244		259	275	285	298
Zalobín	63	70	80	96	136	146	151	165	179	184	208	227	233	244	249	260	275	285	298
Záškov	63	70	80	96	137		151	165	179	185	208	227	233	244	249	260	275	286	298

Moje poďakovanie patrí Vladimírovi Kyseľovi, riaditeľovi združenia Prebudená pieseň za trpezlivosť pri redikovaní tejto práce, Editke Vrátnej za usilovnosť pri prepise rukopisného materiálu, PhDr. Zore Vanovičovej za korektúry rukopisu, prof. PhDr. Viere Feglovej, CSc. a Danielovi Lutherovi, CSc. za recenzné posudky.

Ilustrácia na obálke, fotografia Tomáša Hrustiča, vznikla ako súčasť výučby kultúrnej antropológie na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty UK pod pedagogickým vedením Daniela Luthera, CSc. Fotografie vo vnútri publikácie majú charakter ilustrácií a sú súčasťou dokumentačnej činnosti Vladimíra Kyseľa. Ďakujem.

Predovšetkým ďakujem všetkým dobrovoľníkom, ktorí sa pričínili o vznik tejto publikácie.

Milan Leščák

Bratislava 2005
ISBN 80 - 88926 - 30 - 0